॥ શ્રીહરિલીલામૃતમ્ ॥



શ્રીઘનશ્યામ મહારાજ, કારેલીબાગ-વડોદરા

ભાગ-૩

સનાતન ધર્મધુરંધર આચાર્યશ્રી
વિહારીલાલજી મહારાજ વિરચિત

શ્રીહરિલીલામૃત

ભાગ-૩

(કળશ ૭)



શ્રીહરિલીલામૃત

ગ્રંથકર્તા : આચાર્ય શ્રીવિહારીલાલજી મહારાજ

પ્રકાશક : શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કુંડળધામ તથા
શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કારેલીબાગ-વડોદરા

પ્રેરક : પ.પૂ.સદ્.શ્રીજ્ઞાનજીવનદાસજીસ્વામી (કુંડળધામ)

પ્રકાશન તિથિ : સં.૨૦૬૧; નવેમ્બર, ૨૦૦૪; લાભપાંચમ

દ્વિતીય આવૃત્તિ : માર્ચ, ૨૦૧૧; ધૂળેટી

પ્રત : ૭૦૦

કુલ પ્રત : ૩૭૦૦

પડતર કિંમત : રૂા.૫૦૦/- (ભાગ : ૧ થી ૪)

ISBN : **978-93-83546-21-5**

પ્રાપ્તિસ્થાન

કુંડળ : શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, તીર્થધામ કુંડળ,
ફોન : (૦૨૭૧૧) ૨૯૧૨૯૧, ૯૬૦૧૨ ૯૦૦૦૧

વડોદરા : શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કારેલીબાગ
ફોન : (૦૨૬૫) ૨૪૬૨૬૨૮, ૯૬૦૧૨ ૯૦૦૦૫

Website : www.swaminarayanbhagwan.com

Email : karelibaug@gmail.com

વડતાલ : શ્રીજી સાહિત્ય મહિમા કેન્દ્ર, **‘કાનજીભુવન’** દુકાન નં.૧૮ શ્રીસ્વા. મંદિર સામે, મેઈન બજાર. મો. ૯૬૦૧૨ ૯૨૪૦૦

સુરત : બાળ-યુવા પ્રવૃત્તિ કાર્યાલય, રાજદીપ કોમ્પલેક્ષ, ત્રીજો માળ, શિંગણપોર ચાર રસ્તા, વેડરોડ.

મુંબઈ : શ્રીસ્વા.મંદિર દહીંસર(ઈસ્ટ), ભરૂચા રોડ, ભાટલાદેવી મંદિરની સામે.



ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ



આચાર્ય શ્રીવિહારીલાલજી મહારાજ



પ. પૂ. શ્રીભજનપ્રકાશદાસજીસ્વામી



આશીર્વાદ

હરિલીલામૃત ગ્રંથ એટલે સર્વોપરી ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનાં ચરિત્રોનો ઘૂઘવતો મહાસાગર. ગ.પ્ર.૩૮મા વચનામૃતમાં શ્રીહરિએ આજ્ઞા આપતા કહ્યું છે કે, "ભગવાનના ચરિત્રરૂપ જાળાને વિષે મનને ઘૂંચવી મેલવું ને ભગવાનના ઘાટ મનમાં કર્યા કરવા. ભગવાનનાં ચરિત્ર તેને વારંવાર સંભારવાં અને ઝાઝું ન સમજતો હોય તેને તો એમ કરવું એ જ શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે. એ જેવો બીજો નથી. અને જેને મનમાં ભગવાનના ઘાટ થતા હોય ને જગતના ઘાટ ન થતા હોય તે આપણા સત્સંગમાં મોટેરો છે." શ્રીજીમહારાજ જેને મોટેરો માને છે તેવી સાચી મોટાઈ પ્રાપ્ત કરવામાં આ ગ્રંથ અતિ ઉપયોગી છે. વળી પોતાના ઈષ્ટદેવનાં જે જન્મથી કરીને દેહ મૂકવા પર્યંત ચરિત્ર તેનું જે શાસ્ત્ર તેણે કરીને સંપ્રદાયની પુષ્ટિ થાય છે (ગ.મ.૫૮). આમ, આપણા સંપ્રદાયની પુષ્ટિ માટે પણ આ ગ્રંથ અતિ ઉપયોગી છે.

ટૂંકમાં કહીએ તો નિત્યાનંદસ્વામીએ કહેલી શ્રીહરિની સર્વોપરીતા, મુક્તાનંદસ્વામીએ બતાવેલ ધર્મે સહિત ભક્તિ, બ્રહ્માનંદસ્વામીએ વર્ણવેલી સત્સંગની મર્યાદા, ગુણાતીતાનંદસ્વામીએ કહેલી બ્રહ્મખુમારી તથા સંતો-ભક્તોનો મહિમા અને અંતે ગોપાળાનંદસ્વામીએ કહેલી ઉપશમ અને અનાદિમુક્તની સ્થિતિ કેળવવા માટે આ ગ્રંથ સક્ષમ છે.

અ.નિ.પૂ.ભજનપ્રકાશદાસજીસ્વામીની પુણ્યસ્મૃતિમાં આ ગ્રંથ પ્રથમવાર કારેલીબાગ, શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર દ્વારા ગુજરાતી લિપીમાં પ્રકાશિત કર્યો છે. સર્વે સુજ્ઞ જનોને આ ગ્રંથ પ્રભુમાં પ્રીતિ અને અખંડવૃત્તિ કેળવવામાં મદદરૂપ બને તથા છતા દેહે ભગવાનના દિવ્ય આનંદની અનુભૂતિ કરાવે એવી ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ તથા તેમના સર્વે મુક્તો, સંતો-ભક્તોના ચરણોમાં પ્રાર્થના.

- સ્વામી જ્ઞાનજીવનદાસ

-: અનુક્રમણિકા :-

કળશ : ૭

-: અનુક્રમણિકા :-

॥ શ્રીહરિલીલામૃત ॥

ભાગ-3



કળશ : ૭

વિશ્રામ	લીલા	પેજ નં.
૧	દુર્ગપુરમાં વિરાજમાન ભગવાન શ્રીહરિએ ત્યાંથી ચરોતર પ્રાંતમાં ભક્તહિતાર્થે વિચરવાનો નિશ્ચય કરતાં વિરહાતુર જયા લલિતાદિ અબળાઓને સાંત્વના આપી. ત્યાંથી નીકળી અનેક પુરગ્રામમાં વિચરતાં વિચરતાં ઉમરેઠમાં પધાર્યા. ત્યાંના વિપ્રોની પ્રાર્થનાથી નિરક્ષર હરિશંકર વિપ્ર પાસે યથાવિધિ વેદ બોલાવતાં આશ્ચર્યચકિત કેટલાક વિપ્રોએ કરેલો શ્રીહરિનો દૃઢ સમાશ્રય. ત્યાંથી મોરજ પધારતાં ત્યાંના ગઢવી અમથાને ઉદ્દેશીને કરેલો અફીણ ત્યાગનો ઉત્તમ ઉપદેશ.	૧
૨	જેતલપુર પધારતાં ત્યાં સાધુ-વર્ણીઓને સંસ્કૃતવિદ્યા ભણવાની આજ્ઞા કરી. ત્યાં તળાવતટમાં મહાસામગ્રી સંપાદન કરી દેશ દેશથી ભક્તસમાજ તથા વિદ્વાન વિપ્રસમાજને બોલાવી કરેલો મહારુદ્ર યજ્ઞનો આરંભ અને તે પ્રસંગે કહેલો વિપ્રનો મહિમા વગેરે.	૭
૩	યાગની પૂર્ણાહુતિ પ્રસંગે થયેલી વિદ્વત્સભા. વિદ્વત્સભામાં શ્રીહરિએ દુરાચાર ભરપૂર વામમાર્ગનું સપ્રમાણ સયુક્તિ	૧૪

श्रीस्वामिनारायणो विजयतेतराम्



કળશ : ૭

॥ શ્રીહરિલીલામૃતમ્ ॥

दुर्गपुराख्यषष्ठकलशप्रारंभः॥

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત :

જેણે જેતલપત્તને **મખ**[૧] કર્યો લાચાર લોલંગરો,
કીધો જજ્ઞ ડભાણમાં વળિ ભલો વૌઠે સમૈયો કર્યો;
જૈને ધર્મપુરે સ્વધર્મ ચલવ્યો વૃત્તાલયે આવિને,
કીધા ઉત્સવ શ્રેષ્ઠ તેહ હરિને વંદું દિલે લાવિને...૦૧

પૂર્વછાયો :

વિચરવા ગુજરાતમાં, ધરી ઈચ્છા શ્રીધર્મકુમાર;
પાર્ષદ વર્ણિ સંતને, સાથે લેવા કર્યા તૈયાર...૦૨

ચોપાઈ :

પુછ્યું અભય નરેશને હરિ, વાત ઉત્તમ કુંવરને કરી;
જાણિ બાઈયોનો પ્રેમ **અઘાત**[૨], તેઓને તો પૂછી નહિ વાત...૦૩
ચાલવાનો સમય થયો જ્યારે, નાગમાલો મહાભક્ત ત્યારે;
લાવ્યા માણકી સજિ શણગાર, અવિનાશી થયા અસવાર...૦૪

૧.યજ્ઞ ૨.અપાર

બહુ ભાવિક બાઈયો જેહ, તેણે જાણિયું તત્ક્ષણ તેહ;
ગુજરાત ચાલ્યા ગિરિધારી, આવી દર્શને સૌ મળી નારી...૦૫

જયા ને લલિતા રાજબાઈ, સોમબાઈ તથા સુરબાઈ;
પાંચુબાઈ અને બાઈ નાન, અમુલાબાઈ **પ્રેમનિધાન**[1]...૦૬

મીણબાઈ તથા ખીમબાઈ, એહ આદિક સૌ આવી ધાઈ;
પ્રણમી પ્રભુપદ મન ધારી, અતિ ગદગદ વાણી ઉચ્ચારી...૦૭

પ્રભુ દૂર દેશાવર જાશો, ત્યાંના ભક્ત તણે વશ થાશો;
જશે ત્યાં સુખે દિવસ તમારા, જશે શી રિતે દિવસ અમારા...૦૮

એમ સૌને પ્રેમાતુર જાણી, **વૃષવંશી**[2] વદ્યા મુખે વાણી;
તમે ધીરજ અંતરે ધારો, નથી તમથી હું દૂર જનારો...૦૯

વાસુદેવની મૂર્તિ છે જેહ, જાણો હું જ પ્રત્યક્ષ છું તેહ;
મૂર્તિ દ્વારાયે હું સુખ દૈશ, તમે અર્પણ કરશો તે લૈશ...૧૦

માટે આપો રજા રાજી થૈને, વેલા આવશું ગુજરાત જૈને;
એવાં વાલાનાં વેણ વિચારી, બોલી બાઈયો ધીરજ ધારી...૧૧

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત :

જો જાશો ન પ્રયાણમાં જ કહિયે તો શુક્ન સારો નહીં,
જો જાઓ કહિયે જણાય જનમાં તો સ્નેહ ઓછો સહી;
આજ્ઞા કેમ કરાય જે અહિં રહો મૌને ઉદાસીપણું,
જાશે જીવ કહ્યે કદાપિ ન ગયો માટે કહો તે **ભણું**[3]...૧૨

ચોપાઈ :

એવી સાંભળી સ્નેહની વાણી, કહે કૃષ્ણ કૃપા અતિ આણી;
ગુજરાતમાં છે ઘણું કાજ, નહિ ચાલે ગયા વિના આજ...૧૩

૧.પ્રેમનો ભંડાર; સમુદ્ર ૨.ધર્મદેવના વંશમાં પ્રગટેલા શ્રીજી મહારાજ ૩.કહીએ; કરીએ

સારો જોગ જણાશે ત્યાં અમને, ત્યારે ત્યાં હું તેડાવીશ તમને;
એમ **ધાર્મિકે**[૧] ધીરજ દીધી, પછી ચાલવા તૈયારી કીધી...૧૪

દાદા ખાચર આદી અપાર, સાથે લીધા કાઠી અસવાર;
ગયા શ્રીહરિ ઉત્સાહ આણી, **ઝીંઝાવદર** થૈ **કારિયાણી...૧૫**

બરવાળે ગયા બહુનામી, ત્યાંથી **ધંધુકે** અક્ષરધામી;
અમદાવાદમાં અવિનાશ, થોડા દિવસ વસ્યા નવેવાસ...૧૬

ગયા **જેતલપુર** જગદીશ, પછી માતર ગામ મુનીશ;
સોની ગિરધરને ઘેર રહ્યા, **રધવાણજ** ત્યાં થકી ગયા...૧૭

પછી જૈને **ડભાણ** સુપેર, રહ્યા રઘુનાથદાસને ઘેર;
પછી **પીજ** ગયા પરમેશ, ભાળી ભક્તનો ભાવ જનેશ...૧૮

બચ્ચાભાઈની ખડકીને માળે, કર્યો ઉતારો દીનદયાળે;
બચ્ચાભાઈ ને ભાઈજીભાઈ, લલ્લુભાઈ નમ્યા હરખાઈ...૧૯

કાનદાસ ને ઝવેરદાસ, બાઈ અવલ આવ્યાં પ્રભુ પાસ;
એહ આદિકે સેવિયા હરી, થોડા દિવસ રહ્યા પ્રભુ ઠરી...૨૦

ધન્ય ધન્ય તે માણસ **જાયાં**[૨], જેનાં ગ્રંથમાં નામ લખાયાં;
જગની સ્થિતી જ્યાં સુધી થાશે, ત્યાં સુધી તેનાં નામ વંચાશે...૨૧

પીજથી પ્રભુજી **પરવરિયા**[૩], **નડિયાદ**માં નાથ વિચરીયા;
ગંગારામ ને મોહનરામ, તેની બેનો રહે તેહ ઠામ...૨૨

ગંગા રેવા ને ઉતરકુંવરી, ઉતર્યા તેને ઘેર શ્રીહરી;
સારી યુક્તિ થકી કર્યો થાળ, જોઈ ભાવ જમ્યા જનપાળ...૨૩

કહે શ્રીહરિ આવી રસોઈ, વિના નાગર નવ કરે કોઈ;
વાલે એમ રસોઈ વખાણી, વળી ભાવ ભલો લીધો જાણી...૨૪

૧.શ્રીહરિએ ૨.જન્મેલ ૩.ગયા

રહે ત્યાં ગંગાદાસ પટેલ, સતસંગી તે સારા થયેલ;
નાતે કડિયા જે કેવળ નામ, એહ આદિકે સેવિયા શામ...૨૫

એવે અવસરે સાહેબ ચાર, કોઈ આવેલા ગામ મોઝાર;
હતા ગાયકવાડના મિત્ર, જેની બુદ્ધિ તો પરમ વિચિત્ર...૨૬

તેને જૈ કોઈયે વાત કહી, સહજાનંદસ્વામી છે અહીં;
માન દૈને તેડાવિયા મળવા, **હરિવદનની**[૧] વાત સાંભળવા...૨૭

ત્યારે **કોટમાં**[૨] કૃષ્ણ પધાર્યા, સારા સાહેબે શબ્દ ઉચ્ચાર્યા;
ટોપી ઉતારી કીધી સલામ, આપ્યું આસન સરસ તે ઠામ...૨૮

બેસીને કરવા લાગ્યા વાત, થાય સાહેબ સુણી **રળિયાત**[૩];
વળી સાહેબે પુછ્યું વિશેષ, તમે જોયા કિયા કિયા દેશ ?..૨૯

કરી શ્રીહરિયે તેહ ઠામ, ભરતખંડની વાત તમામ;
વાત ચાલી **વિલાયત**[૪] કેરી, કહી તે પણ કૃષ્ણે ઘણેરી...૩૦

સુણી સાહેબે શ્રીજી વખાણ્યા, મહાપુરુષ પેગાંબર જાણ્યા;
પુષ્પના ગુચ્છ ને પુષ્પહાર, લાવી પૂજ્યા પ્રભુ ધરી પ્યાર...૩૧

પછી આવિયા કૃષ્ણ ઉતારે, બીજો દિવસ થયો પછી જ્યારે;
નારાયણદેવનું દેરું જ્યાંય, ગયા શ્રીહરિ દર્શને ત્યાંય...૩૨

કરી દર્શન ચાલ્યા તે કાળ, **ડુમરાલને** રસ્તે દયાળ;
ત્યાંની ભાગોળમાં સુણ ભ્રાત, વડ પંચોતરો છે પ્રખ્યાત...૩૩

પેખી ઓટો રુડો તેની પાસ, બેઠા તે પર શ્રીઅવિનાશ;
આવ્યા દર્શને ત્યાં જનવૃંદ, જ્ઞાનવાત સુણાવી ગોવિંદ...૩૪

ઘણા જનને થયું એવું જ્ઞાન, આ છે નિશ્ચે પ્રગટ ભગવાન;
સર્વથા[૫] જેના સંશય ગયા, તે તો શ્રીજીના આશ્રિત થયા...૩૫

૧.મહારાજના મુખારવિંદની ૨.દરબારમાં ૩.પ્રસન્ન ૪.વિદેશ -ઇંગ્લેન્ડ ૫.સંપૂર્ણ

વાલો ત્યાંથી આવ્યા **વરતાલ**, પરબ્રહ્મ પ્રણત જનપાળ;
જઈ સુતાર વાસણ ઘેર, પ્રભુજી ઉતર્યા શુભ પેર...૩૬

પૂર્વછાયો :

બે દિન વસી વરતાલમાં, **ઉમરેઠ** ગયા અવિનાશ;
જ્યાં શિવજી જાગનાથ છે, વાલે ત્યાં જઈ કીધો નિવાસ...૩૭

ચોપાઈ :

વિપ્ર મંડળે જાણી તે વાત, આવ્યા છે શ્રીહરિ સાક્ષાત;
ત્યારે નાથને આવ્યા નિરખવા, કેવું ઐશ્વર્ય છે તે પરખવા...૩૮

પ્રભુને પાયે કીધા પ્રણામ, પાસે બેસીને બોલ્યા તે ઠામ;
મોટા શંકરસ્વામી કહાવ્યા, તેણે પાડાને વેદ બોલાવ્યા...૩૯

એવું આપ કરો કામ જ્યારે, અમે માનિયે ઈશ્વર ત્યારે;
કહે કૃષ્ણ જે મૂર્ખ જણાય, પાડા જેવા પશુ જ ગણાય...૪૦

દ્વિજ હોય નિરક્ષર જેહ, લાવી બેસારો આગળ તેહ;
ઉચ્ચરાવું તેને મુખે વેદ, એવો ભાખ્યો ભુધરજીયે ભેદ...૪૧

હરિશંકર દ્વિજ હતો તહીં, એકે અક્ષર જાણતો નહીં;
તેને આગળ બેસાર્યો આણી, કહ્યું બોલાવો વેદની વાણી...૪૨

પછી કૃષ્ણે આજ્ઞા કરી એને, વેદ બોલ્ય એવું કહ્યું તેને;
વહે ગંગપ્રવાહ તે જેમ, વેદ બોલવા લાગ્યો તે તેમ...૪૩

સૌયે શ્રીહરિને તેહ સ્થાન, જાણ્યા શંકરસ્વામી સમાન;
કેટલાએકે નિશ્ચય કીધો, આ તો કૃષ્ણે જ અવતાર લીધો...૪૪

તેથી શ્રીજીના શિષ્ય તે થયા, બીજા પ્રભુપદ પ્રણમીને ગયા;
વાત ચાલી તે ગામ મોઝાર, આવે દર્શને લોક અપાર...૪૫

બહુ જન બોલિયા શબ્દ આવો, અમને પ્રભુ નિયમ ધરાવો;
મગાવ્યો ઘડો નીરનો નાથે, છાંટ્યું નીર તે સર્વને માથે...૪૬

કહ્યું છાંટો આનો ઉડે જેને, જાણો નિયમ ધરાવિયા તેને;
ખેડાવાળ દ્વિજે ઘેર ઘેર, પ્રભુ જમવાને તેડ્યા સુપેર...૪૭

ગુણગ્રાહી જાણી એહ ગામ, સાત દિવસ વસ્યા ઘનશામ;
ભલું ત્યાં છે જે ભટનું તળાવ, જતા નાવા મનોહર માવ...૪૮

તે તળાવને પૂર્વ કિનારે, નિત્ય નાતા પ્રભુ બહુ પ્યારે;
જન રંજન[1] કરિ જનપાળ, પછી વીચરિયા **વરતાલ**...૪૯

ગામ **ચાંગે** ગયા ગિરધારી, ત્યાંથી **મોરજે** દેવ મુરારી;
ગઢવી તહાં ગોકળદાસ, પાંચ દિવસ વસ્યા તેને વાસ...૫૦

તહાં બારોટ અમથો આવ્યા, દાસ જેકણને સાથે લાવ્યા;
મળી સૌયે સારી સજી સેવા, ભાસે ભક્ત ભલા ધ્રુવ જેવા...૫૧

ગઢવીયે પૂજ્યા રુડી રીતે, ધર્યા પાંચસે રુપૈયા પ્રીતે;
હતું અફીણનું બંધાણ એને, તે તો તરત તજાવીયું તેને...૫૨

શામે સૌને શિખામણ આપી, આવું બંધાણ ન કરો કદાપિ;
બહુ ખોટું અફીણ બંધાણ, પડે સંકટમાં કદી પ્રાણ...૫૩

ઉપજાતિવૃત્ત : અફીણના બંધાણ વિષે :

બંધાણ જો થાય અફીણ કેરું, તેને મહાકષ્ટ પડે ઘણેરું;
જો કોઈ કાળે નવ હોય પાસે, તો પ્રાણ તેના પળ માંહિ જાશે...૫૪

અફીણિયાનો **ઈતબાર**[2] જાય, સાચું વદે સંશય તોય થાય;
જો વસ્તુ બીજો જન ચોરિ જાવે, અફીણિયાનો શિર વેમ આવે...૫૫

અફીણ મોઢું કડવું કરે છે, શરીરનું **શોણિત**[3] શોષિ લે છે;

૧.લોકોને આનંદીત ૨.વિશ્વાસ ૩.લોહી

નાણાં તણું તો નુકસાન થાય, મૂર્ખા વિના કોણ અફીણ ખાય...૫૬

જો બ્રહ્મહત્યા પુરવે કરેલી, સ્ત્રીબાળહત્યા અથવા થયેલી;
તે પાપ જ્યારે પ્રગટીત થાય, અફીણ બંધાણ જને કરાય...૫૭

બંધાણીને સાકર દીધી હોય, તે વેચીને ખાય અફીણ તોય;
બીજા નહીં સ્વાદ વધૂ વખાણે, અફીણમાં ઉત્તમ સ્વાદ જાણે...૫૮

મેવા મિઠાઈ પ્રભુયે કર્યા છે, મનુષ્ય માટે **મહિમાં**[1] ધર્યા છે;
તે મૂકિને જે જન ઝેર ખાય, તો બુદ્ધિ કેવી ગણતાં ગણાય...૫૯

અફીણથી ખૂબ થતા **ખુવાર**[2], જણાય લોકો જગમાં અપાર;
ખાંતેથી બીજા જન તોય ખાય, તે **પાવકે**[3] જેમ **પતંગ**[4] ધાય...૬૦

પરોપકારે શિવ ઝેર પીધું, તથાપિ કંઠે નિજ ધારિ લીધું;
અફીણિયાનું દુઃખડું વિચાર્યું, શું પેટમાં તેથિ નહીં ઉતાર્યું...૬૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિ નિજજન શીશ હેત આણી, કહી ઉપદેશ તણી વિશેષ વાણી;
સુણી જન મનમાંહિ લીધિ ધારી, ગણિ હિતકારી વિવેકથી વિચારી...૬૨

ઇતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિચરોતર પ્રાંત વિચરણનામ પ્રથમો વિશ્રામઃ ॥૧॥

પૂર્વછાયો :

મોરજથી **મૈયારિયે**, ગયા સંત સહિત ઘનશામ;
વારિ **વાક**[5] તળાવનું, પીને ગયા **હાડેવે** ગામ...૦૧

ચોપાઈ :

હાડેવેથી ગયા **વસતાણે**, રાત **વૌઠે** રહ્યા સહુ જાણે;
સૈજ થૈને **ચલોડે** સિધાવ્યા, ત્યાંના હરિજનને હરખાવ્યા...૦૨

૧.પૃથ્વી ઉપર ૨.પાયમાલ; હેરાન ૩.અગ્નિમાં ૪.પતંગિયાં ૫.મીઠું-મધુર

નથુભાઈ અમીન તે સ્થાને, ઉતર્યા તેને દીવાનખાને;
કરી ભોજન તેને ભવન, ગયા **જેતલપુરમાં** જીવન...૦૩

ભાળી મ્હેલ તળાવની પાળે, કર્યો ઉતારો ત્યાં વૃષલાલે;
તહાં સાધુ તથા બ્રહ્મચારી, વિદ્યા ભણવાને યોગ્ય વિચારી...૦૪

એને આજ્ઞા કરી અવિનાશ, કરો સંસ્કૃત કેરો અભ્યાસ;
સૌયે હરિનો હુકમ માની લીધો, વિદ્યા ભણવાનો આદર કીધો...૦૫

વડ હેઠે બીજે દિન વાલે, સભા સારી સજી ધર્મલાલે;
ગંગાદાસ ને ભીખારીદાસ, પ્રેમે આવી બેઠા પ્રભુ પાસ...૦૬

આશારામ ત્રવાડી શ્રીમાળી, સૌયે સ્નેહે સેવ્યા વનમાળી;
સભામાં બોલ્યા સુંદરશામ, અમે તો જશું ગામડી ગામ...૦૭

સુણી એવું બોલ્યા ગંગામાય, આજ તો આંહીંથી ન જવાય;
કાલ્ય **પર્વણીનો**[૧] દિન થાશે, દીકરા કાલ્ય કેમ જવાશે ?...૦૮

વળી જેતલપુરના નિવાસી, બોલ્યા ભક્ત સુણો સુખરાશી;
કાલ્ય તો ઉત્તરાયણ થાય, માટે તે પછી અહિંથી જવાય...૦૯

દાનપુણ્ય તણો દિન જાણી, રહો આંહિ જ શારંગપાણી;
સુણી બોલિયા સુંદરશામ, સાંભળો સતસંગી તમામ...૧૦

કાલે આંહિ ચોરાશી કરાય, કહો કેટલું ઘી વવરાય;
કહે ભક્ત ચોરાશી કરે છે, પાંચ મણ ઘૃત આંહિ વરે છે...૧૧

ત્યારે બોલિયા સુંદરશામ, આસપાસ વસે છે જે ગામ;
ત્યાંના વિપ્ર તેડાવિયે જ્યારે, કેટલું વરશે ઘૃત ત્યારે...૧૨

હરિભક્ત કહે જોડી હાથ, દશ મણ વરશે દીનનાથ;
વૃષવંશી બોલ્યા વળી ત્યારે, અમદાવાદના આવે જ્યારે...૧૩

૧.તહેવારનો

ત્યારે કેટલું ઘી વવરાય, હરિજન કહે નિશ્ચે ન થાય;
આવે વિપ્ર હજારો હજાર, એથી ખર્ચ અસંખ્ય થનાર...૧૪

કહે કૃષ્ણ બધે લખો પત્ર, આવે બ્રાહ્મણ સૌ કાલે અત્ર;
ઘણું ઘૃત હાલહાલ મગાવો, અન્ન ખાંડ જથાબંધ લાવો...૧૫

પછી પત્ર લખી મોકલાવ્યા, ઘૃત આદિક માલ મગાવ્યા;
સાંજ પડતાં તહાં મનરંજ, કર્યા સીધાના ગંજના ગંજ...૧૬

આજ્ઞા આઠે સિદ્ધિઓને આપી, નહિ ખૂટવા દેશો કદાપી;
જેમ જેમ સીધું વવરાય, તોય ગંજના ગંજ જણાય...૧૭

ભક્ત શ્રીમાળિ દ્વિજ આશારામ, જેને ઝાઝાં દીસે ધન ધામ;
કહે શ્રીજી તેને સુણો સુજ્ઞ, કરશું અમે મહારુદ્ર યજ્ઞ...૧૮

ચારે વેદના વિપ્ર તેડાવો, વળી યજ્ઞસામગ્રી મગાવો;
કંકોતરિયો લખો ગામોગામ, સતસંગીયો આવે તમામ...૧૯

રુડું વેદોક્ત કર્મ કરાશે, ઘૃત તો પરનાળે હોમાશે;
કાશી સુધીમાં વિદ્વાન હોય, ત્યાંથી તેડાવવા દ્વિજ તોય...૨૦

પ્રગણામાંથી[૧] તો રુડી રીત, દ્વિજ આવે સ્ત્રી પુત્ર સહીત;
એવા પત્ર લખો ગામોગામ, અતિ કરવું છે ઉત્તમ કામ...૨૧

એવું સાંભળી આજ્ઞા પ્રમાણે, લખી કંકોતરી તેહ ટાણે;
કચ્છદેશ ને કાઠીયાવાડ, દેશ સોરઠ ને ઝાલાવાડ...૨૨

ગુજરાત તથા **ખાનદેશ**[૨], બીજા પણ બહુ દેશ વિશેષ;
મહા વિદ્વાન વિપ્ર તેડાવ્યા, સતસંગી બધાને બોલાવ્યા...૨૩

જેહ વસ્તુ મળે જેહ સ્થાન, મંગાવો મહારુદ્ર સામાન;
ત્યારે જેતલપુર તણા જન, બોલ્યા શ્રીહરિ પાસ વચન...૨૪

૧.રાજ્યમાંથી પાડવામાં આવેલ નાના નાના વિભાગ - જિલ્લામાંથી ૨.બુરાનપુરની આજુબાજુનો પ્રદેશ (મધ્યપ્રદેશમાં)

ચોખા જેટલા વાવરો તમે, તેટલા પૂરા આપશું અમે;
પુરું પાડશું બળતણ ઘાસ, સુણી એવું રીઝ્યા અવિનાશ...૨૫

રહે શ્રીકરજિસણ ગામ, ભલા ભક્ત નાનાભાઈ નામ;
ઘીના **કુંપા**[૧] ઘણા ભરી લાવ્યા, ધર્મપુત્રને ભેટ ધરાવ્યા...૨૬

ત્યારે ઉચ્ચર્યા એમ શ્રીજીય, જે જે ઢોરનું આ હશે ઘીય;
તે તે ઢોરનું કલ્યાણ થાશે, અંતે અક્ષરધામમાં જાશે...૨૭

પછી જોશી સુજાણ બોલાવ્યા, યજ્ઞ આરંભ દિન જોવરાવ્યા;
ઉત્તરાયનના રવિ થાય, બ્રહ્મ ભોજન ચાલુ કરાય...૨૮

પછી આઠ દિવસ વહી જાય, મહારુદ્ર તો ચાલતો થાય;
ઘણા વિપ્ર વરુણ માંહી **વરે**[૨], મંત્ર હરિહરના જપ કરે...૨૯

ભણી **રુદ્રીને**[૩] કેટલાએક, કરે શંભુ ઉપર અભિષેક;
તેનો હોમ દશાંશ કરાય, એમ વાસર દશ વહિ જાય...૩૦

દિન ઉત્તરાયનથી અઢાર, થાય પૂર્ણાહુતી તેહ વાર;
આવે વિપ્રની જે કોઇ જાત, જમે ભોજન ત્યાં સુધી ભ્રાત...૩૧

કોઈ વિપ્ર જમ્યા વિના જાય, તો તે યજ્ઞ નહી વખણાય;
આપ્યાં જોશીયે મુહુરત એવાં, થોડા ધનથી ન થઇ શકે તેવાં...૩૨

સ્વરૂપાનંદ જામનગરથી, આવ્યા મંડળ **સોત**[૪] સત્વરથી;
આવ્યા સુરતથી રામદાસ, લૈને મંડળ પોતાનું પાસ...૩૩

બ્રહ્માનંદ મુક્તાનંદ સ્વામી, આવ્યા એ પણ આનંદ પામી;
લખી પત્ર હતાં જે તેડાવ્યાં, સર્વે મંડળ સંતનાં આવ્યાં...૩૪

જેમ નદીયો નિધિ ભણી ધાય, જનજુથ જેતલપુર જાય;

૧.ફૂલેલા પેટવાળું અને સાકડા મોનું ઘડા જેવું પાત્ર ૨.યજ્ઞના મુખ્ય કુંડો માટે પસંદ કરાયેલા
૩.શિવજીની સ્તુતિ બોલીને ૪.સહિત

આવ્યા હરિજન સંતસમાજ, જોઈ રાજી થયા મહારાજ...૩૫

પછી જેને જેવું જોગ્ય કામ, તેને સોંપિયું તેવું તમામ;
કર્યો બહુવિધથી બંદોબસ્ત, જેમ સાચવે વસ્તુ સમસ્ત...૩૬

ઉત્તરાયનનો દિન આવ્યો, પાક ઉત્તમ રીતે કરાવ્યો;
દ્વિજ આવ્યા ઘણા તે દહાડે, રહ્યા ત્યાં સુધી રોજ જમાડે...૩૭

દીધાં ઉત્તરાયણ દિન દાન, કહે સૌ આ તો કર્ણ સમાન;
જેમ ચોમાસાના દિન જાય, ઝાઝું નીર તળાવે ભરાય...૩૮

તેમ દ્વિજ દિન દિન ઘણા આવે, સંખ્યા કોણ ગણે તે ગણાવે;
પછી મંડપ કુંડ કરાવ્યો, જેવો કુંડના ગ્રંથે બતાવ્યો...૩૯

ઘણા વિપ્ર વરુણ માંહી વરિયા, મંત્રજપ ને અભિષેક કરિયા;
ચારે વેદનાં **સૂક્ત**[૧] ભણાય, જોઈ રાજી રાજી હરિ થાય...૪૦

સારો શોભે તળાવનો આરો, પ્રતિદિન જમે વિપ્ર હજારો;
કૈક રાખતા હરિ પર દ્વેષ, તે તો કરવાને ઈચ્છતા ક્લેશ...૪૧

રાંધવા જાય ને દ્વેષ રાખે, લાડવા તે તળાવમાં નાંખે;
કરે એમ તે દેખી એકાંત, રાખે ખુટાડવાની તે **ખાંત**[૨]...૪૨

કૈક જાણે કરું મારામાર, પતરાળાં ખુંદાય તે ઠાર;
આવ્યા લાકડીયો લઈ હાથે, વાત જાણી તે નટવર નાથે...૪૩

કોઈ વિપ્રે એવી બુમ પાડી, ખુટ્યું ઘી હવે મુકો ઉઠાડી;
પાળા સાથે લઈને પચીશ, પાક પાસે ગયા જગદીશ...૪૪

લાડુ નાંખેલા જળ માંહી જેહ, એક પાર્ષદે પેખીયા તેહ;
પાળે[૩] શ્રીપ્રભુને તે બતાવ્યા, ત્યારે સત્સંગી દ્વિજને બોલાવ્યા...૪૫

૧.મંત્રો ૨.હોંશ; ઈચ્છા ૩.પાર્ષદે

હળવદના તથા બીજા જેહ, પ્રભુયે રાખ્યા પાકમાં તેહ;
કુસંગીને કાઢ્યા પાકમાંથી, તે તો તરત ગયા દુર ત્યાંથી...૪૬
જેની લાકડી જોવામાં આવી, તેના હાથથી તરત તજાવી;
પીરસે દ્વિજ સૌ સતસંગી, બીજા કોઈ નહીં **અડબંગી**[૧]...૪૭
કોઠી ઘીની ભરેલી દેખાડી, જાણ્યું વિપ્રે જુઠી બુમ પાડી;
બહુ વિપ્ર જમે ને બગાડે, તોય ખૂટે નહીં કોઈ દહાડે...૪૮
નિત્ય નિત્ય ઘણા દ્વિજ જમે, જોઈ શ્રીહરિને મન ગમે;
દિન પૂર્ણાહુતી તણો આવ્યો, અતિ ઉત્તમ હોમ કરાવ્યો...૪૯
તેનું વિસ્તારે વર્ણન થાય, કથાનો નહિ પાર પમાય;
કર્યું શ્રીજીયે **અવભૃથસ્નાન**[૨], દીધાં વિપ્રને વિધવિધ દાન...૫૦
પછી શ્રીજિયે સ્નેહ સહીત, કહ્યું સાંભળો સઉ રુડી રીત;
જેવો છે મારા મનમાં સદાય, કહું બ્રાહ્મણનો મહિમાય...૫૧

ઉપજાતિવૃત્ત : બ્રાહ્મણના મહિમા વિષે :

જે બ્રાહ્મણો છે મુખ એ જ મારું, એનાથિ બીજું અધિકું ન ધારું;
વિપ્રો તથા જે જન સંત છેય, છે ધર્મના રક્ષક એ જ બેય...૫૨
સદ્ધર્મનો તે ઉપદેશ દે છે, તો વિશ્વમાં ધર્મ રુડો રહે છે;
ન હોત જો બ્રાહ્મણ કેરી જાત, તો વેદનો **અસ્ત**[૩] અવશ્ય થાત...૫૩
મને મહાયજ્ઞ ભલા જ ભાવે, તે યજ્ઞ તો બ્રાહ્મણ તે કરાવે;
ભૂમી વિષે બ્રાહ્મણ જો ન હોય, તો યજ્ઞનું નામ કહે ન કોય...૫૪
સૌ ધર્મશાસ્ત્રો ઋષિયે કર્યાં છે, વિપ્રો વડે તે સ્થિર થૈ ઠર્યાં છે;
જો વિપ્રજાતિ જગમાં ન જોત, તો ધર્મશાસ્ત્રો ન હયાત હોત...૫૫
શાસ્ત્રો પુરાણો દ્વિજ સંભળાવે, એથી જનો આસ્તિકભાવ લાવે;

૧.મૂર્ખ બ્રાહ્મણો ૨.યજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ પછીનું સ્નાન ૩.અદશ્ય

વિપ્રો પ્રભુજ્ઞાન બતાવનારા, વિપ્રો મને પ્રાણ સમાન પ્યારા...૫૬

સન્માન જે બ્રાહ્મણનું કરે છે, સન્માન તે તો મુજને જ દે છે;
નિંદા કરે બ્રાહ્મણ કેરી જેહ, તો મારી નિંદા કૃત તુલ્ય તેહ...૫૭

આચાર્ય જે જે જગમાં થયા છે, તે વિપ્ર કેરે કુળ જન્મિયા છે;
સદ્ધર્મનું બ્રાહ્મણ મૂળ જાણો, જાણે નહીં જે નહિ હોય શાણો...૫૮

વિપ્રો વડે લગ્નક્રિયા કરાય, વિપ્રો વડે શ્રાદ્ધ બધાં સરાય;
જે ધર્મનું કર્મ કરાય કાંઈ, મુખ્યત્વ દીસે દ્વિજ તેહમાંઈ...૫૯

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત :

જે શ્રીબ્રાહ્મણવંશ જન્મ ધરીને કર્મો નઠારાં કરે,
છાંડી ટેક વિવેક છેક તજીને નામે નઠારો ઠરે;
મૂકી માર્ગ મનસ્વિ થૈ મદ ધરી કાંઈ કુમાર્ગે ચડે,
તે તો મોક્ષ તણે ચડી પગથીયે છેલેથી પાછો પડે...૬૦

જે મારા દ્વિજ આશ્રિતો પ્રતિદિને સંધ્યાદિ કર્મો કરે,
ઝાઝું જો ન ભણાય આચમન લૈ ગાયત્રિ તો ઉચરે;
નાંખે તે ત્રણ અંજળી રવિ ભણી સંભારી પૂજા સમે,
જો જાણે નહિ વૈશ્વદેવ હરિને નૈવેદ્ય ધારી જમે...૬૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

શ્રુતિપથ[૧] શુભ થાપનાર્થ કાજે, નૃપ નરદેહ ધર્યો મહાધિરાજે;
કહિ દ્વિજકુળ કેરિ શ્રેષ્ઠતાઈ, ભણિ ખટ કર્મ તણી ઘણી ભલાઈ...૬૨

ઈતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે જેતલપુરે યજ્ઞારંભનામ દ્વિતીયો વિશ્રામઃ ॥૨॥

૧.વેદનો માર્ગ

પૂર્વછાયો :

સુંદરશામ સભા વિષે, કરે જ્ઞાન વિનોદની વાત;
બ્રહ્મસભા શોભે ભલી, જોતાં થાય હૃદય રળીયાત...૦૧

ચોપાઈ :

પછી શ્રીજીની આગળ આવી, કોઈ સજ્જને વાત સુણાવી;
જેટલામાં છે ગુજરાત દેશ, વામમાર્ગ વધ્યો છે વિશેષ...૦૨
એકઠા ચારે વર્ણ ઠરે છે, શક્તિની પૂજા સ્નેહે કરે છે;
મદ્ય માંસનું નૈવેદ્ય થાય, પછી ખાંતથી સૌ મળી ખાય...૦૩
સભામાં ખૂબ ખંડન કરો, સર્વ લોકના સંશય હરો;
એવું સાંભળી શ્રીભગવાને, સભા સારી સજી તેહ સ્થાને...૦૪
હજારો જન એ સ્થળે આવ્યા, બહુ પંડિતને ત્યાં બોલાવ્યા;
મુખે બોલિયા એ સમે માવો, હવે શાસ્ત્રની ચર્ચા ચલાવો...૦૫
દેવીપૂજન કૈક કરે છે, મદ્ય માંસ નૈવેદ્ય ધરે છે;
કોઈ યજ્ઞ કરે પશુ મારી, તે છે સારી કે રીત નઠારી...૦૬
એવું સાંભળીને એહ ઠામ, બોલ્યા શાસ્ત્રીજી નિર્ભયરામ;
અમદાવાદના રહેનાર, ઘણાં શાસ્ત્રનો જાણે તે સાર...૦૭
મદ્ય માંસથી શક્તિપૂજન, કરે છે તે તો જે શૂદ્ર જન;
ઉંચી નાતના તો એવું કામ, કરે છે હોય જ્યાં ગુપ્ત ઠામ...૦૮
કરતા હોય શાસ્ત્ર પ્રમાણે, સભામાં બોલે આવી આ ટાણે;
ભુંડું કામ તો ગુપ્ત કરાય, સારા કામથી શીદ શરમાય?..૦૯
વામપંથના ગ્રંથ નઠારા, એ તો આસુરી જન રચનારા;
શિવ-શક્તિનો સંવાદ લૈને, રચ્યા ગ્રંથ તે નાસ્તિક થૈને...૧૦

સતશાસ્ત્ર તો તેથી છે ન્યારાં, સદાચરણ સ્થાપન કરનારાં;
સતશાસ્ત્રનો સાર છે એહ, અહિંસા ધર્મ ઉત્તમ તેહ...૧૧

યોગ અષ્ટાંગ વેદ કહે છે, તેમાં યમ ને નિયમ રહે છે;
અહિંસા એમાં મુખ્ય ગણી છે, વેદમાં એવી શ્રુતિયો ઘણી છે...૧૨

તોયે જેને જેવું કર્મ ભાવે, એવો અર્થ એનો ઉલટાવે;
પછી શાસ્ત્રી બોલ્યા આશારામ, વસે તે સદા વીરમગામ...૧૩

શાર્દૂલવિક્રીડિતવૃત્ત :

એવું કોઈ કહે અહો ધરમ તો સારો અહિંસા ખરો,
બોલે એ જ મુખે પશૂ હણિ હણી હિંસાથી યજ્ઞો કરો;
સારું કોઈ મનુષ્ય એમ કદિયે બોલે **દ્વિભાષા**[૧] નહીં,
તો જે વેદ પવિત્ર શાસ્ત્ર કહિયે તે કેમ બોલે કહી ?...૧૪

ચોપાઈ :

સત્ત્વ રજ તમ ગુણ કહેવાય, જેવો ગુણ તેની તેવી ઈચ્છાય;
તમોગુણિને તો હિંસા ગમે છે, તેવા હિંસક બ્રાહ્મણ તે છે...૧૫

તે તો બેસીને ગંગા કિનારે, એક હાથથી માછલાં મારે;
બીજા હાથમાં ગૌમુખી રાખે, માળા ફેરવે ગાયત્રિ ભાખે...૧૬

સિંધદેશી અને જે બંગાળી, જાતિ વિપ્રની હિંસક ભાળી;
માંસાહાર તે નિત્ય કરે છે, વેદનાં તે પ્રમાણ કહે છે...૧૭

બકરાં કુકડાં નિત્ય મારે, તેનું પાપ ગણે ન લગારે;
ભરતખંડમાં બ્રાહ્મણ જે છે, ત્રણ ભાગના હિંસક તે છે...૧૮

મારી બકરાં કરે **સોમયાગ**[૨], કરે ભક્ષ **હુતદ્રવ્ય**[૩] ભાગ;
પશુઓ યજ્ઞ અર્થે સૃજ્યાં છે, એવાં વેદમાં વચન કહ્યાં છે...૧૯

૧.બે બોલી ૨.એક પ્રકારનો હિંસામય યજ્ઞ ૩.હોમવાની વસ્તુ - માંસ આદિક

તે તો જાણો પંચામૃત કાજ, પશુઓ વડે થાય અનાજ;
ઘડ્યાં છે પશુઓ એહ ઘાટે, પણ નહિ પશુ મારવા માટે...૨૦

યજ્ઞ અર્થે છે વિપ્રસમાજ, પણ તે નહિ મારવા કાજ;
એનો અવળો કરે કોઈ અર્થ, એ તો અર્થ નહિ છે **અનર્થ**[૧]...૨૧

જુઠો અર્થ કરી વાદ તાણે, આપ આપની ઈચ્છા પ્રમાણે;
ઝાઝા જે મતના મળે જ્યાંય, વાદે થાય તેની જીત ત્યાંય...૨૨

ચોથે ભાગે અહિંસક જાણો, ગુજરાતી પ્રમુખ્ય પ્રમાણો;
થાય આકાશમાં વાણી તોય, તે તો હિંસા કરે નહીં કોય...૨૩

આત્મવત્ સર્વભૂતને ભાળો, એવું વેદ વચન છે નિહાળો;
જેવી આપણને પીડા થાય, પીડા કરવાથી પ્રાણિ પીડાય...૨૪

પ્રાણ આપણને પ્રિય જેવો, પ્રિય છે પશુને પ્રાણ તેવો;
શત બ્રહ્મા આવી સમજાવે, અહિંસકને તો હિંસા ન ભાવે...૨૫

એવાં વચન સુણી તેહ વારે, રુપશંકર શાસ્ત્રી ઉચ્ચારે;
વટપત્તનના તે નિવાસી, જેણે વિદ્યા વિશેષ અભ્યાસી...૨૬

સુણો સુજ્ઞ સભાસદ સહુ, શ્રુતિ વેદની હું વળી કહું;
તૈત્તરીયબ્રાહ્મણમાં કહી છે, જેમાં મુખ્ય અહિંસા રહી છે...૨૭

એમ કહીને શ્રુતિ સંભળાવી, દીધો વિસ્તારે અર્થ બતાવી;
મેધ્ય[૨] ગુણ જ્યારે પુરુષમાં હતો, **નરમેધ**[૩] જગન ત્યારે થતો...૨૮

મારી પુરુષનું હોમતા માંસ, ખાતા બ્રાહ્મણો તેહનો અંશ;
મેધ્ય ગુણ પછી અશ્વમાં ગયો, અશ્વમેધ જગન ત્યારે થયો...૨૯

એનો સાર એવો સમજાય, નર મારતાં આવી દયાય;
નરમેધ તે બંધ કરાવી, અશ્વમેધની રીત ચલાવી...૩૦

૧.ખોટો અર્થ ૨.યજ્ઞને યોગ્ય ૩.જેમાં માણસનું બલિદાન અપાતું હોય તેવો યજ્ઞ

મેધ્ય ગુણ હયમાંથી નિકળિયો, જૈને બળદના અંગમાં મળિયો;
ત્યાંથી ઉંટને અંગે ઉતરિયો, ત્યાંથી જૈ **અજ**[1] અંગમાં ઠરિયો...૩૧

ત્યાંથી નીકળી પૃથ્વિમાં પેઠો, **વ્રીહી**[2] અન્નમાં તે જઈ બેઠો;
વ્રીહી અન્નથી યજ્ઞ કરાય, પશુની પછી હિંસા ન થાય...૩૨

શ્રુતિ છે એવી વેદને પાને, પણ હિંસક વિપ્ર ન માને;
આસુરી જન જગતમાં જે છે, તેને હિંસા જ કરવી ગમે છે...૩૩

જેનો ક્રૂર સ્વભાવ જણાય, તેને દિલમાં ન આવે દયાય;
નર એક શુનઃશેફ નામ, તેને બાંધેલો નરમેધ ઠામ...૩૪

વિશ્વામિત્રને દિલ દયા આવી, તેથી તેહને મુક્યો છોડાવી;
દયાળુને દિલે દયા એમ, પશુ ઉપર આવે ન કેમ...૩૫

અહિંસૈવ પરો ધર્મ કહે, તોય પ્રાણ પશુના તે લહે;
દેવીને મદ્ય માંસનો ભોગ, **દ્વિજાતીયે**[3] ન આપવા યોગ...૩૬

ઉંચો વર્ણ આપે નહીં જ્યારે, નીચું કામ તે જાણવું ત્યારે;
નીચા કામમાં પાપ જ હોય, બુદ્ધિમાન જાણે સહુ કોય...૩૭

વામમારગી[4] જે હોય ખરો, હિંસાનું પ્રતિપાદન કરો;
તેનું ખંડન હું કરી આપું, અહિંસા મત શાસ્ત્રથી થાપું...૩૮

એવી પામ્યો છું શક્તિ હું આપે, તે તો પ્રગટ પ્રભુને પ્રતાપે;
એવું સાંભળી સૌ રહ્યા જોઈ, વામી બોલી શક્યા નહીં કોઈ...૩૯

વામી દાઝીયા કૈક અંતરમાં, પણ શું કરે એ અવસરમાં;
વળી શ્રીહરિ બોલ્યા વચન, તમે સાંભળો સહુ દ્વિજજન...૪૦

વિપ્ર થૈ શક્તિપૂજન કરે, મદ્ય માંસનું નૈવેદ્ય ધરે;
મંડે તેની પ્રસાદીને લેવા, કહો તે કહીયે દ્વિજ કેવા...૪૧

૧.બકરાના ૨.કમોદ; રતાશ પડતા ચોખા ૩.બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્યોએ ૪.શક્તિનો પૂજક

ત્યારે બોલિયા તે વિદ્વાન, તે તો જાણવા **શ્વપચ**[1] સમાન;
ઉભા થૈને કરી એમ વાત, જેમ સાંભળે સૌ જન જાત...૪૨

પછી દક્ષિણા શ્રીજીયે દીધી, દ્વિજ સૌયે પ્રદક્ષિણા કીધી;
કહી શ્રીજીનો જયજયકાર, ગયા સૌ નિજ નિજને **અગાર**[2]...૪૩

વાટે વિપ્ર મળ્યો એક દ્વેષી, વાત પૂછવા લાગ્યો તે બેસી;
કેટલા વિપ્ર આવ્યાતા ભાઈ, થઈ કે ન થઈ જ લડાઇ...૪૪

આપ્યો ઉત્તર એ જજ્ઞમાંય, દ્વિજ લક્ષ મળ્યા હતા ત્યાંય;
નિરવિઘ્ન પડ્યું કામ પાર, થયો સ્વામીનો જય જયકાર...૪૫

દ્વેષી વિપ્ર તે બોલ્યો ચિડાઈ, **બ્રહ્મબીજ**[3] નહિ કોઈ ભાઈ;
પણ જો કદી હું હોત ત્યાંય, પડી મરત અગ્નિકુંડ માંય...૪૬

એનો જજ્ઞ જો નિર્વિઘ્ન થાય, બધા બ્રાહ્મણની લાજ જાય;
ગયો બડબડતો એવી પેર, ગયા વિપ્ર તે નિજ નિજ ઘેર...૪૭

પ્રભુને એક પાર્ષદે કહ્યું, લાડવા તો પડ્યા રહ્યા બહુ;
ત્યારે બોલીયા પરમ ઉદાર, ઘર દીઠ આપો ચાર ચાર...૪૮

કર્યું એમ બોલ્યા જેમ ઈષ્ટ, તોય લાડુ રહ્યા **અવશિષ્ટ**[4];
પછી સરોવરમાં નાખી દીધા, જળજંતુએ તે ભક્ષ કીધા...૪૯

વૃષપુત્રના જજ્ઞની વાત, થઈ દેશ વિદેશ વિખ્યાત;
જેણે જોયો તે જજ્ઞ વખાણે, સુણે તે ઉર અચરજ આણે...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જનહિત હરિએ સુજજ્ઞ કીધો, શ્રુતિપથ શુદ્ધ યથા જણાવિ દીધો;
વિપરિત મત વામમાર્ગ જેહ, મહિતળમાંથિ મટાડિયો જ તેહ...૫૧

૧.નીચ જાતિના માણસ; ચાંડાળ ૨.ઘેર ૩.ખરો બ્રાહ્મણ ૪.વધેલા

ઈતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે યજ્ઞ-સમાપ્તિનામ તૃતીયો વિશ્રામઃ ॥૩॥

પૂર્વછાયો :

સંઘ સિધાવ્યા સ્વદેશમાં, કરી વંદન વારમવાર;
જેતલપુરથી જગપતી, કર્યો વિચરવાનો વિચાર...૦૧

ચોપાઈ :

એમ યજ્ઞ સમાપન કરી, ગયા **ગામડી** ગામમાં હરી;
પ્રભુનો સુણી પ્રૌઢ પ્રતાપ, થયો વેરાગિયોને સંતાપ...૦૨

કહે જો ફરીથી કરે જજ્ઞ, ભેળા થૈ ભેખ કરિયે તે **ભગ્ન**[1];
વળી જેતલપુરની સભામાં, વામમાર્ગીયો વિપ્ર ઘણામાં...૦૩

વામમાર્ગ નિષેદ્ધ કરાવ્યો, તેથી વામીયોને ક્રોધ આવ્યો;
જેમ ખીજે ઘણા કાળાનાગ, એમ ખીજિયા વામી **અથાગ**[2]...૦૪

જાણે મારીયે ને કાં તો મરીયે, હવે વ્યર્થ જીવીને શું કરીયે;
સતસંગ પ્રવૃત્તિ ન થાય, એવો શોધવા લાગ્યા ઉપાય...૦૫

હતા શ્રીપુરમાં એહ કાળ, વિઠુબા ભાઉ સુબા ભુપાળ;
કહ્યું વામીયે તેને દ્વેષથી, દ્વિજ સ્વામિનારાયણ નથી...૦૬

તોય વેદોક્ત જજ્ઞ કરે છે, અતિ કર્મ અયોગ્ય તો એ છે;
દે છે બ્રાહ્મણને ઉપદેશ, નથી પૂછતા કોઈ નરેશ...૦૭

ઉપજાતિ : રાજાના ધર્મ વિષે :

રાજા કરે રક્ષણ ધર્મ કેરું, એવું લખ્યું શાસ્ત્ર વિષે ઘણેરું;
પ્રજા તણાં ભૂપ જુવે ન કર્મ, ધરાતળે તો ન રહે જ ધર્મ...૦૮

૧.ભંગ ૨.પાર વિનાના; ખૂબ જ

જે રાજ્યમાં ધર્મ અધર્મ થાય, તે ભૂપને ભાગ મળે સદાય;
તે માટે ભૂપે કરવો તપાસ, પામે કુકર્મી જન તેથી ત્રાસ...૦૯

જે રાજ્ય માંહી અતિ અંધકાર, પાખંડીનું જોર વધે અપાર;
ધૂતે જનોને જન જે ધુતારા, ચોરી કરે જે જન ચોરનારા...૧૦

જે દેશમાં હોય નરેશ **નર્મ**[1], પાળે નહિ કોઈ પ્રજા સ્વધર્મ;
સ્વચ્છંદિ તો સર્વ મનુષ્ય થાય, સુમાર્ગને મૂકિ કુમાર્ગ જાય...૧૧

નૃપાળનું કારણ હોય કાળ, કે કાળનું કારણ છે નૃપાળ;
કરો ન તે સંશય કોઈ કાળ, છે કાળનું કારણ તો નૃપાળ...૧૨

છે પેશવાનું શુભ ધર્મરાજ, તે માંહિ આ થાય અધર્મ આજ;
એ તો અતિશે જ અયોગ્ય વાત, ધોળે દિને કેમ રહે જ રાત્ય...૧૩

સૂબા તમે છો વળી રાજ્ય કેરા, પ્રવીણ છો શાસ્ત્ર વિષે ઘણેરા;
પાખંડ જો તેમ છતાંય જાગે, તો આપને લાંછન ખૂબ લાગે...૧૪

શુદ્રો ગુરુ બ્રાહ્મણના ગણાય, અપૂજ્ય શૂદ્રો પણ તે પુજાય;
તપાસ તેનો ન કરે ભૂપાળ, તે દેશમાં પ્રૌઢ પડે દુકાળ...૧૫

ચોપાઈ :

કર્મ ચાંડાળના સુણી બોલ, તેનો સૂબાયે નહિ કર્યો તોલ;
તેથી શ્રીજીને સુબે તેડાવ્યા, પછી શ્રીજી **શ્રીપુર**માં સિધાવ્યા...૧૬

વૈદ શ્રીમાળી અંબારામ, તેને મેડે કર્યો વિશ્રામ;
એક શુક્લ હતા પ્રાણનાથ, નમ્યા શ્રીહરિને જોડી હાથ...૧૭

વેદપાઠી પવિત્ર પ્રમાણ્યા, પણ દીન દરિદ્રી તે જાણ્યા;
કોટમાંથી **કનકઉતરી**[2], કૃષ્ણે આપી તેને કૃપા કરી...૧૮

વસ્યા બે દિન ત્યાં હરિ વાસ, કરિ જ્ઞાનની વાત પ્રકાશ;

૧.ઢીલા; નરમ ૨.સોનાનો દોરો

વિઠુબાયે વિચાર્યું તે વાર, તેને તેડાવું **ભદ્ર**[1] મોઝાર...૧૯
કાંઈ યુક્તિ કરી કરું નાશ, કાં તો પગમાં નાખું **લોહપાશ**[2];
બંધીખાનામાં બાંધીને રાખું, ભલે ભોગવે આયુષ્ય આખું...૨૦
હતું તેલનું ટાંકું ભરેલું, નહિ ઢાંકણું માથે ધરેલું;
ખપાટો તેના ઉપર ધરી, ગાદી પાથરી જુક્તિયે કરી...૨૧
જેવી રાજાની ગાદી રુપાળી, ઓપે ઉત્તમ ઓછાડવાળી;
તકીયો તેના ઉપર ધર્યો, કીનખાબનો શોભિત સારો...૨૨
પછી કૃષ્ણને તેડવા કાજ, સામો મોકલ્યો રાજ સમાજ;
તેની સાથે ચાલ્યા **ઘનરંગી**[3], સાથે સંત તથા સતસંગી...૨૩
ભદ્રમાં ગયા સુબાને દ્વારે, કહ્યું **જાસુદે**[4] આવિને ત્યારે;
સુબો મળશે એકાંતે ઉમંગે, માટે કોઈ ન આવશો સંગે...૨૪
એમ કહિ સર્વને અટકાવ્યા, એક શ્રીહરિને દીધા જાવા;
દેવાનંદ સંન્યાસી જે હતા, તેણે માની નહીં તેની સત્તા...૨૫
તે તો સંચર્યા શ્રીજીની સાથે, કર્યું સન્માન શ્રીપુરનાથે;
કહ્યું ભાવ દેખાડીને ઝાઝો, એહ ગાદીયે આપ બિરાજો...૨૬
સુણી ઉચ્ચર્યા પુરુષ અનાદી, આ તો દેખાય છે રાજગાદી;
એના ઉપર તો બેસે રાય, અમે ત્યાગી થકી ન બેસાય...૨૭
સુબે બેસવાની કરી તાણ, તોય બેઠા ન શ્યામ સુજાણ;
હતી હાથમાં સોટી જે લાંબી, ગાદી ઉપર જોરથી દાબી...૨૮
તેથી ગાદી ને તકીયો તે વાર, પડ્યાં તરત તે ટાંકા મોઝાર;
પડ્યું ઝાંખું સુબા તણું મુખ, તોય બોલીયો તેહ વિમુખ...૨૯
કહો કોણ તમારી છે નાત, કોણ માત અને કોણ તાત;

૧.કિલ્લો (ભદ્ર નામક વિસ્તાર) ૨.બેડી ૩.શ્યામવર્ણવાળા ભગવાન શ્રીહરિ ૪.છૂપા બાતમીદારે

તમે દેહ ધર્યો કિયે દેશ, કહો એટલી વાત **અશેષ**[1]...૩૦

એવું સાંભળી શ્રીજી ઉચરિયા, અમે નાતે તો દ્વિજ સરવરિયા;
ધર્યો કૌશળ દેશમાં દેહ, ભક્તિ માત પિતા ધર્મ તેહ...૩૧

કરિયે અમે વેદોક્ત કર્મ, સ્થાપીયે અમે વેદનો ધર્મ;
સુખ સંસારનું તુચ્છ ધારી, બાળપણથી રહ્યા બ્રહ્મચારી...૩૨

એમ શ્રીજીયે ઉત્તર દીધો, પણ ક્રોધ લગારે ન કીધો;
બોલ્યા ધીમે વળી ધર્મલાલ, તમે સાંભળો સુજ્ઞ ભુપાળ...૩૩

તમે મારવા ધાર્યું જે અમને, તેવું કામ ઘટે નહિ તમને;
અમે સહન કર્યું એહ વાર, પણ નહિ સહે જગ કરતાર...૩૪

એમ ઉચ્ચર્યા શ્રીઅવિનાશ, સુબાને ઉર ઉપજ્યો ત્રાસ;
શાપ દેવા દેવાનંદ ધારે, પણ શ્રીહરિ તેહને વારે...૩૫

ઉપજાતિ : રાજ્યમદ વિષે :

જો રાજ્ય કેરો **મદ**[2] હોય જેને, સૂઝે નહીં ધર્મ અધર્મ એને;
કરે સદા તે ન કર્યાનું કામ, પ્રભૂ તણો ત્રાસ તજે તમામ...૩૬

જો ઉપજે દ્વેષ દિલે લગાર, તો જીવ લેતાં ન કરે જ વાર;
ગરીબ કે વિપ્ર સુસંત હોય, તે ઊપરે લેશ દયા ન તોય...૩૭

ચિંતા તજી દૈહિક સુખ માણે, નહીં કદાપી મરવાનું જાણે;
આ લોકમાં જો અપકીર્તિ થાય, ન રાજ્ય કેરા મદમાં જણાય...૩૮

મુવા ઘણા ભૂપતિ ભૂમિમાંય, કોઈ ચિરંજીવિ રહ્યા ન ક્યાંય;
સુણાય વંશાવળિમાં સદાય, તે સાંભળીને નહિ ત્રાસ થાય...૩૯

કોઈ કરે માણસ મદ્યપાન, રહે ન તેને તન કેરું ભાન;
છે રાજ્ય કેરો મદ એ જ જેવો, ભૂલાવિ દે ભાન સમસ્ત તેવો...૪૦

૧.સંપૂર્ણ; વ્યવસ્થિત ૨.ઘમંડ

મદાંધ દેખે નહિ રે લગાર, ચેતાવી દે છે નર ચોપદાર;
કહે નરાધીશ **નિઘા**[1] કરો રે, નિહાળી સન્મારગ સંચરો રે...૪૧

મદાંધ તેનો નહિ મર્મ જાણે, તે અર્થ તેનો ઉરમાં ન આણે;
સ્વચ્છંદિ થૈને વિચરે સદાય, મુવા પછી તે નરકે જ જાય...૪૨

મનુષ્યનું જીવન અલ્પ માત્ર, કુકર્મ તે માંહિ કરે કુપાત્ર;
એનું અરે છે ફળ **નેષ્ટ**[2] એવું, **કલ્પાંત**[3] સૂધી નરકે રહેવું...૪૩

ચોપાઈ :

વિઠુબા પછી બોલિયો એવું, તમારે શહેરમાં ન રહેવું;
આંહીં આવવું નહિ કોઇ વાર, આવો તો અપમાન થનાર...૪૪

કહે કૃષ્ણ અવધિ કહો કાંઈ, ક્યાં સુધી નહિ આવવું આંઈ;
કહે સુબો સુણો મહારાજ, જ્યાં સુધી પેશવાનું છે રાજ...૪૫

ત્યાં સુધિ નહિ આવશો આંહીં, નકી રાખજો તે મન માંહી;
કહે શ્રીજી આ રાજ્ય ન હોય, પછે આવિયે કે નહીં તોય...૪૬

કહે સુબો પછી ભલે આવો, તેમાં કોઇ નહીં કરે દાવો;
જાઓ ઇડરિયે દરવાજે, શહેરમાંથી નિકળવાને કાજે...૪૭

પ્રભુ **ભદરમાંથી**[4] નિકળિયા, ત્યાંતો સંતોને સતસંગી મળિયા;
તે તો જેતલપુર જવા કાજે, ચાલ્યા દક્ષણાદે દરવાજે...૪૮

વાજાં વાજે ને ઉત્સવ થાય, સંત હરિજન કીર્તન ગાય;
દરવાને ત્યાં તો અટકાવ્યા, વળી સુબાના હુકમ સુણાવ્યા...૪૯

ઉત્તરાદો છે દ્વાર ઇડરિયો, જવા તે જ તમારે તો ઠરિયો;
બીજે કોઇ દ્વારે ન જવાશે, જશો તો નકી અટકાવ થાશે...૫૦

બીજે દરવાજે શ્યામ સિધાવ્યા, **દરવાને**[5] ત્યાં તો અટકાવ્યા;

૧.નજર ૨.અનિષ્ટ; ખરાબ ૩.પ્રલય-બ્રહ્માનો દિવસ ૪.કિલ્લામાંથી ૫.દ્વારપાળે

બાર દરવાજે દર્શન દઈ, ચાલ્યા ઈડરિયે દ્વારે થઈ...૫૧

પ્રેમી એક હરિભક્તે આવી, માટલી બરફીની ધરાવી;
અશ્વ ઉપર લૈ હરિરાય, બરફી જમતા પંથે જાય...૫૨

હરિભક્ત વળાવીને વળિયા, મોટેરાના જનો આવી મળિયા;
ગયા **મોટેરે** મોહનલાલ, ત્યાંના ભક્તનું ભાળી વહાલ...૫૩

આપ્યો ઉત્તમ ઠામે ઉતારો, શ્યામ લાયક શોભિત સારો;
સતસંગીએ આપી રસોઈ, અતિ ઉત્તમ અવસર જોઇ...૫૪

જમ્યા શ્રીજિ તથા જમ્યા સંત, ભરી બેઠા સભા ભગવંત;
બોલ્યા સંત સહુ જોડી હાથ, અતિ દ્વેષી શ્રીપુરનો છે નાથ...૫૫

ઉપદ્રવ કરે છે અતિ અમને, તેણે કીધા તિરસ્કાર તમને;
દેવ સૂર્યાદિ દેખિ ખમે છે, કેમ દૈવને એવું ગમે છે...૫૬

એવું સાંભળી શારંગપાણી, બોલ્યા સંતના સન્મુખ વાણી;
સંતો સમજીને ધીરજ ધારો, આવો સમય નથી રહેનારો...૫૭

ઉપજાતિ : સમય બદલાયા વિષે :

વર્ષા પછી જેમ સદા શિયાળો, જતાં શિયાળો પ્રસરે ઉનાળો;
વારા પછી એમ જણાય વારો, સદા સમો એક રહે ન ધારો...૫૮

પ્રભાત મધ્યાહ્ન પ્રદોષ થાય, ભાનૂ તણી સ્થીતિ જુદી ભળાય;
તે આગળે માણસ કોણ માત્ર, રાજ્યાદિનો ગર્વ કરે કુપાત્ર...૫૯

સમુદ્રની જે ભરતી ચડે છે, ઘણો કરે તે ઘુઘવાટ એ છે;
તે અલ્પ વારે ઉતરી જ જાય, એવી જુવાની જનની જણાય...૬૦

ગયા ઘણા ભૂપતિ મૃત્યુરાહ, ગયા જ દીલ્લીપતિ પાદશાહ;
રહ્યું નથી ને નથિ રે રહ્યાનું, ક્યાં કોઇનું રાજ સદા કહ્યાનું...૬૧

આવે રુપૈયો કર માંહિ જ્યારે, માલિક હું એમ મનાય ત્યારે;

પછી રુપૈયો પર હાથ જાય, માલીક તે ત્યાર થકી મનાય...૬૨

એવી રીતે રાજ્ય થયાં ગયાં છે, સદૈવ ક્યાં કોઇ તણાં રહ્યા છે;
જરૂર તે રાજ્ય ગણી જનારું, શાણા કરી લે નૃપ કામ સારું...૬૩

ગ્રહ્યો ગરુડે પણ સર્પ જે છે, તે દેડકાને હણવા કુદે છે;
તેવી રીત્યે કાળમુખે પડેલો, પીડે બીજાને મદમાં ભરેલો...૬૪

જેને સહાયી હરિ આપ હોય, તેને કરે શું દુઃખ દુષ્ટ કોય;
તે શીર પાપી પથરા ઉડાવે, તે સર્વ પુષ્પો થઇ પાસ આવે...૬૫

ચોપાઈ :

જ્યાં સુધી હશે એહનું રાજ, પુરમાં પેસવાનું શું કાજ?
આસપાસના ગામમાં રહેશું, હરિભક્તોને દર્શન દેશું...૬૬

અનુકૂળ આવશે કાળ સારો, ત્યારે પુરમાંહિ કરશું પેસારો;
હરિજન સહુ ધીરજ ધરજો, ચિત્તમાં કાંઈ ચિંતા ન કરજો...૬૭

ધાર્યું એક ધણીનું જ થાશે, ધારે માણસ તે વ્યર્થ જાશે;
એવાં વચન કહીને કૃપાળ, વાલો ત્યાંથી પધાર્યા વેલાલ...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પુરપતિ તણું પુણ્ય ખૂટિ જાય, પુરપતિની પદવી જવાનિ થાય;
વિપરિત મતિ થાય તેનિ ત્યારે, શુભઅશુભાદિ ક્રિયા નહીં વિચારે...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારીલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીનગરે શ્રીહરિ-અપમાનસહનનામ ચતુર્થો વિશ્રામઃ ॥૪॥

પૂર્વછાયો :

વેલાલના સતસંગિએ, સામા આવી કર્યું સનમાન;
વાજિંત્ર વાજતે ગાજતે, પધાર્યા પુરમાં ભગવાન...૦૧

ચોપાઈ :

જેશંગભાઈની ખડકીને માળે, કર્યો ઉતારો જનપ્રતિપાળે;
ત્યાંથી **સળકીયે** જૈ શુભ પેર, રહ્યા પગી દયાળજી ઘેર...૦૨

તહાં વિપ્રની ચોરાશી કરવા, સીધું સામાન માંડ્યો સંઘરવા;
સંત મંડળ ત્યાં સહુ આવ્યાં, ભાળી ભૂધરને મન ભાવ્યાં...૦૩

વિપ્ર નાંદોલ ગામના જેહ, એટલા પ્રાંતમાં મુખ્ય એહ;
તેને એમ કહાવ્યું શ્રીહરિયે, તમે આવો તો ચોરાશી કરિયે...૦૪

બોલ્યા નાંદોલના વિપ્ર ત્યારે, નાતમાં છે લડાઈ અમારે;
માટે હમણાં વરા નથી થાતા, ક્યાંઈ જમવા અમે નથી જાતા...૦૫

આવ્યા દર્શને કોળિ ઠાકરડા, ઘણા બાળ જુવાન ને ઘરડા;
સૌને ભોજન કૃષ્ણે કરાવ્યાં, મદ્ય માંસનાં નિયમ ધરાવ્યાં...૦૬

જમ્યા નૈષ્ઠિક સાધુ ને પાળા, દાળ ભાત ને લાડુ રસાળા;
ખારી નદિયે નાવા ગયા નાથ, પગી દયાળ કહે જોડી હાથ...૦૭

આમાં રહેતું નથી હરિ નીર, તેથી થાય છે લોક અધીર;
કહે કૃષ્ણ હવે નીર વહેશે, અને ઈશ્વર ઇચ્છાથી રહેશે...૦૮

સુણો ભૂપ કહે બ્રહ્મચારી, આજ સુધી વહે છે તે વારી;
પછી સંતોને મોકલ્યા ફરવા, ગામોગામમાં ઉપદેશ કરવા...૦૯

પ્રભુજી ચાલ્યા પશ્ચિમ દેશ, વાટે ગામમાં કરતા પ્રવેશ;
વિચર્યા સળકીથી **વેલાળ, કણભે** ગયા ત્યાંથી કૃપાળ...૧૦

રહ્યા **જેતલપુર** જઈ રાત, ગયા ગામ **વસઈ** પ્રભાત;
ધોળકે જઈ ધર્મકુમાર, રાતવાસો રહ્યા એહ ઠાર...૧૧

ગયા **કોઠચે** તે કરતા કલ્લોલ, રાત તો રહ્યા જૈને **બળોલ;**
ત્યાંથી **લીંબડિયે** ગયા નાથ, ત્યાંથી **ચૂડે** ગયા સહુ સાથ...૧૨

ભેંસજાળ ગયા ભગવાન, ત્યાંથી **નાગડકે** સુખદાન;
લોયે થૈ પછી **બોટાદ** ગયા, ત્યાંથી **સારંગપુર** જઈ રહ્યા...૧૩

જીવા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા પ્રભુ પ્રાણ આધાર;
ફૂલડોળનો ઉત્સવ આવ્યો, તે તો શ્રીહરિને મન ભાવ્યો...૧૪

જીવા ખાચરને કહે હરી, લખો સર્વ સ્થળે કંકોતરી;
દેશોદેશના સંઘ તેડાવો, સંતમંડળ સૌને બોલાવો...૧૫

ભારે ઉત્સવ કરવો છે એવો, મુનિજન ધરે ધ્યાનમાં તેવો;
પછી ત્યાં **કામદાર**[1] બોલાવી, કંકોતરીયો લખી મોકલાવી...૧૬

ભારે સંઘ ઘણા ઘણા આવ્યા, જનો ભેટ ભલી ભલી લાવ્યા;
ભાતભાતનો રંગ કરાવ્યો, મણ ઝાઝા ગુલાલ મગાવ્યો...૧૭

બેય બાજુયે મોટાં મેદાન, વચ્ચે વંડી હતી તેહ સ્થાન;
તેના ઉપર ઢાળ્યો પલંગ, બેઠા તે પર શ્યામ શ્રીરંગ...૧૮

ફળી માતરા ધાધલ કેરું, એક બાજુયે શોભે ઘણેરું;
જીવા ખાચરનું ફળી જે છે, બીજી બાજુએ સારું શોભે છે...૧૯

એક ફળિયા વિષે સર્વ ભાઈ, બીજા ફળિયા વિષે બધી બાઇ;
માંહોમાંહી છાંટે બહુ રંગ, અતિ રંગથી ભીંજાય અંગ...૨૦

સંત પાર્ષદ પણ સામસામા, રમે રંગથી એહ સમામાં;
ખોબે ખોબે ગુલાલ ઉડાવે, પૃથ્વી આકાશ નજરે ન આવે...૨૧

વાજે વિધવિધ વાજાં અપાર, બોલે જન સઉ જયજયકાર;
સૌ શ્રીહરિ પર રંગ નાખે, છબિ નિરખે તે પોતાની આંખે...૨૨

એક બાઈ ઉનો રંગ લાવી, રેડ્યો શ્રીહરિ ઉપર આવી;
સર્વ પુરુષ હતા જેહ પાસ, ઉતરી પડ્યા ત્યાં અવિનાશ...૨૩

૧.કારભારી

ભક્ત સર્વ ખમા ખમા કહે, અતિ પ્રેમીને ભાન ન રહે;
પછી એમ બોલ્યા મહારાજ, નદીયે ચાલો નાવાને કાજ...૨૪

થયા માણકીયે અસવાર, છડીદાર બોલે જયકાર;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, તેની શોભા વરણવી ન જાય...૨૫

ઝાળિયે ધરે નાવા પધાર્યા, પુર જનના ઉમંગ વધાર્યા;
જળક્રીડા સખા સંગે કરી, દેવો દેખે આકાશમાં ઠરી...૨૬

નાઈને નીસર્યા સઉ સાથે, કોરાં વસ્ત્ર ધર્યાં મુનિનાથે;
આઘે નાતી જે બાઈ અનેક, આવી દોડતી એમાંથી એક...૨૭

ભરી લાવી ઘડો જળ જેહ, રેડ્યો શ્રીહરી ઉપર તેહ;
ત્યારે ઉચ્ચર્યા શ્રીહરિ એમ, જુઓ પ્રેમીનો ગાંડો આ પ્રેમ...૨૮

પછી માણકીયે ચડી માવ, ચાલ્યા ગામમાં નટવર નાવ;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, વાજાં બાજે ને ઉત્સવ થાય...૨૯

પેઠા ગામમાં ગિરિધર જ્યારે, એક કૌતુક ત્યાં થયું ત્યારે;
એક **ઝાંપડી**[૧] જાતીતી વાટે, ભારી કાષ્ઠની વેચવા માટે...૩૦

તેણે જોયા જગત કરતાર, દીઠો તેજનો ત્યાં તો અંબાર;
તેથી તેને સમાધિ ત્યાં થઈ, પૃથ્વી ઉપર તે પડી ગઈ...૩૧

જ્યારે ગઈ અસવારી તે આઘી, ત્યારે તે સમાધિમાંથી જાગી;
લોકો પૂછવા લાગિયા જ્યારે, વાત અક્ષરની કહી ત્યારે...૩૨

જનઠાઠ[૨] મળ્યો એહ ઠામે, વાત સાંભળી અચરજ પામે;
જીવા ખાચરને દરબાર, પહોંચ્યા પ્રભુ પ્રાણ આધાર...૩૩

ઉત્તરાભિમુખે છે ઓશરી, બેઠા શ્રીહરિ ત્યાં સભા ભરી;
બેઠા પાર્ષદ ને બેઠા સંત, સતસંગીયો બેઠા અનંત...૩૪

૧.ભંગડી ૨.જનસમૂહ

જીવા ખાચરે જોડીને હાથ, પુછી વાત અહો કૃપાનાથ;
ઝાંપડીને થઈ જે સમાધી, તેણે શી એવી સાધના સાધી?..૩૫

તપ એવું શું તેણે કરેલું, એનું શું પુણ્ય ઉદય થયેલું?
તેણે જૈ જોયું અક્ષરધામ, પામ્યા અચરજ લોક તમામ...૩૬

એનું કારણ આપ બતાવો, મટે સંશય જો સમજાવો;
સુણી બોલિયા સારંગપાણી, હતી પૂર્વ ભવે તે શેઠાણી...૩૭

પ્રભુભક્તિ પરોક્ષની કરતી, વ્રત દાન વિશેષ આચરતી;
એક અવસરે બારીએ બેઠી, પણ નજર ગઇ તેની હેઠી...૩૮

એક ઝાંપડો નીકળ્યો ત્યાંય, **દીલે**[૧] **ફુટડો**[૨] વાંસળી **વાય**[૩];
હતો વર્ષાઋતુ તણો કાળ, સ્વર વંશીનો લાગે રસાળ...૩૯

શેઠાણી તણા ચિત્તની વૃત્તિ, ઝાંપડા માંહી ખેંચાઇ અતિ;
અંતકાળે તે સાંભરી આવ્યો, તેથી ઝાંપડી દેહ ધરાવ્યો...૪૦

ઉપજાતિ : ચિત્તના સ્વભાવ વિષે :

છે ચોટવાનો ચિતનો સ્વભાવ, બનેલ એવા બહુએ બનાવ;
જે વસ્તુ કાંઇ નજરે જણાય, તો ચિત્ત તેમાં ઝટ ચોટી જાય...૪૧

અસાર કે સાર નહીં વિચારે, જ્યાં જાય ત્યાં તે વળગે વધારે;
આ જીવને બંધન થાય એથી, **ભવાબ્ધિ**[૪] મધ્યે ભટકે જ તેથી...૪૨

સચ્છાસ્ત્રનો જે જન મર્મ જાણે, જોવાનિ ઇચ્છા અતિશે ન આણે;
પ્રભૂનિ જે વસ્તુ પ્રસાદિ ભાળે, તેને જ તે નેહ થકી નિહાળે...૪૩

હવેલિયો બાગ તથા બગીચા, પલંગ ગાદી તકિયા ગલીચા;
જો એવિ વસ્તૂ નજરે પડેય, તો સંત દષ્ટી ઝટ ખેંચિ લેય...૪૪

૧.શરીરે ૨.રૂપકડો ૩.વગાડતો ૪.સંસાર-સાગર

જોવા થકી નારદજી ઠગાયા, જોવા થકી સૌભરિયે ભમાયા;
જોવા થકી મોહનીનું સ્વરૂપ, જુઓ ઠગાયા શિવ જોગિ ભૂપ...૪૫

રસ્તે જતાં ક્યાંઈ સુણાય ગાન, ન સાંભળે સંત ધરી સ્વ કાન;
થૈ ઝાંપડી વંસિ સુણ્યાથી જેમ, સુણ્યાથી આવે અવતાર એમ...૪૬

શબ્દો સુણ્યાથી મૃગલાં મરે છે, પતંગ જોવાથિ પડી બળે છે;
જો ઈચ્છતા હો હરિધામ જાવું, એકે સ્વ ઈન્દ્રી વશ તો ન થાવું...૪૭

જોગી થયા ઈન્દ્રિય જીતવાને, સૌ વાસના તોડિ શુચી થવાને;
તથાપિ જે ઈન્દ્રિય વશ્ય થાય, કીધાં વ્રતો તે શ્રમ વ્યર્થ જાય...૪૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હતિ સુવણિક જાતિ નારિ જેહ, શ્વપચ તનૂ ધરિ વાસનાથિ તેહ;
સુણિ જન સમઝૂ વિચારી લેશે, વિષય વિષે નહિ લુબ્ધ તે રહેશે...૪૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્ય વિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે સારંગપુરે હુતાશન્યુત્સવોનામ પંચમો વિશ્રામઃ ॥૫॥

પૂર્વછાયો :

વાસના જે જન રાખશે, તેને તેવો મળે અવતાર;
એમ મહાપ્રભુ ઉચર્યા, સતશાસ્ત્ર તણો એહ સાર...૦૧

ચોપાઈ :

જ્યારે તજશે આ ઝાંપડી દેહ, સતસંગમાં જન્મશે તેહ;
ભલી ભક્તિ અમારી તે કરશે, અંતે અક્ષરધામ વિચરશે...૦૨

એવી શ્રીજીનિ સાંભળી વાણી, સૌયે અંતરમાં લીધું જાણી;
સર્વ સંત ને સર્વ ગૃહસ્થ, સમજ્યા એમ સાર સમસ્ત...૦૩

એકે ઇન્દ્રિય વશ્ય ન થાવું, હોય જો હરિધામમાં જાવું;
હોય વસ્તુ રજોગુણવાળી, ભમાવું નહિ તેહને ભાળી...૦૪

ગાન તાન કે શબ્દ વિચિત્ર, જેમાં હોય ન કૃષ્ણ ચરિત્ર;
સુણવા નહિ ધારીને કાન, ધરવું મનમાં હરિ ધ્યાન...૦૫

એવી ટેક અંતર માંહી ધારી, ધન્ય ધન્ય તે તો નરનારી;
હોય જ્યાં હરિનો અવતાર, હોય ત્યાં જ એવાં નરનાર...૦૬

એવાં હોય નહીં અન્ય ઠામ, તપાસો ત્રણ્ય લોક તમામ;
હોય બાળક હોય જુવાન, હોય નારી કે નર ધર્મવાન...૦૭

પાંચે ઇન્દ્રિયને જીતે આપે, તે તો પ્રગટ પ્રભુને પ્રતાપે;
હવે ઝાંપડીની કહું વાત, જ્યારે અંતસમો આવ્યો ભ્રાત...૦૮

ત્યારે શ્રીહરિ તેડવા આવ્યા, ઘણા લોકે દીઠા મન ભાવ્યા;
હતી સારંગપુર રહેનારી, નામ જાણે છે બહુ નરનારી...૦૯

સભામાં વાલે વાત ઉચ્ચારી, પછી જમવા પધાર્યા મુરારી;
બ્રહ્મચારીએ પીરશો થાળ, જમ્યા જુક્તિથી દીનદયાળ...૧૦

પછી સંતની પંગતી થઇ, પીરસે પ્રભુ પકવાન લઈ;
વારે વારે પંગત માંહિ ફરે, દેવો આવીને દર્શન કરે...૧૧

જનને મન પ્રેમ ન માય, એ તો આસું થઇ ઉભરાય;
પ્રેમ રોમાંચરૂપે જણાય, તેનું માપતાં માપ ન થાય...૧૨

પછી પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, સ્નાનાદિ કર્યું ઉઠી પ્રભાતે;
ગુજરાતના જે હરિજન, ચાલ્યા ઘેર કરી દરશન...૧૩

તેઓ સૌને વળાવાને કાજ, સખા સોતા ગયા મહારાજ;
જીવો ખાચર સોમલો જેહ, ત્રીજા રાઠોડ ધાધલ તેહ...૧૪

તથા સદ્‌ગુરુઓ લઈ સાથ, ગયા સીમ સુધી મુનિનાથ;

અસુરે કરી આસુરી માયા, ગુપ્તરૂપે પ્રભુ પર ધાયા...૧૫

આવ્યા જૂથ મળી સમો જોઈ, તેને દેખે નહીં જન કોઈ;
તપ યજ્ઞ તમોગુણી કરી, આસુરી શક્તિ પામેલા ખરી...૧૬

તેથી ધારે તેવું રૂપ ધરે, આપ ઈચ્છા થકી અવતરે;
બ્રહ્મા વિષ્ણુ કે શંકર સંગે, કરે યુદ્ધ અધિક ઉમંગે...૧૭

કૃષ્ણે માર્યા અસુર ઘણા એવા, થયા તૈયાર તે વેર લેવા;
શ્રીજીએ ઘોડો ખૂબ ખેલાવ્યો, તેથી અંત અસુર તણો આવ્યો...૧૮

હયના[1] પગ હેઠે છુંદાયા, પ્રભુદષ્ટિથી કૈક દઝાયા;
અશ્વને મુખે શ્વાસ ન માય, ફીણ મોઢેથી બહુ વહી જાય...૧૯

વળ્યો શ્રીજીને પણ પરસેવો, વરશો હોય વરસાદ એવો;
હરિભક્તો ને સંતો નિહાળે, રાખો રાખો કહે તેહ કાળે...૨૦

અશ્વ રાખ્યો ઉભો પછી જ્યારે, જીવા ખાચરે પુછીયું ત્યારે;
અશ્વ ખૂબ ખેલાવીયો એમ, આજ કીધી નવાઈ આ કેમ...૨૧

ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ દાસ પાસ, ઘણા દૈત્ય તણો કર્યો નાશ;
આવ્યા અદરશ રૂપ ધરીને, મુજ ઉપર કોપ કરીને...૨૨

કૈક અશ્વ પગે છૂંદી વાળ્યા, કૈકને મુજ દષ્ટિથી બાળ્યા;
એમ કીધો ઘણાનો વિનાશ, કૈક નાશી ગયા પામી ત્રાસ...૨૩

ઘોડો ખેલાવિયો ખૂબ જેહ, એક તો તેનું કારણ એહ;
બીજું કારણ સાંભળો ભાઈ, અશ્વમાં હતી **ઉન્મત્તતાઈ**[2]...૨૪

ખૂબ ખેલાવ્યો પામી પ્રસંગ, એથી નર્મ થયાં એનાં અંગ;
પશુ કે જન ઉન્મત્ત થાય, પરિશ્રમથી નરમ થઈ જાય...૨૫

૧.ઘોડાના ૨.ઉદ્ધતપણું

ઉપજાતિ : ઉન્મત્તપણું ટાળવા વિષે :

ઉન્મત્ત જો ઈન્દ્રિયઅશ્વ થાય, તો નર્મ તેને તપથી કરાય;
ઝાઝા કરે દંડવત પ્રણામ, જપે કરી આસન એક ઠામ...૨૬

કાં તો કરે મંદિર કેરી ભક્તિ, જણાય જેવી તન માંહિ શક્તિ;
તે કારણે મંદિર મેં કર્યાં છે, તે માંહિ તત્ત્વો તપનાં ધર્યાં છે...૨૭

ઉન્મત્ત જો ઈન્દ્રિયઅશ્વ થાશે, કુમારગે તેહ જરુર જાશે;
નાખે ધણીને જઈ ખાડ માંઈ, માટે કરો ચેતિ ઉપાય કાંઈ...૨૮

પછીથી પસ્તાય તજી ઉપાય, તે મૂર્ખ મોટો જનમાં મનાય;
માટે તમે સૌ ચિત્ત ચેતિ લેજો, તે અશ્વ ઉન્મત્ત થવા ન દેજો...૨૯

ઘોડો **અડે**[1] પાન સડે જરૂર, સ્વતંત્ર સેનાપતિ થાય શૂર;
વિદ્યા ભણેલી વિસરી જ જાય, જો તેહ ચારે નહિ ફેરવાય...૩૦

આળસ્ય પેસે કદિ અંગમાંય, વધી વધિને વધતું જ જાય;
માળા પૂજા પાઠ વિષે લગાર, આળસ્ય આવે વધશે અપાર...૩૧

સત્સંગનો રંગ સદા તપાસો, વિના તપાસે વળતી ઠગાશો;
સુશસ્ત્રને કાટ ચડે જ જેમ, બધું તપાશા વિણ થાય તેમ...૩૨

આ અશ્વને બાંધિ બહુ રખાયો, દીધા મસાલા નહિ ફેરવાયો;
તેથી થયો આ ઉનમત્ત એવો, મનસ્વી કેરું મન થાય તેવો...૩૩

ચોપાઈ :

ઘોડો આ અમે ખેલાવ્યો બહુ, ત્રીજું કારણ તેહનું કહું;
કરી આજ નવાઈ નિદાન, ધરશો તે છબિ તણું ધ્યાન...૩૪

વળી સાંભરશે વારે વારે, થશે અંતરે શાંતિ તમારે;
છબી સંભારતાં થશે સુખ, નહીં દીસે વિજોગનું દુઃખ...૩૫

૧.દોડતાં અટકે -એકનીએક જગ્યાએ રહે

એવું સાંભળી ઉર છબી ધારી, ગુજરાતી ગયાં નર નારી;
ગયા શ્રીહરિ **સારંગપુરમાં**, વધ્યો આનંદ વસ્તીના ઉરમાં...૩૬

જીવા ખાચરનો દરબાર, પામ્યો એ સમે મહિમા અપાર;
રહ્યા પ્રત્યક્ષ જ્યાં ભગવાન, શોભે અક્ષરધામ સમાન...૩૭

ચારે વેદ ત્યાં પ્રત્યક્ષ આવે, મહારાજ તણા ગુણ ગાવે;
આવે અક્ષરધામના મુક્ત, મહાકાળ પુરુષ સંજુક્ત...૩૮

દિવ્ય દૃષ્ટિવાળા તેને દેખે, પણ ચર્મચક્ષુ નવ પેખે;
કોઈ તો થઈ વિસ્મિત ડોલે, કોઈ મુક્ત તો ત્યાં એમ બોલે...૩૯

આવો અવસર આ લોક માંહી, ન હતો અને આવશે નહીં;
આવ્યા અક્ષરધામના વાસી, પુરુષોત્તમ પૂર્ણપ્રકાશી...૪૦

અતિ ધન્ય છે આ દરબાર, ધન્ય આ પુરનાં નરનાર;
કરે શ્રીહરિનાં દરશન, ન મળે કિધે કોટી જગન...૪૧

મહામુક્ત એવાં વેણ બોલે, શિવ બ્રહ્માદિ સાંભળી ડોલે;
પછી સારંગપુર થકી શ્યામ, ગયા **ગઢપુર** પૂરણકામ...૪૨

હરિનૌમી તણો દિન આવ્યો, કૃષ્ણે ઉત્સવ સરસ કરાવ્યો;
ભક્તજનને ભલાં સુખ આપી, ચાલ્યા ત્યાં થકી પ્રૌઢ પ્રતાપી...૪૩

ગામ **બોટાદ** થૈ બહુનામી, ગયા **નાગડકે** **અશ્વગામી**[૧];
સુરા ખાચરને દરબાર, ભાવે ઉતર્યા ભક્તિકુમાર...૪૪

ઠરીને બહુ દિન તેહ ઠામે, ઘણી લીલા કરી ઘનશ્યામે;
કરી જ્ઞાનની વાત વિશેષ, દિધો સૌ જનને ઉપદેશ...૪૫

નાવા ભૂતિ તળાવમાં જાતા, હરિજન નિરખી હરખાતા;
સાથે કીર્તન સંત ઉચ્ચારે, નાઈ આવતા એમ ઉતારે...૪૬

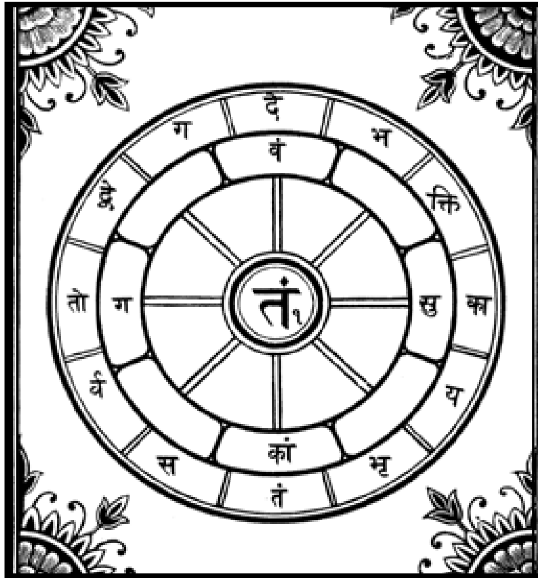
૧.ઘોડેસ્વાર થયેલ શ્રીહરિ

ત્યાં તો આવ્યા નિત્યાનંદસ્વામી, સારું સંસ્કૃતનું જ્ઞાન પામી;
એક શ્લોક કરીને ઉચ્ચાર, કર્યું વંદન વારમવાર...૪૭

રથચક્રપ્રબંધ : શ્લોક :

તં સુકાયભૃતં કાન્તં તં કાન્તં સર્વતોગતમ્;
તં ગતોદ્વેગદેવં તં તં વન્દે ભક્તિકાસુતમ્...૪૮

रथचक्रप्रबंध



ચોપાઈ :

સુણી રીઝ્યા ગરીબનિવાજ, કહ્યું ધન્ય તમે મુનિરાજ;
હવે એ શ્લોકનો કહું અર્થ, સ્નેહે સાંભળો ભૂપ સમર્થ...૪૯

રુડી કાયા મનોહર ધારી, સ્વામી સર્વ સ્થળે ગતિકારી;
ગત[૧] ઉદ્વેગ દેવ છે જેહ, વંદું ભક્તિ તણા સુત તેહ...૫૦

પછી શ્રીહરિએ સ્નેહ લાવી, કથા તે મુનિ પાસ કરાવી;

૧.જતો રહ્યો છે

ભાગવત તણો પંચમ સ્કંધ, વાંચ્યો પ્રીતિથી તેહ પ્રબંધ...૫૧

જડભરતનું આખ્યાન આવ્યું, તે તો સારિ રિતે સંભળાવ્યું;
સુણિ બોલિયા સુંદરશ્યામ, જડભરતની પેઠે જો આમ...૫૨

પ્રીતિ કોઈ વિષે રહિ જાય, તેનો જન્મ જરૂર ત્યાં થાય;
માટે પ્રીતિ ન રાખવી ક્યાંઈ, પ્રીતિ રાખવી પ્રભુપદ માંઈ...૫૩

ઉપદેશ એવો બહુ કર્તા, વળી સંશય સર્વનો હર્તા;
તહાં પાદરમાં નદી જ્યાં છે, તેમાં ઉંડો ધરો એક ત્યાં છે...૫૪

નાવા ત્યાં જતા જગકરતાર, કોઈ દિવસ ત્યાં વાવ્ય મોઝાર;
એક માસ કર્યો તહાં વાસ, કરી લીલા અનેક પ્રકાશ...૫૫

એવા માંહિ ડભાણ મોઝાર, રામદાસ પધાર્યા જે વાર;
હરિભક્ત ડભાણના મળી, કરિ વિનતિ ચરણમાં ઢળી...૫૬

કર્યો જજ્ઞ જેતલપુર જેવો, આંહિ પણ જો કરે હરિ એવો;
અમે આનંદ પામિયે ઘણો, પાડ માનિયે મુનિ તમ તણો...૫૭

સુણી એવું ભાઈ રામદાસે, સાધુ બે મોકલ્યા પ્રભુ પાસે;
લખી કાગળમાં બધી વાત, ચાલ્યા સંત લઈ સાક્ષાત...૫૮

હતા **નાગડકા** માંહિ નાથ, પત્ર આપ્યો તહાં હરિહાથ;
પત્ર વાંચીને વાલે વિચાર્યું, ગુજરાત જવા નિરધાર્યું...૫૯

જાણ્યું જેતલપુર જજ્ઞ કરિયે, પીડા પાણીની નહિ પડે જરિયે;
ત્યાં તો સર્વ પ્રકારે છે સોઈ, સંઘ ઉતરે સૌ જગ્યા જોઈ...૬૦

સંતમંડળ સૌ લઈ સાથ, ચાલ્યા નાગડકા થકી નાથ;
ભેંસજાળ ગયા ભગવાન, ત્યાંથી **ચાસકે** કરુણાનિધાન...૬૧

ત્યાંથી **કરમડ** કૃષ્ણ સિધાવ્યા, બાઈ ફુલજીબા મન ભાવ્યા;
તેણે સેવા સજી શુભ રીતે, પ્રભુ નિર્ખિયા પૂરણ પ્રીતે...૬૨

ગામોગામમાં વાટે વિચરતા, ગયા **જેતલપુર** જગકર્તા;
કરી વાસ ત્યાં દિવસ એકાદ, ગયા **ખોખરા મેમદાવાદ**...૬૩
ઉતર્યા નથુ ભટ્ટને ઘેર, તેણે પૂજ્યા પ્રભુ રુડી પેર;
હરિકૃષ્ણનાં દર્શન કાજ, આવ્યો ત્યાં સઉ સંતસમાજ...૬૪
દેશ દેશ તણા હરિજન, આવ્યા ત્યાં કરવા દરશન;
નિત્ય આનંદ ઉત્સવ થાય, કથા વંચાય કીર્તન ગાય...૬૫
ક્યારે ભૂત ભવિષ્યની વાત, સંભળાવે શ્રીહરિ સાક્ષાત;
કોઈ યજ્ઞની વાત કરે છે, ત્યારે શ્રીહરિ એમ કહે છે...૬૬
જ્ઞાનવારતા જ્યાં બહુ થાય, મહાયજ્ઞ તો તે કહેવાય;
નિત્ય કાંકરિયે નાવા જાય, **પોર વાર**[૧] પ્રભુ ત્યાં રોકાય...૬૭
પછી ગામમાં પોતે પધારે, હરિભક્તનો હરખ વધારે;
એવા માંહિ એકાદશી આવી, પેંડા શીવકુંવરબાઈ લાવી...૬૮
તેના પુણ્ય તણો નહિ પાર, હરિ સંતે કર્યો ફળાહાર;
પારણું નથુ ભટ્ટે કરાવ્યું, એને પણ ફળ અક્ષય આવ્યું...૬૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જળનિધિતનુજાદિ[૨] શક્તિ જેહ, રસમય થાળ કરે અનેક તેહ;
પણ જઈ ધરવા મળે ન વારો, જઈ જન ઘેર જમે પ્રભુજિ પ્યારો...૭૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિસારંગપુરે હુતાશન્યુત્સવનામ ષષ્ઠો વિશ્રામઃ ॥૬॥

પૂર્વછાયો :

ખોખરા મેમદાવાદમાં, રહ્યા હતા શ્રીજીમહારાજ;
ગામમાં ઝોળી માગવા, જતા સંત તે જનહિત કાજ...૦૧

૧.ત્રણ કલાક સુધી ૨.સમુદ્રની પુત્રી લક્ષ્મી વગેરે

ચોપાઈ :

એક દિન સંત માગવા ગયા, ભેખધારી બાવા ભેળા થયા;
આણ્યું સાધુ ઉપર્ય એણે વેર, ઝાઝું આંખ્યમાં રાખિને ઝેર...૦૨

કહ્યું પાખંડ કેમ ચલાવો, અમારા શિષ્યને ભોળવાવો;
આજ આવ્યા છો હાથ અમારે, કરો સ્મરણ જે કરવું તમારે...૦૩

પકડ્યા એમ કહિ તજિ દયા, ગોમતીપરમાં લઈ ગયા;
મુનિયોને તહાં બહુ માર્યા, અપશબ્દ અનેક ઉચ્ચાર્યા...૦૪

હતો વૃદ્ધ વેરાગી જે ત્યાંય, તેને આવી દયા દિલમાંય;
તેણે સંતોને ત્યાંથી છોડાવ્યા, સંત શ્રીજીની આગળ આવ્યા...૦૫

વાત વેરાગિયોની ઉચ્ચારી, થયા દિલગીર દેવ મુરારી;
મુખથી કહે સંતોને માવો, સર્વે સૂરત શહેર સિધાવો...૦૬

તહાં છે અંગરેજનું રાજ, સુખ પામશો સંતસમાજ;
હતો વિક્રમ સંવત જ્યારે, અષ્ટાદશ શત છપન ત્યારે...૦૭

અમે પગલું જ્યાં લોજમાં દીધું, ત્યારે સૂરત સરકારે લીધું;
રક્ષા સંતની કરવાને કાજ, એને ઈશ્વરે આપ્યું છે રાજ...૦૮

કહે સંત ત્યાં જાશું જરૂર, પણ સૂરત છે બહુ દૂર;
ક્યારે આપનાં દર્શન થાશે, કેમ વિયોગથી રહેવાશે...૦૯

એવું સાંભળી શ્યામ સુજાણે, એક લાલજી આપ્યા તે ટાણે;
કહ્યું આ મૂરતી વિષે અમને, ધારશો તો જણાઈશ તમને...૧૦

મુખ્ય ભક્ત છે ત્યાં ઈચ્છાબાઈ, બીજા છે અરદેશરભાઈ;
ત્રીજા છે શેઠ તો ભાઈચંદ, લક્ષ્મીચંદ છે સદ્‌ગુણવૃંદ...૧૧

તેઓને પુછી કરજો વિચાર, સ્થાપજો લાલજી તેહ ઠાર;
મહીમા એનો વધશે વિશેષ, થાશે પ્રખ્યાત દેશ વિદેશ...૧૨

એમ કહી તહાં મોકલ્યા સંત, ખોખરામાં રહ્યા ભગવંત;
બાવો એક લોલંગર હતો, અખાડો તેનો ત્યાં હતો છતો...૧૩

વેરાગી રહે હથિયારબંધ, હતા તે અભિમાનમાં અંધ;
પ્રભુ ઉપર તે ધસી આવ્યા, પાળા ક્ષત્રિયો સામા સિધાવ્યા...૧૪

અતિ યુદ્ધ થયું એહ ઠાર, બિજા ગ્રંથોમાં છે તે વિસ્તાર;
બિજો દિવસ થયો પછી જ્યારે, સંઘ આવ્યો ડભાણનો ત્યારે...૧૫

કરી વંદન નિરખિયા નાથ, પછી વિનંતિ કરી જોડી હાથ;
દીનબંધુ ડભાણ પધારો, તહાં યજ્ઞ કરો અતિ સારો...૧૬

અમે તેડવા આવિયા આજ, માટે ચાલો તહાં મહારાજ;
સુણી બોલિયા શ્યામ વચન, કર્યો જેતલપુરમાં જગન...૧૭

તેથી વેરાગિયો બળ્યા દાઝે, કરે છે હરકત તેહ કાજે;
ઉપદ્રવ ઉઠ્યો છે ગામોગામ, ભેખ ભેળા થયા ઠામ ઠામ...૧૮

નથિ ફરિયાદ સુણતા રાય, નથિ શ્રીમંતો કરતા સહાય;
એવો છે આજ આપતકાળ, માટે જજ્ઞ નહીં થાય હાલ...૧૯

કહું આપતકાળના ધર્મ, સુણી મનમાં વિચારજો મર્મ;
કહિ એમ બિજાઓને કાજ, ઉચ્ચર્યા મુખે શ્રીમહારાજ...૨૦

ઉપજાતિ : આપત્કાળ વિષે :

મનુષ્યને આપતકાળ આવે, ત્યારે કશું કામ કર્યે ન ફાવે.
જે કામ જાણી સવળું કરે છે, તથાપિ તે તો અવળું ઠરે છે...૨૧

સુશિષ્ય કે સેવક મિત્ર નારી, સદૈવ દિસે અતિ સ્નેહકારી;
તથાપિ તે આપતકાળ માંય, ખોટા ખરાની વિગતી જણાય...૨૨

જુવાન જે સેવક હોય સારો, આપત્તિમાં તે નિપજે નઠારો;

કહે ધણી **કોશ**[1] જવાનું કામ, તો માગશે વાહન તેહ ઠામ...૨૩

જે મિત્ર ચાલી મળવા જ આવે, તે મિત્ર આપત્તિ સમે રિસાવે;
જો આપિયે વાહન બેસવાને, તથાપિ આવે નહિ કાંઈ બાને...૨૪

જો ભાઈ પુત્રી ભગિની કહાવે, તે આપણું દ્રવ્ય લઈ સિધાવે;
સારે સમે જો મન હોય શુદ્ધ, તે થાય આપત્તિ સમે વિરુદ્ધ...૨૫

આપત્તિ કાળે વિશ્વાસ જાય, સ્નેહિ સગામાં પણ ઝેર થાય;
મહાસતિ જે દમયંતિ રાણી, નળે તજી તે નિજ શત્રુ જાણી...૨૬

જે સત્યવાદી ધરમી કહાવે, તેને જહાં આપતકાળ આવે;
મિથ્યા કલંકો શિર લોક મૂકે, ચડાવતાં ચોરિ નહિ જ ચૂકે...૨૭

પોતા તણું જેહ ગણાય અંગ, આપત્તિમાં જાય જ શત્રુ સંગ;
જો ઝાડનો છેદનકાળ આવે, હાથો મળે કાષ્ઠ કુહાડિ ફાવે...૨૮

જે પુત્રમાં પ્રાણ થકી વિશેષ, માતા પિતા હેત ધરે હમેશ;
તે આપદે શત્રુ સમાન થાય, બિજા તણી શી કહિયે કથાય...૨૯

આપત્તિ આવે અતિ જેહ ઠામ, જવું વિદેશે તજિ તેહ ગામ;
દાવાગ્નિ જ્યારે વનમાંહિ થાય, ત્યારે પશુઓ પણ નાશી જાય...૩૦

જો કોઈને કાંઈ કદાપિ દૈયે, તે આપણી તો **વગ**[2] જાણિ લૈયે;
તથાપિ આપ્યું સહુ વ્યર્થ જાય, આપત્તિમાં તે ન કરે સહાય...૩૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

આપી કૌસ્તુભ સાથ પુત્રી નિધિએ વૈકુંઠના નાથને,
સોંપ્યો શંકરને શશી વળી સુધા સર્વે સુરો સાથને;
સોંપ્યો હસ્તિ **સુરેન્દ્રને**[3] **હય**[4] દિધો જે સૂર્યને જોઈયે,
પીધો સિંધુ અગસ્ત્ય તો બળ કશું કીધું નહીં કોઈયે...૩૨

૧.૩ કિ.મી ૨.સંબંધ; ઓળખાણ ૩.ઈંદ્રને ૪.ઘોડો

મારે તીર શિકારિ કોઈ મૃગને તે નાશિ સંતાય છે,
તો તેના જ રુધીરનાં અવનિમાં ચિહ્નો તહાં થાય છે;
તે આધાર વડે શિકારી મૃગને મારે જઈ જ્યાં રહ્યું,
જો જો આપતકાળમાં સ્વતનનું શોણીત શત્રૂ થયું...૩૩

રાજા રંક મનુષ્ય દેવ સહુને આપત્તિ આવે સહી,
માટે ધીરજ ધર્મ ધારિ ધરવી નિશ્ચે મુંઝાવું નહીં;
મોટું કાર્ય કશુંય આપત સમે શાણા નહીં આદરે,
આશ્રો એક જ ઈષ્ટનો દૃઢ ધરી આપત્તિ ઓછી કરે...૩૪

આપત્કાળ સમે પ્રભૂની નવધા ભક્તી ભલી કીજિયે,
કાં તો ગ્રંથ ચરિત્રના જ રચવા તે લક્ષમાં લીજિયે;
જેથી સંકટ સર્વ જાય વિસરી લીલા સદા સાંભરે,
તેથી કૃષ્ણ કૃપાનિધાન કરુણા આપત્તિ કાળે કરે...૩૫

ચોપાઈ :

વદીને એવાં શુદ્ધ વચન, સમઝાવ્યા ડભાણના જન;
પછી એમ બોલ્યા પરમેશ, અમે જાશું હવે કચ્છ દેશ...૩૬

ત્યાંથી મોકલશું સંત જ્યારે, લેજો સામાન જજ્ઞનો ત્યારે;
એમ કહીને સિધાવિયા શ્યામ, ગયા શ્રીહરિ **સાદરે** ગામ...૩૭

લાકરોડે ગયા ધર્મલાલ, નાહ્યા ત્યાંની નદીમાં દયાળ;
વસ્ત્ર ધોતો હતો ભાવસાર, તેણે ચિત્તમાં કિધો વિચાર...૩૮

મને ધોતિયું ધોવાને આપે, તો હું જાણું પ્રભુ આપોઆપે;
જાણી અંતરજામિયે વાત, બોલ્યા શ્રીમુખથી સાક્ષાત...૩૯

ભાઈ આ ધોતિયું ધોઈ આપો, સુણી તેને દિલે સ્નેહ વ્યાપો;
પ્રભુ જાણીને કીધા પ્રણામ, ધોતિયું ધોઈ આપ્યું તે ઠામ...૪૦

સારો તે તો થયો સતસંગી, લાવ્યો બરફી ને પેંડા ઉમંગી;
નદિકાંઠે શિલા શુભ ભાળી, જમ્યા ત્યાં બેસીને વનમાળી...૪૧

ત્યાંથી વાલો **વિજાપુર** ગયા, પ્રાગજી ભક્તને ઘેર રહ્યા;
ત્યાંથી **મેઉ** ગયા મહારાજ, પછી **કાલરિયે** ભક્ત કાજ...૪૨

મેઘાભક્તને દર્શન દીધું, રહી રાત્ય ત્યાં ભોજન કીધું;
ગયા **ગોતરકે** ગિરધારી, ત્યાંથી **સાંતલપુર** સુખકારી...૪૩

આડેસર ગયા શ્રી અવિનાશ, **ભીમાસર** રહ્યા ક્ષત્રિને વાસ;
ગયા **સાપર** થૈને **આધોઈ**, જન રાજી થયા મુખ જોઈ...૪૪

દેતા એ રીતે દર્શનદાન, **ભુજનગર** ગયા ભગવાન;
થોડા દિવસ કરી ત્યાં નિવાસ, ફર્યા ગામડામાં આસપાસ...૪૫

દૈવી જીવને દૈ ઉપદેશ, સતસંગ વધાર્યો વિશેષ;
પોતે પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવ્યો, નિજરૂપનો નિશ્ચે કરાવ્યો...૪૬

ગિરધારી ગયા **તેરે** ગામ, ત્યાંથી **સરલીયે** સુંદરશ્યામ;
નાહ્યા વિરડામાં રુડી પેર, રહ્યા માનજી ઠાકોર ઘેર...૪૭

ગયા **રંગપરે** રંગરેલ, થયા રાજી ત્યાં રવજી પટેલ;
જમતા હરિ ને સંત ત્યાંય, જતા નાવા ગંગા નદીમાંય...૪૮

પાછા ત્યાંથી આવ્યા પ્રભુ **તેરે,** રહ્યા નથુ સુતારને ઘેરે;
માવજી નોંઘા નાગજી નામ, તે સુતારે સેવ્યા ઘનશ્યામ...૪૯

પ્રાગજી ભટને ત્યાં તેડાવી, કથા શ્રીહરિકૃષ્ણે કરાવી;
મુક્તાનંદ અને બ્રહ્માનંદ, કહે બેયને વૃષકુળચંદ...૫૦

સંત બેય ડભાણ સિધાવો, જૈને જજ્ઞનો જોગ કરાવો;
જજ્ઞ સામાન જોઈયે જેહ, તમે રાખો મગાવીને તેહ...૫૧

ત્યાંના રગનાથદાસ પટેલ, સતસંગી છે સારા થયેલ;

તમે તેને કરી આગેવાન, કરો સંગ્રહ સર્વ સામાન...૫૨
ઉમરેઠે ઠાકર રુપરામ, દવે નામ છે નિરભય રામ;
નડિયાદના જન કહું નામ, ગંગારામ ને મોહનરામ...૫૩
મેમદાવાદમાં જેનું ધામ, અંબારામ ને દુર્લભરામ;
વરતાલમાં જેનો નિવાસ, પાટીદાર છે રણછોડદાસ...૫૪
કાશીદાસ બોચાસણ માંઈ, કરજીસણમાં નાનાભાઈ;
રધવાણજના હરિભક્ત, અતિ છે મુજ ચરણઆસક્ત...૫૫
એહ આદિક તેડાવી લેજો, જેને જોગ્ય તેવું કામ દેજો;
લોલંગર બાવાને તો દિલથી, હજી રીસ તે ઉતરી નથી...૫૬
રખે તે કરે કાંઈ તોફાન, તમે તેથી રહો સાવધાન;
કાઠી રજપુતના અસવાર, અમે લાવશું સાથે અપાર...૫૭
ફરતાં ફરતાં તમ પાસે, અમે આવશું **મૃગશિર**[1] માસે;
યજ્ઞ આરંભ ત્યારે કરાશે, પોષી પુનમે પૂરણ થાશે...૫૮
કાઠિયાવાડ સોરઠમાંય, મોકલશું કંકોતરી ત્યાંય;
જન સૂરતનાને સંભારી, લખશું જ કંકોતરી સારી...૫૯
ઝાલાવાડે તથા ગુજરાતે, કહેજો તમે મુખથી જ જાતે;
લખવું પડે જો વળી ક્યાંય, તમે મોકલજો લખી ત્યાંય...૬૦
અમે પણ જે જે ગામ રહેશું, ત્યાંના ભક્તજનોને કહેશું;
એમ ઉચરી વૃષકુળરાય, બેય મંડળ કીધાં વિદાય...૬૧
પછી સોરઠ આદિક દેશે, લખી કંકોતરી પરમેશે;
વેરાગીના જે મોટા અખાડા, લખી ત્યાં પણ પત્ર પોંચાડ્યા...૬૨
ગુજરાતે લોલંગર બાવો, તેના ઉપર પત્ર લખાવ્યો;

૧.માગશર

ખોખરા મેમદાવાદ માંય, અમે સેવા બની નથી ત્યાંય...૬૩

આવશો જો ડભાણમાં તમે, સેવા સારી બજાવશું અમે;
એમ પત્ર લખી એહ સ્થાન, **ભુજનગર** ગયા ભગવાન...૬૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ભુજ રહિ ભગવાન ભક્તિનંદ, પુનિત ચરિત્ર કર્યાં ઘણાં મુકુંદ;
વરણન કરતાં ન પાર આવે, શિવસુત લેખક વ્યાસ જો લખાવે...૬૫

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિકચ્છદેશ-વિચરણનામ સપ્તમો વિશ્રામઃ ॥૭॥

પૂર્વછાયો :

રણ વિષે રસ્તો પડ્યે, ચાલ્યા ભુજથી ગુર્જર દેશ;
ભક્તિતનૂજ **ભચાઉ** થૈ, આવ્યા **આધોઈમાં** અખિલેશ...૦૧

ચોપાઈ :

રાયધણજીના દરબારમાંય, ત્રિભુવનપતિ ઉતર્યાં ત્યાંય;
કર્ણિબા કહે હે કરતાર, થાળ થાતાં તો લાગશે વાર...૦૨

દહીં સાકર આપિયે અમે, જમો તે જગજીવન તમે;
દહીં સાકર લૈ હરિ જમ્યા, નિજભક્ત તણે મન ગમ્યા...૦૩

કર્યો વર્ણિ મુકુંદે ત્યાં થાળ, જમ્યા તે પછી દીનદયાળ;
પછી પોઢ્યા પ્રભુજી પલંગે, બાઈયે પદ નિરખ્યા ઉમંગે...૦૪

કાંટા વાગેલા તેમાં નિહાળી, કાઢવા બેઠાં તેહ સંભાળી;
કરણી બાઈયે તેહ વાર, કાંટા કાઢ્યા ગણીને અઢાર...૦૫

સ્નેહે ચિહ્ન નિહાળીયાં સોળ, એથિ આનંદ ઉપજ્યો અતોળ;

જોઈ **ચાપનું**[1] ચિહ્ન તે ઠાર, ઉપજ્યો ઉર માંહિ વિચાર...૦૬

એહ **અંઘ્રિ**[2] જુવે જન કોઈ, નિશ્ચે જાણે પ્રભુપદ જોઈ;
પ્રભુ વિણ પદ ચાપ ન હોય, સમઝે એમ તો સહુ કોય...૦૭

ધનુષપ્રબંધ : દોહરો :

ભાસે ભાળી ચાપ પ્રભુ, પ્રભુ અંઘ્રી સત્ય એહ;
ધારે સ્નેહી જેહ જન, ભાળી પ્રભુ સહ સ્નેહ...૦૮

धनषच्रबंध



ચોપાઈ :

પછી પ્રેમ ઘણો દિલ લાવી, મહાપૂજાની વસ્તુ મગાવી;
કર્યું પૂજન સોળ પ્રકારે, વસ્ત્ર પહેરાવિયાં ભારે ભારે...૦૯

રાયધણજી તહાં રુડી રીતે, પ્રભુજીને પગે લાગ્યા પ્રીતે;
ભાઈ જેમલજી ને હિંદુજી, નમ્યા તે પ્રભુના પગ પૂજી...૧૦

ચોથા ભાઈની વિધવા જેહ, કરણીબાઈ કહીયે તેહ;
કહે ચારેને શામ સુજાણ, યજ્ઞ કરશું અમે જૈ ડભાણ...૧૧

૧.ધનુષ્યનું ૨.ચરણ

તમે પણ તહાં આવવા કાજ, કરો તૈયારી લૈ સુખસાજ;
આજ્ઞા સાંભળીને એહ વાર, થયાં ચારે જણાં તે તૈયાર...૧૨

સુતા જેમલજી તણી જેહ, બોલી બે કર જોડીને તેહ;
હુંય આવીશ કાકી સંઘાત, ત્યારે બોલ્યા તહાં તેનો તાત...૧૩

તમે તો ન ડભાણ અવાય, આણું આવે તે તો પાછું જાય;
કહે બાઈ ડભાણ મોઝાર, કરે લીલા જગત કરતાર...૧૪

એહ જોવાની છે ઘણી આશ, માટે મુજને ન કરશો નિરાશ;
બહુ બાઈયે હઠ કર્યો જ્યારે, ત્રિભુવનપતિ બોલીયા ત્યારે...૧૫

બાઇ બેય રહો આંહિ તમે, એક વરદાન આપિયે અમે;
જે જે લીલા ડભાણમાં થાશે, તમને ઘેર બેઠાં દેખાશે...૧૬

એવું સાંભળીને શુભ પેર, રાજી થૈને રહ્યાં બેય ઘેર;
બીજા સૌ સાથે શ્રીજી સિધાવ્યા, **માળિયા**માં મહાપ્રભુ આવ્યા...૧૭

ખાખરેચિ ગયા જગરાયા, ઘોડાં ત્યાંના તળાવમાં પાયાં;
ત્યાંથી **વાંટાવદર** ગયા વાલો, ત્યાંથી **હળવદ** ધર્મનો લાલો...૧૮

બેઠા કાંઠે તળાવને જૈને, આવ્યા સત્સંગી સામૈયું લૈને;
વાજતે ગાજતે રુડી પેર, ઉતર્યા દવે ઈશ્વર ઘેર...૧૯

પેંડા બરફી કે સાકર લૈને, હરિભક્તો ધરે પાસે જૈને;
લૈને સૌનું કરે અંગીકાર, જમ્યા આશરે તે મણભાર...૨૦

શિવજાની બોલ્યા શુભ પેર, ચાલો જમવા પ્રભુ મુજ ઘેર;
પ્રભુ ત્યાં પણ જમવાને ગયા, જન જોઇને વિસ્મિત થયા...૨૧

ઉપજાવિને સૌને આનંદ, ગયા **ધ્રાંગધરે** ધર્મનંદ;
ગયા **મેથાણમાં** કરી મહેર, પુજાભાઈ ઝાલા તણે ઘેર...૨૨

તેનો ભાળીને ભાવ વિશેષ, પાંચ દિવસ રહ્યા પરમેશ;

નિરખી પછી **ખેરવા** નગરી, જોઈ ત્યાં થકી જૈને **રામગરી**...૨૩

દદુકે થઈને **મછિયાવ**, ગયા નેહથી નટવરનાવ;
દાજીભાઈ તણે દરબાર, ભાવે ઉતર્યા ભક્તિકુમાર...૨૪

મુકુંદાનંદે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા પ્રીતથી જનપ્રતિપાળ;
ત્યાંથી ચાલિયા ત્રિભુવનનાથ, ગયા **જેતલપુર** જન સાથ...૨૫

ગંગામાયે કર્યો તહાં થાળ, જમ્યા જુક્તિયે દીનદયાળ;
ગયા ત્યાં થકી **મેમદાવાદ**, રહ્યા ત્યાં પણ દિવસ એકાદ...૨૬

વિપ્ર દુર્લભરામને ઘેર, જમ્યા થાળ પ્રભુ શુભ પેર;
ગયા ત્યાં થકી દેવ **ડભાણ**, જન પ્રેમીના જીવનપ્રાણ...૨૭

મુક્તાનંદ ને બ્રહ્માનંદ, મુનિ પામ્યા અત્યંત આનંદ;
કહે કૃષ્ણ વચન ચિત્ત ધરો, યજ્ઞસામાન પુષ્કળ કરો...૨૮

વળિ વેરાગિયોનું છે વેર, ઝાઝું રાખે છે આંખમાં ઝેર;
માટે હથિયારના બાંધનાર, લોક તેડાવી લેજો અપાર...૨૯

વરતાલ તથા બામણોલી, ત્યાંના તેડાવજો ઘણા કોળી;
વળી શેલડી ને સંજાયે, લખજો તમે કાગળ ત્યાંયે...૩૦

ઘોડાસર હાથરોલીયે આજ, અમે પણ જશું એહ કાજ;
તહાં દિવસ થશે દશબાર, ત્યાંથી લાવશું પાળા ને સ્વાર...૩૧

કહિ એમ ચાલ્યા અવિનાશ, રાખ્યા વર્ણિ મુકુંદને પાસ;
વાટે જાતાં બોલ્યા વૃષનંદ, તમે સાંભળો વર્ણિ મુકુંદ...૩૨

સદ્ય જાશું ઘોડાસર અમે, ધીમે ધીમે ત્યાં આવજો તમે;
કહી એમ સિધાવિયા શ્યામ, ગયા તરત **ઘોડાસર** ગામ...૩૩

ત્યાંના રાજાને ખબર હતી, આંહિ આવશે સંતનો પતી;
એણે દીઠા જ્યારે અવિનાશ, જાણ્યું છે અવિનાશીના દાસ...૩૪

કહ્યું ભૂપતિયે **બાપો**[1] ક્યાં છે ? કહે કૃષ્ણ તે મારગમાં છે;
અમે આગળથી ચાલી આવ્યા, તમ અર્થે પ્રસાદી આ લાવ્યા...૩૫

કહે ભૂપતિ બાપો છે કેવા, કહે કૃષ્ણ તે છે અમ જેવા;
સાધુ જાણી **પ્રણિપત**[2] કીધી, આપી મિષ્ટ પ્રસાદી તે લીધી...૩૬

રાજા જાલમસંઘજી નામ, અતિ રાજી થયા એહ ઠામ;
ચાલ્યા ત્યાંથી ઉતાવળ કરી, હાથરોલીને મારગે હરી...૩૭

આવ્યા વર્ણીજી તે સમે ત્યાંય, બાપો આ આવ્યા બોલિયો રાય;
બ્રહ્મચારી તે બોલિયા ત્યાંહી, બાપો આગળ આવ્યા છે આંહીં...૩૮

પછવાડે હું તો રહી ગયો, આંહિ પણ પ્રભુ ભેળો ન થયો;
થયો રાજાને સુણતાં ઉતાપો, અહીં આવી ગયા એ જ બાપો...૩૯

કહ્યું બાપો છે મુજ સમાન, પણ આપણને નાવ્યું ભાન;
પછી અશ્વે તે અસ્વાર થયા, પુછતા પ્રભુ પાછળ ગયા...૪૦

હાથરોલીને મારગે જઈ, પ્રણમ્યા પ્રભુને ભેળા થઈ;
કહ્યું ઘોડે બેસો મહારાજ, આપ આગળ ચાલું હું આજ...૪૧

સુણી બોલ્યા મહામુનિરાય, ઘોડા ઉપરથી તો પડાય;
ભૂપ ઘોડાને દોરીને ચાલ્યો, ત્યારે ઘોડે બેઠા ધર્મલાલો...૪૨

એમ **હાથરોલી** ગયા હરી, થોડા દિવસ તહાં રહ્યા ઠરી;
ઉતર્યા ભગુ ખાંટને ઘેર, ત્યાં તો કૃષ્ણે કરી લીલાલહેર...૪૩

સંતમંડળ સર્વ તેડાવ્યાં, આજ્ઞા સાંભળીને સહુ આવ્યા;
આવ્યું પ્રથમ જ સંતનું વૃંદ, મુખ્ય તેમાં માનુભાવાનંદ...૪૪

આવ્યો સોરઠનો સંઘ ધાઈ, બહુ તેમાં હતાં બાઈ ભાઈ;
પીપલાણેથી નરસિંહ મેહતા, બાઈ લાડકી સોતા તે હતા...૪૫

૧.શ્રીજી મહારાજ ૨.નમસ્કાર

જેઠો મેર જે મઢડાના વાસી, તે તો આવિયા અધિક હુલાસી;
આખા ગામ પંચાળુ ધોરાજી, આવ્યા ત્યાંના જનો થઈ રાજી...૪૬

માણાવદર ગામ ગણોદ, ત્યાંના પણ આવ્યા પામી પ્રમોદ;
જાળીયું ઉપલેટું ફણેણી, ત્યાંના ભક્તની પણ શુભ રેણી...૪૭

જેતપર માંગરોળ ગોંડળ, ત્યાંના ભક્તની ભક્તિ અચળ;
પાડાસણ ને ખાંભા સરધાર, વડાળીથી આવ્યાં નરનાર...૪૮

આવ્યાં કાંકશિયાળીથી કોઈ, સંઘ સારો કહે જન જોઈ;
રોઈશાળાના લક્ષમીરામ, ધર્મવંત ને પ્રેમના ધામ...૪૯

આવ્યા તે પણ શ્રીપ્રભુ પાસ, કર્યાં દર્શન થૈ પુરી આશ;
ભાવ સૌને જવાનો તો ભાસે, કોઈ આવ્યા રહ્યા કોઈ વાંસે...૫૦

સંત સર્વ ડભાણમાં મળિયા, ભગવાનની ભક્તિમાં ભળિયા;
સંત ટુકડા માગવા જાતા, પાણી છાંટી ગોળા વાળી ખાતા...૫૧

ભગુ ખાંટના ફળિયા મોઝાર, સભા ભરતા ભુવનભરતાર;
વાતો કરતાં વિતે પોર રાત, કરે ત્યાં સુધી જ્ઞાનની વાત...૫૨

સંતને ત્યાગમાર્ગ બતાવે, અતિ આકરા નિયમ પળાવે;
પછી સંત જઈ ગામ બહાર, રહે આંબલિયોની મોઝાર...૫૩

પોર રાત રહે વળી જ્યારે, જગજીવન જાગતા ત્યારે;
પ્રગટાવીને એક મશાલ, જાય સંતને ઉતારે લાલ...૫૪

જગાડે સહુ સંતને જૈને, સમઝાવે સુઉપદેશ દૈને;
કરે સંકલ્પ સંબંધી વાત, જેથી વૈરાગ ઉપજે અઘાત...૫૫

તીવ્ર તપ કરવાનું બતાવે, દેહ મિથ્યા કહી સમઝાવે;
એવો તીવ્ર સુણી ઉપદેશ, એક સંતને લાગ્યો વિશેષ...૫૬

તીવ્ર તપ કરવા ધરી મનમાં, એ તો જઈને બેઠા એક વનમાં;
અતિશે ઉપજ્યો વૈરાગ, અન્ન પાણી તણો કર્યો ત્યાગ...૫૭

પુષ્પિતાગ્રા :

અતિ તપ કરવાનિ વાત એવી, કરિ હરિએ સુણિ સંત સર્વ તેવી;
તપ પર રુચિ સંત સૌની લાગી, તૃણવત દેહ ગણે બધાય ત્યાગી...૫૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિહાથરોલી-ગ્રામવિચરણનામ અષ્ટમો વિશ્રામઃ ॥૮॥

પૂર્વછાયો :

હરિ હતા હાથરોલિયે, અને ત્યાં જ હતા સઉ સંત;
ત્યાં જે જે લીલા કરી, કહું તે સુણો નૃપ ગુણવંત...૦૧

ચોપાઈ :

પછી શ્રીહરિ એક દહાડે, જમવા ગયા **બારમુવાડે**;
જતાં મારગે વનમાં વિચરતાં, એક સાધુ દીઠા તપ કરતા...૦૨

અન્ન જળ ત્રણ દિવસ તજેલું, અતિશે તપ તીવ્ર સજેલું;
સાદ શ્રીહરિનો સુણ્યો જ્યારે, ધ્યાનમાંથી જાગ્યા તેહ ત્યારે...૦૩

પ્રભુને કર્યો દંડ પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ;
આવું તપ કળિમાં ન આચરવું, નિજ કાયાનું રક્ષણ કરવું...૦૪

ઉપજાતિ : તીવ્રતપનિષેધ વિષે :

મનુષ્યનો દેહ અમૂલ્ય એહ, ભક્તિ કર્યામાં ઉપયોગી તેહ;
તે દેહનું રક્ષણ નિત્ય કીજે, તપે કરીને નહિ ત્યાગિ દીજે...૦૫

જો દેહનો ત્યાગ તપે કરે છે, તો આત્મઘાતી જન તે ઠરે છે;
પ્રભૂ રિઝાવા તપ કાજ જાય, એથી પ્રભુ તો ઉલટા રિસાય...૦૬

જુદા જુદા છે જુગધર્મ જેહ, શાસ્ત્રો સુણીને સમઝો જ તેહ;
દેહાંત જે આ કળિમાં કરે છે, તે તો તપસ્વી નરકે ઠરે છે...૦૭

કરે મહાપાપ કદાપિ કોય, દેહાંત જો **વારણ**[1] તેનું હોય;
તે **નિષ્કૃતિ**[1] આ કળિમાં ન કીજે, સચ્છાસ્ત્રથી તે સુણી મર્મ લીજે...૦૮

સમાજથી ભિન્ન પડી ન જાવું, સૌથી તપસ્વી અતિશે ન થાવું;
દોડે વિશેષે સહુનાથિ જેહ, થાકી રહે **અંતરિયાળ**[2] એહ...૦૯

વિશેષ સૌથી તપ જે ચહાય, માંદો પડે કે તનને તજાય;
જમાય છે ભોજન ગ્રાસ ગ્રાસે, આખો મુખે મોદક કેમ માશે...૧૦

સેના થકી આગળ કોઇ જાય, મરે અને મુરખમાં ગણાય;
લડે **ચમૂમાં**[3] રહિ શત્રુ સામે, તે શૂરવિરો જશ પૂર્ણ પામે...૧૧

જો સંત ઇચ્છો અમને રિઝાવા, સમાજથી ભિન્ન થશો ન આવા;
જો પોતપોતે મનને રિઝાવો, ભલે કરો તે તપ તીવ્ર આવો...૧૨

વર્ણી કહે સાંભળ હે નરેશ, સમાજમાં છે સુખ તો વિશેષ;
સત્સંગ ઇચ્છે સનકાદિ જેવા, સદા કરે સંત તણી જ સેવા...૧૩

શ્રી નૈમિષારણ્ય વિષે મુનિયો, સુણે મળી કૃષ્ણકથા જુનીયો;
શ્રીશ્વેતદ્વીપાખ્ય નિવાસિ જેહ, વસે સદા **સજ્જિ**[4] સમાજ તેહ...૧૪

સમાજ જો શ્રીભરતે ન સેવ્યો, તેને પડ્યો ત્યાં મૃગદેહ લેવો;
સમાજ માંહી ન રહ્યા જ જેહ, ચળ્યા મુનિ સૌભરી આદિ તેહ...૧૫

માટે કહે શાસ્ત્રપુરાણકાર, સત્સંગ કેરો મહિમા અપાર;
સંતો તણી તો સજિયે જ સેવા, સુજ્ઞાન વિજ્ઞાન વિશેષ લેવા...૧૬

૧.પ્રાયશ્ચિત ૨.અધવચ્ચે ૩.સેનામાં ૪.રચી; બનાવી

સૌનાથી પોતે અતિ શ્રેષ્ઠ થાવા, પ્રભુ વિષે પ્રેમ ઘણો જણાવા;
એકાંત બેસી તપ ઉગ્ર માંડે, કુસંગ થાતાં સતસંગ છાંડે...૧૭

શ્રીજી ગયા આપ સ્વધામ જ્યારે, સૌથી વધૂ શોક જણાવી ત્યારે;
જેણે પિવા લોટ હંમેશ માંડ્યો, તેણે સમૂળો સતસંગ છાંડ્યો...૧૮

શ્રીવાસુદેવાખ્ય સુબ્રહ્મચારી, તેને પૂછ્યો પ્રશ્ન જને વિચારી;
સત્સંગમાં કોણ સદા વસે છે ? સત્સંગથી કોણ કદી ખસે છે?..૧૯

અથ ગતાગતભેદ[1] **:**

વદે સુવાણી સુણિ વાસુદેવ, વસે જ જે સન્ત સજે જ સેવ;
એ યોગમાંહિ નહિ માંગયોએ, તે તો હતો **પિષ્ટ**[2] પિતો હતો તે...૨૦

કહે અચિંત્યાખ્ય સુણોજી રાય, હવે કહું શ્રીહરિની કથાય;
સાધુ સમીપે વનમાં વિચારી, કહ્યું હરિએ હિતકારિ ધારી...૨૧

ચોપાઈ :

એમ દૈ સંતને ઉપદેશ, પેંડા આપ્યા પોતે પરમેશ;
પેંડા તે જમીને પીધું નીર, ત્યારે રાજી થયા નરવીર...૨૨

સંતમંડળમાં સંત રહ્યા, **બારમુવાડે** બળવંત ગયા;
બ્રહ્મચારીએ ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૨૩

હાથરોલિયે શ્રીહરિ આવ્યા, ભાળી ભક્ત તણે મન ભાવ્યા;
સંઘ સુરતનો એવે ટાણે, આવ્યો દર્શન કરવા ડભાણે...૨૪

બ્રહ્માનંદે કહ્યું કૃપા કરી, હાથરોલિયે આજ છે હરી;
થોડા દિવસમાં આવશે આંહીં, રહો ધૈર્ય ધરી મન માંહી...૨૫

સંભળાવિયાં એવાં વચન, પણ દર્શનાતુર તેહ જન;
હાથરોલિયે જૈ હરિ પાસ, કર્યાં દર્શન થૈ પુરી આશ...૨૬

બોલ્યા જાલમસિંહ તે ઠામ, ઘોડાસર વિચરો ઘનશ્યામ;

૧.એકનો એક શબ્દ શરૂથી તેમ અંતથી વંચાતાં તેનો તે રહે તેવો વર્ણ વિન્યાસ ૨.લોટ

પાલખી એક આણી છે અમે, તેમાં આજ બિરાજોજી તમે...૨૭

મારી પાલખી પાવન થાય, પરશે પ્રભુ આપના પાય;
પછી બેસીને પાલખીમાંય, ગયા સંત સહિત હરિ ત્યાંય...૨૮

ઘોડાસરમાં પેઠા ઘનશ્યામ, ઘણી ત્યાં તો થઈ ધૂમધામ;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, આગે ભૂપની અસ્વારી છાજે...૨૯

રાયે પાલખી કંધે ઉપાડી, છડીદાર બોલે ત્યાં અગાડી;
આખા ગામમાં લૈ ગયા ફરવા, પુર પોતાનું પાવન કરવા...૩૦

પ્રભુ દરબારમાં પધરાવ્યા, પછી પૂજાનો સામાન લાવ્યા;
રાયે પૂજા કરી બહુ પ્યારે, વળી વિનતિ કરી વારે વારે...૩૧

કહ્યું જે મુજ લાયક કામ, હોય તે કહો સુંદરશ્યામ;
બોલ્યા ત્રિભુવનનો ધણિ ત્યારે, યજ્ઞ કરવો ડભાણ અમારે...૩૨

પણ રાખે છે વેર વેરાગી, બીજા પણ જે અધર્મી અભાગી;
કરે કાંઈ ઉપદ્રવ ખરો, માટે આપ સહાયતા કરો...૩૩

કરે રક્ષણ યજ્ઞનું કર્મ, ક્ષત્રિનો તે સનાતન ધર્મ;
સુણી ભૂપ કહે જોડી હાથ, ભીલ લાખ લાવું મુજ સાથ...૩૪

આવે રાવણ જેવાની ફોજ, તોય મારું હું કરતાં **રમોજ**[૧];
સુણી બોલિયા સુંદરશ્યામ, ભીલ લાખ તણું નથી કામ...૩૫

રાયધણજી આદિ રાયજાદા, કોઈ અસ્વાર ને કોઈ **પ્યાદા**[૨];
કચ્છ દેશ વિષે વસનારા, જે છે જુદ્ધકળા જાણનારા...૩૬

ઝાલાવાડના ક્ષત્રિય ઝાલા, મહા જોરવાળા મતવાલા;
જેનું ગામ તાવી તલસાણું, નથી કોઈનું જગમાં અજાણ્યું...૩૭

તથા મેંથાણના પુજાભાઈ, જેની બરછી બહુ વખણાઈ;
એવા આવેલા છે અમ સાથે, હથીયાર ભલાં ધરી હાથે...૩૮

૧.રમતમાં ૨.પાયદળ

જ્યારે ખોખરા મેમદાવાદ, કર્યો વેરાગીયે વિખવાદ;
સલકીના દયાળજી પગી, અમ પાસે હતા તે અડગી...૩૯

હાથરોલી તણા ભગુ ખાંટ, જેની કોઇ ન પકડે **ફાંટ**[૧];
ગામ ડાંગરાના અગરાજી, ત્યારે તે પણ પાસે હતાજી...૪૦

જેણે હિમતે હાથ દેખાડ્યા, જુદ્ધે વેરાગીયોને નસાડ્યા;
તેહ ત્રણ જણને સાથે લેશું, પછી વેરાગીયો તે કરે શું...૪૧

કહ્યું છે બ્રહ્માનંદને અમે, ઘણા કોળી તેડાવજો તમે;
બામણોલી ને વરતાલવાસી, આવશે એવા બીજા **મેવાસી**[૨]...૪૨

કાઠિયાવાડના કાઠી શૂરા, આવશે તે પરાક્રમી પૂરા;
ત્યાંથી નીકળ્યા છે હાલહાલ, એ તો આવશે આજ કે કાલ...૪૩

માટે થોડાક લૈ શૂરવીર, અમ સાથે ચાલો તમે ધીર;
પછી રાજાએ કીધી તૈયારી, સજી સારિ રીતે અસવારી...૪૪

નૃપની જ્યાં નોબત ગડગડી, દશ હજાર કામઠી ચડી;
પાલખીમાં બેઠા પરમેશ, કરે ચમર પોતે નરેશ...૪૫

જ્યાં તે પાદર સુધી સિધાવ્યા, કાઠી કાઠિયાવાડથી આવ્યા;
મુખ્ય ગામનાં નામ ગણાવું, બધાં ગણતાં તો પાર ન લાવું...૪૬

મુખ્ય તો ગઢપુરના નિવાસી, જેને આધીન છે અવિનાશી;
દાદો ખાચર ખાચર જીવો, મુળુ ખાચર પણ કુળદીવો...૪૭

મોટા ભક્ત વળી નાંગમાલો, ઘેલા ધાધલને ધર્મ વાલો;
લલિતા ને જયા રાજબાઈ, અમુલાં ને અમર પણ ડાઈ...૪૮

એહ આદિક બહુ નરનારી, આવ્યાં ગઢપુરથી રુચિ ધારી;
કરિયાણા ને કોટડા કેરા, વાંકિયાના આવ્યા ગરઢેરા...૪૯

૧.અંગરખાનો છેડો અર્થાત્ તેનાથી ડરે ૨.મહીકાંઠે રહેનારા-

ભડલી ને ઈંતરિયું ગુંદાળું, ઝીંઝાવદર ગામ ખંભાળું;
કારિયાણી ને સારંગપુર, ખાંભડાના કાઠી પણ શુર...૫૦

ગામ નાગડકું ને કુંડળ, આવ્યું બોટાદ બગડ સબળ;
વળી આવ્યા ગરાસિયા જેહ, તેનાં નામ ગણાવું હું તેહ...૫૧

ગઢાળી તથા પીપળી તણા, આવ્યા ત્યાંના ગરાસિયા ઘણા;
જમનાવડ સોરઠ માંહી, આવ્યા ત્યાંના ગરાસિયા ચાહી...૫૨

ધોલેરા કરમડ ભેંસજાળ, આવ્યા રોજકાના મહીપાળ;
ક્ષત્રિ ઝીંઝર ને જસકાના, આવ્યા વાગડથી મોટા નાના...૫૩

ગંગા સાગરમાં મળે જેમ, મળ્યા સર્વ તે સૈન્યમાં તેમ;
ગંગા સાગરનો ઘૂઘવાટ, એવો અશ્વ તણો હહણાટ...૫૪

ક્ષીરસાગરમાં શોભે શ્યામ, તેવા શોભે ત્યાં પૂરણકામ;
શોભે સાગરમાં રત્ન જેમ, શૂરા સ્વારીમાં શોભે છે તેમ...૫૫

જેમ ઉછળે નીર તરંગ, તેમ ઉછળે ચપળ **તુરંગ**[૧];
જેવાં સિંધુમાં નાવ દેખાય, રથ પાલખી તેવા જણાય...૫૬

જેવા સાગરમાં શોભે **ગ્રાહ**[૨], એવા હાથિયો શોભે અથાહ;
જળમાં ફરે માછલાં જેમ, નાના મોટા ફરે ભીલ તેમ...૫૭

ચંદ્ર દેખી નિધી ઉભરાય, તેમ સૌ હરિદર્શને ધાય;
વળે પાછા બીજા જાય પાસે, ભરતી ઓટની તુલ્ય ભાસે...૫૮

હરિ હરખિયા કાઠિને જોઈ, કહે કાઠી જેવા નહીં કોઈ;
કાઠી માયાળુ ને કાઠી શૂરા, પ્રેમભક્તિ વિષે પણ પૂરા...૫૯

પછી ત્યાં જોઇ વૃક્ષ વિશાળ, ઊતર્યા જઈ દીનદયાળ;
સભા ત્યાં તો સજી બહુ સારી, શોભે તે વચે શ્રીગિરધારી...૬૦

૧.ઘોડા ૨.મગર

એવામાં અમદાવાદ કેરો, આવ્યો સત્સંગિ સંઘ ઘણેરો;
વાજે તે વિષે તાલ મૃદંગ, ગાય ઉચ્છવિયા સઉમંગ...૬૧

વાજે ત્રાંસાં ને ઢોલ અપાર, બોલે જન બહુ જયજયકાર;
કરું મુખ્યનાં નામ પ્રકાશ, દામોદર નથુ ભટ લાલદાસ...૬૨

હીરો ભક્ત ને મોહનલાલ, જેને વાલા શ્રીકૃષ્ણ કૃપાળ;
ભક્ત ગોવિંદ ને વજેરામ, હરજીવન હીમતરામ...૬૩

ક્ષત્રિ કુબેરસીંહ ચોપદાર, બીજા ભક્ત તણો નહીં પાર;
ગંગામા આવ્યા જેતલપરથી, અવલોકવા કૃષ્ણ આદરથી...૬૪

અશલાલી ને વેલાળ કેરા, મછિયાવના આવ્યા ઘણેરા;
વળી આવ્યા વડોદરાવાસી, નેણે નિર્ખવાને અવિનાશી...૬૫

ઘણાં ગામ થકી સંઘ આવ્યા, ભારે ભારે ભલી ભેટ લાવ્યા;
પ્રણમ્યા પ્રભુને ધરી પ્રેમ, પુછે શ્રીપ્રભુ કુશળ **ક્ષેમ**[૧]...૬૬

થયો આનંદ જે તેહ તકે, શેષ શારદા વરણી ન શકે;
ભુલ્યા સૌ ખાન પાનનું ભાન, જુવે ચંદ્રચકોર સમાન...૬૭

જેવો આનંદ અક્ષરધામે, એથિ પણ અધિકો એહ ઠામે;
ઉપજ્યો જન સર્વને ઉર, પ્રગટ્યું અતિ પ્રેમનું પુર...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જનમન પ્રગટ્યો સુપ્રેમ એમ, કવિજન કોઈ કહી શકે જ કેમ;
અનુભવ કરતાં જણાય કાંઈ, પણ ન સમાય વિશેષ વાણિમાંઈ...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઘોડાસર-વિચરણસંઘાગમનનામ નવમો વિશ્રામઃ ॥૯॥

૧.સુખશાંતિના સમાચાર

પૂર્વછાયો :

શોભે વિશાળ સભા ભરી, ઘોડાસર સમીપ ઘનશ્યામ;
ભૂધર આગળ ભેટ ધરવા, આવ્યા જનો એહ ઠામ...૦૧

ચોપાઈ :

દાદા ખાચરે દિલમાં વિચારી, પ્રેમે પૂજ્યા પ્રથમ ગિરિધારી;
પગ ધોઈ **પાદોદક**[1] પીધું, જળ તે સહુને પણ દીધું...૦૨

ભાલે કેશરની આડ્ય કરી, વચ્ચે કંકુનો ચાંદલો ધરી;
ચડાવ્યા વળી અક્ષત એમાં, મોંઘા મોતી હતાં ઘણાં તેમાં...૦૩

એક એવે સમે માળી આવ્યો, ફુલમાળા ભરી **છાબ**[2] લાવ્યો;
દાદા ખાચરે તે છાબ લીધી, માળીને હેમની મોર દીધી...૦૪

પુષ્પમાળા મનોહર જોઈ, વાહ વાહ કહે સહુ કોઈ;
તાજાં પુષ્પે કરેલી તૈયાર, એમાં કારીગરીનો ન પાર...૦૫

દાદા ખાચરે લૈ કરમાંય, કરી વિનતિ પ્રભૂ તણી ત્યાંય;
વાલા ભાળીને ભાવ અમારો, પુષ્પમાળા ગળા માંહિ ધારો...૦૬

સ્રગ્ધરા : પુષ્પમાળાપ્રબંધ :

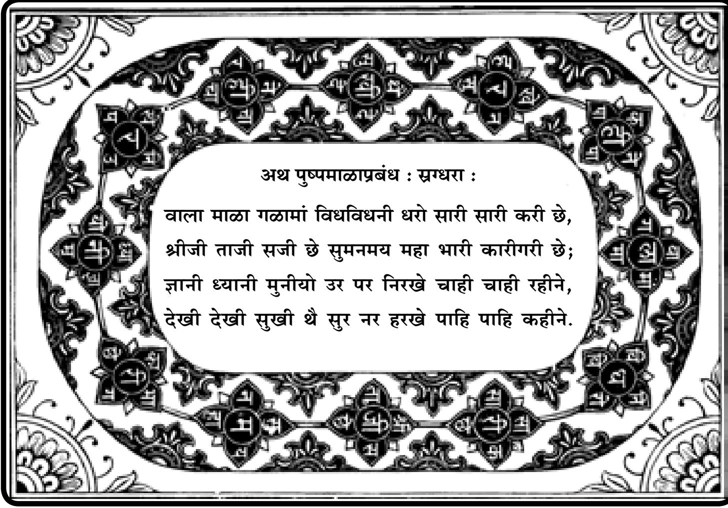
વાલા માળા ગળામાં વિધવિધની ધરો સારિ સારી કરી છે,
શ્રીજી તાજી સજી છે સુમનમય મહા ભારિ કારીગરી છે;
જ્ઞાની ધ્યાની મુનીયો ઉર પર નિરખે ચાહિ ચાહી રહીને,
દેખી દેખી સુખી થૈ સુર નર હરખે પાહિ પાહી કહીને...૦૭

ચોપાઈ :

સારા શબ્દ એવા સંભળાવી, પુષ્પમાળા પ્રભુને પેરાવી;
તોડા કનકના પગમાં ધરાવ્યા, મોંઘે મોતીડે વાલો વધાવ્યા...૦૮

૧.ચરણામૃત ૨.વાંસની છીછરી ટોપલી

पुष्पमालाप्रबंध


अथ पुष्पमाळाप्रबंध : स्रग्धरा :

वाला माळा गळामां विधविधनी धरो सारी सारी करी छे,
श्रीजी ताजी सजी छे सुमनमय महा भारी कारीगरी छे;
ज्ञानी ध्यानी मुनीयो उर पर निरखे चाही चाही रहीने,
देखी देखी सुखी थै सुर नर हरखे पाहि पाहि कहीने.

જેણે અર્પિયા વેઢ અકેક, તેનાં નામ ગણાવું પ્રત્યેક;
જીવો ખાચર સોમલો સૂરો, કાળો નાજો મુળુભક્ત પૂરો...૦૯

માતરો બીજા હમીરભાઈ, અમુલા તથા અમરબાઈ;
વસ્તા ખાચરે ઉતરી આપી, જેનું મૂલ શકાય ન માપી...૧૦

લાડુબાઇયે કંદોરો દીધો, તે તો કૃષ્ણે કેડ્યે ધરી લીધો;
રાજબાઇ તથા બાઇ મોટી, તેણે અર્પિ કડાં તણી જોટી...૧૧

પછી કાઠી સરવ પંચ મળી, ભારે રેટો કર્યો ભેટ વળી;
મીણબાઈયે આપ્યો **ગળુબંધ**[1], **સુભગાયે**[2] મુક્યું શેલું **કંધ**[3]...૧૨

આપ્યાં કુંડળ બે કાશિદાસે, શશિ સૂર્ય સમાન પ્રકાશે;
અમદાવાદના સંઘે ત્યારે, વસ્ત્ર અર્પ્યાં ભલાં ભારે ભારે...૧૩

કીનખાબ તણો સુરવાળ, તેવો જામો જેની લાંબી ચાળ;

૧.કંઠો ૨.ભગાશેઠે ૩.ખભે

કિનખાબનાં **થાન**[૧] ને **થાન**[૨], કર્યાં અર્પણ બહુ મૂલવાન...૧૪

દાજીભાઇ જે મછિયાવવાળા, આપી તેણે તો મોહનમાળા;
વળી વાસી વડોદરા કેરા, તેણે અર્પિયા **ઘાટ**[૩] ઘણેરા...૧૫

સોનારૂપા તણા મોટા થાળ, પ્યાલા ને જળપાત્ર વિશાળ;
હતા કચ્છી અને ઝાલાવાડી, મુકી તેણે તો મ્હોરો અગાડી...૧૬

રાયધણજીયે રુપાની છડી, ભલી ભેટ કરી તેહ ઘડી;
પુજાભાઇ મેંથાણના ઝાલા, તેણે આપી રુડી **બોરમાળા**[૪]...૧૭

ઘોડો રોઝો તે જાતે કેસરિયો, ભેટ અલૈયા ખાચરે ધરિયો;
પછી સૂરતના સતસંગી, આવ્યા ધરવાને ભેટ ઉમંગી...૧૮

ભાલચંદ ભલા ભક્તરાજ, તેણે આપ્યો પૂજા તણો સાજ;
રુપાનું જળપાત્ર ત્રભાણું, જરિયાનનું આસન જાણું...૧૯

ભાઇચંદભાઇ શેઠ સુજાણ, એણે આપ્યું જડીત્ર **પલાણ**[૫];
ઘોડાને કાજે ભીખારીદાસે, આપી **દુગદુગી**[૬] તે ભલી ભાસે...૨૦

આપ્યાં તાવિત ગોવિંદભાઇયે, આપી સૂર્યમુખી લક્ષ્મીબાઇયે;
દાદાભાઇયે આપી કલંગી, શોભે ઘોડાને શીશ સુરંગી...૨૧

મોતીશાયે દીધો હય કાજ, કિનખાબનો શોભિત સાજ;
ડુમચી[૭] કૃષ્ણદાસે રુપાની, બીજી જીભાઇયે તો સોનાની...૨૨

આપ્યું ચોકડું તો અંબારામે, આપ્યો **મોવડ**[૮] નારણ નામે;
અશ્વચરણે ઝાંઝર ઝમઝમે, એવાં આપિયાં પુરુષોત્તમે...૨૩

આપ્યું જાદવજિયે માદળિયું, હેમનું તે હરિકંઠે ભળીયું;

૧.આસન; વસ્ત્ર **૨.**હીરાવાળા દાગીના **૩.**આભૂષણ **૪.**બોર જેવા મણકાની માળા **૫.**ઘોડાની પીઠ ઉપર નાંખવાનો સામાન **૬.**ઘોડાને ગળે પહેરવાનું ઘરેણું **૭.**ઘોડાની પીઠથી પલાણ ખસી ન જાય તે માટે બાંધવામાં આવતો પટ્ટો **૮.**ઘોડાના મોઢા પર પહેરવાનું ઘરેણું

ગંગાદાસે તો મોતીની માળા, ધરી શ્યામને કંઠે વિશાળા...૨૪

લક્ષ્મીચંદ ને લલુભાઈ, આપી પોંચિયો બે હરખાઈ;
તોરો સોનાનો સૂરજરામે, આપ્યો તે લીધો સુંદરશ્યામે...૨૫

રુપચંદે તો ઉતરી એક, આપી વાલાને સહિત વિવેક;
ભવાનીદાસ ને તાપીદાસે, આપ્યા હેમના ગુચ્છ હુલાસે...૨૬

આપી પીતામરે **જવમાળા**[૧], જવ તેના અતીશે રુપાળા;
ઘેલાભાઈયે **સુઘડ**[૨] ઘડાવ્યો, હતો કંદોરો તે પહેરાવ્યો...૨૭

અરદેશરે સત્સંગી સાથે, મહારાજને બાંધવા માથે;
મોકલ્યું હતું મંદિલ ભારે, કર્યું અર્પણ તે તેહ વારે...૨૮

મુકી ચાખડી પ્રભુપદ પાસે, રુપાની તે નરોત્તમદાસે;
નરસીભાઈયે અતિ સારી, **અબદાગિરિ**[૩] આપિ વિચારી...૨૯

એક ચામર ચારુ સ્વરૂપ, આપ્યું ઓધવજીયે અનુપ;
મોરારજીયે બહુ હેમમ્હોર, ભાઈ જગૂયે ભભકાળી **કોર**[૪]...૩૦

જેનું વળી નૌતમરામ નામ, તેણે ધર્યો મુગટ તેહ ઠામ;
ભક્તો ભેટ ધરી રહ્યા જ્યારે, બોલ્યા અલૈયો ખાચર ત્યારે...૩૧

હવે ઘોડે બેસો ઘનશ્યામ, પુરુષોત્તમ પૂરણકામ;
સુણી બોલ્યા ઘોડાસરરાય, આવે ઘોડે તે કેમ બેસાય...૩૨

જાણે ખેલવી જે ઘોડાં ભારી, કરે તે આ ઘોડે અસવારી;
ત્યારે બોલ્યા અલૈયો તે ઠામ, મહા સમરથ છે ઘનશ્યામ...૩૩

એ છે સકળ કળામાં સુજાણ, નથિ એકે કળામાં અજાણ;
કરે મનુષ્યચરિત્ર તે જ્યારે, નથી જાણતો હું કહે ત્યારે...૩૪

૧.જવના આકારના મણકાવાળી માળા ૨.સારા ઘાટવાળો ૩.તડકો અટકાવતું રજવાડી છત્ર
૪.એક પ્રકારનું કાપડ

કોઈ અવસરે બ્રહ્માંડ તોળે, કોઇ અવસરે વાહન ખોળે;
ક્યારે નિજજનની વારે ધાય, ક્યારે પોતે જ માગે સહાય...૩૫
એવી લીલા કરે છે અપાર, જોઇ મોહ પામે નરનાર;
રાજા સમજ્યો સુણી ઉંડો અર્થ, માગી મારી સહાયતા વ્યર્થ...૩૬
એ છે સમરથ શ્રીમહારાજ, સોંપ્યું મુજને કૃપા કરી કાજ;
મારો કરવા સુફલ અવતાર, મારે ઘેર પધાર્યા મુરાર...૩૭
પછી અશ્વનો શણગાર જેહ, હતો તે ધર્યો અશ્વને એહ;
શ્રીજી પણ સજીને શણગાર, થયા અશ્વ ઉપર અસવાર...૩૮
ત્યારે કુબેરસિંહ ચોપદાર, બોલ્યા ઉચ્ચે સ્વરે જયકાર;
જય ધર્મધુરંધર ધીર, જય ધર્મતનુજ નરવીર...૩૯
જય જય મહારાજાધિરાજ, **નિઘા**[૧] કરો નિઘા કરો આજ;
ચોપદારનો એવો ઉચ્ચાર, સુણી કરુણા કરી કરતાર...૪૦
કૃપાદષ્ટિએ સૌ સામું જોયું, કોટિ જન્મનું પાતક ધોયું;
હય ખેલવ્યો મેદાનમાંઈ, તેમાં કસર રાખી નહીં કાંઈ...૪૧
ત્રાસે[૨] હરણ ભરે જેમ **ફાળ**[૩], ઘોડો એમ કુદે એહ કાળ;
વાળે આમથી તેમ જીવન, જોઈ અચરજ પામિયા જન...૪૨
મુખે અશ્વને શ્વાસ ન માય, દેખી કૃષ્ણને આવી દયાય;
ઘોડો ઝાડ તળે ઉભો રાખ્યો, ભલો ભલો વખાણીને ભાખ્યો...૪૩
આવ્યા ત્યાં શેઠ નાગરદાસ, જેનો સુરત શહેરમાં વાસ;
છત્ર લાવ્યા રુડું છબિદાર, કહ્યું કૃષ્ણ કરો અંગિકાર...૪૪
ભગુજીને કહે ભગવાન, છત્ર લ્યો કરમાં ગુણવાન;
સુણી આજ્ઞા ભગુજીયે લીધું, કરિ **વિક્તિ**[૪] **વિકાસિત**[૫] કીધું...૪૫
ધાર્યું છત્ર મહાપ્રભુ માથે, તેનો દંડ ઝાલ્યો નિજ હાથે;

૧.નજર ૨.ભય પામેલ ૩.કૂદકો મારે ૪.હોશિયારીપૂર્વક ૫.ઉઘાડું

મેઘાડંબરની છબિ છાજે, જોતાં સુરપતિનું છત્ર લાજે...૪૬

શોભે છત્ર તણી છબિ સારી, લીધી ધ્યાનીયે ધ્યાનમાં ધારી;
જેમ અશ્વ પશૂમાં ગણાય, હરિને લીધે ધ્યાને ધરાય...૪૭

વૃક્ષથી થયા પુષ્પના હાર, પ્રભુને લીધે મહિમા અપાર;
તેમ છત્ર જુવે જન કેવું, સુખ સર્વ તણા ધન જેવું...૪૮

એક સંતે બિજાને સુણાવ્યું, અહો ક્યાં થકિ આ છત્ર આવ્યું;
એનો કોણ કારીગર હશે, **વસુધામાં**[૧] કે સ્વર્ગમાં વસે...૪૯

કહો સંત કેવું છત્ર એહ, ત્યારે બોલ્યા મુની સુણી તેહ;
એનો મહિમા કહ્યો નવ જાય, છત્ર સમરતાં સૌ સુખ થાય...૫૦

દ્રુતવિલંબિતવૃત્ત : છત્રપ્રબંધ :

સમરતાં સુખ સર્વ સદા કરે, છબિ સુછત્રની તાપ ત્રણ હરે;
સુરતના શુભ શિલ્પિજને કર્યું, સરસ છત્ર શિરે હરિએ ધર્યું...૫૧

ચોપાઈ :

પછી શ્રીહરિએ સાન કીધી, સૌને સજ્જ થવા રજા દીધી;
દીધા ત્યાં મોટી નોબતે ડંકા, અસવાર થયા **વીરવંકા**[૨]...૫૨

છૂટે બંદુકો વાજિત્ર વાજે, તેથી અવની ને આકાશ ગાજે;
કરે ઉચ્છવિયા ઉછરંગે, મોટો ઉત્સવ તાલ મૃદંગે...૫૩

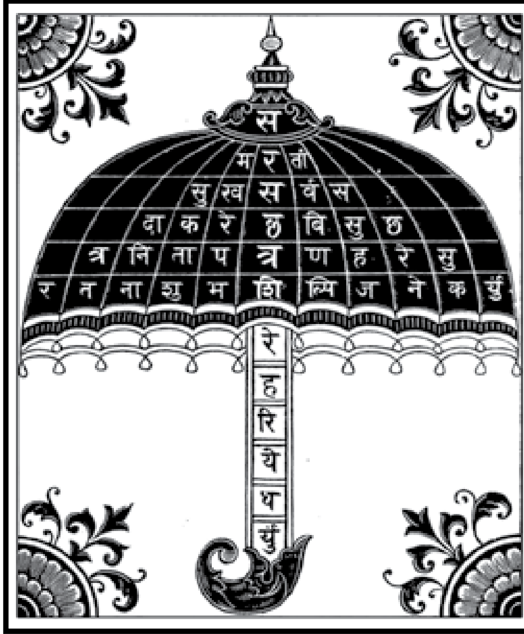
કોય રથમાં કે પાલખી માંય, બેઠા મોટા મોટા સંત ત્યાંય;
બેઠા શ્રીહરિની આજ્ઞાયે, ઘોડાસરપતિ પાલખી માંયે...૫૪

બેઠા રથમાં રાજાના પ્રધાન, કરે બંદીજનો ગુણગાન;
શોભે રાજા તે સેના સહિતે, કવિ કોઈ કહે કેવી રીતે...૫૫

જાણે શત્રુને જીતવા કાજ, યુદ્ધે ચાલ્યા યુધિષ્ઠિરરાજ;

૧.પૃથ્વી પર ૨.શૂરવીર; પરાક્રમી

છત્રપ્રબંધ



સાથે શ્રીહરિ શોભે છે કેવા, યુધિષ્ઠિર સાથે શ્રીકૃષ્ણ જેવા...૫૬

બહુ ઘોડાં ઘુમે આસપાસ, રજ ઉડી છવાયો આકાશ;
જાણે પ્રભુપદે થૈને પાવન, ચાલી ભૂમિકા બ્રહ્મસદન...૫૭

સેના ભીલ તણી શોભે કેવી, સેના સુગ્રીવની હોય જેવી;
લીધાં કામઠાં ને તીર કરમાં, ભલા ભાથા બાંધ્યા છે કમરમાં...૫૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન પથમાં જતા જણાય, પણ મનવૃત્તિ રહે પ્રભુજિમાંય;
ફરિ ફરિ મુખ કૃષ્ણ કેરું દેખે, નિજ મનમાં નિજ ધન્ય ભાગ્ય લેખે...૫૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઘોડાસર-પુરાદ્વિચરણનામ દશમો વિશ્રામઃ ॥૧૦॥

પૂર્વછાયો :

સ્વારી સહિત સીધાવિયા, ઘોડાસર થકી ઘનશ્યામ;
ત્યાં રસ્તામાં આવિયું, ગુણવંતું **કુણાગામ...**૦૧

ચોપાઈ :

વસ્તો ભક્ત તહાં વસે વાસ, તે તો તરત આવ્યા પ્રભુ પાસ;
પરણામ કરી પૂરી પ્રીતે, તેણે સેવા સજી સારી રીતે...૦૨

પછી દેવ પધાર્યા **ડભાણ**, સામા આવિયા સંત સુજાણ;
મુક્તાનંદ અને બ્રહ્માનંદ, આવ્યા લૈ નિજ શિષ્યનાં વૃંદ...૦૩

પ્રભુને હાર તોરા ચડાવી, વળી મસ્તક ચરણે નમાવી;
ઉતાર્યા ગામમાં શુભ પેર, રઘુનાથ પટેલને ઘેર...૦૪

મોટી ઉતરવા જોગ મેડી, તેમાં શ્રીહરિને ગયા તેડી;
જેવા જનને ઘટે વળી જેવા, આપ્યા ઉતારા સર્વને એવા...૦૫

ઘણા તંબુ તાણ્યા ગામ બાર, એમાં ઉતર્યાં બહુ નરનાર;
સારી સૌની કરી **બરદાશ**[૧], આપ્યાં અન્ન **ઉદક**[૨] અને ઘાસ...૦૬

પછી સાંઝે સભા સજી સારી, મોટા મેદાનમાં સુખકારી;
બ્રહ્માનંદને શ્રી મહારાજે, પુછ્યું સામાનનું યજ્ઞ કાજે...૦૭

કહો કેટલો ક્યાં થકી લાવ્યા, પૈસા દેવા કર્યા કે ચુકાવ્યા ?
સુણી બોલ્યા બ્રહ્માનંદ સ્વામી, આપ જાણો છો અંતરજામી...૦૮

અણિયાળીવાળા પુજો શેઠ, શ્રમ તેણે કર્યો સારી પેઠ;
લેવા ઘી ગોળ ઘૌં દાળ ભાત, શેઠ પોતે ગયાતા ખંભાત...૦૯

હરિભક્તનાં ગાડાં પચાસ, પૂરેપૂરાં હતાં તેની પાસ;
ગયા જ્યારે ખંભાત મોઝાર, મળ્યો ત્યાં તો કોઈ સાહુકાર...૧૦

૧.સાર-સંભાળ, ચાકરી ૨.પાણી

તેણે પુછ્યું આ કેનાં ગાડાં છે, કહ્યું સ્વામિનારાયણનાં છે;
આવ્યા યજ્ઞનો સામાન લેવા, સુણી શબ્દ કહ્યા તેણે કેવા...૧૧

શેઠ ચાલો અમારી વખારે, સારો આપશું માલ અત્યારે;
ગામ બાર વખાર છે મોટી, ચાલો તમને નહીં કરું ખોટી...૧૨

કહી એમ તેડી ગયો તેહ, કહ્યું માગી લ્યો જોઈયે જેહ;
ઘૃત અન્નાદિ જે માગી લીધાં, તેણે તરત ગાડાં ભરી દીધાં...૧૩

પુજા શેઠે કહ્યું લ્યોજી નાણાં, અમે માણસ છૈયે અજાણ્યાં;
સુણી એવું બોલ્યો સાહુકાર, તમે એ શું કરો છો ઉચ્ચાર...૧૪

તમે સ્વામિનારાયણના છો, માટે જગત વિષે જાણિતા છો;
નાણું લૈયે કે દૈયે ન રાતે, આવજો આપવાને પ્રભાતે...૧૫

ધોળે દાડે જ પરખીને લેશું, તેની પાવતી પણ લખી દેશું;
વાળુ ટાણું વીતી જાય છેક, માટે રોકાશું નહીં પળ એક...૧૬

પછી બંધ કરીને વખાર, નિજ ઘેર ગયા સાહુકાર;
પુજાશેઠે તે ગાડાં જોડાવ્યાં, મોટા મેદાન માંહી છોડાવ્યાં...૧૭

વીતી રાત રવી ઉગ્યો જ્યારે, નાણું આપવાને ગયા ત્યારે;
ત્યાં તો તે નવ દીઠી વખાર, દીઠું મેદાન તો તેહ ઠાર...૧૮

હુકારનો પત્તો ન લાગ્યો, નાણું લેનાર કોઈ ન જાગ્યો;
ગાડાં જોડાવી આવ્યા ડભાણ, હસ્યા સાંભળી શ્યામ સુજાણ...૧૯

મર્મ સમજ્યો તે સર્વ સમાજ, સાહુકાર શ્રીજીમહારાજ;
હતી કંકોતરી લખી જ્યારે, વિપ્ર કાશી સુધીનાને ત્યારે...૨૦

તેડાવ્યા હતા મોકલી પત્ર, આવી પહોંચ્યા તેઓ પણ તત્ર;
ચાર વેદના પાઠી પવિત્ર, જાણે યજ્ઞ કરાવી વિચિત્ર...૨૧

ગામથી દિશા પશ્ચિમ માંય, કર્યો મંડપ ને કુંડ ત્યાંય;

ગામથી પૂર્વમાં છે તળાવ, દેખી ઉત્તર તટનો દેખાવ...૨૨
પાકશાળા કરાવી તે ઠાર, જમે પ્રતિદિન વિપ્ર અપાર;
અતિરુદ્રનો આદર કીધો, સામગાન તણો મત લીધો...૨૩
બ્રહ્માનંદને કહે ઘનશ્યામ, ભટ આવ્યા નથી મયારામ;
અમદાવાદના વાસી ખરા, જે છે નાગર ડુંગરપરા...૨૪
બાપુભાઈ ભલું જેનું નામ, તેને સોંપો હિસાબનું કામ;
થાય ઉપજ ને ખર્ચ જેહ, નાણું સર્વ તપાસશે તેહ...૨૫
બ્રહ્માનંદે વચન ઉર ધર્યું, પ્રભુએ કહ્યું તેમ તે કર્યું;
જમે પંગત વિપ્રની જ્યાંય, મોટો મંચ કરાવિયો ત્યાંય...૨૬
એહ ઉપર્ય કૃષ્ણ બિરાજી, દેતા દર્શન થૈ દિલ રાજી;
દશ અવતારનું છત્ર ધરે, વસ્ત્ર ભૂષણ ધારણ કરે...૨૭
પોતે પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવે, નિજરૂપનો નિશ્ચે કરાવે;
થાય સંતની પંગતી જ્યાંય, પિરસે પ્રભુજી જઈ ત્યાંય...૨૮
ઘણા દિવસ જમ્યા દ્વિજ સંત, તોય સીધાનો આવે ન અંત;
વરતાલના જોબન પગી, દૈવયોગે તેની મતિ ડગી...૨૯
હરિરૂપમાં સંશય થયો, તેથી પારખું લેવાને ગયો;
ઘોડાં કાઠિયોનાં ભારે ભારે, ચોરી લેવા કર્યું ચિત્ત ત્યારે...૩૦
રાત માંહિ થયો શશિ અસ્ત, ઉંઘ્યા જે સમે લોક સમસ્ત;
ઘોડું ચોરવાને ગયા જ્યાં જ્યાં, દીઠા શ્રીહરિ પ્રત્યક્ષ ત્યાં ત્યાં...૩૧
ઘોડું એકે ચોરાયું ન જ્યારે, થયો નિશ્ચે સ્વરૂપનો ત્યારે;
પછી પ્રગટ્યો રવિનો પ્રકાશ, પગી પોતે ગયા પ્રભુ પાસ...૩૨
વારે વારે કરિને પ્રણામ, કહ્યું ગદ્‌ગદ કંઠે તે ઠામ;
મુક્તાનંદે મને સાક્ષાત, કહી સત્સંગની ઘણી વાત...૩૩

તેથી હું આપનો દાસ થયો, કાંઈ સંશય તો રહી ગયો;
ઘોડાં ચોરી લેવાને હું જાતે, આંહીં આવ્યો હતો કાલ રાતે...૩૪

પણ જ્યાં જ્યાં જઇ ઘોડું ભાળ્યું, ત્યાં ત્યાં રૂપ તમારું નિહાળ્યું;
થયો નિશ્ચય તેથી તમારો, અપરાધ ક્ષમા કરો મારો...૩૫

તમે ભક્તવત્સલ ભગવાન, દીનબંધુ દયાના નિધાન;
હું તો કુળહીન કુટીલ કુપાત્ર, પ્રભુ મારી મતિ કોણમાત્ર...૩૬

આવી તીર્થમાં પાપ આદર્યું, તે તો કામ ન કરવાનું કર્યું;
દીનબંધુ દયા કરો આપ, મટે તો તે મારું મહાપાપ...૩૭

ધર્મનંદને ધીરજ દીધી, તેના પાપ તણી ક્ષમા કીધી;
પ્રભુએ પછે નિયમ ધરાવ્યાં, ચોરી આદિ કુકર્મ તજાવ્યાં...૩૮

હતું વિક્રમનું વર્ષ જ્યારે, અષ્ટાદશ શત છાસઠ ત્યારે;
પોષિ પૂનમનો દિન આવ્યો, તે તો પૂર્ણાહુતીનો ઠરાવ્યો...૩૯

કર્યો હોમ વેદોક્ત તે કાળે, ઘણું ઘી હોમિયું પરનાળે;
દ્વિજને ઘણી દક્ષિણા દીધી, યજ્ઞ કેરી સમાપતિ કીધી...૪૦

હરિભક્તોયે ત્યાં ભેટ ધરી, ઘોડાસરમાં જેણે નોતી કરી;
પૂજા શેઠે બાજુબંધ દીધા, ભાવ ભાળીને ભુધરે લીધા...૪૧

લીલા કીધી ડભાણમાં જેહ, કૈંકે ઘેર બેઠાં દીઠી તેહ;
કચ્છથી આવતાં ભગવાને, દીધાં આધોઈમાં વરદાને...૪૨

બેય બાઈયોએ તેહ ઠામ, લીલા યજ્ઞની જોઇ તમામ;
એક અવસરે કરણીબાઈ, નિજ મેડા ઉપર ગઇ ધાઈ...૪૩

ત્યાં તો સુંદર એક પલંગે, પ્રભુ પોઢેલા દીઠા ઉમંગે;
ત્યારે પુછ્યું કરીને પ્રણામ, ક્યાંથી આવ્યા તમે ઘનશ્યામ ?...૪૪

રાયધણજી નથી કેમ સાથે ? સુણી ઉત્તર આપિયો નાથે;

અમે આવ્યા ડભાણથી આજે, રાયધણજી રહ્યા ક્યાંઈ કાજે...૪૫

કરાવ્યો પછી બાઈએ થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
એમ વાસર બે વસ્યા વાસ, પછી ઉચ્ચર્યા શ્રીઅવિનાશ...૪૬

રાયધણજી હજી નવ આવ્યા, માટે જાશું કહીને સિધાવ્યા;
પછી દિવસ ઘણા ગયા જ્યારે, રાયધણજી આવ્યા ઘેર ત્યારે...૪૭

કર્ણિબાયે કહ્યું તેહ સ્થાન, આંહિ આવિ ગયા ભગવાન;
તમે પાછળ ક્યાં રહી ગયા, સુણતાં એવું વિસ્મિત થયા...૪૮

પછી પુછિ લિધો દિન વાર, વળી બોલિયા તે સરદાર;
તે દિને તો ડભાણમાં હતા, અમે દર્શન નિત્ય કરતા...૪૯

પણ હરિએ બીજું રુપ ધરી, દીધું દર્શન કરુણા કરી;
વળી વર્ણિ કહે હે રાય, કહું સાંભળો બીજી કથાય...૫૦

હરિભક્ત જે ભીખારિદાસ, જેનો સૂરત માંહિ નિવાસ;
તેની પુત્રી સત્સંગી સુજાણ, તે તો આવી શકી ન ડભાણ...૫૧

લીલા જોવાને આતુર સહી, દીઠી લીલા બધી ઘેર રહી;
વસોવાસી દાદા દવે નામ, આવ્યા હતા તે ડભાણ ગામ...૫૨

પુત્રી જમના ને ઈશ્વર પુત્ર, હતાં તે પણ સંગાથે તત્ર;
હતો પૂર્ણાહુતી સમો જ્યારે, ચાલ્યા દર્શને સૌ જન ત્યારે...૫૩

ભીડ માણસની થઇ ભારે, બાઈ જમના ન જૈ શકી ત્યારે;
કહ્યું તાતે રહો આ ઉતારે, આવજો ત્યાં મટે ભીડ જ્યારે...૫૪

બાઈ જમના તે ઉતારે રહ્યાં, પણ ત્યાં તેને દર્શન થયાં;
દવે આવ્યા તે ઉતારે ફરી, જમનાયે બધી વાત કરી...૫૫

તહાં શોભા બની હતી જેવી, કહી સર્વ જથારથ તેવી;
વળી સોરઠનો સંઘ મળી, ચાલ્યો સોરઠથી તે નીકળી...૫૬

ભટ મુખ્ય તેમાં મયારામ, પાંચ ગાઉ મુક્યું નિજ ગામ;
ભક્ત પર્વતભાઈ તે સંગે, વિચર્યા હતા અંગ ઉમંગે...૫૭

બીજા બહુ ભગવાનના દાસ, ચાલ્યા દર્શન કરવાની આશ;
વનમાં મળ્યા શ્રી વૃષનંદ, જન વૃંદે દીઠા જગવંદ...૫૮

કર્યા પ્રેમથી સૌયે પ્રણામ, પુછ્યું ક્યાંથી આવ્યા ઘનશ્યામ;
કહે કૃષ્ણ ડભાણથી આવ્યા, યજ્ઞ પૂર્ણ કરીને સિધાવ્યા...૫૯

માણાવદરમાં હવે જાશું, ઘોડું દોડાવી આગળ થાશું;
એમ ઉચ્ચરી ઘોડી દોડાવી, સંઘ પાછો વળ્યો હર્ષ લાવી...૬૦

ગામમાં જઈ કીધો તપાસ, ક્યાંઈ દીઠા નહીં અવિનાશ;
ત્યારે જાણ્યું જે બીજે સ્વરૂપે, દીધું દર્શન વૃષકુળભૂપે...૬૧

એવી રીતે અનેક ઠેકાણે, દીધાં દર્શન એ જ પ્રમાણે;
યજ્ઞ પૂરો કરી પરમેશ, સંઘ મોકલ્યા નિજ નિજ દેશ...૬૨

લીલા અલ્પ કરી મેં ઉચ્ચાર, બીજા ગ્રંથોમાં છે વિસતાર;
લીલા ગાય શીખે કે સાંભળશે, તેને પ્રગટ મહાપ્રભુ મળશે...૬૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રગટ પ્રભુ તણાં રુડાં ચરિત્ર, **શ્રુતિ**[1] સુણતાં જન થાય છે પવિત્ર;
મનનિ **પુનિતતાઈ**[2] થાય જેને, પ્રગટ પ્રભૂજી મળે જરૂર તેને...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિડભાણ-યજ્ઞકરણનામ એકાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૧॥

પૂર્વછાયો :

જજ્ઞ કર્યો જે ડભાણમાં, જમ્યા દ્વિજ હજારો હજાર;
સર્વત્ર વાત પ્રસિદ્ધ થૈ, થયો જગમાં જયજયકાર...૦૧

૧.કાન વડે ૨.પવિત્રતા

ચોપાઈ :

વરતાલના બાપુ પટેલ, બીજા રણછોડદાસ આવેલ;
નારાયણગર બાવો ઉદાર, તથા વાસણ નામે સુતાર...૦૨

પગી જોબન ને તખો વળી, મહારાજ પાસે ગયા મળી;
હેતે વિનતિ કરી જોડી હાથ, વરતાલ ચાલો મુનિનાથ...૦૩

માવજી કહે મારગે થાઓ, અમે ત્યાં આવશું તમે જાઓ;
પછી ચાલિયા વરતાલવાસી, ચાલ્યા પાછળથી અવિનાશી...૦૪

જતાં વાટમાં જોબનભાઈ, ઘણા ઘાટ ઘડે મન માંઈ;
મારી મેડીની બારિયે શ્યામ, બેઠા દેખું જઈ મુજ ગામ...૦૫

તો હું અત્યંત આનંદ પામી, જાણું એહને અંતરજામી;
પછી જ્યાં નિજ શેરીમાં પેઠા, દીઠા શ્રીહરિ બારિએ બેઠા...૦૬

રોમ હર્ષ થયો આખે અંગે, આવ્યાં પ્રેમનાં આંસુ ઉમંગે;
પ્રેમે પ્રભુપદ કીધા પ્રણામ, કહ્યું જય જય શ્રીઘનશ્યામ...૦૭

વાલાજી કરો છો ભલી વીધ, નિજજનના મનોરથ સિદ્ધ;
જેવું મેં ચિત્ત ચિંતવન કીધું, તેવું દર્શન મુજને દીધું...૦૮

કહે વર્ણિ સુણો રુડા રાય, કહું કૃષ્ણચરિત્ર કથાય;
ભાવ વરતાલવાસીનો ભાળી, થોડા દિવસ વસ્યા વનમાળી...૦૯

નારાયણગરજી નિજ વાસ, કરે કાઠીયોની બરદાશ;
ઘાસ ચંદીને ભોજન દેતા, હરિ પાસેય હાજર રેતા...૧૦

આસપાસના ગામ મોઝાર, મુક્તાનંદે કરીને સંચાર;
કરાવેલો હતો સતસંગ, આવ્યા તે જનો ધારી ઉમંગ...૧૧

સૌયે સ્વામીને વિનતી કરી, આવે ગામ અમારે શ્રીહરિ;
એવી છે ઘણી ઈચ્છા અમારી, કહો પૂર્ણ કરે ગિરધારી...૧૨

સ્વામીએ કહી શ્રીજીને વાત, સુણી શ્રીજી થયા રળિયાત;
સંતમંડળને લઈ સાથ, થયા તૈયાર સંતનો નાથ...૧૩

બામણોલી ગયા બહુનામી, તખાને ઘેર અંતરજામી;
ગયા ત્યાંથી **મહૂડિયે પરે**, ત્યાંથી **કણઝરીયે** પરવરે...૧૪

ઉમરેઠ ગયા અવિનાશી, બહુ રાજી થયા ત્યાંના વાસી;
નંદુભાઈ તથા રુપરામ, નરભેરામે સેવિયા શ્યામ...૧૫

પ્રભુ ત્યાંથી ગયા **પણસોરે**, કર્યો બે ઘડી વાસ બપોરે;
નાથ ત્યાંથી ગયા **નડીયાદ**, રહ્યા ત્યાં પણ દિવસ એકાદ...૧૬

ગયા **પીપલગ** પરમેશ, **નરસંડામાં** કીધો પ્રવેશ;
જોળ થૈને **વલાસણ** ગયા, ત્યાંથી **મેળાવ્યમાં** જઈ રહ્યા...૧૭

રહ્યા **ઉંટવાળે** સ્થિર થઈ, પગી જોઈતાને ઘેર જઈ;
તેની પુત્રી જે ઉમેદબાઈ, તેણે સેવિયા જનસુખદાઈ...૧૮

ગયા ત્યાંથી **બુધેજ** મોઝાર, ખોડાભાઈ તણે દરબાર;
ગયા **ગોરાડમાં** સંત લઈ, જમ્યા કાંધાજીને ઘેર જઈ...૧૯

બોરુ થૈને ગયા **કમિયાળે**, ગયા **પછમ** ગામ તે કાળે;
ખસતે થઈ **સુંદરિયાણે**, ગયા શ્રીહરિ સૌ જન જાણે...૨૦

હીમરાજ શાયે ધરી હેત, સેવ્યા શ્રીજી ને સંત સમેત;
ગયા **સારંગપુર** સુખકાર, જીવા ખાચરને દરબાર...૨૧

પ્રભુપદ કરવાને પ્રણામ, આવ્યું ઉલટીને આખું ગામ;
સૌની પ્રભુપદમાં પ્રીત જોઈ, કહે કવિ કલ્પના કરી કોઈ...૨૨

દોહરો : હેતૂત્પ્રેક્ષા

સ્નેહી બહુ સારંગપુર, પ્રભુપદ પ્રીતિ અભંગ;
શું તેથી નિજપદ ધર્યું, શ્રીહરિએ સારંગ...૨૩

ચોપાઈ :

કાઠી ગઢપુર કેરા નિવાસી, હતા તેને કહે અવિનાશી;
હવે જાઓ દુરગપુર તમે, થોડા દિવસમાં આવશું અમે...૨૪

એમ કહીને કીધા વિદાય, રહ્યા શ્રીહરિ પોતે તો ત્યાંય;
એક અવસરે પાછલી રાતે, પ્રભુ પોઢ્યા હતા ભલી ભાતે...૨૫

પશેગામનો જેહી નિવાસી, આવ્યો રાવળ ગાનઅભ્યાસી;
વૈજો નામ જેનું સહુ જાણે, ગાનતાનમાં તેને વખાણે...૨૬

કાંશિયાં ને **રવાજ**[1] બજાવી, પ્રભાતી ગાયો રાગ લડાવી;
સુણતાં એના સ્વરનો શોર, લાજે કોકિલ પોપટ મોર...૨૭

જેમ નાદે ડોલે **અહિરાજ**[2], તેમ ડોલે બજાવી રવાજ;
સુણી જાગિયા શ્રીમહારાજ, રીઝ્યા રાગથી ગરીબનિવાજ...૨૮

પુછ્યું પ્રભુએ બોલાવીને પાસ, કહો શી ઉર રાખો છો આશ;
ત્યારે તે જન લાગ્યો ઉચ્ચરવા, બીજે ગાઈયે તે પેટ ભરવા...૨૯

પણ જે ગાઈયે આપ પાસ, એ તો કલ્યાણની ધરી આશ;
સુણી બોલિયા શ્યામ સુજાણ, નિશ્ચે થાશે તમારું કલ્યાણ...૩૦

મગાવ્યો ત્યાં પછી મહારાજે, સજેલો અશ્વ સોનેરી સાજે;
આપ્યો રાવળને એહ કાળ, વળી વાઘો તથા સુરવાળ...૩૧

આપ્યું મંદિલ પણ જરિયાની, આપી ચાખડિ જડિત રુપાની;
જન સર્વ બોલ્યા એહ ઠામ, ઘણું આપ્યું તમે ઘનશ્યામ...૩૨

બ્રહ્મચારી કહે હે ભૂપાળ, એહ જામો તથા સુરવાળ;
બીજો પણ તે સામાન સુહાતો, ભગા દોશિયે લીધો વેચાતો...૩૩

મુક્યો બોટાદે મંદિર માંય, સૌને દર્શન કરવાને ત્યાંય;

૧.એક જાતનું તંતુવાદ્ય ૨.શેષનાગ

આજ ચાખડિયો એહ ભાસે, કુંજવિહારીદાસજી પાસે...૩૪

ભક્તિપ્રિયદાસના શિષ્ય તેહ, સારા ગુણવાન શાસ્ત્રી છે એહ;
દુર્ગપુરમાં ગોપિનાથ પાસ, ઘણાં વર્ષ કર્યો જેણે વાસ...૩૫

હવે સાંભળ હે રુડા રાય, કહું સારંગપુરની કથાય;
ડભાણે થયું યજ્ઞનું કામ, ત્યાં ન જૈ શક્યા ભટ મયારામ...૩૬

ત્યારે તે યજ્ઞનો કારભાર, બાપુભાઈને સોંપ્યો તે વાર;
તેણે ઉપજ ખરચ સંભાળ્યું, તેમાં કાંઈ કર્યું મન કાળું...૩૭

ધન છાનું પોતે કાંઈ રાખ્યું, પ્રભુ પાસે જઈ એમ ભાખ્યું;
રૂપૈયા ખુટ્યા જોડ હજાર, મારા ઘરના દીધા મેં આ વાર...૩૮

માટે તે રૂપૈયા મને આપો, કૃપાનાથ મારું કર્જ કાપો;
હરિએ દીધી ધીરજ ઉરમાં, કહ્યું આવજો સારંગપુરમાં...૩૯

તહાં આવશે ભટ મયારામ, દેશે ચૂકવી આપના દામ;
આવ્યા **સારંગપુર** પ્રભુ જ્યારે, આવ્યા નાણું તે લેવાને ત્યારે...૪૦

એવામાં આવ્યા ભટ મયારામ, પ્રભુએ કહ્યું દ્યો એના દામ;
સુરો ખાચર બોલિયા એમ, નાણું યજ્ઞ વિષે ખૂટે કેમ...૪૧

નિત્ય આવતી ભેટ અપાર, તેનો ક્યાં લખિયો છે **સુમાર**[૧];
ત્યારે બોલિયા ભટ મયારામ, કર્યું એણે કપટનું કામ...૪૨

કહે ખર્ચ ઉપજ એહ ઠામ, આપું ચૂકાવિ તો એના દામ;
કહે હરિ ગુરુનું દ્રવ્ય ખાશે, તો તે કેમ સુખી કદી થાશે...૪૩

માટે સર્વ તજી તકરાર, આપો નાણું એનું એહ ઠાર;
કહે ભટ્ટ સુણો ઘનશ્યામ, કાલે આપશું એહના દામ...૪૪

સુરા ખાચરે મનમાં વિચાર્યું, બાપુએ ધન લેવાનું ધાર્યું;

૧.હિસાબ

એણે કપટ કર્યું અતિ એવું, માટે એને એનું ફળ દેવું...૪૫

પછી બેસીને સંતસભામાં, કરે પ્રશ્ન ઉત્તર સામસામા;
સુરા ખાચરે સુણતાં શ્રીકૃષ્ણ, બાપુભાઈને પૂછિયું પ્રશ્ન...૪૬

દ્રોણાચારજ ભીષ્મપિતાય, બેમાં શ્રેષ્ઠ તે કોણ ગણાય?
બાપુભાઈએ ઉત્તર આપ્યો, દ્રોણાચારજને શ્રેષ્ઠ થાપ્યો...૪૭

સુરા ખાચરે ભીષ્મપિતાને, અતિ શ્રેષ્ઠ કહ્યા એહ સ્થાને;
બાપુભાઈ બોલ્યા કરી રીસ, ક્ષત્રિ તો સર્વ વિપ્રના શિષ્ય...૪૮

વિપ્ર તો જ્ઞાન વૈરાગ્યવાન, ક્ષત્રિને રાજ્યનું અભિમાન;
સુરોભક્ત કહે મન ધરિયે, આજ બેયનું પારખું કરીયે...૪૯

તમે વિપ્ર હું ક્ષત્રિ છું ભાઈ, રહ્યો માયામાં કોણ બંધાઈ?
રાજ ત્યાગી સાધુ થાઉં હુંય, ઘર ત્યાગી સંન્યાસી થા તુંય...૫૦

કહે બાપુ મારાથી થવાય, પણ રાજ્ય તમે ન તજાય;
સુરોભક્ત કહે આજ ટાણે, પળવું હવે બોલ્યા પ્રમાણે...૫૧

હમણાં જ સાધુ થવું મારે, તમે સંન્યાસી થાઓ અત્યારે;
કહે બાપુ જો કહે મહારાજ, તો હું થાઉં સંન્યાસિ જ આજ...૫૨

એવું સાંભળીને કહે માવો, નિજ પત્નિ તણી રજા લાવો;
પછી પત્નિ તણી રજા લાવ્યા, શ્રીજીએ સંન્યાસીને બોલાવ્યા...૫૩

જેનું નામ દેવાનંદ સ્વામી, કહે તેહને અંતરજામી;
બાપુભાઈને આપો સંન્યાસ, એના અંતરની પુરો આશ...૫૪

પછી શાસ્ત્ર તણો જે આચાર, કર્યો સંન્યાસિયે તેહ વાર;
ચોટલી ને જનોઈ તજાવી, ભગવાં તન વસ્ત્ર ધરાવી...૫૫

હાથે દંડ કમંડળુ દીધું, જતિકૃત્ય જથારથ કીધું;
પરજ્ઞાતિના વિપ્રને ઘેર, જઈ ભિક્ષા જમ્યા રુડી પેર...૫૬

આવી બેઠા સભા માંહિ જ્યારે, સુરો ખાચર બોલિયા ત્યારે;
ભણું બાપુ તો ધન્ય ગણાય, એણે કીધું તે અમથી ન થાય...૫૭

એવું સાંભળીને બાપુભાઈ, પોતે સમજ્યા જે કીધી ઠગાઈ;
ત્યારે પોકે પોકે રોવા માંડ્યું, પત્નિયે પણ રુદન ન છાંડ્યું...૫૮

રોતાં રોતાં તે બોલ્યો સંન્યાસી, મારું દિલ થયું એમ ઉદાસી;
દસક્રોઈ[1] તણાં ભાત દાળ, હવે દેખિશ હું કિયે કાળ...૫૯

ધર્મનંદને ધીરજ દીધી, વળી આજ્ઞા એવી રીતે કીધી;
રહો જેતલપુર ધામ મારે, પત્નિ રાંધે ને જમવું તમારે...૬૦

પછી બે જણ ત્યાં થકી ગયાં, જઈ જેતલપુર માંહિ રહ્યાં;
બ્રહ્મચારી કહે સુણ ભૂપ, પ્રભુ જે કરે તે સુખરૂપ...૬૧

વૈદ્ય ઓસાડ કડવાં પાય, પણ તેથી મહારોગ જાય;
દાસને દીસે બંધનકારી, તો તે તરત તજાવે મુરારી...૬૨

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નિજજન હિત શ્રીહરિ કરે છે, કરિ સુઉપાય કુવાસના હરે છે;
ધન સુત પતનીનું ધ્યાન આવે, નિજજનને પ્રભુ તર્ત તે તજાવે...૦૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે સારંગપુરે બાપુભાઈ-સંન્યાસગ્રહણનામ દ્વાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૨॥

પૂર્વછાયો :

સારંગપુરમાં શ્રીહરિ, હતા જે સમે દીનદયાળ;
વસ્તો ખાચર ત્યાં આવિયા, **કારિયાણી** થકી તે કાળ...૦૧

૧.અમદાવાદ નજીકનો એક તાલુકો (વિસ્તાર)જેમાં ડાંગર ખૂબ પાકે છે

ચોપાઈ :

કરી વિનય તેણે કહી વાત, સુણો શ્યામસુંદર સાક્ષાત;
મારી પત્નિ નામે શીત જેહ, માંચા ભક્તની ભાણેજ તેહ...૦૨

કાંઈ કારણથી બીજી નારી, વાત પરણવાની મેં ઉચ્ચારી;
માંચા ખાચરે જાણ્યું તે જ્યારે, મને મારવા આવ્યા તે ત્યારે...૦૩

માટે આવ્યો હું આપની પાસ, મારી રક્ષા કરો અવિનાશ;
કારિયાણીયે કૃષ્ણ પધારો, તો જ ઉગરશે જીવ મારો...૦૪

અમ સાથે મહાપ્રભુ આવો, માંચા ખાચરને સમઝાવો;
એવા શબ્દ જ્યારે સંભળાવ્યા, **કારિયાણિ**એ કૃષ્ણ સિધાવ્યા...૦૫

માંચો ખાચર દર્શને આવ્યા, બહુ હેતે પ્રભુએ બોલાવ્યા;
કહે કૃષ્ણ સુણો મુજ બોધ, કેમ રાખો છો આવડો ક્રોધ...૦૬

અમે કચ્છમાં તમને તેડાવ્યા, ત્યારે સાધુ થવા તમે આવ્યા;
થયા સાધુ તજી જગફંદ, નામ ધાર્યું અચિંત્યાનંદ...૦૭

મારી આજ્ઞાથી આવિયા આંહીં, ધોળાં વસ્ત્ર ધરી તન માંહી;
આજ્ઞા માની રાજી કર્યા અમને, હું તો સાધુ જ જાણું છું તમને...૦૮

કારિયાણી નહીં તવ ગામ, માંચો ખાચર નહીં તવ નામ;
તમે છો અચિંત્યાનંદ સ્વામી, નિરલોભી અક્રોધી અકામી...૦૯

માંચો ભક્ત કહે મહારાજ, મને એક જ ચિંતા છે આજ;
શીતબાઈનો સુત માણસુર, કેવું પામશે કષ્ટનું પુર...૧૦

કોણ તેઓની સંભાળ લેશે, કોણ કષ્ટમાં ધીરજ દેશે?
સુણી બોલિયા ધર્મનો લાલ, અમે લેશું તેઓની સંભાળ...૧૧

સાધુને શો સગાનો મમત્વ, જેણે જાણીયું આતમતત્ત્વ;
શિર આજ્ઞા અમારી જો ધરો, ભગવાં ધરી ભૂમિમાં ફરો...૧૨

જાઓ મંડળ લૈ પરગામ, ઉપદેશ કરો ઠામો ઠામ;
ક્રોધરૂપ આ તો તીખી માયા, તે થકી તમે કેમ ઠગાયા...૧૩

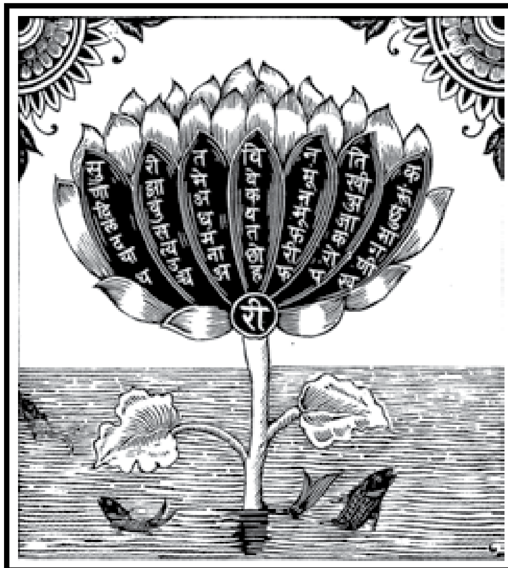
વેણ વાલાયે એવાં ઉચ્ચાર્યાં, માંચા ભક્તે તે મનમાં વિચાર્યાં;
પ્રભુને પદે મૂકિયું શીર, નેહે નેણમાં આવિયાં નીર...૧૪

બોલ્યા વદનથી ગદગદ વાણી, ભૂલ્યો ભૂલ્યો હું સારંગપાણી;
દીનબંધુ દયા દિલે લાવો, તીખી માયા તો મુજને તજાવો...૧૫

નારાચવૃત્ત : કમળપ્રબંધ :

સુણો દિલે દયા ધરી રીઝાવું સત્ય ઉચ્ચરી,
તમે અધર્મના અરી વિવેકવંત છો હરી;
નમું નમું ફરી ફરી તિખી **અજા**[૧] કરો **પરી**[૨],
કરું છું માગણી ખરી સુરીત વિનતિ કરી...૧૬

कमळप्रबंध



૧.માયા ૨.દૂર

ચોપાઈ :

એવી વિનતિ સુણી મહારાજે, વસ્ત્ર ભગવાં મગાવ્યાં તે કાજે;
તેને કાઠિનો વેષ તજાવ્યો, ભગવો અંગે ભેખ ધરાવ્યો...૧૭

સંતમંડળ આપીને ત્યાંય, મોકલ્યા દેશ કાનમમાંય;
પછી પાર્ષદ સંતની સાથ, ગયા **દુર્ગપુરે** દીનનાથ...૧૮

ત્યાં તો વસંતપંચમી આવી, મોકલી કંકોતરીયો લખાવી;
સતસંગી ને સાધુ તેડાવ્યા, સર્વ પંચમી ઉપર આવ્યા...૧૯

ભરાણો તહાં સમૈયો ભારે, દીધું સુખ બહુ ધર્મદુલારે;
ભાત ભાત રચાવીને રંગ, રમ્યા શ્રીહરિ નિજ જન સંગ...૨૦

વળી શ્રીજી મુખે સાક્ષાત, કરી જ્ઞાન વૈરાગ્યની વાત;
સુણી રાજી રુદે સહુ થયા, સતસંગી સ્વદેશમાં ગયા...૨૧

રહ્યા ગઢપુરમાં ગિરધારી, સુખ દેવાને જનસુખકારી;
નિજજન સંગ કરતા વિનોદ, જેથી ઉપજે પરમ પ્રમોદ...૨૨

હરિજન પણ કોઈ ઉપાય, કરે જેમ પ્રભુ રાજી થાય;
ક્યારે શાસ્ત્રના વાદવિવાદ, કરે સંતો તજીને **પ્રમાદ**[૧]...૨૩

કોઈ વેદાંતનો પક્ષ ધારે, કોઈ જૈનનો વાદ સ્વિકારે;
ધરે કોઈ ઉપાસના પક્ષ, વાદ લે કોઇ યોગનો લક્ષ...૨૪

કરે સામસામા વાદ કેવા, એમાં કોઈ હઠે નહિ એવા;
સુણનાર સુણી ગ્રહે સાર, સત્યાસત્યનો ઉપજે વિચાર...૨૫

વિપ્ર વઢવાણ કેરા નિવાસી, હતા બે હાસ્યરસના અભ્યાસી;
દેવકૃષ્ણ ને બેચરભાઈ, ઉપાધ્યાયની અટક સુહાઈ...૨૬

દેશી[૨] **નાના**[૩] પ્રકારની લાવે, સભા સહિત હરિને હસાવે;

૧.ન કરવાનું હોય તે કરે અને કરવાનું હોય તે ન કરે ૨.એક્ટિંગ-અભિનય ૩.અનેક; વિવિધ

હાસ્યરસ માંહિ પણ ઉંડો મર્મ, જેથી સમજાય ધર્મ અધર્મ...૨૭

એક અવસરે એણે વિચાર્યું, કરિએ એક નાટક સારું;
કેવા કળિજુગના ભેખધારી, નામે વૈરાગી પણ ઘરબારી...૨૮

દેશી કાઢિયે એહની આજ, જોઇ રાજી થશે મહારાજ;
કેવા સંત ને કેવા અસંત, જોનારા સમજે મતિમંત...૨૯

ભાળી નાટકનો ભલો ભાગ, કરે એવા ગુરુ તણો ત્યાગ;
જેમ ચોરને જોઇયે જ્યારે, સાહુકાર ભલો ભાસે ત્યારે...૩૦

જ્યારે બગલાનું કર્મ જણાય, ત્યારે હંસનો મહિમા મનાય;
તેમ દેખે અસંતનું રૂપ, ત્યારે સમજાય સંતસ્વરૂપ...૩૧

કરી એવો વિચાર વિશેષ, ધર્યો બાવાબાવી તણો વેષ;
મેલાં લુગડાં ને ટોપી માથે, તંબુરો મંજિરાં ધર્યાં હાથે...૩૨

ગોપીચંદન ટીલું કપાળે, ભેંશ ભડકે જો દૂરથી ભાળે;
બેય કાને મુદ્રા લટકાવી, કોટે માળાઓ ઝાઝી ધરાવી...૩૩

મોટા પારાનો બેરખો લીધો, મોરપીંછનો શણગાર કીધો;
બીજે **રામકીનું**[૧] રૂપ લીધું, તેણે ટીલું કપાળમાં કીધું...૩૪

ધોળું વસ્ત્ર ધરી લીધું અંગે, કેડ્યે છોકરું તેડ્યું ઉમંગે;
ખભા ઉપર ઘોડિયું ધાર્યું, તેમાં બાળક નાનું સુવાર્યું...૩૫

ત્રીજું બાળક પેટમાં ચોટ્યું, દીસે રામકીનું પેટ મોટું;
તંબુરો ને મંજીરાં બજાવી, કર્તાં ભજન તે બાવો ને બાવી...૩૬

સભા આગળ આવવા લાગ્યાં, સતસંગી કહે જાઓ ભાગ્યાં;
ક્યાંથી આવ્યું આ કળિનું સ્વરૂપ, બોલશો મા અરે રહો ચૂપ...૩૭

બેસો જૈ દરવાજાની પાસ, સાધુને પડશે ઉપવાસ;

૧.બાવાની પત્નીના સંબોધન માટેનો શબ્દ

નારી સાધુ સમીપ જો જાય, સાધુ તે દિન અન્ન ન ખાય...૩૮

બાવો ક્રોધથી વચન પ્રકાશે, આયા નારી વિના સાધુ **કાંસે**[1]?
સાધુ આકાશસેં ક્યું ગિરા હે, કહાં પાતાલસેં નિકરા હે?..૩૯

કેસેં નારીસેં જાયગે દૂર, સબ **ઠોર**[2] હે નારી હજૂર;
યહ પૃથ્વી હે નારીકી જાતી, નહીં સાધુસેં સો તજી જાતી...૪૦

માળા કંઠી **રુ**[3] ચોટી જનોઈ, સબ નારીકી જાતી હે સોઈ;
હાથ પાવકી **અંગુરી**[4] નારી, સાધુસેં સો રહે નહીં ન્યારી...૪૧

મહાપુરુષકે દર્શન કરને, ચલીકે હમ આયે હે ચરને;
હમકું તુમ મત અટકાઓ, મહાપુરુષકું જાય સુનાઓ...૪૨

એવી રીતે કરી હઠીલાઈ, જ્યારે આવ્યાં સભા પાસે ધાઈ;
ત્યારે સંત ગયા સહુ ઉઠી, પછી બાવો બોલ્યો બહુ રુઠી...૪૩

કહે રામકીને દેખો માઈ, કલિજુગકા પાખંડ જાઈ;
મહારાજે તો ઓળખી લીધા, જાણ્યું વેષ વેરાગિના કીધા...૪૪

બાવો કહે હમ તીરથવાસી, હમ દેખે કેદાર રુ કાશી;
સાધુકું દેવે પુષ્કળ પેસા, મહાપુરુષ મિલા નહીં એસા...૪૫

સુન્યા સ્વામિનારાયણ નામ, ચલી આયે હે ગઢપુર ગામ;
પૈસા પુષ્કળ દો હમહીકું, કપડાં કરનાં રામકીકું...૪૬

હમ જેસા મિલે સંત જાકું, બડભાગી જાનો આજ તાકું;
એકરૂપ હરિ અરુ સંત, એસે ભાખત હે ભગવંત...૪૭

સંતકું ગાંજા ભાંગ દિલાઓ, દૂધ સક્કર ખૂબ પિલાઓ;
મેરી રામકી આશીષ દેગી, જબ ભોજન અચ્છા જિમેગી...૪૮

સુણી બોલ્યા સખા પ્રતિ શ્યામ, આવા સંત મળે કિયે ઠામ;

૧.ક્યાંથી ૨.જગ્યાએ ૩.અને ૪.આંગળી

જુઓ કેવા રુડા છે વૈરાગી, માયા સંસારની બધી ત્યાગી...૪૯

કેવા વિશ્વ થકી છે **વિરક્ત**[૧], નથી એકે વિષયમાં આસક્ત;
હોય ઘરમાં જો નાણું વધારે, આવા સંતને આપિયે ત્યારે...૫૦

ગાંજા ભાંગ્ય આપે વળી જેહ, પામે સ્વર્ગ વિષે પણ તેહ;
ત્યારે બાવાએ વાણી ઉચ્ચારી, ગાંજા ભાંગ્યકી બાત હૈ ન્યારી...૫૧

સુની હે ભક્તમાલકી સાખી, ભલી હે બડા સંતને ભાખી;
સુનો અબ તુમકું સુનાઉં, સબ સંતનકું સમઝાઉં...૫૨

સાખી :

સંત ચલે બૈકુંઠમેં, બૈઠ વિમાનકે માંહી;
વહાં જાય પીછા ફિરા, વાં ભાંગ તમાકું નાંહી...૫૩

ચોપાઈ :

બોલી બાવી સો બાવા હે એસા, ઈનકું કોઈ દેતા હે પેસા;
ગાંજા ભાંગમેં સબહી ઉડાવે, મેરેકું નહિ કપડાં કરાવે...૫૪

સુણી બાવાને બહુ ચડી રીસ, મારી લાત તે બાવીને શીશ;
ત્યારે શ્રીહરિએ કહ્યું તેને, અરે શા માટે મારો છો એને?..૫૫

ત્યારે બાવો બોલ્યો આંખ્ય ફેરી, હે સો રામકી તેરી કે મેરી;
જન સર્વ હસી પડ્યા ઢળી, હાસ્યરસની તો ત્યાં હદ વળી...૫૬

આપ્યો હરિએ પ્રસાદિનો હાર, આપ્યાં વસ્ત્ર થઈને ઉદાર;
પ્રભુને પ્રણમી વારે વારે, ગયા વિપ્ર પોતાને ઉતારે...૫૭

મોટાપંથી[૨] કાઠી હતા જેહ, સમઝ્યા મનમાં મર્મ તેહ;
એવા સંતનો આશ્રય છોડી, સાચા સંત વિષે પ્રીત જોડી...૫૮

સમજ્યા તે થયા સતસંગી, પામ્યા ભગવતભક્તિ અભંગી;

૧.વૈરાગી ૨.માર્ગીપંથના

કહે વર્ણિ સુણો વસુધેશ, પામ્યા એમ જનો ઉપદેશ...૫૯

સ્નેહે સાંભળે આ આખ્યાન, પામે સંત અસંતનું જ્ઞાન;
કરે એવા અસંતનો ત્યાગ, સેવે સદ્‌ગુરુને બડભાગ...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન મન **સૂર્પ**[1] જેવું જેહ, તજી **તુષ**[2] સાર ગ્રહે સદૈવ તેહ;
ખળ જન મન ચાળણી પ્રમાણ, તજી તજી સાર અસાર લે અજાણ...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુર્ગપુરે શ્રીહરિસમીપે વિપ્રઅસંતવેશધારણનામ ત્રયોદશો વિશ્રામઃ ॥૧૩॥

પૂર્વછાયો :

છાસઠ્યો વિક્રમ વર્ષનો, તેની વસંતપંચમી જેહ;
હે નૃપ મેં તમને કહી, કરી દુર્ગપુરે હરિ તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

કર જોડી મયારામ ભટ્ટ, કહે શ્રી હરિકૃષ્ણ નિકટ;
પ્રભુ સોરઠના સતસંગી, એવી ઈચ્છા ધરે છે ઉમંગી...૦૨

સખા સંત સહિત વિચરો, ફૂલદોલ જુનેગઢ કરો;
આવી દ્યો સૌને દર્શનદાન, ભક્તવત્સલ છો ભગવાન...૦૩

કૃષ્ણે ત્યાં જવાની **રુચિ**[3] કીધી, રજા ભૂપ અભય તણી લીધી;
લીધા પાર્ષદ ને લીધા સંત, **કરીયાણે** ગયા ભગવંત...૦૪

વાંકિયે ગયા વિશ્વઆધાર, મોકા ખાચરને દરબાર;
કોટડે ગયા કૃષ્ણ કૃપાળ, પીઠો વાળો જહાં પૃથ્વિપાળ...૦૫

ગયા **દેવળિયે** કરી દયા, ત્યાંથી **પિપળીયે** પ્રભુ ગયા;

૧.સૂપડું ૨.ફોતરા ૩.ઈચ્છા

તહાં લક્ષ્મણ ઠકર વાસ, ઉતર્યા તેના વાસની પાસ...૦૬

આવ્યો દર્શને ભક્તસમાજ, તેઓ પ્રત્યે બોલ્યા મહારાજ;
કાંઈ બીક આંહીં છે કે નહીં, ત્યારે સૌયે એવી વાત કહી...૦૭

આંહિયાં એક વાઘ હળ્યો છે, એક ગાયને તે લૈ ગયો છે;
કહે કૃષ્ણ રાતે પેરો ભરજો, અમારું તમે રક્ષણ કરજો...૦૮

ભક્ત વિપ્ર મહાદેવ નામ, ત્યારે બેઠો હતો તેહ ઠામ;
તેણે વેણ એવાં સુણ્યાં જ્યારે, મનમાં થયો સંશય ત્યારે...૦૯

જેનું રક્ષણ જનથી કરાય, ત્યારે તે પ્રભુ શું કહેવાય?
એ શું આપણું રક્ષણ કરશે, એના શરણથી શું ભવ તરશે?..૧૦

એના મનમાંથી નિશ્ચય ગયો, પછી જ્યારે બિજો દિન થયો;
પ્રભુ ત્યાંથી વિદાય તો થયા, ફરતા તે **જુનેગઢ** ગયા...૧૧

સામા સૌ સતસંગીયો આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા;
દાદાભાઈની મેડીયે જૈને, કર્યો ઉતારો ત્યાં રાજી થૈને...૧૨

ફૂલદોળ ઉપર ઘનશ્યામે, લખી કંકોતરી ઠામોઠામે;
સતસંગી ને સંત તેડાવ્યા, ફૂલદોળ ઉપર સહુ આવ્યા...૧૩

રુડા વિધવિધ રંગ રચાવી, કર્યો ખેલ હરખ ઉર લાવી;
કરી લીલા અનેક પ્રકારે, સદા ધ્યાનમાં સંત સંભારે...૧૪

બ્રહ્માદિકને મળે નહિ જેહ, લીધું સોરઠિજન સુખ તેહ;
ગયા હરિજન નિજ નિજ ગામ, રહ્યા શ્રીહરિ તો તેહ ઠામ...૧૫

સતસંગી જીરણગઢવાસી, સેવે સ્નેહ સહિત સુખરાશી;
કરે પધરામણી રુડી પેર, જમવાને તેડે ઘેર ઘેર...૧૬

ભક્ત ભાટિયા ગોકુળદાસ, તેણે તેડ્યા હરિ નિજ વાસ;
સતસંગી નહીં તેની માય, તે તો બોલતી એમ સદાય...૧૭

સહજાનંદ છે જાદુગારા, જોવામાં જ જાદૂ કરનારા;
એને જોઈ ગાંડાં જન થાય, માટે તે મુખ કેમ જોવાય...૧૮

જો તે જમવાને આવશે આંહીં, તો હું સંતાઉં ઓરડીમાંહી;
એક વિપ્ર પવિત્ર બોલાવ્યો, પાક ગોકળદાસે કરાવ્યો...૧૯

આવ્યા જીવન જમવાને જ્યારે, ડોશી ઓરડીમાં પેઠી ત્યારે;
જમ્યા જુક્તિથી જીવનપ્રાણ, પછી ચાલિયા શ્યામ સુજાણ...૨૦

ગયા જાણ્યું ડોશીયે જે વાર, ત્યારે જોયું ઉઘાડીને બાર;
મુખ ફેરવી જોયું કૃપાળે, ડોશીયે મુખ દીઠું તે કાળે...૨૧

જોતાંમાં છબી જીવમાં પેઠી, જેમ છાપ પટોળામાં બેઠી;
વિસરે ન છબી તે વિસારી, સાંભરે સદા વગર સંભારી...૨૨

જ્યાં જ્યાં દ્રષ્ટિ કરે ડોશીમાય, છબી કૃષ્ણની નજરે દેખાય;
આંખ્યો ચોળી જુવે ચારે પાસે, તોય કૃષ્ણની મૂર્તિ જ ભાસે...૨૩

ડોશીયે મનમાં માની લીધું, સહજાનંદે કામણ કીધું;
પછી કીધા અનેક ઉપાય, જેથી તે મુરતી ન જણાય...૨૪

તોય રૂપ તો દ્રષ્ટિયે રહ્યું, ત્યારે કોઇ કુસંગીયે કહ્યું;
ખૂબ લસણ ને ડુંગળી ખાઓ, તથા છીંકણી સુંઘતાં થાઓ...૨૫

તેની ગંધે જ્યારે અકળાશે, દૂર સ્વામિનારાયણ જાશે;
કર્યું ડોશીયે એ રીતે જ્યારે, તેને મૂર્તિ દેખાઇ ન ત્યારે...૨૬

કહે વર્ણિ વિચારીને લેવું, હરિ ન રહે જહાં દેખે એવું;
જુનાગઢમાં રહી જગદીશે, કરી અદભૂત લીલા અતીશે...૨૭

પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ઘનશ્યામ, ફર્યા સોરઠમાં ઘણાં ગામ;
માણાવદર ને **અગત્રાઈ**, **પીપલાણે** ગયા સુખદાઈ...૨૮

સદા સમાધિમાં સિદ્ધ જેહ, નામે લાડકી સૌ જાણે તેહ;

રુડી તેણે રસોઈ બનાવી, જમ્યા શ્રીહરિ આનંદ લાવી...૨૯

લાડકીની સુતા રુકમાઈ, તથા ત્યાંના નિવાસી જે ભાઈ;
સહુને લઈને નિજ સાથ, ગયા પંચાળે પ્રાણનો નાથ...૩૦

ઝીણોભાઈ કહે શિર નામી, હરિનવમી કરો આંહિ સ્વામી;
સારો આંહિ સમૈયો ભરાય, મારું પુર પ્રભુ પ્રખ્યાત થાય...૩૧

ભક્તિપુત્રને તે શબ્દ ભાવ્યા, સતસંગી ને સંત તેડાવ્યા;
સમૈયો ત્યાં કર્યો સારી રીતે, પૂજ્યા સૌયે પ્રભુજીને પ્રીતે...૩૨

રુકમાઇ ને લાડકીબાઈ, કરે થાળ જમે સુખદાઈ;
પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ધર્મલાલો, વળી સોરઠમાં ફર્યા વાલો...૩૩

ગયા **ધોરાજીયે** ધર્મનંદ, તહાં દાસને દેવા આનંદ;
ભીમ એકાદશી ભગવાને, કરી સારી રીતે તેહ સ્થાને...૩૪

જયા ને લલિતા તણો પત્ર, આવ્યો શ્રીહરિ ઉપર તત્ર;
વાંચ્યો શ્રીહરિએ સાક્ષાત, એમાં એવી લખી હતી વાત...૩૫

ગઢપુરમાંહિ કાંઈ ઉપાધી, વાલા આ અવસર વિષે વાધી;
તેથી ગામ નામ ગોખલાણે, અમે આવ્યાં છૈયે એહ ટાણે...૩૬

પિતા અભય ને સુરબાઈ માતા, તથા ઉત્તમ ખાચર ભ્રાતા;
સર્વે આવ્યાં છૈયે એહ ઠામ, પ્રેમે વાંચજો સૌના પ્રણામ...૩૭

પિતા અભયને અંગે આજ, કાંઇ કસર દિસે મહારાજ;
દયાસિંધુ દયા દિલ ધારો, પત્ર વાંચીને આંહિ પધારો...૩૮

નૃપને આપનો છે વિયોગ, હશે એ જ થકી ઉર રોગ;
જ્યારે આપનું દર્શન થાશે, ત્યારે સર્વ પીડા મટી જાશે...૩૯

ઉપજાતિ : સ્નેહીને ન દેખીને દુઃખ ઊપજવા વિષે :

જો દુઃખ સાધારણ જે જણાય, સ્નેહી મળ્યે સદ્ય જરૂર જાય;

શરીર સંકોચિત **કંજ**[1] કેરું, તે ભાનુને ભાળી ફુલે ઘણેરું...૪૦

સ્નેહી મળે છે જડનેય જ્યારે, પામે જડે ચંચળતાઈ ત્યારે;
છે લોહને ચુંબક સાથ સ્નેહ, તો તેહ સામું ઉછળે જ એહ...૪૧

છીપો પ્રિતિ **સ્વાતિ**[2] વિષે ધરે છે, તો ઉછળી તેહનું બુંદ લે છે;
જો મોરલા દુઃખિ દિસે ઉદાસી, ગાજે ઘને તે ઉચ્ચરે હુલાસી...૪૨

જો વાણિયો લાભ વિશેષ ભાળે, દેખે દ્વિજો મોદક જેહ કાળે;
ક્ષત્રી સમક્ષે રણ જો રચાય, માંદો મટીને હુશિયાર થાય...૪૩

સુપાત્રને સ્નેહિ મળે સુપાત્ર, કુપાત્રને તેમ મળે કુપાત્ર;
જો ભક્તને શ્રીભગવાન ભેટે, તો કષ્ટ તેનું ટળિ જાય છેટે...૪૪

ગપાં સુણ્યાની પડી ટેવ જેને, ગપાં સુણે કષ્ટ મટે જ તેને;
હરિકથા કીર્તન થાય જ્યારે, પીડા વિસારે હરિભક્ત ત્યારે...૪૫

જુગારીને કોઇ મળે જુગારી, ત્યારે રમે સર્વ પિડા વિસારી;
બંધાણિ બંધાણી મળી જ બેસે, તો દુઃખ ભૂલી સુખ માંહિ પેસે...૪૬

જો દૈવીને સંત મળે મહાંત, તો દુઃખ ભૂલી દિલ થાય શાંત;
જેવી રિતે અમૃતપાન પીધે, રહે ન વ્યાધિ કશી કોય વિધે...૪૭

ચોપાઈ :

માટે હે પ્રભુ આપ પધારો, ભૂપ અભયને હરખ વધારો;
પત્ર વાંચીને એહ પ્રમાણે, ગિરધારી ચાલ્યા ગોખલાણે...૪૮

પ્રભુ આવિયા **પીપળી** ગામ, વહે સર્જ્યુ નદી તેહ ઠામ;
સ્નેહે જઈ કર્યું તે વિષે સ્નાન, સખા સંત સહિત ભગવાન...૪૯

ગામથી દક્ષિણે વડ સારો, જોઈ કીધો ત્યાં કૃષ્ણે ઉતારો;
ગામમાં વાત થૈ તેહ જ્યારે, સામા આવિયા સત્સંગી ત્યારે...૫૦

૧.કમળ ૨.સ્વાતિ નક્ષત્રમાં વરસતા વરસાદનું બુંદ

દાસ સર્વ આવ્યા તતખેવ, વિપ્ર આવ્યો નહિ મહાદેવ;
હરિનો એને સંશય હતો, તેથી દર્શન કરવા ન જતો...૫૧

હીમો ઠકર વાઘજી વિપ્ર, તે તો ચાલ્યા પ્રભુ પાસે **ક્ષિપ્ર**[૧];
નવો અકેકો ઢોલિયો લઈ, પાથર્યો વડલા તળે જઈ...૫૨

મહાદેવે કર્યો ત્યાં વિચાર, કરું આજ જઈ નિરધાર;
જૂનો ઢોલિયો જૂની તળાઈ, જઈ પાથરું તે સ્થળ માંઈ...૫૩

નવા ઢોલિયાનો ત્યાગ કરી, જૂને ઢોલિયે જો બેસે હરિ;
મારા મનનો મનોરથ એહ, પરિપૂર્ણ કરે પ્રભુ તેહ...૫૪

તો હું જાણું ખરા ભગવાન, ઈષ્ટ જાણી કરું ગુણગાન;
જૂનો ઢોલિયો ગોદડું લૈને, નવા પાસે તે પાથર્યો જૈને...૫૫

પછી નાથ પધારિયા ત્યાંય, ત્રણ ઢોલીયા ઢાળેલા જ્યાંય;
જૂના ઢોલિયા પર જગદીશ, રાજી થૈને બિરાજ્યા મુનીશ...૫૬

મહાદેવે કહ્યું જોડી હાથ, તમે સત્ય પ્રભુ કૃપાનાથ;
પણ **દુસ્તર**[૨] છે તવ માયા, ભવ બ્રહ્મા જેવા ભરમાયા...૫૭

એવા એવાને સંશય થાય, ત્યારે હું જેવા તે શું ગણાય;
કર્યો શ્રીહરિએ તેને શાંત, ભાગી ગઈ તેના મન તણી ભ્રાંત...૫૮

લુવાણા ભક્ત ધારશી નામે, જમ્યા જૈ હરિ તેહને ધામે;
પછી ત્યાં થકી સુંદરશ્યામ, ગયા **કોટડે વાવડે** ગામ...૫૯

ગોખલાણે ત્યાંથી હરિ ગયા, ભેટી ભૂપ અભય રાજી થયા;
જગજીવનનો થયો જોગ, મટ્યો સર્વ શરીરનો રોગ...૬૦

લલિતા ને જયાદિક બાઈ, તથા ઉત્તમ આદિક ભાઈ;
પ્રભુદર્શને આનંદ પામ્યાં, સુખ સર્વ પ્રકારનાં જામ્યાં...૬૧

૧.ઉતાવળા ૨.મુશ્કેલીથી તરાય એવી

કહે સૌ ભલે નાથ પધાર્યા, આજ સર્વ મનોરથ સાર્યા;
પછી માંડ્યું રસોઇનું કાજ, ત્યારે બોલિયા શ્રીમહારાજ...૬૨

સંત પાર્ષદ છે અમ સંગે, વ્રત તીવ્ર કરે છે ઉમંગે;
રસકસ જરિયે નથી જમતા, મેવા ખાતા નથી મનગમનતા...૬૩

બોલ્યાં બાઈ અમે પણ એવાં, વ્રત તીવ્ર ધરેલાં છે તેવાં;
દૃષ્ટિયે **નાસા**[1] અગ્ર નિહાળી, બેસવું દૃઢ આસન વાળી...૬૪

અન્ન તો મુખમાં નવ લેવું, પાણી એક પળી પીને રહેવું;
કહે રાજી થઈ મહારાજ, તપ તીવ્ર કરો છોજી આજ...૬૫

બીજા કોઈ થકી ન કરાય, કળિકાળમાં તમથી જ થાય;
મારી આજ્ઞા સહૂ શિર ધરો, તીવ્ર વ્રતની સમાપતિ કરો...૬૬

કર્યા માલપૂવા **સુરસાળા**[2], જમી બાઈયો સંત ને પાળા;
સુરો ભક્ત કહે કર જોડું, વ્રત તીવ્ર હું તો નહિ છોડું...૬૭

એક જણને શ્રીજીએ બોલાવ્યો, ખોરી જારનો લોટ મંગાવ્યો;
તેમાં મગ મઠ અડદની દાળ, નાખી ગોળ ભેળાવ્યો તે કાળ...૬૮

સુરા ખાચરને કહે હરિ, જમો આ તો જાણું ટેક ખરી;
સુરોભક્ત જમ્યા તેહ જ્યારે, કરી કૃષ્ણે પ્રશંસા તે વારે...૬૯

તમે નિઃસ્વાદિ ને છો વિદેહી, તમે છો મારા સત્ય સનેહી;
કહી એમ સંતોષ પમાડ્યા, પછી માલપુવા તે જમાડ્યા...૭૦

એવી લીલા કરીને વિચિત્ર, ગોખલાણું તે કીધું પવિત્ર;
ત્યાંથી **વાંકિયે** વાલમ ગયા, **કરિયાણે** ત્યાંથી કરી દયા...૭૧

ગયા **ખંભાળે** ધર્મદુલારો, કર્યો દરબાર માંહિ ઉતારો;
નાગ ખાચર ભક્ત માણશિયો, ભાયો ગોદડ ભક્તિનો રશિયો...૭૨

૧.નાસિકા; નાક ૨.સ્વાદિષ્ટ

સજી સેવા તે સૌ મળી સાથ, પછી **ઈંતરિયે** ગયા નાથ;
રામો ખાચર ખાચર જીવો, કાઠીકુળમાં તે પ્રત્યેક દીવો...૭૩

તેણે સેવા સજી ઘણી સારી, ગયા **ગઢપુર** શ્રીગિરધારી;
અતિ નેહે ભેટ્યા અવિનાશી, હરખ્યા ગઢપુરના નિવાસી...૭૪

કહે વર્ણિ સુણો મહિપાળ, વીતી એમ છાસઠની સાલ;
જે જે લીલા કરી ગિરધારી, મેં તો સંક્ષેપે એહ ઉચ્ચારી...૭૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રગટ પ્રભુ તણાં ચરિત્ર ચારુ, સુજન સુણે નિજ શ્રેયસિદ્ધિ સારુ.
પરમ પુનિત થાય તેહ વક્તા, વળી મનવૃત્તિ વિકારથી વિરક્તા...૭૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિજીર્ણદુર્ગે પુષ્પદોલોત્સવકરણ સૌરાષ્ટ્રવિચરણનામ ચતુર્દશો વિશ્રામઃ ॥૧૪॥

પૂર્વછાયો :

સ્નેહે બોલ્યા અભેસિંહજી, અહો વર્ણીંદ્ર જ્ઞાનનિધાન;
કથા સાંભળતાં કૃષ્ણની, નથી તૃપ્ત થતા મુજ કાન...૦૧

ચોપાઈ :

માટે કૃષ્ણ ચરિત્ર વિચિત્ર, કહો પાવનકારિ પવિત્ર;
ત્યારે વર્ણીંદ્ર બોલ્યા વિચારી, ધન્ય ભૂપતિ બુદ્ધિ તમારી...૦૨

તમે સત્ય કહો છો રાય, કોણ કૃષ્ણકથાથી ધરાય;
બદ્રિકાશ્રમ ને શ્વેતદ્વીપ, રહે મુક્ત ત્યાં વિષ્ણુ સમીપ...૦૩

વળી અક્ષરધામ નિવાસી, મુક્ત અક્ષર પરમ પ્રકાશી;
સુણે કૃષ્ણકથા સદા કાળ, વિત્યા કલ્પ અનેક વિશાળ...૦૪

કથા સુણતાં ત્રપત નથી થાતા, સુણવાને રહે છે ચહાતા;
વળી શારદા શેષ મહેશ, હરિના ગુણ ગાય હમેશ...૦૫
કદિયે પણ પાર ન પામે, તોય વર્ણનથી ન વિરામે;
તમે સુણવાને ઈચ્છો છો રાય, તો હું ઉચરું કૃષ્ણકથાય...૦૬
કથા છાસઠની સાલ સુધી, કહી મેં તો જેવી મુજ બુદ્ધિ;
હવે ઉચ્ચરતાં સાલવાર, કદિયે નહિ પામિયે પાર...૦૭
વળિ અકળિત કૃષ્ણ ચરિત્ર, એની સાંભળો વાત વિચિત્ર;
એક કાળે કદી ઘનશ્યામ, જૂદે રૂપે જઈ બહુ ઠામ...૦૮
નિજ દાસને દર્શન દેતા, કરે લીલા તે જન લખી લેતાં;
એક દિવસે અનેક પ્રકાર, જૂદી લીલા કરે ઠારોઠાર...૦૯
ગામોગામના જન મળે જ્યારે, કરે વાત પરસ્પર ત્યારે;
કહે એક ગઈ હોળી જ્યારે, હતા શ્રીહરિ ગામ અમારે...૧૦
કર્યો અદ્ભુત રંગનો ખેલ, સમૈયો પણ સારો મળેલ;
સુણી બીજો કહે સુણો ભાઈ, હરિજન થઈ ન કરો **હસાઈ**[૧]...૧૧
એ જ દિવસે અમારે ગામે, સમૈયો કર્યો સુંદર શ્યામે;
ભર્યાં માટલાં રંગનાં જેહ, પડ્યાં છે હજિ તો તહાં તેહ...૧૨
તમે કચ્છી અમે ગુજરાતી, વાત અદભુત એ છે જણાતી;
પછી નિશ્ચે કરે મન માંય, આવ્યા જૂદા સ્વરૂપથી ત્યાંય...૧૩
એ જ રીતે આખે પીપલાણે, રૂપ બેય ધર્યાં એહ ટાણે;
જજ્ઞ કીધો ડભાણમાં જ્યારે, દીધાં દર્શન બહુ થળ ત્યારે...૧૪
વડનગર ને વીસલનગરે, રહો ચોમાસું ભક્તો ઉચ્ચરે;
જૂદે જૂદે રૂપે અવિનાશ, વસ્યા ચોમાસું બે સ્થળે વાસ...૧૫

૧.મશ્કરી

એક વરસમાં ને એક માસે, પ્રભૂ જૂદે જૂદે સ્થળે ભાસે;
અતિ અકળિત લીલા છે એહ, કેમ નિશ્ચે કહી શકું તેહ...૧૬

વર્ષ માસનો નિશ્ચે ન થાય, કહું સાંભરે તેમ કથાય;
સડસઠની થઈ સાલ જ્યારે, ગઢપુરમાં હતા હરિ ત્યારે...૧૭

દાદા ખાચરનો દરબાર, રહ્યા તે વિષે ધર્મકુમાર;
વાસુદેવનારાયણ કેરો, ગમે ઓરડો હરિને ઘણેરો...૧૮

જોડે ઓરડો દાદા ખાચરનો, વચે એક **કરો**[1] બેય ઘરનો;
હતું બારણું તે કરા માંય, મહારાજ બિરાજતા ત્યાંય...૧૯

ઉત્તરાભિમુખે એહ બેય, ઓરડા હજી અવિચળ છેય;
દિશા પૂર્વનો ઓરડો જેહ, વાસુદેવ તણો જાણો તેહ...૨૦

સભા ભાઈયોની તેમાં થાય, બેસે બીજામાં બાઈયો સદાય;
વચલે બારણે બેસે શ્યામ, દેખે બાઇ ને ભાઈ તમામ...૨૧

ચોમાસાની ઋતુ રૂડી જાણી, કથા વંચાવે સારંગપાણી;
દવે પ્રાગજી પરમ પવિત્ર, સંભળાવે શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્ર...૨૨

પૂર્વછાયો :

દિવસ ને રજની વચે, શોભે સુંદર સૂરજ જેમ;
સભાઓ બે નરનારિયોની, વચે શોભે હરિ તેમ...૨૩

ભક્તિ ધરમ ને જ્ઞાનની, કરે વાતો કરુણાનિધાન;
તે સુણિને નરનારિયો, થયાં સૌ મહામુક્ત સમાન...૨૪

સૌ જન મન વૃત્તિ ધરે, સદા શ્રીહરિમાં એકતાન;
જામનીમાં[2] પણ જાગતાં, ધરે ધર્મકુંવરનું ધ્યાન...૨૫

એ રીતે થાય ઉજાગરા, તેથી બેઠા સભા મોઝાર;

૧.બે ઓરડા વચ્ચેની દિવાલ ૨.રાત્રીમાં

કથા સાંભળતાં કોઈને, નેણે નિદ્રા આવે લગાર...૨૬

તે સમે તેને ચેતાવવા, એવી જુક્તિ કરે જગદીશ;
સોપારીનો શુભ બેરખો, પોતે નાખે તે જનને શીશ...૨૭

તે જન ચેતે ચમકીને, તેથી નિદ્રા નાશી જાય;
શ્રીહરિએ તે સભા વિષે, કરી રાખ્યો એવો ઉપાય...૨૮

એવો જ બીજો બેરખો, જયાબાઈને આપ્યો જેહ;
ઉંઘે કથામાં કામિની, તેના ઉપર નાંખે તેહ...૨૯

કથા થતાં એક અવસરે, મહાવર્ણિ મુકુંદાનંદ;
નિદ્રાવશ થયા જોઈને, નાખ્યો બેરખો વૃષકુળચંદ...૩૦

વર્ણિ તે ઝબકીને જાગિયા, દોડી ગયા પ્રભુજીને પાસ;
ખભે તેડી ભગવાનને, ચાલ્યા તજીને તેહ નિવાસ...૩૧

ખભા ઉપર વર્ણીંદ્રના, કેવા શોભે શ્રીઘનશ્યામ;
જેમ ખભે હનુમાનને, શોભે રાજીવલોચન રામ...૩૨

પછી પ્રભુએ બોલાવિયા, બ્રહ્મચારીને આવ્યું ભાન;
કેમ તમે તેડ્યો મને, એમ ભાખે શ્રીભગવાન...૩૩

ખભા ઉપરથી ઉતારીને, પછી પ્રેમે કરીને પ્રણામ;
કર જોડી વરણી કહે, સુણો સુંદર શ્રીઘનશ્યામ...૩૪

સ્વપન મુજને લાગિયું, જાણે ગયા આપણે કોઈ ગામ;
બેઠા હતા એક મોલમાં, અતિ આગ લાગી એહ ઠામ...૩૫

મેં જાણ્યું જીવન પ્રાણને, કાંઈ આવશે ઉની આંચ;
તેથી દોડિને તેડીયા, પછી ભર્યાં પગલાં પાંચ...૩૬

ત્યાં તો તમે બોલાવિયો, ત્યારે ભાન આવ્યું ભગવાન;
જો મરજાદા ભંગ થઈ, ક્ષમા કરો કૃપાના નિધાન...૩૭

સૌ જન સનમુખ જોઈને, હસી બોલ્યા જગજીવન;
ત્રણે અવસ્થામાં રહે, મુજ ભક્તને મુજ ચિંતવન...૩૮

વળી કહે વર્ણીંદ્રને, ધન્ય ભક્ત એકાંતિક ધીર;
સ્વપ્ન વિષે પણ મૂજને, નથી વીસારતા તમે વીર...૩૯

માત પિતાને ધન્ય છે, જેના દેહથી ધાર્યો દેહ;
જન્મ ધર્યો તમે જે સ્થળે, અતિ ધન્ય ધરા પણ તેહ...૪૦

અનન્ય તમ સરખા નથી, એહ ભૂતકાળમાં મુજ ભક્ત;
મુજમાં અતિ આસક્ત છો, બીજા સર્વ થકી છો વિરક્ત...૪૧

ભવ ભવાની **ભારતી**[૧], અજ અમર **અમરઅધીશ**[૨];
તમ જેવા સતપુરુષની, પદરજ ચડાવે શીશ...૪૨

ચોપાઈ :

બ્રહ્મચારી અને ભગવાન, બેઠા આસને જૈ નિજ સ્થાન;
એમ આનંદમાં દિન જાય, નિત્ય કૃષ્ણકથા વંચાય...૪૩

એક દિવસે વળી એહ ઠાર, પુરુષોની સભા મોઝાર;
પ્રગટ્યો અતિ શ્વેત પ્રકાશ, પ્રસરી રહ્યો તે ચારે પાસ...૪૪

ભાસે કોટિક સૂર્ય સમાન, પણ સૌમ્ય શીતળ ગુણવાન;
સંત વાજિંત્રમાં લઈ તાન, કરતા હતા કીર્તનગાન...૪૫

મહા તેજ દીઠું જેહ વાર, ગાન બંધ રહ્યું તેહ ઠાર;
સહુને ઉર અચરજ વસે, અહોહો કહે આ તે શું હશે...૪૬

દીઠી મૂર્તિ તે તેજ મોઝાર, શ્વેત અંગ ને શ્વેત શૃંગાર;
બાઈયોની સભા બેઠી જ્યાંય, તેજ રક્ત પ્રગટ થયું ત્યાંય...૪૭

દીઠું રક્ત તેમાં નારીરૂપ, અંગે **અંચળ**[૩] રક્ત અનૂપ;

૧.સરસ્વતી ૨.ઈન્દ્ર ૩.વસ્ત્ર

કોઈ વાતે કશી નહિ ખામી, પેખી **પ્રમદાઓ**[૧] અચરજ પામી...૪૮

તેજ શ્રીજીમાં મૂર્તિ સમેત, થયું લીન તે રક્ત ને શ્વેત;
પછી સૌ જન જોડીને હાથ, કહે કૃષ્ણને હે કૃપાનાથ...૪૯

દીઠી મૂર્તિયો તેજમાં જેહ, કહો કોણ હશે હરિ તેહ;
ભાખે ભક્તવત્સલ ભગવાન, સુણો સર્વે થઈ સાવધાન...૫૦

હતાં તે મારાં માત ને તાત, ભક્તિ ધર્મ નામે સાક્ષાત;
દિવ્યરૂપે રહે અમ પાસ, આજ પ્રગટ જણાવ્યો પ્રકાશ...૫૧

તેનું કારણ તે હવે કહું, સુણો સ્નેહ સહિત તમે સહુ;
ગોદોહનમાત્ર[૨] પણ કોઈ ઠામ, હું તો ન રહું કરી વિશ્રામ...૫૨

નૃપ અભય તણા પરિવારે, મને વશ કર્યો પૂરણ પ્યારે;
તેથી સ્થિર ઠરીને આ ઠામ, રહ્યો હું ધારીને મુજ ધામ...૫૩

સદા આ સ્થળ વસવાને કાજ, ભક્તિ ધર્મ તે દેખાયાં આજ;
જયાં સુધી રહે **વિશ્વવિલાસ**[૩], ત્યાં સુધી કરશે આંહિ વાસ...૫૪

સુણી રાજી થયા જન સહુ, એના હરખની વાત શી કહું;
કરામાં હતું બારણું જેહ, પશ્ચિમેથી પુરાવિયું તેહ...૫૫

કાજુ તે વિષે ગોખ કરાવી, તેમાં મૂર્તિયો બે પધરાવી;
શોભે મૂર્તિયો પૂર્વાભિમુખે, કરે દર્શન સૌ જન સુખે...૫૬

ભક્તિમાતા ને ધર્મપિતાય, વસ્યાં તે વિષે વાસ સદાય;
કરી સ્થાપન શાસ્ત્રપ્રકારી, આરતી હરિહાથે ઉતારી...૫૭

જગજીવને જોડીને હાથ, સ્તુતિ કીધી સુણે સહુ સાથ;
જય ભાગ્યવતી ભક્તિમાત, જય ધીરજધર ધર્મતાત...૫૮

૧.સ્ત્રીઓ ૨.બે વાર ગાય દોવાના વચ્ચેનો સમગાળો અંદાજે ૧૨ કલાક ૩.સૃષ્ટિ

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

માતા ભક્તિ ભલે નરેશ ભુવને પ્રીતે પધાર્યા તમે,
પૂરો પાડ ગણી ભણી સ્તુતિ ભલી સૌ વંદિએ આ અમે;
સાંગોપાંગ સદૈવ આ સ્થળ વસો એવું મુખે માગીએ,
જેથી આપ પ્રતાપ પામિ ભવની **ભીતી**[૧] બધી ભાંગિયે...૫૯

વંદું ધર્મપિતા હિતાર્થ જનના સ્નેહે કરો છો સદા,
ત્રાતા[૨] લોક તણા સમસ્ત સુખના દાતા તમે છો **મુદા**[૩];
સેવે જે તમને સદા સુખિ રહે સંશે ન તેમાં કશો,
માટે આ મહિપાળના **સદનમાં**[૪] સ્નેહે સુખેથી વસો...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

સ્તુતિ કરિ હરિ આપ એવિ રીતે, પ્રિય નિજમાત પિતાનિ પૂર્ણ પ્રીતે,
નિજજનહિત જેહ માગિ લીધું, સ્થિર વસવા વરદાન એ જ દીધું...૬૧

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુર્ગપુરે શ્રીવાસુદેવાલયેભક્તિધર્મપ્રતિમાસ્થાપનનામ પંચદશો વિશ્રામઃ ॥૧૫॥

પૂર્વછાયો :

પ્રીતે પૂછે પૃથિવીપતિ, સુણો વિવેકી વરણિરાજ;
સંશય મારા મન તણો, એક આપ મટાડો આજ...૦૧

ચોપાઈ :

વાસુદેવની મુરતી જેહ, આપી અક્ષરમુક્તે એહ;
પણ ભક્તિધરમ પ્રતિમાય, ક્યાંથી આવિ કહો મુનિરાય...૦૨

બોલ્યા વર્ણીંદ્ર વાત વિચારી, સુણો શંકા મટાડું તમારી;

૧.બીક ૨.તારણહાર; રક્ષક ૩.આનંદદાયક ૪.ઘરમાં

એક અવસરે સારંગપાણિ, સભામાં એમ ઉચ્ચર્યા વાણી...૦૩

ઘણાં મંદિર કરવાં અમારે, તેમાં સ્થાપવી મૂર્તિયો ત્યારે;
માટે મૂર્તિયો જો મળે સારી, લેજો તે એવી આજ્ઞા છે મારી...૦૪

એવામાં શ્રીહરિના કોઠારી, નામ હસન જેની મતિ સારી;
ગયા કાંઈ કામે લાઠી ગામ, ત્રણ ગાડાં દીઠાં તેહ ઠામ...૦૫

હરિઈચ્છાએ કોઈ સલાટ, ઘડી લાવેલો મૂર્તિના ઘાટ;
છબિયો હતી તેમાં છવીશ, કહ્યું કોઠારિએ તેહ દીશ...૦૬

ગાડાં લૈ ચાલો ગઢપુર ગામ, અમે રાખશું મૂર્તિ તમામ;
ગાડાં જોડાવી લાવિયા જ્યારે, જોઈ મૂર્તિયો ધર્મકુમારે...૦૭

રુડાં દેખીને મૂર્તિનાં રૂપ, રુદે રાજી થયા મુનિભૂપ;
કાળભૈરવ આદિક ચાર, પ્રતિમાઓ તજી તેહ વાર...૦૮

બાકી બાવીશ મૂર્તિયો લીધી, કરી સ્પર્શ પ્રસાદીની કીધી;
શ્યામે શિલ્પિને કીધી દયાય, દામ આપીને કીધો વિદાય...૦૯

ભક્તિધર્મની મૂર્તિયો બેય, સ્થાપી તે પ્રતિમામાંથી તેય;
વળી બોલ્યા મુખે બળવંત, સ્નેહે સાંભળો સૌ તમે સંત...૧૦

મોટું મંદિર આ સ્થળે થાશે, શિખરો જેનાં સરસ જણાશે;
તેહ મંદિરમાં તતખેવ, ધર્મ ભક્તિ તથા વાસુદેવ...૧૧

પધરાવશું આ પ્રતિમાઓ, સુણી હરિજન સૌ હરખાઓ;
પૂછી વાત તમે મહિપાળ, કહ્યો મર્મ તેનો મેં આ કાળ...૧૨

વળી પૂછે રુડી રીતે રાય, મુજને એક સંશય થાય;
સદા ધર્મનું છે શ્વેત અંગ, કેમ મૂર્તિ દીસે શ્યામ રંગ...૧૩

સુણી વર્ણિ કહે સુણો ભૂપ, કહું કારણ એનું અનૂપ;
ધર્મને સદા કૃષ્ણનું ધ્યાન, રહે કૃષ્ણ રુદે કરી સ્થાન...૧૪

કૃષ્ણમાં લીન છે અંગોઅંગ, તેથી મૂર્તિ દિસે કૃષ્ણ રંગ;
માટે સંશય તે તજો રાય, હવે સાંભળો બીજી કથાય...૧૫

રહ્યા દુર્ગપુરીમાં દયાળ, પરમેશ્વર જનપ્રતિપાળ;
કૃષ્ણજન્માષ્ટમી દિન આવ્યો, સમૈયો ત્યારે સારો ભરાવ્યો...૧૬

સંત સર્વને શ્યામે તેડાવ્યા, દેશ દેશના હરિજન આવ્યા;
અષ્ટમીના પ્રભાત મોઝાર, નાવા જાવાનો કીધો વિચાર...૧૭

થયા તતપર શ્રીમહારાજ, થયો તૈયાર સર્વ સમાજ;
રોઝે ઘોડે રાજેશ્વર ચડ્યા, કૈંક દેવો આવી પગે પડ્યા...૧૮

ઘોડો ફળિયામાં ફેરવે શ્યામ, નરનારિયો નિરખે તમામ;
ઘોડો જેમ વાળે તેમ વળે, આઘો પાછો લગારે ન લળે...૧૯

જાણે વાલે તેને વશ કીધો, નિજ મંત્રનો ઉપદેશ દીધો;
સખી સખી પ્રત્યે પૂછે વાત, કેવા શોભે શ્રીજી સાક્ષાત...૨૦

સખીને સખી ઉત્તર દે છે, સારા સુંદરશ્યામ શોભે છે;
દેવો ઉભા છે સનમુખ આવી, વંદે સાદર શીશ નમાવી...૨૧

હરિગીતછંદ : અંતર્લાપિકા અલંકાર :

શ્રીકૃષ્ણ **શ્રી**હરિ **ભ**ક્તના **વિ**શ્રામ **ઘ**ન સમ શ્યામ છે,
સન્મુખ **ર**વીન્દુ ગણેશ **હા**જર **ન**મ્ર આઠે જામ છે;
હયને **ઘુ**માવે **વ**શક **રી**સખિ[1] **શ્યા**મળો શોભે સહી,
જાણેન **વી**શ્રીમ **ત્પ્ર**ભૂતા **લા**ગિર **મ**ણ કરણ અહીં;
નંદીશ **ર**હિને **સા**ધુમાં **લ**ળિને **પ્ર**ણામ પગે કરે,
દર્શાય **જી**વન **દ**ર્શને **જી**જ્ઞાસુ **સા**દર મન ધરે...૨૨

ચોપાઈ :

એમ વામાઓ વાત કરે છે, ભલા સુંદર શ્યામ શોભે છે;

૧.વશ કરી સખી - આ શબ્દને તોડેલો છે અર્થ નવો નથી

વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, જેથી દેવનાં દુંદુભિ લાજે...૨૩
નાવા ચાલિયા અખિલઆધાર, સાથે શોભે કાઠી અસવાર;
પ્રભુ આગળ પાર્ષદ ચાલે, કરે વર્ણિ ચમર તેહ કાળે...૨૪
ખમા ખમા વદે છડીદાર, કરો નિઘા કહે વાર વાર;
આવી ચૌટા વચે અસવારી, નિરખે મળી સૌ નરનારી...૨૫
ગાજે ઉન્મતગંગા ગંભીર, વહે નિર્મળ નૌતમ નીર;
ઘણો શુભ પુરુષોત્તમઘાટ, જનના જાય જોતાં ઉચાટ...૨૬
આવી ત્યાં હરિની અસવારી, પેઠા નાવાને ભવભયહારી;
જળકેલી[૧] કરી સખા સંગે, નરનારિયો નિરખે ઉમંગે...૨૭
ખળખળિયામાં ચાલે પ્રવાહ, જેમાં પાણીનું જોર અથાહ;
તહાં ઉભા રહે હરિરાય, શિર ઉપર થઈ જળ જાય...૨૮
જાણે શીશ ફણા ધરિ શેષે, શોભે આકાર એવો વિશેષે;
રવિતાપે તપે નહિ નાથ, માટે શું ધર્યો ગંગાએ હાથ...૨૯
એવી લીલા જોવા તતખેવ, ઈંદ્ર આદિક આવિયા દેવ;
વળી આવ્યા વરુણ સાક્ષાત, ભલા ભાવે પૂજ્યા નરભ્રાત...૩૦
નભે દુંદુભિનો થયો નાદ, થયો પુષ્પ તણો વરસાદ;
જન ઉચ્ચરે જય જયકાર, સૌને આનંદ અંગે અપાર...૩૧
વાલે નીર નદીનું વખાણ્યું, પ્યારું **દેવગંગાથી**[૨] પ્રમાણ્યું;
કહ્યો શ્રીમુખે અતિ મહિમાય, અન્ય તીર્થ આ તુલ્ય ન થાય...૩૨
એક ત્રાજવે **સુરનદી**[૨] ધરી, બીજામાં ગંગા ઉન્મત ઠરી;
હતી હલકી તે આકાશે ગઈ, ભારે મહિમા તે ભૂતળ રહી...૩૩
આખા બ્રહ્માંડમાં તીર્થ જેહ, એક ત્રાજવામાં ધરે તેહ;

૧.પાણીમાં નાતા નાતા રમત કરવી તે ૨.ગંગા નદી

બીજે ઉન્મત્તગંગા ધરાય, પેલું ત્રાજવું આકાશ જાય...૩૪

વીરજા નદી ગોલોકમાં છે, મોટો શાસ્ત્ર વિષે મહિમા છે;
તોય આ નદી તુલ્ય ન થાય, એવો આ નદીનો મહિમાય...૩૫

રહીને શત જોજન દૂર, ધારી ઉન્મત્તગંગાને ઊર;
જળમાં કરે જે જન સ્નાન, થાય પાપનો નાશ નિદાન...૩૬

જન જો હોય જે મહાપાપી, આવે આ નદી પાસ કદાપી;
ધ્વનિ સુણતાં સહૂ પાપ નાસે, જેમ સિંહનાદે મૃગ ત્રાસે...૩૭

તેમાં પણ પુરુષોત્તમ ઘાટ, આપે અક્ષરધામની વાટ;
જેમાં સંત સાથે ઘણી વાર, કરી મેં જળક્રીડા અપાર...૩૮

મારા આશ્રિત જે નરનાર, કરે તીર્થ અહીં એક વાર;
નહિ તો મને એમ જણાય, નથી સમજ્યો તે મુજ મહિમાય...૩૯

કરે જપ તપ દાન આ ઠામે, મનવાંછિત તે ફળ પામે;
આવી શ્રાદ્ધ જે આ સ્થળ કરશે, એના પૂર્વજ નિશ્ચે ઉધરશે...૪૦

એવો અદ્‌ભુત મહિમા ઉચ્ચાર્યો, સુણી સૌ જને અંતરે ધાર્યો;
ગાજતે વાજતે સજી સ્વારી, પુર માંહિ પધાર્યા મુરારી...૪૧

નૃપ અભય તણે દરબાર, બેઠા આવીને પ્રાણઆધાર;
સભા શ્રીહરિ પાસે ભરાય, ભક્તિ જ્ઞાનની વારતા થાય...૪૨

કૃષ્ણજન્મનો ઉત્સવ કીધો, સૌએ લાવ અલૌકિક લીધો;
સમૈયો કરીને શુભ પેર, સંઘ સર્વે ચાલ્યા નિજ ઘેર...૪૩

ચાલતાં પ્રભુની પાસે જઈ, રજા માગે અતિ નમ્ર થઈ;
ત્યારે પુછે પ્રભુ પ્રશ્ન એમ, કહો ત્યાં દેશ કાળ છે કેમ...૪૪

ગામમાં સતસંગિને જોઈ, કરે છે ત્યાં ઉપદ્રવ કોઈ;
કે ત્યાં સૌ સુખે ભજન કરે છે, કે ત્યાં કોઈથી દિલમાં ડરે છે...૪૫

એવાં સાંભળી વેણ વિખ્યાત, કહે પોતપોતા તણી વાત;
પછી વીસળનગરના દાસ, રજા લેવા આવ્યા પ્રભુ પાસ...૪૬

તેને શ્યામે પુછ્યા સમાચાર, બોલ્યા દિલગીર થઈને તે વાર;
સુબો વીસળનગરનો જેહ, ત્યાંનો વાસી છે નાગર તેહ...૪૭

રાખે સત્સંગી ઉપર દ્વેષ, દુઃખ દે છે તે સૌને વિશેષ;
ભક્તને નાતબહાર કઢાવે, વળી શિર જુઠાં આળ ચડાવે...૪૮

ગુના વગર ગણે ગુનેગાર, નાંખે છે બંધીખાના મોઝાર;
એક દિન સતસંગી જે ધાર્યા, સૌને બોલાવી તડકે બેસાર્યા...૪૯

ઉદેકુંવર સુબા તણી ભગની, તેને લાગી શ્રીજીપદે લગની;
બળદેવ સુબાનો ભાણેજ, સતસંગી થયો હતો એ જ...૫૦

તેઓ બે દરબારમાં પેઠાં, સતસંગીયોમાં જઈ બેઠાં;
તેને સુબે કહ્યું ઘેર જાઓ, શીદ તડકે રહી દુઃખી થાઓ...૫૧

ત્યારે તેઓ કહે કેમ જૈયે, અમે પણ સતસંગી જ છૈયે;
જશે સૌ સત્સંગીઓ જ્યારે, ઘેર જાશું અમે પણ ત્યારે...૫૨

દીધી સૌને રજા રુડી પેર, ગયાં ભાણેજ ભગિનીયે ઘેર;
હરિજનને એવાં દુઃખ દે છે, સગાને નાતબહાર મુકે છે...૫૩

વળી એમ બોલે છે અદ્યાપિ, સહજાનંદ આવે કદાપિ;
એને પકડી બેડી પહેરાવું, બંધીખાને જરૂર નખાવું...૫૪

એવી વાત સુણી અવિનાશી, થયા અંતર માંહી ઉદાસી;
કહ્યું ભક્તોને ધીરજ ધરજો, ભાવ રાખી ભજન નિત્ય કરજો...૫૫

તેથી થાશે જ સારું તમારું, નથી દુઃખ હવે રહેનારું;
એમ કહી કર્યા સૌને વિદાય, રાખી વાત પોતે રુદે માંય...૫૬

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

દુઃખ હરિજનનું દિલે ધરે છે, સુખનિધિ શ્યામ સહાયતા કરે છે;
તદપિ ભજન જે કરે ન ભાવે, નહિ નરજાતિ કુજાતિ તે કહાવે...૫૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ઉન્મત્તગંગા-માહાત્મ્યવર્ણનનામ ષોડશો વિશ્રામઃ ॥૧૬॥

પૂર્વછાયો :

બોલતાં ચાલતાં બેસતાં, જગજીવન જમતાં થાળ;
સંભારી દુઃખ સતસંગીનું, રહે ઉદાસી દીનદયાળ...૦૧

ચોપાઈ :

મોટીબાએ કરાવીયો થાળ, બેઠા જમવાને જનપ્રતિપાળ;
જમતાં પ્રભુને જોયાં જ્યારે, દીઠું વદન ઉદાસી તે વારે...૦૨

મુકુંદાનંદવર્ણિની પાસ, પરોક્ષે કરી વાત પ્રકાશ;
મહારાજ ઉદાસ દેખાય, રખે આપણને તજી જાય...૦૩

તમે રાખજો તેનો તપાસ, રાત દિવસ રહી પ્રભુ પાસ;
સુણી બ્રહ્મચારી સર્વ કાળ, રાખે શ્રીજીની છાની સંભાળ...૦૪

શ્રીજી પણ મન માંહી વિચારે, જાવું **વીસળનગર** અમારે;
જૈને ઐશ્વર્ય એવું દેખાડું, સુબાને મન મોહ પમાડું...૦૫

પણ વાત કહું કોઈ પાસ, તો ત્યાં સુબાનો છે બહુ ત્રાસ;
માટે મુજને જવા નહિ દેશે, મળી સૌ જન રોકી રહેશે...૦૬

એક અવસરે અરધી જ રાતે, ઉઠી ચાલિયા એકલા જાતે;
બ્રહ્મચારીને ઉંઘ ભરાણી, તેથી તેણે તે વાત ન જાણી...૦૭

જોયું જાગીને જ્યાં થોડી વારે, મહારાજ દીઠા નહીં ત્યારે;
પડી પોતાના પેટમાં ફાળ, આંખે આંસુ આવ્યાં તતકાળ...૦૮

પુરો કરવા માંડ્યો પસતાવો, થયો હું કેમ ઉંઘણ આવો;
દેશે ઠપકો બધા હરિદાસ, મુખ શું હું દેખાડીશ પાસ...૦૯

પછી ઉઠી ગયા ગામ બહાર, કર્યો ચિત્તમાં જાતાં વિચાર;
પ્રભુજી જ્યારે જ્યારે રીસાય, રાધાવાડીને રસ્તે જ જાય...૧૦

દેશ ગુજરાતમાં જવા માટે, નકી વિચર્યા હશે એ જ વાટે;
એવું ધારી ઉતાવળા ચાલ્યા, શીમાડે જતાં શ્રીજીને ભાળ્યા...૧૧

પ્રભુએ જોયું પાછળ ધારી, દીઠા આવતા ત્યાં બ્રહ્મચારી;
તેને પુર ભણિ પાછા વળાવા, સામા પથ્થર ફેંક્યા ડરાવા...૧૨

બ્રહ્મચારી કહે અહો શ્યામ, મને વાગશે જો એહ ઠામ;
તોય પુરમાં તે પાછો ન જાઉં, દેહે ઘાયલ થઈ દુઃખી થાઉં...૧૩

વળી તમને સેવક મુજ જેવો, નહિ આ દેશમાં મળે એવો;
ત્રિભુવનપતિ બોલિયા ત્યારે, કહો ક્યાં છે જવાનું તમારે...૧૪

બ્રહ્મચારી કહે અહો નાથ, હું તો આવિશ આપની સાથ;
કદી જુદો ન રહું જગરાયા, જાય કાયા ત્યાં કાયાની છાયા...૧૫

કહે કૃષ્ણ અમે બહુ ફરશું, પછી વીસળનગર વિચરશું;
કહે વર્ણિ કહું તે વિચારો, ત્યાંનો સુબો છે શત્રુ તમારો...૧૬

સતસંગીયોને દુઃખ દે છે, વળી કથન તે એવું કહે છે;
સહજાનંદ આવે જો આંહીં, તેને નાંખું બંધીખાના માંહી...૧૭

માટે ત્યાં તો જરુર ન જાવું, શીદ દેખી પેખી દુઃખી થાવું?
કોણ સર્પને મુખ કર ઘાલે ? કોણ વાઘના જૈ કાન ઝાલે?..૧૮

માટે મારું કહ્યું માનો તાત, તજો વીસળનગરની વાત;

કહે કૃષ્ણ આ પીપળો આવે, એનાં પાનડાં કોણ હલાવે...૧૯

બોલ્યા વર્ણિજી જોડીને હાથ, પત્ર પવન હલાવે છે નાથ;
વળી બોલિયા વિશ્વઆધાર, કોણ પવનને છે પ્રેરનાર...૨૦

બ્રહ્મચારી કહે કહું કેને, પરમેશ્વર પ્રેરે છે તેને;
કહે શ્રીજી શું જાણો છો અમને, કહે વર્ણિ પ્રભુ જાણું તમને...૨૧

ત્યારે વર્ણિ ફિકર શિદ રાખો, મારે વશ છે આ સંસાર આખો;
મારી મરજી વિના કોઈ તકે, સુકું પાનડું હાલી ન શકે...૨૨

સૂર્ય ચંદ્ર આકાશે ફરે છે, **ધરણીધર**[1] ધરણી ધરે છે;
બ્રહ્મા ઘડી ઘડી સૃષ્ટિ વધારે, પાળે વિષ્ણુ ને **રુદ્ર**[2] સંહારે...૨૩

એ તો સૌ મુજ આગન્યા થકી, એવું જાણો છો જો તમે નકી;
ચિત્તમાંથી ચિંતા બધી ટાળો, જૈએ વીસળનગરમાં ચાલો...૨૪

પછી સાથે ચાલ્યા બ્રહ્મચારી, મોટો શ્રીજીનો મહિમા વિચારી;
હરિભક્તોનું જ્યાં આવે ગામ, રહે રાતવાસો તેહ ઠામ...૨૫

ગામ **કંથારીએ** રુડી પેર, ઉતર્યા એક રજપુત ઘેર;
જમ્યા દિવસે પડી જ્યારે રાત, ભક્તે કહિ ભગવાનને વાત...૨૬

આંહિ એકલો હું સતસંગી, બીજું ગામ બધું છે કુસંગી;
આંહિ પાદરમાં દેવી જે છે, એની આગળ હિંસા કરે છે...૨૭

આવે છે દશરાનો દહાડો, મારે છે બકરો અને પાડો;
મારાથી નથી તે તો ખમાતું, આંહિ મુજથી નથી રહેવાતું...૨૮

કહે શ્રીજી આસો માસ થાય, નોમની અડધી રાત જાય;
તમે દેવીની મૂર્તિ ઉપાડો, બુડે તેટલા જળમાં બુડાડો...૨૯

લોક પાસે કહો વાત એવી, મને સ્વપ્નામાં કહી ગઈ દેવી;

૧.શેષજી ૨.શંકર

આંહિ હિંસા મને નથી ગમતી, માટે જ્યાં ત્યાં ફરીશ હું ભમતી...૩૦

હિંસા બંધ કરે સમ ખાઈ, તો તું મુજને બતાવજે ભાઇ;
હિંસા બંધ કરે નકી જ્યારે, જૈને જળમાં બતાવજે ત્યારે...૩૧

બોલ્યા ભક્ત સુણો ભગવાન, એ છે સાચો ઉપાય નિદાન;
પણ મૂર્તિ તો મોટી જણાય, કેમ તે મુજથી ઉપડાય...૩૨

સુણીને બોલ્યા શ્યામળવાન, ધરજો એહ વર્ણિનું ધ્યાન;
તનમાં તેથી જોર જણાશે, મુરતિ સુખથી ઉપડાશે...૩૩

પછી એ જ ઉપાય ચલાવ્યો, ચાલ હિંસાનો બંધ કરાવ્યો;
એવો હરિ હરિજનનો પ્રતાપ, અન્ય દેવથી મોટો અમાપ...૩૪

પ્રભુ ત્યાંથી વિદાય તે થયા, થોડા દિવસે **વિજાપર** ગયા;
સારી સત્સંગી ત્યાં વજીબાઈ, સતવારાની નાતે ગણાઈ...૩૫

કેવી રીતે થઈ હરિદાસ, હવે એનો કહું ઈતિહાસ;
જ્યારે માર્ગીના પંથમાં હતી, ઘણા વેરાગીયોને સેવતી...૩૬

આવે ગામમાં વેરાગી જ્યારે, તેને પોતાને ઘેર ઉતારે;
ગાંજા ભાંગ્ય આપે ખાનપાન, જાણે ભેખ જ તે ભગવાન...૩૭

સાધુ ફેલ ગમે તેમ કરે, તેનો અવગુણ મનમાં ન ધરે;
રામદાસભાઈ એક વાર, તે તો જૈ ચડ્યા તેને અગાર...૩૮

ભેખ જાણી કર્યું સનમાન, વાતો સાંભળી થૈ સાવધાન;
તેને રાખ્યા દિવસ દશબાર, સત્યાસત્યનો ઉપજ્યો વિચાર...૩૯

તેનો સ્વામી તથા વજીબાઈ, સતસંગી થયાં હરખાઈ;
થયો શ્રીજીમાં સ્નેહ અનન્ય, મતપંથ ગમે નહિ અન્ય...૪૦

ઘેર આવે વેરાગી જો કોઈ, તિરસ્કાર કરે તેને જોઈ;
ગાંજો ભાંગ્ય કે આટો ન આપે, કહે ક્યાંથી આ આવ્યું છે પાપે...૪૧

બ્રહ્મચારી સહિત ભગવાન, **વિજાપુર**માં ગયા ગુણવાન;
કોઈ માણસને પુછ્યું હરિએ, અમે ક્યાં જઈ ઉતારો કરીએ...૪૨

કોઈ છે ગામમાં જન એવા, કરે સ્નેહથી સાધુની સેવા;
ત્યારે તે બોલિયો નીચું જોઈ, નથી આ ગામમાં એવું કોઈ...૪૩

વજીબાઈ હતી ભક્ત સારી, સાધુઓની સેવા કરનારી;
તે તો બગડી ગઈ છે ઘણેરી, થઈ સ્વામિનારાયણ કેરી...૪૪

તમે જો તેહને ઘેર જાશો, સુખ પામો નહીં દુઃખી થાશો.
ઘેર ઉતરવા નહિ દેશે, આંહીંથી જાઓ જાઓ કહેશે...૪૫

પછી શ્રીહરિ તો તેને ઘેર, જૈને બોલ્યા વચન શુભ પેર;
તીર્થવાસી છૈએ અમે માત, રહીએ કહો તો આંહીં રાત...૪૬

કહે બાઈ બીજે ક્યાંઈ જાઓ, ગામમાં ભીખ માગીને ખાઓ;
તમ જેવા તો ઢોંગી ધુતારા, બહુ આવે ઉદર ભરનારા...૪૭

ખાવા ન મળ્યું તેથી થયા બાવા, માલ પારકો માગીને ખાવા;
ખાઈ પીને શરીર વધાર્યું, તે શું આત્માનું કામ સુધાર્યું...૪૮

થયા છો તમે તીરથવાસી, તેથી નહિ મટે લાખચોરાશી;
ઈચ્છો કલ્યાણ જો એહ દેહે, ભજો સ્વામિનારાયણ સ્નેહે...૪૯

કહે શ્રીજી સુણો ચિત લાવી, ભોળી છે તને કેણે ભમાવી;
આજ સ્વામિનારાયણ જે છે, પ્રભુ તો નથી પાખંડી તે છે...૫૦

એણે સાધ્યો છે બાબરો ભૂત, તેથી દેખાડે છે અદભૂત;
એની કોઈ પ્રસાદિ જે ખાય, જન તે તો ગાંડાં થઈ જાય...૫૧

વજીબાઈ કહે સુણ બાવા, જુઠા શબ્દ શું બોલે છે આવા;
જાણો સ્વામિનારાયણ જે છે, કોટિ બ્રહ્માંડકારણ તે છે...૫૨

ધર્મ સ્થાપવા નરતનુ ધારી, ઘણાં ઉદ્ધારિયાં નરનારી;

એને અજ હર ઇંદ્ર આરાધે, એને પામવા સાધન સાધે...૫૩

શેષ શારદ વેદ વખાણે, જડબુદ્ધિ જનો નહિ જાણે;
બોલ્યા શ્રીજી કહે સહુ કોય, કળિજુગમાં પ્રભુ નવ હોય...૫૪

કાશી સુધીના શાસ્ત્રી તેડાવું, સભા ભભકાથી ભારે ભરાવું;
નકી નિર્ણય તે સહુ કરે, પ્રભુ સ્વામિનારાયણ ઠરે...૫૫

કહે બાઈ જો વાત તપાસી, ઋષિયો જમુનાતટ વાસી;
શાસ્ત્ર અભ્યાસ કીધેલો એણે, કૃષ્ણને નવ ઓળખ્યા તેણે...૫૬

ત્યારે આજના શાસ્ત્રી બિચારા, પ્રભુનિર્ણય શો કરનારા?
પશુ પાળનારે પ્રભુ જાણ્યા, અને બ્રહ્મા પોતે ભરમાણા...૫૭

ચાલે બુદ્ધિનું બળ ન લગાર, કૃપા કૃષ્ણની હોય અપાર;
પૂર્વનો હોય શુભ સંસ્કાર, ઓળખાય પ્રભુ અવતાર...૫૮

કહે શ્રીજી બધી વાત ખોટી, ભ્રમણા તારા ચિત્તમાં ચોટી;
બોલી બાઈ તું જાને લંગોટા, ખોટો તું ને તારા ગુરુ ખોટા...૫૯

અમે સ્વામિનારાયણ ભજીયે, માથું જાય તથાપિ ન તજીયે;
ભવ બ્રહ્મા જેવા કદી આવે, કેનો ભાર જે અમને ભમાવે...૬૦

કંથ[૧] આવ્યો વજીબાઈ કેરો, તેણે પણ ડર દીધો ઘણેરો;
કહ્યું જાઓ બાવા અહિંયાંથી, ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ મુખમાંથી...૬૧

અમે કાંઈ હવે ન કહેશું, પણ ઓશરીમાં પડી રહેશું;
કાંઈ માગશું નહિ તમ પાસે, નથી આવ્યા અમે કાંઇ આશે...૬૨

લૈને લાકડી મારશો તમે, તોય આંહિથી નહિ જૈયે અમે;
ત્યારે બોલ્યાં વજીબાઈ નારી, પડી રહો ન આપું પથારી...૬૩

પીતાં ચલમ કે બીડી દેખીશ, લબાચો તારો દુર ફેંકીશ;

૧.પતિ

સતસંગી તણા ઘરમાંય, નહીં બીડી કે ચલમ પીવાય...૬૪

પછી તે સૂતા પાથરી વસ્ત્ર, ભૂમી ખુંચી ખુંચે જેમ શસ્ત્ર;
કહે શ્રીહરિ દુઃખે છે અંગ, બાઈ આપોને એક પલંગ...૬૫

કહે બાઈ તે આપું હું ક્યાંથી, આપું દેખાડ્ય તો ઘરમાંથી;
કહે શ્રીજી બીજો ઓરડો છે, આપો તેમાં પલંગ પડ્યો છે...૬૬

સુણી અચરજ પામી અપાર, કાઢી આપ્યો પલંગ તે વાર;
ત્યારે લાગ્યા પ્રભુ કરગરવા, આપો ગોદડું એક પાથરવા...૬૭

કહે બાઈ ક્યાંથી આવ્યું પાપ, આ તો અમને નડે છે અમાપ;
કહેતો હતો કાંઇ નથી લેવું, હવે ગોદડું માગે છે કેવું...૬૮

ગોદડાં પાથર્યાં છે અત્યારે, હવે તો નથી એકે વધારે;
કહે હરિ થોકડી છે **ઉથાપો**[1], નવું ગોદડું એમાંથી આપો...૬૯

વજીબા સુણી વિચાર એમ, બાવો આ દેખતો હશે કેમ;
કાંઇ અચરજ દીસે છે છાનું, પણ હું કોઇને નવ માનું...૭૦

આપ્યાં બે ગોદડાં શ્રીહરિને, સુતી બારણાં બંધ કરીને;
ઓટા ઉપર ઢાળી પલંગ, પોઢ્યા સુંદરશ્યામ શ્રીરંગ...૭૧

ગઈ અરધીક જામની જ્યારે, જોયું બાઇયે દ્વારથી ત્યારે;
ત્યાં તો શ્રીજીએ ચરણ વધાર્યાં, પીંપળાડાળ સુધી પસાર્યાં...૭૨

વજીબા વિચારે મન માંઈ, આમાં કારણ દીસે છે કાંઈ;
પણ શ્રીજી વિના માનું અન્ય, તો હું સત્સંગી શેની અનન્ય...૭૩

ઉપજાતિ : અનન્યભક્ત વિષે :

અનન્ય હું શ્રીહરિની જ એક, બીજા તણો ભાર ગણું ન છેક;
કદી ચમત્કાર ઘણા બતાવે, તથાપિ મારા મનમાં ન આવે...૭૪

૧.ઉલટાવો

જો કોઇ વૈરાટ સ્વરૂપધારી, ભૂલાવવાને મનવૃત્તિ મારી;
માયા રચે જો મુજ પાસ મોટી, તથાપિ હું જાણું ખચીત ખોટી...૭૫

આકાશમાં જો અતિ ઉડી જાય, તે સૂર્યમાં કે શશીમાં સમાય;
હું ભાર એનો ઉરમાં ન આણું, માયા તણો તેહ ગુલામ જાણું...૭૬

શ્રીસ્વામિનારાયણ એક સાચા, બીજા બધા જોગિ જરૂર કાચા;
સિદ્ધાઈ પોતે **શતધા**[1] બતાવે, એનો મને ભાર જરી ન આવે...૭૭

કરે કદી **પાવકમાં**[2] પ્રવેશ, કે **વારિધીમાં**[3] વિચરે વિશેષ;
કહે પરાયા મન કેરિ વાત, તથાપિ જાણું તુચ્છ જીવજાત...૭૮

ભ્રમાવવા જોગી ઘણા ભમે છે, ભોળા જનોના મનમાં ગમે છે;
મેં તો ધરી અંતર એવી ટેક, શ્રીજી વિના અન્ય અસત્ય છેક...૭૯

શ્રીજી તણો નિશ્ચય નોય જેને, બીજા તણો ભાર જણાય તેને;
સિદ્ધાઈ સાચો સતસંગી દેખે, પાખંડિ પુરો ઠગ એમ લેખે...૮૦

મહેશ કે શેષ સુરેશ રાય, મને ભમાવા જ કરે ઉપાય;
તથાપિ હું અંતરમાં ન આણું, શ્રીસ્વામિનારાયણ સત્ય જાણું...૮૧

ચોપાઈ :

એવો ચિત્તમાં કરીને વિચાર, સુતી જઇને તે સજ્યા મોઝાર;
પછી જ્યાં થયો પ્રાતસકાળ, ચાલ્યા ત્યાં થકી દીનદયાળ...૮૨

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

દૃઢ મન હરિમાં જ હેત જેને, તિલભર અન્ય તણી ન ભાર તેને;
કદિ અતિ વિદવાન હોય કોય, વિમુખ વિલોકિ મનાય મૂર્ખ તોય...૮૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વજીબાખ્યાન-કથનનામ સપ્તદશો વિશ્રામઃ ॥૧૭॥

૧.સો પ્રકારે ૨.અગ્નિમાં ૩.સમુદ્રમાં

પૂર્વછાયો :

વાત વિશેષ તે બાઈની, કહું સાંભળો હે નરરાજ;
કોઈ સમે ગઈ બાઈ તે, મહારાજનાં દર્શન કાજ...૦૧

ચોપાઈ :

પછી કોઈ સમે તેહ બાઈ, ગઈ ગઢપુરમાં હરખાઈ;
ભારે ભીડ સમૈયાની હતી, તેથી દુર ઉભી રહી સતી...૦૨

જોઈ શ્રીજીએ તેહને જ્યારે, એને આવવા દ્યો કહ્યું ત્યારે;
પાસે જૈને તે બાઈએ પ્રીતે, પૂજ્યાં ચરણકમળ રુડી રીતે...૦૩

બોલ્યા મર્મવચન મહારાય, પીંપળે અડ્યા તે એહ પાય;
સુણી વાત સરવ યાદ આવી, નીચું જોયું શરમ મન લાવી...૦૪

મોટીબાએ કહ્યું મહારાજ, કહો કારણ ગરીબનિવાજ;
ત્યારે શ્રીમુખથી સાક્ષાત, કહી વિસ્તારીને સર્વ વાત...૦૫

પાકા હરિજનની કેવી ટેક, ન ભમાય ભમાવે અનેક;
બ્રહ્માદિકના ભુલાવ્યા ન ભૂલે, દૃઢ નિશ્ચય દિલથી ન ડૂલે...૦૬

એવી ભક્ત આ બાઈ અનન્ય, તેનાં માતપિતાને છે ધન્ય;
એમ શ્રીમુખે વાત વખાણી, તે તો સત્સંગી સર્વેએ જાણી...૦૭

હવે ચાલતી તે કહું વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
વિજાપુરથી પ્રભુજી વિચરીયા, જઈ **વીસળનગર**માં ઠરીયા...૦૮

હતા ચોમાસાના દિન તેહ, થાય ઝરમર ઝરમર મેહ;
જોઈ પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ, લોક બોલે માંહોમાંહી આપ...૦૯

હરિભક્તનાં કષ્ટ હઠાવા, આ તો સ્વામિનારાયણ આવ્યા;
રહ્યા ઉદયકુંવરબાઈ ઘેર, પ્રભુ ત્યાં જ જમ્યા રુડી પેર...૧૦

તેહ બાઈનો સુત બળદેવ, પ્રભુ તેને કહે તતખેવ;
જાઓ જ્યાં હોય મામો તમારો, મુજ આવ્યાની વાત ઉચ્ચારો...૧૧

વળી તે સુબાને કહો તમે, તહાં આવીએ મળવાને અમે;
અથવા સુબો આંહીં પધારે, મળવાની છે ઇચ્છા અમારે...૧૨

બળદેવ કહે મહારાજ, સુબાને મળવાનું શું કાજ;
તે તો રાખે છે તમ સંગે વેર, ઝાઝું સત્સંગ ઉપર ઝેર...૧૩

કરે તમને તે પકડીને કેદ, એથી અમને તો ઉપજે ખેદ;
એવું સુણિને બોલ્યા બળવાન, સુબો છે જીવ કે ભગવાન...૧૪

બળદેવ કહે હે **રમેશ**[૧], તે છે જીવ તમે પરમેશ;
ત્યારે બોલિયા ત્રિભુવનરાય, ધાર્યું જીવનું તો વ્યર્થ જાય...૧૫

ઇચ્છા ઈશ્વરી બળવતી જાણો, ચિંતા તો તમે ચિતમાં ન આણો;
મારી આજ્ઞા સુણીને સિધાવો, સુબાને તમે જૈને સુણાવો...૧૬

એવું સાંભળીને બળદેવ, સુબા પાસે ગયો તતખેવ;
કહ્યું સ્વામિનારાયણ આવ્યા, તેણે મળવાને તમને બોલાવ્યા...૧૭

તમે જો કહો તો આંહીં આવે, કહો તમને જેવી રિતે ફાવે;
સુબે પુછ્યું ધરી ક્રોધ અંગે, કેટલા જન છે તેને સંગે...૧૮

ત્યારે ત્યાં બળદેવ કહે છે, બ્રહ્મચારી અને એક એ છે;
હતો આરબનો જમાદાર, સુબે તેને કહ્યું તેહ વાર...૧૯

સહજાનંદ પાસે સિધાવો, તેને પકડીને બાંધીને લાવો;
ત્રીશ આરબ રાખજો સાથે, સારાં હથિયાર રાખજો હાથે...૨૦

જાણ્યા આરબ આવતા જ્યારે, કરિ યુક્તિ કૃપાનાથે ત્યારે;
બ્રહ્મચારીને પાસે બોલાવી, તેને અંગે **વિભૂતિ**[૨] ચોળાવી...૨૧

બેસાર્યા વીર આસન વાળી, આપી હાથમાં સોટી રુપાળી;
કહ્યું જ્યારે બતાવું હું જેને, સોટી સનમુખ ધારજો તેને...૨૨

૧.લક્ષ્મીના પતિ એવા હે શ્રીહરિ ! ૨.રાખ; ભસ્મ

એવામાં તો જમાદાર આવ્યો, તેણે હુકમ સુબાનો સુણાવ્યો;
બાંધો પકડો એવું બોલ્યો જ્યારે, **સમશા**[1] કરી વર્ણિને ત્યારે...૨૩

સોટી સન્મુખ ધારી જે વાર, સમાધિમાં પડ્યો જમાદાર;
દીઠો અકળીત તેજ અંબાર, દીઠા શ્રીહરિ તેજ મોઝાર...૨૪

બ્રહ્મચારીને શ્રીભગવાને, સમજાવ્યા વળી કાંઈ સાને;
બીજું અગ્ર સોટીનું બતાવ્યું, જમાદાર જાગ્યો ભાન આવ્યું...૨૫

બોલ્યો વિનયવચન અનેક, આપો આપ ખુદા તમે એક;
અણસમજે બોલ્યો જે હું આજ, ગુનો માફ કરો મહારાજ...૨૬

એમ કહીને ગયો સુબા પાસ, કરી વાત ત્યાં સર્વ પ્રકાશ;
કહ્યું એ છે ખુદા અવતાર, એને કોઈ નહીં જીતનાર...૨૭

શત્રુ સામો હું લડવાને જાઊં, સહજાનંદ સામો ન થાઊં;
ભલું ઇચ્છો જો આપનું આપ, પગે લાગો તેને તજી પાપ...૨૮

એવી વાત કરે છે જે કાળ, આવ્યા વર્ણિ સહિત વૃષલાલ;
જોઈ વર્ણિનો સંન્યાસી વેષ, ઉર ઉપજ્યો ભાવ **અશેષ**[2]...૨૯

ઉભા થૈ કર્યો પ્રેમે પ્રણામ, આપ્યું આસન બેઠા તે ઠામ;
શ્રીજીને તેના સોબતી જાણી, દીધું માન મીઠી કહી વાણી...૩૦

સુબાને કહે શ્રીઘનશ્યામ, લાલદાસ છે આપનું નામ;
તમે દેસાઈકુળ કહેવાઓ, સુબાપદથી સારા વખણાઓ...૩૧

વળી વીસલનગરા છો નાતે, જશ મેળવ્યો છે તમે જાતે;
અમ ઉપર રાખો છો દ્વેષ, તે તો તમને ઘટે નહીં લેશ...૩૨

ભાગવત ને ગીતા તો સંભાળો, સંત ઉપરથી દ્વેષ ટાળો;
સંતજનનો જે દ્વેષ કરે છે, જમપુરમાં તે બહુ દુઃખ લે છે...૩૩

૧.ઈશારો ૨.અપાર

લાલદાસ બોલ્યો તેહ ઠામ, શાસ્ત્ર કલ્પિત તે છે તમામ;
જમપુરની તો વાત અસત્ય, જોઊં નજરે તો જાણું હું સત્ય...૩૪
ત્યારે શ્રીજીએ દૃષ્ટિ ઠરાવી, તેને સદ્ય સમાધિ કરાવી;
જમપુરમાં ગયો જેહ વાર, જમ મારવા ધાયા અપાર...૩૫
જમ સુક્ષમ દેહને **તાડે**[1], સ્થૂળ દેહ પડ્યો બુમ પાડે;
દીનબંધુને દિલ દયા આવી, તેથી તરત સમાધિ તજાવી...૩૬
ત્રાસે થરથર ધ્રુજે શરીર, નેણમાંથી વહ્યાં જાય નીર;
પ્રભુપદને નમ્યો પ્રેમ આણી, બોલ્યો ગદગદ કંઠેથી વાણી...૩૭
કૃપાનાથ જગત કરતાર, તમે **અમિત**[2] બ્રહ્માંડ આધાર;
કર્યો અજ્ઞાનતાથી મેં દ્વેષ, હવે સંશય નવ રહ્યો લેશ...૩૮
મારા ઉપર ઉર દયા આણો, મને આપનો આશ્રિત જાણો;
એમ કહિને થયો સતસંગી, કરી ભક્તિ ભલી નવ અંગી...૩૯
પધરાવ્યા પોતા તણે ઘેર, પ્રેમે પૂજા કરી રુડી પેર;
વસ્ત્ર ભૂષણ ભારે ધરાવી, ધર્યો થાળ રુપૈયાનો લાવી...૪૦
જમાડ્યા વિપ્ર ચોરાશી નાત, સતસંગી જમ્યા ભલી ભાત;
હતા સત્સંગી જુદા પડાવ્યા, નાતમાં સર્વેને લેવરાવ્યા...૪૧
થઈ પધરામણી ઘણે ઘેર, જેજેકાર કર્યો એવી પેર;
પ્રભુ ત્યાંથી કરીને પ્રયાણ, વર્ણિ સહિત ગયા **વઢવાણ**...૪૨
ભાળ્યું ભોગાવામાં પૂર ભારે, રાખ્યા વર્ણિને એ જ કિનારે;
પોતે તો કર્યો જળમાં પ્રવેશ, વાર્યા વર્ણિયે માન્યું ન લેશ...૪૩
એક દેરીમાં વર્ણિ તો રહ્યા, પ્રભુ તો પૂર ઉતરી ગયા;
ધોળીપોળે પેઠા ધર્મનંદ, ચાલ્યા ચૌટામાં વૃષકુળચંદ...૪૪

૧.મારે ૨.અનંત

કારભારી તો ભાણજી મેતા, વડનગરા તે નાગર હતા;
તેના ઘરની પાસે ગયા જ્યારે, ભાળ્યા ભાણજી મેતાએ ત્યારે...૪૫

પેખી પરમપુરુષ તે પ્રતાપી, ઘેર ઉતરવા જગ્યા આપી;
પછી પુછ્યા જ્યારે સમાચાર, ત્યારે બોલિયા ધર્મકુમાર...૪૬

અમે વીસળનગરથી આવ્યા, ગુરુજી અમને તેડી લાવ્યા;
નદીમાં નીર પેખી અપાર, ગુરુ તો અટક્યા પેલે પાર...૪૭

પૂર ઉતરી આવિયા અમે, હવે કામ કરો એક તમે;
સામે તીર ત્રાપો મોકલાવો, ગુરુને ગામ માંહી તેડાવો...૪૮

સૌને અચરજ ઉપજ્યું ઉર, કેમ ઉતર્યા આ નદીપૂર;
તારા[1] ત્રાપો લઈ મોકલાવ્યા, બ્રહ્મચારીને ગામમાં લાવ્યા...૪૯

કારભારી પૂછે તતખેવ, તમે આ મુનિના ગુરુદેવ;
બ્રહ્મચારી કહે હું છું શિષ્ય, એ છે જગતગુરુ જગદીશ...૫૦

ધર્મ સ્થાપવા ધરણી મોઝાર, એણે લીધો મનુષ્ય અવતાર;
એવો સાંભળીને મહિમાય, સર્વે શ્રીહરિને નમ્યા પાય...૫૧

થઈ ત્યાં તો રસોઈ તૈયાર, બેઠા જમવાને જગતઆધાર;
જમતા જોઈને ગિરધારી, બોલી તે કારભારીની નારી...૫૨

જમતા જોયા કચ્છ ભુજ માંય, ગંગારામજી મલ્લને ત્યાંય;
એ જ આ મહારાજ દિસે છે, અતિ સમરથ ઈશ્વર એ છે...૫૩

જમીને જવાની રજા માગી, કારભારી બોલ્યા પગે લાગી;
મારું ઘર કરવાને પવિત્ર, રહો પાંચ દિવસ પ્રભુ અત્ર...૫૪

સુણી બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, જવું છે સદ્ય ભોંયરા ગામ;
નાજો જોગીયો ભક્ત અમારો, તેને રાજાએ દીધો છે ડારો...૫૫

૧.તરવૈયા

માટે ત્યાં ગયા વગર ન ચાલે, જઈ પહોંચવું આવતી કાલે;
એમ કહી નાજાભક્તને કાજ, ત્યાંથી તરત ચાલ્યા મહારાજ...૫૬

પૂર્વછાયો :

સુણી બોલ્યા અભેસિંહજી, નાજા ભક્તનું કહો આખ્યાન;
કેમ થયા સતસંગી તે, કહો શું પડ્યું કષ્ટ નિદાન ?..૫૭

ચોપાઈ :

ત્યારે બોલિયા તે બ્રહ્મચારી, ધન્ય ધન્ય છે શ્રદ્ધા તમારી;
ભક્તનાં સુણતાં આખ્યાન, થાય પાવન મન અને કાન...૫૮

નાજોભક્ત મહામુક્ત જેહ, ધર્યો કાઠીના કુળ વિષે દેહ;
રામો જોગીયો પણ તેનો ભાઈ, વસે લાખણકા ગામમાંઈ...૫૯

તેને સદગુરુનો થયો સંગ, ચડ્યો ચિત્તમાં સતસંગરંગ;
બીજા કાઠી ગોવાળિયા સાખે, તે તો શ્રીજી સાથે વેર રાખે...૬૦

આવ્યા શ્રીહરિ ત્યાં એક વાર, નાજે ભક્તે સેવા સજી સાર;
દ્વેષી દાઝિ મુવા દિલમાંઈ, પણ બોલી શક્યા નહીં કાંઈ...૬૧

સવારે ઉઠી સારંગપાણી, હરિકૃષ્ણ ગયા કારીયાણી;
વળી કોઈ દિવસ સંત બેય, આવ્યા લાખણકા માંહી તેય...૬૨

નાજોભક્ત તથા તેનો ભાઈ, ગયેલા હતા તે સીમમાંઈ;
ભાવ ડોશીને અંતરે આવ્યો, સાધુઓને ઉતારો અપાવ્યો...૬૩

સંત કાજે રસોઈ રંધાણી, તે તો વાત ગોવાળીએ જાણી;
દસબાર મળી જન આવ્યા, સાધુ બેયને કાઢી મુકાવ્યા...૬૪

ડોશીયે ઘણી આજીજી કીધી, રસોઈ તોય જમવા ન દીધી;
ઘેર આવિયા બે ભાઈ જ્યારે, સુણી વાત ચડી રીસ ત્યારે...૬૫

બેય ભાઈએ કીધો વિચાર, વેર વાળવું આ કોઈ વાર;
સંત માટે તો મુકીએ ગામ, સંત માટે તો તજીયે **ભામ**[1]...૬૬

આવું સાંખીયે જો અપમાન, શેના આપણે ક્ષત્રીસંતાન;
તે તો ક્ષત્રી તણો નહીં ધર્મ, જુવો મન ધરી ગીતાનું મર્મ...૬૭

પછી એક સમે ખળામાંય, હતો લાખો ગોવાળીયો ત્યાંય;
તેને ચેતાવીને બેય ભાઈ, ગયા કરવા તે સાથે લડાઈ...૬૮

મલ્લજુદ્ધ કરી માર માર્યો, લાખો ગોવાળીયો તેથી હાર્યો;
ગયા ભાઈ બે તે તજી ગામ, રહેવાને ફર્યા બહુ ઠામ...૬૯

પણ કોઈએ રાખ્યા ન ક્યાંઈ, ગયા તે ભડલી ગામ માંઈ;
ભાણ ખાચરે આશ્રય આપ્યો, વાસ ડોશી સહિત ત્યાં થાપ્યો...૭૦

એક દિન હરિએ કરી દયા, નાજા જોગીયાને ઘેર ગયા;
વિપ્ર પાસે કરાવિયો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૭૧

પડે ગ્રીષમનો બહુ તાપ, તેથી બોલીયા શ્રીહરિ આપ;
ઠંડી જગ્યામાં પાદર જૈએ, પામી શીતળતા સુખી થૈએ...૭૨

ગયા પાદર સૌ જન સંગે, દીઠો લીંબડો ત્યાં લીલે રંગે;
નાજા જોગીયાના ખોળામાંય, સૂતા શિર ધરી શ્રીહરિ ત્યાંય...૭૩

ભાણ ખાચર પણ તેહ વાર, આવ્યા દર્શન કાજ તે ઠાર;
તેને જોઈને શ્રીજગદીશે, મુખ **અંચળે**[2] ઢાંક્યું મુનીશે...૭૪

વળી મુખ ઉઘાડી જોયું જ્યારે, કરી દર્શન તે ગયા ત્યારે;
નાજાભક્તે પુછ્યું પછી એમ, નેત્ર ઢાંક્યાં ઉઘાડીયાં કેમ?...૭૫

સુણિ બોલિયા શ્રીભગવાન, ભાણ લૂટે છે વિપ્ર ને જાન;
એવું કર્મ જ્યાં એનું સંભાર્યું, આંખો ઉપર અંચળ ધાર્યું...૭૬

૧.સ્ત્રી ૨.વસ્ત્રથી

નિષકામીપણું એનું સત્ય, જ્યારે સાંભરી આવ્યું અત્યંત;
જોયા જોગ્ય એનું મુખ જાણી, લીધું આંખેથી અંચળ તાણી...૭૭

ઉપજાતિ : નિષ્કામીપણા વિષે :

નિષ્કામી પૂરો જન જેહ હોય, ન થાય તે તુલ્ય તપસ્વિ કોય;
શાસ્ત્રે કહ્યાં છે વ્રત તો અનેક, નિષ્કામતા ઉત્તમ સત્ય એક...૭૮

બ્રહ્માજિ ભૂલ્યા વળિ ઇંદ્ર ચંદ્ર, પરાશરે ભૂલિ પડ્યા મુનીંદ્ર;
આ કાળમાં જે નિષકામિ જાણું, વિશેષ તેના મુખને વખાણું...૭૯

ભલે કરે જો વ્રત દાન યજ્ઞ, સર્વે પ્રકારે જન હોય સુજ્ઞ;
તથાપિ નિષ્કામપણું ન જેને, તો હું ગણું છું અતિ તુચ્છ તેને...૮૦

પરસ્ત્રિને પાપ વડે ન પેખે, પેખાઇ તે માત સમાન લેખે;
તે તુલ્ય બીજો નહિ પુણ્યશાળી, રાજી થઉં છું મુખ તેનું ભાળી...૮૧

પૂજા કરી શ્રેષ્ઠ પદાર્થ અર્પે, કે આપીને ભોજન પાન તર્પે;
સંતોષ હું તેથિ કદી ન પામું, જોવા ન ઇચ્છું જન **જાર**[1] સામું...૮૨

નિષ્કામિ જેવો ન પવિત્ર અન્ય, નિષ્કામિ જાણું જન ધન્ય ધન્ય;
ભક્તિ કરે ને શિલભ્રષ્ટ[2] હોય, પામે નહીં અક્ષરધામ સોય...૮૩

ભલે ધર્યા હોય અનેક ધર્મ, ભલે કર્યાં હોય ઘણાં સુકર્મ;
દારુ બળી જાય જ દેવતાથી, સુકર્મ સર્વે વ્યભિચારતાથી...૮૪

સત્સંગનું ભૂષણ બ્રહ્મચર્ય, પરસ્ત્રિનો ત્યાગ **વ્રતાદિવર્ય**[3];
સર્વે ગુણોથી ગુણ શ્રેષ્ઠ એ છે, શાસ્ત્રો તથા સૌ ઋષિયો કહે છે...૮૫

ચોપાઈ :

ભાણ ખાચર છે નિષકામી, માટે દષ્ટિ કરી તેહ સામી;
એમ શીલની શ્રેષ્ઠતા કીધી, નાજે જોગીએ સાંભળી લીધી...૮૬

૧.વ્યભિચારી ૨.બ્રહ્મચર્ય રહિત ૩.સર્વે વ્રતોમાં શ્રેષ્ઠ વ્રત

એમ ભડલી વિષે ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શનદાન;
એક બે દિન ત્યાં સ્થિર રહ્યા, પછી ગિરિધર **ગઢપુર** ગયા...૮૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ફરિ ફરિ હરિ અન્ય ગામ ગામ, ગઢપુર માંહિ વસે જ ધારી ધામ;
નહિ ગઢપુર તુલ્ય અન્ય કોઈ, સુર મુનિ મુક્ત કરે વખાણ જોઈ...૮૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવીસલ નગર-ગમનનામ અષ્ટાદશો વિશ્રામઃ ॥૧૮॥

પૂર્વછાયો :

દ્વેષ ન મૂકે દ્વેષિયો, જન જો દૂર વસવા જાય;
અતિ સંકટ ઉપજાવવા, વળી ત્યાં પણ તતપર થાય...૦૧

ચોપાઈ :

નાજા ભક્તને ગોવાળિયાયે, ઉપજાવ્યો વળી ત્રાસ ત્યાંયે;
ત્યારે ભડલી તણો તજી વાસ, ગયા વાસુર ખાચર પાસ...૦૨

એ તો ભોંયરા ગામનો ભૂપ, જાણ્યું ત્યાં સુખ મળશે અનૂપ;
નાજે ભક્તે કહી તેને વાત, પ્રગટ્યા છે પ્રભુ સાક્ષાત...૦૩

તેનું સ્વામિનારાયણ નામ, ભજો તેને તો પુરશે કામ;
કહે રાજા તે **સાંપ્રત**[૧] ક્યાં છે ? કહ્યું વીસળનગર ગયા છે...૦૪

કહે ભૂપ પ્રભુ જે કહાવે, તે તો સંભારે ભક્ત ત્યાં આવે;
દ્રુપદીને સંકટ પડ્યું જ્યારે, પૂર્યાં વસ્ત્ર તરત આવી ત્યારે...૦૫

મેતા નરસિંહને આપ્યો હાર, રોક્યો **મંડળિકે**[૨] જેહ વાર;
તારો સ્વામી હશે ભગવાન, દેશે કાલ્ય તે દર્શનદાન...૦૬

૧.હાલ; અત્યારે ૨.જૂનાગઢનો રાજા રા.માંડલિક

તેની પાસે હું કલ્યાણ માગું, નહીં તો તારા ઢીંચણ ભાંગું;
એમ કહિને દીધો બહુ ડારો, કહ્યું નક્કિ ઢીંચણ ભાંગનારો...૦૭

નાજો ભક્ત કહે સુણો રાય, તે તો ગામ ઘણે દુર થાય;
એક દિનમાં તે કેમ અવાય, કોણ ત્યાં સુધિ કહેવાને જાય...૦૮

સુણી બોલ્યો પ્રજા તણો સ્વામી, પ્રભુ તો હોય અંતરજામી;
કદી હોય વૈકુંઠ મોઝાર, એને આવતાં લાગે ન વાર...૦૯

નાજો ભક્ત કહે મારે મુખ, નહિ માગું જે ભાંગો આ દુઃખ;
સાચા ભક્ત હરિના જે હોય, માગે દૈહિક સુખ નહિ કોય...૧૦

કામાદિક થકી રક્ષણ માગે, માગે પ્રભુપદમાં પ્રિત લાગે;
પંડ મોડો વેલો પડનાર, તેનાં દુઃખ સુખથી શું થનાર?...૧૧

નિધિમાં નાવ બૂડવા લાગે, સાચો ભક્ત ઉગરવા ન માગે;
પ્રભુ પાસે જે કામ કરાવે, સાચો દાસ તે કેમ કહાવે?...૧૨

સુણી અધિપતિ એમ ઉચરે, મારો હુકમ તો પાછો ન ફરે;
કાલ સ્વામીને જો ન દેખીશ, તારા ઢીંચણ હું જ ભાંગીશ...૧૩

એમ કરતાં તો ત્યાં પડી રાત, હવે શ્રીહરિની કહું વાત;
સાથે ઘોડું ને ભોમિયો લૈને, ચાલ્યા **વઢવાણથી** સજ્જ થૈને...૧૪

રાતોરાત ચાલ્યા **ચોંપ**[૧] લાવી, નદી ગોમા ને ભાદર આવી;
અતિશે એમાં આવેલું નીર, તેથી ઉભા રહ્યા તેને તીર...૧૫

વરણીને કહે નરવીર, તમે પણ રહો આ નદીતીર;
જ્યારે ઉતરે પૂર તમામ, રહેજો જઇ ભાદરે ગામ...૧૬

અમે તો દિવ્યદેહ ધરીને, જશું આ નદીયો ઉતરીને;
એમ કહી સદ્ય શ્રીજી સિધાવ્યા, ભાનુ ઉગતાં **ભોંયરે** આવ્યા...૧૭

૧.ઝડપ

મળ્યો પાદર ચારણ કોઈ, ત્યારે કૃષ્ણે કહ્યું તેને જોઈ;
જઈને વાસુર ખાચર પાસ, કરો એટલી વાત પ્રકાશ...૧૮

નાજા જોગિયાના ભગવાન, દેવા આવ્યા છે દર્શનદાન;
પછી ચારણ તે તહાં ગયો, સમાચાર નરેશને કહ્યો...૧૯

સુણી અચરજ પામિયા સહુ, ક્યાંથી આવ્યા હતા દુર બહુ?
પ્રભુજી નાજા ભક્તને ઘેર, ઉતર્યા જઈને રુડી પેર...૨૦

નાજા ભક્તે કહ્યું સ્તુતિ કરી, ભલે આપ પધારિયા હરિ;
પ્રભુને પધરાવ્યા પલંગે, બેઠા આગળ અંગ ઉમંગે...૨૧

ભક્તને કહે શ્રીમહારાજ, નદીએ ચાલો નાવાને કાજ;
પછી ત્યાં જઈને પ્રભુ નાહ્યા, નાજા ભક્તને કહે જગરાયા...૨૨

અમે ચાલિયા રજની મોઝાર, કાંટા પગમાં તો વાગ્યા અપાર;
એવાં વચન સુણી હરિ કેરાં, કાઢ્યા પગમાંથી કાંટા ઘણેરા...૨૩

સુખે બેઠા જ્યારે ઘેર આવી, ડોશીએ ત્યાં રસોઈ કરાવી;
એક વિપ્ર પવિત્ર બોલાવ્યો, રોટલો બાજરાનો કરાવ્યો...૨૪

કરલીની કરી તાજી ભાજી, જમીને થયા શ્રીહરિ રાજી;
દીન થૈને કહે નાજોદાસ, ચાલો જૈયે હવે નૃપ પાસ...૨૫

પેઠા દરબારમાં પછી જ્યારે, દીઠું અચરજ અદ્દ્ભુત ત્યારે;
પડ્યા કાને પીડાના પોકાર, કુટે છાતી રુવે નરનાર...૨૬

આ તે શું છે પુછે જગતાત, નાજે ભક્તે કહી ત્યારે વાત;
એવો કાયદો નૃપનો છે આંહીં, જન કોઈ ચોરે ચીજ કાંઈ...૨૭

તેના ઢીંચણ ભાંગી નખાવે, ઘણથી જેમ લોઢું ટીપાવે;
કરે તેની પીડાના પોકાર, રુવે તેના કુટુંબી અપાર...૨૮

પડ્યા જીવડા કોઈને છેય, પાટો બાંધવા તોય ન દેય;

કૈકનાં રુવે છે નાનાં બાળ, રુવે કોઈની નારી આ કાળ...૨૯
દયાળુથી તો દીઠું ન જાય, ચડે છે ચીતરી ચિત્તમાંય;
એવું સાંભળ્યું જોયું તે ઠામ, કહે ભક્તને શ્રીઘનશ્યામ...૩૦
ક્રૂર કર્મ કરે ભૂપ એવું, માટે તેને ન દર્શન દેવું;
અહિંથી પાછા જૈયે ઉતારે, બોલ્યા દુઃખી થતા જન ત્યારે...૩૧
પ્રભુ ભૂપને દર્શન દેશો, વળી ઉત્તમ ધર્મ કહેશો;
તેથી ક્રૂર કરમ કદી આવું, તજી દેશે માટે તહાં જાવું...૩૨
વળી છૂટકો થાશે અમારો, અમે માનશું પાડ તમારો;
દયા દિલમાં અમો પર લાવો, પ્રભુ તો ભૂપ પાસે સિધાવો...૩૩
પછી શ્રીહરિ ગઢ પર ગયા, રાજાજી જોઈને રાજી થયા;
બોલ્યો ભૂપ કરીને પ્રણામ, ભલે આવ્યા તમે ઘનશ્યામ...૩૪
નહીં આવત તો એવું થાત, નાજા ભક્તના ઢીંચણ જાત;
નિભાડામાંથી નાથજી જેમ, બચ્ચાં રાખ્યાં બિલાડીનાં તેમ...૩૫
તમે નાજાને ઉગાર્યો આજ, મોટા ઈશ્વર છો મહારાજ;
કરે દેશમાં ચોરીનું કામ, તેના ઢીંચણ ભાંગું છું આમ...૩૬
મારા ત્રાસથી ચોર ડરે છે, અજાણ્યા આવી ચોરી કરે છે;
સુણી એવું બોલ્યા હરિ આપ, તમે તે કરો છો મહાપાપ...૩૭
કરે અપરાધ જે જન જેવો, તે પ્રમાણે તેને દંડ દેવો;
તે તો છે રાજનીતિનો ધર્મ, પણ સમજવો તેહનો મર્મ...૩૮
જુગ જુગની જુદી જુદી રીત, ધર્મશાસ્ત્રમાં છે તે વિદીત;
તે પ્રમાણે કરે નૃપ ન્યાય, તો તે રાજાને પાપ ન થાય...૩૯
મનકલ્પિત જે દંડ દે છે, નૃપ તે જમપૂર વિચરે છે;
અતિ ઉત્તમ માનુષ્ય દેહ, નાવ ભવજળ તરવાનું તેહ...૪૦

અલ્પ દોષે એનો કરો નાશ, દેશો ઉત્તર શો જમ પાસ;
પાપનું ફળ પામવું પડશે, નિશ્ચે જાણો તે તો બહુ નડશે...૪૧

નાજાભક્ત ઉપર પણ એવો, કર્યો ક્રૂર વિચાર તે કેવો;
સુણી રાય બોલ્યા અતિ રુઠી, જમપુરની તો વાત છે જુઠી...૪૨

ભોળાને બીવરાવવાનું બાનું, તે હું જોયા વિના કેમ માનું ?
ત્યારે શ્રીહરિએ દૃષ્ટિ સાંધી, મહીપતિને કરાવી સમાધી...૪૩

એનો જીવ ગયો જમપુરમાં, જોઇ ત્રાસ થયો અતિ ઉરમાં;
જમના દુત મારવા લાગ્યા, કહ્યું ઢીંચણ તેં કેમ ભાંગ્યા ?..૪૪

પ્રભુજીએ જગાડ્યાથી જાગ્યો, ત્યારે તો સ્તુતિ કરવાને લાગ્યો;
ધર્મસુત મને નિયમ ધરાવો, જમમારથી મુજને મુકાવો...૪૫

કહે શ્રીજી કરો દૃઢ સહી, હવે ઢીંચણ ભાંગવા નહીં;
અલ્પ દોષના છે બંધીવાન, તેને જવા દ્યો નિજ નિજ સ્થાન...૪૬

માનો આટલું વચન અમારું, તેથી કલ્યાણ થાશે તમારું;
પછી ભૂપતિએ એમ કીધું, પ્રભુજીનું વચન ધરી લીધું...૪૭

છોડી મૂક્યા બંધીવાન જેહ, નમ્યા શ્રીહરિને પગે તેહ;
નાજા જોગિયાને કહે નાથ, રહો ગઢપુરમાં અમ સાથ...૪૮

એવી આજ્ઞા ચડાવીને માથે, ગયા **ગઢપુર** શ્રીહરિ સાથે;
એવી લીલા કરી એહ ઠામ, ગયા ગિરધર ગઢપુર ધામ...૪૯

એવામાં બનેલી એક વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
નૃપ અભયની સ્ત્રી સુરબાઈ, હતી ભૂપથી કાંઈ રિસાઈ...૫૦

પુત્ર ઉત્તમને સાથે લઈ, ગઢપુરથી રામપરે ગઈ;
તેના મનને મનાવાને કાજ, ગયા શ્રીહરિ લૈને સમાજ...૫૧

ગઢપુર થકી પશ્ચિમ દીશ, ગયા બે ગાઉ જ્યાં જગદીશ;

તહાં ઉન્મત્તગંગાને તીર, અતિ નિર્મળ નિરખિયું નીર...૫૨

સર્વે સંત સહિત ભગવાન, ઉતર્યા તહાં કરવાને સ્નાન;
નિર માંહી પેઠા બહુનામી, અતિશે ગંગા આનંદ પામી...૫૩

ધારાસહસ્ર તણું રૂપ ધર્યું, શ્યામને શિર સિંચન કર્યું;
ફણા શેષની જેવી હજાર, એવી શોભી તે અપરમપાર...૫૪

વળી શ્રીહરિનો મહિમાય, ગંગા વદન સહસ્રે ગાય;
નવી લીલા નિહાળવા એવી, આવ્યાં નભ સહુ દેવ ને દેવી...૫૫

પુષ્પવૃષ્ટિ કરે પ્રભુ શીશ, કહે જય જય શ્રીજગદીશ;
ગાય ગાંધર્વ હરિગુણગાન, નાચે અપસરાઓ લઈ તાન...૫૬

લીલા સંત ને હરિજન દેખે, અતિ ઉત્તમ અવસર લેખે;
કહે ગંગા અહો ભગવાન, શ્રીકૃષ્ણ કૃપાના નિધાન...૫૭

મારો દેહ **પ્રલંબ**[1] છે જેહ, પણ હૃદય તણું સ્થળ એહ;
સદા આ સ્થળમાં અવિનાશ, દિવ્યરૂપે કરો તમે વાસ...૫૮

મોટો સર્વથી મહિમા વધારો, **અભિલાખ**[2] પુરો એહ મારો;
સુણી બોલિયા સારંગપાણિ, ગંગા તારું હૃદયસ્થળ જાણી...૫૯

કર્યું સ્નેહ સહિત અમે સ્નાન, તને દેવાને આનંદદાન;
ધારા સહસ્ર ધરી તેં આ ઠામ, માટે આ તીર્થનું એ જ નામ...૬૦

મોટો આ સ્થળનો મહિમાય, અહીં પાપીએ પાવન થાય;
આવી આ સ્થળે તીરથ કરશે, સહેજે ભવસાગર તરશે...૬૧

આખા બ્રહ્માંડનાં તીર્થ જેહ, એક ત્રાજવામાં ધરે તેહ;
પણ આ તીર્થ તુલ્ય ન થાય, એવો આ તીર્થનો મહિમાય...૬૨

તારે તટ તીર્થ છે ઠામ ઠામ, પણ આ સ્થળે તીર્થ તમામ;

૧.ખૂબ લાંબો ૨.ઈચ્છા; આશા

સદા આ સ્થળમાં તુજ પાસ, દિવ્યરૂપે કરીશ હું વાસ...૬૩

મહિમા જાણી નાય આ ઠામ, એને આપીશ અક્ષરધામ;
શ્રાદ્ધ આ સ્થળમાં જેહ કરશે, તેના પૂર્વજ તો નકી તરશે...૬૪

ઉપજાતિ :

બોલ્યા વળી શ્રીહરિ સંત પાસ, તથા સુણો સૌ હરિભક્ત દાસ;
સૌ જાણજો જે જન સ્નેહી મારા, સૌથી વડું તીર્થ સહસ્રધારા...૬૫

આત્મા શરીરે હૃદયે ઠસે છે, આ ગંગનું તત્ત્વ અહીં વસે છે;
માટે બધા આ નદીના કિનારા, સૌથી વડું તીર્થ સહસ્રધારા...૬૬

ગંગા ગયા ગોમતી જે ગણાય, કાવેરિ કાલિંદિ મહી મનાય;
શોધી જુઓ સાત સમુદ્ર સારા, સૌથી વડું તીર્થ સહસ્રધારા...૬૭

જે મુક્ત છે અક્ષરધામ કેરા, તે ઈચ્છશે આ સ્થળને ઘણેરા;
ન માનશે માનવ જે નઠારા, સૌથી વડું તીર્થ સહસ્રધારા...૬૮

ચોપાઈ :

દાન પુણ્ય જે આંહિ કરાય, અવિનાશી એનું ફળ થાય;
પ્રાણી પામશે અક્ષરવાટ, મોટું તીર્થ જાણો તેહ માટ...૬૯

આ જે તીર્થ મને ઘણું પ્યારૂં, મનવાંછિત ફલ આપનારૂં;
એવી વાત કરી મહારાજે, સુણી સતસંગી સંતસમાજે...૭૦

પછી ત્યાં થકી પરવર્યા પ્રીતે, ગયા **રામપરે** રુડી રીતે;
કર્યો ત્યાં એક સ્થળમાં ઉતારો, સંતને વસવા જોગ્ય સારો...૭૧

સુરબાઈએ સાંભળી વાત, આંહિ આવ્યા શ્રીજી સાક્ષાત;
પાસે તેડાવ્યા દૈ સનમાન, કહ્યું આવ્યા ભલે ભગવાન...૭૨

પ્રભુ છો નિજજનપ્રતિપાળ, ભલે દર્શન દીધું દયાળ;
સુણી બોલિયા શ્રીગિરધારી, તમે માનો જો આજ્ઞા અમારી...૭૩

આંહીંથી ગોખલાણે પધારો, તેથી સ્વાર્થ સુધરશે તમારો;
રાણી બોલિયાં વાણી વિચારી, પ્રભુ માનીશ આજ્ઞા તમારી...૭૪

શશી સૂર્ય ફરે દિન નીશ, માની આજ્ઞા તમારી મુનીશ;
શેષનાગ ધરા શિર ધરે, આજ્ઞા આપ તણી અનુસરે...૭૫

મેઘ વૃષ્ટિ કરે નિજ ટાણે, એ તો આપની આજ્ઞા પ્રમાણે;
સિંધુ મેલે નહીં મરજાદ, રાખે આપની આજ્ઞાને યાદ...૭૬

બ્રહ્મા વિષ્ણુ ને ઇંદ્ર મહેશ, આજ્ઞા આપની લોપે ન લેશ;
ત્યારે હું કેમ આજ્ઞા લોપીશ, પ્રભુ જેમ કહો તે કરીશ...૭૭

ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ તેહ ટાણે, તમે જાઓ તરત ગોખલાણે;
સર્વ સામાન ગાડામાં ભરજો, આજ રાતે તો આંહીં ન ઠરજો...૭૮

પછી ત્યાં થકી ગઢપુર જાજો, સર્વ સંપે વસી સુખી થાજો;
મારી આજ્ઞાને માનશો જ્યારે, સુખિયાં થશો સર્વ પ્રકારે...૭૯

જન જેહ છે રામપરામાં, કહું છું સૌને એહ સમામાં;
આજ રાતે રહેવું ન આંહીં, માલ મિલકત લૈ જવું ક્યાંહી...૮૦

અમે તો જશું દેશમાં ફરવા, દૈવી જીવને ઉપદેશ કરવા;
એમ કહિ હરિ તતપર થયા, ગામ **ભાદરે** ભગવત ગયા...૮૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

મહત વચન માંહિ મર્મ હોય, જન નહિ જાણિ શકે જ તેહ કોય;
હરિનું અચળ વાક્ય જાણિ એવું, સમજુ જને સુણી સદ્ય માની લેવું...૮૨

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે નાજાભક્ત-રક્ષણનામ એકોનવિંશો વિશ્રામઃ ॥૧૯॥

પૂર્વછાયો :

હરિએ આજ્ઞા કરી હતી, જન સર્વ જજો પરગામ;
રાતવાસો રહેશો નહીં, મારું માની વચન આ ઠામ...૦૧

ચોપાઈ :

આજ્ઞા જે હરિએ ફરમાવી, તે તો સહુ જનને સંભળાવી;
માન્યું વચન તે શ્રીજીનું જેણે, માલ મિલકત સંભાળી તેણે...૦૨

સુરબાઈ ગયાં ગોખલાણે, બીજા જન ગયા કોઈ ઠેકાણે;
જેને હરિનો નહીં વિસવાસ, રાખ્યો તેણે તો ત્યાં જ નિવાસ...૦૩

ફોજ ગાયકવાડની જેહ, આવી ત્યાં તો બીજે દિન તેહ;
ગામ રામપરા લૂંટી લીધું, કાંઈ કોઈનું રહેવા ન દીધું...૦૪

બહુ પીડાના શબ્દ પોકારી, રુવે બાળક નર અને નારી;
આજ્ઞા શ્રીહરિની નહિ માની, તેથી તેને થઈ મોટી હાની...૦૫

જેણે જેણે તે સાંભળી વાત, જાણ્યો શ્રીજીનો મહિમા અઘાત;
ગોખલાણા થકી સુરબાઈ, બીજે દિન ગયાં ગઢપુરમાંઈ...૦૬

જઈ **ભાદરે** શ્રીભગવાન, દીધાં દાસને દર્શન દાન;
મળ્યા ત્યાં બ્રહ્મચારી મુકુંદ, અતિ ઉપજ્યો એથી આનંદ...૦૭

વસે ત્યાં વશરામ સુતાર, બીજા પણ હરિભક્તો ઉદાર;
કરે શ્રીજીની સૌ જન સેવા, ભલો લાભ અલૌકિક લેવા...૦૮

હતો ચાતુરમાસ સુકાળ, વળી તે દેશમાં એવો ચાલ;
શિવનો દોરો લે[1] સોમવારે, વારાફરતિ તે ઉજવે જ્યારે...૦૯

સગા સ્નેહીને તે તો જમાડે, નોતરે હરિને તેહ દહાડે;
એક પ્રેમજી વાણીયો હતો, જમવા નિત્ય હરિ સાથે જતો...૧૦

૧.શંકરના મંદિરે પૂજારી પાસેથી નાડાછડીનો ટૂકડો લે. દોરો લેનારે બધાને જમાડવાના હોય એને દોરો ઊજવ્યો કહેવાય. (દા.ત. રવિસભાના યજમાન)

પણ લોભી અતિશે જ એય, કોઈને નહિ નોતરું દેય;
એના લોભ તણી વાત આવી, હરિને હરિભક્તે સુણાવી...૧૧
પુણ્ય અર્થે તો પૈસોયે એક, કદી વાવરતો નથી છેક;
તેને ઘેર જમો જ્યારે તમે, તમને ખરા માનીએ અમે...૧૨
કહે શ્રીજી તમે સઉ જમો, તો હું મેળવી દઉં એવો સમો;
સૌએ જમવાની હા કહી જ્યારે, વળી પુછ્યું પ્રભુજીએ ત્યારે...૧૩
ઝાઝિ છે એને શેમાં આસક્તિ, વિચારીને કહો તેની વ્યક્તિ;
બોલ્યા સૌ જન ત્યાં એવી રીત, રસાસ્વાદમાં છે એને પ્રીત...૧૪
પછી શ્રીજીએ બોલાવ્યો એને, એક પ્રશ્ન તો પુછીયું તેને;
જમવામાં તમે વખણાઓ, કહો પેંડા તે કેટલા ખાઓ...૧૫
બોલ્યો પ્રેમજી તે રુડી પેર, પેંડા તો હું જમું પાંચ **શેર**[1];
કહે હરિ જો જમી ન શકાય, સતસંગી જમાડો બધાય...૧૬
પ્રેમજી કહે હે પરમેશ, પાંચ શેરમાં છાંડું ન લેશ;
પૈસાભાર જો ભુકોએ પાડું, સતસંગી બધાને જમાડું...૧૭
મારો જો ન આવે વિસવાસ, મુકું **નંગ**[2] પટેલની પાસ;
એમ કહી હેમનું નંગ કાંઈ, આપ્યું પટેલના હાથમાંઈ...૧૮
પછી શ્રીજીએ પેંડા મગાવ્યા, પાંચ શેર પુરા તે તો લાવ્યા;
પ્રેમજી પેંડા જમવાને લાગ્યો, વચ્ચે પાણી પીતાં ભ્રમ ભાગ્યો...૧૯
ત્રણ શેર જમ્યો તે તો જ્યારે, ઉપજી અકળામણ ત્યારે;
વળી શેર જમ્યો જેમ તેમ, પાંચ શેર પુરા થાય કેમ?..૨૦
જેમ વિપ્ર ઘણું જમનાર, જમી જાય લાડુ દશબાર;
તોય જાણે કરું ઘણો ભોગ, નહીં આવે ફરી આવો જોગ...૨૧

૧.એક શેર=૫૦૦ ગ્રામ-અઢી કીલો ૨.ઘરેણું

પછી કંઠ સુધી પેટ ભરે, પછીથી ભલે અકળાઇ મરે;
તેમ પ્રેમજી પણ બહુ જમે, કરે નહિ જ વિચાર તે સમે...૨૨

પણ થાક્યો બહુ જમી જ્યારે, પડ્યા મૂક્યા પેંડા પાંચ ત્યારે;
જગજીવન બોલિયા જોઈ, જમી જાઓ કે આપો રસોઈ...૨૩

કહે પ્રેમજી હું તો જમાડું, થોડું ઘી ઘાલી ગોળના લાડુ;
હરિભક્તો કહે ભગવંત, જમાડ્યા ન કદી એણે સંત...૨૪

પ્રસાદી લેવા પહેલો જ આવે, પુણ્ય કામમાં પૈસો ન લાવે;
ઘેર ખાય ન પૂરો આહાર, પાસે **પુંજી**[1] છે પાંચ હજાર...૨૫

કહે શ્રીજી સુણો સઉ કોઇ, દુધપાકની લેશું રસોઈ;
કહે પ્રેમજી હે મહારાજ, એવી શક્તિ નથી મારિ આજ...૨૬

દૂધપાક રસોઇ દેવાય, ત્યારે તો મારું ઘરબાર જાય;
પછી ઘડપણમાં શું હું ખાઉં, જાય ધન ભીખ માગતો થાઉં...૨૭

કહે શ્રીજી કસર ઘણી કરશું, ઝાઝું ખરચ થવા થકી ડરશું;
કહે પ્રેમજી સો જણ કાજ, અઢી મણ દુધ લ્યો મહારાજ...૨૮

તેમાં કાંઇ કપૂર નંખાય, ઝાઝું કોઇ થકી ન જમાય;
જે જે હરિજન જમવાને આવે, સાથે છોકરું કોઇ ન લાવે...૨૯

પ્રેમજીએ પટેલને કહ્યું, આવજો જમવા જન સહુ;
દૂધપાક રસોઇ બનાવો, કરકસર તો ખુબ કરાવો...૩૦

બીજે દિવસે જમ્યાનું **ઠરાવ્યું**[2], પટેલે સીધું સર્વ મગાવ્યું;
થઈ સર્વ રસોઇ તૈયાર, જમ્યા પ્રથમ જગત કરતાર...૩૧

પછી સંત ને હરિજન બેઠા, પ્રભુ પિરસવા પંગતે પેઠા;
દૂધપાકમાં ઘી પીરસે છે, જોઇ પ્રેમજી એમ કહે છે...૩૨

૧.મૂડી ૨.નક્કી કર્યું

ઘણું ઘી આવી રીતે વાવરશો, મને તો ભીખ માગતો કરશો;
પીરસો પ્રભુ ઘી થોડું થોડું, ઝાઝું નાણું તે હું ક્યાંથી જોડું...૩૩

ગણ્યા કરતાં અધિક કોઈ આવે, વઢી તેને તો કાઢી મુકાવે;
કહે પ્રેમજી સૌને કહેજો, મારું કારજ આ માની લેજો...૩૪

સર્વ સંત જમી રહ્યા જ્યારે, માગી કોઈએ વરિયાળી ત્યારે;
બોલ્યો પ્રેમજી તેહ મુખથી, સાટું વરિયાળીનું કર્યું નથી...૩૫

પછી જ્યાં વળતો દિન થયો, પ્રભુ પાસે તે પ્રેમજી ગયો;
કહ્યું દાગીનો મારો મગાવો, કહી પટેલને પાછો અપાવો...૩૬

ત્યારે બોલ્યો પટેલ તે ઠામ, ચૂકાવી દ્યો રસોઈના દામ;
ત્યારે દાગીનો દેશું તમારો, તમ સાથે ન થાય ઉધારો...૩૭

દીધા દામ ચૂકાવીને જ્યારે, પટેલે દીધો દાગીનો ત્યારે;
પ્રભુએ કર્યું એવું ચરિત્ર, સુણતાં જન થાય પવિત્ર...૩૮

પૂર્વછાયો :

પ્રભુ મળે દુરગુણ ટળે, જાતિસ્વભાવ તો ન જનાર;
પારસ કરે હેમ લોહનું, પણ મટે ન ધાર આકાર...૩૯

જોડીયા બંદરમાં બની, એવે સમે વળી એક વાત;
તેહ હવે તમને કહું, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત...૪૦

ચોપાઈ :

ભલા જોડીયા બંદરમાંય, હતો એક પટેલ તે ત્યાંય;
સતસંગી તેનો સુત થયો, તેથી તાત તો રીસાઈ રહ્યો...૪૧

સતસંગ છોડાવાને છેક, એણે કીધા ઉપાય અનેક;
ઘરમાંથી તેને કાઢી મુક્યો, તોય તે નહિ સત્સંગ ચુક્યો...૪૨

હતો એક જ પુત્ર તે એને, તેથી દુઃખ લાગ્યું ઘણું તેને;

રાજા સંગ્રામજી કહેવાય, જામનો તાબેદાર ગણાય...૪૩

તેની પાદરમાં કૂળદેવી, તે તો વાલી તેને જીવ જેવી;
તેનાં દર્શન કાજ ગયેલ, મળ્યો ત્યાં જઈ તેહ પટેલ...૪૪

બેય આંખમાં આંસુડાં લાવી, નૃપને અરજી સંભળાવી;
આજ સ્વામિનારાયણ જે છે, જાદુગર અતિ પાખંડી એ છે...૪૫

મારા પુત્રને તેણે ભમાવ્યો, બાપદાદાનો ધર્મ છોડાવ્યો;
કુળદેવી તમારી છે જેહ, તેની નિંદા કરે બહુ તેહ...૪૬

એવું સાંભળીને ચડ્યો ક્રોધ, કર્યો સત્સંગી સાથે વિરોધ;
સૌને પકડીને કેદમાં નાખ્યા, તેમાં કોઈને છુટા ન રાખ્યા...૪૭

ભાદરે હતા હરિ સાક્ષાત, તેણે સાંભળી તે બધી વાત;
સારા સારા જનો લઈ સાથ, **જોડીયે** વિચર્યા જગનાથ...૪૮

ગામ પાસે ગયા પરમેશ, વળ્યો દેવી પૂજીને નરેશ;
પાલખીમાં બેઠો હતો રાજ, દીઠો શ્રીજીનો તેણે સમાજ...૪૯

પુછ્યું ચાકરને ચિત્ત ધારી, કોણ આવે ધોળાં વસ્ત્રધારી?
ત્યારે ચાકર એમ કહે છે, પોતે સ્વામિનારાયણ એ છે...૫૦

પગે ચાલી ગયો સામો રાય, પ્રભુને લાગ્યો પ્રેમથી પાય;
ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ, ભૂપ છો તમે બુદ્ધિના ધામ...૫૧

કેમ દ્વેષ રાખો અમ માથે ? વાંધો શો પડ્યો છે અમ સાથે?
સતસંગીને કેદ કર્યા છે, શાથી તે ગુનેગાર ઠર્યા છે ?...૫૨

ભૂપે ઉચ્ચારી ત્યાં વાણી એવી, અમારા કુળની છે જે દેવી;
તમે તો તેની નિંદા કરો છો, તેથી દ્વેષી અમારા ઠરો છો...૫૩

એવું સાંભળીને કહ્યું હરિએ, અમે દેવની નિંદા ન કરીએ;
દેવ હિંદુના યવનના હોય, નિંદા કરિએ નહીં અમે તોય...૫૪

સૌને પોતપોતા તણા ઈષ્ટ, અતિશે હોય વાલા અભિષ્ટ;
તેની જો કાંઈ નિંદા કરાય, ક્લેશ ઉપજે દિલડું દુખાય...૫૫

માટે શિષ્ય અમારા જે હોય, દેવનિંદા કરે નહિ કોય;
એવી આજ્ઞા કરેલી છે અમે, કરે નિંદા તે અમને ન ગમે...૫૬

સુણી રાજાએ માનિયું સત્ય, મોટા પુરુષ ન બોલે અસત્ય;
સારા વિનતિના શબ્દ સુણાવ્યા, પાલખીમાં પ્રભુ પધરાવ્યા...૫૭

કહ્યું એમ વળી કર જોડી, હરિભક્તોને મુકીશ છોડી;
દરબારમાં આવ્યા ઉમંગે, બેઠા ઓસરી માંહી પલંગે...૫૮

કેદમાંથી છોડ્યા સતસંગી, આવ્યા સૌ હરિ પાસે ઉમંગી;
પછી ભૂપતિએ ભાવ લાવી, ભલી ભાતે રસોઇ કરાવી...૫૯

બ્રહ્મચારીએ ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
સંતો જમવા બેઠા જેહ ઠામ, રહ્યા પિરસવા શ્રીઘનશ્યામ...૬૦

સજી સાંજે સભા ઘણી સારી, ઘણી જ્ઞાનની વાત ઉચ્ચારી;
જ્ઞાનઅમૃતની વૃષ્ટિ થાય, સૌને આનંદ ઉર ન સમાય...૬૧

કરે શ્રીહરિ દિવ્ય ચરિત્ર, ભાસે પૂરણ તેજ પવિત્ર;
પટેલે પેખ્યું ઐશ્વર્ય એવું, ટાળે સર્વના સંશય તેવું...૬૨

સતસંગી થયો વ્રત ધારી, કહ્યું કાલે રસોઇ છે મારી;
બીજે દિવસે તો દીધી રસોઈ, જનો અચરજ પામીયા જોઈ...૬૩

સતસંગી સહુને જમાડ્યા, સારી રીતે સંતોષ પમાડ્યા;
પછી હરિજનને ઘેર ઘેર, પધરામણી થઈ રુડી પેર...૬૪

થઈ સર્વ પ્રકારે ત્યાં શાંતિ, ભાંગી ગૈ સૌના મન તણી ભ્રાંતિ;
એવો મહાપ્રભુનો પ્રતાપ, એ તો અતિ અકળિત અમાપ...૬૫

સૌને દઈ સુખનું એમ દાન, ગયા **ભાદરે** શ્રીભગવાન;
એવામાં હતો **આશ્વિન**[૧] માસ, પણ વૃષ્ટિ થઈ ચારે પાસ...૬૬

ત્રણ દિવસ લગી એલી લાગી, તેથી ટાઢ અતિશય જાગી;
સાધુઓને નિયમ હતું એવું, વનમાં જ અહોનિશ રહેવું...૬૭

એક વાર જ વસ્તીમાં જાવું, રાંધ્યું માગી ગોળા વાળી ખાવું;
વનમાં એક આસન વાળી, બેસવું સ્થિર નિદ્રાને ટાળી...૬૮

ધર્મનંદનનું ધ્યાન ધરવું, વરુ વાઘ થકી નહિ ડરવું;
ઘણી વૃષ્ટિ થકી પડી ઠંડ, કરિ તે પણ સહન અખંડ...૬૯

એક સાધુ **અવાચક**[૨] થયા, તેને જોવા ગોવાળિયા ગયા;
નહીં બોલ્યા બોલાવતાં એહ, ત્યારે જાણ્યું તજી ગયા દેહ...૭૦

જૈને મૂળજીભક્તને ઘેર, બોલ્યા ગોવાળિયા એવિ પેર;
વનમાં એક સાધુ તમારા, ટાઢ્યે પામ્યા છે મૃત્યુ બિચારા...૭૧

તેના દેહને બાળો ડટાવો, થતું હોય તે રીતે કરાવો;
પછી ત્યાં મૂળજીભક્તે જઈ, જોઈ સાધુની જે સ્થિતિ થઈ...૭૨

જાણ્યું ટાઢથી થીજી ગયા છે, તેથી શબ સમ સાધુ થયા છે;
મગના ઘણા **પાથરા**[૩] લાવી, ગુફા તે ગોઠવીને બનાવી...૭૩

મુક્યો તે માંહી સાધુનો દેહ, થયા તેથી સજીવન તેહ;
ઘેર જૈને રસોઈ કરાવી, સાધુને ખવરાવ્યું તે લાવી...૭૪

ભક્ત મુળજી ગામમાં ગયા, સાધુ તો તેહ વનમાં જ રહ્યા;
એવા સાધુને અતિ ધન્ય ધન્ય, નહીં શ્રીજીનું લોપે વચન...૭૫

પ્રભુજી નિજ આજ્ઞા પળાવે, એ જ ઐશ્વર્ય મોટું કહાવે;
અજ ઇંદ્ર ને શંકર જેવા, આગન્યામાં રહે એવા એવા...૭૬

૧.આસો માસ ૨.બેહોશ; બેભાન ૩.સુકાયેલ છોડનો ઢગલો

ભાદરામાં રહી ભગવાને, એવી લીલા કરી એહ સ્થાને;
ગયા **ગઢપુર** શ્રીઘનશ્યામ, દેતા દર્શન તે ગામોગામ...૭૭

કર્યો અનકુટ ઉત્સવ ત્યાંય, હરિજન હરખ્યા મનમાંય;
ન મળે શિવ બ્રહ્માને જેવું, ગઢપુરવાસી લે સુખ એવું...૭૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગઢપુર **પરમેષ્ટ**[૧] ધામ પ્રીછે, તહિં રહિ અક્ષરધામને ન ઈચ્છે;
પ્રગટ પરમનાથ જ્યાં બિરાજે, અતિ સુખ ત્યાં જ અનેક છેક છાજે...૭૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ભાદરાગામે પ્રેમજી વણીકઆખ્યાનકથનનામ વિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૦॥

પૂર્વછાયો :

પ્રભુ ચાલ્યા ગઢપુર થકી, દેવા દાસને દર્શનદાન;
કૃષ્ણ ગયા ગામ **કોટડે**, ભક્તિતનુજ શ્રીભગવાન...૦૧

ચોપાઈ :

ગયા **ગોંડળપુર** સુખદાઈ, મળ્યા ભૂપતિ ત્યાં હઠીભાઈ;
કહ્યું તેણે આંહીં સ્થિર ઠરો, મોટું મંદિર આ સ્થળે કરો...૦૨

કહે શ્રીહરિ મંદિર થશે, જ્યારે ઈશ્વરની ઇચ્છા હશે;
એવું આપી તેને વરદાન, **કાળાવડ** ગયા કરુણાનિધાન...૦૩

ખત્રિ જાદવજી તણે ઘેર, ઉતર્યા જઈને રુડી પેર;
માણાવદરમાં મહારાજ, ગયા દર્શન દેવાને કાજ...૦૪

સામા આવિયા ભટ મયારામ, બીજા પણ ત્યાંના ભક્ત તમામ;
પ્રભુએ ત્યાં પ્રબોધની કીધી, કાંઈ ખામી નહીં કોઈ વિધિ...૦૫

ભટે વિનતિ કરી પ્રભુ પાસ, મહારાજ રહો એક માસ;

૧.સૌથી શ્રેષ્ઠ

બોલ્યા ત્રિભુવનના પતિ ત્યારે, કચ્છ દેશ જવું છે અમારે...૦૬

ચાલ્યા ત્યાં થકી ધર્મનિધાન, ગયા **ભાદરે** શ્રીભગવાન;
ગામ **જોડીયે** દર્શન દઈ, **આમરણમાં** રહ્યા પછે જઈ...૦૭

ધૂળકોટે ને **પીપળિયા**માં, ત્યાં થકી ગયા ગામ **ભેલામાં**;
વિપ્ર ગોવિંદજીને નિવાસે, કર્યો ઉતારો શ્રીઅવિનાશે...૦૮

ગયા ગોવિંદ **માળિયે** ગામ, દરબારમાં ઉતર્યા શ્યામ;
રણ ઉતરી **વાંઢિયે** ગયા, ત્યાંથી **આધોઈ**માં જઇ રહ્યા...૦૯

જાડેજા લાધાજી દરબાર, ત્યાં જૈ ઉતર્યા ધર્મકુમાર;
જમ્યા સંત તથા ભગવંત, ભાળી ભૂપનો ભાવ અત્યંત...૧૦

સ્વામી માનુભાવાનંદ આવ્યા, ઘોડાસરપતિનો પત્ર લાવ્યા;
લખેલો એમાં એટલો સાર, ક્યારે આવશો જગતઆધાર?..૧૧

પુછ્યું શ્રીજીએ સ્વામીને એમ, વાતો ચાલે છે દેશમાં કેમ?
ત્યારે સ્વામીએ ઉત્તર દીધો, તમે યજ્ઞ ડભાણમાં કીધો...૧૨

તેની ચાલે છે વાત તમામ, એ જ સાંભળીએ ઠામોઠામ;
ત્યારે શ્રીજીએ વાત સંભારી, કરી યજ્ઞ તણી વિસતારી...૧૩

વસીને વળી આધોઇ ગામે, ઘણી લીલા કીધી ઘનશ્યામે;
ગિરધર ત્યાંથી **ભચાઉ** ગયા, ત્યાંથી **ખોખરામાં** જઇ રહ્યા...૧૪

હતિ પાણીની ત્યાં બહુ તાણ, પ્રાણીનાં તેથી પીડાતા પ્રાણ;
હરિજનને કહે ઘનશ્યામ, ખોદો કૂપ નિકળશે આ ઠામ...૧૫

ખોદતાં કૂપ નીકળ્યો ત્યાંય, જળ ખૂટે નહીં તેહમાંય;
એવો પેખી પ્રભુનો પ્રતાપ, સતસંગી થયા જન આપ...૧૬

ભુજનગર પ્રભુજી પધાર્યા, હરિભક્તના હરખ વધાર્યા;
પ્રૌઢ લીલા કરી પરમેશ, લખતાં વધે ગ્રંથ વિશેષ...૧૭

ગયા **માનકુવે** મુનિનાથ, હતો સંઘાથે સંતનો સાથ;
રવાગઢમાં ગયા રુડી પેર, શેઠજી હંસરાજને ઘેર...૧૮

જમીને ત્યાંથી નટવરનાવ, ગયા જ્યાં ગામ **કાળાતળાવ**;
ભક્ત મેઘજી સુતાર નામ, ઉતર્યા પ્રભુ તેહને ધામ...૧૯

ગયા **માંડવી** બંદર શ્યામ, મેતા ત્યાં તો રહે શિવરામ;
ત્રણ દિન રહ્યા તેહને ઘેર, જ્ઞાનવાતો કરી રુડી પેર...૨૦

ગામ **દોણ** તથા ગામ **ધાણ**, પછી ત્યાં ગયા શ્યામ સુજાણ;
ત્યાંથી કૃષ્ણ ગયા ગામ **તેરે**, રહ્યા માવજી સુતાર ઘેરે...૨૧

પ્રાગજી દવેને ત્યાં તેડાવી, પારાયણ ભાગવતની કરાવી;
સુણવા સંત સૌને તેડાવ્યા, તેઓ જ્યાં હતા ત્યાં થકી આવ્યા...૨૨

આવે સંત જે જે પાસે ચાલી, ભેટે શ્રીહરિ બાથમાં ઘાલી;
વળી પૂછે બધા સમાચાર, દેશકાળ કેવો છે તે ઠાર?..૨૩

સાત દિવસે પારાયણ થઈ, સર્વે રાજી થયા સુણી લઈ;
દવેજીની પૂજા પછી કીધી, યથાયોગ્ય તે દક્ષિણા દીધી...૨૪

સંત **માધુકરી** માગી લાવ્યા, પાણી છાંટીને ગોળા વળાવ્યા;
જમવા બેઠા તે સંત જ્યારે, ત્રિભુવનપતિ બોલિયા ત્યારે...૨૫

આંહીંથી હવે ચાલશું અમે, ઝટ પાછળ આવજો તમે;
એમ કહી વિચર્યા ભગવંત, જમી ચાલિયા તરત જ સંત...૨૬

થયેલો હતો મધ્યાહ્ન કાળ, રવિતાપ તપ્યો વિકરાળ;
સંતો જોડા ન પહેરતા હતા, ચાલતાં અતિ ચરણ દાઝતા...૨૭

સંતને શ્રીજીએ દીઠા જ્યારે, પોતે પણ કાઢ્યાં પગરખાં ત્યારે;
એક વિપ્રને દીઠો દયાળે, તેને આપી દીધાં તતકાળે...૨૮

પગે દાઝતા શ્યામ સિધાવ્યા, એક બાવળ આગળ આવ્યા;

બેઠા છાયામાં ત્યાં ભગવંત, ત્યાં તો આવી બેઠા સહુ સંત...૨૯

સ્વામી માનુભાવાનંદ પાસ, ઉચર્યા એમ શ્રીઅવિનાશ;
કહો આજ બળ્યા પગ કેવા ? ત્યારે લાગ્યા તે ઉત્તર દેવા...૩૦

અમદાવાદ માંહી ઉનાળે, ઝોળી માગીએ મધ્યાહ્નકાળે;
ત્યારે દાઝે છે પગ મહારાજ, એવાં દાઝ્યાં ચરણ અતિ આજ...૩૧

દેખ્યાં દાઝતાં ચરણ તમારાં, એથી અંતર દાઝ્યાં અમારાં;
કહે શ્રીજી સુણો મુનિરાય, તપ સાધુને કરવું સદાય...૩૨

ચાલ્યા ત્યાંથી મનોહર માવ, આવ્યા જ્યાં ગામ **કાળાતળાવ**;
રહી ત્યાંના તળાવની પાળે, સંતો આગળ શ્રીધર્મલાલે...૩૩

જ્ઞાન વૈરાગ્યની કરી વાત, એમાં ઉંડું રહસ્ય અઘાત;
સ્વરૂપાનંદ આદિક સાધુ, બારનું એક મંડળ બાંધ્યું...૩૪

ગુજરાતમાં ફરવાને કાજ, ત્યાંથી મોકલ્યો તેહ સમાજ;
સતસંગીયોને લખ્યું એમ, કરજો સાધુ આ કહે તેમ...૩૫

પછી ત્યાં થકી શ્રીજી સિધાવ્યા, ગામ **માનકુવે** વળી આવ્યા;
ભુજનગર ગયા ભગવાન, શ્યામસુંદર સુખના નિધાન...૩૬

સારા ભક્ત સુંદરજી સુતાર, તેને ઘેર રહ્યા તેહ વાર;
પણ વારે વારે કહે વાત, અમે જાશું સોરઠ ગુજરાત...૩૭

કહે સુંદરજી સુણો નાથ, કેમ બંધાણા તે દેશ સાથ?
જુનો સત્સંગ છે કચ્છ માંહિ, રહેવું ઘટે ઝાઝું તો આંહીં...૩૮

મારા ઉપર જો હોય મેહેર, સદા કાળ રહો મુજ ઘેર;
પ્રભુએ ત્યારે થઈને પ્રસન્ન, આપ્યું સુંદરજીને વચન...૩૯

કહેશો આંહીંથી જાઓ તમે, ત્યારે આંહિથી જાશું જ અમે;
એમ કહીને રહ્યા હરિરાય, નિત્ય જ્ઞાનની વારતા થાય...૪૦

પ્રભુને પગે ગુમડું થયું, વધતાં વધતાં વધી ગયું;
રાખ્યું આસન તો મેડામાંય, કરે દેહક્રિયા સર્વ ત્યાંય...૪૧

ભુજના ભૂપનો કારભારી, હતો તે હરિનો દ્વેષકારી;
જગજીવન તેહનું નામ, નાત નાગર બહુ ધનધામ...૪૨

સતસંગી થઈ તેની નારી, શિર સાટે તેણે ટેક ધારી;
જગજીવનને કેવો દ્વેષ, સાંભળો કહું તેહ નરેશ...૪૩

સારો **હય**[૧] કે બળદ નિજ ધામ, પાડતો સહજાનંદ નામ;
કાંઈ વાત કરે વળી જ્યારે, બોલે શ્રીજીનું નામ ટુંકારે...૪૪

ભક્ત સુંદરજી જે સુતાર, રાજમાં તેનું માન અપાર;
ઘણો તાવ આવ્યો તેને તન, ત્યારે મેતો તે જગજીવન...૪૫

તેને જોવા તેને ઘેર ગયો, સમાચાર પુછી સ્થિર થયો;
પછી તેણે પુછ્યું તેહ ઠામ, સહજાનંદ છે કયે ગામ...૪૬

આપતા હતા ઉત્તર કાંય, આપોઆપ બોલ્યા પ્રભુ ત્યાંય;
અહીંયાં સહજાનંદ હું છું, તમ પાસે હું તરત આવું છું...૪૭

એમ કહિ હરિ ઉતર્યા હેઠા, કારભારી પાસે આવી બેઠા;
કારભારીએ પુછીયું એમ, પરમેશ્વર છો તમે કેમ ?..૪૮

રાધા લક્ષ્મી તણો પતિ હોય, પરમેશ્વર કહેવાય સોય;
ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ તેહ સાથ, હું છું રાધા ને લક્ષ્મીનો નાથ...૪૯

હું તો છું સચ્ચિદાનંદ બ્રહ્મ, મને ગાય **નિગમ**[૨] ને આગમ;
ચડ્યો ક્રોધ એવા સુણી બોલ, થયાં નેણ તેનાં રાતાં ચોળ...૫૦

ગયો ઘેર તે રીસ ચડાવી, આરબોની બેરખને બોલાવી;
કહ્યું આરબ ઝાઝા સિધાવો, સહજાનંદને બાંધી લાવો...૫૧

૧.ઘોડો ૨.વેદ; ધર્મશાસ્ત્ર

જાણી હીરજીભાઈએ વાત, સગા સુંદરજીના તે ભ્રાત;
કહ્યું જૈને રહો ઘનશ્યામ, ગંગારામજી મલ્લને ધામ...૫૨

ગંગારામે કહ્યું રુડી પેર, પધારો પ્રભુજી મારે ઘેર;
બધા મલ્લ મરી જશું જ્યારે, દેશું તમને પકડવાતો ત્યારે...૫૩

કારભારીની **ભારજા**[1] કેરો, મગાવ્યો રથ સરસ ઘણેરો;
કહે સુતારને મહારાજ, તમારા કહ્યાથી જાઉં આજ...૫૪

પ્રતિજ્ઞા મારી મેં પૂરી કરી, એમ કહીને રથે બેઠા હરી;
ગંગારામજી મલ્લને ઘેર, પ્રભુજી તો રહ્યા રુડી પેર...૫૫

નાત મલ્લની ત્યાં ભેળી થૈને, ઉભી હાથમાં હથિયાર લૈને;
આરબોની **હલાં**[2] હતી જેહ, ગઈ સુતારને ઘેર તેહ...૫૬

પુછ્યું જૈ સહજાનંદ ક્યાં છે, કહ્યું મલ્લને ઘેર ગયા છે;
મલ્લ લડવા થયા છે તૈયાર, એવી વાત જાણી જેહ વાર...૫૭

ત્યારે આરબ તે પાછા ગયા, સમાચાર દીવાનને કહ્યા;
સુણી દીવાન બોલ્યો ન કાંઈ, સમજીને રહ્યો મનમાંઈ...૫૮

દ્વેષનું ફળ પામ્યો દીવાન, ચૌટા વચ્ચે મરાણો **નિદાન**[3];
મોટા પુરુષનો દ્વેષ જે કરે, મહાપીડા તે પામીને મરે...૫૯

કહે મલ્લ મહાપ્રભુ પાસ, મારે ઘેર રહો એક માસ;
અમે દર્શનનું સુખ લૈયે, સુણી જ્ઞાન કૃતારથ થૈયે...૬૦

કહે શ્રીજી સુણો તમે સુજ્ઞ, કરવો છે **જેતલપુર** જજ્ઞ;
માટે ત્યાં જવું પડશે જરુર, એવી ઈચ્છા અમારે છે ઉર...૬૧

એમ કહી હરિ ત્યાંથી વિચરિયા, આવી રાત **અંજાર**માં ઠરિયા;
ત્યાંથી ભૂધર આવ્યા **ભચાઉ**, સતસંગી ગયા સામા ગાઉ...૬૨

૧.પત્ની ૨.સેના ૩.છેવટે; ચોક્કસ

ગયા **માળિયે** શ્રીમહારાજ, ત્યાંથી **પીપળીયે** જન કાજ;
ગયા **વણથળિએ** વૃષનંદ, **ભાયાવદરે** આનંદકંદ...૬૩

માણાવદરમાં મહારાજ, વિચર્યા લઈ સંતસમાજ;
ભટજી મયારામને ઘેર, પ્રભુજી ઉતર્યા રુડી પેર...૬૪

પ્રભુને પધરાવી પલંગે, પૂજ્યા ભટજીએ અધિક ઉમંગે;
ભટજીએ ત્યાં થાળ કરાવ્યો, ધર્મનંદનને તે ધરાવ્યો...૬૫

સર્વ સંતને દીધી રસોઈ, જમ્યા સૌ ભટ્ટનો ભાવ જોઈ;
ભટજીને કહે ભગવાન, તમે સાંભળો બુદ્ધિનિધાન...૬૬

ઘણા **ઓખાઈ**[1] જોડા કરાવો, સર્વ સાધુઓને પહેરાવો;
તાપે સાધુના દાઝે છે પાય, મારું અંતર એથી દુખાય...૬૭

પછી ભટજીએ જોડા કરાવ્યા, સર્વે સાધુઓને પહેરાવ્યા;
માણાવદરનો **મહીનાથ**[2], હરિને નમ્યો જોડીને હાથ...૬૮

બીબીયોએ કહાવિયું ત્યારે, કેમ દર્શન થાય અમારે?
ભટજી કહે બારીએ બેસો, **ચક**[3] નાખી ઓઝલમાં રહેશો...૬૯

આવશે શ્રીજીની અસવારી, તમે નીરખજો નેણ ધારી;
એમ શ્રીજીએ દર્શન દીધાં, સર્વ જનને કૃતારથ કીધાં...૭૦

કોટી બ્રહ્માંડના કરતાર, સકળેશ્વર સર્વઆધાર;
ઈચ્છે અજ હર ને સુરરાય, તોય દર્શન જેનાં ન થાય...૭૧

કોટિ કલ્પનું સુકૃત ફળે, ત્યારે તેહનું દર્શન મળે;
જેણે જેણે કર્યાં દરશન, અવતાર એનો ધન્ય ધન્ય...૭૨

પછી સંતનો લઈને સમાજ, **જુનેગઢ** ગયા શ્રીમહારાજ;
ઉતર્યા ઝીણાભાઈને ઘેર, તેણે સેવા સજી સારી પેર...૭૩

૧.પગરખાંની જાત ૨.રાજા; નવાબ ૩.પડદો

પછે ચાલીયા પ્રાતસકાળે, ગયા **વણથળી** થઈને **પંચાળે**;
પંચાળુ ઝીણાભાઈનું ગામ, માટે આવિયા તે તેહ ઠામ...૭૪

જોવા જે સંત કેવા છે સહુ, પ્રભુ પ્રકરણ ફેરવે બહુ;
ત્યારે પ્રકરણ ફેરવ્યું એવું, મન માગે તે તનને ન દેવું...૭૫

અનાદર થાય મન મોઝાર, નિત્ય એવો જ કરવો આહાર;
ઝીણાભાઈએ સૌને પુછ્યુંય, તમને નહિ ભાવે તે શુંય?..૭૬

ત્યારે કોઈ કહે ખોરી જાર, તેની બાટી જ હું તો ખાનાર;
કહે કોઈ હું કોદરા કેરો, રોટલો જ જમીશ ઘણેરો...૭૭

કહે કોઈ હું બાવટો ખાઉં, મનઈચ્છાથી ઉલટો થાઉં;
કહે કોઈ હું તો ખાઉં બંટી, શબ્દ દળતાં કરે નહીં ઘંટી...૭૮

જેના મનને ગમે નહીં જેહ, અન્ન ખાવાને માગીયું એહ;
ઝીણાભાઈએ શ્રીપ્રભુ પાસ, કરી વાત તે સર્વ પ્રકાશ...૭૯

આ તો જુદું જુદું માગે ખાવું, કહો ક્યાં થકી તે પ્રભુ લાવું?
કહે શ્રીજી કરો એ ઉપાય, ખોરી જારના ખાખરા થાય...૮૦

અમારી સાથે જે ફરનાર, નિત્ય એવો કરે જ આહાર;
ગળ્યું ચીકણું જે કહેવાય, એવું ખાવાનું તે નહીં ખાય...૮૧

ખોરી જારના ખાખરા કીધા, શ્રીજીએ સૌને પીરસી દીધા;
અલૈયે ખાચરે માંડ્યા ખાવા, પણ તેને તો **છેક**[૧] ન ભાવ્યા...૮૨

નવ ભાવે તથાપિ તે ખાય, **હુબકો**[૨] થઈ નીકળી જાય;
એવું દેખી મુળુભાઈ દાસે, કહી વાત તે શ્રીજીની પાસે...૮૩

રોટલો સારો હરિએ કરાવ્યો, અલૈયાને તે ખાવા અપાવ્યો;
ખાઈને પસતાયો બહુય, બીજા નિઃસ્વાદી સ્વાદીયો હુંય...૮૪

૧.સાવ; બિલકુલ ૨.ઊલટી

પછી તે તો જઈ તેહ કાળે, રોવા બેઠા તળાવની પાળે;
કહ્યું કોઈએ શ્રીહરિ પાસ, રુવે છે એક આપનો દાસ...૮૫

કહ્યું પર્વતભાઈને નાથે, તેડી લાવો તમે ઝાલી હાથે;
પછી ત્યાં ગયા પર્વતભાઈ, તેને તેડી લાવ્યા કર સાઈ...૮૬

તેને પુછે મહાપ્રભુ એમ, તમે ત્યાં જઈને રોયા કેમ?
અલૈયો કહે એમ મુંઝાણો, બીજા નિઃસ્વાદી હું સ્વાદી જાણો...૮૭

ખોરી જાર મને નહીં ભાવી, અકળામણ એ થકી આવી;
કહે શ્રીજી મારું કહ્યું માનો, જમજો રોટલો બાજરાનો...૮૮

એવી આજ્ઞા કરી હરિ જ્યારે, અલૈયાને થયું સુખ ત્યારે;
દયા એવી દયાળુ ધરે છે, નિજ ભક્તની રક્ષા કરે છે...૮૯

એક અવસરમાં મહારાજ, નદીએ ગયા નાવાને કાજ;
પ્રાણાયામ કર્યો પાણીમાંય, બ્રહ્મરંધ્રે ચડ્યો શ્વાસ ત્યાંય...૯૦

સર્વે ઐશ્વર્ય શ્યામ ધરે છે, વળી લીલા વિચિત્ર કરે છે;
સમાધિમાં રહ્યા ઘણી વાર, નાજે જોગીયે દીઠા તે ઠાર...૯૧

અતિ ઉંચે સ્વરે હરિ કેરી, તેણે પ્રાર્થના કીધી ઘણેરી;
સમાધિમાંથી શ્રીહરિ જાગ્યા, નાજાભક્તને કહેવાને લાગ્યા...૯૨

મારો સહજ સ્વભાવ છે જાણ, બ્રહ્મરંધ્રે ચડી જાય પ્રાણ;
તમે ઠીક જગાડ્યો અત્યારે, કોણ જાણે હું જાગત ક્યારે...૯૩

પ્રભુજીએ પંચાળા મોઝાર, એવી લીલા તો કીધી અપાર;
વિચર્યા ત્યાંથી સુંદરશ્યામ, ફરતાં ફરતાં ઘણાં ગામ...૯૪

જેતપુર ગયા જનદુઃખહારી, ત્યાંથી **ગોંડળ** ગિરિવરધારી;
કોટડે થઈ **વાંકિયે** ગયા, પછી **ગઢપુર** જઈ સ્થિર થયા...૯૫

INDEX

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગઢપુર સમ કોઇ અન્ય ધામ, પ્રિય હરિને નહિ ધામ કોઇ ઠામ;
ફરિ ફરિ ગઢપત્તને જ આવે, વળિ વિચરે પણ ચિત્ત ત્યાં ઠરાવે...૯૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિકચ્છદેશ-વિચરણનામ એકવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૧॥

પૂર્વછાયો :

જીવન જેતલપુર જવા, વળી ચિત્તમાં કીધો વિચાર;
પરવરતાં ગઢપુર થકી, લીધા પાર્ષદ સંત અપાર...૦૧

ચોપાઈ :

મહા સમરથ હરિ સાક્ષાત, જાણે ભૂત ભવિષ્યની વાત;
શું છે જેતલપુરમાં થવાનું, નથી તેહ પોતા થકી છાનું...૦૨

ઝીંઝાવદર વાલો સિધાવ્યા, સર્વે સત્સંગી કાઠી તેડાવ્યા;
કહે કૃષ્ણ ચાલી શકો જેહ, અમ સાથ તો આવજો તેહ...૦૩

દોડવુંયે પડે કોઈ ઠામ, થાકી જાય તેનું નથી કામ;
દરબાર અલૈયા ખાચરનો, હતો ત્યાં ઉતારો હરિવરનો...૦૪

સારો સામાન તેણે મગાવી, રસોઈ ભલી ભાત કરાવી;
જમ્યા શ્રીહરિ ને જમ્યા સંત, જમ્યા કાઠિયો પણ મતિમંત...૦૫

પછી કાઠીયોયે રુડી પેર, ઘોડાં તો મોકલાવિયાં ઘેર;
ચાલ્યા પાળા થઈ તેહ ટાણે, તેનું કારણ તો કૃષ્ણ જાણે...૦૬

ગયા શ્રીહરિ **અડવાલ** ગામ, તુળજારામ વિપ્રને ધામ;
રંગભીનો જઈ રહ્યા રાત, તેણે સેવા સજી ભલી ભાત...૦૭

બળોલે ગયા શ્રીઅવિનાશ, વશરામ ચારણને નિવાસ;
રુડી લીલા કરે હરિરાય, દેખવાને આવે દેવતાય...૦૮

કોઠ્ય કેરી બજારમાં થૈને, જન સર્વને દરશન દૈને;
ધોળકે ગયા ધર્મકુમાર, રેવાશંકર કેરે **અગાર**[૧]...૦૯

ગયા **જેતલપુર** જગદીશ, અગણિત બ્રહ્માંડના ઈશ;
પાદશાહી મહેલ જોઇ સારો, કર્યો તેમાં શ્રીકૃષ્ણે ઉતારો...૧૦

મુક્તાનંદ આદિક સહુ સંત, આવ્યા મંડળ સહિત મહંત;
આસોપલ્લવનાં ઝાડ પાસ, સભા સારી રચે અવિનાશ...૧૧

પ્રેમે સદ્‌ગુરુઓ પૂજા કરે, નિરખી છબી અંતરે ધરે;
દેશદેશના હરિજન આવ્યા, તે તો ભેટ ભલી ભલી લાવ્યા...૧૨

આનંદાદિક સ્વામીને કહ્યું, લાવો યજ્ઞનો સામાન બહુ;
ભૂમિ તો કરી સ્વચ્છ વળાવી, કુંડ મંડપ વેદી કરાવી...૧૩

ઘૃત ખાંડ ને ઘૌં તો મંગાવ્યાં, ભક્તો ગાડાં ભરી ભરી લાવ્યા;
જે જે જોઇયે વસ્તુ જરૂર, તે તે લાવી ભરી ભરપૂર...૧૪

ચારે વેદના વિપ્ર તેડાવ્યા, અતિ હર્ષ સહિત એહ આવ્યા;
ઉમરેઠમાં શ્રીજી સિધાવ્યા, નંદુભાઈએ ત્યાં જ તેડાવ્યા...૧૫

કરી પૂજા પુરો ધરી પ્યાર, રુપૈયા તો આપ્યા શત **બાર**[૨];
રહ્યા ત્યાં પ્રભુજી એક રાત, આવ્યા **જેતલપુર** જગતાત...૧૬

જયાબાઇ આદિક ગઢપુરથી, આવ્યાં આનંદ ધારીને ઉરથી;
થયો યજ્ઞસામાન તૈયાર, ચોખા વચમાં દિવસ રહ્યા ચાર...૧૭

ત્યારે શ્રીપુરના જને આવી, ઘણી શ્રીજીને વિનતિ સુણાવી;
ચાલો શ્રીહરિ શ્રીપુર માંહી, રહી બે દિન આવજો આંહીં...૧૮

૧.ઘર ૨.બારસો

પ્રમાણિકા છંદ :

નમામિ સંતનાયકં, સદૈવ સૌખ્યદાયકં;
અનેક વિશ્વકારણં, સુધર્મધૌર્ય ધારણં...૧૯

કુપંથગ્રંથ ખંડનં, સ્વકીય માર્ગમંડનં;
નમામિ મુક્તઅર્ચિતં, સુચંદનાદિ ચર્ચિતં...૨૦

નમો ભવાબ્ધિપારદં, સમસ્ત **શાસ્ત્રસારદં**[૧];
નમો નરાકૃતિધરં, અપાર ઈશ્વરેશ્વરં...૨૧

સુરારિગર્વ ગંજનં, સ્વભક્ત ભીતિભંજનં;
મનોવિકાર ભંજનં, નમો નમો નિરંજનં...૨૨

પયોજપત્ર લોચનં, મનોજમાન મોચનં;
નમામિ વિઘ્નવારણં, મદાંધદુષ્ટ મારણં...૨૩

સુધૌતવસ્ત્રસંધૃતં[૨], સદૂર્ધ્વપુંડ્રકં કૃતં;
પદાબ્જભક્તપાલકં[૩], ભજામિ ભક્તિબાલકં...૨૪

ચોપાઈ :

પ્રભુ શ્રીપુર માંહી પધારો, અમને અતિ હરખ વધારો;
સુણી શ્રીહરિ ઉત્તર દે છે, રાજના જન દ્વેષ કરે છે...૨૫

તમે જાણો છો તે તો બધાય, માટે ત્યાં હમણાં ન અવાય;
યજ્ઞ આ પૂરો થાય ન થાય, તેનું પણ નકી કહી ન શકાય...૨૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

એવાં વેણ સુણી હરિમુખ તણાં ભક્તો ઉદાસી થયા,
આશાભંગ ઉમંગભંગ થઈને દુઃખી દિલે થૈ ગયા;
જાણ્યું યજ્ઞ ન જો થશે પ્રભુ જશે ક્યાંથી સમૈયો થશે,
ઈચ્છા અંતરની બધી રહિ જશે હોનાર એવું હશે...૨૭

૧.શાસ્ત્રોનો સાર કાઢી આપનાર ૨.સ્વચ્છ વસ્ત્રોને ધારણ કરનાર ૩.શરણાગત ભક્તના પાલક

ચોપાઈ :

એવામાં તો બની એક વાત, કહું તે તમે સાંભળો ભ્રાત;
ચલોડા ગામમાં જીતબાઈ, સતસંગમાં શ્રેષ્ઠ ગણાઈ...૨૮

લલિતા ને જયાબાઈ જેવી, ઉપમા એને આપિએ એવી;
મંદવાડ સુણ્યો એને અંગ, ગયા દર્શન દેવા શ્રીરંગ...૨૯

ભાઉ સાહેબ શ્રીપુર માંય, પેશવાનો સુબો કહેવાય;
એને જૈને કહે જન **અજ્ઞ**[1], કરે છે સહજાનંદ જજ્ઞ...૩૦

જો તે જજ્ઞ પુરેપુરો થાશે, રાજ્ય પેશવાનું નકી જાશે;
કર્યો પ્રથમ જગન એહ જ્યારે, તવ તાત મુવા તેહ વારે...૩૧

જજ્ઞ આ જો પૂરો હવે થાશે, નકી જીવ તમારો જ જાશે;
એવું સાંભળી હરિને પકડવા, જજ્ઞ ભંગ કરીને **કનડવા**[2]...૩૨

મોટી ફોજ તેણે મોકલાવી, એ તો જ્યારે **જેતલપુર** આવી;
પુછ્યું સ્વામિનારાયણ ક્યાં છે, કહ્યું આંહિથી ક્યાંઇ ગયા છે...૩૩

પત્તો લાગ્યો પ્રભુનો ન જ્યારે, ફોજ પાછી વળી ગઈ ત્યારે;
આવ્યા **જેતલપુર** જગતાત, મુક્તાનંદે કહી બધી વાત...૩૪

પછી **ખેડે** ગયા મહારાજ, અંગરેજનું ત્યાં હતું રાજ;
કલેક્ટરને કહ્યું જઇ હરિયે, કરો મદદ તો ત્યાં જજ્ઞ કરીએ...૩૫

ત્યારે સાહેબે એમ ઉચ્ચાર્યું, નથી જેતલપુર તો અમારું;
ખેડામાં જો કરો જજ્ઞ તમે, કરિએ તો સહાયતા અમે...૩૬

મળ્યા એરણ સાહેબ નામ, મળ્યા રોબટ પણ તેહ ઠામ;
મળ્યા ડુગલ સાહેબ તે ટાણે, સર્વ શ્રીહરિને તે વખાણે...૩૭

કહ્યું ધર્મ ચલાવો છો સાર, તજાવો છો ચોરિ વ્યભિચાર;

૧.અજ્ઞાની માણસો ૨.હેરાન કરવા; પજવવા

નિંદો છો **મધુપાનનો**[૧] રાહ, એથી થાય છે ઓછા ગુનાહ...૩૮

જે જે થાય છે દાસ તમારા, તે તો સુધરીને થાય છે સારા;
પ્રશંસા તો એવી ઘણી કીધી, તે તો શ્રીજીએ સાંભળી લીધી...૩૯

આનંદાનંદને તેહ વાર, કહાવ્યા પ્રભુએ સમાચાર;
યજ્ઞ ત્યાં આ સમે નહીં થાય, સર્વ સંઘને કરજો વિદાય...૪૦

આદિ જુગમાં અસુર બહુ ફરતા, તે તો જજ્ઞ તણો ભંગ કરતા;
જજ્ઞ ભંગ કરે જ્યારે રાય, તેને પાપે તેનું રાજ્ય જાય...૪૧

પેશવાના સુબા આજ જે છે, મહાયજ્ઞનો ભંગ કરે છે;
તેનું ફળ તો તરત તેને થાશે, જાણજો જે તેનું રાજ્ય જાશે...૪૨

કાળ આવે વિનાશનો જ્યારે, ઉપજે બુદ્ધિ વિપરીત ત્યારે;
અભ્યાગત કોઈ આવે એ ઠાર, અન્ન દેજો તેને શેર ચાર...૪૩

નવું વસ્ત્ર દેજો નવ હાથ, રાજી કરજો અભ્યાગત સાથ;
એમ કહાવીને શ્યામ સુજાણ, દીનબંધુ પધાર્યા **ડભાણ**...૪૪

રાયજીના કુબેરજી તાત, ઉતર્યા તેને ઘેર નરભ્રાત;
મેડી ઉપર શ્રીમહારાજે, રાખ્યો ઉતારો એકાંત કાજે...૪૫

માલ જેતલપુરથી મગાવ્યો, એ તો અભ્યાગતોને અપાવ્યો;
અન્ન પ્રત્યેકને શેર ચાર, નવ હાથનું દે વસ્ત્ર સાર...૪૬

ત્યાં તો સુરતનો સંઘ આવ્યો, પ્રભુ પૂજવા સામાન લાવ્યો;
આવ્યા મલ્લ ત્યાં તો ગંગારામ, સૌએ પુજીયા શ્રીઘનશ્યામ...૪૭

ગયા **બુધેજમાં** બહુનામી, રહી રાત ચાલ્યા સુખધામી;
દેતા દાસને દર્શન દાન, **ગઢડે** ગયા ગુણના નિધાન...૪૮

૧.દારૂ પીવાનો

ગઢપુરમાં રહી જગદીશે, સુખ દાસને દીધાં અતિશે;
દેહો ખાચર ને મીણબાઈ, કરિયાણેથી આવીયાં ધાઈ...૪૯

ભલો ભાવ અંતર માંહી ધારી, પ્રભુ આગળ અરજ ઉચારી;
ફુલડોલ ઉત્સવ એહ ટાણે, કૃપાનાથ કરો કરીયાણે...૫૦

પછી આશ્રિતજન બહુ લૈને, કર્યો ઉત્સવ **કરીયાણે** જૈને;
કેસુડાં ને કેસર તણે રંગે, રમ્યા શ્રીહરિ સૌ જનસંગે...૫૧

દેહા ખાચરને ભાવ આવ્યો, સારો પોશાક પ્રભુને ધરાવ્યો;
જામો સોનેરી ને સુરવાળ, કડાં સોનેરી કરમાં વિશાળ...૫૨

એહ પોશાક લઈને મુનીશ, અલૈયાને આપ્યો **બખશીશ**[1];
કહ્યું એ જ સદા અંગે ધરજો, દેવા ઉપદેશ દેશમાં ફરજો...૫૩

થઈ ત્યાં તો રસોઈ તૈયાર, જમ્યા જુક્તિથી જગકરતાર;
પ્રભુ પીરસી જમાડીયા સંત, જમ્યા હરિજન પણ ત્યાં અનંત...૫૪

જે જેકાર કરી જગરાય, સર્વ સંઘને કીધા વિદાય;
ગઢપુર ગયા શ્રીગિરધારી, ભક્તિનંદન ભવભયહારી...૫૫

ગઢપુર અને ઉન્મત્તગંગ, એથી તીર્થ ન કોઈ **ઉતંગ**[2];
છપૈયે જનમ્યા અવિનાશ, કર્યો ગઢપુર માંહી નિવાસ...૫૬

ગઢપુરમાં ફર્યા ઘેર ઘેર, કરી પાવન પૃથ્વિ એ પેર;
રજ ગઢપુર સીમની જેહ, કરી સર્વ પ્રસાદીની તેહ...૫૭

દોહરો :

ઘેલા સમ તીરથ નહીં, ગઢપુર સમ નહિ ધામ;
ગોપીનાથ સમ દેવ નહીં, શ્રીહરિ સમ નહિ નામ...૫૮

૧.ભેટ ૨.શ્રેષ્ઠ

ચોપાઈ :

માટે તે ધામનો મહિમાય, સરવોપરિ શ્રેષ્ઠ ગણાય;
બીજું ધામ વળી વરતાલ, મહાશ્રેષ્ઠ જાણો મહીપાળ...૫૯

વળી શ્રીજી બોલ્યા છે વચન, સુણો હેતથી સૌ હરિજન;
હરિનવમી પ્રબોધની માંય, જાવું સૌ જને જાત્રાયે ત્યાંય...૬૦

મારી આજ્ઞાને જો અનુસરો, બે સમૈયા તે વરતાલે કરો;
એવી આજ્ઞા હમેશની કીધી, સૌએ સ્નેહથી દિલ ધરી લીધી...૬૧

વળી વરતાલમાં ઘણી વાર, રહ્યા આવીને ધર્મકુમાર;
બેય આચાર્ય આ સ્થળે સ્થાપ્યા, દેશના ભાગ બે કરી આપ્યા...૬૨

શિક્ષાપત્રી જે ધર્મનો સાર, રચી તે વરતાલ મોઝાર;
મુખ્ય દેવ અને મુખ્ય ગાદી, લખ્યા લક્ષ્મિનારાયણ આદિ...૬૩

માટે વરતાલનો મહિમાય, ગણતાં તે ગણી ન શકાય;
બીજાં જે જે પ્રસાદીનાં ગામ, વળી જ્યાં વિચર્યા ઘનશ્યામ...૬૪

કર્યાં ચારુ ચરિત્ર તે ઠાર, સંભળાવું સ્મૃતિ અનુસાર;
એક અવસરે શ્રીગિરધારી, વરતાલ જવાનું વિચારી...૬૫

સખામંડળ ને ઘણા સંત, સાથે લૈને ચાલ્યા ભગવંત;
ગયા **ઝીંઝાવદર** જગદીશ, આપ કોટિ બ્રહ્માંડ અધીશ...૬૬

રહે અલૈયો ખાચર ત્યાંય, ઉતર્યા તેના દરબાર માંય;
તાત તેહનો સદગુણધામ, તેનું સામત ખાચર નામ...૬૭

નામ માતાનું માંગલબાઈ, જેઠસુર અલૈયાનો ભાઈ;
જેઠસુરની નારીયો બેય, દેવુબાઈ બિજી રાણદેય...૬૮

તેના સામત આલીગ પુત્ર, સારું શોભે તેથી **ઘરસૂત્ર**[1];
ખીમ વાલ ને સૂમરી બાઈ, ત્રણ પુત્રીયો તે પણ ડાઈ...૬૯

૧.કુટુંબ

ભક્ત અલૈયે લગ્ન ન કીધું, ઊર્ધ્વરેતા તણું વ્રત લીધું;
આખું કુટુંબ ઈશ્વર ભજે, તન મનથી કુસંગને તજે...૭૦

સૌયે શ્રીહરિની સજી સેવા, ભલો લાવ અલૌકિક લેવા;
ભોજ ટાંક નામે ભલા ભક્ત, અતિશે હરિચરણે આસક્ત...૭૧

તેની **સુંદરી**[1] સાવલબાઈ, સતસંગી તે તેથી સવાઈ;
તેહ દંપતિએ શુભ પેર, તેડ્યા જમવાને જીવન ઘેર...૭૨

સાથે લૈ સહુ પાર્ષદ સંત, તેને ભવન ગયા ભગવંત;
શુદ્ધ બ્રાહ્મણે કીધી રસોઈ, જમ્યા જીવન સદ્‌ભાવ જોઈ...૭૩

પછી સંતની પંગત થઈ, પીરસ્યું પ્રભુએ પોતે જઈ;
ફળીયા વચે લીંબડા તળે, સભા સારી સજી તેહ પળે...૭૪

ભોજે પૂજિયા શ્રીભગવંત, શેષ ચંદને અર્ચિયા સંત;
વધ્યું ચંદન પાત્રમાં જેહ, હરિએ લીધું હાથમાં તેહ...૭૫

અરચા કરી તે લીંબડાને, સંતે પૂછિ તે વાત વાલાને;
કેમ ઝાડને અરચા કરી, સુણી હેતથી બોલિયા હરિ...૭૬

જોગી જોગથી ભ્રષ્ટ થયેલો, તેથી વૃક્ષનો દેહ ધરેલો;
પૂજ્ય જાણીને પૂજિયો એહ, થાશે મુક્ત જ્યારે તજે દેહ...૭૭

સુણિ સૌ જન વિસ્મિત થયા, પછી શ્રીહરિ ઉતારે ગયા;
ઝીંઝાવદરમાં તેહ કાળે, ઘણી લીલા કરિ છે કૃપાળે...૭૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

લલિત વિવિધ કૃષ્ણ કેરિ લીલા, હૃદય ધરે હરિભક્ત જે રસીલા;
સુણિ સુણિ ઉર ધારિ લેય જેમ, ચિત અતિ **ચાહ**[2] વધે વિશેષ તેમ...૭૯

૧.પત્ની ૨.ઉત્કંઠા; પ્રેમ

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્ય વિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે જયતલપુરે યજ્ઞભંગનિરૂપણનામ દ્વાવિંશો વિશ્રામઃ ॥૨૨॥

પૂર્વછાયો :

ઝીંઝાવદરથી સંચરી, ગયા **સારંગપુર** ઘનશ્યામ;
ત્યાંથી ગયા ગુજરાતમાં, કરતાં વચે વિશ્રામ...૦૧

ચોપાઈ :

થોડા દિવસમાં દીનદયાળ, પહોંચ્યા **ખેડે** જનપ્રતિપાળ;
વાટે કૈકનાં કરતા કલ્યાણ, દીનબંધુ પધાર્યા **ડભાણ**...૦૨

સૂતાં બેસતાં સરવે કાળ, વાલો સંભારે છે વરતાલ;
જેમ ઘરને સંભારે પ્રવાસી, એમ વરતાલને અવિનાશી...૦૩

દીઠાં **વરતાલનાં** ઝાડ જ્યારે, બહુ રાજી થયા પ્રભુ ત્યારે;
નારાયણગરના મઠ માંય, ઉતર્યા વાલો આવીને ત્યાંય...૦૪

નેણે નિર્ખીને શ્રીઅવિનાશી, હરખ્યા વરતાલના વાસી;
ઘેર ઘેર જઈ જનપાળ, જમ્યા થાળ સ્વજનપ્રતિપાળ...૦૫

કથા વારતા નિત્ય કરે છે, દાન જ્ઞાનનું દૈવીને દે છે;
થાય બ્રહ્મઆનંદની એલી, સૌને હૃદયે રહ્યો રંગ રેલી...૦૬

રામનવમીનો ઉત્સવ કીધો, લાવો સૌ સતસંગીએ લીધો;
એ જ એકાદશી પૂર્ણમાસી, કરી વરતાલમાં અવિનાશી...૦૭

પછી ચાલવા કીધી તૈયારી, ત્યારે વિનતિ કરે નરનારી;
વાલા આંહિ સદાકાળ વસો, કદી દૃષ્ટિથી દૂર ન ખસો...૦૮

કરો આ સ્થળે આપનું ધામ, સરવોપરિ સુંદરશ્યામ;
એમ સૌને સ્નેહાતુર જાણી, વૃષનંદન બોલિયા વાણી...૦૯

તમે સૌ જન ધીરજ ધારો, વળી વિશ્વાસ રાખો અમારો;
મોટું ધામ આ ઠામ કરીશ, સર્વ ધામમાં મુખ્ય ગણીશ...૧૦

સુણી વાલાનાં એવાં વચન, થયાં શાંત સકળ જનમન;
પછી ચાલિયા શ્રીજી ને સંત, ગયા **બુધેજમાં** બળવંત...૧૧

ગયા ત્યાં થકી **ગોરાડ** ગામ, ત્યાંથી **ગઢડે** ગયા ઘનશ્યામ;
રહ્યા રસ્તે જહાં જહાં રાત, તેની વિસ્તારી જો કહું વાત...૧૨

વધે ગ્રંથનો બહુ વિસતાર, આખી ઉંમરે આવે ન પાર;
માટે તે મુખ્ય ગામનાં નામ, તમને સંભળાવ્યાં આ ઠામ...૧૩

ગઢપુર માંહિ શ્રીગિરધારી, વસ્યા વાસ સ્વધામને ધારી;
વળી એક સમે વૃષલાલ, જવા ઈચ્છા કરી વરતાલ...૧૪

સાથે લૈ નિજ સંતસમાજ, ચાલ્યા ગઢપુરથી મહારાજ;
વાટે નિજજનનું ગામ આવે, દૈને દર્શન સુખ ઉપજાવે...૧૫

દેતા દર્શન જનપ્રતિપાલ, પછી વાલો આવ્યા **વરતાલ**;
આસપાસના ગામોમાં ફરિયા, દૈવી જીવને ઉપદેશ કરિયા...૧૬

સૌએ આંબાનો અવસર જોઈ, રસરોટલી દીધી રસોઈ;
એહ આંબાનાં ભાગ્ય અપાર, જેનાં ફળ જમ્યા જગતઆધાર...૧૭

વરતાલમાં શ્રી વૃષલાલે, રથજાત્રા કરી તેહ કાળે;
આસપાસના હરિજન આવ્યા, સૌને આનંદ ઉર ઉપજાવ્યા...૧૮

સિધાવ્યા વરતાલથી શ્યામ, રહ્યા જ્યાં ગામ **લીંબાશી** નામ;
ત્યાંથી **કૌકે** ગયા કરતાર, ગયા **ખસતે** ભુવનભરતાર...૧૯

ગયા **બોટાદમાં** બહુનામી, ત્યાંથી **ગઢપુરમાં** ગયા સ્વામી;
થોડા દિવસ રહી તેહ ટાણે, કૃપાસિંધુ ગયા **કરિયાણે**...૨૦

જન્મ અષ્ટમી ઉત્સવ જેહ, તેનો આદર ત્યાં કર્યો તેહ;
સંતદાસજી સંત સુજાણ, એવે અવસરે આવ્યા **ડભાણ**...૨૧

બદરીકાશ્રમે રહેનાર, ઘણાં તીર્થ વિષે ફરનાર;
શતાનંદમુનિ પણ નામ, કરે સંસ્કૃત કાવ્યનું કામ...૨૨

ગાય પ્રગટ પ્રભુનાં ચરિત્ર, જેની વાણી છે પરમપવિત્ર;
સતસંગિજીવન ગ્રંથ જેહ, રચનાર શતાનંદ તેહ...૨૩

ધરે શ્રીહરિનું સદા ધ્યાન, ભુલી જાય તે દેહનું ભાન;
ફરે ક્યારે દિગંબર થૈને, બેસે ક્યારે એકાંતમાં જઈને...૨૪

જળથળમાં ગમે ત્યાં સિધાવે, આવરણ કશું આડું ન આવે;
દૃષ્ટિ આગળ મૂર્તિ દેખાય, પળ એક ન દૂર **પળાય**[1]...૨૫

સ્વરૂપાનંદ આદિક જેહ, હતા સંત ડભાણમાં તેહ;
તેની પાસે ગયા સંતદાસ, ઉરમાં હરિ દર્શન આશ...૨૬

રહ્યા ત્યાં સંતદાસજી રાત, સાધુએ કહી શ્રીજીની વાત;
સંતમંડળ સાથે તે સંત, ગયા કરિયાણે ત્યાં ભગવંત...૨૭

દીઠા દૂરથી જ્યાં ઘનશ્યામ, દંડવત કર્યા સૌએ પ્રણામ;
સર્વ બાઈયોને કહે હરી, સંતદાસ થકી રહો **પરી**[2]...૨૮

તનનું ભાન તો નથી તેને, અડી બેસે રખે કોઈ એને;
એવાં વચન તે સાંભળી લઈ, વનિતા સહુ વેગળી ગઈ...૨૯

સંતદાસજીને સંતનાથ, ભેટ્યા હેત ધરી ભીડી બાથ;
વીશ પગલાં હઠ્યા સંતદાસ, પાંચ વાર આવ્યા પ્રભુ પાસ...૩૦

કરે ગાયનું વત્સ હિંસોરા, તેમ દોડિને આવે **સજોરા**[3];
દંડવત પડી કરતાં પ્રણામ, આવે પ્રેમનાં આંસુ એ ઠામ...૩૧

અતિશે થાય રોમાંચ **ગાત્ર**[4], તે તો જોઈ રહે જન માત્ર;
સંતદાસજીનો પ્રેમ જેવો, અન્ય કોઈ તણો નહિ એવો...૩૨

૧.જાય ૨.દૂર ૩.જોરથી ૪.શરીરનાં અંગો

મળ્યા જોવાને હરિજન સંત, બીજા જન પણ આવ્યા અનંત;
દંડવત કરતા સંતદાસ, તેને જોઇ બોલ્યા અવિનાશ...૩૩

દંડવત કરવાની **ખચીત**[1], વિશાળામાં છે આવી જ રીત;
પછી તેઓને બેસાડી પાસે, પેંડા ખાવા આપ્યા અવિનાશે...૩૪

તેણે પેંડાનો બાચકો ભર્યો, મુખમાં એક વાર જ ધર્યો;
પેંડા ખાતાં ફાવ્યા નહીં જ્યારે, આપ્યો હરિએ ભુકો કરી ત્યારે...૩૫

ખવરાવિયો ભૂકો બશેર, તોય ખાય તે તો તે જ પેર;
એવું ભાળી બોલ્યા ભગવાન, નથી ભુખ્યા ધરાયાનું ભાન...૩૬

પછી પેંડા તે બંધ રખાવ્યા, હતા ઝાઝા પાછા મોકલાવ્યા;
સુરે ખાચરે ધારીને પ્રેમ, સંતદાસજીને પૂછ્યું એમ...૩૭

સંતને સુરો ખાચર પુછે, બદરીકાશ્રમે કહો શું છે?
સંતદાસ કહે આંહીં જે છે, તત્ત્વનું તત્ત્વ જાણજો તે છે...૩૮

આથી અધિક નથી કોઇ ઠામ, ભલે જૈ જુઓ અક્ષરધામ;
સૂરે ભક્તે પુછ્યું વળી એમ, તમે ત્યાં ઘણું જાઓ છો કેમ?...૩૯

સંતદાસજી બોલિયા ત્યાંયે, નથી જાતો હું મારી ઇચ્છાયે;
મૂરતી મુજ આગળ થાય, મને દોરીને ત્યાં લઈ જાય...૪૦

સંતદાસની સાંભળી વાત, થયા હરિજન સૌ રળિયાત;
શ્રીજી સર્વોપરી પરમેશ, તેમાં સંશય નવ રહ્યો લેશ...૪૧

શ્રીજીની દિવ્ય મૂર્તિ રુપાળી, સંતદાસની આગળ ચાલી;
સંતદાસ ગયા કેડ્યે કેડ્યે, નદી ઉતરીને સામી તેડે...૪૨

જીવો ખાચર ગઢડેથી આવ્યા, તેને શ્રીજીએ સ્નેહે બોલાવ્યા;
જીવો ખાચર શ્રીહરિ પાસ, બોલ્યા અંતરે થૈને ઉદાસ...૪૩

૧.ખરેખર

સંતદાસનાં દર્શન કાજ, હું તો ગઢડેથી આવ્યો છું આજ;
તેનાં દર્શન મારે ન થયાં, કોણ જાણે તે કેટલે ગયા...૪૪

જેનાં ભાગ્ય ભલાં વખણાય, તેને એવાનાં દર્શન થાય;
બોલ્યા એમ નેણે નીર લાવી, દયાસિંધુને દિલ દયા આવી...૪૫

જે દિશામાં ગયા જ્ઞાનવાન, નિજ આંગળીએ કરી સાન;
સંતદાસને પાછા બોલાવ્યા, થોડી વારમાં તે પાછા આવ્યા...૪૬

જીવા ખાચરે દર્શન કીધું, નિજ ભાગ્ય ભલું ગણી લીધું;
બ્રહ્મચારીએ ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૪૭

સંતોને પીરશીને જમાડ્યા, કૃષ્ણે સૌને સંતોષ પમાડ્યા;
સાંજે શ્રીહરિ ઘોડીએ ચડી, ગયા પાદરમાં તેહ ઘડી...૪૮

ઘોડીને **કુંડે નાંખી**[1] ખેલાવી, બહુ ચંચળતાથી ચલાવી;
કહે કાઠીયો સૌ એવું જોઈ, આમ ખેલાવી જાણે ન કોઈ...૪૯

નવી લીલા એવી રિતે કરી, પૂર માંહી પધારીયા હરી;
સંતદાસને શ્રીજીએ ત્યાંય, રાખ્યા પાંચ દિવસ પુરમાંય...૫૦

પછી તો બદરીપતિ પાસ, મોકલ્યાથી ગયા સંતદાસ;
જનમાષ્ટમી ઉત્સવ જાણી, આવ્યા સંઘ ઘણા હર્ષ આણી...૫૧

મુક્તાનંદ આદિક મુનિ આવ્યા, સાથે સંતનાં મંડળ લાવ્યા;
અતિ ઉત્તમ ઉત્સવ કીધો, સૌએ લાવ અલૌકિક લીધો...૫૨

આવેલા હતા સારંગપુરથી, હરિભક્ત હરખ ધરી ઉરથી;
જીવો ખાચર સદગુણધામ, બીજા રાઠોડ ધાધલ નામ...૫૩

એહ આદિક સતસંગી સાથ, હરિ પાસે બોલ્યા જોડી હાથ;
પ્રભુ સારંગપુરમાં પધારો, સૌના મનમાં આનંદ વધારો...૫૪

૧.અતિ ઝડપથી ગોળ-ગોળ ફેરવી

કહે શ્રીહરિ ઘર જે તમારાં, પડી જાય એવાં છે નઠારાં;
માટે ત્યાં અમે કેમ અવાય, કોઈ સંતને સંકટ થાય...૫૫

તોય આગ્રહ કીધો અતીશે, દયા દિલમાં ધરી જગદીશે;
સખપર થઈને ઘનશ્યામ, ગયા **સારંગપુર** સુખધામ...૫૬

ઉતર્યા જીવા ખાચર ઘેર, તેની પત્નિને પુછ્યું સુપેર;
જીવો ખાચર તે કહો ક્યાં છે, કહ્યું બાઈએ બોટાદમાં છે...૫૭

સમૈયેથી જે સત્સંગી આવ્યા, એ તો એવા સમાચાર લાવ્યા;
હશે બોટાદમાં કાંઈ કામ, આવતાં **ઠર્યા**[1] તેથી તે ઠામ...૫૮

જીવા ખાચરને તેડવાને, મોકલ્યો હાજાને ભગવાને;
હાજો જીવા ખાચરની પાસ, પોતે ચાલ્યો ધરિને હુલાસ...૫૯

જાય કુદતો હનુમાન જેમ, હાજો ભરવાડ ચાલીયો તેમ;
હાજો હીમત રાખી સિધાવ્યો, જીવા ખાચરને તેડી લાવ્યો...૬૦

જીવો ભક્ત કહે અહો સ્વામી, ભલે આવિયા અંતરજામી;
એમ કહીને બેઠા પ્રભુ પાસ, બેઠા બીજા ઘણા હરિદાસ...૬૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ગુણનિધિ કરિયાણા ગામ કેરું, ઉદય થયું સદભાગ્ય તે ઘણેરું;
નિજસહ જનવૃંદ લૈ ઘણાય, કરિ જનમાષ્ટમિ શ્રીજિએ જણાય...૬૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે કરિયાણાગ્રામે અષ્ટમ્યુત્સવનામ ત્રયોવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૩॥

૧.રોકાઈ ગયા

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, સુણો ભૂપ ધરીને સ્નેહ;
સારંગપુરમાં શ્રીજીયે, કરિ લીલા કહું હવે તેહ...૦૧

ચોપાઈ :

એવામાં હતી વૃષ્ટિની તાણ, પશુ ઘાસ વિના તજે પ્રાણ;
હરિભક્ત ભેળા સહુ થૈને, કરી વિનતિ પ્રભુ પાસ જઈને....૦૨

દયાસિંધુ દયા દિલ આણો, પ્રાણી પીડા પામે છે તે જાણો;
ઈન્દ્ર આદિક દેવતા જે છે, આપના વશમાં સર્વ એ છે...૦૩

તમથી દિલમાં સહુ ડરે, કરો આજ્ઞા તો વૃષ્ટિ તે કરે;
સુણી ધર્મસુતે દયા ધરી, પછી ચોક વચ્ચે સભા કરી...૦૪

ઢોલિયો ગાડા ઉપર ઢળાવી, બેઠા તે પર શ્રીહરિ આવી;
ધ્યાન પોતાનું સૌને ધરાવ્યું, ભલી ભાતથી ભજન કરાવ્યું...૦૫

કર જોરથી તાળી વજાડી, નારાયણધુનિ સૌએ ઉપાડી;
એવામાં તો ઈશાનમાં **ભ્રાત્ર**[1], ચડી વાદળી **ગોપદમાત્ર**[2]...૦૬

દીઠી સૌએ પ્રથમ છેક છોટી, પણ ચડતી થતી આવિ મોટી;
આખો એથી છવાયો આકાશ, ચમકે વીજળી ચારે પાસ...૦૭

ઘણી ગર્જના થૈ ઘન કેરી, પછી થૈ તહાં વૃષ્ટિ ઘણેરી;
નિરખી હરખ્યાં નરનાર, કહ્યો કૃષ્ણનો જય જયકાર...૦૮

પોઢ્યા ઓરડામાં પ્રભુ રાતે, જીવો ભક્ત સેવે ભલી ભાતે;
ઈન્દ્રને હરિએ ધમકાવ્યો, નોતું વરસવું ને વરસાવ્યો...૦૯

તેથી ક્રોધ ચડ્યો ઘણો તેને, જાણે બોળી મારું આજ એને;
જેમ વ્રજ પર રીસ ચડાવી, ઈન્દ્રે વૃષ્ટિ કરી અતિ આવી...૧૦

૧.ભાઈ ૨.ગાયનાં પગલાં જેવડી

થાય આકાશ માંહી કડાકા, ભારે તોપના જેવા ભડાકા;
થાય વીજળીના ચમકારા, જાણે વરસતા હોય અંગારા...૧૧

પ્રલેકાળ ભયંકર ભાસે, તેથી માણસનાં મન ત્રાસે;
વરસે મેઘ મુશળધાર, જાણે આવ્યા ચડી મેઘ બાર...૧૨

નીર નેવમાં તો ન સમાય, આખા ઘરમાં પાણી પાણી થાય;
પાડોસે ઘર પડવાને લાગ્યાં, કળાહોળ થઈ જન જાગ્યાં...૧૩

જીવા ખાચરનું ઘર જેહ, પડવા માંડ્યું તે સમે તેહ;
કહે શ્રીજી કહ્યું હતું તમને, તમે તેડી જાશો નહીં અમને...૧૪

તોય માની નહીં તમે વાત, જુઓ કેવો થયો ઉતપાત;
હવે આ ઘર તો નકી પડશે, ત્યારે માગ જવાનો ન જડશે...૧૫

કહે ભક્ત સુણો હરિ તમે, નવી ડેલી ચણાવી છે અમે;
માટે તેને મેડે તમે ચાલો, સુણી ત્યાં ગયા ધર્મનો લાલો...૧૬

ત્યારે ઘર તો બધું પડી ગયું, ડેલીમાં પણ રસબસ થયું;
પ્રેમી જનનો પરખવાને પ્રેમ, એવે ટાણે બોલ્યા હરિ એમ...૧૭

ક્ષુધા તો લાગી છે બહુ અમને, કહું વાત ખરેખરી તમને;
વર્ણિ પાસે રસોઈ કરાવો, અમને જમવા પીરસાવો...૧૮

એવું સાંભળીને નરનારી, ઘણી અંતરે ધીરજ ધારી;
જોયા ચૂલા તો પલળી ગયેલ, રસબસ છાણાં કાષ્ટ થયેલ...૧૯

કોઠી ભાંગી નવા ચૂલા કર્યા, ભાંગી ખાટલો છોડીયાં કર્યાં;
વર્ણિ પાસે રસોઈ કરાવી, સ્નેહે શ્રીહરિને તે ધરાવી...૨૦

ભક્તનો એવો ભાવ નીહાળી, રુદયામાં રીઝ્યા વનમાળી;
ડેલીનો મેડો પડવાને લાગ્યો, ત્યારે જનમનમાં ભય જાગ્યો...૨૧

જીવો ખાચર ત્યારે કહે છે, દેવો ખાચર પાસે રહે છે;
તેણે ઘર તો કરાવ્યું છે નવું, માટે હમણાં તમારે ત્યાં જવું...૨૨

ત્યારે શ્રીહરિ તતપર થયા, દેવા ખાચરને ઘેર ગયા;
જીવા ખાચરની પડી ડેલી, તોય ધીરજ તેણે ન મેલી...૨૩

તેને **જ્યાન**[૧] ઘણું થવા લાગ્યું, પ્રભુ પાસે ન રક્ષણ માગ્યું;
પ્રેમભક્તિ જેને પ્રિય લાગે, તે તો માયિક સુખ ન માગે...૨૪

વિત્યો દિવસ પડી ગઈ રાત, એવામાં તો બની એક વાત;
વૃષ્ટિયે તો ન લિધો વિરામ, પડે ઘર પલળી ઠામઠામ...૨૫

લખો દેવો પાટીદાર ભાઈ, હરિભક્ત ભલા ગામમાંઈ;
તેનું ઘર તો પડ્યું મધ્ય રાતે, દબાયાં તેમાં ઢોર હતાં તે...૨૬

તથા માણસો ઘરનાં દબાયાં, છૈયાં છોકરાં પણ ન રખાયાં;
બુમો પાડી બહુને બોલાવ્યાં, પણ માણસ કોઈ ન આવ્યાં...૨૭

વરસાદની ગર્જના થાય, સાદ કોઈનો નહિ સંભળાય;
નહીં કોઈને જીવ્યાની આશ, રાખે પરનો ત્યાં કોણ તપાસ...૨૮

પ્રભુની ત્યારે પ્રાર્થના કરી, કરો આવી સહાયતા હરી;
ઊંચો મોભ રહ્યો એક ટકી, પડી જાશે એ તે તહાં થકી...૨૯

ઘરનાં જન સૌ મરી જાશે, બીજું પણ બહુ નુકશાન થાશે;
તમે કૈક છોડાવીયાં દુઃખથી, છોડાવ્યા ગજ ગ્રાહના મુખથી...૩૦

તમે પક્ષીનાં બચ્ચાં બચાવ્યાં, ગજઘંટની હેઠે રખાવ્યાં;
લાખાગૃહમાં પુરી સળગાવ્યા, તમે પાંડવોને ત્યાં બચાવ્યા...૩૧

બુડતાં હરિભક્તનાં વહાણ, તમે તાર્યાં તે શ્યામ સુજાણ;
નાવ બોળત મહાનદી નીર, તમે ઉગારિયા રઘુવીર...૩૨

તમે દ્રૌપદીની રાખી લાજ, એવાં એવાં કર્યાં ઘણાં કાજ;
દીનબંધુ દયા દીલ ધરો, આજ મારી સહાયતા કરો...૩૩

૧.નુકશાન

કોપ્યો વ્રજ પર દેવનો **નાથ**[૧], તમે ધાર્યો ગોવર્ધન હાથ;
એવી રીતે પધારીને આજ, મારી રક્ષા કરો મહારાજ...૩૪

આવે વહારે આવું દુઃખ જોઇ, તમ વગર નથી એવું કોઇ;
માટે આ સમે આવવું પડશે, નહીં આવો તો અપજશ ચડશે...૩૫

એવો સાંભળ્યો એનો ઉચ્ચાર, **ધાયા**[૨] ઉઠીને ધર્મકુમાર;
ખભા ઉપર મોભને ધાર્યો, ભક્તને એવી રીતે ઉગાર્યો...૩૬

વીતી રાત ને પ્રગટ્યું પ્રભાત, વરસીને થાક્યો વરસાદ;
આસપાસનાં માણસ આવ્યાં, પશુને તથા જનને કઢાવ્યાં...૩૭

ત્યાં સુધી મોભ ખભે જ ધરી, એક **ઠામ**[૩] ઉભા રહ્યા હરી;
જન દેખે નહીં કોઇ જેમ, જઇને સુતા ઉતારામાં તેમ...૩૮

જને જોયું પ્રભાતમાં જ્યારે, દીઠો કાપો ખભા પર ત્યારે;
કરી વિનતિ પુછી લીધી વાત, શ્રીમુખે બધિ કહી સાક્ષાત...૩૯

નાયી નિત્યક્રિયા કરી નાથે, પછી વાત કરી સંત સાથે;
આજ ઇચ્છા છે એવી અમારી, ભીક્ષા લેવા જવું ઝોળી ધારી...૪૦

ઘેર ઘેર ફરું થઇ એવો, જોવું વસ્તીનો ભાવ છે કેવો;
કહે સંત રહો આંહિ તમે, ઝોળિ માગીને લાવશું અમે...૪૧

ઘણો કાદવ કચરો છે વાટે, માનો વિનતી હરી એહ માટે;
વાત માની નહિ કાંઇ નાથે, ઝોળી ઝાલી પોતાને જ હાથે...૪૨

જીવો ખાચર બોલિયા વાણી, સ્નેહે સાંભળો સારંગપાણી;
હું તો આવીશ આપની સાથે, ઝોળી હેતથી ઝાલીશ હાથે...૪૩

તોય ઝોળી તેને નહિ આલી, ચાલ્યા માગવા શ્રીવનમાળી;
પુરમાં દિશા દક્ષિણમાંય, બોઘા શેઠનું ઘર છે જ્યાંય...૪૪

૧.ઇન્દ્ર ૨.દોડ્યા ૩.જગ્યા; ઠેકાણે

જૈને ઉચ્ચરિયા જગવંદ, નારાયણ હરે સચ્ચિદાનંદ;
શેઠના ઘર માંહિ ધરેલા, હતા મેથીના લાડુ કરેલા...૪૫

દીનબંધુને તે લાડુ દીધા, જગજીવને ઝોળીમાં લીધા;
ગયા ત્યાંથી પાછા પરવરી, હીરા શેઠ તણે ઘેર હરી...૪૬

નારાયણ હરે કીધો ઉચ્ચાર, આપી ત્યાં અતિ સુખડી સાર;
ઘનશ્યામ ફર્યા ઘણે ઘેર, પકવાન લાવ્યા રુડી પેર...૪૭

પ્રભુ ચાલીને ચોરામાં આવ્યા, સર્વ સંતને જમવા બોલાવ્યા;
દહીં દુધનાં દોણાં ભરેલાં, જીવે ખાચરે લાવીને મેલ્યાં...૪૮

બીજા હરિજન પણ એવું જોઇ, લાવ્યા રોટલા રોટલી કોઇ;
થઈ પંગત ચોરા મોઝાર, પ્રીતે પીરસ્યું પ્રાણઆધાર...૪૯

સાધુ પાર્ષદ સૌને જમાડ્યા, શ્યામે સૌને સંતોષ પમાડ્યા;
બ્રહ્મચારિએ કીધેલો થાળ, પછી તે જમ્યા જનપ્રતિપાળ...૫૦

વળી સાંજ સમો થયો જ્યારે, સભા શ્રીજીએ ત્યાં ભરી ત્યારે;
જોઇ ગામના ભાવિક જન, થયા શ્રીહરિ પૂર્ણ પ્રસન્ન...૫૧

આખું ગામ પવિત્ર છે જાણી, જીવા ખાચરને કહી વાણી;
ગામ ઉપર હું છું પ્રસન્ન, માટે માગો તે આપું વચન...૫૨

જીવે ખાચરે માગીયું ત્યાંય, જમ આવે નહીં ગામમાંય;
રાજી જો થયા છો ભગવાન, આપો એટલું એ વરદાન...૫૩

એમ માગ્યું ત્યારે કહ્યું માવે, ગામમાં કદિ જમ નહિ આવે;
વસ્તો ખાચર બોલિયા વેણ, દીનબંધુ સુણો સુખદેણ...૫૪

ગામના જન સીમમાં જાય, ત્યારે ત્યાં તેની શી ગતિ થાય;
માટે એવો આપો વર **બેશ**[1], સીમમાં જમ ન કરે પ્રવેશ...૫૫

૧.ઉત્તમ

પછી એવું કહ્યું પરમેશે, સીમમાં પણ જમ નહિ પેસે;
સુણી રાજી થયા જન સહુ, બહુનામીને પદ નમ્યા બહુ...૫૬

એવામાં એક થૈ બીજી વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
ગામ છાસરિયાના નિવાસી, આવ્યા અમરો ભગત ત્યાં હુલાસી...૫૭

મોટાં ચીભડાં બે શુભ લાવી, કર્યાં ભેટ તે શીશ નમાવી;
જોઈ શ્રીજીએ તેને વખાણ્યાં, કહ્યું આવાં મોટાં ક્યાંથી આણ્યાં?...૫૮

ભક્ત અમરે ત્યાં ભેદ સુણાવ્યો, મારા વાઢમાંથી જ હું લાવ્યો;
પછી વર્ણિએ તેને સુધારી, માંહિ સાકર ભેળવી સારી...૫૯

જમ્યા શ્રીપ્રભુ પરમ પ્રતાપી, પછી સૌને પ્રસાદી તે આપી;
અહો ભાગ્ય અહો ભાગ્ય એનાં, જમ્યા શ્રીહરિ ચીભડાં જેનાં...૬૦

કોટી જજ્ઞે પ્રસન્ન ન થાય, રીઝ્યા તે પ્રભુ ચીભડામાંય;
એવા ભક્તવત્સલ ભગવાન, માને અલ્પને મેરુ સમાન...૬૧

વળી લીલા કહું એક અન્ય, ધરણીશ તમે શ્રોતા ધન્ય;
એક દિવસ પ્રભુ શુભ પેર, હતા રાઠોડ ધાધલ ઘેર...૬૨

રાણદેબાઈ ત્યાં ધાધલાણી, થાક્યાં દીઠાં તે વલોણું તાણી;
સાથે શ્રીજી વલોવવા રહ્યા, દેખી દેવતા વિસ્મિત થયા...૬૩

પછી માખણ ઉતાર્યું જ્યારે, થોડું વાટકીમાં લઈ ત્યારે;
માંહિ સાકર ભેળવી સારી, કહ્યું લ્યો જમો દેવ મુરારી...૬૪

આપના શ્રમનો ભાગ એહ, એમ જાણી જમો પ્રભુ તેહ;
સર્વેશ સ્વતંત્ર સદાય, જમ્યા માખણ તે સુણ રાય...૬૫

વળી બીજાં ચરિત્રની વાત, કહું સાંભળો થૈ રળિયાત;
જીવા ખાચરને દરબાર, એક દિવસ સભા ભરી સાર...૬૬

બેઠા સંતમાં શ્રીમહારાજ, ગાય કીર્તન સંતસમાજ;

એક આવ્યો દિગંબર જોગી, નહિ વસ્ત્ર ને ભસ્મનો ભોગી...૬૭
જટા મોટી દિસે તેને માથે, પગે પાવડી કંકણ હાથે;
રહ્યો ઉભો સભાથી બહાર, દૃષ્ટિ કૃષ્ણપદે એકતાર...૬૮
જોઈ નગ્નરૂપે તે જોગીશ, સુરા ખાચરને ચડી રીષ;
ત્યારે તેનું કરી અપમાન, દીધી ગાળ સુણી સૌએ કાન...૬૯
કહ્યું આ જો ગધેડીનો બાવો, ફરે વસ્ત્ર વિના નગ્ન આવો;
બાવાને કાંઈ ક્રોધ ન થયો, એ તો સાંભળીને ચાલ્યો ગયો...૭૦
પછી બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત, જુઓ કેવી છે કાઠીની જાત;
પુંછડાએ સહીત ગધાડી, રહે મોંઢામાં તે તો દહાડી...૭૧
ગધેડીનો કેવા શીખે જ્યારે, ભણી ઉતર્યો કાઠી તે વારે;
નિંદા કે જો વખાણ કરે છે, ગધેડીનું તો તેને કહે છે...૭૨
કહે જ્યારે વખાણીને શુદ્ધ, શું છે મીઠું ગધેડીનું દૂધ;
તમે આશ્રય લ્યો છો અમારો, માટે બોલી તમારી સુધારો...૭૩
જોગી આવી છેટે ઉભો રહ્યો, તેને કેમ ગધેડીનો કહ્યો;
પછી પુછવા લાગ્યો સમાજ, કહો કોણ હતા જોગીરાજ...૭૪
સુણી બોલિયા શ્રીમહારાજ, આવ્યા શંકર દર્શન કાજ;
તેણે જાણ્યા વિના ગાળ દીધી, મહામોટી તે તો ભૂલ કીધી...૭૫
સુરો ભક્ત સુણી શરમાયા, જોવા જોગીની પાછળ ધાયા;
પણ જોગી જડ્યા નહિ ક્યાંઈ, આવ્યા શ્રીજી કને સભામાંઈ...૭૬
વારે વારે પ્રભુપદ લાગી, ભૂલ્યો ભૂલ્યો કહી માફી માગી;
કહે કૃષ્ણ મારું કહ્યું કરજો, આજ કેડે[૧] વિચારી ઉચરજો...૭૭

૧.પછી

ઉપજાતિ : ગાળ દીધા વિષે :

જો કોઇને ગાળ કદાપિ દે છે, દેનાર તે તો હલકો દિસે છે;
સાંખી રહે તે જ મનુષ્ય સારું, દેનારનું મોઢું દિસે નઠારું...૭૮

પીંજારિ[૧] ગાળે લડવા જ ધાય, રાણી સુણીને શરમાઇ જાય;
જો સામી ગાળો ઉચરે જ રાણી, રાણી નહીં તેહ પીંજારિ જાણી...૭૯

ગાળો દીધાની પડી ટેવ જેને, રહે નહીં કાંઇ વિચાર તેને;
સાળો કહે છે સુતને દહાડી, માને કહે છે મુખથી ગધાડી...૮૦

જે આપ મોઢે અપશબ્દ બોલે, તો તેની વાણી ખરવાણી[૨] **તોલે;**
ભલે કદી માણસ હોય મોટો, તથાપિ તે તો ખરનાથી ખોટો...૮૧

જે આબરુદાર જણાય સારો, કરે ન કોઈ જનને ટુંકારો;
જે ઢેઢ ને વાઘરી જેવી જાત, તે તો ટુંકારાથિ કરે જ વાત...૮૨

રસ્તા વચે ગર્દભ જોઇ જ્યારે, ખસો તમે એમ કહ્યું કુમારે;
કહો દીધું માન જ કોણ કાજે, જાણ્યું ટુંકારે મુજ જીભ લાજે...૮૩

વદે નહીં કોકિલ કાગવાણી, ન મોર મોઢે ખરવાણી જાણી;
તો વિશ્વમાં જે જન હોય સારો, તે શી રિતે શબ્દ કહે નઠારો...૮૪

જે મૂખને પાન ભલાં જ ભાવે, તે **કોયલા**[૩] કેમ કદાપિ ચાવે;
જે કૃષ્ણનું નામ જપે ત્રિકાળ, તે મૂખ બોલે કદિ કેમ ગાળ...૮૫

દોહા :

સુણિ સુરો ખાચર કહે, હે પ્રભુ પુછું પ્રશ્ન;
ઉત્તર આપો એહનો, કૃપા કરી હરિકૃષ્ણ...૮૬

૧.પીંજવાનું કામ કરનાર સ્ત્રી ૨.ગધેડાની વાણી ૩.કોલસા

પ્રશ્ન :

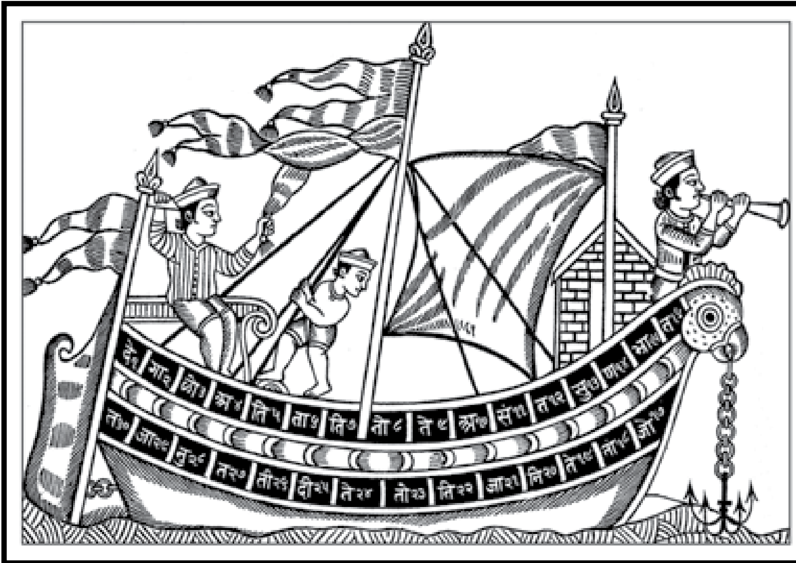
ખાખી સંન્યાસી તથા, સંત જગતના જેહ;
દે ગાળો **તાતી**[1] અતી, કહિયે કેવા તેહ...૮૭

ઉત્તર : નૌકાપ્રબંધ :

દે ગાળો અતિ તાતિ તો, તે અસંત સુણ ભ્રાત;
જોતાં તેની જાતિ તો, તે **દીતિતનુજાત**[2]...૮૮

એવાને અળગા તજો, તે સમ તજો સ્વભાવ;
સદા વિકટ સંકટ સમે, ઈશ્વર કરે બચાવ...૮૯

नौकाप्रबंध



પ્રગટે બુદ્ધિ **પાંશરી**[3], જો ઈશ્વર અનુકૂળ;
અવળિ બુદ્ધિ ઉપજે, પ્રભુ જેને પ્રતિકૂળ...૯૦

પંદર હતા અસંત જન, પંદર સંત સુજાણ;
નવ નવ ગણિ પંદર તજ્યા, ત્યારે વહ્યું વહાણ...૯૧

૧.તીખી; આકરી ૨.અસુર જાતી ૩.સવળી

રહ્યા અસંત **તવર્ણ**[1] જ્યાં, **અન્યાક્ષરથળ**[2] સંત;
સુબુદ્ધિ આપે એ રિતે, સ્વભક્તને ભગવંત...૯૨

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અતિ શુભ ઉપદેશ એમ દૈને, પરમ પ્રસન્ન મહાપ્રભુજિ થૈને;
સુવચન સહુને વળી સુણાવ્યાં, નિયમ ન ગાળ દીધા તણાં ધરાવ્યાં...૯૩

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિસારંગપુર-લીલાકરણનામ ચતુર્વિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૪॥

પૂર્વછાયો :

સારંગપુરમાં શ્રીહરિ, કર્યાં ચારુ ચરિત્ર વિચિત્ર;
જે જોઈને રાજી થતા, મહારાજ તણા સૌ મિત્ર...૦૧

ચોપાઈ :

નિજજનને મહાસુખ દેવા, થયા મોહન મનુષ્ય જેવા;
કરે ક્યારે મનુષ્ય ચરિત્ર, જોઇ જોઈ રાજી થાય મિત્ર...૦૨

જેમ **જનક**[3] શિશુને રમાડે, પોતે ચેષ્ટા શિશુની દેખાડે;
જાણી જોઈ બોલે કાલું કાલું, સુણી બાળકને લાગે વાલું...૦૩

ક્રિયા કાંઈક અવળી બનાવે, કોઈ બાળક ભૂલ બતાવે;
તેને તે સમે તાત વખાણે, પિતા ભૂલ પોતાની પ્રમાણે...૦૪

વળી કાંઈ રમુજ કરાવે, પિતા પુત્રને એમ હસાવે;
એવી એવી આચરવાથી રીત, થાય પુત્રની તાતમાં પ્રીત...૦૫

એમ જાણિને જનહિતકારી, કરે મનુષ્ય ચરિત્ર મુરારી;
સુરો ભક્ત સ્નેહે એક કાળ, લાવ્યા શ્રીજી કાજે સુરવાળ...૦૬

૧.નૌકા પ્રબંધમાં નવમો અક્ષર "ત" ૨."ત" સિવાયનો વર્ણ ૩.પિતા

અંગીકાર કરો કહ્યું જ્યારે, લાગ્યા પેરવા શ્રીપ્રભુ ત્યારે;
એક પાંયસે બે પગ ધર્યા, સુરો ભક્ત તે જોઈ ઉચર્યા...૦૭

અહો સાંભળો શ્યામ સુજાણ, વસ્ત્ર પેરવામાં છો અજાણ;
સુરવાળ આવી રીતે ધરશો, ત્યારે કલ્યાણ શી રીતે કરશો?..૦૮

કહ્યું ચપટી બજાવિને હરિએ, આટલામાં કલ્યાણ તો કરિએ;
પછી વસ્ત્ર ધરી સ્વાર થયા, મોટી વાડીએ ગિરધર ગયા...૦૯

તહાં પીપરના ઝાડ પાસે, એક કાંબળો પાથર્યો દાસે;
વાલે ત્યાં જ્ઞાનની કરી વાત, સુણી સર્વે થયા રળિયાત...૧૦

જીવા ભક્તને કહે ભગવંત, અમે આંહીં જમાડશું સંત;
દરબારમાં તરત કહાવો, સીધું સામાન આંહીં મગાવો...૧૧

પછી મોકલ્યું માણસ ત્યાંય, તેણે જૈ કહ્યું દરબારમાંય;
સુણીને સજ્જ થૈ સહુ બાઈ, સીધું સામાન લૈ તહાં ધાઈ...૧૨

સોમબાઈ ને બાઈ પાંચાળી, દેવુબાઈ બહુ પ્રેમવાળી;
રાણદે રુકદે નામે બાઈ, પૂરી પંદર ગણતાં ગણાઈ...૧૩

માથે ટોપલા લૈ હરખાતી, ચાલી કૃષ્ણનાં કીર્તન ગાતી;
થાળ લૈ ઋષિપત્નિયો જેમ, જતી શોભી હતી શોભી તેમ...૧૪

જઈ વાડીયે વાલાની પાસે, મુકી ટોપલા પ્રણમી હુલાસે;
તેનો પ્રેમ **પેખી**[૧] એહ ઠામે, મોટા મુક્ત તે આશ્ચર્ય પામે...૧૫

પછી ચોકો તે ઠામ કરાવી, હરિ હાથે રસોઈ બનાવી;
સારું વંતાકનું કર્યું શાક, કરી બાટિયો સરસ **અથાક**[૨]...૧૬

બાટી સોમલે ખાચરે જોઈ, તેમાં કાચી દીઠી એક કોઈ;
મારી કાંકરી તેહને તાકી, કહ્યું આને પ્રભુ કરો પાકી...૧૭

૧.દેખી ૨.બહુ જ

એમ કરવાનું કારણ આદી, હરિ હાથે લેવી પરસાદી;
જગજીવન બોલિયા જોઇ, અભડાણી આ આખી રસોઇ...૧૮

હસી બોલિયા સોમલો તેહ, આપી દ્યો અમને હવે એહ;
પછી કાઠિયોને દઈ દીધી, કૃષ્ણે બીજી રસોઈ ત્યાં કીધી...૧૯

ઘૃત સાકર બાટિમાં ઘાલી, બેઠા આરોગવા વનમાળી;
લાગી બાઈયો કીર્તન ગાવા, મહારાજને ખૂબ રિઝાવા...૨૦

પણ ભામિની જાતની ભોળી, તેથી ઉલટ સુલટ પદ બોલી;
છોગાળો રે છોગાળો નાથ, છોગાં હાથમાં મોરલી માથ...૨૧

હસીને કહ્યું નટવર નાથે, છોગાં માથે ને મોરલી હાથે;
એવી રીતે બોલો તમે બાઈ, પછી ગરબી ફરીથી તે ગાઈ...૨૨

જમી ઉઠિયા પૂર્ણ પ્રતાપી, સતિયોને પ્રસાદિ તે આપી;
સંત પાર્ષદ સૌને સુરીતે, જમાડ્યા પ્રભુ પીરસી પ્રીતે...૨૩

થયો **જામિનીનો**[1] સમો જ્યારે, પ્રગટાવી મશાલો તે વારે;
ગાજતે વાજતે ગિરધારી, ગયા ગામમાં દેવ મુરારી...૨૪

એમ કર્તા લીલા એહ ઠામ, ઘણા દિવસ રહ્યા ઘનશ્યામ;
કહ્યું એક સમે સભા વિષે, જીવા ખાચરને જગદીશે...૨૫

બ્રાહ્મણોની ચોરાશી તો ભારે, કરવી આંહીં એક અમારે;
માટે સીધું સામાન કરાવો, જે જે જોઈએ તે વસ્તુ મગાવો...૨૬

જીવા ખાચરે ત્યાં તો તેડાવ્યા, બોઘો શેઠ કમો શેઠ આવ્યા;
કહ્યું સામાન કરવાનું તેને, આપી ખૂબ ભલામણ એને...૨૭

ચોરાશીનો દિવસ કર્યો નકી, તેડાવ્યા વિપ્ર પરગામ થકી;
વળી સંત સમસ્ત તેડાવ્યા, હરિઆજ્ઞા સુણી સહુ આવ્યા...૨૮

૧.રાત્રીનો

ગામથી દિશા દક્ષિણ માંય, ખીજડાનાં હતાં ઝાડ જ્યાંય;
એક ત્યાં મોટો મંચ કરાવ્યો, પોતાને બેસવાને ઠરાવ્યો...૨૯

મોટા ચોકા કરાવ્યા અપાર, પકવાન કરાવ્યાં તે ઠાર;
ઘણા બ્રાહ્મણ જમવાને આવ્યા, સાત દિવસ સુધી તે રખાવ્યા...૩૦

જમે બ્રાહ્મણ ને જમે સંત, ઉડે[૧] **સૂખડાં**[૨] રોજ અનંત;
થાક્યા વિપ્ર જમી જમી જ્યારે, જવા ઘેર રજા માગી ત્યારે...૩૧

નદી ફલકુમાં વિપ્ર બોલાવી, કૃષ્ણે પંગત મોટી કરાવી;
જણ દીઠ રુપૈયો અકેક, આપી દક્ષિણા એમ અનેક...૩૨

જ્યારે રુપૈયા ખૂટવા લાગ્યા, માવે સત્સંગી આગળ માગ્યા;
હાજો ભરવાડ હરિજન હતો, ગયો ઘેર પોતાને દોડતો...૩૩

ચૂલાની પાસે રુપૈયા જેહ, બસેં ડાટ્યા હતા લીધા તેહ;
લાવી તે દીનબંધુને દીધા, ધર્મલાલે તે ઝોળીમાં લીધા...૩૪

હજારો વિપ્રને વહેંચાય, તોય ઝોળીમાં ઓછા ન થાય;
સૌને આપી રહ્યા હરિ જ્યારે, હાજાને હરિએ કહ્યું ત્યારે...૩૫

વધ્યા છે આ રુપૈયા અમારા, બસેં તેમાંથી લ્યો આ તમારા;
નવ રાખિએ કોઈનું દેવું, આપ્યા રુપૈયા ઉચ્ચરિ એવું...૩૬

ઉપજાતિ : ઋણ ન કરવા વિષે :

દેવું બિજાનું જન જેહ રાખે, કદી મહાસંકટ તેહ સાંખે;
સંસારમાં જે ઋણવાન હોય, તેના સમો અન્ય દુઃખી ન કોય...૩૭

ઉચ્ચાટ ચિત્તે ઋણવંત લાવે, નિદ્રા ન આવે નહિ અન્ન ભાવે;
તે ઓશિયાળો અતિશે જણાય, તૃણા થકી તુચ્છ ઋણી ગણાય...૩૮

મિઠા વિના શાક જ રાંધિ ખાય, પથારિયે ભોંય સુવે સદાય;
તથાપિ માથે ઋણ જો ન હોય, તે તુલ્ય બીજો સુખિયો ન કોય...૩૯

૧.વપરાઈ જાય ૨.મિષ્ટાન

ઋણી હરિશ્ચંદ્ર હતો નરેશ, જે કષ્ટ પામ્યો જગમાં વિશેષ;
ચાંડાળને ઘેર ભર્યું જ પાણી, કરો ન કોઈ ઋણ એમ જાણી...૪૦

ઋણી તણી લાજ ગણાય કેવી, તે પાતળા કાચ પ્રમાણ જેવી;
જો તેહને ઠોકર કાંઈ લાગે, સૌ ભાળતાં તે પળ માંહિ ભાંગે...૪૧

જો અન્ન **પાખી**[1] ઉપવાસ કીજે, તથાપિ લેતાં ઋણ તો ડરી જે;
અરે અતિશે દુઃખ આપનારું, નથી જ બીજું ઋણથી નઠારું...૪૨

ઋણી થકી તો ક્ષયરોગિ સારો, બેસી રહે એક થળે બિચારો;
ઋણી જનો જો મનમાં મુંઝાય, નાશી છુટે કે ખુબ ઝેર ખાય...૪૩

જે પુત્ર માટે ઋણ મૂકિ જાય, તે પુત્રનો શત્રુ પિતા ગણાય;
જેના પિતાએ ઋણ જો ન કીધું, તો પુત્રને તે ધન લક્ષ દીધું...૪૪

ચોપાઈ :

સારી એમ સંસારિને કાજે, દીધી શિક્ષા શ્રીજીમહારાજે;
પોતે તો છે સમર્થ અપાર, એને કષ્ટ ન આવે લગાર...૪૫

પછી શ્રીહરિ પુરમાં પધાર્યા, ઢાળિ ઢોલિયો સંતે બેસાર્યા;
જીવો ખાચર બોલિયા વાણી, સુણો શ્રીહરિ સારંગપાણી...૪૬

વધ્યાં છે પકવાન વિશેષ, તેને શું કરશું અક્ષરેશ?
કહે શ્રીહરિ એક દહાડો, નોતરી આખું ગામ જમાડો...૪૭

સુણી વચન પ્રમાણે જ કીધું, આખા ગામને ભોજન દીધું;
તોય અન્ન વધ્યું ઘણું એહ, કારિયાણીયે મોકલ્યું તેહ...૪૮

ભીખ માગતા ભાળો ભીખારી, તેને દેજો કહે ગિરધારી;
રહ્યો ભાદરવો થોડો માસ, આવી ઢુંકડી એની અમાસ...૪૯

કહ્યું કોઈએ શ્રીપ્રભુ પાસે, ભીમનાથમાં મેળો ભરાશે;

૧.વિના; ન મળે તો

લોક મળશે હજારોહજાર, દૈવી આસુરી અપરમપાર...૫૦

સુણી ધર્મસુતે ચિત્ત ધર્યું, દૈવી જીવનાં કલ્યાણ કરું;
જૈને મેળામાં દર્શન આપું, કોટિ જન્મનાં પાતક કાપું...૫૧

જીવા ખાચરને કહ્યું નાથે, કાઠી અસ્વાર લૈ જવા સાથે;
સગા સ્નેહી તમારા તેડાવો, કોઇ માણસને મોકલાવો...૫૨

જીવા ખાચરે કાઠી તેડાવ્યા, કહું નામ તહાં જે જે આવ્યા;
આવ્યા નાગડકાના ભૂપાળો, સુરો માણશિયો અને કાળો...૫૩

નાથો ડોસો ને સાદુળ નામે, એહ આદિ આવ્યા એહ ઠામે;
કારિયાણીના વસ્તો ને માંચો, દાદો ખાચર સતસંગી સાચો...૫૪

ઝીંઝાવદરથી તો જરૂર, આવ્યા અલૈયો ને જેઠસૂર;
ત્રીજા સામત ખાચર ત્યાંથી, આવ્યા રાજી થઈ મનમાંથી...૫૫

આવ્યા બોટાદથી તો હમીર, દાહો ઓઘડ તે શૂરવીર;
ચોથા માતરો ધાધલ આવ્યા, નિજ સ્નેહિયોને સાથે લાવ્યા...૫૬

રામ પટગર ગામ કુંડળના, એ તો સાગર છે બુદ્ધિબળના;
દાદો ખાચર ખાચર જીવો, દુર્ગપુરનો તે પ્રત્યેક દીવો...૫૭

ઈત્યાદિક થઈને અસવાર, આવ્યા હાથે ધરી હથિયાર;
બીજા અસ્વાર સારંગપુરના, હરિભક્ત હરિની હજુરના...૫૮

જીવો વસ્તો અમરો ને વાઘો, પ્રભુથી કદી જાય ન આઘો;
બાવો મૂળુ ને રાઠોડ નામ, આવ્યા તે સજ્જ થૈને તમામ...૫૯

હતા પાર્ષદ હથિયારબંધ, ધરી પ્રત્યેકે બંદુક કંધ;
કોઈ બખતર **પાખરવાળા**[1], કોઈ અસ્વાર ને કોઈ પાળા...૬૦

૧.ઘોડાની ડોક તથા પીઠ ઉપર નાખવાનો સામાન-બખતર,દળી વગેરે

કેડ્યે બાંધી **તાતી**[1] તરવાર, **ધીંગી**[2] ઢાલ ધરી નિરધાર;
લીધાં હાથમાં બરછીયો ભાલા, મહાશૂર દિસે મતવાલા...૬૧

અભિમાનના બોલ ન બોલે, રણે રાવણ જેવાને **રોળે**[3];
સાથે શોભે છે ડંકો નિશાન, વાજે દુંદુભિ મેઘ સમાન...૬૨

સેવકે માણકી સજ્જ કરી, સોનારૂપાના શણગાર ધરી;
વૃષપુત્ર થયા અસવાર, છડિદાર કહે જયકાર...૬૩

ચારુ[4] ચમર કરે બ્રહ્મચારી, મુકુંદાનંદ મનમુદ ધારી;
સંતમંડળ લૈ સહુ સાથ, ભગવાન ચાલ્યા ભીમનાથ...૬૪

આવે વાટ માંહિ જે જે ગામ, દેતા દાસને દર્શન શ્યામ;
ગયા **પોલારપર** ગામ પાસ, ઉતર્યા સરતટ અવિનાશ...૬૫

સરોવર થકી ઉત્તરમાંય, આજ તો એક ઓટો છે ત્યાંય;
વાલે ત્યાં જૈ કીધો વિશ્રામ, આવ્યા સતસંગી સૌ તેહ ઠામ...૬૬

ગઢવી મોડભાઈ સુજાણ, પરશોતમ શેઠ પ્રમાણ;
રુડા શેઠ ત્રીજા જીવરાજ, કહે તે ત્રણ્યને મહારાજ...૬૭

તમે આગળથી પરવરો, મુજ ખબર મહાંતને કરો;
સુણી તે ત્રણ્ય તરત જ ગયા, સમાચાર મહાંતને કહ્યા...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન ઉચર્યા મહાંત પાસ, અહિં વિચર્યા પ્રભુ વિશ્વના નિવાસ;
સુણિ અતિ હરખ્યા મહાંત તેહ, ઉર ઉપજ્યો ઘનશ્યામસંગ સ્નેહ...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિભીમનાથ-પ્રતિવિચરણનામ પંચવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૫॥

૧.તીખી; અણીદાર ૨.મોટી ૩.ઘમરોળી નાખે ૪.સુંદર

પૂર્વછાયો :

મહાંતજી ભીમનાથના, સુણી શ્રીહરિનું આગમન;
સારો ઉતારો આપવા, કહ્યાં **કિંકર**[1] પાસ વચન...૦૧

ચોપાઈ :

દરવાજા ઉપર તણી મેડી, તહાં લાવવા કૃષ્ણને તેડી;
માટે તે જગ્યા સાફ કરાવો, પછી ત્યાં જાજમો પથરાવો...૦૨

ગાદી તકિયા પલંગ તળાઈ, પહોંચાડો તહાં પળમાંઈ;
સુણી કિંકરે સર્વ તે કર્યું, માથે વચન મહાંતનું ધર્યું...૦૩

સ્નેહે મહાંત સામા સિધાવ્યા, એટલામાં તો શ્રીહરિ આવ્યા;
પ્રેમે કીધો મહાંતે પ્રણામ, આપ્યો ઉતરવા રુડો **ઠામ**[2]...૦૪

બહુ સારી કરી બરદાશ, તેમાં કાંઈ ન રાખી કચાશ;
ભીમનાથનાં દર્શન કાજ, ગયા શ્રીહરિ લૈને સમાજ...૦૫

પાંચસેં રુપૈયા તહાં ધરી, નમ્યા શંકરને સ્નેહે કરી;
ત્યારે ધારીને દિવ્ય સ્વરૂપ, હરિને નમ્યા કૈલાસભૂપ...૦૬

દિવ્ય દૃષ્ટિવાળા મુનિ દેખે, ચર્મચક્ષુ જેની તે ન પેખે;
કહે શંભુ ભલે આવ્યા શ્યામ, ધન્ય કીધું પવિત્ર આ ધામ...૦૭

બેઠાતા દ્વિજ પાંચસેં ત્યાંએ, અભિષેક કર્યાની ઈચ્છાએ;
ચારે વેદના વિપ્ર તે હતા, ભેદ સારી રિતે સમજતા...૦૮

કહે હરિ **લઘુરુદ્ર**[3] અકેક, અમારા વતી કરજો પ્રત્યેક;
ભણ્યા છો વિપ્ર જે સામવેદ, જાણો છો લઘુરુદ્રનો ભેદ...૦૯

ષડ અંગ કરીને ઉચ્ચાર, રુદ્રવર્ગ ભણો નવ વાર;
ષડ વર્ગ ફરીથી ભણાશે, લઘુરુદ્ર ત્યારે એક થશે...૧૦

૧.નોકર ૨.ઉતારો ૩.શિવજીને પ્રસન્ન કરવા કરાતો એક જાતનો નાનો યજ્ઞ

વિપ્ર છો ઋગવેદી પ્રમાણ, તે તો નમક **ચમકના**[1] છો જાણ;
વળી જેનો અથર્વણ વેદ, જાણે તે નિજ વેદનો ભેદ...૧૧

આપ આપની રીત પ્રમાણે, લઘુરુદ્ર કરો આ ઠેકાણે;
એમ કહિ વિપ્ર પાંચસેં થાપ્યા, પાંચ પાંચ રુપૈયા ત્યાં આપ્યા...૧૨

સીધાં સાકર કેરાં અપાવ્યાં, કરજો કહ્યું ભોજન ભાવ્યાં;
સર્વ રાજી થયા **ભૂમિદેવ**[2], પ્રભુ ત્યાંથી ચાલ્યા તતખેવ...૧૩

જ્યારે આવિયા આપ ઉતારે, એક વાત બીજી બની ત્યારે;
પાળિયાદ તણા રહેનાર, જેની જાત કાઠી નિરધાર...૧૪

કહે લોક વિહામણ પીર, છાપ ભક્તની પણ તેને શીર;
મોટાપંથમાં[3] મોટા ગણાય, ચાલે માનતા એવા મનાય...૧૫

ઘણી કોટમાં માળાઓ ઘાલે, પોતે હાથમાં ખડતાળ ઝાલે;
સાથે વેરાગી રાખે સદાય, નર નારીયો કૂદે ને ગાય...૧૬

બજાવે ખડતાળ મૃદંગ, ગાય હીંચમાં સૌ મળી સંગ;
તોડે તાન ઊંચું લૈ અથાક, થાય શબ્દ ભફાક ભફાક...૧૭

કહે કોઈ ભફાકિયો પંથ, નહિ શાસ્ત્ર કે નહિ કોઈ ગ્રંથ;
મેળો જોવાને તે તહાં આવ્યા, સાથે ઝુંડ વેરાગીનું લાવ્યા...૧૮

દરવાજા ઉપર મેડી જેહ, વર્ષોવર્ષ ત્યાં ઉતરે તેહ;
તેથી આવ્યા ત્યાં કરવા ઉતારો, જાણ્યા ત્યાં તો છે ધર્મદુલારો...૧૯

એક કાઠી કહે તેહ કાળ, જગ્યા ખાલી કરો હાલ હાલ;
એ છે જૂનો ઉતારો અમારો, નથી હક ઉતર્યાનો તમારો...૨૦

એવું સાંભળીને કહ્યું હરિએ, અમે જગ્યા ખાલી નહીં કરિએ;
ત્યારે તેણે મહાંતની પાસ, જૈને વાત કરી તે પ્રકાશ...૨૧

૧.નમક ચમક એ નામના બે અધ્યાય ઋગ્વેદમાં છે ૨.બ્રાહ્મણો ૩.માર્ગીના પંથમાં

કહે મહાંત તે કેમ જાય, અમે તો એમને ન કઢાય;
તમે તેને દેખાડો સિદ્ધાઈ, તો તે નીકળશે ત્યાંથી ભાઈ...૨૨

પછી તેણે આવી પ્રભુ પાસ, કાંઈ સિદ્ધાઈનો દીધો ત્રાસ;
કહ્યું સાંભળો સહજાનંદ, ફરો છો તમે જ્યાં ત્યાં સ્વછંદ...૨૩

નહીં જીતો તમે એહ ઠામ, સુણ્યું છે વિહળો પીર નામ?
એની માનતા ચાલે તે મોટી, પુછો કોઇને સાચી કે ખોટી?..૨૪

પીર જો તમને આવી નડશે, **પટહય**[1] તો ચડાવવા પડશે;
વિહળો પીર જો કરે કોપ, તો આ બ્રહ્માંડનો થાય **લોપ**[2]...૨૫

માટે વીહળા દેવથી ડરો, એહ જગ્યા ખાલી ઝટ કરો;
એવાં ગર્વવચન સુણ્યાં જ્યારે, બોલ્યા શ્રીહરિ તે સમે ત્યારે...૨૬

તેહ પીરની પાસે ઉચરજો, તમથી થાય તે ભલે કરજો;
નથી સિદ્ધાઈથી અમે ડરતા, નથી શસ્ત્ર તણી બીક ધરતા...૨૭

છૈયે બેય ઉપાયે તૈયાર, તેની વિગત સુણો એહ વાર;
સિદ્ધાઈ તો અમારાથી ડરશે, શસ્ત્રચર્ચા આ કાઠિયો કરશે...૨૮

માટે જૈ પીરને સંભળાવો, ચર્ચા કરવી જો હોય તો આવો;
પછી જૈ વિહળા પીર પાસે, કહી વાત બધી તેને દાસે...૨૯

પૂરો ક્રોધ કર્યો સુણી પીરે, પછી ઉતર્યા જૈ નદી તીરે;
જૈને ત્યાં પીર ધૂણવા લાગ્યા, જાણિએ વીર વૈતાળ જાગ્યા...૩૦

ધૂધકારા કરે બુમો પાડે, પૃથવી પર હાથ પછાડે;
બોલ્યા પીર મહાક્રોધ પામી, કોણ છે સહજાનંદસ્વામી...૩૧

હમણાં તો એને જવા દૈશ, માસ છમાં તેને જોઈ લૈશ;
જ્યારે આવશે તે પાળીયાદ, ત્યારે તેને ચખાડીશ સ્વાદ...૩૨

૧.બાધા પૂરી કરવા ચડાવવામાં આવતો લૂગડાંનો ઘોડો ૨.નાશ

તેનો પંથ નિકંદન કરું, મારું નામ તો વિહળો ખરું;
સહજાનંદ ને સરકાર, સાથે આવ્યા છે દેશ મોઝાર...૩૩

સહજાનંદ આવ્યા છે આંહીં, સરકાર છે સૂરત માંહી;
સાથે આવ્યા છે ને સાથે જાશે, ત્યારે સૌ લોકને સુખ થાશે...૩૪

પૂર્વછાયો :

નાશ કરીશ એ બેયનો, એ હું સાચું કહું છું આજ;
દાસ વિહામણના કહે, હવે ક્ષમા કરો મહારાજ...૩૫

ચોપાઈ :

જેવી બોલ્યા વિહામણ વાણી, વાત શ્રીહરિએ સર્વ જાણી;
કહ્યું પાર્ષદ આગળ ત્યારે, પાળીયાદ જશું કોઈ વારે...૩૬

ત્યારે જોર તેનું જોઈ લેશું, એ તે આપણને કરશે શું?
એવે ટાણે મહાંત ત્યાં આવ્યા, એક હાથી સારો સજી લાવ્યા...૩૭

કહ્યું કૃષ્ણને વિનતી કરી, બેસો હાથી ઉપર તમે હરી;
સૌને દર્શન દેવાને કાજ, ફરો મેળામાં શ્રીમહારાજ...૩૮

બેઠા હાથી ઉપર અવિનાશ, પછી બેઠા મહાંત તે પાસ;
સાથે પાર્ષદ ને અસવાર, લૈને ચાલિયા મેળા મોઝાર...૩૯

ઉભા થૈ જન દર્શન કરે, મહારાજની જય ઉચ્ચરે;
દેશોદેશથી આવેલા જેહ, મહારાજે જોયા જન તેહ...૪૦

મોટા તે માંહિ કોઈ શ્રીમંત, દીઠા કોઈ દરિદ્રી અત્યંત;
ભાળ્યા ભૂખ્યા તહાં ઘણા જન, કાલાવાલા કરી માગે અન્ન...૪૧

દયા શ્રીહરિને દિલ આવી, સુખડી ગામમાંથી મંગાવી;
પાંચસેં રુપૈયા મૂલ દૈને, લાવ્યા ગાડાં ભરી જન જૈને...૪૨

વેંજાચી દીધી તે મેળા મોઝાર, થયો શ્રીજીનો જય જયકાર;
એવો પેખીને પ્રૌઢ પ્રતાપ, અદેખા દીલે દાજીયા આપ...૪૩

સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભાઈ, અદેખાને આવે અદેખાઈ;
કરે જો કોઈ સર્વનું સારું, અદેખાને તો લાગે નઠારું...૪૪

ઉપજાતિ : અદેખા વિષે :

પરોપકારી જન જેહ હોય, તે સર્વને દે સુખદાન તોય;
જ્યારે અદેખો જશ સાંભળે છે, બહૂ જ તેના દિલમાં બળે છે...૪૫

પર્જન્ય[૧] તો પોષણકારિ છેય, તે સર્વને જીવનદાન દેય;
સૌ વૃક્ષ વેલી પ્રફુલીત થાય, જોઈ **જવાસા**[૨] બળિને સૂકાય...૪૬

જો સૂર્ય ઉગે સુખ સર્વ પામે, પ્રસન્ન દીસે સહુ ઠામઠામે;
ઉલૂક[૩] જેવા ઈરષા જ ધારે, જાણે થશે આ રવિ અસ્ત ક્યારે...૪૭

પ્રકાશ પેખી શુભ ચંદ્ર કેરો, આનંદ સૌને ઉપજે ઘણેરો;
ચોરી કર્યાની ઉર વૃત્તિ આણે, તે ચંદ્રને શત્રુ સમાન જાણે...૪૮

હંસો સ્વભાવે સુખથી ફરે છે, બહુ અદેખાઈ બગો કરે છે;
ભલે રહ્યા તે મનમાં મુંઝાય, ન હંસને કાંઈ કરી શકાય...૪૯

વિદ્વાનને માન જહાં મળે છે, મૂર્ખા અદેખાઇ કરી બળે છે;
વિદ્વાન તેનું ન કશું બગાડે, તથાપિ તે દુઃખ દિલે લગાડે...૫૦

જ્યાં ગર્જના મેઘ નભે કરે છે, તો સિંહ માથું પટકી મરે છે;
રે કેમ ગાજે મુજ શીશ તેહ, એવું વિચારે જ અબુદ્ધ એહ...૫૧

શ્રીકૃષ્ણ જ્યારે અવતાર લે છે, દુષ્ટો સદા દ્વેષ ઘણો કરે છે;
પ્રતાપ ઓછો પ્રભુનો ન થાય, દુષ્ટો તણાં દીલ બળી મુંઝાય...૫૨

ચોપાઈ :

પેખી શ્રીજીનો પૂર્ણ પ્રતાપ, આસુરી તો બળી મરે આપ;
દૈવી તો દિલમાં હરખાય, આવી શ્રીજીના આશ્રિત થાય...૫૩

૧.વરસાદ ૨.કાંટાવાળો છોડ જે વરસાદનાં પાણીથી સુકાઈ જાય છે ૩.ઘૂવડ

મેળામાં ફરીને મહારાજ, આવ્યા ઉતારે સહિત સમાજ;
ત્રણ દિવસ રહ્યા હરિ ત્યાંય, ચોથે દિવસ જવા માંડ્યું જ્યાંય...૫૪

ભીમો દોશી જે પોલારપરના, તેણે રુપૈયા ધીરેલા ઘરના;
પ્રભુ પાસે કહ્યું તેહ વાર, આપો રુપૈયા ચાર હજાર...૫૫

કહે કાઠીયોને મહારાજ, તમે આપો એનાં નાણાં આજ;
કરી હાસ્ય ત્યાં કાઠીએ કહ્યું, અમ પાસે નાણું નથી રહ્યું...૫૬

કહો તો કુળનો ચાલ કરીએ, મેળો લુંટિને ધન લાવિ ધરિએ;
કહે કૃષ્ણ સુણો ધરી સ્નેહ, મારી ઘોડીનો **મોવડ**[1] જેહ...૫૭

તેહ વેચી નાણું કરી લાવો, ભીમા દોશીનું કરજ પતાવો;
કહે કાઠી સુણો મહારાજ, જો તે મોવડ વેચિએ આજ...૫૮

ઉપજે રુપૈયા તો અઢાર, વળે શી રીતે ચાર હજાર;
એવી રીતે મનુષ્ય ચરિત્ર, કરતા હતા પરમ પવિત્ર...૫૯

એવામાં કોઇ શેઠીયો આવ્યો, ગાડીમાં ચાર કોથળી લાવ્યો;
ભાવે ભેટ કરી તેહ ઠામ, પ્રભુને કર્યા દંડ પ્રણામ...૬૦

પુછે કૃષ્ણ તમે આવ્યા ક્યાંથી, કહે શેઠ આવ્યો દેશમાંથી;
મળ્યો લાભ વેપારમાં અમને, દેવા દ્રવ્ય દશાંશ તે તમને...૬૧

જતો હતો દુરગપુર માંહી, ત્યાં તો સાંભળ્યું છો તમે આંહીં;
માટે દર્શન કરવાને આવ્યો, ભેટ મુકવા આ ધન લાવ્યો...૬૨

એમ ઉચ્ચરીને શેઠ ગયા, જન સૌ જોઈ વિસ્મિત થયા;
પુછ્યું શ્રીહરિને સારી પેઠ, કહો કોણ હતા એહ શેઠ?..૬૩

ત્યારે બોલિયા ગિરિવરધારી, હતા તે તો કુબેરભંડારી;
આંહિ નાણાં તણું પડ્યું કામ, આવી આપી ગયા એહ ઠામ...૬૪

૧.ઘોડાના મોઢે પહેરવાનું ઘરેણું

કાઠી જોવાને પાછળ ગયા, ફરી શેઠ તે નજરે ન થયા;
ભીમા દોશીને શ્રીઘનશ્યામે, ગણી આપ્યા રુપૈયા તે ઠામે...૬૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ભયહર હરિ ભીમનાથ જૈને, અકળ ચરિત્ર કર્યાં કૃપાળુ થૈને;
શ્રુતિ ધરિ સુણશે મનુષ્ય જેહ, પરમ પવિત્ર થશે જ તર્ત તેહ...૬૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિભીમનાથતીર્થે દિવ્યચરિત્રકરણનામા ષડ્વિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૬॥

પૂર્વછાયો :

વિચર્યા વાજતે ગાજતે, ભીમનાથથી શ્રીભગવાન;
કૃપાનિધિ **કુંડળ** ગયા, દેવા દાસને દર્શનદાન...૦૧

ચોપાઈ :

ભક્ત એક ભલા તેહ ઠામ, તેનું મામૈયો પટગર નામ;
રાખે પ્રેમ પ્રભુ પર પૂરો, નહીં ગોપાંગનાથી અધૂરો...૦૨

હોય ત્રણે અવસ્થામાં તોય, મન તો હરિમૂર્તિમાં હોય;
તોય ચિત્તમાં એમ વિચારે, પ્રભુ કુંડળ ક્યારે પધારે?..૦૩

ક્યારે ભેટું ભુજા ભરિ નેહે, ક્યારે પૂજું પ્રત્યક્ષ આ દેહે;
કેમ આવ્યા નહીં અવિનાશી, એવું ધારીને થાય ઉદાસી...૦૪

જામિની માંહી ઝબકીને જાગે, આંખે આંસુડાં પાડવા લાગે;
ઓશરી માંહિ ઢાળી પલંગ, સુવે ધ્યાન ધરીને અભંગ...૦૫

રાત બે ઘટિકા રહી જ્યારે, સ્થિતિ સ્વપ્ન સમી થઈ ત્યારે;
પીડા વાલાના વિજોગ તણી, ઉપજી એને અંતરે ઘણી...૦૬

એનું હૈડું રહ્યું નહીં હાથ, અહો નાથ અહો સ્વામિનાથ;
એવો શબ્દ ઉંચે સ્વરે કીધો, હરિએ આવિ હોંકારો દીધો...૦૭

જ્યારે જોયું ઉઘાડીને ચક્ષ, પુરુષોત્તમ દીઠા પ્રત્યક્ષ;
ઉઠીને પ્રણમ્યા પ્રભુ પાવે, ભુજા ભીડી ભેટ્યા બહુ ભાવે...૦૮

પુછ્યું ક્યાંથી આવ્યા પરમેશ, ત્યારે બોલિયા **શ્રીઋષિકેશ**[1];
અમે જાતા હતા બીજે ગામ, કોઈ ભક્તનું કરવાને કામ...૦૯

તમે બુમ પાડીને બોલાવ્યા, તેથી તરત અમે આંહીં આવ્યા;
ક્રિયા સ્નાનાદિ કીધી કરાવી, વિપ્ર પાસે રસોઈ બનાવી...૧૦

પૂજ્યા સોળ પ્રકારથી પ્રીતે, જમાડ્યા હરિને રુડી રીતે;
પીડા સર્વે વિજોગની ગઈ, શાંતિ સર્વ પ્રકારથી થઈ...૧૧

ત્યાં તો સંતની મંડળી આવી, તેને માટે રસોઈ કરાવી;
સંત પાર્ષદ સૌને જમાડ્યા, નિજ મનના **ઉચાટ**[2] મટાડ્યા...૧૨

બગીબાઈ મામૈયાની નારી, સતી સદ્‌ગુણી સતસંગી સારી;
તેણે પણ પૂજિયા પરમેશ, પામ્યાં આનંદ ઉરમાં અશેષ...૧૩

પછી ચાલિયા પૂરણકામ, ગયા **સારંગપુર** ઘનશ્યામ;
જીવા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઈ વિશ્વઆધાર...૧૪

સભામાં બેઠા સુંદરશ્યામ, ત્યાં તો દરશન કરવાને કામ;
ગામ પરગામના જન આવ્યા, હરિએ જ્ઞાન વાતે રિઝાવ્યા...૧૫

બોલ્યા બુધેજના હરિજન, ચાલો બુધેજ જગજીવન;
ઘણા ભક્તોની એવી છે આશ, આશા પૂર્ણ કરો અવિનાશ...૧૬

દયા આણીને દયાના ધામે, કર્યો એવો ઠરાવ તે ઠામે;
અન્નકૂટ બુધેજમાં ભરિયે, પછી કાર્તિકી વૌઠામાં કરિયે...૧૭

૧.શ્રીજી મહારાજ ૨.ચિંતા; ફિકર

મોટું તીરથ તે સ્થળમાંય, મોટો મેળો ભરાય છે ત્યાંય;
માટે જો તે મેળામાં જવાય, કૈંક જીવોનું કલ્યાણ થાય...૧૮

એવો નિશ્ચે કરી નિરધાર, લખી કંકોતરી ઠારોઠાર;
હરિભક્તોને હરિએ તેડાવ્યા, બહુ સંઘ બુધેજમાં આવ્યા...૧૯

દીનબંધુ દિવાળીને ટાણે, ગયા **બુધેજ** એ જ પ્રમાણે;
ગામ **પછમ** થૈને પધાર્યા, હરિભક્તોના હરખ વધાર્યા...૨૦

પ્રભુ બુધેજમાં રુડી પેર, ઉતર્યા ખોડાભાઈને ઘેર;
વર્ણિ પાસે કરાવિયો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૨૧

આસપાસના ગામનિવાસી, આવ્યા હરિજન અધિક હુલાસી;
ગામ ગુડેલ ગોરાડ ગામ, ગામ આખોલ તામસા નામ...૨૨

વડ પાનડ ઝીણજ જાણો, ગામ આંબલિયાળું પ્રમાણો;
ખાખસર પાદરું ઉંટવાળું, જ્યાં જ્યાં ભક્ત રહે તે રુપાળું...૨૩

એહ આદિક ગામના જન, આવ્યા કરવા પ્રભુ દરશન;
ત્યાં તો સુરતનો સંઘ આવ્યો, તે તો વસ્તુ નવાઈની લાવ્યો...૨૪

કીનખાબનો તકિયો ને ગાદી, જોતાં અચરજ પામે ઇંદ્રાદિ;
ચારુ ચોકમાં પાટ ઢળાવી, તેની ઉપર ગાદી બિછાવી...૨૫

તકિયો પણ ગોઠવ્યો ત્યાંય, શોભે તે તો બહુ સભામાંય;
ભારે વસ્ત્ર આભૂષણ અંગે, ધરી માવ ત્યાં બેઠા ઉમંગે...૨૬

પૂજા સુરતના સંઘે કરી, ભલી ભેટ પ્રભુ પાસે ધરી;
ચારુ ચંદન હાર ચડાવી, ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવી...૨૭

આરતી હરિ કેરી ઉતારી, સ્તુતિ સ્નેહ **સમેત**[૧] ઉચારી;
પછી મધ્યાહ્ન ઉત્તર કાળે, કરી નાવાની ઇચ્છા કૃપાળે...૨૮

૧.સહિત

ભારે વસ્ત્ર ને ભૂષણ ધારી, સજી માણકિયે અસવારી;
સેવા સુરતી સંઘે કરેલી, શોભા તે સર્વ અંગે ધરેલી...૨૯

સાથે લીધા કાઠી અસવાર, સંત હરિજનનો નહિ પાર;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, એથી અવનિ ને આકાશ ગાજે...૩૦

જન ટોળે મળી ઠામોઠામ, પ્રેમે નિરખે છે પૂરણકામ;
સખી પુછે છે સખીને આમ, આ તે કોણ છે સુંદરશ્યામ...૩૧

આવી સારી સજી કેણે સેવા, લાગી ત્યાં સખી ઉત્તર દેવા;
કહું સાંભળ તેહની વાત, રુદે થૈને કહું રળિયાત...૩૨

સ્રગ્ધરા : નાગપાશપ્રબંધ :

જે છે કાલિન્દિવારિ રિપુધર નરનન્દીશનો **ઈશ્વરેશ**[1],
રિદ્ધી સિદ્ધી ખિલાવી ભલિ જળથળની રીઝિ રીઝી દિનેશ;
છે જે **પારેખ**[2] તેના સિર વિનવિ મહદ્‌ભાવિ સેવા કરી છે,
ધર્માદી કોઈ કાજે જનતન ધરિયું તે સખી શ્રીહરી છે...૩૩

नागपाशप्रबंध



૧.યમુનામાં રહેતા કાળીનાગને વશ કરનારા અને નંદીશના ઈશ્વર એવા શંકરના પણ ઈશ્વર એવા ભગવાન શ્રીહરિ આ છે ૨.ઓળખનાર

પૂર્વછાયો :

હરિતળાવડીએ હરિ, જઈ પહોંચ્યા પૂરણકામ;
કોઈ કહે છે તેહનું, બિજું ગોમતિ નિર્મળ નામ...૩૪

સ્નાન કર્યું ત્યાં શ્યામળે, સતસંગી ને સંત સહિત;
ગાજતે વાજતે ગામમાં, પછે આવિયા રુડી રીત...૩૫

દીપોત્સવી હતી તે દિને, રાતે રુડી રચી દીપમાળ;
વચે બિરાજે વાલમો, પરમેશ્વર જનપ્રતિપાળ...૩૬

તારા તણા મંડળ વચે, શશી પૂરણ શોભે જેમ;
મંજુલ[1] દીપકમાળમાં, વૃષતનુજ શોભે તેમ...૩૭

દર્શન કારણ દેવતા, રુડું દીપકનું ધરી રૂપ;
શું અવનીમાં આવિયા, એવો ભાવ જણાય અનૂપ...૩૮

તાલ મૃદંગ બજાવિને, કરે ઉત્સવ સંતસમાજ;
સૌ જન જાણે એકઠી, થઈ કોડ દિવાળી આજ...૩૯

કોઠીયો ઝાડ બપોરિયા, એવો દારુખાનાનો ખેલ;
કર્યો કૃપાળુની આગળે, જોઇ રીઝ્યા રુદે રંગરેલ...૪૦

અંતર ઈરષાળુ તણાં, સુખ પારકું જોઈ બળિ જાય;
દારુખાનાનાં રમકડાં, જોતાં એમ સળગતાં જણાય...૪૧

ચોપાઈ :

વીતી રાત ને પ્રગટ્યું પ્રભાત, અન્નકોટ ભર્યો ભલી ભાત;
કરી રાખ્યાં હતાં પકવાન, તેની વિગતિ સુણો ગુણવાન...૪૨

ખોડોભાઈ તથા હઠીભાઈ, જીજીભાઈ અને કલભાઈ;
પીતામરભાઈ ભક્ત લુવાણા, એહ આદિક સતસંગી શાણા...૪૩

૧.સુંદર

મગાવ્યો હતો સૌએ સામાન, પખવાડિયા પ્રથમ તે સ્થાન;
પકવાન પડાવાને જાણી, તેડાવી હતી બાઈયો શાણી...૪૪

ગંગામાત જેતલપુર તણાં, પાકવિધિમાં પ્રવીણ તે ઘણાં;
બાઈ જમના વસોનાં નિવાસી, અતિ ઉત્તમ પાક અભ્યાસી...૪૫

મેમદાવાદ ઉમરેઠ તણી, વળી તેડાવી બાઈયો ઘણી;
ભાત ભાત ભલા પકવાન, કરી રાખ્યાં ઘણાં રસવાન...૪૬

શાક પાક અથાણાં અનેક, એક એકથી ઉત્તમ એક;
ભાત ભાતના મેવા મીઠાઈ, ધર્યાં અનકોટમાં રસદાઈ...૪૭

અન્નકોટ પુર્યો પ્રભુ પાસ, કરે ઉત્સવ કૃષ્ણના દાસ;
કર્યો **ગોમય**[1] ગોવરધન, પ્રભુએ કર્યું તેનું પૂજન...૪૮

અન્નકોટની શોભા નિહાળી, **વડા**[2] **વિબુધ**[3] કહે હદવાળી;
જમ્યા શ્રીહરિ ને જમ્યા સંત, જમ્યા સૌ સતસંગી અનંત...૪૯

હવે વળતા દિવસ તણી વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
આજ છે હરિમંદિર જ્યાંય, વેલા લુવારનું ઘર ત્યાંય...૫૦

હતા ત્યાં જન સૂરત કેરા, ઉતર્યા હતા આવિ ઘણેરા;
તેણે શ્રીજીને નોતર્યા ત્યાંય, જમાડ્યા હરખી હૈયામાંય...૫૧

જમ્યા જ્યાં બેસીને ગિરધારી, તહાં છત્રી કરાવી છે સારી;
એમ ગામ બુધેજ મોઝાર, કૃષ્ણે કીધાં ચરિત્ર અપાર...૫૨

પછી આવિ પ્રબોધિની જ્યારે, ધર્મજન્મ ઉત્સવ કર્યો ત્યારે;
જાગરણ કર્યું સૌએ તે રાતે, પછી પારણાં કીધાં પ્રભાતે...૫૩

સજી સારી અસ્વારીનો તાલ, પછી વૌઠે ચાલ્યા વૃષલાલ;
દેશ દેશના સંઘ ને સંત, નિજ સાથે લીધા ભગવંત...૫૪

૧.ગાયના છાણનો (પર્વત) ૨.મોટા ૩.દેવ

ગામ **આમલિયા** ને **મૈયારી**, ગયા ત્યાં ગુણિયલ ગિરધારી;
ઈંદણજ અને **હાડેવા** ગામ, વચે વાંક તળાવનું નામ...૫૫

જોયું તે વિષે નિર્મળ નીર, જોઈ વૃક્ષની છાયા ગંભીર;
રિઝ્યા અંતરે શ્રી અવિનાશ, કર્યો તે સ્થળ રજની નિવાસ...૫૬

રાતે બુધેજના સહુ દાસે, કરી વિનતિ મહાપ્રભુ પાસે;
દયાસિંધુ દયા દિલ લાવો, જમે સંત રસોઈ કરાવો...૫૭

સીધું સામાન છે અમ પાસ, કરો પૂર્ણ અમારી એ આશ;
ભક્તિપુત્રને વાત તે ભાવી, સંત પાસે રસોઈ કરાવી...૫૮

કરી બાટિયો વર્ણિ મુકુંદે, કર્યું ભોજન વૃષકુળચંદે;
બાટિયોમાં ઘણું ઘી ને ગોળ, ઉપજ્યો એમાં સ્વાદ અતોળ...૫૯

સર્વ સંત જમ્યા એ જ રીતે, ગાઈ ગર્બિયો પૂરણ પ્રીતે;
મુક્તાનંદ મુની તણી પાસ, ઉચર્યા શ્રીમુખે અવિનાશ...૬૦

ગામ બુધેજના હરિજન, અતિ ભાવિક છે તે અનન્ય;
સંતસેવા વિષે બહુ સ્નેહ, મુજ અર્થે કર્યાં દેહ ગેહ...૬૧

બોલ્યા મુક્ત મુનિ મુખે વાણી, કહો છો સત્ય સારંગપાણી;
સમૈયામાં મળ્યા ઘણા દાસ, કરી સર્વની બહુ બરદાશ...૬૨

સમૈયાના જે દિવસો ગયા છે, સેવામાં સહુ ઉભા રહ્યા છે;
દિનરાતે શયન નથી કીધું, સુખે ખાધું નથી નથી પીધું...૬૩

મુકી ગામ આવ્યા અહીં વનમાં, તોય ભાવ એવો હજી મનમાં;
બ્રહ્મચારી કહે સુણો રાય, ધન્ય ભક્ત તો તે કહેવાય...૬૪

જેનાં શ્રીમુખે કીધાં વખાણ, તેણે દેહ ધર્યો તે પ્રમાણ;
વીતી રાત દિવસ થયો જ્યારે, નાહી નિત્યક્રિયા કરી ત્યારે...૬૫

પછી પરવર્યા સંઘ સહિતે, ગયા **વૌઠા** વિષે રુડી રીતે;

સારો સાભ્રમતી તટ જ્યાંય, લાખો લોક મળ્યા હતા ત્યાંય...૬૬

ઘણા આવ્યા હતા સતસંગી, સામા આવિયા તેહ ઉમંગી;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા, પ્રભુને સૌએ પુષ્પે વધાવ્યા...૬૭

કેવી અસ્વારી કૃષ્ણની ભાસે, હવે વર્ણન તેનું કરાશે;
શોભા શેષ કે શારદા ગાય, જથારથ તોય કહી ન શકાય...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રભુદરશન ક્યાંઇ કીધું જેણે, જનમ કૃતાર્થ કર્યો જરૂર તેણે;
તનુધૃત[1] જન તેહ ભાગ્યશાળી, છબી નિરખી છબિલા તણી રુપાળી...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિબૂધેજગ્રામે અન્નકૂટોત્સવકરણનામ સપ્તવિંશો વિશ્રામઃ ॥૨૭॥

પૂર્વછાયો :

વૃષતનુજ વૌઠા વિષે, મોટો મેળો ભરાય છે જ્યાંય;
અસ્વારી સજીને સંચર્યા, જન જોવા મળ્યા બહુ ત્યાંય...૦૧

વાજાં વિવિધ વાજે ઘણાં, થાય બંધુકના બહુ **બહાર**[2];
કીર્તન મુનિમંડળ કરે, જન ઉચ્ચરે જય જયકાર...૦૨

હરિગીતછંદ :

જયકારનો ઉચ્ચાર મનુષ્ય અપાર એ સ્થળમાં કરે,
શુભ નિરખી જોવા સરખિ શોભા હરખિ હૈડામાં ધરે;
વળિ શસ્ત્રવાળા પ્રેમિ પાળા બહુ નિહાળ્યા આગળે,
છડિદારનો ઉચ્ચાર વારમવાર સૌ જન સાંભળે...૦૩

શણગારિ સારી માણકી અસવારિ શ્રીહરિએ કરી,

૧.દેહધારી મનુષ્ય ૨.અવાજ; ભડાકા

ધરી અંગપટ નવરંગ જડિયલ નંગનાં ભૂષણ ધરી;
અસવાર કાઠિ અપાર વિશ્વાધાર સાથે સંચરે,
શિર ઉપર મોટા પાગ પ્રભુપદ રાગ પણ પૂરણ ધરે...૦૪

છોગાં ફરુકે શીશ દેવળ **શીશ**[1] પર જેવી ધજા,
વિચરે નદીના ઘાટમાં વળી વાટમાં કરતાં મજા;
ઝળકે સુભાલા હાથ ઢળકે ઢાલ વાંસા ઉપરે,
કમરે કશી તરવાર **હામ**[2] અપાર હૈડામાં ધરે...૦૫

શુરવીર શ્રેષ્ઠ ગરાશિયા જે ભીમ અર્જુન સમ ભલા,
સજી અસ્ત્ર શસ્ત્ર અનેક જાણે જુદ્ધની સઘળી કળા;
સેના સજી ચતુરંગ જાણે **જંગ**[3] કરવા જાય છે,
કામાદિ શત્રુ અભંગ કરવા ભંગ ચિત્ત ચહાય છે...૦૬

હય હણહણે કૂદે ઘણા ન મળે મણા તનરૂપમાં,
ઉચ્ચૈઃશ્રવા હય ઇંદ્રનો શું આપું એની ઉપમા ?
બખતર ધર્યાં નરઅંગ **પાખર**[4] અશ્વના ઉપર ધરી,
જોતાં જ દુર્જન દુષ્ટ નાશે દૂરથી દિલમાં ડરી...૦૭

સૌ સંઘના જે લોક થોકેથોક પાછળ સંચરે,
તાળી બજાવી તેહ ધરિને નેહ કીર્તન ઉચરે;
શાસ્ત્રી સુનિત્યાનંદ આદિક રથ વિષે રુડા દિસે,
ખટ શાસ્ત્રના ભણનાર એવા કોણ દુનિયામાં દિસે...૦૮

પુસ્તક તણાં તો પ્રૌઢ ત્યાં ગણતી વગર ગાડાં ભર્યાં,
મતવાદી વદવા વાદ આવ્યા તેહ દેખીને ડર્યાં;
જોઈ કહે જનવૃંદ સહજાનંદ સ્વામિ સમર્થ છે,
તે સાથ કરવા વાદ મનમાં ચાય તે મતિમંદ છે...૦૯

૧.શિખર ૨.હિંમત ૩.મોટી લડાઈ ૪.ઘોડાનું બખ્તર વગેરે સામાન

બહુ શસ્ત્રથી કે શાસ્ત્રથી ન જીતાય તેવા તેહ છે,
એનો પ્રતાપ અમાપ આપો આપ ઈશ્વર એહ છે;
મહાવ્યાળ[૧] સાથે અળશિયાનું બાળ યુદ્ધ ન કરિ શકે,
તેવિ રીતે જનજાત શ્રીહરિ સાથ બાથ ન ભરિ શકે...૧૦

ચોપાઈ :

પછી તેહ નદીતટ ઠામ, **વારસિંઘ** છે ગામનું નામ;
તેની સીમમાં કીધો ઉતારો, ભાળી ભૂમિનો ભાગ તે સારો...૧૧

રુડી **રાવટી**[૨] તંબુ ને **દેરા**[૩], તહાં ઉભા કરેલ ઘણેરા;
જથાજોગ્ય જેને ઘટે જેમ, સૌને ઉતારા આપિયા એમ...૧૨

કર્યો ત્યાં ઘણા સંઘે પડાવ, દીસે શેહેર સમાન દેખાવ;
કૈંક મોદિયે માંડિ દુકાનો, વેચે કંદોઈ બહુ પકવાનો...૧૩

મોટા મુક્ત વસ્યા જેહ ઠામ, એ તો અવનીમાં અક્ષરધામ;
મુકુંદાનંદે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જુક્તિએ જનપ્રતિપાળ...૧૪

રસોઈ કરી ત્યાં રુડિ રીતે, જમ્યા સંત ને પાર્ષદ પ્રીતે;
જમ્યા ત્યાં સરવે હરિજન, દીસે સૌનાં પ્રસન્ન તે મન...૧૫

સભા રાતે ભરી ભલી ભાત, કરી જ્ઞાન વૈરાગ્યની વાત;
વળી સૌને કહ્યું નરભ્રાતે, શંભુ દર્શને જાશું પ્રભાતે...૧૬

તમે સૌ આવજો અમ સાથ, પોઢ્યા એમ કહી પ્રાણનાથ;
જાગ્યા સર્વ પ્રભાતમાં જ્યારે, નાહ્યા જૈને ત્રિવેણીમાં ત્યારે...૧૭

દિધાં દ્વિજને નાનાવિધ દાન, કર્યા રંકને રાય સમાન;
મહાદેવ કાશી વિશ્વનાથ, પ્રભુ ત્યાં ગયા સૌ લઈ સાથ...૧૮

એક મોહોર ત્યાં જૈ ભેટ કરી, હેતે શંકરને નમ્યા હરી;
થઈ દિવ્યરૂપે તેહ ઠામ, સામા શંકરે કીધા પ્રણામ...૧૯

૧.મોટો અજગર ૨.નાનો તંબૂ ૩.છાવણી; થોડા વખત માટે નિવાસ

કર જોડી ઘણી સ્તુતિ કરી, છબિ અંતરમાં લીધી ધરી;
પછી ગામમાં છે ભીમનાથ, શ્યામ ત્યાં ગયા સૌ લઈ સાથ...૨૦

ભેટ મુકી નમ્યા ભગવાન, રિઝ્યા પૂજારી પર તેહ સ્થાન;
આપ્યાં અંગનાં વસ્ત્ર ઉતારી, આપે અન્ય લિધાં અંગે ધારી...૨૧

સિદ્ધનાથ સદાશિવ જ્યાંય, ત્રિભુવનપતિ વિચર્યા ત્યાંય;
મોર મુકિને કીધો પ્રણામ, ગયા સ્વસ્થાન શ્રીઘનશામ...૨૨

શ્યામે રાતે સભા સજી સારી, સતશાસ્ત્રની વાતો ઉચ્ચારી;
કર્યું શયન શ્રી જગજીવન, ગયા નિજ નિજ ઉતારે જન...૨૩

નાનાભાઈ ભલા વિપ્ર જેહ, મહારાજની આજ્ઞાથી એહ;
જઈ સંઘમાં સાદ પડાવ્યો, કાલે સૌ જન થાળ કરાવો...૨૪

જમવાને પ્રત્યેક ઉતારે, પ્રભુ આવશે પૂરણ પ્યારે;
થયું પૂનમ કેરું પ્રભાત, વાલે નોતરિયા વિપ્રજાત...૨૫

વરુણીમાં દ્વિજોને વરાવ્યા, **રુદ્રિના**[1] અભિષેક કરાવ્યા;
વાલે વિપ્ર જમાડ્યા અપાર, ગણતાં નવ પામિયે પાર...૨૬

સર્વે ઉતારે જૈ ધર્મલાલ, એક કાળે જમ્યા હરિ થાળ;
સાદ સર્વ સ્થળે ત્યાં પડાવ્યો, પ્રશ્ન પુછવા હોય તે આવો...૨૭

ઉદ્ધવી સંપ્રદાય આ ટાણે, કરશું સિદ્ધ શાસ્ત્ર પ્રમાણે;
વામમાર્ગનું ખંડન કરશું, શ્રુતિશાસ્ત્ર પ્રમાણે ઉચ્ચરશું...૨૮

સભા સાંજે સજી મહારાજે, વાતો ત્યાં કરી સંત સમાજે;
મતવાદી આવ્યા સભામાંઈ, પણ બોલી શક્યા નહીં કાંઈ...૨૯

દાઝ્યા દિલ માંહિ દ્વેષી વેરાગી, એના અંતરમાં લાય લાગી;
કરે ઇચ્છા ઘણી યુદ્ધ કરવા, દેખી ઐશ્વર્ય લાગ્યા તે ડરવા...૩૦

૧.મહાદેવને અભિષેક કરાવતાં એમની સ્તુતિના અગિયાર વાર પાઠ

દુષ્ટ આવ્યા હતા ટોળે મળી, અસ્ત્ર શસ્ત્ર ધર્યાં હતાં વળી;
ક્રોધે લોચન રાતાં જણાય, ડસે હોઠ ને કંપે છે કાય...૩૧
દીઠા કૃષ્ણને કાળ સ્વરૂપ, તેથી ચાલ્યા ગયા રહી ચૂપ;
વટપત્તન સુરત તણા, સતસંગી આવ્યા હતા ઘણા...૩૨
વળી હરિજન શ્રીપુરવાળા, સૌએ સારી રચી દીપમાળા;
જોઈ રચના રુડી તેહ ઠામે, જનનાં મન અચરજ પામે...૩૩
દીપમાળામાં દીપે દયાળ, જેમ ચંદ્ર ને નક્ષત્રમાળ;
સારો વાજિંત્રનો લઈ સાજ, કરે ઉત્સવ સંત સમાજ...૩૪
પ્રગટાવી મશાલો હજાર, કરે દર્શન લોક અપાર;
કોઈ બાળક ગોસ્વામિ કેરા, ઉતર્યા હતા ત્યાં કરી ડેરા...૩૫
ખર્ચ માટે મળે નહિ ધન, ત્યારે બંધ કરે દરશન;
બહુ કરગરીને કહે જ્યારે, શિષ્યો આપે તેને દ્રવ્ય ત્યારે...૩૬
જોઈ વૈભવ શ્રીહરિ તણો, ઉપજ્યો એને વિસ્મય ઘણો;
એથી અંતરે થૈને ઉદાસ, ઉચર્યા નિજ દાસોની પાસ...૩૭
આ છે સ્વામિનારાયણ જેહ, દ્રવ્ય ક્યાં થકી લાવે છે તેહ;
ઘણા દિવા મશાલો કરેલ, તેને કોણ દેતું હશે તેલ...૩૮
વાત કુબેરસિંહ ચોપદારે, કાનોકાન તે સાંભળી જ્યારે;
વૃષનંદન આગળ આવી, બધી વાત તે તેણે સુણાવી...૩૯
સુણી બોલિયા શ્રીભગવાન, એ તો બાળક બાળ સમાન;
થાય છે શું જગત મોઝાર, તેનું જ્ઞાન તેને ન લગાર...૪૦
શ્રેષ્ઠ જાણે છે આપને આપ, નવ જાણે પ્રભુનો પ્રતાપ;
બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભૂપ, એમ કીધો સમૈયો અનૂપ...૪૧
દૈવી જીવ હતા જન જેહ, થયા શ્રીજીના આશ્રિત એહ;

જેનાં પૂર્વનાં કર્મ કઠોર, રહ્યા તે **નિરભાગી**[૧] નઠોર...૪૨

જેમ જૈ ચડે ગંગાને તીર, નિરભાગી પિયે નહિ નીર;
જેમ સોનાની લંકા લુંટાય, નિરભાગી ન કાંઇ કમાય...૪૩

તેમ પ્રગટ પ્રભુ આવિ મળિયા, તોય દુષ્ટના દોષ ન ટળિયા;
ઓળખ્યા નહિ વિશ્વઆધાર, ખોયો માણસનો અવતાર...૪૪

એમ **વૌઠા** વિષે વૃષનંદે, દિગવિજય કર્યો જગવંદે;
ચાલ્યા જીવન સંઘની જોડે, ગયા ત્યાં થકી ગામ **બરોડે**...૪૫

રાતવાસો વસીને સિધાવ્યા, પ્રભુજી ગામ **પુંજેરે** આવ્યા;
ત્રાજ ગામ છે ત્યાં ગયા હરી, રાત **માતરમાં** રહ્યા ઠરી...૪૬

તહાં બારોટ નામે કુંવરજી, તેણે રાજી કર્યા ગિરિધરજી;
ત્યારે ભારે પ્રસાદીનું શેલું, હરિએ તેના હાથમાં મેલ્યું...૪૭

મહિમા મહારાજનો જાણી, શેલું પૂજવા રાખ્યું વખાણી;
ચાલ્યા ત્યાં થકી પુરુષ પુરાણ, દીનબંધુ પધાર્યા **ડભાણ**...૪૮

નિજજનને કરિને નીહાલ, પછી વાલો આવ્યા **વરતાલ**;
પગી જોબનની મેડી જ્યાંય, ઉતર્યા શ્રીહરિ તેહમાંય...૪૯

જ્ઞાનબાગમાં આમલો સારો, જોઇ સંતોએ કીધો ઉતારો;
જમી રાતે પોઢિ રહ્યા હરી, બીજે દિન આમલે સભા કરી...૫૦

સંઘના જન ત્યાં સંચરીને, પુરા હેતથી પૂજ્યા હરિને;
લાગ્યા પૂજવા તે પછી સંત, ત્યારે થૈ તહાં ભીડ અત્યંત...૫૧

નૃસિંહાનંદ આતમાનંદ, ચાલ્યા પૂજવા વૃષકુળચંદ;
એક તો પ્રભુ પૂજીને આવ્યા, પણ આતમાનંદ ન ફાવ્યા...૫૨

પાત્ર ચંદનનું કર લઈ, ઘણી વાર ઉભા રહ્યા જઈ;
પણ પૂજવા પામ્યા ન વારો, દેખી રિઝિયા ધર્મદુલારો...૫૩

૧.અભાગિયા-ભાગ્ય રહિત

બોલાવ્યા તેને પોતાની પાસ, લીધું ચંદન તે કરી હાસ;
નિજ અંગે તે ચર્ચિયું નાથ, પછી ભેટ્યા તેને ભરી બાથ...૫૪

સર્વે સંતને શ્રીગોવિંદ, આપ્યાં છાતિમાં ચરણારવિંદ;
ભીડી **અંક**[1] ને ભેટ્યા દયાળ, ઉપજ્યો અતિ હર્ષ તે કાળ...૫૫

આરતી ટાણે આરતી કરી, નારાયણધુની પણ ઉચ્ચરી;
પગી જોબનની મેડીમાંય, પ્રભુ જૈને બિરાજિયા ત્યાંય...૫૬

ઉત્તરાભિમુખે જોઈ બારી, બેઠા તે માંહિ શ્રીગિરધારી;
ચોકમાં પગિયો તણી નારી, લાગિ ગરબિયો ગાવાને સારી...૫૭

ફરતાં ઘડા હાથે ઉછાળે, તેમાં તાન લેતી તાળે તાળે;
એક રાવળ ઢોલ વગાડે, તાલ લેવાની ચાલ દેખાડે...૫૮

નારીને પગે **નેપુર**[2] ઝમકે, પગ માંડે લળી લળી ઠમકે;
એવી રીતે રમી બહુ રાસ, જોઇ રાજી થયા અવિનાશ...૫૯

સૌને આપ્યાં પતાસાં સુપેર, ગઈ પોતપોતા તણે ઘેર;
પછી પોઢિયા શ્રીપરમેશ, ઉઠ્યા ઉગતાં પ્રથમ **દિનેશ**[3]...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ચતુર હરિવરે ઘણાં ચરિત્ર, વસિ વરતાલ વિષે કર્યા વિચિત્ર;
અધિક ઉચરતાં ન અંત આવે, વરણન સ્વલ્પ કરી સહુ સુણાવે...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૌઠાદિક્ષેત્ર-વિચરણનામ અષ્ટાવિંશતિતમો વિશ્રામઃ ॥૨૮॥

૧.બાથ ૨.ઝાંઝર ૩.સૂર્ય

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે વસુધાપતિ, તમે સાંભળો સ્નેહ સહિત;
વદું[૧] લીલા વરતાલની, હૈએ ધારી સરવનું હિત...૦૧

રુડા નારાયણ બાગમાં, ઉતર્યા હતા સુરતી જન;
તેણે હરિને નોતર્યા, ભાવે કરાવવા ભોજન...૦૨

જીવન જમવાને ગયા, જમ્યા બાગ વિષે જઈ થાળ;
પ્રેમીજને પછી પૂજિયા, પરમેશ્વર જનપ્રતિપાળ...૦૩

પ્રભુજીને પહેરાવિયો, મહામૂલી ભલો પોશાગ;
સૂરતી ઘાટની શોભતી, સારી શિર ધરાવી પાગ...૦૪

પૂરવ ભવના પુન્યથી, જેણે ઓળખિયા અવિનાશ;
લાવ[૨] લેતાં આ લોકમાં, કેમ રાખે તે કાંઈ કચાશ...૦૫

પછી પ્રભુજી પધારિયા, નિજ ઉતારે સહિત સમાજ;
કરી ભલી કથા વારતા, સૌના સંશય હરવા કાજ...૦૬

ચોપાઈ :

કહે વર્ણિ સુણો રુડા રાજ, મોટું મંદિર છે જહાં આજ;
હતું બોરડીનું ઝાડ ત્યાંય, જોતાં જનને ગમે મનમાંય...૦૭

એક દિવસે ત્યાં દેવ મુરારી, બેઠા શ્રેષ્ઠ સભા સજી સારી;
ઘાટ સંકલ્પ સંબંધિ વાત, કરી શ્રીમુખે ત્યાં સાક્ષાત...૦૮

મુક્તાનંદમુનિ પ્રત્યે માવ, બોલ્યા એ સમે નટવર નાવ;
ઘાટ સંકલ્પ જે કહેવાય, થાય કે તમને નવ થાય...૦૯

કહે મુક્તમુનિ કહું તેહ, મેં તો ધાર્યો છે માનુષ્ય દેહ;
ઘાટ સંકલ્પ તો તેથી થાય, પણ થૈને તે તરત શમાય...૧૦

૧.કહું ૨.લાભ

સુણી બોલિયા સુંદરશ્યામ, ઉઠી બેસો તમે એક ઠામ;
સ્નેહે આજ્ઞા એવી સુણી લૈને, મુનિ બેઠા બીજે સ્થળે જૈને...૧૧

બ્રહ્માનંદને કહે ભગવાન, હવે બોલો તમે જ્ઞાનવાન;
ઘાટ સંકલ્પ જે કહેવાય, થાય કે તમને નવ થાય...૧૨

બોલ્યા બ્રહ્મમુનિ તેહ વાર, ઘાટ તો મુજને ન થનાર;
કહે શ્રીહરિ બોલો વિચારી, નહિ તો પાપ લાગશે ભારી...૧૩

કવિ બોલ્યા કરીને વિચાર, ઘાટ તો થાય છે ઘણી વાર;
નથી છાનું તમારાથી સ્વામી, આપ છો પ્રભુ અંતરજામી...૧૪

સુણી એવું બોલ્યા અવિનાશ, જૈને બેસો મુનિ મુક્ત પાસ;
ત્યારે બ્રહ્મમુનિ ઉભા થઈ, મુક્તાનંદ જોડે બેઠા જઈ...૧૫

સર્વ સંતને એવી જ રીતે, ઘાટ સંકલ્પનું પુછ્યું પ્રીતે;
પછી પુછ્યું ગૃહસ્થોને એમ, કહો ભક્તો તમારે છે કેમ...૧૬

એક બે જણ બોલિયા ત્યારે, નથી થાતા સંકલ્પ અમારે;
અલૈયો **કહોર**[1] બોલ્યા એમ, મુઠીમાંથી રેતી વહે જેમ...૧૭

ઘાટ સંકલ્પ થાય અખંડ, ક્યારે સારા કે નરસા પ્રચંડ;
પછી શ્રીમુખથી સાક્ષાત, ઘાટ સંકલ્પની કરી વાત...૧૮

ઘાટ મનમાં નિરંતર થાય, જોતાં જ્ઞાનીને તરત જણાય;
જ્ઞાની ઓળખે મન તણા ઘાટ, અણસમઝુ ન જાણે તે વાટ...૧૯

ઘાટ અજ્ઞાનીનું મન ઘડે, તેની ખબર તેને નવ પડે;
કહે સંત જે ઘાટ તો થાય, તેનો અવગુણ તે લે સદાય...૨૦

કહે ઘાટ ઘડે મન જ્યારે, સંત તે કહિએ કેમ ત્યારે?
પણ મૂર્ખ જાણે નહિ મર્મ, ઘાટસંકલ્પ મનનો છે ધર્મ...૨૧

૧.કાઠીની અટક છે (કુંડળના હતા)

મન તો ચડિ જાય છે ચાળે, સાચા સંત તેને પાછું વાળે;
વળી મનને તે નવરું ન રાખે, શુદ્ધ સંકલ્પમાં જોડી નાખે...૨૨

જેમ ભૂત જેને વશ થાય, નવરું રહે તો ખાવા ધાય;
નવરું થવા દેવું ન એને, કાંઈ કામ ભળાવવું તેને...૨૩

મન પણ જાણવું ભૂત જેવું, તેને નવરું રહેવા ન દેવું;
પ્રભુમૂર્તિ વિષે મન ધારો, કાં તો કીર્તન ગાઈ વિચારો...૨૪

કથા સાંભળો ને સંભળાવો, કાં તો ધર્મની ચર્ચા ચલાવો;
નવધા ભગતી કહેવાય, તેમાં રાખવું મનને સદાય...૨૫

સતશાસ્ત્ર ભણો ને ભણાવો, કૃષ્ણભક્તિ કરો ને કરાવો;
એવી રીતે કરી ઘણી વાત, સુણી સર્વે થયા રળિયાત...૨૬

પ્રભુને પદ વંદી વિશેષ, સંઘ સર્વે સિધાવ્યા સ્વદેશ;
જે જે સાધુ હતા ભણનારા, મુક્તાનંદ પાસે રહેનારા...૨૭

મુક્તાનંદ સાથે સહુ એહ, ગયા સરસવણી ગામ તેહ;
આતમાનંદને કહે હરી, તમે મંડળ તૈયાર કરી...૨૮

તમે સદગુરુ સર્વ છો જેહ, જાઓ દેશમાં ફરવાને તેહ;
હોય વૃદ્ધ અશક્ત જે અંગે, કરી જાણે ન વાત પ્રસંગે...૨૯

એવાનું જુદું મંડળ કરીએ, વરજાનંદ સદગુરુ ધરિએ;
સાધુ લંગડા પરમાનંદ, સોંપિએ તેહને એક વૃંદ...૩૦

તેઓ એવાની સંભાળ લેશે, દયા રાખીને ધીરજ દેશે;
સંતના એમ મંડળ કીધાં, સદગુરુઓના તાબામાં દીધાં...૩૧

હતા કોઈ સ્વતંત્ર સ્વભાવે, તેને બંધી માંહી લીધા માવે;
મુંઝાણા કોઈ તો મનમાંઈ, પણ બોલિ શક્યા નહિ કાંઈ...૩૨

પછી થાળ જમ્યા ભગવંત, જમ્યા પાર્ષદ ને જમ્યા સંત;
પછી ઘોડિએ થૈ અસવાર, ગયા ગોવિંદ ગામ બહાર...૩૩

ગામથી પૂર્વમાં છે તળાવ, પછી ત્યાં ગયા નટવર નાવ;
શોભે તે સરનો તટ સારો, હતો સાધુઓનો ત્યાં ઉતારો...૩૪

સંત સર્વે નમ્યા આવી પાય, ત્યારે બોલિયા વૃષકુળરાય;
જેને બંધીમાં રહેવાનું ગમે, રહો સરોવર તીર આ સમે...૩૫

સારી જેહ સ્વતંત્રતા ધારો, તે તો જોળને પંથે પધારો;
આતમાનંદ બોલિયા ત્યારે, બંધિમાં રહેવું છે જ મારે...૩૬

એકે એકે બોલ્યા સહુ એમ, બંધિમાં રહિએ નહિ કેમ?
તમ અર્થે તજ્યાં ઘરબાર, તજી નાત તજ્યો પરિવાર...૩૭

પ્રભુ તમને જ કરવા પ્રસન્ન, અમે અર્પિયાં તન મન ધન;
તમે રાખો તે રીતે રહેશું, આપ આજ્ઞા માથે ધરિ લેશું...૩૮

કહો તો વસિએ જઈ વનમાં, સહિએ ટાઢ ને તાપ તનમાં;
કહો તો તજિએ ખાનપાન, ધરિએ આપનું બેઠા ધ્યાન...૩૯

સુણી રાજી થયા મહારાજ, કહે સાંભળો સંતસમાજ;
આજથી આ વચન ધરી લેજો, આત્માનંદની આજ્ઞામાં રહેજો...૪૦

તે તો જેને સોંપે કામ જેવું, તે જ રીતે તરત કરી દેવું;
જેના મંડળમાં જેને રાખે, જેહ દેશમાં ફરવાનું **દાખે**[૧]...૪૧

એમાં શંકા કશીએ ન કરવી, કરે આજ્ઞા તે અંતરે ધરવી;
સુણી બોલિયા સંતસમાજ, એમ કરશું અમે મહારાજ...૪૨

આતમાનંદને કહે નાથ, તમે મંડળ લૈ નિજ સાથ;
કરો બામણગામ પ્રવેશ, દૈવી જીવને ઘો ઉપદેશ...૪૩

સુણી મંડળ લૈ સદ્ય ગયા, રાત બામણગામમાં રહ્યા;
બીજા મંડળ મોકલ્યાં જ્યાંય, ગયાં તે પણ તે સ્થળમાંય...૪૪

૧.કહે

પ્રભુ ચાલિયા પાર્ષદ લૈને, તે તો ગામ **બુધેજમાં** થૈને;
ઉંટવાળા ને **હાંસદ** ગામ, **નાર્ય**[1] **પંડોળિએ** ગયા શ્યામ...૪૫

ધર્મનંદન **ધર્મજ** ગયા, રાત જૈને **બોચાસણ** રહ્યા;
ઉતર્યા કાશીદાસને ઘેર, તેણે સેવા સજી શુભ પેર...૪૬

બોરસદમાં વસે આશારામ, તેને ઘેર ગયા ઘનશ્યામ;
તે તો વિપ્ર પવિત્ર છે જાણી, તેને ઘેર જમ્યા **પદ્મપાણિ**[2]...૪૭

ભાદરણ વિચર્યા ભગવાન, દીધાં દાસને દર્શન દાન;
કાળીદાસ પટેલ ત્યાં રહે, ભગુભાઈ તેના સુત કહે...૪૮

પિતા પુત્ર ભલા હરિભક્ત, પૂજ્યા હરિને પૂજે જેમ મુક્ત;
પછી ત્યાંથી પ્રભુ **પરવરિયા**[3], **ખેડાહે** **કંછડોલે** વિચરિયા...૪૯

જોયું **માનપરું** **નારપરું**, આવ્યું **બામણગામ** ત્યાં ખરું;
જ્યાં છે બેચર પંડ્યાની મેડી, હરિભક્તો ગયા તહાં તેડી...૫૦

જોઈ પશ્ચિમ દ્વારની બારી, બેઠા તે માંહિ વિશ્વવિહારી;
હરિભક્તે ઘણી કરી તાણ, પણ નવ જમ્યા શ્યામ સુજાણ...૫૧

પછી લૈને પ્રભુનું વચન, પારષદને કરાવ્યું ભોજન;
આતમાનંદ ભાઈ ત્યાં મળિયા, પ્રભુજીને પગે તે તો ઢળિયા...૫૨

પછી સૌને કહ્યું પરમેશે, જાશું વાકળ કાનમ દેશે;
મહીસાગર ક્યાં ઉતરાશે ? ભૂમિનો કોણ ભોમિયો થાશે?..૫૩

હરિભક્ત બોલ્યા શિર નામી, સુણો શ્રી સહજાનંદસ્વામી;
નામે એકલબારાનો આરો, એ છે ઉતરવા જોગ્ય સારો...૫૪

ઉચર્યા આતમાનંદ ભાઈ, આરો દીઠો છે મેં સુખદાઈ;
ત્યારે તેઓને લૈ નિજ સાથે, ગતિ ત્યાંથી કરિ મુનિનાથે...૫૫

૧.નાર ગામ ૨.જેના હાથમાં કમળ છે એવા ભગવાન ૩.ચાલ્યા

થૈને અશ્વી ઉપર અસવાર, માવો ચાલીયા **મહી**[૧] મોઝાર;
ગયા એકલબારાને આરે, ચાલ્યા સૌ મુનિ સામે કિનારે...૫૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

પ્રત્યક્ષ પ્રભુને નિહાળિ **મહિએ**[૨] ધારી ભલા ભાવને,
પોતાના જળના તરંગ કરથી ધોયા પ્રભુપાવને;
જાણિ પૂજ્ય પ્રસાદિ એક પગની જ્યાં મોજડી લૈ લિધી,
ત્યારે કૃષ્ણ પ્રસન્ન પૂર્ણ થઈને બીજીય તેને દિધી...૫૭

સ્વર્ગંગા[૨] પણ તે સમે સ્વમનમાં આશ્ચર્ય પામી અતી,
મોટો તે **મહિનો**[૩] વિચારી મહિમા પોતે લજાતી હતી;
ધામી અક્ષરધામના પ્રભુ મળ્યા તેને શી ખામી રહી,
એવો લાવ લિધો ન લેશ કદિ મેં આ સ્વર્ગ માંહી રહી...૫૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નદિજળ ઉતરી કૃપાનિધાન, સ્વજન સમેત કર્યું તહાં જ સ્નાન;
પ્રભુપદ પરશી પવિત્ર કીધી, મહિ નદિને પદ શ્રેષ્ઠપ્રાપ્તિદીધી...૫૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિમહીનદીતટ પ્રદેશ વિચરણનામ એકોનત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૨૯॥

પૂર્વછાયો :

માવ મહીનદી ઉતરી, ગયા **એકલબારે** ગામ;
બાપુભાઈ કાભાઈ નામે, ઠાકોર બે તે ઠામ...૦૧

તેણે સમાચાર સાંભળ્યા, આંહિ આવે છે શ્રીમહારાજ;

૧.પૃથ્વી -મહી નદી તરફ ૨.મહિ નદીએ ૩.ગંગાનદી

સામા જૈ સનમાન કીધું, આંહિ રહો કહ્યું આજ...૦૨

સંત સરવને મોકલ્યા, ગિરધારીએ ગામ ડભાસ;
ઠાકોરના દરબારમાં, એક રાત રહ્યા અવિનાશ...૦૩

પછી ઉઠીને પ્રભાતમાં, ગયા **ડભાસે** દેવ મુરાર;
દર્શન કરીને સંત સૌ, ઉર આનંદ પામ્યા અપાર...૦૪

સંત સહિત પછી સંચર્યા, ગયા **સેજકુવે** ઘનશ્યામ;
સ્નાન આદિક સરવે ક્રિયા, કરી ઠરિ હરી તેહ ઠામ...૦૫

ભક્ત ભલા પ્રભુદાસજી, તેણે કરી ઘણી ત્યાં તાણ;
ભાતું આપ્યું ઘણા ભાવથી, જમ્યા સંત ને શ્યામ સુજાણ...૦૬

સત્સંગી સાધી ગામના, મુખ્ય આવ્યા મળી તે ઠામ;
પ્રેમે પ્રભુને પદ નમ્યા, કહું તેહનાં નિર્મળ નામ...૦૭

વિપ્રજાતિ વનમાળી છે, બાપુભાઈ ને ગંગાદાસ;
અંબાઈદાસ ને રતનજી, નમી બેઠા મહાપ્રભુ પાસ...૦૮

કર જોડી સહુએ કહ્યું, પ્રભુ ચાલો અમારે ગામ;
સુણી **સાધી** ગામ સંચર્યા, સંત સહિત શ્રીઘનશ્યામ...૦૯

આપ્યો ઉતારો અતિ ભલો, આપી રસોઈ પણ રસવંત;
શ્રીહરિ જમિયા સ્નેહથી, જમ્યા પાર્ષદ ને જમ્યા સંત...૧૦

સાધિથી ચાલ્યા સવારમાં, ગયા ગોવિંદ **આમળા** ગામ;
વિપ્ર ભિખે રુપૈયો ધર્યો, ગયા **સરસવણીયે** સુખધામ...૧૧

ચોપાઈ :

શેઠ અંબાઈદાસ **આવાસ**[૧], ઉતર્યા અઘહર અવિનાશ;
ગામનું જે તળાવ ગણાય, હતો વડ ત્યાંથી દક્ષિણમાંય...૧૨

૧.ઘેર

તેનો છાંયો તપાસીને સારો, કર્યો સંતોએ ત્યાં જ ઉતારો;
રામચંદ્ર ને નાગજી નામે, રુડા ભક્ત રહે તેહ ગામે...૧૩
તેણે કીધી રસોઈ રસાળી, જુગતીથી જમ્યા વનમાળી;
ભક્ત ત્રીકમ અંબાઈદાસ, આવ્યા ગિરધર પણ પ્રભુ પાસ...૧૪
મળી સૌએ ત્યાં દીધી રસોઈ, જમ્યા સંત તેનો ભાવ જોઈ;
પછી સાંજ સમે સુખકારી, વડ હેઠ સભા સજી સારી...૧૫
મુક્તાનંદ આદિક બહુ સંત, શ્રીજી પાસે બેઠા મતિમંત;
દેશ વાકળ કાનમ કેરા, હરિભક્ત ત્યાં આવ્યા ઘણેરા...૧૬
તેમાં મુખ્ય તણાં એહ ઠામ, તમને હું સુણાવું છું નામ;
ગુણવંતું વેમાડી છે ગામ, વિપ્ર ત્યાં વસે તુળજારામ...૧૭
પ્રેમિજન રામદાસ પટેલ, ભક્તિભાઈ કરે ભલી ટેલ;
જીજીભાઈ તથા કાનદાસ, આઠે પોર ભજે અવિનાશ...૧૮
જીજીભાઈ રહે દોરા ગામ, ત્યાંના વિપ્ર વળી કાશીરામ;
બુવા ગામના તો કાનદાસ, દરુભાઈ ને ગૂલાબદાસ...૧૯
આવ્યા આમોદના હરિજન, શેઠજી સારા હરજીવન;
ભટ પંડિત તો દીનાનાથ, લક્ષ્મીરામ ને ગણપત સાથ...૨૦
વલીભાઈ કેળોદના વાસી, અતિ વાલા જેને અવિનાશી;
વિપ્ર બાપુ ઈટોલાના જાણો, જીજીભાઈ પટેલ પ્રમાણો...૨૧
દેવીદાસ ને ત્રીકમદાસ, નરહરભાઈનો ત્યાં નિવાસ;
નારાયણભાઈ શંકરભાઈ, રેવાદાસ આવ્યા હરખાઈ...૨૨
વળી આવિયા અંબાવીદાસ, રહ્યા સેવામાં શ્રીહરિ પાસ;
ગામ કંડારીમાં જેનો વાસ, પરશોતમ ત્રીકમદાસ...૨૩
જાણો માધવજી હરિજન, કાનજી તથા દાસ મકન;

ભક્ત રૂંવાદના ભગવાન, પામ્યા ગિરધર ગોવિંદજ્ઞાન...૨૪

ભટ ભગવાન ગામ સલાડ, તે તો માને પ્રભુજીનો પાડ;
મંડાળાના તો ભગો પટેલ, સતસંગી ખુશાલ આવેલ...૨૫

પરશોતમ ગોવિંદભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ;
જોરોભાઈ શિણોરમાં વાસ, જેઠીભાઈ ને ભવાનીદાસ...૨૬

ઉતરાદના જન રણછોડ, ભીખોભાઈ ને મોરાર જોડ;
નાનો બાવો તથા વેણીદાસ, એક ઈશ્વરની એને આશ...૨૭

પારિખા ગામના રામજીય, મોટા ભક્ત બીજા મેઘજીય;
પીપળીમાં કુબેરજી ગણિયે, માણેજામાં ભૂધરભાઈ ભણિયે...૨૮

ચારુ ગામ ચોરંદા છે જ્યાંય, રહે ભટ પરશોતમ ત્યાંય;
બીજા તો ભટ છે માહેશ્વર, ત્યાં જ જિવણ પટેલનું ઘર...૨૯

વયણામે[૧] માધવજી વસે, જેનું મન હરિમૂર્તિમાં ઠસે;
વસે સારંગમાં માહેશ્વર, કાકુજીને વાલા હરિવર...૩૦

વસે ત્યાં વળિ શેઠ દયાળ, જેને પ્યારા પ્રણતજનપાળ;
ભલું ગામનું નામ ભદામ, આવ્યા ત્યાંથી તેનાં કહું નામ...૩૧

નરોતમ ને ભુલો પુજોભાઈ, વિપ્ર ઘેલો દયાળ દેસાઈ;
અવિધા ગામથી તો આવેલ, પુજોભાઈ ને નરસિ પટેલ...૩૨

શેઠ કેવળ ને હરીભાઈ, નાથોભાઈ આવ્યા હરખાઈ;
એહ આદિક ભક્ત અપાર, આવ્યા ભેટવા ભક્તિકુમાર...૩૩

પ્રેમે શ્રીપ્રભુને લાગ્યા પાય, મનમાં ઉછરંગ ન માય;
મળી સૌએ પૂજા ભલી કરી, ભેટ નાના પ્રકારની ધરી...૩૪

કૃપાદષ્ટિએ કૃષ્ણ નિહાળે, તાપ તનના ને મનના ટાળે;
અતી આનંદ આનંદ દરસે, જાણે આનંદનો ઘન વરસે...૩૫

૧.ગામ વરણામા

જોઈ તે સુખની **સરસાઈ**[1], આવે ઈંદ્રને ઉર અદેખાઈ;
ભવ બ્રહ્માએ સ્વપને ન ભાળ્યું, એવું સુખ જનને પ્રભુ આલ્યું...૩૬

ધર્મ જ્ઞાન વૈરાગ્યની વાત, કરી શ્રીહરિએ સાક્ષાત;
પ્રશ્ન ઉત્તર પણ બહુ થયા, સુણી સંશય સર્વના ગયા...૩૭

કહે કાનમના હરિજન, કરો પ્રાંત અમારો પાવન;
દેવા દર્શન ત્યાં ગામોગામ, સંત લૈ વિચરો ઘનશ્યામ...૩૮

ઘણી ઈચ્છા રહે છે અમારે, અમ ઘેર આવે હરિ ક્યારે;
એવું સાંભળીને સુખકારી, બોલ્યા વાત ભવિષ્ય વિચારી...૩૯

આંહિ દર્શન સૌ કરો તમે, અવાશે તો ત્યાં આવશું અમે;
ઈચ્છા રાજાની જો ન જણાય, અમારાથી તો ત્યાં ન અવાય...૪૦

એવામાં શેઠ અંબાઈદાસે, કહ્યું આવીને શ્રીપ્રભુ પાસે;
મારે ઘેર કરાવ્યો છે થાળ, ચાલો જમવાને જનપ્રતિપાળ...૪૧

વિનતી સુણી જમવા પધાર્યા, નિજજનના મનોરથ **સાર્યા**[2];
પછી આવીને આપ ઉતારે, બેઠા રાતે સભા ભરી જ્યારે...૪૨

એવે આવ્યો કોઈ છડીદાર, તેને શ્યામે પૂછ્યા સમાચાર;
તમે કોણ છો ક્યાં થકી આવ્યા, કહો કેના સમાચાર લાવ્યા ?...૪૩

વેત્રધર[3] ઉચર્યો એહ વાર, હું છું કાનોબાનો છડીદાર;
પ્રભુ આપને તેડવા કાજ, મને મોકલ્યો છે અહીં આજ...૪૪

કાનોબાએ કરીને પ્રણામ, કહ્યું છે આવો પાદરે ગામ;
આંહિ જો ન આવો નાથ તમે, તમ પાસે તો આવીએ અમે...૪૫

સુણિ બોલિયા શ્રીગિરધારી, દેશું ઉત્તર વાત વિચારી;
સભામાંથી પધાર્યા ઉતારે, મુક્તાનંદાદિને પુછ્યું ત્યારે...૪૬

૧.સ્વર્ગાદિલોકથી વધુ ૨.પૂર્ણ કર્યા ૩.છડીદાર

પાદરે જાવું કે નવ જાવું, કેવો ઉત્તર તેને કહાવું;
સુણી બોલ્યા મુક્તાનંદસ્વામી, આપ છો પ્રભુ અંતરજામી...૪૭

કેવો ભૂપના મનમાં છે ભાવ, તમે જાણો છો તેનો ઠરાવ;
સુણી બોલિયા શ્યામ સુજાણ, કાનોબા તણી છે ઘણી તાણ...૪૮

માટે પાદરે જાવું જરૂર, નથી આંહિ થકી ઘણું દૂર;
મુક્ત[૧] બોલ્યા કરીને પ્રણામ, આપ સમરથ છો ઘનશ્યામ...૪૯

આવે ઈચ્છામાં એમ કરો છો, દીલમાં કોઈથી ક્યાં ડરો છો ?
વેત્રધરને કહે ધર્મલાલ, જાઓ ત્યાં અમે આવશું કાલ...૫૦

ત્યારે તે ગયો પાદરે ગામ, જમ્યા બીજે દિવસ ઘનશ્યામ;
વેલ અંબાઈદાસના ઘરની, લાવ્યા આજ્ઞા સુણી હરિવરની...૫૧

મુક્તાનંદ ને દેવ મુરાર, બેઠા બેય તે વેલ મોઝાર;
ગોરિયાદ ગયા ગિરધારી, જગ્યા જોઈ સરોવરે સારી...૫૨

વડ પીપળાની ભલી છાંય, જોઈ ઉતર્યા શ્રીહરિ ત્યાંય;
આવ્યા બહુજન દર્શન કરવા, લાગ્યા વાલોજી વાતો ઉચરવા...૫૩

કહે કૃષ્ણ પવિત્ર છે ગામ, થાશે બહુ સતસંગી આ ઠામ;
પછી ત્યાં કરીને જળપાન, ગયા **પાદરે** શ્રીભગવાન...૫૪

કાનોબાના ઉતારાની પાસ, હતો ત્યાં વાણિયાનો આવાસ;
જગદીશ ત્યાં ઉતર્યા જૈને, કાનોબા આવ્યા શ્રીફળ લૈને...૫૫

રુપામોર[૨] ને શ્રીફળ ધરી, બેઠા પ્રભુપદ વંદન કરી;
કહ્યું હેતે જોડી જુગહાથ, કચેરીમાં પધારોજી નાથ...૫૬

હતો તે સમે રાત્રિનો કાળ, પ્રભુએ પ્રગટાવી મશાલ;
એક તો ભક્ત વાળંદ કાળો, બીજો નરસી તે ગામેઠાવાળો...૫૭

૧.મુક્તાનંદસ્વામી ૨.એક રૂપિયાની કિંમતનો ચાંદીનો સિક્કો

જણ બેએ બે પ્રગટી મશાલ, કચેરીમાં પધાર્યા કૃપાળ;
કાનોબા કહે શાસ્ત્રી અમારો, એક છે તે ભણેલો છે સારો...૫૮

એને શાસ્ત્રની ચરચા આજ, કાંઈ કરવાની છે મહારાજ;
સુણી બોલિયા સુંદરશ્યામ, એક શાસ્ત્રી છે લક્ષમીરામ...૫૯

શાસ્ત્રી સાથે તો ચર્ચા તે કરશે, પુછશે તેના સંશય હરશે;
તેઓ બે જણે વાદ ચલાવ્યો, આવ્યો એક **દાદુપંથી**[1] બાવો...૬૦

આડું આડું બોલે વચ્ચે એહ, સમાધાન થવા ન દે તેહ;
ક્યારે પક્ષ સગુણનો ધરે, ક્યારે નિર્ગુણ વાદ ઉચ્ચરે...૬૧

રાત અર્ધિ ગઈ એહ ઠાર, પણ ચર્ચાનો આવ્યો ન પાર;
ત્યારે યુક્તિ કૃપાનાથે કીધી, માળા બાવાની જોવાને લીધી...૬૨

જોતાં જોતાંમાં તે તુટી ગઈ, બધા પારાની વૃષ્ટિ ત્યાં થઈ;
બાવો લાગ્યો પારા વીણી લેવા, શ્રીજી લાગિયા ઉત્તર દેવા...૬૩

કર્યું શાસ્ત્રીનું તો સમાધાન, બાવાને કાંઈ નવ રહ્યું ભાન;
ચાલ્યા ઘેર સભાસદ જન, ત્યારે કાનોબા બોલ્યા વચન...૬૪

કાલ તો રહેજો મહારાજ, આપ પાસ અમારે છે કાજ;
રહેશું કહ્યું જગદાધારે, પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા ઉતારે...૬૫

કાનોબાને કહ્યું દાદુબાવે, સહજાનંદ જો હાથ આવે;
એની આગળ છે ઘણું ધન, મોટા મોટા કરે છે જગન...૬૬

એના શિષ્ય થયા છે અમાપે, એક એક રુપૈયો જો આપે;
ધન ધારિએ તેવું થનારું, સ્વામી પકડાય તો ઘણું સારું...૬૭

કાનોબાએ ઠેરાવ તે કીધો, જગદીશ્વરે તે જાણિ લીધો;
પ્રભુ જાગિયા જ્યારે સવારે, ચાલી નીકળ્યા એકલા ત્યારે...૬૮

૧.દાદુ દયાલજી નામના ફકીરે સ્થાપેલ સંપ્રદાયનો

આતમાનંદને કહ્યું શ્યામે, તમે આવજો બામણગામે;
મુક્તાનંદને એમ કહેજો, જઈ સરસવણીમાં રહેજો...૬૯

કાનોબાએ જાણી વાત જ્યારે, ઘણા અસ્વાર મોકલ્યા ત્યારે;
દીઠા કાળરૂપે બહુનામી, સ્વાર પાછા વળ્યા ભય પામી...૭૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

લવસમ[૧] ભૃકુટી તણો **વિલાસ**[૨], જગત અસંખ્ય સ્રજે કરે વિનાશ;
પણ કદિ જનથી દિલે ડરે છે, મનુષ્યચરિત્ર મહાપ્રભૂ કરે છે...૭૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિપાદરાખ્યપુર-વિચરણનામ ત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૦॥

પૂર્વછાયો :

બામણગામ ગયા હરિ, ગામ ગોંદરે કર્યો વિશ્રામ;
ખોડા પંડ્યાને ખબર થૈ, ત્યારે આવ્યા તે દર્શનકામ...૦૧

તાણ કરી તેડી ગયા, ઘનશ્યામજીને નિજ ઘેર;
ત્યાં જઈને દહિં રોટલો, જમ્યા જીવન રુડી પેર...૦૨

આતમાનંદાદિક પછી, સંત આવિયા શ્રીહરિ પાસ;
ખોડે પંડ્યે ખૂબ તાણ કરી, પણ રાત ન રહ્યા અવિનાશ...૦૩

સંત સહિત હરિ સંચર્યા, ગામ **શેલડિએ** ગયા શ્યામ;
બારૈયા મોકમસિંહજી, પ્રભુ ઉતર્યા તેને ધામ...૦૪

કૃષ્ણ કહે કાનોબા થકી, અમે છાના આવ્યા છૈએ છેક;
રાખો તો રહિએ અમે, હોય ક્ષત્રિપણાની ટેક...૦૫

મોકમસિંહ કહે હરિ, વસો સુખે અમારે નિવાસ;
લશકર આવે લક્ષધા, અમે તોય ન ધરિએ ત્રાસ...૦૬

૧.તદ્દન થોડો સરખો પણ ૨.ઈશારો

એવાં વચન ઉચ્ચારિયાં, સુણિ રાજી થયા મહારાજ;
રાત રહીને સંચર્યા, સાથે લઈને સંતસમાજ...૦૭

અલારસા ગામે થઈ, રહ્યા **દાવોલમાં** જૈ રાત;
નાપે થઈને **ગાને** ગયા, પછી **ખાંધલીએ** જગતાત...૦૮

મેઘવે **વાંછલીએ** થઈ, ગયા **મોગરી** આદિક ગામ;
ફરતાં ફરતાં **કરમસદ** જઈ, **જોળ** ગયા ઘનશ્યામ...૦૯

ત્યાં છે કુવો રામદાસનો, તહાં ઉતર્યા શ્રી મહારાજ;
મઠ વાવ્યા હતા તેહમાં, મુક્યાં ઘોડાં ચરવા કાજ...૧૦

તે જોઈને ત્યાં બોલિયો, તે ખેતરનો રખવાળ;
કોણ તમે છો કેમ આ, મઠ ભેળાવો છો આ કાળ...૧૧

ખેતર આ તો અમારું છે, એમ બોલ્યા હરિ સાક્ષાત;
ત્યારે તેણે જઈ ગામમાં, રામદાસજીને કહી વાત...૧૨

આવ્યા તહાં રામદાસજી, દીઠા શ્રીહરિ દીનદયાળ;
કર્યા પ્રણામ અષ્ટાંગથી, કહ્યું કરાવું જમવા થાળ...૧૩

તાણ ઘણી કરી તોય ત્યાં, જમવા ન રહ્યા હૃષિકેશ;
ચોંપ[1] કરીને ચાલિયા, વરતાલ ભણી વિશ્વેશ...૧૪

વાલો આવ્યા **વરતાલમાં**, રહ્યા વાસણ સુતાર ઘેર;
પ્રેમી જનોએ પ્રેમથી, પ્રભૂ પૂજ્યા રુડી પેર...૧૫

કાનમ દેશ વિષે ફર્યા, તેની કહી સ્વજનને વાત;
ચારુ ચરિત્ર વિચિત્ર તે, થયું વિશ્વ વિષે વિખ્યાત...૧૬

વળિ લલિત લીલા કરી, વૃષનંદને વસી વરતાલ;
સંત હરિજન સર્વને, સુખ દિધું દીનદયાળ...૧૭

૧.ઉતાવળ; ઝડપ

થોડા દિવસ સ્થિરતા કરી, વરતાલ વિષે વસી વાસ;
કંઝરિએ કરુણા કરી, ગયા સંત સહિત અવિનાશ...૧૮

ચોપાઈ :

રહે ત્યાં ખોજીદાસ પટેલ, ભલા ભાવિક ભક્ત થયેલ;
લાવ્યા શેલડીનું ગાડું ભરી, સૌની આગળ અકેક ધરી...૧૯

હરિએ તે કરી અંગીકાર, ગયા **ભાળજ** ભવભરતાર;
ઉમરેઠ ગયા અવિનાશ, રહ્યા નંદુ ઠાકરને નિવાસ...૨૦

ભગવાને ત્યાં ભોજન કીધું, નરભેરામને સુખ દીધું;
બીજે દિન દ્વિજ જમનાબાઈ, તેણે નોતર્યા જનસુખદાઈ...૨૧

કર્યો વિવિધ પ્રકારનો થાળ, પણ જમવા રહ્યા ન દયાળ;
પણસોરે ગયા રુડી પેર, પાટીદાર નાગરદાસ ઘેર...૨૨

તહાં વિપ્ર વિશ્વનાથભાઈ, તેની પત્નિ રુડી રુપબાઈ;
તેની પાસે કરાવિયો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૨૩

ઉમરેઠની જમનાબાઈ, કરી થાળ ઘણી અકળાઈ;
ઘણી હોંશે કર્યો હતો થાળ, પણ જમવા રહ્યા ન કૃપાળ...૨૪

તેથી થૈ અતીશે જ ઉદાસ, ઝરે આંસુ ને નાખે નિઃશ્વાસ;
ભાવ જાણ્યો તે ભૂપના ભૂપે, ગયા જમવાને દિવ્ય સ્વરૂપે...૨૫

સ્વાર પાળા શોભે નિજ સાથે, એવું રૂપ ધર્યું મુનિનાથે;
જઈ ભાવથી ભોજન કર્યું, બાઈ જમનાનું અંતર ઠર્યું...૨૬

જમી સૌ પુરબહાર નિકળિયા, જોઈ કોઈ જને નહિ કળિયા;
બેય ગામ ગયા સમાચાર, ત્યારે અચરજ ઉપજ્યું અપાર...૨૭

પણસોરે તળાવને તીર, લીંબડા હેઠે શ્યામશરીર;
ઘણી વાતો સભા ભરી કરી, લીધા સર્વના સંશય હરી...૨૮

બીજે દિવસ **ડડુસર** ગયા, ગલુજીના ઉપર કરી દયા;
તેને દર્શન દૈ વૃષલાલ, જઈ રાત રહ્યા **કઠલાલ**...૨૯

નદીને તીર પીપળા પાસે, જોયો **ચોતરો**[1] શ્રીઅવિનાશે;
ઢોલિયો તેહ ઉપર ઢળાવી, બેઠા તે પર શ્રીપ્રભુ આવી...૩૦

સદારામ ને ખુશાલરાય, તેણે થાળ કર્યો પછી ત્યાંય;
જમ્યા શ્રીહરિ ને જમ્યા સંત, કરી ત્યાં જ્ઞાનવાર્તા અનંત...૩૧

પ્રભુએ ત્યાંથી કીધું પ્રયાણ, ગયા સીમાડે શ્યામ સુજાણ;
એક ડોશી આવી પછવાડે, ઉભા રહો કહિને બૂમ પાડે...૩૨

ઘડો પાણીનો પૂર્ણ ભરેલો, ડોશીએ નિજ માથે ધરેલો;
પછી ઉભા રહ્યા અવિનાશ, ડોશી આવી પ્રભુજીની પાસ...૩૩

કહ્યું આ ઘડામાં પગ ધરો, જળ આ **ચરણોદક**[2] કરો;
કહે શ્રીજી તે જળને શું કરશો, કહો ક્યાં જઈને તેહ ધરશો...૩૪

કહે ડોશી કુવો એક જે છે, ગામનાં લોક પાણી પિવે છે;
તેમાં રેડીશ જૈને આ વારિ, તેથી સૌની મતિ થશે સારી...૩૫

હરિએ ચરણોદક કીધું, ડોશીએ કૂપમાં રેડી દીધું;
એવા હરિજન પરઉપકારી, તેની રીત ત્રિલોકથી ન્યારી...૩૬

રાખી સંતને પાર્ષદ સાથ, **આંતરોલી** ગામે ગયા નાથ;
શિંગાલિએ ગયા સુખરાશી, ત્યાંથી **ઉંટડીએ** અવિનાશી...૩૭

મહાદેવનાં દર્શન કર્યાં, વસ્ત્ર શંકર આગળ ધર્યાં;
ફરતાં ફરતાં ઘણાં ગામ, **પરાંતિજ** ગયા સુખધામ...૩૮

સેવ્યા બ્રાહ્મણોએ તેહ કાળ, ઘણે ઘેર જમ્યા જઈ થાળ;
ત્યાંથી ચાલી ઘણાં ગામ ફરિયા, પછી **વિસળનગર** વિચરિયા...૩૯

૧.ઓટલો ૨.ચરણ સ્પર્શવાળું

ત્યાંના ભક્તોને પુછીયું ત્યારે, કાંઇ છે હવે કષ્ટ તમારે;
ત્યારે બોલિયા તે હરિજન, વાલા સાંભળો સત્ય વચન...૪૦

તમે દેખાડીને જમત્રાસ, આંહીં દેસાઈને કર્યો દાસ;
ત્યારથી અમને થયું સુખ, હવે દેતું નથી કોઈ દુઃખ...૪૧

પ્રભુ પ્રૌઢ પ્રતાપ તમારો, કોઈ તમને નહિ જીતનારો;
તમ સાથે કરે જેહ દ્વેષ, તે તો પોતે પામે બહુ ક્લેશ...૪૨

વળી વંશ ઉચ્છેદન થાય, મરીને પોતે નરકમાં જાય;
જ્યાં જ્યાં દ્વેષી હતા જે તમારા, બહુ પામીયા કષ્ટ બીચારા...૪૩

વળી દ્વેષી તમારો જે થાશે, કષ્ટ પામશે ને વંશ જાશે;
જેમ સૂર્ય સામી રજ નાખે, પડે આવીને પોતાની આંખે...૪૪

દેવા દુઃખ જે તમને ચહાય, તેહ દુઃખ તો તેને જ થાય;
એમ કહી સહુ પામ્યા આનંદ, રીઝ્યા સાંભળી વૃષકુળચંદ...૪૫

ત્યાંથી **ઉંઝે** ગયા અવિનાશી, થયા રાજી ઉંઝાના નિવાસી;
પછી જૈ ઘણાં ગામ મોઝાર, **કડીએ** ગયા ધર્મકુમાર...૪૬

વાદ કરવાને મતવાદિ આવ્યા, ઘણા પ્રશ્ન લખી લખી લાવ્યા;
સર્વે ઉત્તર આપિયા એના, ટાળ્યા સર્વથા સંશય તેના...૪૭

વળી પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવ્યો, તેથી વિશ્વાસ કૈંકને આવ્યો;
દિગવિજય કર્યો એવી રીતે, જીવ આસુરી ચેત્યા ન ચિતે...૪૮

ગયા **ડાંગરવે** જગદીશ, ત્યાંથી **નારદીપુરમાં** મુનીશ;
ગયા **નાદરિએ** નરભ્રાત, હરિભક્તે સેવ્યા રહ્યા રાત...૪૯

પોઢી ઉઠ્યા પ્રભુજી પ્રભાતે, નિત્યકર્મ કર્યું નિજ જાતે;
સભામાં બેઠા સુંદર શ્યામ, એક વાત કરી એહ ઠામ...૫૦

રાતે સુતા હતા અમે જ્યાંય, આવ્યા શંકર તે સમે ત્યાંય;

એવો શબ્દ શિવે મુખ ભાખ્યો, કાંઈ ચિહ્ન અમારું તો રાખો...૫૧

શિવ દીઠા અમે વિકરાળ, માટે પડશે ભયાનક કાળ;
સતસંગિયો શક્તિ પ્રમાણે, અન્ન સંગ્રહ કરજો આ ટાણે...૫૨

સતસંગિયોમાં ગામોગામ, વાત કરજો આ સૌ ઠામોઠામ;
ફરતાં ફરતાં ઘણાં ગામ, પછી આવ્યા **અડાલજ** શ્યામ...૫૩

ગયા **મોટેરે** શ્રીમહારાજ, આવ્યો શ્રીપુરનો ત્યાં સમાજ;
બોલ્યા સત્સંગી સૌ જોડી હાથ, ચાલો શ્રીપુરમાં કૃપાનાથ...૫૪

છાસઠ્યામાં[1] પધાર્યા'તા જેય, તેને વર્ષ વિતિ ગયાં બેય;
કોઈ વૃદ્ધ અને કોઈ બાળ, કરે દરશન દીનદયાળ...૫૫

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

હે સ્વામી બહુનામિ ખામિ ન મળે સદ્ધર્મના ધામિ છો,
અંતર્યામિ અકામિ છો ગરુડના ગામી **મહાહામિ**[2] છો;
હે રાજા અધિરાજ આજ અરજી કોડે ઘણે કીજિએ,
આવો શ્રીપુરમાં અલૌકિક ભલો લાવો અમે લીજિએ...૫૬

ચોપાઈ :

સુણી બોલિયા સુંદર શ્યામ, તહાં આવ્યાનું હમણાં ન કામ;
સુબો રાખે છે દ્વેષ વિશેષ, ઉપજે તહાં આવ્યાથી ક્લેશ...૫૭

હવે થોડાં વરસ ધૈર્ય ધારો, પછી આવશે અવસર સારો;
ઈચ્છા સંપૂર્ણ થાશે તમારી, કરો ભાવથી ભક્તિ અમારી...૫૮

એમ સૌ જનને શાંત કરી, ગયા **જેતલપુર** પરવરી;
નામ **ગામડી** ને **કુણા** ગામ, ઘણાં ગામ ફર્યા ઘનશ્યામ...૫૯

દીનબંધુ પધાર્યા **ડભાણ**, જે છે ભૂતભવિષ્યના જાણ;
રુડા ભક્ત ત્યાં રઘુનાથદાસ, પ્રભુ બોલિયા તેહની પાસ...૬૦

૧.સં.૧૮૬૬ ૨.મહા હિંમતવાન

આવશે કાળ અતિ વિકરાળ, અન્ન સંગ્રહ કરજો વિશાળ;
પાંચસેં મણ કોદરા લેજો, બેસે નાણું તે તો સુખે દેજો...૬૧

વાલો જૈને રહ્યા **વરતાલ**, થયા હરિજન નિરખી નિહાલ;
પગી જોબન રણછોડદાસ, ત્રિજા તો નારાયણગિરી પાસ...૬૨

એમ બોલિયા જનપ્રતિપાળ, કાળ પડશે ઘણો વિકરાળ;
માટે મારું કહ્યું મન ધરજો, ઘણા અન્નનો સંગ્રહ કરજો...૬૩

આસપાસ જે ભક્તનાં ગામ, જૈને પણ કહો વાત તમામ;
એમ કહીને ચાલ્યા અવિનાશી, ગયા **ચાંગે** થઈને **લિંબાસી**...૬૪

કૌકા કરમડ ને **ભેંસજાળ**, ગયા જીવન જનપ્રતિપાળ;
દાણા લેવાની બહુ કરી વાત, ગયા **નાગડકે** નરભ્રાત...૬૫

સુરા ખાચરને દરબાર, વસંતોત્સવ કીધો તે વાર;
પછી બોલ્યા પ્રભુ તતખેવ, મળ્યા નાદરિયે મહાદેવ...૬૬

બોલ્યા બોલ મહાદેવ આવો, મારું ચિહ્ન તો કાંઈ રખાવો;
માટે રુદ્રાક્ષમાળા મગાવો, સૌને પારો અકેક બંધાવો...૬૭

ભેંસજાળના દ્વિજ મોતીરામ, તે તો બેઠા હતા તેહ ઠામ;
માળા રુદ્રાક્ષની હતિ પાસે, માગી લીધી તે શ્રીઅવિનાશે...૬૮

પારો બાંધ્યો પ્રથમ હરિરાયે, અકેકો પછી આખી સભાયે;
સંત હરિજન ને બ્રહ્મચારી, થયા પાર્ષદ રુદ્રાક્ષધારી...૬૯

તેનો મર્મ મહાપ્રભુ જાણે, બીજા તો ઉર સંશય આણે;
કૈક કામ કેવી રીતે થાય, કળા ઈશ્વરની ન કળાય...૭૦

સભામાં બોલ્યા શ્રીમહારાજ, તમે સાંભળો સર્વ સમાજ;
રુદ્ર પાડશે કાળ **કરાળ**[1], આથી ઓછી થશે કાંઈ **ઝાળ**[2]...૭૧

૧.ભયંકર ૨.ક્રોધનો આવેશ; બળતરા

આપણે ચિહ્ન રુદ્રનું ધાર્યું, તે પ્રકારે તેનું મન ઠાર્યું;
લોકોને ઝાઝું દુઃખ નહીં દેય, મારો એવો અભિપ્રાય છેય...૭૨

એવામાં પરગામથી ત્યાંય, નિત્યાનંદ આવ્યા સભામાંય;
સાથે સંતનું મંડળ હતું, હરિને મળી હર્ષિત થતું...૭૩

કહે સ્વામીને શ્રીવૃષલાલ, વિશ્વ ઉપર કોપ્યો છે કાળ;
ભાગવતની કથા તમે કરો, કાળ શાંત થશે તેથી ખરો...૭૪

સુણી સ્વામી બોલ્યા તતકાળ, તમે છો પ્રભુ કાળના કાળ;
કાળ લોપે ન આજ્ઞા તમારી, રહે આજ્ઞામાં બ્રહ્માંડકારી...૭૫

ઈંદ્ર બ્રહ્મા ને શેષ મહેશ, આજ્ઞા આપની લોપે ન લેશ;
ચેષ્ટા માણસ કેરી કરો છો, એવા બાનાથી ઉપદેશ દ્યો છો...૭૬

નિત્યાનંદે પછી રુડી રીતે, ભાગવતની કથા કરી પ્રીતે;
સભા લીંબડા હેઠ ભરાય, કથા સાંભળે શ્રીહરિરાય...૭૭

ગામ આમોદથી એવામાંય, મુક્તાનંદમુનિ આવ્યા ત્યાંય;
આવ્યા ત્યાં સ્વરૂપાનંદસ્વામી, મળ્યા તે સૌને અંતરજામી...૭૮

દેશાંતરના પુછ્યા સમાચાર, સ્વરૂપાનંદ બોલ્યા તે વાર;
દેશદેશે ફરી લીધું જોઈ, મેં તો માણસ દીઠું ન કોઈ...૭૯

બેઠા આ લીંબડા હેઠ જેહ, એટલા જ મનુષ્ય છે એહ;
ભગવાન જેને ન મનાય, જોતાં તે પશુ જાતી ગણાય...૮૦

મુક્તાનંદજીને મહારાજ, કહે હું કહું તે કરો કાજ;
ગામોગામ ફરવા સિધાવો, સતસંગીયો સૌને ચેતાવો...૮૧

આવશે દુષકાળ કરાળ, કરજો અન્ન સંગ્રહ હાલ;
પછી જાજો જેતલપુર માંય, હશે માનુભાવાનંદ ત્યાંય...૮૨

તેને સારંગપુર મોકલાવો, ફુલદોળ સામગ્રી કરાવો;

આ કથા થશે સંપૂર્ણ જ્યારે, અમે સારંગપુર જશું ત્યારે...૮૩

સમૈયો ફુલદોળનો સારો, તે તો જાણજો ત્યાં જ થનારો;
એમ કહી તેને કીધા વિદાય, રહ્યા **નાગડકે** હરિરાય...૮૪

સમાપ્તિ કથાની થઈ જ્યારે, બહુ વિપ્ર જમાડીયા ત્યારે;
સંતોને પણ સારી રસોઈ, સુરાભક્તે દીધી સમો જોઈ...૮૫

કરી શ્રીજીની સંતની પૂજા, નમ્યા ભાવથી જોડીને ભૂજા;
જથો રુદ્રાક્ષનો ત્યાં મગાવ્યો, મઢાવી પારો હરિને ધરાવ્યો...૮૬

સંતને સારો પારો એકેક, કંઠે ધાર્યો ધરીને વિવેક;
એવી લીલા અલૌકિક કરી, પછી **સારંગપુર** ગયા હરિ...૮૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અકળ અમિત કૃષ્ણનાં ચરિત્ર, મરમ ભરેલ વળી મહાવિચિત્ર;
અજહર[1] સમ દેવ મોહ પામે, **મનુજ**[2] શિ શક્તિ ધરે જ એહ ઠામે...૮૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદ.-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદંઢાવ્યાદિદેશ-વિચરણનામ એકત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૧॥

પૂર્વછાયો :

સારંગપુરમાં શ્રીહરિ, કરી કેવી લીલા એહ વાર;
એ તો અધિક ઉત્સાહથી, સુણો ભૂમિ તણા ભરતાર...૦૧

ચોપાઈ :

જીવા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઈ વિશ્વઆધાર;
ફુલદોળ ઉત્સવ ત્યાં ઠરાવી, કંકોતરી ગામોગામ લખાવી...૦૨

૧.બ્રહ્મા-શંકર ૨.મનુષ્ય

ગયા ત્યાં થકી ધર્મકુમાર, **કારિયાણિએ** જગકરતાર;
હેતે હળિ મળિ હરિજન સાથ, ગયા ત્યાંથી **નશિદપુર** નાથ...૦૩

ત્યાંના હરિજનને હરખાવ્યા, પછી **સારંગપુર** પ્રભુ આવ્યા;
જીવા ખાચરને દરબાર, ઓશરી રુડી ઉત્તર દ્વાર...૦૪

ઢોલિયા પર ત્યાં હરિ બેઠા, બેઠા સંત ને હરિજન હેઠા;
સંતે **નરઘા**[૧] ને સારંગી લૈને, ગાયાં હરિનાં પદ સ્વસ્થ થૈને...૦૫

કર્યો ત્યાં બ્રહ્મચારીએ થાળ, જમ્યા જીવન દીનદયાળ;
પ્રભુ પોઢ્યા પલંગમાં રાતે, પછી જીવન જાગ્યા પ્રભાતે...૦૬

દિન હોળીનો એહ ઉચરતાં, ગયો આનંદ ઉત્સવ કરતાં;
સંધ્યાકાળ થયો જેહ વારે, હોળી પાદર પ્રગટાઈ ત્યારે...૦૭

રીતિ દેશ તણી અનુસરવા, ચાલ્યા હોળીનાં દર્શન કરવા;
કાઠીયો આવ્યા થૈ અસવાર, ચડ્યા ઘોડીએ ધર્મકુમાર...૦૮

કૈક ગાડાં જોડી જોડી આવ્યા, તેમાં બાળકો બેસારી લાવ્યા;
વાગે ઢોલ નગારાં અપાર, શોભે તે અસવારી **શ્રીકાર**[૨]...૦૯

ગામથી તો ઉત્તર દિશમાંય, હોળી પ્રગટી હતી ગયા ત્યાંય;
હતા માણકી પર પ્રભુ પ્યારા, દીધી હોળીને દુધની ધારા...૧૦

વળી પાંચ પ્રદક્ષિણા કીધી, કર્યું પૂજન પણ ભલી વીધી;
નાળિયેર હોમ્યું હોળીમાંય, જે જેકાર બોલે જન ત્યાંય...૧૧

ઘણા હરિજન કીર્તન ગાય, સૌને અંગ ઉમંગ ન માય;
હોળીકાને સતીદેવી ધારે, અપશબ્દ ન કોઈ ઉચ્ચારે...૧૨

પછી શ્રીહરિએ ધરી પ્રીત, પૂછી કાઠીના દેશની રીત;
જીવો ખાચર ખાચર વસ્તા, બોલ્યા રાઠોડ ધાધલ હસ્તા...૧૩

૧.તબલા ૨.સુંદર,સુશોભિત

હોળી પાદર પ્રગટાય જ્યારે, પારકું ગામ મારીએ ત્યારે;
લડવા મળીને ઘણા જૈએ, જીતીએ તો અમે **ગોઠ**[1] લૈએ...૧૪

હારીએ તો અમે પાછા વળિએ, ત્યારે તો અમે કાંઇ ન રળિએ;
કહે શ્રીજી અમારા જે પાળા, ઝાંપો રોકિ રહે **મતવાલા**[2]...૧૫

તમે કાઠી બધા અસવાર, રહો તે સહુ ગામ બહાર;
તમે પેસો પાળાને હઠાવી, પામો ગોઠ તમે મનભાવી...૧૬

પણ જો તમથી ન પેસાય, તો તે પાળાને ગોઠ અપાય;
ઠરી રહેશું અમે એહ ઠામ, ઉભા જોશું તમાસો તમામ...૧૭

એવું સાંભળીને કર્યું એમ, રિઝે શ્રીજગજીવન જેમ;
ઝાંપો રોકી ઉભા રહ્યા પાળા, મોટી બંદુકો લૈ મતવાલા...૧૮

આવે કાઠી તણા અસવાર, કરે બંદુકના ત્યાં બહાર;
ભારે તોપના જેવા ભડાકા, કાં તો મેઘના જેવા કડાકા...૧૯

ઘોડાં કાઠીના ભડકીને ભાગે, પેસવા તણો લાગ ન લાગે;
ઝાંપે દક્ષણાદે કાઠી ગયા, પાળા ત્યાં પણ તતપર થયા...૨૦

ઝાંપો રોકી ઉભા તેહ ઠાર, કર્યા બંદુકો કેરા બહાર;
ઘોડાં તો બહુ ભડકીને નાસે, કાચા પોચાનાં કાળજા ત્રાસે...૨૧

એમ કરતાં ઘણી થઈ વાર, પેસવા નહિ પામ્યા લગાર;
કાઠી શ્રીજીની પાસે પધાર્યા, કહ્યું પાર્ષદથી અમે હાર્યા...૨૨

એવા માંહી સમીપનાં ગામ, સતસંગીઓ જે તેહ ઠામ;
સુણ્યા તેણે બંદુકના બહાર, જાણ્યું છે તહીં ધર્મકુમાર...૨૩

તેથી દરશન કરવાને આવ્યા, ભેટ ખારેક ટોપરાં લાવ્યા;
પછી થૈ અસવારી તૈયાર, પેઠા ગિરધર ગામ મોઝાર...૨૪

૧.ભેટ; ઈનામ ૨.માતેલા; મદમસ્ત

જીવા ખાચરને દરબાર, ઓશરી ઉત્તરાદે છે બાર;
પ્રભુ ત્યાં જ વીરાજ્યા પલંગે, સભા આગળ બેઠી ઉમંગે...૨૫

આરતી નારાયણ ધુન ગાઈ, જમ્યા થાળ સ્વજન સુખદાઈ;
પછે પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, જગજીવન જાગ્યા પ્રભાતે...૨૬

વસ્તા ખાચરના ફળિયામાં, બાંધ્યો હીંડોળો એહ સમામાં;
લીંબડે હીંડોળો લટકાવ્યો, તેને સારી રીતેથી શોભાવ્યો...૨૭

પશ્ચિમાભિમુખે છે ઓસરી, પધરાવ્યા પલંગે ત્યાં હરી;
વસ્તા ખાચરે ત્યાં પૂજા કરી, હરિને સારા શણગાર ધરી...૨૮

જરીયાનનો જામો ધરાવ્યો, સુરવાળ સારો પહેરાવ્યો;
પોંચીયો કડાં તથા સાંકળી, ધાર્યું મોળીયું મસ્તકે વળી...૨૯

ધૂપ દીપ ને નૈવેદ્ય ધારી, આરતી અતિ હેતે ઉતારી;
પછી હીંડોળામાં પધરાવ્યા, ઝાઝા હેતે હરિને ઝુલાવ્યા...૩૦

વાજે ઝાંઝ મૃદંગ ને **ચંગ**[૧], ગાય સંત ને હરિજન સંગ;
પછે વિધ વિધ રંગ કરાવ્યો, મોટે મોટે **રંગાડે**[૨] ભરાવ્યો...૩૧

જરીયાનનાં વસ્ત્ર ઉતારી, રંગે રમવા જેવાં વસ્ત્ર ધારી;
એક તરફ રહ્યા સહુ સંત, એક તરફ પાળા ભગવંત...૩૨

પીચકારીયો હાથમાં લૈને, રંગ છાંટે પરસ્પર જૈને;
અંગ ઉપર નાંખે ગુલાલ, ભાસે અવની ને આકાશ લાલ...૩૩

વાજે ઢોલ નગારાં અપાર, બોલે જન સહુ જય જયકાર;
પછી સધવા જે બાઈયો રહી, તેણે શ્રીહરિને સ્તુતિ કહી...૩૪

કૃપાસિંધુ જગતકરતાર, સુણો પ્રીતમ પ્રાણઆધાર;
અમે નારીયોનો દેહ પામી, એવી શી તપમાં હશે ખામી...૩૫

૧.ઘંટ -તંતુવાદ્ય ૨.રંગ ભરવાનું મોટું વાસણ

પુરુષોની પેઠે તમ સંગે, નહીં રમીએ અમે કેમ રંગે;
પ્રભુ આપ બિરાજો જે ઠામ, અમે જાણીએ અક્ષરધામ...૩૬

કહે શ્રીહરિ સાંભળો તમે, સતી નર સંગે હોળી ન રમે;
બોલી બાઈયો શ્રીહરિ સંગ, આપો અમને પ્રસાદિનો રંગ...૩૭

સુણી શ્રીહરિને દયા આવી, કુંડીયો રંગ ભરીને અપાવી;
પછી બાઈયો એકાંતે જૈને, માંહોમાંહી રમી રાજી થૈને...૩૮

જાણી હરિપ્રસાદીનો રંગ, રમ્યાં અંગે ધરિને ઉમંગ;
કહે બાઈયોને ઘનશ્યામ, માગો ફગવા[1] તે આપું આ ઠામ...૩૯

કાઠીયાવાડી બાઈ ઉચરી, બસેં રુપૈયા આપો શ્રીહરિ;
બોલી ત્યાં ગુજરાતની નારી, માયા વ્યાપે ન અમને તમારી...૪૦

ન થશો તમમાં જનબુદ્ધિ[2], નિશ્ચે અડગ રહે સદા સુધી;
શ્રીજીએ એવી સાંભળી વાણી, ગુજરાતીની બુદ્ધિ વખાણી...૪૧

ચાલ્યો રંગનો મોટો પ્રવાહ, ભળ્યો ફલ્ગુ નદીમાં અથાહ;
એવી લીલા નિરખવાની આશે, છાયાં દેવવિમાન આકાશે...૪૨

પુષ્પવૃષ્ટિ કરે વારે વારે, વળી જયજયકાર ઉચ્ચારે;
ગાય ગાંધર્વ હરિગુણ ગાન, નાચે અપસરાઓ લઈ તાન...૪૩

આવે અવસરે માનુષ્ય દેહ, પામ્યા છે જન જે ધન્ય તેહ;
એમ અજ હર આદિ વખાણે, મહીમા ઘણો અંતર આણે...૪૪

હરિજન અને સંતની સંગે, રમે કેવી રીતે હરિ રંગે;
ઘણા જન પિચકારી ચલાવે, અખિલેશ્વરને અકળાવે...૪૫

વાલો વેગળે નાસવા જાય, તોય હરિજન પાછળ ધાય;
નાશી જાવાને રસ્તા ન જડીયા, પ્રભુ લીંબડા ઉપર ચડીયા...૪૬

૧.બક્ષિસ -વરદાન ૨.મનુષ્યબુદ્ધિ

ગયા ઝાલવા જન જેહ કાળ, ફાટી અંગરખા તણી ચાળ;
કહે કૃષ્ણ સુણો સહુ કોય, આવી રમવાની રીત ન હોય...૪૭

અકળાવ્યા તમે બહુ અમને, ફાડ્યાં વસ્ત્ર તે શું કહું તમને;
ત્યારે હરિજન બોલીયા એમ, અમોથી થયું પ્રેમમાં તેમ...૪૮

ફાડ્યાં વસ્ત્ર તો ઝાલતાં હાથ, માટે ચુક ક્ષમા કરો નાથ;
એવું સાંભળી શ્રીહરિ હસિયા, સર્વ દાસના દીલમાંહી વસિયા...૪૯

રહ્યા જન સહુ વેગળા જ્યારે, પ્રભુ ઝાડથી ઉતર્યા ત્યારે;
થઈ માણકીએ અસવાર, ચાલ્યા નાવાને ધર્મકુમાર...૫૦

સંત હરિજન કીર્તન ગાય, વાજે વાજાં ઉત્સાહ ન માય;
રુડું ધોળાનદી જેનું નામ, કુંડ હમણાં બાંધ્યો છે જે ઠામ...૫૧

નાયા ત્યાં જઈ અકળિત અંગે, જળક્રીડા કરી સખા સંગે;
પછી ઘોડીએ થઈ અસવાર, ચાલ્યા ત્યાં થકી ત્રિભુવનાધાર...૫૨

ગઢપુર તણો મારગ જ્યાં છે, સારો શોભિત ખીજડો ત્યાં છે;
તેને છાંયે ઉભા રહ્યા જ્યાંય, ગઢડેથી આવ્યા સંત ત્યાંય...૫૩

ગોવિંદાનંદ નિષ્કુળાનંદ, આવ્યા લૈ સાથે સંતનું વૃંદ;
ઘોડીથી હરિ ઉતર્યા હેઠા, મગાવીને પલંગે તે બેઠા...૫૪

સંતોએ કર્યા દંડપ્રણામ, ત્યારે બોલિયા શ્રી ઘનશ્યામ;
શું શું લાવ્યા છો કાજે અમારે, સુણી બોલિયા તે સંત ત્યારે...૫૫

આપ છો પ્રભુ અંતરજામી, બધું જાણો તમે બહુનામી;
એમ કહી કંડીયામાંથી સાર, કાઢ્યા પુષ્પના તોરા ને હાર...૫૬

બાજુ ગજરા ને કંકણ જેહ, હતાં સર્વ ગુલાબનાં તેહ;
ધરાવ્યા શ્રીહરિને તે કાળે, કંકુચંદ્ર ભલો કર્યો ભાલે...૫૭

ધૂપ ને દીપ આગળ ધારી, આરતી શ્રીહરિની ઉતારી;

રુડું **સ્તવન**[૧] કર્યું તેહ ઠામ, પૂરા પ્રેમથી કીધા પ્રણામ...૫૮

એહ ઠામે કરાવ્યો છે ઓટો, મહિમા તેનો છે ઘણો મોટો;
પછી ઘોડી ઉપર થઈ સ્વાર, પુરમાં આવ્યા પ્રાણઆધાર...૫૯

જીવા ખાચરને દરબાર, ઓરડો છે જે ઉત્તર દ્વાર;
પ્રભુને પધરાવ્યા પલંગે, સભા આગળ બેઠી ઉમંગે...૬૦

શેઠ સુરતના ભાઈચંદે, હતી દીધી રસોઈ આનંદે;
જલેબી અને મોતિયા લાડુ, બીજાં શાક લાવ્યા ભરી ગાડું...૬૧

પ્રભુ પોતે પ્રથમ જમી થાળ, પછી સંતને પિરસે કૃપાળ;
ફરે પંગતમાં વારંવારે, લાડુ લ્યો એવી વાણી ઉચારે...૬૨

જમી તૃપ્ત થયા સંત જ્યારે, બેઠા શ્રીજી સભા સજી ત્યારે;
ભાઈચંદભાઈ પૂજવા આવ્યા, ભલા ભારે પોશાક ધરાવ્યા...૬૩

જરિયાનનાં વસ્ત્ર ધરાવ્યાં, **મુક્તાફળનાં**[૨] ઘરેણાં ચડાવ્યાં;
મણિ માણિક નંગ જડેલાં, ઘણા શાણા **સોનારે**[૩] ઘડેલાં...૬૪

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

સોનું પથ્થર પૃથ્વિમાંથી નિકળે ત્યાં કોણ તેને નમે,
મોતી માછલી છીપના ઉદરમાં પાકે જ સ્વાતી સમે;
હીરા મૌક્તિક હેમ તુચ્છ ગણીને જે ત્યાગ ત્યાગી કરે,
અંગે શ્રીહરિને ચડ્યાથી મુનિયો સૌ ધ્યાન તેનું ધરે...૬૫

ચોપાઈ :

પૂજા સર્વોપચારથી કીધી, પ્રસાદી પ્રભુએ પછી દીધી;
પ્રેમાનંદે કર્યું પછી ગાન, તુંબરુ નારદાદિ સમાન...૬૬

પછી સંધ્યા સમો થયો જ્યારે, આરતી ધુન્ય ઉચ્ચારી ત્યારે;

૧.સ્તુતિ; પ્રાર્થના ૨.એક જાતનાં મોતી ૩.સોનીએ

કરી જ્ઞાનની વાતો વિશેષ, વાળુ કરવા પધાર્યા વિશ્વેશ...૬૭

પછી પોઢિયા નાથ પલંગે, રહે સેવામાં દાસ ઉમંગે;
ત્યાં તો માનુભાવાનંદ સ્વામી, પગ ચાંપે મહામુદ પામી...૬૮

પદ પાછા ખેંચ્યા ભગવંતે, ત્યારે વિનતિ કરી તેહ સંતે;
કેમ પાછા ખેંચ્યા પદ સ્વામી, અમારા તપમાં શી છે ખામી ?...૬૯

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

આ **પાદાબ્જ**[1] નિમિત્ત ભેખ ધરિને સંસાર છોડ્યો અમે,
આ પાદાબ્જનિમિત્ત દુષ્ટ જનનાં કષ્ટો સહ્યાં કૈં સમે;
આ પાદાબ્જનિમિત્ત વાસ વનમાં કૈં કાળ સુધી કિધા,
ખામી શી રહિ છે તથાપિ તપમાં જે પાવ ખેંચી લિધા ?...૭૦

ચોપાઈ :

સુણી બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ, સુણો દૃષ્ટાંત એક આ ઠામ;
ભીખ માગતો એક ભીખારી, ગયો શ્રીમંતનું ઘર ધારી...૭૧

એને આંગણે વાસીદું વાળ્યું, ભલા શ્રીમંત શેઠે તે ભાળ્યું;
કહે ભીખારી મેં કર્યું કામ, આપો અધમણ સોનું આ ઠામ...૭૨

કહે શેઠ સોનું દઉં શાનું, કર્યું કામ તેં એક પૈસાનું;
અધમણના રુપૈયા અત્યારે, સવા લાખથી થાય વધારે...૭૩

સોનું અધમણ એટલા કાજ, માગતાં નથી આવતી લાજ;
સુણો સિદ્ધાંત દૃષ્ટાંત કેરું, જે છે જાણવા જોગ્ય ઘણેરું...૭૪

માંસ સુકાઈ હાડકાં ગળતાં, તોય ચરણકમળ નહીં મળતાં;
ભેખ ભગવો તમે અંગે ધારી, તજ્યું દ્રવ્ય તથા તજી નારી...૭૫

અપમાન સહન કર્યું કાંઈ, ચરણ માગો છો એટલામાંઈ;

૧.સુકોમળ ચરણ (કમળનાં જેવા)

કૈક જોગીયો જોગથી ચળિયા, આશા ભંગ થઈને નિકળિયા...૭૬

કહે માનુભાવાનંદ એવા, અમે તપસી નથી તેના જેવા;
ઈંદ્ર બ્રહ્માદિ આવે ભુલાવા, નથી સમરથ અમને ચલાવા...૭૭

એવું સાંભળી રીઝ્યા દયાળ, પદ લાંબા કર્યા તેહ કાળ;
સંતે છાતીમાં એ પદ ધરિયા, સ્પર્શ આંખે ને મસ્તકે કરિયા...૭૮

હતા ત્યાં પરમાનંદસ્વામી, તેણે પણ પ્રેમ પૂરણ પામી;
પદ છાતીએ મસ્તકે ધાર્યા, તાપ તનના ને મનના નિવાર્યા...૭૯

પછી પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, કર્યું **આહ્નિક**[૧] કર્મ પ્રભાતે;
સભામાં બેઠા સુંદરશ્યામ, સંતો પ્રત્યે બોલ્યા તેહ ઠામ...૮૦

નદી નર્મદાને તટ સારો, તવરાનો મેળો છે થનારો;
જ્યારે વૈશાખ માસ બે થાય, ત્યારે તવરાનો મેળો ભરાય...૮૧

સંતો સૌ તમે ત્યાં જ સિધાવો, દૈવિ જીવને જ્ઞાન બતાવો;
ત્યાં અવાશે તો આવશું અમે, નહીં તો જઈ આવજો તમે...૮૨

જતાં રસ્તામાં આવે જે ગામ, ત્યાંના સત્સંગીને કહો આમ;
કાળ પડશે મહા વિકરાળ, અન્ન સંગ્રહ કરજો વિશાળ...૮૩

દેશ કાનમ વાકળ દેશ, કરો ત્યાં જઈ વાત વિશેષ;
રણુમાં રહે દેસાઈભાઈ, તેને કાળની કહેજો વડાઈ...૮૪

એવા શ્રીજીનાં સુણીને વચન, મુક્તાનંદ આદિક મુનિજન;
ગયા વાકળ દેશમાં ફરવા, દૈવી જીવને ઉપદેશ કરવા...૮૫

ગયા **ગઢપુર** શ્રીગિરધારી, નિરખી હરખ્યાં નરનારી;
એના આનંદનું વરણન, ન કરિ શકે **સહસ્રવદન**[૨]...૮૬

૧.દૈનિક ૨.હજાર મુખવાળા શેષજી

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ચમુ[1] નરપતિની ફરે જ જેમ, મુનિજનવૃંદ ફરે વિશેષ તેમ;
અઘમય[2] મતનો કરે વિનાશ, પરમ સુધર્મ તણો કરે પ્રકાશ...૮૭

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે સારંગપુરે હુતાશન્યુત્સવકથનનામ દ્વાત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૨॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીગિરધર **ગઢપુર** વિષે, કરે લીલા અનેક પ્રકાર;
મુનિ શતાનંદ વરણવે, પણ પામે નહીં તેનો પાર...૦૧

ચોપાઈ :

રામનવમીનો ઉત્સવ આવ્યો, તે તો ત્યાં ભલી ભાતે ભજાવ્યો;
આસપાસથી આવિયા સંત, હરિભક્ત તો આવ્યા અનંત...૦૨

જે જે આવ્યા હતા હરિજન, તેઓને કહે પ્રાણજીવન;
આવશે કાળ તે થકી ડરજો, સારો અન્નનો સંગ્રહ કરજો...૦૩

અન્નસંગ્રહ કરશે ન જેહ, અતિશે દુઃખ પામશે તેહ;
કહ્યું એ રીતે ધર્મદુલારે, સુણી સૌ ગયા નિજને ઉતારે...૦૪

કાકુભાઈ તથા પુજાભાઈ, વસે વાસ તે મેથાણમાંઈ;
તેઓ બેને કહે પરમેશ, અન્નસંગ્રહ કરજો વિશેષ...૦૫

ત્યારે બોલ્યા તે તો રાજી થૈને, ઘણું અન્ન લેશું ઘેર જૈને;
અહીંથી પણ લેશું અનાજ, ભાવ ઠીક છે હે મહારાજ...૦૬

એમ બોલી બજારમાં ગયા, અન્ન લેવાને તતપર થયા;
લીમલી ગામના રહેનાર, મળ્યા મૂળજી શેઠ તે ઠાર...૦૭

૧.સેના; ફોજ ૨.પાપકર્મ કરનાર

તેણે પુછી લીધી બધી વાત, કહ્યું તે પછી સાંભળો ભ્રાત;
શ્રીજી તો એમ કહે છે સદાય, અન્ન સંઘરે તે સુખી થાય...૦૮

જાણો આજ્ઞા સાધારણ એહ, મુખ્ય આજ્ઞા ન જાણવી તેહ;
શેઠનું વેણ સાંભળી એવું, એણે બંધ રાખ્યું અન્ન લેવું...૦૯

સુતા **જામનિમાં**[1] પછી જ્યારે, કાકુભાઈએ સ્વપ્નમાં ત્યારે;
જોયાં અન્ન વિના જન મરતાં, કૈંક અન્ન માટે કરગરતાં...૧૦

નરનારિયો બહુ દ્વારદ્વારે, આપો ખાવાનું એમ પોકારે;
બહુ આંખમાં આંસુઓ લાવે, દયાળુને દેખી દયા આવે...૧૧

પછી જાગીયા જ્યારે પ્રભાત, મુળજી શેઠને કહી વાત;
કહે શેઠ સ્વપન ન મનાય, જેવી ઝંખના એવું જણાય...૧૨

શેઠને કહ્યે નિર્ભય થૈને, અન્ન લીધું નહીં ઘેર જૈને;
પછી કેવી ગતિ તેની થાશે, કથા આગળ તે કહેવાશે...૧૩

વળી એ જ સમૈયા મોઝાર, વસો ગામ વિષે વસનાર;
હરિજન હતા જેસંગભાઈ, કહે તેને હરિ સુખદાઈ...૧૪

મારી આજ્ઞા તમે અનુસરજો, સારો અન્નનો સંગ્રહ કરજો;
કરી વંદન બોલ્યા તે વાર, હે પ્રભુ અમે તો પાટીદાર...૧૫

અંગે વસ્ત્ર તો ઉજળાં ધરિયે, **જર**[2] રોકડું ઘરમાં ન જરીયે;
કહો રુપૈયા ક્યાંથી લવાય, કેમ અન્નનો સંગ્રહ થાય?..૧૬

સુણી બોલીયા શ્રીજી વચન, કહો કેટલું ઘરમાં છે અન્ન?
બોલ્યા જેસંગભાઈ તે વાર, ઘેર બાજરી મણ છે અગ્યાર...૧૭

કોઠીમાં ભરી છે મહારાજ, એમાંથી વવરાય છે આજ;
કહે કૃષ્ણ કહ્યું માની લેજો, કોઠીનું મુખ છંદાવી દેજો...૧૮

૧.રાત્રીમાં ૨.પૈસા; ધન

તે તો ઉઘાડું કદિએ ન કરજો, દાણા સાણેથી કાઢી વાવરજો;
એવું સાંભળીને ઉર ધરીયું, જૈને કોઠીનું મુખ બંધ કરીયું...૧૯
રોજ સાણેથી દાણા કઢાય, વળી છુટ થકી વવરાય;
શાક આદિક લે દાણા દૈને, જમે દશ જણ તે રાજી થૈને...૨૦
એમ અગન્યોતેરો ગયો કાળ, માસ અગ્યાર અતિ વિકરાળ;
કાંઈ આવિયું સરકારી કામ, ગયા જેસંગભાઈ પરગામ...૨૧
વાંસે વનિતાએ કીધો વિચાર, દાણા સંભાળું કોઠી મોઝાર;
હવે પહોંચશે કેટલા માસ, કરું તેનો હું પક્કો તપાસ...૨૨
છાંદો કોઠીના મુખનો ઉપાડ્યો, હાથ ઘાલીને સંશે મટાડ્યો;
કોઠી અગ્યાર મણની ભરેલી, હતી તેમની તેમ ઠરેલી...૨૩
પછી તેમાંથી જે વવરાય, એટલી તો અધૂરી તે થાય;
જ્યારે આવ્યા જેસંગભાઈ ઘેર, પોતે જાણી કોઠીની તે પેર...૨૪
દીધો નારીને ઠપકો તે કાંઈ, હરિઇચ્છા ગણી મન માંઈ;
ક્ષમાવંત ક્ષમા મન રાખે, વેણ ક્રોધ ભરેલાં ન ભાખે...૨૫
બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભાઈ, કથા ચાલતી કહું સુખદાઈ;
સમૈયામાં જે આવેલા જન, ગયા તે નિજ નિજને ભુવન...૨૬
જયા લલિતાદિ બાઈની પાસ, પછી એમ બોલ્યા અવિનાશ;
જન્મભૂમિ છપૈયાની જેવી, પીપલાણે દીક્ષાભૂમિ તેવી...૨૭
જેતપુર થયો પટ્ટાભિષેક, એ તો જાણે છે ભક્ત અનેક;
સરવાર ને સોરઠ દેશ, મને સોરઠ પ્રિય છે વિશેષ...૨૮
માટે ત્યાં જઈ જનને ચેતાવું, અન્ન સંગ્રહ સારો કરાવું;
નથી તવરે જવાની જરુર, એવો નિશ્ચે કર્યો છે મેં ઉર...૨૯
બોલી બાઈયો સૌ તેહ ટાણે, કરો આપની ઇચ્છા પ્રમાણે;

પછી પ્રભુએ લખાવિને પત્ર, હરિભક્તોને મોકલ્યો તત્ર...૩૦

લખાવ્યું હરિએ પત્રમાંય, અમે તવરે નહીં જ અવાય;
માટે અમને પૂજો જેવી રીતે, મુક્તાનંદને પૂજજો પ્રીતે...૩૧

અમે સંચરી સોરઠ દેશ, કાંઈ કારજ કરશું વિશેષ;
એવો પત્ર પહોંચ્યો ત્યાં જ્યારે, વાટ જોતા હતા જન ત્યારે...૩૨

પત્ર વાંચીને તે જ પ્રમાણે, મુક્તાનંદને પૂજ્યા તે ટાણે;
પછી ગઢપુરથી ગિરધારી, ગયા સોરઠમાં સુખકારી...૩૩

ગયા **વાંકિએ** વૃષકુળચંદ, ત્યાંથી **કોટડે** આનંદકંદ;
ગયા **ગોંડળમાં** ગુણવાન, **જેતપુર** ગયા જગના **નિદાન**[1]...૩૪

ગયા **ધોરાજી** ધર્મકુમાર, કર્યો **વણથળી** ગામ વિહાર;
આખા પીપલાણા અગત્રાઈ, ગયા **માણાવદર** ગામમાંઈ...૩૫

મેઘપુરમાં ગયા મહારાજ, ગયા **પંચાળે** ગરિબનિવાજ;
ઝીણાભાઈને દર્શન દીધાં, મનવાંછિત પૂરણ કીધાં...૩૬

જે જે ગામ ગયા હરિ ફરવા, કહ્યું અન્નનો સંગ્રહ કરવા;
ઝીણાભાઈને પુછ્યું સુપેર, કહો કેટલું અન્ન છે ઘેર...૩૭

ઝીણાભાઈ કહે મહારાજ, ઘરમાં નથી ઝાઝું અનાજ;
કહે શ્રીહરિ પડશે દુકાળ, કરો અન્નનો સંગ્રહ હાલ...૩૮

ત્યારે સો **કળશી**[2] લીધી જાર, ભરી રાખી તે ખાણ મોઝાર;
પછી ત્યાંથી કરીને વિહાર, ગયા **ગઢપુર** વિશ્વઆધાર...૩૯

અષાઢી સુદી બીજ ત્યાં આવી, રથજાત્રા ભલી જ ભજાવી;
આવ્યા તે પર પણ જન બહુ, સૌને અન્ન સંઘરવાનું કહ્યું...૪૦

૧.જગતના મૂળ કારણ ભગવાન ૨.વીશ અથવા સોળ મણ

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રભુ જન સહુને **સ્વકીય**[૧] **પ્રીછે**[૨], **ઈહ**[૩] પરલોક વિષે સુખાર્થ ઈચ્છે;
પણ પ્રભુવચનો ન જેહ માને, અતિ દુખિ થાય **પરત્ર**[૪] એહ થાને...૪૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે તવરાતીર્થે સંતવિચરણનામ ત્રયસ્ત્રિંશોવિશ્રામઃ ॥૩૩॥

પૂર્વછાયો :

એ અવસરમાં આવિયા, **મહારુદ્ર**[૫] શ્રીહરિ પાસ;
કર જોડી નમીને કહે, હરિ હું છું તમારો દાસ...૦૧

પાપી વધ્યા છે પૃથ્વીમાં, વામમારગી જે કહેવાય;
તેથી વધ્યો વ્યભિચાર ને વળી, મંત્રીને મદિરા પાય...૦૨

મૂરખ તે નથી માનતા, સારા સંત તણો ઉપદેશ;
સંતને દુઃખ દે તે થકી, મને વધ્યો છે ક્રોધ વિશેષ...૦૩

નાશ કરીશ હું તેહનો, પાડી કાળ મહાવિકરાળ;
તેહનું દુઃખ દેખી નહિ શકો, પ્રભુ તમે છો દીનદયાળ...૦૪

સુકાની સાથે લીલું બળે, જેનું જેવું પૂરવનું કર્મ;
આજ્ઞા પ્રમાણે આપની, મેં તો ધાર્યો છે એવો ધર્મ...૦૫

આપને જો કોઈ દેખશે, ઘણા માગવા આવશે અન્ન;
ગોવિંદ ગુપ્ત રહો તમે, નિજ દેશો નહીં દર્શન...૦૬

કહે શ્રીકૃષ્ણ તથાસ્તુ તે, રુદ્રદેવ ગયા નિજસ્થાન;
આખો અષાઢ વીતિ ગયો, પણ નીર ન વરશું નિદાન...૦૭

શ્રાવણ પણ સઘળો ગયો, ભાસે ભાદરવો ભયંકર;

૧.પોતાના ૨.જાણે છે ૩.આલોક ૪.પરલોકમાં ૫.શંકર ભગવાન

ભરતખંડની ભૂમિમાં, ક્યાંઈ વારિ ન વરશું લગાર...૦૮

દાદા તણા દરબારમાં, રહ્યા ગુપ્ત રિતે ગોપાળ;
આજ્ઞા વિના હરિભક્તને પણ, દર્શન દે ન દયાળ...૦૯

વેષ તપસ્વી તણો ધર્યો, વળી વધાર્યા નખ ને કેશ;
રહે ઉદાસી અંતરે, પોતે પરમ દયાળુ દિનેશ...૧૦

કોઈ કહે હરિ કચ્છમાં, કહે કોઈ ગયા ગુજરાત;
આ અવસર હરિ ક્યાં વસે, તેની કોઈ ન જાણે વાત...૧૧

બોટાદ કે કારિયાણિએ, ઝીંઝાવદર સારંગપર;
દર્શન દેવા દાસને, રાતે જાય આવે હરિવર...૧૨

વૈતાલીય : દુષ્કાળવર્ણન :

બહુ માણસ મારવાડનાં, અહિં આવ્યાં જન જેમ **ધાડનાં**[૧];
નર નિર્બળ તેમ નારિયો, ભટકે ભૂખ દુઃખે ભિખારિયો...૧૩

દ્વિજ કે જન શુદ્ર હોય તે, જઈ ચાંડાળ નિવાસ તોય તે;
કરમાં થકી ભક્ષ ઝુંટિ લે, વળી કૈનાં ઘરબાર લુંટિ લે...૧૪

અતિ ભૂખથી છોકરાં રુવે, ધરિ આશા જન સામું તે જુવે;
કદિ દે જન કોઈ રાબડી, લઈ ખેંચી જમિ જાય માવડી...૧૫

પતની તજિને પતી ગયા, તજતાં બાળ ધરી નહીં દયા;
કંઈકે નિજ બાળ વેચિયાં, કઈકે કષ્ટ અખંડ ખેંચિયાં...૧૬

પુરમાં કુળવંત જે હતા, પરદેશે ભિખવા રહ્યા જતા;
કઈ તો વિખ ખાઈને મુઆ, કઈ તો જાતિ થકી પડ્યા **જુઆ**[૨]...૧૭

સતી કોઈ હતી સુવાવડી, ન મળી **પોસ**[૩] પિવાની રાબડી;
નિજ બાળનું માંસ ખાઈને, પણ તે પેટ ભર્યું ધરાઈને...૧૮

૧.જેમ લૂંટ કરવા ટોળાબંધ માણસો ધસી પડે તેમ ૨.જુદા ૩.ખોબા જેટલી

મડદું બળતું મુકી જતા, દિન બીજે જઇ ટાઢિ **છાંટતા**[૧];
મઉએ[૨] મળિ ભક્ષ તે કર્યું, દિન એકે જળ છાંટવું ઠર્યું...૧૯

પથમાં મડદાં દિસે પડ્યાં, કરવા ભક્ષ ઘણાં ગિધો ચડ્યાં;
નહિ બાંધવ બાળવા રહે, દુઃખ કેને જઇ જીવનું કહે...૨૦

બહુએ દુષ્કાળ તો ગયા, પણ આ તુલ્ય નહીં બીજા થયા;
નજરે નિરખ્યો સુણ્યો હશે, નહિ તેને કદિ વીસરી જશે...૨૧

નહિ ઉદ્યમ લોક શું રળે, ધન દેતાં પણ અન્ન ના મળે;
ઘરમાં કદિ અન્ન હોય તે, મિતભુક્તા થઇ ખાય તોય તે...૨૨

ઘર ઉજડ કૈક થૈ ગયાં, મરણો અન્ન વિના ઘણાં થયાં;
જમતા જન જે ગળ્યું ગળ્યું, હલકું અન્ન ન તેહને મળ્યું...૨૩

નિરખી નભ થાય ત્રાસ છે, ભૂમીકાનો ભયભીત ભાસ છે;
જીવવું દુઃખકારિ જાણિએ, મરવાની ઉર આશ આણિએ...૨૪

પૂર્વછાયો :

દુર્ગપુરીની બજારમાં, આવ્યા ભીખારી અપરમપાર;
નરનારી અને બાળકો, કરે ભૂખનું દુઃખ પોકાર...૨૫

દીનબંધુ દયાસિંધુને, દયા દીલમાં ઉપજે અનંત;
કોઇ કોઇ સમે રાત્રિએ, અન્ન આપે જઇ ભગવંત...૨૬

આપને કોઇ ન ઓળખે, વૃષનંદ ધરે એવો વેશ;
વજ કછોટો વાળીને, છૂટા મૂકે જટાના કેશ...૨૭

ટોપી પીળી કચ્છદેશની, કંઠે પારો રુદ્રાક્ષનો એક;
ખભે શેલું ગુઢા રંગનું, બીજું અંગ ઉઘાડું છેક...૨૮

ખૂબ ખીચડી ને ખાખરા, જાય આપવા જગનો રાય;

૧.ચિતાની રાખને પાણી છાંટવું તે ૨.ભૂખે મરતી કંગાળ ટોળી

સાથે કમળશી વાણીયો, અન્ન એહ ઉપાડી જાય...૨૯

થાળ કરાવે ભક્તજન, પોતે જમે તે જગદાધાર;
ગુપ્ત રીતે રહેતાં થકાં, ચોમાસાના ગયા માસ ચાર...૩૦

લલિતછંદ :

દુઃખ નિહાળીને બૌ દયા ધરે, **ઉનડ**[1] ખાચરે એમ ઉચ્ચરે;
જીવ દયાળુનો બૌ દુખાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૧

રખડતા જનો બૌ બહુ રુવે, અરર કોણ જૈ આંસુડાં લુવે;
ગરવ સર્વનો તે મુકાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૨

મુખ ભુખ્યા તણું જે ન ભાળતા, અધિક અન્ન દૈ દુઃખ ટાળતા;
નિયમ એ હતો તે તજાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૩

સ્વર સુણાય જે બાળકો રડે, તરત હાથથી કોળિયો પડે;
જરુર દુઃખનો **દા**[2] જગાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૪

નહિ દિઠો કદી સાંભળ્યો નહીં, સમય એહવો આવિયો અહીં;
ક્ષય કર્યાં તણો ખેલ લાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૫

જબર જુદ્ધમાં થાય મોત તે, સ્વરગ સંચરે કીર્તિ સોત તે;
મરદને દિલે બૌ મુંઝાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૬

મનુષની ગતી માઠિ થૈ રહી, પશુ તણી ગતિ જાય શું કહી;
સુખ તણો સમો સૌ ગુમાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૭

મનુષ કૈક તો **માળવે**[3] ગયાં, તદપિ તે સુખી ત્યાં નહીં થયાં;
સકળ સૃષ્ટિમાં કાળ ફાવિયો, અરર કાળ આ ક્યાંથી આવિયો...૩૮

પૂર્વછાયો :

એવી રીતે અતિ **જલ્પના**[4], કરે નૃપતિ કરુણાકંદ;
એ અવસર ગુજરાતથી, મુનિ આવિયા મુક્તાનંદ...૩૯

૧.દાદા ખાચર ૨.અગ્નિ ૩.મધ્ય ભારતનો એક પ્રદેશ ૪.શોક; કલ્પાંત

પ્રેમજી ઠક્કર ભક્તના, આવી હાટમાં ઉતર્યા આપ;
પુરજને મળી પૂછિયું, કહો ક્યાંથી આવ્યા નિષ્પાપ?..૪૦

આવ્યા અમે ગુજરાતથી, સુણો સૌ સતસંગી સમાજ;
હવે જશું કચ્છદેશમાં, કૃપાનાથનાં દર્શન કાજ...૪૧

જાણ કર્યું નાજે જોગિએ, પોતે મહાપ્રભુની પાસ;
આવ્યા છે મુક્તાનંદજી, જશે કચ્છમાં દર્શન આશ...૪૨

કૃષ્ણ કહે જયાબાઈને, તેડો મુનિને જમવા કાજ;
કરે અમારાં એ મિષે, આંહીં આવીને દર્શન આજ...૪૩

તાતની સાથે કહાવિયું, મુનિમુક્તને જમવા માટ;
ગયા મુની દરબારમાં, તજી ઉરના સર્વ ઉચાટ...૪૪

શ્રીહરિનાં દર્શન કર્યાં, વળી ભેટ્યા ભીડીને બાથ;
ચાકળે મુનિને બેસારીને, પૂછે સર્વ સમાચાર નાથ...૪૫

મુક્ત કહે ગુજરાતમાં, અતિ મોંઘું મળે છે અન્ન;
તો પણ પોતે ભુખ્યા રહી, આપે સંતને અન્ન હરિજન...૪૬

સેવા સજે છે સંતની, સતસંગીયો સ્નેહ સહિત;
સંતનો મહિમા સમજીને, રાખે પૂરણ મનમાં પ્રીત...૪૭

એવું સુણી ઉર રીઝિયા, ધર્મનંદન ધર્મનિધાન;
ભક્ત ભલા ગુજરાતના, એમ બોલ્યા મહાબળવાન...૪૮

થાળ પૂરી પછી લાવિયા, ત્યાં તો વર્ણિ મુકુંદાનંદ;
પોતે જમે અને પીરસે, મુની મુક્તને વૃષકુળચંદ...૪૯

તૃપ્ત થઈ મુની ના કહે, પ્રભુ પીરસે વારમવાર;
કહે પ્રસાદી બહુ દિને, આજ મળી છે લ્યો મુનિ સાર...૫૦

વાતો વિદેશની દેશની, કરી કરીને જમતા જાય;

પ્રભુજીનું મુખ પેખીને, મુનિને મન હરખ ન માય...૫૧

એક પ્રહર અવસર ગયો, ત્યારે જમી ઉઠ્યા જગતાત;
આજ્ઞા લઈ ઉતારે જઈ, મુનિમુક્ત ગયા ગુજરાત...૫૨

જીવો ખાચર જગ જાણિતા, ગઢપુર વિષે રહેનાર;
તેને જગતજન સૌ કહે, રાજા કરણ સમ દાતાર...૫૩

જેમ જઈ ગંગા તટે, જન કોઈ ન તરશો જાય;
જીવા ખાચર પાસે જઈ, નહિ કોઈ નિરાશી થાય...૫૪

માગણ આવે માગવા, તેને કહે નહીં નાકાર;
દુઃખ કાપે દુઃખિયા તણાં, એવું અંતર અધિક ઉદાર...૫૫

એવો સુજશ એનો સાંભળી, ભુખ દુઃખે પીડાતા જન;
જીવા ખાચરને આંગણે, આવી માગે ખાવાને અન્ન...૫૬

ખૂબ ખીચડી ને રોટલા, ખાવા આપે ધરીને ખાંત;
તે ખવરાવ્યાથી ખૂટશે, એવી ભાસે ન મનમાં ભ્રાંત...૫૭

એવી રીતે અન્ન આપતાં, વીત્યા કાળ તણા કાંઈ માસ;
કોઠારમાં કણ ખુટિયા, થયું અંતર એથી ઉદાસ...૫૮

જમવા બેસે જે સમે, કોઈ આવે ધરી અન્નઆશ;
આહાર નિજનો આપી દે, અને આપ કરે ઉપવાસ...૫૯

કોઈને પણ ભુખ્યો કાઢતાં, પોતે પાડે આંસુની ધાર;
એવી ઈચ્છા ઉરમાં ધરે, વિખ ખાઈ મરું આ વાર...૬૦

પુત્રી જીવા ખાચર તણી, અમુલાબાઈ નામ વિખ્યાત;
શ્રીજીની આગળ આવીને, તેણે વિસ્તારીને કહી વાત...૬૧

વળી વિનતી કરીને કહ્યું, પ્રભુ છો તમે જનપ્રતિપાળ;
રક્ષા કરો મુજ તાતની, દયાસાગર દીનદયાળ...૬૨

બાપ વિનાની જે બેટડી, તૃણા તુલ્ય તે હલકી થાય;
લાડ લડાવે લક્ષધા, જેનો હોય હયાત પિતાય...૬૩

પછી પ્રભુએ બોલાવિયા, જીવા ખાચરને નિજ પાસ;
શું દુઃખ છે અમને કહો, એમ ઉચ્ચરિયા અવિનાશ...૬૪

વસંતતિલકા છંદ :

બોલ્યા સુણી વચન ખાચર એહ જીવો,
જેને સુક્ષત્રિકુળનો કહિયે જ દીવો;
મેં ટેક એક ધરિ છે કરિને વિચાર,
હું જાચનાર જનને ન કહું નકાર...૬૫

જો જાચનાર મુજ મસ્તક આવિ માગે,
તે આપતાંય મુજને નહિ વાર લાગે;
ક્ષત્રી તણો ધરમ તે દૃઢ મેં ધર્યો છે,
તેનો નિભાવ હરિએ હજીએ કર્યો છે...૬૬

જીવો કહે જન મને પણ હું ખરો રે,
જીવો કહું સકળને ન કહું મરો રે;
ભાળી ભિખારી જન અન્ન હમેશ આપું,
કષ્ટો સહું પણ સદા પરકષ્ટ કાપું...૬૭

ભિખારી આવિ મુજ પાસ નિરાશ જાય,
તો તે સમે જ મુજ ચિત્ત વિચારી થાય;
આ જાય છે થઈ નિરાશ ઉદાસ થાતો,
તું પ્રાણ તે પ્રથમથી નથી કેમ જાતો...૬૮

કોઠારમાં કણ ખુટ્યા પ્રભુ એહ કાળ,
જાતો નથી તદપિ આ વિકરાળ કાળ;

માટે કરું વિષ વડે મુજ જીવ ઘાત,
એવો વિચાર ઉપજે મુજ ચિત્ત તાત...૬૯

દોહરા :

તે સુણિને શ્રીજી કહે, મમત ન ધરિયે મન;
આપ શક્તિ સમ આપિયે, અન્નાર્થીને અન્ન...૭૦

અતિ દાતા અતિ **કૃપણતા**[૧], અતિ ભુખ અતિ આહાર;
અતિમમત્વ અભિમાન અતિ, અતિ સર્વત્ર અસાર...૭૧

પુત્રાદિકને પાળવા, ગૃહસ્થનો તે ધર્મ;
વધે વિત્ત તે વાવરી, કરે ધર્મનું કર્મ...૭૨

અગ્નિરૂપ ઈશ્વર તણી, **સાખે**[૨] વિવાહ વાર;
પોષણ કરવા પત્નિનું, કરે જ **કંથ**[૩] કરાર...૭૩

જે જર પોષણ જેટલું, તે વેંચી દે દાન;
ચોર એહ ઈશ્વર તણો, અધર્મિ અધમ સમાન...૭૪

પૂર્વછાયો :

સુણી જીવો ખાચર કહે, નથી બધું વાવરિયું અન્ન;
પણ ભીખારી પાછા જાય છે, તેથી દુખાય છે મુજ મન...૭૫

પછી શ્રીહરિએ આપિયા, એને રુપૈયા એક હજાર;
અન્ન અધિક વળી આપિયું, અને એમ કહ્યું એ વાર...૭૬

કોઠીમાં આ અન્ન નાખજો, મોઢું છંદાવી લેજો છેક;
સાણા થકી અન્ન કાઢજો, તેથી રહેશે તમારી ટેક...૭૭

તે સુણીને જીવા ખાચરે, કર્યું આજ્ઞા પ્રમાણે એમ;
કણ વધે ઘણા કોઠીમાં, વવરાય વિશેષે જેમ...૭૮

૧.કંજૂસાઈ ૨.સાક્ષીએ ૩.પતિ

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રભુ નિજજનને હમેશ પાળે, નિજજન ટેક ધરેલી તે ન ટાળે;
દિલ અતિ હરિનૂં દિસે દયાળુ, જનદુઃખ દેખિ જણાય તે દુખાળું...૭૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે
અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુષ્કાળવર્ણન
નામ ચતુસ્ત્રિંશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૩૪॥

પૂર્વછાયો :

કહે અચિંત્યાનંદજી, સુણો અભયસિંહ ભૂપાળ;
વળી કહું અગનોતરો, કેવો હતો મહા દુષ્કાળ...૦૧

કાઠીયાવાડના કાઠિયો, નહિ જેહને ગામ ગરાસ;
અન્ન વિના અકળાઈને, કૈક આવ્યા શ્રીપ્રભુની પાસ...૦૨

દુકાળ કેરા દુઃખની, કહી વાલમ આગળ વાત;
કાઠીયોને મહાકષ્ટ છે, પ્રભુ અન્ન વિના **ખરેખાત**[૧]...૦૩

કૃષ્ણ કહે હોય કષ્ટ તો, એને મોકલજો અમ પાસ;
અન્ન ખાવા અમે આપશું, બહુ રાખશું વળી બરદાશ...૦૪

એ પછી આવ્યા કાઠિયો, અન્ન વિના હતા દુખી જેહ;
અન્ન શ્રીહરિએ આપિયું, તેથી સુખી થયા સહુ તેહ...૦૫

પોતાની પાસે રાખિયા, કૈક કાઠીયોને ભલી ભાત;
સંત સમીપે મોકલ્યા, વળી કૈકને તો ગુજરાત...૦૬

એહ કથા સુણી ઉચર્યા, પછી અભયસિંહ ભૂપાળ;
મેથાણના કાકુભાઈનું, કહો કેમ થયું તેહ કાળ...૦૭

કહે અચિંત્યાનંદજી, હવે વર્ણવી કહું એહ વાત;

૧.ખરેખરૂં

જ્યારે ગયા ગઢપુર થકી, તેહ મેથાણમાં બેઉ ભ્રાત...૦૮

જઈને જીજીબા બહેનને, કહ્યું એમ બોલ્યા મહારાજ;
વડો વિષમ કાળ આવશે, માટે સંગ્રહ કરજો અનાજ...૦૯

ભગની કહે ભગવાનનું, તમે માનજો સત્ય વચન;
નહિ તો બહુ દુઃખ પામશો, એમ જાણજો નિશ્ચય મન...૧૦

એવાં કથન કહ્યાં તોય પણ, વડી આળસ કરી એહ વાર;
કણનો સંગ્રહ નવ કર્યો, પછી પામિયા દુઃખ અપાર...૧૧

દયા આવી દીનબંધુને, તેનું કષ્ટનિવારણ કાજ;
ઉઠી ચાલ્યા રાતે એકલા, **ગઢપુર** થકી મહારાજ...૧૨

વિત્યો દિવસ એક વાટમાં, પછી રાત જતાં ઘડી ચાર;
મેથાણ ગામ તળાવ છે, તેને કાંઠે બેઠા કરતાર...૧૩

દેવશંકર ને કૃષ્ણજી, વસે વિપ્ર તે ગામ મોઝાર;
કૃષ્ણે કહાવ્યા તેહને, કોઇ જન સાથે સમાચાર...૧૪

સગા વિષે વહાલો સગો, તમારો જે જરૂર કહેવાય;
બેઠા તળાવ તટ તેહ છે, આવે ઘેર જો તેડવા જાય...૧૫

વિપ્રે વચન એવાં સાંભળી, કર્યો ચિત્તમાં એમ વિચાર;
વાલા સગા વૃષનંદ છે, તેહ આવ્યા હશે એહ ઠાર...૧૬

બાંધવ બે મળી ચાલિયા, ગયા તળાવ તટને ઠામ;
દેખી અનાથના નાથને, કર્યા પ્રેમથી દંડપ્રણામ...૧૭

પ્રભુ પધારો પુર વિષે, એમ બોલ્યા દ્વિજો મતિમાન;
કૃષ્ણ કહે અમે આવિયે, હોય ગુપ્ત રહ્યાનું સ્થાન...૧૮

છે પ્રભુ ઘર પાડોશીનું, વસનારાં ગયાં છે વિદેશ;
સોપ્યું છે અમને સંભાળવા, એમાં આવી વસો વિશ્વેશ...૧૯

કોઈએ જન નહીં જાણશે, એવો એકાંતનો છે નિવાસ;
પછી પધાર્યા ગામમાં, એહ વિપ્ર સાથે અવિનાશ...૨૦

રસોઈ સરસ કરાવીને, વળી વિનય કરીને વિશેષ;
જમાડીયા જગદીશને, પછી પોઢી રહ્યા પરમેશ...૨૧

પછી ઉઠીને પ્રભાતમાં, કર્યું દાતણ દીનદયાળ;
પુછ્યું પછી બેય વિપ્રને, તમે કેમ ઉતરશો કાળ...૨૨

કેમ ભિક્ષા નથી માગતા, શીદ રાખો છો મનમાં શર્મ;
ભિક્ષા આપદમાં માગવી, તે તો છે જ બ્રાહ્મણનો ધર્મ...૨૩

મહાપ્રભુએ મોકલ્યા, બેય ભાઈને ભિક્ષા કાજ;
સ્ત્રીને કહ્યું દેવશંકરે, આવ્યા વાલા સગા છે આજ...૨૪

નીર માગે તો આપજો, પણ દેશો ન ભોજનદાન;
અમે આવીને આપશું, મહારાજને તો મિષ્ટાન્ન...૨૫

વિપ્ર ગયા પછી વાલમે, માગ્યું નાવાને કારણ નીર;
એ અબળાએ આપિયું, નાયા શ્રીઘનશ્યામ શરીર...૨૬

કામિનીને મહાપ્રભુ કહે, આપો ખાવાને મુજને અન્ન;
નારી કહે ઘરમાં નથી, કાંઇ જમવા જગજીવન...૨૭

કૃષ્ણ કહે ઘેર ગૃહસ્થને, ખાવાનું અન્ન ઢાંક્યું ન હોય;
એવી જો વાત ઉચ્ચારીએ, સાચી માને નહીં જન કોય...૨૮

ઢાંકેલો છે એક રોટલો, મરચાંનું અથાણું છેય;
બતાવું હું તમે ત્યાં થકી, મને લાવીને આપો તેય...૨૯

બાઈને અચરજ ઉપજ્યું, આ તો દેખી શકે સર્વત્ર;
તેનાથી છાનું શું રાખિયે, છાનું રહે ન **અત્ર**[1] **પરત્ર**[2]...૩૦

૧.આલોકમાં ૨.પરલોકમાં

આપ્યો **ફડશ**[1] એક રોટલો, મરચાંનું અથાણું જેહ;
ભાવ ભલો તેનો ભાળીને, લાગ્યા જીવન જમવા તેહ...૩૧

એ અવસર ત્યાં આવિયા, શિવશંકર આપોઆપ;
સ્તુતિ કરી પ્રભુને કહે, પ્રભુ છે તવ પરમ પ્રતાપ...૩૨

આપો પ્રસાદી આપની, આવ્યો છું હું ધરીને આશ;
દીનદયાળુ દયા કરો, નાથ મને ન કરશો નિરાશ...૩૩

આપી પ્રસાદી શ્રીજીએ, જમ્યા શંકર સ્નેહ સહિત;
વિપ્ર હતો શિવભક્ત ત્યાં, તેણે દેખી વિચાર્યું ચિત્ત...૩૪

શંકર આ સાક્ષાત છે, જેનો દીસે જથારથ વેષ;
સ્તુતિ કરી પ્રસાદી જમ્યા, માટે આ કોઇ એથી વિશેષ...૩૫

શિવ અદર્શ થઈ ગયા, વિપ્રે કર્યા હરિને પ્રણામ;
ભિક્ષા માગી બે ભાઈયો, આવ્યા એ અવસર એહ ઠામ...૩૬

જીવન જમતા જોઈને, કરી **રામા**[2] ઉપર બહુ રીસ;
રોટલો તેં કેમ આપિયો, કહ્યું હતું જે નહીં આપીશ...૩૭

રામા કહે મહારાજ તો, દેખે દૃષ્ટિએ સઘળે ઠાર;
રોટલો મરચાં માગિયાં, કહ્યું આપો આમાંથી આહાર...૩૮

આપ્યું ખાવા એહ કારણે, કદી જો તેને નહિ હું દેત;
જ્યાં હતું ત્યાંથી જોઈને, પ્રભુ પોતાને હાથે લેત...૩૯

દેવશંકર તથા કૃષ્ણજી, બેય ભાઈ મળી ભલી ભાત;
રસોઈ કરી રસદાર તે, રુડી રીતે જમ્યા જગતાત...૪૦

પછી મહાપ્રભુ પોઢિયા, જાગ્યા દિવસ રહ્યો ઘડી ચાર;
મુખમજ્જન જળપાન કરી, બેઠા મંચક પર મોરાર...૪૧

૧. અર્ધો ૨. પત્ની

તે ઘરનાં જન સૌ મળી, બેઠા શ્રીજીની સુણવા વાત;
વેળા વિનોદમાં વહી ગઈ, દિન અસ્ત થયો પડી રાત...૪૨

દેવશંકર દ્વિજને તથા, કહે કૃષ્ણજીને અવિનાશ;
કાકુભાઈ ને પુજાભાઈને, લાવો બોલાવિને અમ પાસ...૪૩

જેમ જન ન કોઈ સાંભળે, એમ કહો આવ્યા મહારાજ;
ગુપ્ત રહે છે આ ગામમાં, માટે રાતે તેડાવ્યા આજ...૪૪

તે સુણી દ્વિજ દરબારમાં, જઈ તેડી લાવ્યા બે વીર;
પ્રભુને પ્રણમ્યા પ્રેમથી, અને નેણમાં આવ્યાં નીર...૪૫

અન્ન વિના અતિ દુઃખ પડ્યું, તેની કાંઈક કહી જ્યાં વાત;
માવ કહે મુજ વચનને, તમે ભંગ કર્યું છે ભ્રાત...૪૬

તેનું આ ફળ પામ્યા તમે, હવે થાઓ છો બહુ હેરાન;
એમ જ આજ્ઞા ન માનશે, તે તો દેખશે દુઃખ નિદાન...૪૭

કૈક એવા સતસંગી છે, મને જાણે છે જગકરતાર;
તો પણ આજ્ઞા તોડતાં, કાંઈ કરતા નથી જ વિચાર...૪૮

એવાને ચિત્ત ચેતાવવા, દીધું મેં તમને મહાદુઃખ;
તોડશે આજ્ઞા અમ તણી, તેને સાંપડશે કેમ સુખ...૪૯

ડસકાં ભરી ભરી ભાઈ બે, અતિ રુવે ને અતિ અકળાય;
તેડવા આવજો ત્રીકમા, હવે જીવ્યાનો નથી ઉપાય...૫૦

જો દીલ માંહી દયા ધરો, પ્રભુ આવો અમારે ઘેર;
આપનાં ચરણ થવા થકી, થશે લક્ષધા લીલા લહેર...૫૧

કૃષ્ણ કહે અમે આવિયે, હોય ગુપ્ત રહ્યાનું સ્થાન;
કોઈએ જન જાણે નહીં, કોણ આવીયા છે મેમાન...૫૨

એવું સ્થાનક પ્રભુ આપશું, જેમ જાણે નહીં જન કોય;

છાના જ છેક રહી શકે, કદી હજાર જન જો હોય...૫૩

છે જે ખવાસની છોકરી, તેના પેટમાં ન ટકે વાત;
તોય તેને વારી રાખશું, તેથી નહીં કરે વાત વિખ્યાત...૫૪

પછી પ્રભુજી પધારિયા, કાકુભાઈ પુજાભાઈ સંગ;
એકાંતમાં એક ઓરડે, સારો પાથરી આપ્યો પલંગ...૫૫

પોઢીને ઉઠીયા પ્રભાતમાં, નિત્યક્રિયા કરી મુનિનાથ;
દર્શન કરવા આવિયા, બેય કુંવર મળીને સાથ...૫૬

હાલાભાઈ નામ એકનું, બીજો પણ બાદરજી કહેવાય;
બેઠા શ્રીહરિની સમીપમાં, પ્રેમે નમી પ્રભુને પાય...૫૭

હેતે શ્રીહરિએ બોલાવીયા, કહ્યું કરો નારાયણ ધુન્ય;
હાલાજીએ કરી હેતથી, પણ બાદરજી રહ્યા મુન્ય...૫૮

કૃષ્ણે કહ્યું તેના તાતને, હાલાભાઈ થશે હરિભક્ત;
બાદરજીનું મન બહુ, થશે સંસાર માંહી આસક્ત...૫૯

પછી પ્રસાદીનું ટોપરું, દીધું હાલાજીને જગદીશ;
બાદરજી ચડ્યા લીંબડે, ઘણી હૃદયમાં ધરી રીસ...૬૦

કેમ ચડ્યા તમે લીંબડે, એમ પુછ્યું ત્યારે કહે ભ્રાત;
છાના રહ્યા છો આપ તે, બૂમ પાડી કરીશ વિખ્યાત...૬૧

પછી તેને સમજાવીને, હેઠો ઉતારીયો તતકાળ;
આપ્યું પ્રસાદીનું ટોપરું, તેથી રાજી થયો તે બાળ...૬૨

કહે અચિંત્યાનંદજી, મહીનાથ સુણો ધરી મન;
હવે કથા ગઢપુર તણી, કહું તેહ પરમ પાવન...૬૩

પરોઢીએ ઉઠી પ્રીતમો, ચાલી નીકળ્યા એકાએક;
પ્રભાતમાં પ્રેમી જનો, કરે તર્ક વિતર્ક અનેક...૬૪

કૃપાનિધિ ઉઠી ક્યાં ગયા, દીઠો શો હશે આપણો દોષ;
કેમ છાના ગયા છેક તે, રખે કાંઇ ચડ્યો હોય રોષ...૬૫

કચ્છમાં કે ગુજરાતમાં, કાં તો કોઈક ભક્તને કાજ;
સહાય કરવા સંચર્યા, મન દયા ધરી મહારાજ...૬૬

જયા લલિતા ને રાજબાઈ, એહ આદિક અબળા આપ;
ધીરજ તજી ધરણી ઢળ્યાં, કરે વિવિધ રીત વિલાપ...૬૭

રાગ વેરાડી : વિરહવર્ણન :

કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...ટેક
આભ તુટી પડે જેમ અજાણ્યો, પૃથ્વી પ્રલય થઈ જાય;
આ તો પડ્યું દુઃખ એમ અજાણ્યું, કાંઈ કહ્યું નવ જાય,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૬૮

સુખના સમુદ્રમાં કલ્લોલ કરતાં, આનંદ ધરતાં અપાર;
આવિ વેળા વળી આવશે એવું, લાગતું નહિ જ લગાર,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૬૯

વરસાદ જો ન આ વરસમાં વરશો, તે દુઃખ તો સહેવાય;
પણ વૃષનંદન વાલા વિયોગે, જરૂર નહીં જીવાય,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૦

જો જગજીવન કહીને ગયા હોત, આટલું દુઃખ ન થાત;
ક્યાં લખી કાગળ કેને મોકલીયે, એકે સુઝે નહીં વાત,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૧

પૂરવ પશ્ચિમ પંખીડાં ઉડે, જાય છે દેશ વિદેશ;
કોણ કહે શ્રીહરિનો સંદેશો, ક્યાં વિચર્યા વિશ્વેશ,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૨
નીર વિના જેમ મીન તરફડે, તરફડીયે અમે એમ;

પ્રાણજીવન પ્રભુજીને વિજોગે, ધારીયે ધીરજ કેમ,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૩

વાંક વિના કેમ વાલાએ કીધો, તરત અમારો ત્યાગ;
સંકટવાળું શરીર સમાવીએ, **મેદિની**[૧] આપે જો માગ,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૪

કેમ દયા દીલમાં નહીં આવી, કાળજું કીધું કઠોર;
ઝાઝી વિરહની ઝાળમાં નાખી, ચાલ્યા ગયા ચિત્તચોર,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૫

અમૃત પાઇ ઉછેરીયાં અમને, આપીયાં સુખ અનેક;
આવી રીતે અણચિંતવ્યાં અમને, છાંડી ગયા કેમ **છેક**[૨],
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૬

કોઇનું દુઃખ ન દેખી ખમો તમે, એવા છો દીનદયાળ;
આ મહાદુઃખ મટાડવા આવો, વિશ્વવિહારીલાલ,
કૃપાનાથ ક્યાં હવે મળશે રે, ક્યારે તાપ વિરહનો ટળશે...૭૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

વિરહ હરિ વિના વિશેષ વ્યાપ્યો, અનળ ઉદે થઇ દેહને ઉતાપ્યો;
સુરભિ[૩] **સલિલથી**[૪] ન શાંતિ થાય, મરણ ચહે મનમાં બહૂ મુંઝાય...૭૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવિયોગદુઃખ-વર્ણનનામ પંચત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૫॥

પૂર્વછાયો :

ભક્ત ભલા નાજો જોગીયો, શ્રીજી પાસે સદા રહેનાર;
તેને બોલાવીને કહે, જયાબાઈ આદિક તે વાર...૦૧

૧.પૃથ્વી ૨.સાવ; બિલકુલ ૩.ચંદન ૪.જળથી

પાર્ષદ છો પ્રભુના તમે, વળી ભલા એકાંતિક ભક્ત;
છો સતસંગી શિરોમણી, વળી વિશ્વ થકી છો વિરક્ત...૦૨

ખાંત ધરી જાઓ ખોળવા, લાઓ શ્રીહરિના સમાચાર;
દુ:ખ અમારું દેખિને, પ્રભુ આગળ કરજો ઉચ્ચાર...૦૩

ખબર પ્રભુની પામશું, અમે ત્યારે જ જમશું અન્ન;
તે વિના તન તજશું અમે, પણ જમશું નહીં ભોજન...૦૪

દૂત જેવા હનુમાનજી, સદા સીતાપતિની પાસ;
ઉદ્ધવ અક્રૂર કૃષ્ણના, એવા છો તમે હરિના દાસ...૦૫

તમ વિના ન બની શકે, કોઈ બીજા થકી એહ કામ;
શોધ કરો શ્રીહરિ તણી, ગામોગામ ને ઠામોઠામ...૦૬

બાઈ જયા વળી બોલીયાં, અર્ધરાત્રી પછી મેં આજ;
સિધાવતા જોયા સ્વપ્નમાં, ગામ મેથાણ ભણી મહારાજ...૦૭

તે માટે ત્યાં પણ જઈ તમે, કરો તપાસ પુર મોઝાર;
જમશું અન્ન જ્યારે પામશું, સારા શ્રીહરિના સમાચાર...૦૮

ભક્ત નાજો મુખથી ભણે, ચિત્તે ચિંતા ન કરશો લેશ;
ખબર લાવીશ હું ખરી, બહુ વિચરી દેશવિદેશ...૦૯

આકાશમાં જાઉં એકલો, કરું પાતાળ માંહિ પ્રવેશ;
શોધી વળું સાતે દ્વીપમાં, વળી પહોંચું જ્યાં પરમેશ...૧૦

એમ કહીને ઉતાવળા, જઈ જોયાં ઘણાં ઘણાં ગામ;
મેથાણ ગામને ગોંદરે, જઈ ઉભા રહ્યા એક ઠામ...૧૧

ત્યાં તો ખવાસની છોકરી, જતી જળ ભરવાને કાજ;
તેને પુછ્યું કહો બાઈ છે, આંહીં સ્વામિનારાયણ આજ...૧૨

બાઈ કહે મને ખબર શી, પણ ચાલો પુજાભાઈ પાસ;

પત્તો શ્રીપ્રભુનો લાગશે, એમ ઉચ્ચરી કરીને હાસ...૧૩

તેથી તરત તેણે જાણિયું, નકી આંહીં છે નટવર નાથ;
તે દરબારની ડેલિયે, ગયા તે છોકરીની સાથ...૧૪

ભક્ત ઉભા રહ્યા ડેલિયે, ગઈ છોકરી શ્રીહરિ પાસ;
કહી વધામણી કૃષ્ણને, દુર્ગપુરથી આવ્યો છે દાસ...૧૫

તેની કેડ્યે તરવાર છે, વળી બોકાની વાળી છે બેશ;
ઈચ્છે છે મળવા આપને, કહો તો તેડી લાવું **જનેશ**[1]...૧૬

પછી પ્રભુની રજા થકી, તેડી લાવી તે જનને ત્યાંય;
નમ્યા શ્રીહરિને દંડવત, મહામોદ ધરી મનમાંય...૧૭

કૃષ્ણ કહે કેમ જાણિયું, હું છું આ દરબાર મોઝાર;
નાજો કહે નકી જાણિયું, બોલી બાઈ આ હસીને લગાર...૧૮

શ્રીજી કહે સંસારમાં, જેની હોય જ હલકી જાત;
કોઈ પેરે તેના પેટમાં, છેક છાની રહે નહિ વાત...૧૯

પછી પ્રભુજીએ પુછિયા, ગઢપુર તણા સમાચાર;
નાજો કહે અહો નાથજી, નથી આપથી છાનું લગાર...૨૦

વસંતતિલકા :

જે પ્રેમિ છે બહુ જયા લલિતાદિ બાઈ,
એવા જ પ્રેમિ અતિ ઊનડ નામ ભાઈ;
તેઓ તણાં દિલ તણું દુઃખ શું સુણાવું,
જાણે સ્વભાવ જન સૌ બહુ શું બતાવું...૨૧

મત્સ્યો મહાદુઃખિત વારિવિજોગ ટાણે,
જાતિસ્વભાવ મછનો જન સર્વ જાણે;

૧.સર્વે મનુષ્યોના સ્વામી એવા ભગવાન

તો આપ પ્રેમી જનની સ્થિતિ સર્વ જાણો,
હે નાથ કેમ દિલ તોય દયા ન આણો...૨૨

ખાતાં નથી તમ વિજોગથી કોઇ અન્ન,
મુંઝાય છે મરણ સંકટ તુલ્ય મન;
રાખી **ઉચાટ**[૧] દિલ ઘાટ ઘણા ઘડે છે,
થૈને **અચેત**[૨] અવની તળમાં પડે છે...૨૩

આંસુ તણો નયનથી નિકળે પ્રવાહ,
જોનારને દિલ દયા ઉપજે **અથાહ**[૩];
હે નાથ નાથ હરિ હે મુખથી ઉચારે,
ધારી શકાય નહિ ધીરજ કેમ ધારે...૨૪

છાના જ છેક વિચર્યા ઉઠિને પ્રભાતે,
તેથી થયાં જ ભયભીત અનેક ભાતે;
જો આપ જાણ કરિને વિચર્યા જ હોત,
તો શાંતતાથી રહિને સહુ વાટ જોત...૨૫

જાણો સ્વભાવ તદપી તજિ આમ જાવું,
હે પ્રાણનાથ તમને ન ઘટે જ આવું;
જો કોઇનો તમ વિજોગથિ જીવ જાશે,
કેને શિરે પ્રભુ કહો અઘ તે ગણાશે...૨૬

છે એક તો દુઃખ શિવે અતિ કોપ કીધો,
દાઝ્યાનિ ઉપર તમે વળી ડામ દીધો;
તે જેમ નિર્દય પડ્યા પર પાટું મારે,
એવું કૃપાળુ જન કોઇ કરે ન ક્યારે...૨૭

૧.શોક ૨.બેભાન ૩.અતિશય

જ્યારે ખરી ખબર આપની ત્યાં જણાશે,
ત્યારે જ તે જન ખુશી થઈ અન્ન ખાશે;
જેવી તમારિ મરજી પ્રભુ તે પ્રમાણે,
આપે કરોજી અખિલેશ્વર એહ ટાણે...૨૮

પૂર્વછાયો :

જીજીબાને પુજાભાઈને, પછી એમ કહે પરમેશ;
હવે જશું ગઢપુર અમે, એમાં સંશય નહિ લવલેશ...૨૯

તે સુણીને તેહ બેયને, આવ્યાં આંખમાં આંસુ અપાર;
ક્યાંથી આ અક્રૂર આવિયો, મુખે એમ કર્યો ઉચ્ચાર...૩૦

જીજીબાને એ જ રાત્રિમાં, દીધું લક્ષ્મીએ દર્શન દાન;
કષ્ટ જશે કહ્યું કાળનું, સુખે પામશો અન્ન ને પાન...૩૧

પ્રભાતે કહ્યું પુજાભાઈને, સુણી પામીયા સંતોષ કાંઈ;
પણ પ્રભૂ ગઢપુર જશે, એવું જાણી બળે જીવમાંઈ...૩૨

એવે સમે એક વાણિયો, અન્ન વેચાતું લેવાની આશ;
જીરણગઢ જઈ આવિયો, તેણે વાત કરી સૌ પાસ...૩૩

હું જુનેગઢ જઈ આવિયો, દાણા લેવા ખરચીને ધન;
દેતાં રુપૈયા રોકડા, પણ ક્યાંઇ મળ્યું નહિ અન્ન...૩૪

વાત સુણી એવિ વણિકની, સૌના ઉરમાં ઉપજ્યો ત્રાસ;
અન્ન વિના અવની વિષે, થશે માણસનો બહુ નાશ...૩૫

ગોવિંદ શ્રીગઢપુર જવા, પછી ત્યાં તો થયા તૈયાર;
કાકુભાઇ પુજાભાઈને, ઉર ઉપજ્યું કષ્ટ અપાર...૩૬

કૃષ્ણ કહે ધીરજ ધરો, હવે દુઃખનો થાશે નાશ;
જાઓ જેતલપુરમાં તમે, રામદાસ મુનિની પાસ...૩૭

કહેજો કૃષ્ણે મોકલ્યા, અન્ન લેવાને કારણ એહ;
બે **બેડિયાં**[1] ભરી બાજરી, ત્યાંથી અપાવશે મુનિ તેહ...૩૮

તે કણ લાવીને કોઠીમાં, ભરી છાંદી લેજો તેનું મુખ;
સાણેથી કણ નિત્ય કાઢજો, તેથી જશે દુકાળનું દુઃખ...૩૯

શ્રીજીનાં વચનો સાંભળી, ગયા જેતલપુર સંત પાસ;
કહ્યો સંદેશો શ્યામનો, કહ્યું આવ્યા છૈયે અન્ન આશ...૪૦

પુરના જનને પુછીયું, રામદાસે મળે ક્યાંઇ અન્ન;
એવું સુણીને ઉચર્યા, **પાણિ**[2] જોડીને પુરના જન...૪૧

આઠ દિવસથી અગાઉ જો, આવ્યા હોત તો મળત અનાજ;
અતિ અધિક મૂલ આપતાં, અન્ન ક્યાંઇ મળે નહિ આજ...૪૨

પછી મુનિએ પાટીદારનો, ત્યાં તો બોલાવ્યો સર્વ સમાજ;
મેથાણના દરબાર તે, કહ્યું આવ્યા છે અન્નને કાજ...૪૩

મહાપ્રભુએ છે મોકલ્યા, માટે એટલું તો કરો કાજ;
અકેક ઘરથી એક મણ, એને લાવીને આપો અનાજ...૪૪

અનાજ લાવીને આપિયું, તેનાં ભરાયાં બેડિયાં બેય;
મેથાણમાં જઇ કોઠિમાં, ભરી છાંદી લીધું મુખ તેય...૪૫

સાણે થકી નિત્ય કાઢતાં, અન્ન અખુટ થઇ પડ્યું એહ;
એમ દુકાળ ઉલંઘિયો, મહાપ્રભુ પ્રતાપથી તેહ...૪૬

વાત કરે **પ્રતિપક્ષિયો**[3], સહજાનંદ જેને સહાય;
અન્ન તણો કે વસ્ત્રનો, તેને કદીયે તોટો ન થાય...૪૭

શ્રીગિરધર **ગઢપુર** ગયા, સર્વ સુખી થયાં નરનાર;
આનંદ ઉત્સવ અતિ ઘણો, થાય શ્રીગઢપુર મોઝાર...૪૮

૧.૧બેડિયું =બે બળદ ખેંચી શકે તેવું ગાડું-બત્રીસ મણનું માપ ૨.હાથ ૩.વિરોધીઓ

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પછિ ગઢપુરમાં પ્રભુ પ્રસિદ્ધ, રહિ કરતા જનનાં સુકાર્ય સિદ્ધ;
હરિજન હરિદર્શનાર્થ આવે, વિવિધ પ્રકારની વસ્તુ ભેટ લાવે...૪૯

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે મેથાણગ્રામે ભક્તકાળોલ્લંઘનનામ ષટ્ત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૬॥

પૂર્વછાયો :

સંત સરવને દિધાં હતાં, રસકસ તણાં વર્તમાન;
તેને વરસ એક વહી ગયું, તોય પાળે થઈ સાવધાન...૦૧

એવામાં આવી હુતાશની, તેનો સમૈયો કરવા કાજ;
પત્ર લખીને તેડાવિયા, ગામોગામથી સંતસમાજ...૦૨

સુરત આદિક શહેરના, સતસંગીયોને લખ્યા પત્ર;
થશે ઉત્સવ ફુલડોળનો, તેહ ઉપર આવજો અત્ર...૦૩

આવે છે મંડળ સંતનાં, સુણ્યા શ્રીજીએ તે સમાચાર;
કુંડળ સુધી સામા ગયા, પ્રભુ ઘોડીયે થઇ અસવાર...૦૪

**સંતને નિરખ્યા આવતા, ઘોડી દોડાવી શ્રીઘનશ્યામ;
હેઠા ઉતરી હરિએ કર્યા, પછી સંતને દંડપ્રણામ...૦૫**

સંતોએ પણ બહુ દંડવત, કર્યા વાલમને તેહવાર;
ભુજા ભીડીને ભેટિયા, શ્રીજી સૌ સંતને તેહ ઠાર...૦૬

વાલમજીનાં વસ્ત્રને, રજ વળગી જોઇ વિશેષ;
સંત કહે કર જોડિને, સુણો શ્રીહરિ પરમ પરેશ...૦૭

કેમ કર્યા તમે દંડવત, આપ કોટી જગતકરતાર;
અમે તો કિંકર આપના, હરિ હુકમ શિર ધરનાર...૦૮

કહે હરિ તપસ્વી તમે, ધરી કઠણ નિયમ વિશેષ;
નિશ્ચે કરાવો છો મુજ તણો, દેશદેશમાં દઈ ઉપદેશ...૦૯

જોગી છો નમવા જોગ્ય છો, સર્વ વાતે છો સંત સુપાત્ર;
પ્રાણ થકી પ્રિય છો મને, તો આ શરીર તે શા માત્ર...૧૦

મેં કર્યા સંતને દંડવત, તેથી રજે ભરાયાં વસ્ત્ર;
તેની ફીકર નથી રાખતો, સંત ઉપર વારું સહસ્ર...૧૧

ચોપાઈ :

ગામ કુંડળમાં કૃપાનાથ, સંગે લઈ સહુ સંતનો સાથ;
મામૈયા પટગર દરબાર, ત્યાં જૈ ઉતર્યા વિશ્વઆધાર...૧૨

ગળપણ વિના થૂલી કરાવી, પીરસે સંતને પ્રભુ આવી;
ત્યારે સંતનાં દર્શન કાજ, મુખ્ય કાઠીનો આવ્યો સમાજ...૧૩

દીઠા સંતના દુર્બળ દેહ, રસકસના નિયમ થકી તેહ;
પ્રભુ આગળ પાગ ઉતારી, નમી નાથને વિનતિ ઉચ્ચારી...૧૪

કહ્યું હે હરિ દિલ દયા લાવો, હવે સંતને નિયમ મુકાવો;
ત્યારે શ્રીજીએ સંતોને કહ્યું, રસકસના નિયમ તજો સહુ...૧૫

એવું સાંભળીને બોલ્યા સંત, ભાવે તેમ કહો ભગવંત;
રસકસ અમને નવ ભાવે, ત્યાગમાં જ રુચિ ઉપજાવે...૧૬

ત્યાગવચન છે મુખ્ય તમારું, આ તો ગૌણવચન દેહ સારું;
મુખ્ય માનશું ત્યાગનું વેણ, સુણી એવું બોલ્યા સુખદેણ...૧૭

રસ ત્યાગ ઘણા દિન કીધો, તમે ત્યાગનો તો અંત લીધો;
ઈચ્છો કરવા જો મુજને પ્રસન્ન, માનો તો તમે મારું વચન...૧૮

ત્યાગમાર્ગ પાળ્યો તમે જેવો, કોઈ પાળી શકે નહીં એવો;
સંત અર્થે જ અન્નાદિ થાય, તેહ જગત તણા જન ખાય...૧૯

સંત જો નહિ રસકસ જમે, રસ નહિ ઉપજે કોઈ સમે;
થાઓ જન પર જો દયાવંત, જમો રસકસ તો સહુ સંત...૨૦

એવો આગ્રહ અતિશય કીધો, ત્યારે સંતે થોડો રસ લીધો;
બેઠા સાંજે સભા સજી નાથ, મળ્યો ત્યાં સહુ સંતનો સાથ...૨૧

પૂર્વછાયો :

ઘણા દિવસના વિજોગથી, દર્શનાતુર થૈ ઘણા સંત;
આવ્યા હતા જ ઉતાવળા, એવી વાત જાણી ભગવંત...૨૨

સંતો તમે સહુ સાંભળો, અવિનાશી ઉચરીયા એમ;
ઉત્સવ ઉપર તેડાવિયા, આવ્યા આગળથી તમે કેમ...૨૩

પાછા પધારો ગામડે, દેવા દૈવીને જ્ઞાનનું દાન;
ઉત્સવ ઉપર આવજો, ગઢપુર વિષે ગુણવાન...૨૪

બેઠા હતા મુનિ બ્રહ્મ ત્યાં, સર્વ પરમહંસની માત;
સંતોનું દુઃખ જણાવવા, તેણે ત્યાં કર્યો મર્મ **અઘાત**[૧]...૨૫

કહ્યું સંતો કોઈ આ સમે, રાતે દેખો છો મારો સતાર;
દેખી શકો તો તે લાવિને, મને આપો તરત આ ઠાર...૨૬

માનુભાવાનંદ બોલિયા, રાતે બીજા ન દેખે સંત;
પણ મારા મંડળ તણા, સંત રહ્યા છે દષ્ટિમંત...૨૭

સુણી શ્રીહરિએ પૂછ્યું, તેનું કારણ શું કહેવાય?
બીજા તો સંત દેખે નહીં, તવ મંડળથી દેખાય...૨૮

માનુભાવાનંદજી કહે, રસકસનો કર્યો છે ત્યાગ;
છાંડી દીધિ છે છાશ પણ, તેમાં ભાળીને રસનો ભાગ...૨૯

તેથી થયા તે રતાંધળા, પણ અમે રહ્યાતા ડભાણ;
ભાજી બડેલાની લાવતા, ત્યાંના જે સતસંગી સુજાણ...૩૦

૧.ઉંડો

ખુબ અમને ખવરાવતા, તેથી રતાંધળાનો રોગ;
અમારા મંડળમાં પ્રભુ, નથી જણાતો તેનો જોગ...૩૧

ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ તે સમે, હવે જશો ન ક્યાંઇ ખચિત;
આંહીં રસોઇયો આપશે, રસકસ જમો રુડી રીત...૩૨

ચોપાઈ :

એવી આજ્ઞા કરી હરિરાયે, તે તો સાંભળી જનસમુદાયે;
એવો ઉત્તમ અવસર જોઈ, જન આપવા લાગ્યા રસોઈ...૩૩

ભાતભાતનાં ભોજન થાય, સંત તો જળ મેળવી ખાય;
કોઈ ધારણાં પારણાં કરે, ચાંદ્રાયણવ્રત કોઈ આચરે...૩૪

ત્યાંની ઉતાવળી નદીમાંય, ન્હાવા સંત સહિત હરિ જાય;
જૈને શીખવે જોગઅભ્યાસ, સર્વે સંતને બેસારી પાસ...૩૫

મામૈયા પટગર તણી માય, જુનાં સત્સંગી જે કહેવાય;
રામાનંદ રહ્યા જેને ધામ, રાઈબાઈ જેનું રુડું નામ...૩૬

તેણે શ્રીહરિને કહ્યું એમ, રાખો વેશ તપસ્વીનો કેમ;
જટાજૂટ જરૂર ઉતારો, દેખી દાઝે છે જીવ અમારો...૩૭

પારો રુદ્રાક્ષનો કાઢી નાખો, રુડી કંઠી તો તુળસીની રાખો;
તમે રાખશો તપસીનો વેશ, દુઃખ પામશે તો બધો દેશ...૩૮

તમે વસ્તુ કરો અંગીકાર, ઉપજે તેહ વસ્તુ અપાર;
જેનો ત્યાગ તમારાથી થાય, તેની ઉત્પતિ અલ્પ જણાય...૩૯

રહ્યા ભેખ ભીખારીનો ધારી, ભાસે સૌ જન તેથી ભીખારી;
માટે દિલમાં દયા પ્રભુ ધારો, સજો વેશ શોભે તેવો સારો...૪૦

વેશ રુદ્રનો **વરવો**[૧] છે એવો, તેનાં ભૂત પિશાચનો તેવો;

૧.ભયંકર

વેશ સારો ધરે જે સુરેશ, તેથી દેવ ધરે રુડો વેશ...૪૧

સારો વેશ તમારો જણાશે, આખો દેશ સુશોભિત થાશે;
દુનિયામાંથી જાશે દુકાળ, થાશે સર્વ પ્રકારે સુકાળ...૪૨

એવી વિનતિ વિશેષ સુણાવી, જટા ત્યારે પ્રભુયે પડાવી;
કાઢી નાખ્યો રુદ્રાક્ષનો પારો, સજ્યો વૈષ્ણવનો વેશ સારો...૪૩

પાસે સંતોને પણ ત્યાં બોલાવી, સૌને વૈષ્ણવ દીક્ષા ધરાવી;
પારો રુદ્રાક્ષનો તે તજાવ્યો, સારો વૈષ્ણવી વેષ સજાવ્યો...૪૪

સર્વે રાજી થયા સતસંગી, કરે દર્શન અંગે ઉમંગી;
કરી લીલા એવી જગરાય, વધ્યો કુંડળનો મહિમાય...૪૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નિજ જનહિત ચિત્તમાં વિચારી, અરજ સુણી હરિએ જટા ઉતારી;
દુખકર ઉતર્યો મહા દુકાળ, સુખકર સર્વ થળે થયો સુકાળ...૪૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે કુંડલગ્રામલીલા-કથનનામસપ્તત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૭॥

પૂર્વછાયો :

કથા અધિક કુંડળ તણી, વળી કહું સુણો વસુધેશ;
કુંડળનો મહિમા વધ્યો, જેથી જગત માંહિ વિશેષ...૦૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

જેવું કુંડળ શોભિતું સરસ છે શ્રીકૃષ્ણના કાનમાં,
તેવું કુંડળ નામ ગામ ગણિને ધારે મુની ધ્યાનમાં;
જ્યાં લીલા કરિ છે ઘણી જગદિશે વાસો વિશેષે વશી,
તેની આગળ તીર્થ પુષ્કર તથા કાશીનિ કીર્તી કશી...૦૨

વારંવાર વિહાર તત્ર કરિને સર્વત્ર શ્રીજી ફર્યા,
ગંગા તુલ્ય ઉતાવળી નદિતટે જૈ ઠામઠામે ઠર્યા;
સાધ્યો જોગ સધાવિયો મુનિ કને અષ્ટાંગ એ તો સહી,
તેની તુલ્ય ન નર્મદા મહિ નહીં કાલિંદિ કૃષ્ણા નહીં...૦૩

કુંડળ ગામના મહિમાની ગરબી : પદ-૧

સખી ગોકુળ ગામના ચોકમાં રે - એ રાગ છે.

સુણો સુણો સકળ સતસંગીયો રે,
જાણો તે તો છે જાણવા જોગ; કાંઈ લીલા શ્રીકુંડળની કહું રે.
જ્યાંની જાત્રા કર્યાથી જનજાતના રે,
મટે જનમમરણ મહારોગ...કાંઈ લીલા૦ ૪
તહાં રહિને રામાનંદસ્વામીયે રે,
દીધો દૈવી જનોને ઉપદેશ...કાંઈ લીલા૦
વળી શ્રીસહજાનંદ સ્વામીયે રે,
વારે વારે કર્યો વાસ વિશેષ...કાંઈ લીલા૦ ૫
રસકસના નિયમ અતિ આકરા રે,
હતા સૌ મુનિજનને જેહ...કાંઈ લીલા૦
કૃપાનાથ ઘણી કરુણા કરી રે,
વ્રત ત્યાં તો તજાવિયું તેહ...કાંઈ લીલા૦ ૬
જગદીશે જટા ધરી જે હતી રે,
હતો રાખ્યો વિશેષ વૈરાગ...કાંઈ લીલા૦
કંઠે પારો રાખેલો રુદ્રાક્ષનો રે,
ત્યાં જ કિધો તે વેશનો ત્યાગ...કાંઈ લીલા૦ ૭

સંત સર્વેને પણ એ જ રીતથી રે,
કંઠી તિલક રખાવ્યાં તે કાળ...કાંઈ લીલા૦

રીઝ્યા રીઝ્યા રુડાં રાઈ બાઈને રે,
વાલો વિશ્વવિહારીલાલ...કાંઈ લીલા૦ ૮

પદ-૨

ધન્ય ધન્ય તેહ ગામના જનને રે,
ઘનશ્યામ વિચર્યા ઘેરઘેર, ગુણ ગાઈયે શ્રીકુંડળ ગામના રે.

પ્રભુ જ્યારે જ્યારે ત્યાં પધારિયા રે,
સૌયે સેવા સજી શુભ પેર...ગુણ ગાઈયે૦ ૯

પ્રેમી મામૈયો પટગર ત્યાં વસે રે,
વનમાળી વસ્યા તેને વાસ...ગુણ ગાઈયે૦

ત્યાં તો સર્વે પ્રસાદિની રજ છે રે,
જેવું વૈકુંઠધામ વિલાસ...ગુણ ગાઈયે૦ ૧૦

સંઘ સોરઠમાં જાત્રા જે કરે રે,
તે તો કુંડળમાં જાય જરૂર...ગુણ ગાઈયે૦

લીલા પૂછી પુછીને ત્યાંની સાંભળે રે,
તેના દોષ જાય નાસીને દૂર...ગુણ ગાઈયે૦ ૧૧

શ્યામે સંતોને જોગ સધાવિયો રે,
તે તો જૈને ઉતાવળીને તીર...ગુણ ગાઈયે૦

સખા સાથે ત્યાં જળક્રીડા કરી રે,
મુનિનાથે વખાણિયું નીર...ગુણ ગાઈયે૦ ૧૨

ન્હાય મહાત્મ્ય જાણી આ નીરમાં રે,
તેને નડે નહીં જમજાળ...ગુણ ગાઈયે૦

બહુનામી સ્વામી એમ બોલિયા રે,
વાલો વિશ્વવિહારીલાલ...ગુણ ગાઈયે૦ ૧૩

ચોપાઈ :

પછી ત્યાંથી ગયા ભગવાન, **કારિયાણીએ** કરુણાનિધાન;
વસ્તા ખાચરને દરબાર, રહ્યા રાત જગતકરતાર...૧૪

બીજે દિવસ હુતાશની આવી, રહ્યા તે દિન **ગઢડે** સિધાવી;
જીવા ખાચર કેરી રસોઇ, લીધી ભાવ ભલો તેનો જોઇ...૧૫

કર્યો વળતે દિવસ ફુલદોલ, કરે હરિજન સંત કલ્લોલ;
દાદા ખાચરને દરબાર, બાંધ્યો હીંડોળો શોભિત સાર...૧૬

હેતે સંતોએ હરિને ઝુલાવ્યા, પછી રંગના ખેલ રચાવ્યા;
ગાય હરિજન ત્યાં હોરી રાગ, વાજાં અદભુત વાગે અથાગ...૧૭

ઉપજાતિ : સંબંધાતિશયોક્તિ અલંકાર :

હોરી રમે શ્રીહરિ સંત સંગે, અનેક લોકો નિરખે ઉમંગે;
ગુલાલની જ્યાં **ગરદી**[૧] થઈ જે, ઊડી રવીમંડળમાં ગઈ તે...૧૮

ત્યાં રંગનો પૂર્ણ પ્રવાહ ચાલ્યો, ઘેલા નદીમાં મળતો નિહાળ્યો;
આ રક્ત રંગે જળઓઘ જાણો, સમુદ્રમાં તેહ જઈ સમાણો...૧૯

પછી પ્રભુજી અસવાર થૈને, નાયા નદીમાં સહુ સંગ જૈને;
પેઠા પુરીમાં પ્રભુ નિર્વિનાશ, બેઠા જઈ ઉનડને નિવાસ...૨૦

તે ભૂપતિયે દિધિ ત્યાં રસોઈ, જમ્યા હરિ ને મુનિ ભાવ જોઈ;
જનો ઘણા દર્શન કાજ આવ્યા, વિજ્ઞાન વાતે સહુને રિઝાવ્યા...૨૧

તે સંઘ સોતા પ્રભુ **પદ્મપાણિ**[૨], ગયા બિજે વાસર **કારિયાણી**;
ત્યાંથી જઈ **કુંડળમાં** કૃપેશ, દીધી રજા સંઘ જવા સ્વદેશ...૨૨

૧.ડમરી ૨.જેના હાથમાં કમળ છે એવા ભગવાન

ચોપાઈ :

રામદાસ કરે ભલી વાત, તેને મોકલીયા ગુજરાત;
સંત માનુભાવાનંદસ્વામી, ગુજરાત ગયા નિષકામી...૨૩

મુનિનાં બીજાં મંડળ જેહ, દેશ દેશમાં મોકલ્યાં તેહ;
વસ્યા **ગઢપુર** જૈ પછી વાલો, ગાળ્યો ત્યાં રહી આખો ઉનાળો...૨૪

મુનિ માનુભાવાનંદ આવ્યા, ગુજરાતથી કેરીયો લાવ્યા;
જમે ભાવ સહિત ભગવંત, જમે શ્રીજીની આજ્ઞાથી સંત...૨૫

મળી શ્રીપુરના સહુ દાસે, પત્ર મોકલ્યો શ્રીહરિ પાસે;
આંહીં કેરીયો પાકી અત્યંત, પણ જમતા નથી તેહ સંત...૨૬

આજ્ઞા આપની આવશે જ્યારે, જમશે સંત કેરીયો ત્યારે;
પ્રભુયે એવો વાંચીને પત્ર, લખી મોકલ્યું સંતને તત્ર...૨૭

હરિભક્ત આપે હેત ધારી, કેરી જમજો છે આજ્ઞા અમારી;
સંતે વાંચીયો પત્ર તે પ્રીતે, જમ્યા કેરીયો તે યોગ્ય રીતે...૨૮

ઉપજાતિ : તપ વિષે :

સંતો કરે છે તપ તીવ્ર એવું, અંતે ચહે અક્ષરધામ લેવું;
રીઝાવવા શ્રીહરિને ચહે છે, સ્વદેહથી દુઃખ ઘણાં સહે છે...૨૯

જેવું રખાવે વ્રત તેહ રાખે, નહીં પળે એવિ **ગિરા**[૧] ન ભાખે;
આજ્ઞા થકી અંગ કરે જ ચૂરા, સંગ્રામમાં જેમ મરાય શૂરા...૩૦

ત્યાગિ થશે જેહ **વિરાગહીન**[૨], રહે રસાસ્વાદ વિષે જ લીન;
ખાવાનું ખૂણે જઈ છાનું ખાય, તેનાથિ તે શું નિયમો પળાય...૩૧

૧.વાણી ૨.વૈરાગ્ય વિનાનો

શાલિની :

સંતાઈને નારિને જે નિહાળે, સંતાઈને ખાય જે કોઈ કાળે;
સંતાઈને શિષ્ય મર્તા રુવે છે, તે તો સર્વે શ્રીહરિ તો જુવે છે...૩૨

ઉપજાતિ :

સંસારના દુઃખથિ સાધુ થાય, પૂરેપૂરો ધર્મ નહીં પળાય;
જાણે જતી થૈ મનમાન્યું ખાશું, અંતે મરી અક્ષરધામ જાશું...૩૩

એવું નથી અક્ષરધામ સોંઘું, મહાતપે તે મળવાનું મોંઘું;
સંતો હતા અક્ષરવાસિ સિદ્ધ, પ્રભુ રિઝાવા તપ તીવ્ર કીધ...૩૪

દેહાભિમાની પ્રભુધામ પામે, બને નહીં તે કદિ બેય કામે;
ચુસે મુખે શેલડિ અન્ન ખાય, તો બેયનો સ્વાદ જરૂર જાય...૩૫

જે દેહનું પોષણ પૂર્ણ ઇચ્છે, પ્રભુનિ આજ્ઞા નહિ કાંઈ પ્રીછે;
ભલે લિધો હોય વિરાગિ વેશ, તથાપિ તેને નહિ લાભ લેશ...૩૬

જમી રમીને જતિ થાય જાડો, પખાલિનો જેમ પળાય પાડો;
સજે નહિ તે ગુરુદેવ સેવા, તૈયાર તે અક્ષરધામ લેવા...૩૭

વર્ણી કહે સાંભળ ભૂપભ્રાત, પ્રસંગ પામી કહિ એહ વાત;
શ્રીજી તણા આશ્રિત સંત જે છે, ત્યાગી ભલા તીવ્ર તપસ્વિ તે છે...૩૮

ચોપાઈ :

રહે **ગઢપુરમાં** ગિરધારી, કરે દર્શન સૌ નરનારી;
રથજાત્રા તણો દિન આવ્યો, તેનો ઉત્સવ સરસ કરાવ્યો...૩૯

જાણે રથમાં બેઠા હરિરાય, એવાં સર્વને દર્શન થાય;
જેવું અક્ષરધામ પ્રકાશે, એવો અક્ષરઓરડો ભાસે...૪૦

થાય કોઈને જોઈ સમાધી, ટળે તેની તો સર્વ ઉપાધી;

જેવા અક્ષરધામના વાસી, એવા પેખે પ્રગટ અવિનાશી...૪૧

તેમાં ભાસે નહીં કાંઇ ભેદ, ગુણ ગાય જેના ચાર વેદ;
વસે જ્યાં મુનિ ને મુનિરાય, ત્યાં જ અક્ષરધામ જણાય...૪૨

સતસંગીયો લે એવું સુખ, પણ જાણે ન જન જે વિમુખ;
સતસંગીની પદરજ લૈને, શિવ બ્રહ્મા ધરે શીશ જૈને...૪૩

ચંદ્રબિંબને જળજંતુ જેમ, જાણે પોતા જેવો પ્રાણી તેમ;
સતસંગીને એ જ પ્રમાણે, જીવ માયાના નિજ તુલ્ય જાણે...૪૪

કૃષ્ણજન્મ તણો દિન આવ્યો, ત્યારે ઉત્સવ સરસ કરાવ્યો;
હરિજન બહુ દર્શને આવ્યા, સમૈયો કરી ઘેર સિધાવ્યા...૪૫

વળી એક સમે કૃપાનાથ, લૈને સંતના મંડળ સાથ;
ગઢપુરથી પ્રભુ પરવરિયા, બહુ સોરઠ દેશમાં ફરિયા...૪૬

ફરતાં ફરતાં તેહ કાળે, ગયા ગિરધર ગામ **પંચાળે**;
ઝીણાભાઈના દરબારમાંય, થોડા દિવસ રહ્યા હરિ ત્યાંય...૪૭

ગયા **માણાવદર** મહારાજ, દૈવી જીવનું કરવાને કાજ;
ત્યાંના ભૂપે કર્યું સનમાન, રાખ્યા ભાવ કરી ભગવાન...૪૮

જાળિયે ગામ જીવન ગયા, ત્યાંના દાસ ઉપર કરી દયા;
ઉતર્યા હીરાભાઈને ઘેર, તેણે સેવા સજી સારી પેર...૪૯

હીરા ઠક્કરને કહે હરી, મુજ અંગે કસર છે ખરી;
માટે આ ગામમાં એક માસ, કરવો છે અમારે નિવાસ...૫૦

માટે એકાંતનું ઘર ક્યાંઈ, તમે ગોતી જુઓ ગામમાંઈ;
ભક્તે પોતા તણું ઘર જેહ, ઉત્તરાભિમુખે હતું તેહ...૫૧

વળી વાડો હતો તેની પાસે, આપ્યું તે ઘર વસવાને વાસે;

આપ્યો ઢોલિયો આપી **તળાઈ**[1], બીજો સામાન પણ સુખદાઈ...૫૨

માવે માનુષી ચેષ્ટા તે કીધી, અંગે **જ્વરની**[2] દશા ધરી લીધી;
ભગુજી નાજો જોગીયો જાણ, ત્રીજા વર્ણી મુકુંદ પ્રમાણ...૫૩

સજે શ્રીજીની સેવા તે સારી, ઘણાં જોવા આવે નરનારી;
કૃપાનાથને જોવાને કાજ, આવ્યા દૂરથી સંતસમાજ...૫૪

જનમન તણા સંકલ્પ જેહ, કેવા માંડ્યા કૃપાનાથે તેહ;
કહે મુક્તમુની જોડી હાથ, કહેશો મનના ઘાટ નાથ...૫૫

થાય તે જનનો **ઉપહાસ**[3], ત્યારે કોણ આવે તમ પાસ?
મન મર્કટ તુલ્ય ગણાય, એની વાત ઉઘાડી ન થાય...૫૬

સુણી શ્રીજીએ લીધું વિચારી, ઘાટ કહેવાની વાત વિસારી;
બાઈયો હરિભક્ત કહાવે, રસોઈનો તે સામાન લાવે...૫૭

સાંગા બાબરિયા તણી નારી, નામ રતન જેની મતિ સારી;
હીરાભક્તની સ્ત્રી કલુબાઈ, તે તો પરમ પવિત્ર ગણાઈ...૫૮

નારી કાંથડ બાબરિયાની, નામે કુંવર્યબાઈ તે જ્ઞાની;
નગા બાબરિયાની સુધરમા, જાણો નામ જેનું બાઈ પરમા...૫૯

બાઈ સોની જેનું નામ પ્રેમ, ગલુબાઈ તે સુતાર તેમ;
એહ આદિક બાઈયો આવે, જે જે જોઈએ તે ચીજ લાવે...૬૦

અન્ન તો ન જમે અવિનાશ, અગિયાર કર્યા ઉપવાસ;
નવ ઉઠાય ને ન ચલાય, નાવા ઉપાડીને લઈ જાય...૬૧

કાળના કાળ જે કહેવાય, એવી લીલા કરે હરિરાય;
જનમન કેવો નિશ્ચે રહે છે, એવી લીલા મિષે જોઈ લે છે...૬૨

૧.ગાદલું ૨.તાવની ૩.ઠેકડી; મશ્કરી

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અસુરહૃદય મોહ ઊપજાવા, નિજજનને મન પ્રીતિ પૂર્ણ થાવા;
વિધવિધ કૃતિનાં કરે ચરિત્ર, શ્રુતિ સુણતાં જન થાય છે પવિત્ર...૬૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિજાળિયાગ્રામે સ્વદેહેજ્વરધારણનામ અષ્ટત્રિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૮॥

પૂર્વછાયો :

જાળિયામાં જગજીવને, કર્યો જ્વરને અંગીકાર;
વર્ણિ કહે નૃપ સાંભળો, કહું તેહ કથા વિસ્તાર...૦૧

ચોપાઈ :

ઉપવાસ થયા અગિયાર, અન્ન નવ જમે જગદાધાર;
સતસંગી ને સંત સુજાણ, જમવાની કરે ઘણી તાણ...૦૨
બારમે દિન અર્ધી નિશાએ, નમ્યા સંત પ્રભુજીને પાયે;
અતિ આગ્રહ જમવાનો કીધો, પ્રભુએ મનમાં ધરી લીધો...૦૩
સૌને દીઠા અતીશે ઉદાસ, જમ્યા જીવન ત્યારે બે ગ્રાસ;
હરિભક્ત બોલ્યા સહુ વાણી, સુણો શ્રીહરિ સારંગપાણી...૦૪
જમવાની રુચી હોય જેહ, કહો કૃષ્ણ કરાવિએ તેહ;
કહે કૃષ્ણ સુણો સહુ સંત, રાધા લક્ષ્મી જેવી અનંત...૦૫
ભાત ભાતના લાવીને થાળ, જમવાને ધરે છે ત્રિકાળ;
અંગિકાર અમે નથી કરતા, જમવાની ઈચ્છા નથી ધરતા...૦૬
સ્વાત્મરૂપ વિષે તૃપ્ત છૈયે, અન્યમાં નહિ આસક્ત થૈયે;
સતસંગી બોલ્યા તેહ ઠામ, પ્રભુ છો તમે પૂરણકામ...૦૭

ઈચ્છા તમને ન હોય લગાર, ભક્ત અર્થે કરો અંગિકાર;
અમને જો હરખ ઉપજાવો, રુચિ જમવાની કાંઈ બતાવો...૦૮

ત્યારે વાલાએ વેણ ઉચ્ચાર્યું, પેંડા બરફી મગાવો તો સારું;
વળિ જમિયે જલેબિ જો લાવો, બ્રહ્મચારીની પાસે કરાવો...૦૯

એવું સાંભળીને હરિજન, અતિ રાજી થયા નિજ મન;
હીરો ઠક્કર નગો આહીર, રાતોરાત ચાલ્યા બેઉ વીર...૧૦

ભાયાવદર દાખલ થૈને, જગાડ્યા ઝુણાભાઈને જૈને;
હાટ કંદોઈનું ઉઘડાવી, પેંડા બરફી આપ્યાં ત્યાંથી લાવી...૧૧

ભર્યા ગોવિંદે બે ત્રણ ગ્રાસ, દેખી રાજી થયા સહુ દાસ;
જલેબીનો સામાન મગાવી, બ્રહ્મચારીને સોંપ્યો તે લાવી...૧૨

જ્યારે વીતી ગઈ તેહ રાત, ભક્ત પ્રત્યે બોલ્યા નરભ્રાત;
આજ તો અમે ધાર્યું છે આવું, પાણી પુષ્કળ લૈને નહાવું...૧૩

રેલો આંહિયાં થકી નીકળે, જઈ વેણું નદીમાંહી મળે;
એટલું જળ નાવા મગાવો, હરિજન બાઈયોને કહાવો...૧૪

વાત બાઈયોને કેવરાવી, બેડાં શુદ્ધ ભરી જળ લાવી;
પછી નાવાને બેઠા શ્રીરંગ, ચોળે નાજો ભગુજી બે અંગ...૧૫

હીરો ભક્ત કરે જળધાર, મળ્યા દર્શને દાસ અપાર;
રેલો નીરનો ત્યાંથી નિકળિયો, જઈ વેણુ નદીમાંહિ ભળિયો...૧૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

શ્રીવૈકુંઠ વિષેથી ગંગ ઉતરી તે નીલકંઠે શિરે,
ધારી ત્યાંથિ સુમેરુબાજઠ શિરે ધારા પડી છે ધિરે;
ચાલી પૃથ્વિ વિષે અનેક જનને ઉદ્ધારવાને વળી,
વેણુ સાગરમાં મહા ઝડપથી તે ગંગ જૈને મળી...૧૭

ચોપાઈ :

કોરાં વસ્ત્ર ધરીને કૃપાળ, બેઠા ઢોલિયે જન પ્રતિપાળ;
નિજ દાસ પ્રત્યે કહે માવો, આમલી તણા કાતરા લાવો...૧૮

લાવો ચીભડાં જોઈને મીઠાં, ઘણા દિવસ થયા નથી દીઠાં;
તેહ ખાવાથી થાય સુવાણ, એ તો ઓસડ છે રામબાણ...૧૯

હરિએ એવો હઠ બહુ લીધો, દાસ સૌએ વિચાર તે કીધો;
એ છે અજર અમર અવિકારી, એની રીત જગતથી છે ન્યારી...૨૦

ઉપજાવા પ્રીતિ જનમન, **જનચેષ્ટા**[૧] કરે છે જીવન;
માટે જે માગે તે લાવી ધરીએ, એમાં સંશય કાંઈ ન કરીએ...૨૧

પછી કાતરા ક્યાંઈથી આણ્યા, મહારાજે જમીને વખાણ્યા;
ચીભડું એક હરિજન લાવ્યો, જમી જીવને હરખ જણાવ્યો...૨૨

જમે છે ચીભડાં જગરાય, એવી વાત ચાલી જનમાંય;
ગાડાં ચીભડાનાં ભરી ભરી, જનો ભેટ કરે ભાવ ધરી...૨૩

ગામોગામથી હરિજન આવે, ગાડાં ચીભડાનાં ભરી લાવે;
જનમન હરખાવાને કાજે, મંદવાડ તજ્યો મહારાજે...૨૪

ધનતેરશ ચૌદશ કાળી, કર્યો ઉછવ આવી દિવાળી;
અતિ હરખે રચી દીપમાળા, ગાય કીર્તન પુરુષ ને બાળા...૨૫

અન્નકોટ તણો દિન આવ્યો, એહ ઉત્સવ સરસ કરાવ્યો;
પછી આવી પ્રબોધિની જ્યારે, થયો સારો સમૈયો તે વારે...૨૬

પ્રભુ એવી રીતે એક માસ, કર્યો જાળિયા માંહિ નિવાસ;
જાળિયાના હરિજન તણો, સહુ ભાવ વખાણે છે ઘણો...૨૭

રહ્યા સેવામાં નિત્ય હજૂર, પળ એક ખસ્યા નહિ દૂર;

૧.મનુષ્યલીલા

જોઈ લીલા વિચિત્ર પ્રકાર, પણ સંશય ન થયો લગાર...૨૮

જોયું કૃષ્ણચરિત્ર તે જ્યારે, ભ્રમ બ્રહ્માને પણ થયો ત્યારે;
માટે હરિજનનો મહિમાય, આજ તો અતિ અધિક ગણાય...૨૯

બ્રહ્મા ભવ અને **અમરઅધીશ**[૧], તેના ચરણની રજ ધરે શીશ;
ધન્ય ધન્ય ધરા ધન્ય ગામ, એવા ભક્ત વસે જેહ ઠામ...૩૦

રહી જાળિયામાં જગદીશે, દાસને સુખ દીધાં અતીશે;
એ તો ઉત્તમ તીર્થ ગણાય, જન ત્યાં તીર્થ કરવાને જાય...૩૧

વેણુ ગંગામાં જૈ કરે સ્નાન, પુણ્ય સરજુના સ્નાન સમાન;
એવો તે તીર્થનો મહિમાય, મોટા મોટા મુનિજન ગાય...૩૨

પછી દુર્ગપુરે જવા કાજે, મન ઈચ્છા ધરી મહારાજે;
સારા બળદ ને **શકટ**[૨] મગાવ્યું, પણ બેસતાં તેમાં ન ફાવ્યું...૩૩

થયા માણકીયે અસવાર, નહિ તે પણ ફાવી લગાર;
પછી ત્યાં વશરામ સુતારે, એક ડોળી બનાવી તે વારે...૩૪

તેમાં બેસીને સુંદર શ્યામ, વિચર્યા તે **ઊપલેટે** ગામ;
ઝાંઝમેર ગયા ગિરધારી, ત્યાં તો દીઠી ખજુરીયો સારી...૩૫

ગામથી તે આથમણી દિશાએ, આપ ઈચ્છાએ ઉતર્યા ત્યાંયે;
કર્યો વર્ણિ મુકુંદે ત્યાં થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૩૬

કહું તે ખજૂરી ધન્ય ધન્ય, જમ્યા જેની છાયામાં જીવન;
જાળિયા થકી નગો બાબરિયો, આવ્યો દર્શને હરખનો ભરિયો...૩૭

તેના મન માંહિ સંશય જાણી, કૃપાનાથે કૃપા ઉર આણી;
ધર્યું વૈરાટ રૂપ મુરારી, જોઈ ભય ઉપજ્યો તેને ભારી...૩૮

નાસવા માંડ્યું પાછા ફરીને, ત્યારે હરિ નરરૂપ ધરીને;

૧.ઈન્દ્ર ૨.ગાડું

નગા બાબરિયાને બોલાવ્યા, ત્યારે તે પ્રભુની પાસે આવ્યા...૩૯

પુછ્યું શ્રીહરિએ તેહ સમે, કહો કેમ નાઠા હતા તમે?
નગો બોલિયા મસ્તક નામી, આપ જાણો છો અંતરજામી...૪૦

મારા મન માંહી સંશય હતો, તેથી સંકલ્પ વિકલ્પ થતો;
તમે વૈરાટ દેહ દેખાડ્યો, મારા મનનો સંદેહ મટાડ્યો...૪૧

જોઇ વૈરાટ રૂપ તમારું, ભયભીત થયું મન મારું;
તેથી નાઠો ત્વરા ઘણી લાવી, આપે બોલાવ્યો રૂપ સમાવી...૪૨

નરરૂપે જોયા ફરી જ્યારે, આપ પાસે આવી શક્યો ત્યારે;
નિજ જન પર રાખીને નેહ, ભક્ત અર્થે ધરો નર દેહ...૪૩

જન અર્થે હરી જન સાથ, ઘણા લાડ લડાવો છો નાથ;
કોઈ હરખે છે સુતરુપે જોઈ, સુખ લે છે સખા ભાવે કોઈ...૪૪

કોઇ તો સગા સ્નેહી પ્રમાણે, કોઈ તો ગુરુ કે શિષ્ય જાણે;
કોઇ ખોળામાં લૈને રમાડે, કોઈ જુગતિ કરીને જમાડે...૪૫

કોઇ વસ્ત્ર આભૂષણ લાવી, ભાવે ભેટ ધરાવે છે આવી;
કોઇ વૈદ થઈ રોગ ટાળે, કોઇ ચોકી કરીને સંભાળે...૪૬

કોઈ ગાન કરીને રીઝાવે, કોઇ છાની વાતો સમજાવે;
પંથે મારગ કોઇ દેખાડે, એક સ્થળથી બિજે પહોંચાડે...૪૭

એવી રીતે અનેક પ્રકારે, દ્યો છો સુખ જનને કોઈ દ્વારે;
મૂળરૂપ છે જેહ તમારું, સૂર્ય કોટિ ઝાંખા કરનારું...૪૮

એવે રૂપે જ જો રહો નાથ, સુખ શું લઇયે તમ સાથ;
દયાસિંધુ સદા દયા કરજો, આવે રૂપે જ અંતરે ઠરજો...૪૯

વળી માગું છું હે વરદાય, તવ માયાથી મોહ ન થાય;
લીલા જોઇ વિચિત્ર તમારી, મતિ સંશય નવ કરે મારી...૫૦

ભક્ત જાણીને હે ભગવાન, આપો એ જ મને વરદાન;
એવી વિનતી ઘણી કરી જ્યારે, તથા અસ્તુ કહ્યું હરી ત્યારે...૫૧

ત્યાંથી વિચર્યા હરિ સંત સાથ, ગયા **કંડોરડે** કૃપાનાથ;
રાયપર ગયા શ્રીમહારાજ, નિજ ભક્તનું કરવાને કાજ...૫૨

રાજગર સતસંગી તે ઠામ, લક્ષ્મણ અને માવજી નામ;
ઉતર્યા પ્રભુજી તેને ઘેર, તેણે સેવા કરી સારી પેર...૫૩

ભગુજી મુળજી બ્રહ્મચારી, સમીપે હતા સેવનકારી;
ભગવાન બોલ્યા ભલી ભાતે, ઉઠી ચાલવું પાછલી રાતે...૫૪

રાખ્યું ગાડું મગાવી તૈયાર, પણ કાયામાં ન હતો **કરાર**[1];
વૃષનંદને વાત વિચારી, પરીક્ષા લેવા ભક્તોની ધારી...૫૫

મારા મહિમાનો નિશ્ચય કેવો, તેના મનનો મરમ જાણી લેવો;
કરું કાંઈ મનુષ્ય ચરિત્ર, જોતાં સર્વને લાગે વિચિત્ર...૫૬

પામે મોહ બ્રહ્માદિક જેવા, જોઉં આ દૃઢ ભક્ત છે કેવા;
પોતે જાગિયા પાછલી રાતે, જન સૌને જગાડિયા જાતે...૫૭

સન્નિપાત[2] વિષે બકે જેમ, પ્રભુ બોલવા લાગિયા તેમ;
જોઈ ચંદ્રને પશ્ચિમ પાસ, ભગુજીને કહે સુણ દાસ...૫૮

કેમ ચંદ્ર જતો નથી આ તે, માટે માર્ય એને લાતે લાતે;
એવી હરિએ હઠીલાઈ ધારી, ભગુજી ત્યાં ઉઠ્યા હાક મારી...૫૯

વળી તરત તાણી તરવાર, વિંઝી ચંદ્ર સામી બહુ વાર;
બોલ્યા શ્રીહરિ દાસની સાથ, હવે કેવો નમ્યો નિશાનાથ...૬૦

પછી ચાલવા કીધી તૈયારી, કહ્યું ગાડે સુઓ ગિરધારી;
કહે હરિ ગાડું ટુંકું દેખાય, સુખે મારાથી કેમ સુવાય...૬૧

૧.રોગ; અશક્તિ ૨.સનેપાત-જરૂર વગરનું બોલ્યા કરે એવા રોગ

ખેંચી ખેંચી કરો લાંબું તમે, તો તે ઉપર પોઢીયે અમે;
બાંધ્યું ધુંસરે દોરડું એક, જેમ છુટી પડે નહીં છેક...૬૨

ભગુજી ખેંચે હાથમાં ધારી, **ઠાઠું**[૧] ખેંચે મુકુંદ બ્રહ્મચારી;
જ્યારે ખેંચ્યું ઘણું કરી જોર, ત્યારે બોલિયા ધર્મકિશોર...૬૩

હવે લાંબું થયું તે વધારે, સુવા જોગ્ય થયું છે અમારે;
એમ કહિને ગાડે હરિ ચડિયા, ત્યારે હરિજન સૌ પગે પડિયા...૬૪

રાજગર ભગુજી બ્રહ્મચારી, સ્તુતિ સૌએ મળીને ઉચ્ચારી;
તમે છો પ્રભુ કાળના કાળ, બહુનામી છો ધર્મના બાળ...૬૫

વસંતતિલકા :

હે ધર્મલાલ જનપાળ દયાળ દેવા,
સ્નેહે સજે સુર સુરેશ તમારિ સેવા;
છો અક્ષરેશ અચળેશ અશેષશક્તિ,
ભાવે કરે સકળ અક્ષરમુક્ત ભક્તિ...૬૬

માનુષ્ય રૂપ ધરિ વિશ્વ વિષે વિચિત્ર,
કોઈ સમે મનુષ્ય તુલ્ય કરો ચરિત્ર;
પામે જ મોહ અજ ઈન્દ્ર **જટેશ**[૨] જેવા,
જાણો તમે પ્રભુ અમે નહિ કાંઈ એવા...૬૭

છૈયે અમે જ સહુ અક્ષરમાંથિ આવ્યા,
માયા તમારિ થકિ શું ભમિયે ભમાવ્યા;
જેની ન હોય મતિ નિશ્ચળ મોહ પામે,
જ્યાં વજ્ર તુલ્ય અવની તરુ ત્યાં ન જામે...૬૮

છુટે ન ભાત પડિ તે કદિયે પટોળે,
જો અન્ય રંગ રસમાં બહુ દિન બોળે;

૧.ગાડાનો પાછલો ભાગ ૨.શંકર

ઊગે ન સૂર્ય કદિ આથમણી દિશાયે,
બુદ્ધિ અમારિ નહિ નિશ્ચયથી ડગાયે...૬૯

કીધી અમારિ હરિ આજ તમે પરીક્ષા,
જાણી અમે તરત જેથિ તમારિ દીક્ષા;
આપો તથાપિ વર તે મુખ માગિ લૈયે,
માનુષ્ય ભાવ થકિ મોહિત તો ન થૈયે...૭૦

ચોપાઈ :

સુણી રીઝિયા સુંદરશ્યામ, હસી બોલિયા ધર્મના ધામ;
ધર્મવંત તમે ધન્ય ધન્ય, દૃઢ નિશ્ચયવાળા અનન્ય...૭૧

કરી એવાં વિશેષ વખાણ, પ્રભુએ કર્યું ત્યાંથી પ્રયાણ;
સર્વે સંત સહિત તે ટાણે, હરિકૃષ્ણ ગયા **કરિયાણે**...૭૨

તહાં કાઠી કાળો મકવાણો, પ્રભુનો મહાભક્ત પ્રમાણો;
ઘનશ્યામ રહ્યા તેને ઘેર, મનમાં ધરીને ઘણી મેહેર...૭૩

દેહો ખાચર ત્યાં કરે રાજ, સ્નેહે તેણે સેવ્યા મહારાજ;
તેનો પાવન છે પરિવાર, તેનાં નામ સુણાવું આ ઠાર...૭૪

ઓઢો ઉનડ લુણો ને રાણો, ભોજ પાંચમો પુત્ર પ્રમાણો;
સૌએ શ્રીહરિની સજી સેવા, મોટો લાભ અલૌકિક લેવા...૭૫

એવામાં ખંડણી ઉઘરાવા, આવી ફોજ તે યુદ્ધ મચાવા;
દેહો ખાચર કૃષ્ણને કહે, હવે લાજ અમારી ન રહે...૭૬

નથી નાણું પ્રભુ અમ પાસે, ફોજ લીધા વીના કેમ જાશે;
હોય આપણા ઝાઝા સિપાઈ, ફોજ સાથે તો કરીએ લડાઈ...૭૭

ફોજ આવ્યાથી ગામ લુંટાશે, કૈકને પકડી લઈ જાશે;
નાણું આપશું તેહને જ્યારે, છોડી મુકશે માણસ ત્યારે...૭૮

માટે આંહિથી ઉચાળા ભરિએ, છાના કોઈ સ્થળે જઈ ઠરિએ;
મટશે જ્યારે ફોજનો ત્રાસ, પાછા આવીને કરશું નિવાસ...૭૯

કાં તો સામા થઈ યુદ્ધ કરશું, તેને મારશું કે કાં તો મરશું;
મોટો આવ્યો છે આપતકાળ, કહો શું કરું દીનદયાળ...૮૦

કહે કૃષ્ણ હું પુછું છું તમને, કહોજી કેવા જાણો છો અમને;
દેહો ભક્ત બોલ્યા જોડી હાથ, જાણું છું તમને જગનાથ...૮૧

તમે કોટીક બ્રહ્માંડકાર, વળી પળમાં પ્રલે કરનાર;
કહે કૃષ્ણ એવો મને જાણો, ત્યારે દઢ મન વિશ્વાસ આણો...૮૨

તમે ધૈર્ય રુદે ધરો રાય, તમને કશુંએ નહીં થાય;
સુણી રાજાએ ધીરજ ધરી, શ્યામે એવે સમે સભા ભરી...૮૩

જાણી વાત સુબે ફોજ માંહી, છેય સ્વામિનારાયણ આંહીં;
તેથી ધાર્યું તેણે નિજ મન, મળશે આંહિથી બહુ ધન...૮૪

કેટલા જન છે સ્વામી પાસ, જોવાને મોકલ્યા બેય દાસ;
સભા પાસે આવી ઉભા રહ્યા, જોઈ પાછા સુબા પાસે ગયા...૮૫

જૈને એવા કહ્યા સમાચાર, શસ્ત્રધારી તો છે દશ બાર;
કહે સૂબો ગામ પર ચડશું, સ્વામિનારાયણને પકડશું...૮૬

પૈસા આપશે પુષ્કળ જ્યારે, તેને તો છોડી મૂકશું ત્યારે;
દેહો ખાચર થર થર કાંપે, પણ શ્રીહરિ ધીરજ આપે...૮૭

કહે શ્રીજી તમારા કુમાર, બીજા જે હોય **બડકમદાર**[1];
તેહ સર્વને શસ્ત્ર ધરાવો, અમ આગળ આ ઘડી લાવો...૮૮

આવ્યા તે સહુ તૈયાર થૈને, તરવાર ને બંદુકો લૈને;
પ્રભુ પાસે હતા જેહ પાળા, આવ્યા તે પણ બંદુકોવાળા...૮૯

૧.નિશાન તાકવામાં હોશિયાર

પ્રભુ તે સહુને સંગે લૈને, કાળુભાર નદી તટ જૈને;
પંચપીરની જગ્યા છે જ્યાંય, ઉભા રાખ્યા તે સર્વને ત્યાંય...૯૦

કર્યા બંદુક કેરા **બહાર**[1], એ તો એકના ભાસે અપાર;
કાળુભારને સામે કિનારે, ચડીને આવ્યું લશ્કર જ્યારે...૯૧

તેણે શ્રીજીના બડકમદાર, **પેખ્યા**[2] પૂરા પચાસ હજાર;
તેથી જાણ્યું નહીં જ જિતાય, ખાલી માણસનાં મોત થાય...૯૨

ધનની તજી આશા તમામ, ગયા **પાંશરા**[3] કોટડે ગામ;
સૂબે પીઠાવાળા પાસે જૈને, પુછી જોયું તે વિસ્મિત થૈને...૯૩

સ્વામિ પાસે તો બડકમદાર, અમે પેખ્યા પચાસ હજાર;
એટલા એણે રાખ્યા છે ક્યારે, પીઠોવાળો બોલ્યા પછી ત્યારે...૯૪

સ્વામી પાસે પાળા દશબાર, અમે દીઠા છે બડકમદાર;
એ છે સ્વામિ પોતે ભગવાન, સર્વ સામર્થ્યના છે **નિધાન**[4]...૯૫

એ જ સ્વામિની ભૃકુટી વિલાસે, કોટિ બ્રહ્માંડ ઊપજે ને નાસે;
સુબો તે સુણિ વિસ્મિત થયો, ફોજ લૈ અમરેલિયે ગયો...૯૬

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પુનિત ચરિત એ રિતે ફરીને, કૃત કરિયાણ વિષે સ્થિતિ કરીને;
શ્રુતિ ધરિ સુણશે જિભેથી ગાશે, નકિ નરનારિ કૃતાર્થ તેહ થાશે...૯૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે સોરઠદેશે શ્રીહરિ-વિચરણનામૈકોનચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૩૯॥

પૂર્વછાયો :

ગોવિંદજી **ગઢપુર** ગયા, કરિયાણાથી કરુણાનાથ;

૧.ભડાકા ૨.દેખ્યા ૩.સીધેસીધા કે ટૂંકા રસ્તે ૪.ખજાનો

દયાળુનાં દર્શન કરી, હૈયે હરખ્યો હરિજન સાથ...૦૧
દર્શન કરવા આવીયા, એવે અવસરે ભાઈ રામદાસ;
મુક્તાનંદ મંડળ લઈ, આવ્યા ત્યાં પરમેશ્વર પાસ...૦૨

ચોપાઈ :

દીનબંધુનું દર્શન કીધું, રૂપ અંતરમાં ધરી લીધું;
શ્રીજીને નિરખી સુખ થાય, તે તો જીભે વરણવ્યું ન જાય...૦૩
એવા માંહિ અભય નૃપ જેહ, તજ્યો તેણે તો ભૌતિક દેહ;
છાયાં આકાશે દેવવિમાન, ગાય ગાંધર્વ હરિગુણ ગાન...૦૪
વાજે દેવનાં વાજાં અપાર, થાય જય જયકાર ઉચ્ચાર;
ગયા એમ તે અક્ષરધામ, થયું તેનું તો ઈચ્છિત કામ...૦૫
પછી તેની દેહોત્તર વીધી, દાદા ખાચરે તે બધી કીધી;
હતું ઘી રુપૈયે સવાશેર, તોય પકવાન કીધાં સુપેર...૦૬
જમ્યા કાઠીનું જે ધરે નામ, જમ્યા જાચક લોક તમામ;
જમ્યા શ્રીજી તથા જમ્યા સંત, તોય અન્નનો આવ્યો ન અંત...૦૭
ભૂપપત્ની સતી સુરબાઈ, મહામુક્ત દીસે બહુ ડાઈ;
બોલ્યાં શ્રીહરિ પાસ વચન, મેં તો અર્પ્યાં છે તન મન ધન...૦૮
માટે રાજ્ય આ આપ સંભાળો, પુત્ર ઉત્તમને તમે પાળો;
તેની રાખજો બહુ બરદાસ, તેને જાણીને દાસનો દાસ...૦૯
કહે શ્રીજી સારું સર્વ થાશે, કીર્તિમાન આ કુંવર ગણાશે;
પછી પ્રભુએ વિચારીને ઉરમાં, સંત મોકલ્યા જેતલપુરમાં...૧૦
નિત્યાનંદ માનુભાવાનંદ, ગયા ત્યાં સંતનાં લઈ વૃંદ;
મુક્તાનંદને તો ચરોતરમાં, મોકલ્યા વળી એ અવસરમાં...૧૧
ભૂપ મછિયાવના દાજીભાઈ, તેના પંડમાં પીડા જણાઈ;

માટે સંત સકળને તેડાવ્યા, તેથી મછિયાવમાં સહુ આવ્યા...૧૨

આપે ભોજન નૃપ ભાત ભાત, વળી સાંભળે જ્ઞાનની વાત;
એને અંત સમય થયો જ્યારે, થયાં શ્રીજીનાં દર્શન ત્યારે...૧૩

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

આવે અંત સમો સુભક્ત જનને સંતો સમીપે રહે,
કોઈ કીર્તન ગાય થાય સુમતી વાર્તા પ્રભુની કહે;
પ્રીતી દેહ સુગેહ માંહિ ન રહે વૃત્તી પ્રભુમાં ઠરે,
એવાનું અતિ ધન્ય ધન્ય મરવું સદ્ધામમાં સંચરે...૧૪

આવે અંત સમે ઉદાસ કરવા સ્વાર્થી સગાં સૌ મળી,
પાડે આંસુ સમીપ આવિ પતની સંતાન સાથે વળી;
તે દેખી તનવાસના અતિ વધે ક્યાં કષ્ટનો પાર છે,
એવું અંત સમે મુંઝાઈ મરવું ધિક્કાર ધિક્કાર છે...૧૫

ચોપાઈ :

દાજીભાઈ સિધાવ્યા સુધામ, ઘણા લોકે દીઠા તેહ ઠામ;
દીઠાં આવેલાં દિવ્ય વિમાન, ભાળ્યા આવેલા શ્રીભગવાન...૧૬

ભૂપના બાપુભાઈ કુમાર, દેહોત્તર ક્રિયા કીધી તે ઠાર;
હતી તો અતિશે મોંઘવારી, તોય દિલમાં ઉદારતા ધારી...૧૭

પડાવ્યાં વિધ વિધ પકવાન, આપ્યું સર્વને ભોજન પાન;
સંતોને પણ દીધી રસોઈ, જમ્યા વગર રહ્યું નહિ કોઈ...૧૮

પછી શ્રીજીનાં દર્શન કાજ, ગઢપુર ગયો સંતસમાજ;
નિત્ય શ્રીપરમેશ્વર પાસ, જ્ઞાનવાર્તાનો થાય વિલાસ...૧૯

એક અવસરે દરબારમાંય, બેઠા શ્યામ સભા ભરી ત્યાંય;
ઘણા બેઠા ગૃહસ્થ ને સંત, તેમાં શોભે ભલા ભગવંત...૨૦

તે સમે શ્રીમુખે સાક્ષાત, કહી નારીના ગુણ તણી વાત;
ગૃહસ્થાશ્રમી સાંભળો દાસ, તજો સ્ત્રીનો વિશેષ વિશ્વાસ...૨૧

ઉપજાતિ : સ્ત્રીના સ્વભાવ વિષે :

જો ધર્મવાળી બહુ ડાહિ હોય, સ્વભાવથી ભામિની ભોળિ તોય;
તેણે કહ્યું તેમ જ કામ કીધું, તે પુરુષોએ બહુ દુઃખ લીધું...૨૨

ભલે પતિના કદિ પ્રાણ જાય, ભોળિ વિચારે નહિ ચિત્તમાંય;
કૈકેયિ કાજે તજિ પુત્ર **જાણ**[1], ખોયા અયોધ્યાપતિ આપ પ્રાણ...૨૩

ઘણો લિધો હઠ્ઠ સિતા સતીએ, માર્યો જઈને મૃગલો પતિએ;
કેવું પડ્યું કષ્ટ જુઓ વિચારી, ન કીજિએ જેમ કહે જ નારી...૨૪

ક્યારેક તો કારણ લૈ લગાર, કંકાસ તો નારી કરે અપાર;
જો ફૂલડાં કારણ સત્યભામા, કહ્યા કુશબ્દો નિજ કંથ સામા...૨૫

નારી નદી ભાગિરથી સમાન, સદૈવ વાંકી વિચરે નિદાન;
પ્રવાહમાં પર્વત ઝાડ આવે, તો મૂળ તોડી સ્થળ તે તજાવે...૨૬

સુપત્નિ કે હોય સુજાણ માતા, જો હોય તે સારી સલાહ દાતા;
તથાપિ તે કામ વિચારિ કીજે, તેના કહ્યાથી જ નહીં કરીજે...૨૭

સ્ત્રીને ઘણું માન કદી ન દીજે, પાત્ર પ્રમાણે સનમાન કીજે;
પાશેરનું પાત્ર કદી જણાય, તે માંહિ વસ્તૂ મણ કેમ માય...૨૮

ભોળી સ્ત્રિયો તે ઠગથી ઠગાય, ભૂતાદિના તે ભ્રમમાં ભમાય;
મોટો મહિમા પ્રભુનો ન જાણે, ધૂર્તો વિષે સત્ય પ્રતીત આણે...૨૯

જે રાખવી હોય જ છાનિ વાત, તે નારિ પાસે કરશો ન ભ્રાત;
જો ગુપ્ત ફુંકે શરણાઈ કોય, પ્રસિદ્ધ આખા પુર માંહિ હોય...૩૦

બલિષ્ઠ તો જ્યાં અબળા જણાય, મંત્રી ભણેલો નહિ બાળ રાય;

૧.સમજુ; જ્ઞાની

ત્યાં દ્રવ્યની પ્રાપ્તિ તણી શી આશા, જહાં દિસે દુર્લભ જીવિતાશા...૩૧

પાષાણની ચિત્રનિ નારિ હોય, ત્યાગી ન તેને નિરખે જ તોય;
સ્પર્શા થકી ત્યાગ વિનાશ થાય, ત્યાગી જનો દૂર રહો સદાય...૩૨

ચોપાઈ :

સુણી બોલિયા વ્યાપકાનંદ, સુણો શ્રીહરિ વૃષકુળચંદ;
ચિત્રની કે પાષાણની નારી, એ તો નિર્જીવ શું કરનારી...૩૩

એને જોતાં કે સ્પર્શતાં એમ, બ્રહ્મચર્ય ભાંગે કહો કેમ;
સુણી બોલ્યા શ્રીજીમહારાજ, એનો ઉત્તર નહિ દૈયે આજ...૩૪

હમણાં તો તમે જાઓ ફરવા, દૈવી જીવને ઉપદેશ કરવા;
વ્યાપકાનંદ ત્યાંથી સિધાવ્યા, ફરતાં થાનગઢ પાસે આવ્યા...૩૫

ત્યાં છે વાસંગી નાગનું ધામ, રાત વાસો રહ્યા તેહ ઠામ;
હતી ઘૂમટમાં ચિતરેલી, ઘણી પૂતળિયો અલબેલી...૩૬

વ્યાપકાનંદે જોઈ નિહાળી, ભૂલ્યા ભાન એનું રૂપ ભાળી;
સર્વ હોય સજીવન જેમ, નાચવા લાગી તે સમે તેમ...૩૭

વ્યાપકાનંદ તો અકળાયા, જાણી ચિત્રની સ્ત્રી પણ માયા;
પછી શ્રીહરિનું ધરી ધ્યાન, કરી પ્રારથના તેહ સ્થાન...૩૮

ત્યારે ચિત્ર તે ચિત્ર જ થયાં, તેની દૃષ્ટિ થકી દૂર ગયાં;
ફરી આવિયા ગઢપુર જ્યારે, લાગ્યા શ્રીહરિને પગે ત્યારે...૩૯

બોલ્યા ગદગદ કંઠેથી વાણી, આપની વાત મેં સત્ય જાણી;
ચિત્રમાં પણ ચિત્રેલી નારી, ત્યાગીને તો વિઘન કરનારી...૪૦

કહે વર્ણિ સુણો મહીપાળ, રહ્યા ગઢપુર માંહિ કૃપાળ;
પંચમી ત્યાં વસંતની આવી, હરિભક્ત તણે મન ભાવી...૪૧

દેશદેશના હરિજન આવ્યા, ભેટ નાના પ્રકારની લાવ્યા;

અતિ હરખથી ઉત્સવ કર્યો, પછી સંઘ સ્વદેશ વિચર્યો...૪૨

કહે સંતોને શ્રીવૃષલાલ, ફૂલદોલ થશે વરતાલ;
માટે આગળથી જાઓ તમે, પછી પાછળ આવશું અમે...૪૩

ત્યારે સંત સરવ તો સિધાવ્યા, જ્યારે ઉત્સવના દિન આવ્યા;
કરી હરિએ જવાની તૈયારી, પણ રાખ્યા ઉત્તમનૃપે વારી...૪૪

અસાધારણ ભૂપનો પ્રેમ, એનું થાય ઉલ્લંઘન કેમ;
કર્યો દુર્ગપુરે ફૂલદોલ, સૌને આનંદ ઉપજ્યો અતોલ...૪૫

પછિ પરવરિયા જનપાલ, વદી છઠ્ઠે આવ્યા **વરતાલ**.
પગી જોબનની મેડી જ્યાંય, ઉતર્યા જગજીવન ત્યાંય...૪૬

દેશદેશથી આવિયા દાસ, એકે ખાલી રહ્યો નહિ વાસ;
ભાત ભાતના રંગ રચાવી, રંગસાતમે ધૂમ મચાવી...૪૭

પગી જોબનની બારીમાંય, બહુનામી બિરાજીને ત્યાંય;
રંગે ખેલ કર્યો સખા સંગે, પછી નાવાને ચાલ્યા ઉમંગે...૪૮

પગી સુંદરનો કુવો જ્યાંય, વિચર્યા વૃષનંદન ત્યાંય;
નાહ્યા થાળામાં બેસીને નાથ, ગાય કીર્તન મુનિજન સાથ...૪૯

કૃપાનાથે કોરાં વસ્ત્ર ધાર્યાં, રંગવાળાં થાળામાં ઉતાર્યાં;
હરિભક્તોએ થાળાનું પાણી, નાખ્યું કૂપમાં પ્રસાદી જાણી...૫૦

પછી આવિયા શ્યામ ઉતારે, જમ્યા સંત જમ્યા હરિ જયારે;
કહે વર્ણિ સુણો રૂડા રાય, જ્ઞાનબાગ જે આ કહેવાય...૫૧

આંહિ રાયણથી પૂર્વ ભાગે, હતો આંબો જોતાં ભલો લાગે;
બાંધ્યો હિંડોળો ત્યાં મળી સંતે, અંગિકાર કર્યો ભગવંતે...૫૨

ઝૂલ્યા તેમાં બેસી ભગવાન, કર્યું સંતે વાજિંત્રમાં ગાન;
એમ ઉત્સવ પૂરણ કીધો, સંતે લાવ અલૌકિક લીધો...૫૩

પછી સંતોને મોકલ્યા ફરવા, દેશદેશમાં ઉપદેશ કરવા;
મુક્તાનંદાદિ શ્રેષ્ઠ **મુરત**[1], મોકલી ધર્મપુર સુરત...૫૪

બામણોલી ને **નરસંડા** ગામ, તહાં જૈ આવ્યા સુંદરશ્યામ;
વરતાલથી વાલો વિચરિયા, **ગઢપુર** જઈને સ્થિર ઠરિયા...૫૫

હરિનવમી તણો દિન આવ્યો, ત્યારે ઉત્સવ સારો કરાવ્યો;
પછી અક્ષયતૃતીયા આવી, તે તો ભક્તોએ સારી ભજાવી...૫૬

દેશદેશથી આવિયા દાસ, સર્વ સંત આવ્યા પ્રભુ પાસ;
સમૈયો તે થયો ઘણો સારો, નહીં કોઈને વીસરનારો...૫૭

ચરોતરના હતા હરિજન, થયા કાઠિયો જોઈ પ્રસન્ન;
દાદા ખાચર ખાચર જીવા, મળ્યા મોટા મોટા કુળદીવા...૫૮

કર્યો સૌએ વિચાર ત્યાં એવો, આપણા દેશનો કાંઈ મેવો;
ગુજરાતી જનોને અપાય, વસ્તુ આપણી તે વખણાય...૫૯

પછી **ચોખામું**[2] દહીં મેળવાવ્યું, ઘણી જુક્તિથી સારું જમાવ્યું;
જેનાં ચોસલાં છરિયે કપાય, એને બરફીની ઉપમા અપાય...૬૦

દૂધ ભેંસોનું પણ બહુ સારું, કાઠિયાવાડમાં જ થનારું;
વળી ઘી પણ ભેંસોનું એવું, વસ્ત્ર માંહિ લેવાય જો લેવું...૬૧

ગોળ સોનાનું **ઢીમ**[3] ગણાય, કાઠીયાવાડમાં એવો થાય;
લઈને સારો રસકસ એવો, કહ્યું લ્યો કાઠિયાવાડી મેવો...૬૨

ગુજરાતના ભક્તોને દીધો, ભાવ ભાળીને ભક્તોએ લીધો;
સર્વ વસ્તુનાં કીધાં વખાણ, કહ્યું આ તો અમૂલ્ય પ્રમાણ...૬૩

ગુજરાતિએ કીધો વિચાર, કેરી ટાણું આવ્યું નિરધાર;
માટે કાઠીયો શ્રીહરિ સંગે, ગુજરાતમાં આવે ઉમંગે...૬૪

૧.સાધુઓરૂપી મૂરતિઓ ૨.ચોખ્ખું; શુદ્ધ ૩.સોનાની લગડી

કેરિયો તો જમાડિયે ટાણે, ગુજરાતનો મેવો વખાણે;
પછી તે ગુજરાતના જન, બોલ્યા શ્રીહરિ પાસ વચન...૬૫

અહો નાથ કૃપાના નિધાન, ભક્તિપુત્ર સુણો ભગવાન;
સારા કાઠિયોને લઈ સાથ, વરતાલ ચાલો મુનિનાથ...૬૬

કેરી ટાણું આવે છે કૃપાળ, જમો કેરીયો આવી રસાળ;
સતસંગી સગા એ જ સાચા, બીજા સ્વારથિયા સગા કાચા...૬૭

આવે સાચા સગા ઘેર જ્યારે, અમે આનંદ પામિયે ત્યારે;
ગુજરાતમાં કેરિયો થાય, તે તો અમૃત તુલ્ય ગણાય...૬૮

જમો તમે ને દાસ તમારા, થાય સાર્થક આંબા અમારા;
ચાલો કેરિ જમાડિયે સારી, કરો પૂર્ણ તે ઈચ્છા અમારી...૬૯

સુણી બોલિયા શ્રીમહારાજ, જાઓ આવશું લૈને સમાજ;
કહી એમ વિદાય તે કર્યા, પ્રભુ તે પછીથી પરવર્યા...૭૦

દાદો જીવો ને ખાચર સૂરો, સોમલો વસતો પ્રેમી પૂરો;
દેહો ખાચર ને નાગમાલો, અલૈયો પ્રભુને અતિ વાલો...૭૧

મોકો ખાચર મુળુ હમીર, વળી માણશિયો શૂરવીર;
જીવો ખાચર સારંગપુરના, એ તો દાસ હરિની હજુરના...૭૨

ભક્ત મામૈયો પટગર જેવા, રામ પટગર તે પણ તેવા;
ભક્ત માતરો ધાધલ નામ, જેનું મન હરિમાં આઠે જામ...૭૩

એહ આદિક કાઠીનો સાથ, સાથે લૈને ચાલ્યા મુનિનાથ;
સાથે ગરાશિયા હઠીભાઈ, ઝીણાભાઈ તથા કાકાભાઈ...૭૪

ગઢપુરના બીજા હરિજન, સાથે લીધા જેનું દીઠું મન;
લીધા પાર્ષદ ને લીધા સંત, ચાલ્યા ગઢપુરથી ભગવંત...૭૫

ઉમરેઠના સત્સંગી તણી, તેડાવાની હતી તાણ ઘણી;

માટે પાંશરો પંથ તપાસી, **ઉમરેઠ** ગયા અવિનાશી...૭૬

સામા આવિયા હરિજન સર્વ, જેવું દિસે દિવાળીનું પર્વ;
એ થકી પણ હર્ષ અતિશે, પ્રભુદર્શનથી દિલે દિસે...૭૭

પ્રભુને કર્યા દંડપ્રણામ, નાથે બોલાવિયા લઈ નામ;
સર્વ સંતને લાગિયા પાય, ભેટી કાઠીયોને હરખાય...૭૮

ભલે આવ્યા તમે એમ કહે, ચિત્ત માંહિ પરસ્પર ચહે;
વાજતે ગાજતે ગામમાંય, પધરાવ્યા મહાપ્રભુ ત્યાંય...૭૯

જાગનાથમાં આપ્યો ઉતારો, જોતાં સર્વને લાગ્યો તે સારો;
ખાનપાન અને ચંદી ઘાસ, આખી કીધી બહુ બરદાસ...૮૦

થાય કૃષ્ણકથાનો કલ્લોલ, છુટે જ્ઞાન વૈરાગ્યની છોળ;
સુણી શ્રોતાના સંશય જાય, દૈવી જન આવી આશ્રિત થાય...૮૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

સુણિ હરિમુખની સુમિષ્ટ વાણી, અમૃત સમાન ગણે સુપાત્ર જાણી;
ખળજન મનમાંહિ ઝાળ લાગે, ભર વનમાંહિ દવાગ્નિ જેમ જાગે...૮૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદુર્ગપુરાત્ ઉમરેઠવિચરણનામ ચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૦॥

પૂર્વછાયો :

અવિનાશી ઉમરેઠમાં, રહી લીલા કરે રૂડી રીત;
જે જોઈને ઉર ઉપજે, અતિ પ્રેમી જનને પ્રીત...૦૧

ચોપાઈ :

નંદુભાઈએ પોતાને ઘેર, પરમેશ્વરને રુડી પેર;
તેડ્યા જમવાને સંઘ સહિત, મનમાં ધરી પૂરણ પ્રીત...૦૨

કેરિયો અતિ ઉત્તમ લાવ્યા, રસ લૂગડે ગાળી કઢાવ્યા;
ઘૃત સાકર ભેળવ્યાં તેમાં, રાખી કાંઇ કસર નહિ એમાં...૦૩

પડસૂલીની[૧] **પોળી**[૨] કરાવી, ભલા વાસણમાં તે ભરાવી;
કર્યાં કારેલાં આદિક શાક, ભજિયાં રાઈતાં તે અથાક...૦૪

વડાં પાપડ મઠિયાં તળાવ્યાં, અથાણાં તો અનેક રખાવ્યાં;
ગોટલા ધોઇ કીધો ફજેતો, કઢી થઈ અતિ સ્વાદિષ્ટ એ તો...૦૫

તજ સુંઠ ઇલાયચી વાળો, નાંખ્યો ઉત્તમ એમાં મસાલો;
પછી જીવન જમવાને આવ્યા, પાટલા ઉપરે પધરાવ્યા...૦૬

નંદુભાઇએ ત્યાં ધર્યો થાળ, બેઠા જમવાને દીનદયાળ;
જમતાં ત્યાં તો પરસેવો થાય, નંદુભાઈ પંખે ઢોળે વાય...૦૭

નિજ જન મનરંજન કાજ, વખાણે રસને મહારાજ;
જમીને મુખમંજન કીધું, પછી **તાંબૂલ**[૩] મુખ માંહિ લીધું...૦૮

પછી જમવાને બેઠા તે સંત, બેઠા પાર્ષદ કાઠી ધીમંત;
પ્રભુ પીરસે છે ધરી પ્રેમ, કાંઇ ખામી રહે પછી કેમ...૦૯

કાઠીયો પાસે મુકેલા પડિયા, જમતાં જાય તે રડવડિયા;
કાઠીયોને તે જમતાં ન ફાવે, તે તો તાંસળાં મોટાં મગાવે...૧૦

રસિયા જમે છે રસ પોળી, ઘૃત સાકરમાં ઝબકોળી;
કોઇને ભજિયાં ભલાં ભાવે, કોઇ તો રસને જ **શિરાવે**[૪]...૧૧

કોઇ તો મુખે તાંસળી માંડી, રસ ખુબ પીવે શર્મ છાંડી;
જમતાં રસને તે વખાણે, એનું નામ જ અમૃત જાણે...૧૨

કોઇ તો પોળિયો બહુ જમે, કોઇને મઠીયાં મન ગમે;
ભાવે કોઈને તો કઢી ભાત, અથાણાથી કોઇ રળિયાત...૧૩

૧.મેંદાની; ઘઉં પલાળીને બનાવેલ લોટની ૨.પૂરણપોળી ૩.પાનબીડું ૪.જમે

બોલી કાઠીની બોલી જણાવે, હસે પોતે બીજાને હસાવે;
કોઈને રસ મુછે દેખાય, કોઈને છાંટા પડતા જણાય...૧૪

શોભે ગોપનું મંડળ જેમ, કાઠીમંડળ શોભે છે તેમ;
પીરસે છે પ્રભુ કરી તાણ, કરે ઝાઝું જમે તો વખાણ...૧૫

જમીને તેહ ઊઠિયા સહુ, ઉર આનંદ પામિયા બહુ;
નંદુભાઈની મેડીની બારી, જે છે પૂર્વમુખે ઘણી સારી...૧૬

બેઠા આસને ત્યાં બળવંત, સામા બેઠા ગૃહસ્થ ને સંત;
નંદુભાઈએ પૂજન કીધું, પગ ધોઈ **પાદોદક**[૧] પીધું...૧૭

ધર્યું ચંદન પુષ્પના હાર, વસ્ત્ર ભૂષણ અર્પ્યાં અપાર;
ધૂપ દીપ ને નૈવેદ્ય ધારી, આરતિ અતિ હેતે ઉતારી...૧૮

પછી સંતનું પૂજન કરી, ચાદરો અંગે એહને ધરી;
કર્યાં પ્રેમથી દંડપ્રણામ, રુદે રીઝીયા શ્રીઘનશ્યામ...૧૯

કૃપાદૃષ્ટિ કરીને કૃપાળ, નંદુભાઈને કીધા **નિહાલ**[૨];
આવ્યા ઉતારે શ્રીમહારાજ, સાથે લૈને પોતાનો સમાજ...૨૦

નરભેરામભાઈને ઘેર, બીજે દિવસ જમ્યા એવી પેર;
રસ રોટલી ત્યાં પણ હતી, રહ્યા પીરસવા મુનિપતી...૨૧

તેની ખડકીના મેડા ઉપર, પછી પોઢી રહ્યા હરિવર;
ફળિયામાં છે **છોબંધ**[૩] ઓટો, બહુ બેસવા લાયક મોટો...૨૨

સાંજે ત્યાં બિરાજ્યા ઘનશ્યામ, કરી આરતી ધુન્ય તે ઠામ;
પછી ઉતારે જૈ અવિનાશ, કર્યો રાત્રિએ ત્યાં જ નિવાસ...૨૩

નિત્ય આનંદ ઉત્સવ થાય, તે ઉમંગ વરણવ્યો ન જાય;
હરિભક્ત પોતાનાં ભુવન, પ્રભુપદથી કરાવે પાવન...૨૪

૧.ચરણામૃત ૨.ન્યાલ ૩.ઈંટ; પથ્થર કે ચૂનાથી બનાવેલ

જેણે સેવિયા શ્રીઘનશ્યામ, કહું સાંભળો તેહનાં નામ;
મલ્લિકાર્જુન ને ગંગા દત્ત, વિષ્ણુ દત્ત જાણે પ્રભુ સત્ય...૨૫

દવે મકનજી શુભ રાય, દવે ઈશ્વરજી કહેવાય;
દવે જગા માણેકજી નામ, ઘણી ભક્તિ કરે ઘેલારામ...૨૬

શુક્લ લક્ષ્મી દત્તજી એવા, કૃપારામ દયારામ તેવા;
કૃપાશંકર શુક્લ છે સારા, હરિભાઇ પંડ્યા હરિપ્યારા...૨૭

ભટ જેભાઇ ને લીલાધર, નંદલાલ ભજે હરિવર;
વિશ્વનાથ પંડ્યા કહેવાય, વજેરામજી વ્યાસ ગણાય...૨૮

જેની ઠાકર છે **અવટંક**[1], ભક્ત કેશવજી છે નિઃશંક;
બીજા ઠાકર ગોવિંદરામ, દવે ભાઈશંકર શુભ નામ...૨૯

નંદલાલ નામે જોશી જેહ, જક્ષે જેતલપુર હતા તેહ;
જક્ષે જેતલપુર ને ડભાણ, હતા દવે કુબેર સુજાણ...૩૦

પ્રભાશંકર વિપ્ર પવિત્ર, કાશીરામની ભક્તિ વિચિત્ર;
તેના પુત્ર રુડા રણછોડ, કરે કૃષ્ણભજન ધરી કોડ...૩૧

નથુભાઇ પ્રમુખ બહુ વિપ્ર, પ્રભુ આગળ આવિયા **ક્ષિપ્ર**[2];
ભલા પટેલ તો વાલાભાઇ, ગંગામા ને અમૃતબાઇ...૩૨

નાથબાઇ નામે બાઇ બેય, હરિભક્ત અનન્ય તે છેય;
ઘેલાભાઇની સ્ત્રી નાથબાઈ, એણે એક સમે હરખાઇ...૩૩

ઉમરેઠથી કેરિયો લૈને, જમાડ્યા હરિ ગઢપુર જૈને;
એહ આદિક બાઇ ને ભાઇ, સૌએ સેવ્યા પ્રભુ સુખદાઇ...૩૪

સુખ લીધું અલૌકિક એવું, ભવ બ્રહ્માને નવ મળે તેવું;
એવામાં કોઇ કૃષ્ણના દાસે, ગાયું કીર્તન શ્રીહરિ પાસે...૩૫

૧.અટક ૨.જલદી

કોઇ મોટાપુરુષ જે થયેલા, તેણે શબ્દ ભવિષ્ય કહેલા;
કળિમાં પ્રભુ અવતાર લેશે, તે તો કાંકરિએ ડેરા દેશે...૩૬

જુનાગઢ માંહિ કરશે મુકામ, વળી વિચરશે ડાકોર ધામ;
એવું કીર્તન સાંભળ્યું શ્યામે, ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ એહ ઠામે...૩૭

હરિભક્તો ચાલો અમ સંગે, જૈએ ડાકોર ધામ ઉમંગે;
નંદુભાઇ તથા નંદરામ, મલ્લિકાર્જુન નરભેરામ...૩૮

ઘેલાભાઇ આદિક હરિજન, સાથે લૈ ચાલ્યા જગજીવન;
થયા માણકીએ અસવાર, સાથે કાઠિયો પણ શસ્ત્રધાર...૩૯

સારા શાસ્ત્રી પુરાણીયો સંત, બીજા સંત ને વર્ણિ અનંત;
ગયા **ડાકોરે** દીનદયાળ, જોયું દેવનું ધામ વિશાળ...૪૦

નેણે નિરખિયા રણછોડરાય, પછી બેઠા તે મંડપમાંય;
આવ્યા સ્વામિનારાયણ જાણી, વિપ્ર આવિયા શાસ્ત્રી પુરાણી...૪૧

મતવાદી આવ્યા વાદ કરવા, લાગ્યા પ્રશ્ન અનેક ઉચરવા;
કૃષ્ણે સર્વના ઉત્તર આપ્યા, શાસ્ત્ર આધારે સંશય કાપ્યા...૪૨

પુછ્યા શ્રીહરિએ પ્રશ્ન જેહ, નવ દૈ શક્યા ઉત્તર તેહ;
હતા દૈવી તે આશ્રિત થયા, આસુરી જન એવા જ રહ્યા...૪૩

જાણ્યા કોઇએ શ્રીઅવિનાશ, કર્યો કોઇએ તો ઉપહાસ;
વિદવાનોને દક્ષિણા દાન, દૈને ચાલિયા શ્રીભગવાન...૪૪

ઉમરેઠ થઈ **વરતાલ**, વેગે આવિયા શ્રીવૃષલાલ;
જઈ વાસણ સૂતાર ઘેર, ઉતર્યા પ્રભુજી રુડી પેર...૪૫

સંઘ ઉતર્યો પાદરમાંય, ઝાડની સારી શોભા છે જ્યાંય;
કેરી ટાણું હરિજન જોઇ, રસપોળીની આપે રસોઇ...૪૬

સગાવાલાને નોતરે જેમ, કાઠિયોને જમાડિયા તેમ;

બીજા ગામના હરિજન આવે, ગાડાં કેરિયોનાં ભરી લાવે...૪૭

નિત્ય નિત્ય કરે રસપોળી, વવરાય સાકર **અણતોળી**[1];
બામણોલી તખો પગી રહે, કર જોડી તે કૃષ્ણને કહે...૪૮

ઘનશ્યામ આવો મુજ ગામ, મારા હૈડાની પૂરવા હામ;
ગયા ત્યાં હરિ કાઠી સહિત, રસપોળી જમ્યા રુડી રીત...૪૯

જીંડવે પરે **મહુડિયે** પરે, **નરસંડે** પ્રભુ પરવરે;
સંજાયા ને **વલાસણ** ગામ, **જોળ** આદિક પણ બહુ ઠામ...૫૦

હરિભક્તે હરિને તેડાવ્યા, રસપોળી ત્યાં જૈ જમી આવ્યા;
કેરિયો જમી કાઠી ધરાયા, હરિ સાથે રહી હરખાયા...૫૧

કરે નિત્ય જ્ઞાનામૃત પાન, એકે સ્વાદ ન એહ સમાન;
નિત્ય પાસે દિસે પરમેશ, તેથી વીસારી મુક્યો સ્વદેશ...૫૨

પ્રભુથી લાગી પ્રીતિ અપાર, તેથી વિસરિયાં ઘરબાર;
નિત્ય સંતસમાગમ થાય, સગાં સંબંધિને ન ચહાય...૫૩

આવે ને જાય વિજળી જેમ, વહ્યા જાય દિવસ ઝટ તેમ;
રહે આનંદસિંધુમાં આપ, નવ લાગે ઉનાળાનો તાપ...૫૪

મળે હરિજન હેતુ અપાર, તેથી વીસર્યો સુત પરિવાર;
થયો આમ્રરસોત્સવ એવો, કોટિ કલ્પે ન વીસરે તેવો...૫૫

એવા ઉત્સવમાં થવા યુક્ત, ઈચ્છે અક્ષરધામના મુક્ત;
આપી કાઠિયોને સુખ ભારી, **વરતાલથી** વિચર્યા મુરારી...૫૬

ક્યાંઈ ક્યાંઈક કરતા મુકામ, ગયા **ગઢપુરમાં** ઘનશ્યામ;
હરિભક્ત તણા મળી **વ્રાત**[2], રસ ઉત્સવની કરે વાત...૫૭

એવી લીલા અનંત અપાર, કરે વાલોજી વારમવાર;

૧.અમાપ ૨.સમૂહ

રસ ઉત્સવની કથા એહ, સુણશે કે સુણાવશે જેહ...૫૮

એનું અંતર પાવન થાશે, પાપ પૂર્વનાં **સંચિત**[1] જાશે;
જનને નિજની સ્મૃતિ થાય, કરે શ્રીહરિ એવી લિલાય...૫૯

તેનો મર્મ મુનિજન જાણે, માટે એ લીલા ધ્યાનમાં આણે;
સ્નેહે સાંભળે ને સંભળાવે, અતિ ઉત્સાહ અંતરે લાવે...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પરમ પુનિત કૃષ્ણનાં ચરિત્ર, સુણિ સુણિને જન થાય છે પવિત્ર;
અહિપતિ[2] મુખ ઉચ્ચરે સદાય, તદપિ ન તેહ કદાપિ તૃપ્ત થાય...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણી.-અભયસિંહનૃપસંવાદે ચારુતરપ્રાંતેશ્રીહરિકૃત-આમ્રરસોત્સવનિરૂપણનામ એકચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૧॥

પૂર્વછાયો :

ગોવિંદજી **ગઢપુર** વિષે, રહી લીલા કરે નવી નિત્ય;
જેથી સ્વજનના મન વિષે, પરિપૂરણ ઉપજે પ્રીત...૦૧

ચોપાઈ :

હરિભક્તોના કાગળ આવે, અતિ તાણ કરીને તેડાવે;
એક વાર આવો પ્રભુ પ્યારા, કરો પૂર્ણ મનોરથ અમારા...૦૨

એવા પ્રેમના વાંચીને પત્ર, વાલે ઈચ્છા કરી જવા તત્ર;
સંતમંડળને લઈ સાથ, વિચર્યા ગઢપુર થકી નાથ...૦૩

પગલાં ઘણા ગામમાં કીધાં, જૈને દાસને દર્શન દીધાં;
ફરતાં ફરતાં બહુ ઠામ, જૈને **વેજળકું** જોયું ગામ...૦૪

૧.ભેળાં થયેલાં ૨.શેષનાગ

દયા દિલમાં ધરીને અપાર, ગયા **જાખડે** જગ કરતાર;
ભક્તો આનંદ ઉર અતિ આણે, પૂરાં ભાગ્ય પોતાનાં પ્રમાણે...૦૫

ત્યાંથી **ધોલીએ** શ્યામ સિધાવ્યા, **આંબારેલીએ** ત્યાં થકી આવ્યા;
ગામ કૌકા તણા હરિજન, આવ્યા ત્યાં કરવા દરશન...૦૬

આવ્યો ધોળકાનો ત્યાં સમાજ, કૃષ્ણને ત્યાં તેડી જવા કાજ;
આંબારેલીથી નાથ સિધાવ્યા, બેય ગામના હરિજન આવ્યા...૦૭

કહે કૌકાના જન જોડી હાથ, આજ કૌકે ચાલો પ્રાણનાથ;
કહે ધોળકાના તેહ વાર, ચાલો ધોળકે ધર્મકુમાર...૦૮

ત્યારે બોલિયા સુંદર શ્યામ, મુકું ઘોડીની છુટી લગામ;
તેને જ્યાં ગમે ત્યાં ચાલી જાશે, અમોથી પણ ત્યાં જ જવાશે...૦૯

છુટી મુકી લગામ તે જ્યારે, ચાલી કૌકાને મારગે ત્યારે;
પ્રભુજી તેથી **કૌકે** પધાર્યા, હરિભક્તોના હરખ વધાર્યા...૧૦

ગામ પશ્ચિમે લીંબડો સારો, કર્યો ત્યાં જઇ કૃષ્ણે ઉતારો;
હરિભક્તે સેવા સજી સારી, તેનાં નામ કહું છું સંભારી...૧૧

હાજોભાઇ તથા જેઠીભાઇ, અલુભાઇ ત્યાં આવિયા ધાઈ;
આવ્યા બાદરજી બુદ્ધિમાન, ખોડાભાઇ આવ્યા તેહ સ્થાન...૧૨

આવ્યા અસમાલજી ત્યાં ઉમંગે, મુળુભાઇ ગગાભાઇ સંગે;
વનોભાઇ તથા ભાઈ હકો, તેનો સત્સંગ તો અતિ પક્કો...૧૩

દીપસિંહજી ને ડાહ્યોભાઇ, દાજીભાઈની ભક્તિ સવાઈ;
અલુભાઈ ઝીણાભાઇ ગણીએ, ભક્ત કાંથડજી ભલા ભણિએ...૧૪

ચાંદોભાઇ ને બેય હમીર, સત્સંગી ભલા શૂરવીર;
બીજા પરગામના હરિજન, આવ્યા બહુ કરવા દરશન...૧૫

વીશ મણના ત્યાં લાડુ કરાવ્યા, કહું વિપ્ર તે કરવા જે આવ્યા;

ભગો જાની ને વલ્લભ જાની, એ તો ધર્મ પાળે સોળે આની...૧૬

હરજીવન જેભાઇ **પરોત**[૧], આવ્યા તે તો રાજારામ **સોત**[૨];
મયારામ અને આશારામ, વળી બાપુજી નિર્મળ નામ...૧૭

રસોઈ કરે તે સૌને ગમે, સંત ને હરિજન સહુ જમે;
વાલે બે દિન કીધો નિવાસ, હરિજનની પુરી કરી આશ...૧૮

પછી ત્યાંથી કરીને વિહાર, ગયા **ધોળકે** ધર્મકુમાર;
રહી ત્યાં એક દિવસ ને નીશ, ગયા **જેતલપુર** જગદીશ...૧૯

હરિભક્ત જે હાંસજીભાઈ, એહ આદિક આવિયા ધાઈ;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા, પુરમાં પ્રીતથી પધરાવ્યા...૨૦

રોજ રોજ રસોઈ અપાય, પધરામણી ઘેર ઘેર થાય;
કેટલા એક દિન તહાં રહ્યા, **અશલાલીએ** ત્યાં થકી ગયા...૨૧

વેણીભાઈને મેડે નિવાસ, કર્યો જાણી તેને મુખ્ય દાસ;
બીજા ગોપાળજી ગુણવંત, જેને વાલા બહુ ભગવંત...૨૨

સારી રીતે કરી તેણે સેવા, ભલો લાભ અલૌકિક લેવા;
કરીને તેનું ઉત્તમ કાજ, ગયા **મોટેરે** શ્રી મહારાજ...૨૩

ત્યાં તો શ્રીપુરના જન આવ્યા, સારી પૂજાની સામગ્રી લાવ્યા;
પુછ્યું દિલગીર થૈ જોડી હાથ, ક્યારે શહેરમાં આવશો નાથ?..૨૪

ત્યારે બોલિયા પ્રાણજીવન, ધારી ધીરજ કરજો ભજન;
થોડો સમય હવે વહી જાશે, ઈચ્છા પૂર્ણ તમારી તો થાશે...૨૫

સુણી રાજી થયા હરિજન, કર્યું પ્રેમે પ્રભુનું પૂજન;
મોટેરા ગામના રહેનાર, પુરુષોત્તમ ભક્ત ઉદાર...૨૬

તેણે હેતે પૂજા કરી હાથે, અંગીકાર કરી મુનિનાથે;

૧.પુરોહિત; ગોર ૨.સાથે; સહિત

સતસંગી રાજી સહુ થયા, પછી શ્યામ **અડાલજ** ગયા...૨૭

ગઢવી મુળુજી ને ગેંદાલ, ભલા ભક્ત હતા તેહ કાળ;
તેની સેવા કરી અંગીકાર, ભાવે ભેટિયા ભક્તિકુમાર...૨૮

પછી ત્યાં થકી કરતા કલ્લોલ, ગિરધારી ગયા ગામ **ઓળ**;
ભક્ત ત્યાં રહે શ્રીધરદાસ, પૂજ્યા તેણે પોતાને આવાસ...૨૯

પછી ત્યાંથી જઇ રુડી પેર, જમ્યા જીવણદાસને ઘેર;
પ્રભુએ સંત સહુને જમાડ્યા, પીરશીને સંતોષ પમાડ્યા...૩૦

વાલો ત્યાંથી ગયા **વડુગામ**, ભક્ત ત્યાં દાસ જેરામ નામ;
તેના પૂર્ણ મનોરથ કરી, વિચર્યા **કરજીસણ** હરી...૩૧

ભક્ત ગોવિંદ આદિક જેહ, આવ્યા સામૈયું લઇ સહુ તેહ;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા, પુષ્પહાર ને તોરા ચડાવ્યા...૩૨

પ્રભુને ગામમાં પધરાવ્યા, ગામના લોકો દર્શને આવ્યા;
બેઠા સારી સભા સજી હરિ, જ્ઞાનવારતાઓ બહુ કરી...૩૩

ભક્તે આપ્યાં ભોજન ભાત ભાત, જમ્યા શ્રીહરિ ને સંતવ્રાત;
પ્રભુને પલંગે પધરાવી, પૂજ્યા કેશર ચંદન લાવી...૩૪

પુષ્પહાર તોરા ધૂપ દીપ, કરી આરતી બેઠા સમીપ;
કોરા કાગળ માવે મગાવ્યા, ગામોગામ લખી મોકલાવ્યા...૩૫

સમૈયો અમે આ સ્થળે ભરશું, જન્મઅષ્ટમી ઉત્સવ કરશું;
માટે આવજો સહુ હરિભક્ત, તથા આવજો સંત વિરક્ત...૩૬

પ્રભુના એવા વાંચીને પત્ર, વધ્યો હરખ ઘણો સરવત્ર;
વદી સાતમ શ્રાવણી જ્યારે, આવ્યા સતસંગી ને સંત ત્યારે...૩૭

અષ્ટમીને દિવસ ગામ બહાર, પૂર્વમાં એક વડ જોઇ સાર;

હરિભક્તોએ બાંધ્યો હિંડોળો, શોભે વૈમાન સમ લાંબો પહોળો...૩૮

તેમાં પ્રગટ પ્રભુ પધરાવ્યા, ઝાઝી વાર હરિને ઝુલાવ્યા;
વસ્ત્ર ભૂષણ જરીયાનવાળાં, શોભે શ્રીજીને અંગે રૂપાળાં...૩૯

વાલે બહુ કરી જ્ઞાનની વાત, ભણીને શ્રુતિયો ભાત ભાત;
નાદ તાલ મૃદંગના થાય, સંત હરિજન કીર્તન ગાય...૪૦

જેમ હોય જે નિર્ધન છેક, પછી પામે ચિંતામણી એક;
અતિ અંગમાં ઉપજે ખુમારી, એમ હરખ્યાં સકળ નરનારી...૪૧

દેશ દેશના આવેલા જન, તેણે કર્યું પ્રભુનું પૂજન;
મહિમા ચિત્ત માંહિ વિચારી, સ્તુતિ ઉત્તમ રીતે ઉચ્ચારી...૪૨

પછી શ્રીહરિએ સાક્ષાત, કરી સંપ વિષે ઘણી વાત;
સતસંગી અમારા છે જેહ, તમે સૌ સંપ રાખજો તેહ...૪૩

ઉપજાતિ : સંપ વિષે :

જે ભક્ત જાણે મહિમા પ્રભુનો, તો તેહ જાણે મહિમા સહુનો;
જો ભક્ત સાથે નહિ સંપ રાખ્યો, તો ઈષ્ટ સાથે પણ તોડી નાખ્યો...૪૪

સત્સંગી સૌ છે હરિનાં જ અંગ, તે શું રુઠે તે હરિને જ સંગ;
જો અંગ એકે હરિનું દુખાય, તો દુઃખ તે શ્રીહરિને જ થાય...૪૫

છરી કરી હોય સુવર્ણવાળી, તેણે જ જો આંગળિ કાપી ભાળી;
તથાપિ જો કીંમત જાણિ હોય, તો તે છરી નાખિ ન દે જ કોય...૪૬

જો દૂઝણી ગાય જ લાત મારે, કાઢી ન મૂકે કદી કોઈ ક્યારે;
કલ્યાણરૂપી પય લેવું હોય, સત્સંગીથી ક્લેશ કરે ન કોય...૪૭

જો ભક્ત સાથે ઈરષા જ જામી, તો તેટલી નિશ્ચય માંહિ ખામી;
હીરો ચુસી પુત્ર કદી મરેય, પિતા ન હીરો કદિ નાખિ દેય...૪૮

જ્યાં સંપ છે ત્યાં સુખ છે વિશેષ, કુસંપમાં તો દુઃખ છે અશેષ;
જો સર્વ ઈચ્છો સુખ સંપ સેવો, સુખપ્રદાતા નથિ સંપ જેવો...૪૯

ગોવિંદદાસાખ્ય સુભક્ત જે છે, તેને ગૃહે સંપ સદા વસે છે;
તો અન્ન પાણી કૃતવાસ કેવો, સૌ રાખજો ભક્ત સુસંપ એવો...૫૦

જ્યારે ચડે છે મન માંહિ ક્રોધ, ત્યારે કરે છે જનશું વિરોધ;
છે ક્રોધ ચાંડાળ સમાન એહ, જે માંહિ પેસે અભડાય તેહ...૫૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

જ્યારે સદ્‌ગુરુ સંત કે સુદ્વિજને ચાંડાળ આવી અડે,
ત્યારે તે અભડાય થાય શુદ્ધ તો સ્નાનાદિ કીધા વડે;
જો શુદ્ધી ન કરે તથાપિ જન જૈ તેને પગે લાગશે,
તેને આભડછેટ એ જ નડશે અસ્પૃશ્ય એ તો થશે...૫૨

ચોપાઈ :

એવી વાત કરી મહારાજે, તે તો સાંભળી સર્વ સમાજે;
કર્યો અષ્ટમીનો ઉપવાસ, કર્યો ઉત્સવ શ્રીપ્રભુ પાસ...૫૩

પછી પારણું કીધું પ્રભાતે, જમ્યા ભોજન તે ભાત ભાતે;
પછી સંઘને કીધા વિદાય, રહ્યા થોડા દિવસ હરિરાય...૫૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

કરજિસણ વિષે રહી કૃપાળ, અકળ ચરિત્ર કર્યું સુ એહ કાળ;
મુનિજન સઉ ધ્યાન માંહિ ધારે, વરસ ઘણાં વિતતાં નહીં વિસારે...૫૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે કરજિસણગ્રામે અષ્ટમ્યુત્સવવર્ણનનામ દ્વિચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૨॥

પૂર્વછાયો :

દૈવીને ઉપદેશ આપવા, અને સ્થાપવા ઉત્તમ ધર્મ;
વિચરે વસુધામાં હરિ, તેનો મૂર્ખ ન જાણે મર્મ...૦૧

ચોપાઈ :

ગયા **ડાંગરવે** દીનનાથ, સંતમંડળને લઈ સાથ;
રહે જ્યાં વેણીદાસ પટેલ, પ્રભુના ભલા ભક્ત થયેલ...૦૨

બીજા પણ સતસંગી ઉદાર, તેની સેવા કરી અંગીકાર;
અંગ સૌને ઉમંગ વધાર્યા, **કરજીસણ** કૃષ્ણ પધાર્યા...૦૩

ગામથી દિશા ઉત્તરમાંય, નાનાભાઈનો કૂપ છે ત્યાંય;
તેની આગળ ઓરડી સારી, તેમાં ઉતર્યા જૈ ગિરધારી...૦૪

જનના હરવા પરિતાપ, પ્રભુ દેખાડ્યો પ્રૌઢ પ્રતાપ;
તેથી કૈકના સંશય ટળિયા, સતસંગમાં બહુ જન ભળિયા...૦૫

નાનાભક્તે સેવા સજી સાર, કૃપાનાથે કરી અંગીકાર;
ચાલ્યા ત્યાંથી પછી જનપાલ, **લાંઘણોજ** ગયા ધર્મલાલ...૦૬

ભક્ત રામો ભલો ભાવસાર, એહ આદિ ધરમ પાળનાર;
મળી શ્રીજીના સન્મુખ આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા...૦૭

કરી પધરામણી ઘેર ઘેર, સૌએ સેવા સજી સારી પેર;
મેઉ ગામ ગયા ઘનશ્યામ, ગયા ત્યાં થકી **ખોરજ** ગામ...૦૮

ગામ **ઓળા અડાલજ** થઈ, હરિભક્તોને દર્શન દઈ;
આવ્યા **મોટેરે** શ્રીમહારાજ, વળી દર્શન દેવાને કાજ...૦૯

આવ્યા શ્રીપુરથી જનવૃંદ, મુખ્ય ચોકસી તો હીરાચંદ;
પૂજા તેઓએ આવીને કીધી, જ્ઞાનવાત ઘણી સુણી લીધી...૧૦

ત્યારે તેઓને ધીરજ દેવા, શબ્દ શ્રીહરિએ કહ્યા એવા;

જનભીડ ન આંહિ ભરાય, સુખે દર્શન સ્પર્શ ન થાય...૧૧

લ્યો છો દર્શનનું સુખ જેવું, થાત શ્રીપુરમાં નહિ એવુ:
વળી જ્યાં હોય પોતાનું ગામ, ઘણાં ત્યાં ઘરનાં હોય કામ...૧૨

કથા ત્યાં ન સુણાય નિરાંતે, જેવી આંહિ સુણાય એકાંતે;
કોઈ કાંઈ ન કામ બતાવે, કોઈ બોલાવવા નવ આવે...૧૩

એમ સમજીને સંતોષ રાખો, પૂરો પાડ પ્રભુ તણો ભાખો;
વાણી સાંભળીને એવી સારી, સતસંગીએ ધીરજ ધારી...૧૪

પ્રભુ ત્યાંથી ગયા **અશલાલી**, ત્યાંથી **જેતલપુર** વનમાળી;
મુક્તાનંદ તથા બ્રહ્માનંદ, આવ્યા સુરતથી જનવંદ્ય...૧૫

ઘણા હરિજન દર્શને આવ્યા, સૌને દર્શન દૈ હરખાવ્યા;
ગામ કેરા તળાવની પાળે, આસોપાલવ વૃક્ષ રુપાળે...૧૬

નિત્ય નિત્ય સભા ભરે સ્વામી, બહુ વાતો કરે બહુનામી;
અતિ આશ્ચર્ય જનને જણાય, સૌને આનંદ ઉર ઉભરાય...૧૭

થોડા દિવસ દઈ ઉપદેશ, ગયા **પાલડીએ** પરમેશ;
ગયા ત્યાંથી **કાશંદરે** ગામ, **માંડાસર** ગયા પૂરણકામ...૧૮

મછિયાવ ગયા મહારાજ, સાથે રાખીને સંત સમાજ;
બાપુભાઈ તણે દરબાર, ઉતર્યા જઈ પ્રાણ આધાર...૧૯

રાયે લાભ અલૌકિક લેવા, કરી શ્રીજી ને સંતની સેવા;
તેની સેવા કરી અંગીકાર, **દદૂકે** ગયા દેવ મોરાર...૨૦

દેવા દરશન ધારિને દયા, કૃષ્ણ ગામ **કઠેચીએ** ગયા;
તલસાણે થઈને **શિયાણી**, ગયા દાસ ઉપર દયા આણી...૨૧

રહે ત્યાં ભટજી શિવરામ, તેને ઘેર જમ્યા ઘનશ્યામ;
ચાલ્યા **લીંબડી** પાદર થૈને, **લાલિયાદ** રહ્યા રાત જૈને...૨૨

ત્યાંથી ઊઠીને ચાલ્યા પ્રભાત, ગયા **નાગડકે** નરભ્રાત;
સુરા ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઇ વિશ્વ આધાર...૨૩

જેમ સારો સમો થવા માટ, જુવે વરસાદની જન વાટ;
વૃષ્ટિ સાત ગાઉ પર થાય, આંહિ થાવાની આશા રખાય...૨૪

એમ શ્રીજીને આવ્યાનું જાણે, ઉરમાં અતિ આનંદ આણે;
સાત ગાઉ સામા કોઇ જાય, રખે માર્ગ બીજે મરડાય...૨૫

એવી ચિંતા ચિત્તે ઉપજાવે, માટે સામા જઇ તેડી લાવે;
ગયા **બોટાદમાં** તેહ વાર, દાહા ખાચરને દરબાર...૨૬

ઉતર્યા સારી જગ્યા તે જોઈ, ભગા દોશીએ દીધી રસોઈ;
જમ્યા પોતે પછી પૂરી પ્રીતે, સંતને પીરશું સારી રીતે...૨૭

સારી જુક્તિથી હરિએ જમાડ્યા, બહુ સંતોષ સૌને પમાડ્યા;
પછી ત્યાંથી પ્રભુ પરવરિયા, તે તો જૈ **ગઢપુર** માંહિ ઠરિયા...૨૮

દાદા ખાચરને દરબારે, ઉતર્યા આપ કેરે ઉતારે;
સભા ત્યાં નિત્ય સારી ભરાય, કથા વારતા કીર્તન થાય...૨૯

ભલા ભક્ત એકાંતિક જેહ, અતિશે સુખ તો લે છે એહ;
આપે નિત્ય નવાં પકવાન, ભાવ જોઈ જમે ભગવાન...૩૦

પ્રભુ સંતને પીરસી જમાડે, હૈયાનું બહુ હેત દેખાડે;
એમ લક્ષધા લાડ લડાવે, એ તો વાત કહ્યામાં ન આવે...૩૧

મુક્તાનંદ બ્રહ્માનંદ સ્વામી, પ્રેમાનંદ પ્રમુખ અકામી;
સભામાં કરે ગાવણું સારું, પ્રભુને બહુ લાગે તે પ્યારું...૩૨

રીઝી આપે પ્રસાદીના હાર, આપે ચરણ બે છાતી મોઝાર;
ક્યારે ગાન સુણી હરિ ડોલે, ધન્ય ધન્ય મુખે એમ બોલે...૩૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ત્રણ મુનિજન મુક્ત બ્રહ્મ પ્રેમ, કૃત શુભ ગાન રિઝ્યા પ્રભૂજીજેમ;
નહિ નહિ શુભ ગાન નારદાનું, નહિ નહિ તેહ સમાન શારદાનું...૩૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિ વિચરણનામત્રિચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૩॥

પૂર્વછાયો :

વાલો વશા ગઢપુર વિષે, દેવા દાસને દર્શનદાન;
પૂરણ સુખ પુરવાસિયો, લે છે અક્ષરમુક્ત સમાન...૦૧

ચોપાઈ :

એવામાં **કપિલાછઠ**[૧] આવી, ભક્તિનંદનને મન ભાવી;
શ્રીજીએ સંત સૌને તેડાવ્યા, દેશ દેશના હરિજન આવ્યા...૦૨

સમૈયો તે થયો બહુ સારો, આવ્યા સંઘ હજારે હજારો;
સંત હરિજનને લઈ સાથ, ઘેલે નાવા પધારિયા નાથ...૦૩

આરો ખીજડાવાળો છે જેહ, નામે આનંદઘાટ છે એહ;
એહ ઘાટનો મહિમા વિચારી, નાહ્યા ત્યાં જઈ દેવ મુરારી...૦૪

કપિલાગાય[૨] અગણિત આણી, દીધાં દાન ત્યાં સારંગપાણી;
ધર્મ સ્થાપવા ધાર્યો છે દેહ, માટે શાસ્ત્રે કહ્યું કરે તેહ...૦૫

પછી આવિયા દરબારમાંય, શ્રીજી બેઠા સભા સજી ત્યાંય;
કરી શ્રીમુખે બહુ જ્ઞાનવાત, સુણી સર્વે થયા રળિયાત...૦૬

દાદા ખાચરે શુભ તક જોઈ, દીધી લાડુ જલેબી રસોઈ;
જમ્યા પ્રથમ મહાપ્રભુ થાળ, પછી પીરસે જનપ્રતિપાળ...૦૭

૧.ભાદરવા વદ-૬ ૨.કાન, આંચળ કાળા હોય અને શરીરે સફેદ રંગ હોય તેવી ગાય

સંતને કરતાં **મનુહાર**[1], ફરે પંક્તિમાં વારમવાર;
સાંઝે આરતી ને ધુન્ય થાય, કથા વંચાય કીર્તન ગાય...૦૮

બીજા સત્સંગી પણ સમો જોઈ, નિત્ય આપવા લાગ્યા રસોઈ;
લાડવાને જલેબિયો નિત્યે, પીરસે પ્રભુ સંતને પ્રીતે...૦૯

જીવા ખાચરને દરબાર, જમી આવ્યા સહૂ એક વાર;
ગામ પંચાળેથી અદીબાઈ, આવ્યાં એ દિન ગઢપુર માંઈ...૧૦

કરી પ્રેમે પ્રભુને પ્રણામ, કર જોડીને ઉચર્યાં આમ;
મારી વિનતિ સુણો મહારાજ, મારે દેવી રસોઈ છે આજ...૧૧

ભાખે એવું સુણી ભગવંત, હમણાં જ જમી આવ્યા સંત;
ઉતાવળ શી છે આજને આજ, જમશે કાલ સંતસમાજ...૧૨

અદિબા કહે હે મહારાજ, મારી ઇચ્છા છે આજને આજ;
સુણી શ્રીજીએ કીધો વિચાર, જમાડું સંતને બીજી વાર...૧૩

સાંભળો બાઈ બોલ્યા શ્રીહરિ, તમે વાત વિચારી છે ખરી;
ધર્મનું કામ તો ઝટ કરવું, વ્યવહારી વિચારી આદરવું...૧૪

ઉપજાતિ : ધર્મનું કામ ઝટ કરવા વિષે :

જે ધર્મનું કારજ **સદ્ય**[2] કીજે, વિચારીને અન્ય ક્રિયા કરીજે;
સુકામમાં વિઘ્ન અનેક આવે, કર્યા વિચારો ચિત્તમાં રહાવે...૧૫

કૈકે કરેલા સુવિચાર રાતે, કરીશ આ કામ પછી પ્રભાતે;
મનોરથો તે મનમાં રહ્યા છે, **તનૂ**[3] તજી જીવ વિદા થયા છે...૧૬

રાજા તથા બાળક હોય જેવું, સ્વભાવથી છે મન તેમ તેવું;
વિચાર તેના ફરિ જાય અદ્ય, માટે કરો ધર્મનું કૃત્ય સદ્ય...૧૭

જમ્યાનું કીજે શત કામ ચૂકી, નાવું સદા કામ સહસ્ર મૂકી;

૧.આગ્રહ(કરી પીરસતા) ૨.તત્કાળ ૩.શરીર

જે દાન દેવું તજિ લાખ કામ, કોટી તજી લેવું હરીનું નામ...૧૮
જે ધર્મ કેરું શુભ હોય કાજ, કાલે કર્યાનું કરિ લેવું આજ;
તાળી પડે ત્યાં બદલાય તાલ, કેણે દિઠી છે પછિ કેવિ કાલ...૧૯
આ ઇંદ્રિયો ને મન છે કુસંગી, તેનો નહીં રંગ રહે **અભંગી**[1];
તે જીવને ભોળવિને ભમાવે, સારા વિચારો પળમાં તજાવે...૨૦
સ્વાતી તણું બુંદ સુછીપ જેમ, સારા વિચારો મનના જ તેમ;
જો સદ્ય ઝીલે ફળ શુદ્ધ થાય, ઝીલે નહીં જો ઝટ વ્યર્થ જાય...૨૧
જો ધર્મનો ચિત્ત વિચાર આવે, ડાહ્યા જનો તો દઢતા ઠરાવે;
કરે રુડું કારજ તે જ ટાણે, ન **દીર્ઘસૂત્રીપણું**[2] દીલ આણે...૨૨

ચોપાઈ :

માટે જે તમે કીધો વિચાર, કરો આજને આજ આ ઠાર;
પછી સદ્ય સામાન મંગાવ્યો, બહુ સ્વાદુ બિરંજ કરાવ્યો...૨૩
સારાં શાક ને પૂરી કરાવી, દૂધ લાવ્યા ગાયો દોવરાવી;
ભલી ભાતે જમ્યા ભગવંત, બેઠા આજ્ઞાથી જમવાને સંત...૨૪
રહ્યા પીરસવા પરમેશ, આપે તાણ કરીને વિશેષ;
કેડ બાંધી પંગત માંહિ ફરે, લ્યો લ્યો બીરંજ એમ ઉચ્ચરે...૨૫
પછી પીરશું ઉપર દુધ, તેમાં સાકર પીરશી શુદ્ધ;
બ્રહ્માનંદ મુનિને શીશ, રેડી તાંબડી શ્રીજગદીશ...૨૬
એવી શ્રીજીની લીલા અનંત, સ્નેહે નિત્ય સ્મરણ કરે સંત;
ખરું હૈયાનું દેખાડ્યું હેત, કેમ વિસારે કોઇ **સચેત**[3]?..૨૭
મહાસુખ દીધાં ઘણાં માવે, સુતાં બેસતાં સાંભરી આવે;
એવી લીલા કરી ગઢપુરમાં, સૌને સાંભરે તે અતિ ઉરમાં...૨૮

૧.અખંડ ૨.વિલંબ કરવાપણું - વાર લગાડવી ૩.સજાગ માણસ

વળી એક સમે વૃષલાલ, ગઢપુરથી ચાલ્યા વરતાલ;
લઈ સંતને સારંગપાણી, કૃપાનાથ ગયા **કારીયાણી**...૨૯

ફરતાં હરિભક્તોનાં ગામ, **સંજીવાડે** ગયા ઘનશ્યામ;
વરતાલ આવ્યા વિશ્વપતી, વદી દ્વાદશી આસોની હતી...૩૦

સારા સૂતાર વાસણ ઘેર, પ્રભુ ઉતર્યા જૈ શુભ પેર;
ધનતેરશનો દિન આવ્યો, ભક્તિનંદનને મન ભાવ્યો...૩૧

રુડો જ્યાં છે નારાયણબાગ, ગયા ત્યાં કરિને અનુરાગ;
પૂજી ગાયોને ત્યાં કરી પ્રીત, **ધણ**[1] દોડાવિયું રુડી રીત...૩૨

પછી કૃષ્ણચતુર્દશી આવી, હનુમાન પૂજ્યા હેત લાવી;
વડાં સુખડી નૈવેદ્ય ધાર્યું, આરતી કરી સ્તોત્ર ઉચ્ચાર્યું...૩૩

અતિ ઉત્તમ આવી દીવાળી, એના ઉત્સવની હદ વાળી;
જ્યાં છે લક્ષ્મીનારાયણ ધામ, હતી બોરડી એક તે ઠામ...૩૪

તહાં એક સિંહાસન ધાર્યું, શોભે ઈંદ્રઆસન થકી સારું;
તેના ફરતી રચી દીપમાળ, તારામંડળ તુલ્ય વિશાળ...૩૫

સિંહાસનમાં બિરાજીયા શ્યામ, લાજે દેખીને કોટિક કામ;
કરે ઉત્સવ સંત ઉમંગે, વાજે તાલ ને વાજે મૃદંગે...૩૬

શોભે અક્ષરધામમાં જેમ, શ્રીજી મુક્તમાં શોભે છે તેમ;
અતિ તેજનો ઓપે અંબાર, જોતાં અચરજ પામે જોનાર...૩૭

અન્નકૂટનો ઉત્સવ આવ્યો, હતો સામાન પ્રથમ કરાવ્યો;
વરતાલના હરિજને મળી, આપી સામગ્રી એહ સઘળી...૩૮

રસોઈ કરવામાં જે ડાઈ, એવી આવી હતી બહુ બાઈ;
ગંગા માતા જેતલપુર તણાં, રસોઈમાં પ્રવીણ તે ઘણાં...૩૯

૧.ગાયોનું ટોળું

જમનાબા વસોનાં નિવાસી, ભલાં તે પણ તેવાં અભ્યાસી;
બાઈયો મેમદાવાદ તણી, ઉમરેઠની પણ હતી ઘણી...૪૦

ભાત ભાત કર્યાં પકવાન, જેહ જમતાં રિઝે ભગવાન;
અન્નકૂટ પૂર્યો ભલી ભાતે, તેમાં ખામી નહીં કોઈ વાતે...૪૧

અમદાવાદની જે મંડળી, વટપત્તનની હતી વળી;
તેણે લૈ ભલાં તાલ મૃદંગ, કર્યો ઉત્સવ આણી ઉમંગ...૪૨

જમ્યા ભાવ જોઈ ભગવંત, જમ્યા તે પછી વર્ણિ ને સંત;
એમ ઉત્સવ પૂરણ થયો, મેં તો સંક્ષેપથી કાંઈ કહ્યો...૪૩

એમ કરતાં પ્રબોધિની આવી, શ્યામે સંતોને લીધા તેડાવી;
દેશ દેશ થકી સંઘ આવ્યા, ઘણે ઠામ ઉતારા ઠરાવ્યા...૪૪

કર્યો ઉત્સવ એકાદશીનો, પુનમે કર્યો પૂર્ણ શશીનો;
કરી વાલાએ વાતો વિચિત્ર, વળી દેખાડ્યાં દિવ્ય ચરિત્ર...૪૫

પછી સંઘ ગયા નિજ ગામ, ચાલ્યા વરતાલથી ઘનશ્યામ;
ગયા **મેળાવ** થૈ **પીપળાવ**, ત્યાંથી **સારંગપુર** ગયા માવ...૪૬

એમ દાસોને દર્શન દૈને, રહ્યા શ્રીહરિ **ગઢપુર** જૈને;
કરે લીલા નવીન પ્રકાર, નિરખી હરખે નરનાર...૪૭

જેમ અક્ષરધામના વાસી, નિત્ય પાસે દેખે અવિનાશી;
તેમ ગઢપુરનાં નરનારી, દેખે દૃષ્ટિની પાસે મોરારી...૪૮

પ્રભુ ફરવાને પરગામ જાય, દુર્ગપુર માંહિ તોય દેખાય;
જેની દૃષ્ટિ પ્રભુમાં જોડાય, કેમ તેથી પ્રભુ દૂર થાય?..૪૯

સાધારણ જન તો એમ જાણે, ગયા છે પ્રભુ બીજે ઠેકાણે;
સર્વવ્યાપક છે તો પરોક્ષ, ગઢપુરમાં જણાય પ્રત્યક્ષ...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

રવિ જયમ રહિને સદા સ્વવાસે, **અવર**[1] રુપે વિચર્યા જ કુંતિ પાસે;
રહિ ગઢપુરમાં પ્રભુજી તેમ, અવર રુપે પરગામ જાય એમ...૫૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે દુર્ગપુરે કપિલાષષ્ઠી-વર્ણનનામ ચતુશ્ચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૪॥

પૂર્વછાયો :

હે નરનાથ હવે સુણો, ઉર ધારિ અધિક ઉત્સાહ;
સુખે કહું સંક્ષેપમાં, નૃપ ઉત્તમનો **ઉદ્વાહ**[2]...૦૧

ચોપાઈ :

નૃપ **ઉત્તમ**[3] **ઉત્તમ**[4] જે છે, દાદો ખાચર લોક કહે છે;
શોભે સદગુણી તે બહુ શૂરા, થયા પરણવા લાયક પૂરા...૦૨

નિજ માતાએ મનમાં વિચારી, પ્રભુ આગળ વાત ઉચ્ચારી;
સારી કન્યાનો શોધ કરાવું, મારો પુત્ર હવે પરણાવું...૦૩

પરણાવે સ્વપુત્રને જ્યારે, માતા જાણે સુફળ ભવ ત્યારે;
પુત્રને પરણાવવો જે છે, શુભ સંસારનું ફળ એ છે...૦૪

માટે આપની આજ્ઞા જો થાય, તો તે કારજ સિદ્ધ કરાય;
સુણી બોલિયા શ્રીગિરધારી, તમે વાત કહી ઘણી સારી...૦૫

હોય કન્યા કે હોય કુમાર, વીતે બાળપણું જેહ વાર;
ગૃહસ્થાશ્રમ ધર્મનો મર્મ, સમજે કરી જાણે સુકર્મ...૦૬

ત્યારે શોધી સુલક્ષણી જોડ, જેમાં હોય નહિ કાંઈ ખોડ;
વેદવાક્યથી કરવો વિવાહ, એમાં ઉંડો છે અર્થ અથાહ...૦૭

૧.બીજા ૨.વિવાહ ૩.દાદા ખાચર ૪.શ્રેષ્ઠ

અગ્નિરૂપ ઈશ્વર તણી સાખે, પાળવાની પ્રતિજ્ઞાઓ ભાખે;
જે જે ધર્મનું કર્મ કરાય, **કંથ**[1] જે કાંઈ નાણું કમાય...૦૮

એમાં નારીનો ભાગ ગણાય, એ રીતે અરધાંગના થાય;
કરી બેય તણું મન એક, ચાલવું એવી રાખવી ટેક...૦૯

ફરે મંગળ ફેરા તે ચાર, કરે **સપ્તપદી**[2] તેહ ઠાર;
ત્યારે લગ્ન થયું કહેવાય, વેદ શાસ્ત્રમાં છે એવો ન્યાય...૧૦

ધ્રુવ તારાને કરી પ્રણામ, કન્યા ચોરીમાં બોલે છે આમ;
જેવો નિશ્ચળ છે ધ્રુવ તુંય, પતિકુળમાં અચળ થઈ હુંય...૧૧

જ્યાં સુધી નહિ સમજણ આવે, એવાં બાળક જે પરણાવે;
વેદશાસ્ત્રથી તે તો વિરુદ્ધ, રીત જાણવી એ તો અશુદ્ધ...૧૨

એક ગોત્રમાં લગ્ન ન થાય, માટે ગોત્ર પ્રથમ ઉચરાય;
થાય ગોત્રમાં લગ્ન અજાણે, તેને પાળવી માતા પ્રમાણે...૧૩

સારી કન્યા ક્યાંઈ જોવરાવો, પુત્રને સુખથી પરણાવો;
દાદા ખાચરને હું કહીશ, લગ્ન કરવાની આજ્ઞા કરીશ...૧૪

જોવરાવી કન્યા ઘણે ઠામ, મળી સારી તો બોટાદ ગામ;
પુત્રી માતરા ધાધલ કેરી, તે તો સદગુણી જાણી ઘણેરી...૧૫

કુમુદા કહીએ ભલું નામ, રતિ તુલ્ય તે રૂપનું ધામ;
કહે ઉત્તમ નૃપને **અઘારી**[3], થાઓ લગ્ન કરી ઘરબારી...૧૬

નૃપ ઉત્તમ ઉચ્ચર્યા ત્યારે, નથી પરણવાની રુચિ મારે;
આખો ભવ **ઊર્ધ્વરેતા**[4] રહીશ, જપ તપ વ્રત તીવ્ર કરીશ...૧૭

ઉપજાતિ : લગ્નનાં દુ:ખ વિષે :

વિવાહ કીધાથિ અનેક દુ:ખ, છે એકલાને જ અસંખ્ય સુખ;

૧.પતિ ૨.લગ્ન વખતે બોલવાના શ્લોક ૩.પાપના દુશ્મન એવા ભગવાન ૪.બ્રહ્મચારી

અનેક વસ્તૂ પ્રતિદિન માગે, ન આપિએ તો અતિ દુઃખ લાગે...૧૮

સમુદ્ર પૂરો કદિયે ભરાય, પ્રિયાની ઇચ્છા નહિ પૂર્ણ થાય;
ઘડાવિ દેતાં શણગાર સારા, જે ચક્રવર્તી નૃપ તેહ હાર્યા...૧૯

જે અંગ તે **કૌવચ**[૧] સંગ લાગે, જરૂર તેથી અતિ પીડ જાગે;
એવી જ પીડા અતિ **અંગનાથી**[૨], પામ્યા ઘણા પુરુષ તે બલાથી...૨૦

છે નિષ્કુળાનંદ મુનીંદ્ર જેહ, નારી તણાં કષ્ટ કહે જ તેહ;
તે સાંભળી હું બહુ ત્રાસ પામું, કદાપિ સ્ત્રીના નહિ જોઉં સામું...૨૧

શામા[૨] વર્યાથી સુખ જો ગણાત, તો કૈક ત્યાગી વનમાં ન જાત;
નાશી છુટેલા નજરે ચડે છે, તથાપિ મુર્ખા દવમાં પડે છે...૨૨

નારી મને નાગણ તુલ્ય લાગે, તે ભાળતાં તો મન મારું ભાગે;
રહી કુંવારો સુખિયો રહીશ, થશે કદી સંકટ તો સહીશ...૨૩

પ્રિયા રુપાળી પણ જેવિ **પાળી**[૩], તે પ્રાણીના પ્રાણ વિનાશવાળી;
તેથી કહું આ તક પાડિ તાળી, નથી વર્યા તે નર ભાગ્યશાળી...૨૪

સંસારિ થાવા નર થાય શૂરો, પછીથિ તે તો પસતાય પૂરો;
કાં તો ખરું તે વિષ ઘોળિ ખાય, કાં જોગિ થૈને પરદેશ જાય...૨૫

ચોપાઈ :

માટે હું તો કદી નહિ પરણું, સદા રાખીશ આપનું શરણું;
સુણી બોલિયા ધર્મદુલારો, તમે જો મુજને ઇષ્ટ ધારો...૨૬

જેમ હું કહું તેમ જ કરવું, ધર્મવાળી કન્યા જોઈ વરવું;
અતિ આગ્રહ એવો જણાવી, કન્યા વરવાની વાત મનાવી...૨૭

પછી બોટાદ સગપણ કીધું, લગ્ન સારો દિવસ જોઈ લીધું.
જાનમાં સગાવાલા સિધાવ્યા, ધામધૂમથી પરણાવી આવ્યા...૨૮

૧.ખંજવાળ ઉત્પન્ન કરનાર વનસ્પતિ(ફાંફડો થોર,ખાજવણી) ૨.સ્ત્રીથી ૩.છરી

જો તે વીવાનું વર્ણન થાય, કથા વિસ્તાર બહુ વધિ જાય;
કુમુદાબાઈ શુભ **કરમાળી**[૧], હરિભક્ત ભલી એ તો ભાળી...૨૯

અતિ શોભિયો એનો સંસાર, ધન્ય ધન્ય એનો અવતાર;
સંપી જંપીને બહુ સુખ લીધું, પરલોકનું સાધન કીધું...૩૦

પૂર્વછાયો :

દુર્ગપુરીમાં દયાનિધિ, રહી એવે સમે સાક્ષાત;
પ્રકરણ એક ચલાવિયું, સુણો તેની કહું હવે વાત...૩૧

ચોપાઈ :

સભા માંહિ બોલ્યા ભગવંત, સુણો સૌ સતસંગી ને સંત;
વ્રત એકાદશી સૌએ કરવું, કાંઈ ખાવાનું મુખમાં ન ધરવું...૩૨

ફળ ઉત્તમ છે અતિ એનું, લખ્યું શાસ્ત્રમાં માહાત્મ્ય જેનું;
કરે તપ જપ તીર્થ અનેક, કરે એકાદશી વ્રત એક...૩૩

ફળ બેનું બરાબર થાય, એવો મોટો એનો મહિમાય;
બાળ વૃદ્ધ પુરુષ અને નારી, કરો એકાદશી એવું ધારી...૩૪

અમે એ થકી થાશું પ્રસન્ન, નકી જાણજો સૌ હરિજન;
ભક્ત સૌ સવારે ભેળા થાવું, ગાતાં કીર્તન નાવાને જાવું...૩૫

જાગરણ કરવું વળી રાતે, કરો ઉત્સવ તે ભલી ભાતે;
એવી રીતે એકાદશી થાય, વ્રત ત્યારે ખરું કહેવાય...૩૬

સુણી બોલિયા હરિજન સંત, ભવતારણ હે ભગવંત;
આપની જ પ્રસન્નતા કાજ, વ્રત કરશું અમે મહારાજ...૩૭

તે વિના તો બીજું ફળ કાંઈ, અમે ઇચ્છીયે નહિ મનમાંઈ;
નથી ઇચ્છતા **ભુક્તિ**[૨] કે **મુક્તિ**[૩], એક આપની ઇચ્છીયે ભક્તિ...૩૮

૧.સારાં કર્મવાળી ૨.સંસાર સુખ ૩.મોક્ષ

વેદ શાસ્ત્ર તમારા વચનમાં, નકી માની લીધું અમે મનમાં;
કહો તો પ્રભુ ભણિયે પુરાણ, કહો તો કંઠે કરિયે કુરાન...૩૯

અમે તો દૃઢ આપના દાસ, બીજા કોઈનો નહિ વિશ્વાસ;
કહો તો વન જૈ તપ કરિયે, મોટા જોગી જેવી ક્ષમા ધરિયે...૪૦

કહો તો ધરી ધનુષને બાણ, લૈયે રાક્ષસ જેવાના પ્રાણ;
અમે કરિયે કહો તેનિ સેવા, આપની જ પ્રસન્નતા લેવા...૪૧

કહો તો પરઘર પાણિ ભરિયે, કહો તો ઉંડે કૂપ ઉતરિયે;
રાજી થાઓ તમે મહારાજ, એવું કરશું અમે નિત્ય કાજ...૪૨

તમે બંધાવ્યો રુદ્રાક્ષ પારો, અમે તોય ગણ્યો તેને સારો;
વળી તે તમે જ્યારે તજાવ્યો, ત્યારે અમને ન સંશય આવ્યો...૪૩

તમે **મુમતી**[૧] જ્યારે બંધાવી, તેહ બાંધતાં શંકા ન આવી;
તમે જેમ નચાવો હે નાથ, તેમ નાચશું આનંદ સાથ...૪૪

અજ[૨] **ઈંદ્રાદિ ઈશ કહાવ્યા, તે તો નાચે તમારા નચાવ્યા;**
મળી એ રીતે સૌએ ઉચાર્યું, પછી એકાદશીવ્રત ધાર્યું...૪૫

જ્યારે એકાદશી દિન થાય, કોઈ અન્ન કે ફળ ન ખાય;
પ્રભુ પોતે રહે નિરાહારી, કેમ કોઈ જમે નરનારી?..૪૬

નહીં ભુખ્યો રહી શકે જેહ, ઉપવાસ કરે પણ તેહ;
ભત્રીજો ભલો સુરા ખાચરનો, નામ માણશીયો સુખી ઘરનો...૪૭

નાનપણથી અફીણ બંધાણી, ભજે શ્રીહરિને ઈષ્ટ જાણી;
એક દિવસે જમે ચાર વારે, **શીરામણ**[૩] તો કરે તે સવારે...૪૮

કાઠી રોટલો ને દુધ ખાય, પણ છાશ પીધી કહેવાય;
બપોરે જમે ઉની રસોઈ, જમ્યા એમ કહે સહુ કોઈ...૪૯

૧.મોઢા પર બાંધવાનો વસ્ત્રનો કટકો ૨.બ્રહ્મા ૩.સવારનો નાસ્તો

ત્રીજો પહોર કાંઇ ખાઇ લે છે, તે તો રોંઢો કર્યો તે કહે છે;
સાંજે ઘરનાં જમે સહુ મળી, તે તો વાળુ કર્યું કહે વળી...૫૦

ચાર વાર જમે નિત્ય એમ, ઉપવાસ કરી શકે કેમ?
સુણે એકાદશી તણું નામ, જાણે બળબળતો દીધો ડામ...૫૧

જ્યારે રાત દસમ તણી થાય, હાડકાં તો નરમ થઇ જાય;
જ્યારે થાય શિરામણ વેળા, ચાલે આંખથી આંસુના રેલા...૫૨

વળી રોંઢાવેળા જ્યારે થઇ, સુધ માણશિયાની તો ગઇ;
થઇ મૂર્છા રહ્યું નહિ ભાન, તે તો થૈ પડ્યો મરણ સમાન...૫૩

કોઇ માણસે જૈ પ્રભુ પાસ, કરી વાત તે સર્વ પ્રકાશ;
જોયો શ્રીજીએ તેહને જૈને, પાયું દહિં તથા સાકર લૈને...૫૪

ત્યારે તેને કાંઇ સુધ આવી, પ્રભુએ પુછ્યું તેને બોલાવી;
બોલ ભાઇ તને તે શું થયું, કર જોડી ત્યારે તેણે કહ્યું...૫૫

નિત્ય હું જમું છું ચાર વાર, ત્રણ વાર ન કીધો આહાર;
તેથી જીવ મારો ગભરાયો, મહાદુઃખનો દિવસ દેખાયો...૫૬

સુરો ભક્ત બોલ્યા પ્રભુ પાસે, આવી એકાદશી જો કરાશે;
કૈક હરિજનના જશે પ્રાણ, ત્યારે બોલિયા શ્યામ સુજાણ...૫૭

નિરાહાર રહી ન શકાય, ફળાહાર તેણે તો કરાય;
સુરો ભક્ત કહે અહો સ્વામી, ફળાહારની દેશમાં ખામી...૫૮

સુણિ બોલિયા હરિ ત્યારે, ફળાહાર મળે નહિ જ્યારે;
કામ કરનારે રહિ ન શકાય, એક વાર જમી વ્રત થાય...૫૯

જુદો આપદકાળનો ધર્મ, તેનો શાસ્ત્રથી સમજવો મર્મ;
ભક્તિ કરવાને માનુષ્ય દેહ, રાખો આપદે સાચવી એહ...૬૦

પૂર્વછાયો :

આપદ દૈવી કે માનુષી, કાં તો કાયા વિષે રોગ થાય;
તેમાં રક્ષણ થાય તન તણું, એમ વર્તવું સૌએ સદાય...૬૧

ચોપાઈ :

પ્રભુએ એવો ઉપદેશ દીધો, સૌએ અંતરમાં ધરી લીધો;
ત્યાં તો પંચમી આવી વસંત, આવ્યા હરિજન સંત અનંત...૬૨
કર્યો ઉત્સવ તે ભલી ભાતે, ચોર્યાં ચિત્ત તો જ્ઞાનની વાતે;
લીલા ઉચ્ચરતા રુડી પેર, સતસંગી ગયા સહુ ઘેર...૬૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન થઇ એકઠા સમૈયે, ભજન કરે નિરખી પ્રસન્ન થૈયે;
નિરખિ નિરખિ કૃષ્ણનાં ચરિત્ર, પછિ વિચરે સ્મરતા લિલા વિચિત્ર...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ઉત્તમનૃપવિવાહ-વર્ણનનામા પંચચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૫॥

પૂર્વછાયો :

પ્રભુ રહ્યા **ગઢપુર** વિષે, ત્યાં જ વિતી ગયો માઘ માસ;
ફાગણ ફૂલ્યો ફૂલડે, ફૂલ્યાં કેસુડાં બહુ ચહુ પાસ...૦૧

ચોપાઈ :

ભૂપ મછિયાવના બાપુભાઈ, તેની માતા તો ફૈબા મનાઈ;
પ્રભુને લખી મોકલ્યો પત્ર, ફુલદોલ કરો આવી અત્ર...૦૨
અમે સામાન કીધો તૈયાર, માટે વાર ન કરશો લગાર;
કંકોતરિના લખાવિને પત્ર, ત્યાંથી મોકલજો સર્વત્ર...૦૩

એવો પત્ર લખાવીને પ્રીતે, લખી કંકોતરી રુડી રીતે;
સૌને તેડાવિયા મછીયાવ, વળી દર્શનનો લેવા લાવ...૦૪

સર્વે સંતોને શ્રીજીએ કહ્યું, ગામ લીંબડીએ જાઓ સહુ;
મછીયાવ સિધાવશું અમે, માટે આવજો ત્યાં સહુ તમે...૦૫

એમ મોકલી સંતસમાજ, ગયા **સારંગપુર** મહારાજ;
ગયા ત્યાં થકી **સુંદરિયાણે**, ગયા ત્યાંથી **શિયાળ** તે ટાણે...૦૬

પુત્ર મેઘજીના તેહ ઠામ, રહે માધુ ને જેસંઘ નામ;
ઉતર્યા પ્રભુ તેહને ઘેર, પોતે થાળ જમ્યા રુડી પેર...૦૭

રહ્યા ત્યાં શ્રીહરિ એક રાત, કરી જ્ઞાન વૈરાગ્યની વાત;
બીજે દિવસ **દુમાલીયે** ગયા, ત્યાંના સત્સંગી સૌ રાજી થયા...૦૮

એની સેવા કરી અંગીકાર, વિચર્યા **મછિયાવ** મુરાર;
બાપુભાઈએ સામૈયું કીધું, ઘણા સ્નેહથી સનમાન દીધું...૦૯

વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા, દરબારમાં એ રીતે આવ્યાં;
સારો આપીયો ત્યાં જ ઉતારો, તેમાં ઉતર્યા ધર્મદુલારો...૧૦

પુષ્પદોલ તણો દિન આવ્યો, બહુ સારો હિંડોળો બંધાવ્યો;
હરિને હરિભક્ત ઝુલાવે, ગવૈયા સંત કીર્તન ગાવે...૧૧

ભાત ભાતનો રંગ રચાવ્યો, મણ ઝાઝા ગુલાલ મંગાવ્યો;
પીચકારી લઈ જગદીશ, રંગ નાખે હરિજન શીશ...૧૨

નાખે **ફાંટ**[૧] ભરીને ગુલાલ, થયાં અવનિ ને અંબર લાલ;
સંત હરિજન પણ મળી સંગ, નાખે શ્રીહરિ ઉપર રંગ...૧૩

વાજે ઢોલ ત્રાંસાં શરણાઈ, બોલે કીર્તન ભાઈ ને બાઈ;
જન સર્વ સામું તેહ કાળે, કૃપાદૃષ્ટિયે કૃષ્ણ નિહાળે...૧૪

૧.ઝોળી

ત્યાં તો થૈ જનની ભીડ ભારે, માગ ખાલી રહ્યો ન લગારે;
ત્યારે ચારણના ફળીયામાં, ગયા શ્રીહરિ તેહ સમામાં...૧૫

સરોવરમાં કર્યું જઇ સ્નાન, આવ્યા દરબારમાં ભગવાન;
ત્યાં તો સ્થાપ્યા દામોદર દેવ, સભા રુડી સજી તતખેવ...૧૬

બેઠા ચોતરા ઉપર જઇ, સભા ત્યાં તો સુશોભિત થઈ;
બેઠા સાધુ તથા બ્રહ્મચારી, બેઠા પાળા તથા ઘરબારી...૧૭

ત્યાં તો સુરતનો સંઘ આવ્યો, તેણે પોશાક પ્રભુને ધરાવ્યો;
જરીયાનનાં વસ્ત્ર રુપાળાં, કડાં વેઢ હિરામોતીવાળાં...૧૮

સ્વસ્થ થૈને બેઠા સઉ જ્યારે, થયો એક તમાસો તે વાર;
એક વાળંદ ગોવિંદ નામ, વેષ કાઢીને આવ્યો તે ઠામ...૧૯

મોટાપંથીના[૧] વેરાગી જેવો, દીસે વેષ બરાબર એવો;
બેય કાનમાં મુદ્રાઓ લટકે, ટીલું ભાળીને ભેંસ તો ભડકે...૨૦

ગરોડાના[૨] જેવી ટોપી માથે, રાખી રામકી બાળક સાથે;
બાવો **એકલતારો**[૩] બજાવે, રામકીને બાવો બેય ગાવે...૨૧

એને આવતાં જોયાં જ જ્યારે, સર્વ સંત ઉઠી ગયા ત્યારે;
તેથી સંત અસંતની રીત, સમજુ જન સમજ્યા ખચીત...૨૨

જેવી દિવસ ને રાતની પેર, તેવો સંત અસંતમાં ફેર;
સાચા સંત તજે ધન નારી, ખોટા સંત બને ઘરબારી...૨૩

રામકી સાડી **કાંચળી**[૪] માગે, ન આપે તો ગાળો દેવા લાગે;
એવા ચાળા કરીને બતાવ્યા, હરિ ને હરિજનને હસાવ્યા...૨૪

પછી હરિએ પ્રસાદી અપાવી, ગયાં લૈને તે બાવો ને બાવી;
દેખી સંત અસંતનો વેશ, દૈવી જીવે લીધો ઉપદેશ...૨૫

૧.માર્ગીપંથનો ૨.હરિજનના ગોર ૩.તંબૂરો; એકતાર વાળો ૪.કબ્જો; બ્લાઉઝ

જ્યારે બાવો ને બાવી સિધાવ્યાં, ત્યારે સંત સભામાંહિ આવ્યા;
બોલ્યા એવે સમે બહુનામી, સુણો માનુભાવાનંદ સ્વામી...૨૬

જન દેશી વિદેશી હશે જો, તમે સંભાળ સર્વની લેજો;
ભૂખ્યાને તો અપાવજો અન્ન, ખૂટે ખરચી અપાવજો ધન...૨૭

અહો શ્રીહરિ એવા દયાળું, બીજો બ્રહ્માંડમાં કોણ ભાળું;
પછી સંત ને હરિજન સંગે, પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા ઉમંગે...૨૮

ગામથી પશ્ચિમે છે તળાવ, દક્ષણાદી પાળે ગયા માવ;
કુવા કાંઠે મગાવીને રંગ, રમ્યા શ્રીહરિ સૌ જનસંગ...૨૯

ઈંદ્ર આદિક જોવાને આવ્યા, સારાં પુષ્પે પ્રભુને વધાવ્યા;
ત્યાંથી જૈને તળાવમાં નાથે, જળક્રીડા કરી સખા સાથે...૩૦

આસપાસ સખા સહુ નાય, તાળી પાડિને કીર્તન ગાય;
પછી નીસરીને નીર બહાર, કોરાં વસ્ત્ર ધર્યાં કરતાર...૩૧

અશ્વે અસવાર થૈ મહારાજ, પેઠા પુર માંહિ સહિત સમાજ;
દેતાં દર્શન સર્વને ત્યાંય, બિરાજ્યા જઈ દરબારમાંય...૩૨

પૂરવાભિમુખે છે ઓશરી, બેઠા ઢોલિયા ઉપર હરી;
બેઠા સંત ને હરિજન સહુ, સભા શોભિત થૈ તે તો બહુ...૩૩

ભક્તિપુત્ર બોલ્યા ભગવંત, સુણો સૌ હરિભક્ત ને સંત;
મોક્ષ પામ્યાનાં ચાર નિદાન, ધર્મ ભક્તિ વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન...૩૪

અહિંસા અને શુદ્ધ આહાર, જાણો ધર્મનો એહ પ્રકાર;
પ્રભુ માહાત્મ્ય જ્ઞાન સહિત, પૂરો પ્રેમ તે ભક્તિની રીત...૩૫

કૃષ્ણ વગર બીજે નહીં રાગ, જાણો તેનું જ નામ વૈરાગ;
જીવ ઈશ્વર માયાને જાણે, જાણો જ્ઞાન તો એ જ પ્રમાણે...૩૬

સદા સ્મરણ રહે જેને મારું, તેને ઉત્તમ ભક્ત હું ધારું;
વસ્ત્ર ધોળાં કે ભગવાં જે ધારે, નથી એ થકી ઓછું વધારે...૩૭

ગીતીછંદ :

સૌને સરખા જાણું, ધોળાને વળી સુભેખ **ભગવા**[૧] ને;
પૂરણ પ્રેમે રીઝું, ભાખ્યું ભક્તીતનૂજ ભગવાને...૩૮

શ્રી સ્વામીનારાયણ, આશ્રિત જનને અનેક વર દાતા;
અતિશય ઉદાર એવો, અખિલ જગતમાં નથી અવર દાતા...૩૯

ચોપાઈ :

વાલે વાતો કરી ઘણી વાર, ઉપદેશ દીધો બહુ સાર;
સૌના હૈયામાં હરખ વધાર્યા, પ્રભુજી પછી જમવા પધાર્યા...૪૦

જમતાં જમતાં લાગે સ્વાદ, આપે હરિજનને તે પ્રસાદ;
જમી ઉઠી લીધો મુખવાસ, દેખીને હરખે હરિદાસ...૪૧

પછી સંતની પંગત થઈ, પીરસે પ્રભુજી તહાં જઈ;
લૈને લાડુ જલેબીનાં નામ, વારે વારે ફરે ઘનશ્યામ...૪૨

પીરશા પછી ધોઈને હાથ, ઢોલિયે બિરાજ્યા મુનિનાથ;
ગંગારામ આદિક મલ્લ જેહ, કચ્છવાસી તહાં આવ્યા તેહ...૪૩

મલ્લે ખેલ કર્યો **ચાહિ**[૨] ચિત્ત, શ્રીજીએ શિખવી તેની રીત;
જોઈ રાજી થયા છે મુરારી, આપ્યાં અંગનાં વસ્ત્ર ઉતારી...૪૪

એવી લીલા કરીને અપાર, કર્યો શ્રીજીએ જય જયકાર;
પછી ત્યાંથી વિદાય તે થયા, **દદુકે** થઈ **ગઢપુર** ગયા...૪૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

સરસ કુસુમદોલનો સમૈયો, પુર મછિયાવ વિષે વિચિત્ર થૈયો;

૧.ભગવા વસ્ત્રને ૨.ઈચ્છીને

મુનિજન મનમાં વિચારી લે છે, ગણિ ગણિ ધન્ય સુધ્યાનમાં ધરે છે...૪૬

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે મછિયાવગ્રામે પુષ્પદોલોત્સવનામ ષટ્ચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૬॥

પૂર્વછાયો :

ગોવિંદજી **ગઢપુર** વિષે, રહી કરે ચરિત્ર વિચિત્ર;
જે સુણતાં જન સર્વનાં, તન ને મન થાય પવિત્ર...૦૧

ચોપાઈ :

બ્રહ્માનંદને એવે પ્રસંગે, મંદવાડ થયો કાંઇ અંગે;
થોડે થોડે કરજ વધે જેમ, મંદવાડ વધ્યો ઘણો તેમ...૦૨

સુણે સંત કે હરિજન જેહ, આવે દર્શન કરવાને એહ;
બહુ માંદા દેખી મુનિરાય, દીલમાં સહુ દિલગીર થાય...૦૩

મુનિ સતસંગના થંભ જેવા, કવિ તો કોઈ દીસે ન એવા;
કોઈ દિવસ જો શ્રીજી રીસાય, પાસે કોઇ થકી ન જવાય...૦૪

કવિતા મુનિબ્રહ્મ સુણાવે, ઉદાસી હોય તોય હસાવે;
રીસ તો ઝટ ઉતરી જાય, વાદળાં જેમ પવને વિખાય...૦૫

કહે સૌ મુનિબ્રહ્મ જો જાશે, સતસંગની શી ગતી થાશે;
એવું ધારીને સર્વ સમાજ, કહે શ્રીજીને હે મહારાજ...૦૬

મુનિનો મંદવાડ મટાડો, એને આ વખતે તો ઉઠાડો;
સુણી શ્રીહરિએ વાત કહી, એની આવરદા આવી રહી...૦૭

કરીએ કદી કોટિ ઉપાય, તોય જીવતા તો ન રખાય;
આ છે પ્રારબ્ધને વશ દેહ, રહે આવરદા સુધી એહ...૦૮

સંત હરિજન બોલિયા ત્યારે, કાળ કર્મ તો વશ છે તમારે;
તમે જેમ કરો તેમ થાય, અન્યથી ફેરવી ન શકાય...૦૯

માટે બ્રહ્મમુનીને ઉગારો, અમે માનશું **પાડ**[૧] તમારો;
એવી બોલતાં ગદગદ વાણી, સૌની આંખમાં આવિયાં પાણી...૧૦

ત્યારે બોલ્યા પ્રભુ સાક્ષાત, આપો આયુષ દિન સાત સાત;
તેથી જીવતા એને રખાય, નથી બીજો તો એકે ઉપાય...૧૧

બોલ્યાં પ્રત્યેક નર અને નારી, આખી આવરદા આપું મારી;
આખા બ્રહ્માંડના પ્રાણ જાય, તોય સારું જો એને રખાય...૧૨

કહે શ્રીજી બીજી તજી વાત, આપો આયુષ દિન સાત સાત;
નરનારી મળી એહ સ્થાન, હતાં જન ત્યાં છસેં અનુમાન...૧૩

સાત સાત દિવસ સૌએ દીધા, શ્રીજીએ મુનિને સાજા કીધા;
કહે કૃષ્ણ આ **મુલક**[૨] મોઝાર, મુનિ આ જીવશે વર્ષ બાર...૧૪

સુણી સર્વે જનો રાજી થયાં, પગે લાગી પોતે ઘેર ગયાં;
એવો પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ, માપતાં તેનું થાય ન માપ...૧૫

કહે વર્ણિ સુણો હે નરેશ, બ્રહ્માનંદની વાત વિશેષ;
કહું આજ હું પામી પ્રસંગ, આપ સાંભળો રાખી ઉમંગ...૧૬

બ્રહ્માનંદ તણો એક ચેલો, ઉપદેશથી સાધુ થયેલો;
રહે તે તો બ્રહ્માનંદ પાસ, સજે સેવા ખરો થઈ દાસ...૧૭

પણ તેનો વિચિત્ર સ્વભાવ, બીજા સાધુથી ન રહ્યો બનાવ;
તેથી મુક્તમુનિના મંડળમાં, તે તો જૈને રહ્યો એહ પળમાં...૧૮

મુક્તાનંદે તો જાણીયું એમ, રાખવો તેહને જેમ તેમ;
નહીં રાખિએ તો અકળાશે, સતસંગમાંથી પડી જાશે...૧૯

૧.આભાર ૨.પૃથ્વી

એમ જાણીને રાખીયો એને, આપી ધીરજ તે સમે તેને;
બ્રહ્માનંદે તે સાધુ બોલાવ્યો, પાસે રાખવા બહુ સમજાવ્યો...૨૦

પણ તે તો થઈને ઉદાસ, રહ્યો જૈ મુનિ મુક્તની પાસ;
બ્રહ્માનંદને તો શંકા આવી, મુક્તાનંદે રાખ્યો ફોસલાવી...૨૧

મુક્તાનંદનાં દર્શન કાજ, સાત દિન ન ગયા મુનિરાજ;
શ્રીજી આગળ જઈને તે સહી, વાત સર્વ રતનજીએ કહી...૨૨

પછી સાંજે સભા થઈ જ્યારે, નિત્યાનંદ કથા કરે ત્યારે;
તેમાં પંચમ સ્કંધ વંચાય, જડભરતની આવી કથાય...૨૩

સમાપ્તિ કથાની થઈ જ્યારે, ત્રિભુવનપતિ બોલીયા ત્યારે;
જડભરતજી વરતીયા જેમ, સાધુએ સદા વર્તવું તેમ...૨૪

સાધુ રાખે ન રાગ કે દ્વેષ, નહીં મારું તારું લવલેશ;
અપમાનથી શોક ન થાય, કદી કોઈ સાથે ન રિસાય...૨૫

બ્રહ્માનંદ સુણો રુડા સંત, તમે છો ભલા વૈરાગ્યવંત;
તમે કાવ્યકળા વિષે કાવ્યા, ઘણા ભૂપના શિરપાવ લાવ્યા...૨૬

કૈક રાયે રાખવા માંડ્યા, પણ છેક તમે તેને **છાંડ્યા**[૧];
પછી આવ્યા આ પંચાળદેશ, અમારો સાંભળ્યો ઉપદેશ...૨૭

ઉપજ્યો ઉર માંહિ વિરાગ, ત્યારે કીધો કુટુંબનો ત્યાગ;
તમે ત્યાગી થયા બડભાગી, તમ તુલ્ય છે કોણ વિરાગી?..૨૮

દીઠું અચરજ આજ વિશેષ, કર્યો માયાએ તમમાં પ્રવેશ;
મુક્તાનંદ સાથે મુનિરાયા, એક ચેલાને માટે રિસાયા...૨૯

મુક્તાનંદ ગુરુ છે અમારા, ગુરુ જાણવા તે તો તમારા;
આજ સાત દિવસ ગયા વહી, તમે દર્શન પણ કર્યાં નહીં...૩૦

૧.છોડી દીધા

ઓરડામાં હતાં મોટી બાય, બોલ્યાં ત્યાંથી અહો હરિરાય;
સાધુમાં પણ ચેલાને માટ, થાય છે આવિ તો **ફૂટફાટ**[1]...૩૧

પછી બ્રહ્મમુનિ બોલ્યા વાણી, કહું સાંભળો સારંગપાણી;
નથી મારો એમાં કાંઇ વાંક, હું તો છું સતસંગમાં રાંક...૩૨

પણ માંદો થયો હતો જ્યારે, સૌએ આવરદા આપી ત્યારે;
કોઇ બાઈ હશે વઢકારી, ખરી હોય જેવી બલા ખારી...૩૩

એની આયુષ્યના દિન સાત, આ મેં ભોગવિયા નરભ્રાત;
થયો બુદ્ધિમાં તેથી બગાડ, ઉપજ્યું ઈરષા તણું ઝાડ...૩૪

એમ ઉચરીને ઉભા થઈ, મુનિ મુક્તની આગળ જઈ;
કર્યો પ્રેમથી દંડપ્રણામ, વળી વિનતી કરી એહ ઠામ...૩૫

વૈતાલીય :

મુનિબ્રહ્મ નમી નમી કહે, વળિ આંખે બહુ આંસુડાં વહે;
મુનિ મુક્ત મહાગુરુ તમે, મુનિ બીજા તવ શિષ્ય સૌ અમે...૩૬

રહિએ નમતા ઉમંગમાં, પણ માયા પસરાઇ અંગમાં;
ઉપજ્યો અવગૂણ એ થકી, ન નમ્યો હું તમને જ તે થકી...૩૭

તજીને ઘરબાર આવિયો, નથી સાથે સુત શિષ્ય લાવિયો;
મૃગલું ભરતાખ્યનું ગયું, મુજ ચિત્તે પણ એ રિતે થયું...૩૮

સહજે તરિ જાય સાગરે, પછી કાંઠે જઇને બુડી મરે;
તજી રાજ્ય વસે વને જઈ, પછી તૃષ્ણા ઉરમાં ઉદે થઈ...૩૯

મુજનું મન એહવું થયું, નહીં જાણું નિજ જ્ઞાન ક્યાં ગયું;
અવગુણ લિધો જ આપનો, શિર લીધો બહુ બોજ પાપનો...૪૦

ખરી તે ખળતા ક્ષમા કરો, દિનબંધૂ દિલમાં દયા ધરો;

૧.કુસંપ

મુજને નિજ દાસ જાણિને, મુનિ બોલો મુખ મિષ્ટ વાણિને...૪૧

ઉચર્યા મુનિ મુક્ત એ સમે, નથી કાંઈ ઈરષા કરી તમે;
મુજને નથી દુઃખ લાગિયું, તમ સાથે નથી હેત ત્યાગિયું...૪૨

મુનિનાં મન બેયનાં મળ્યાં, શુભ જેવાં **પય**[૧] **શર્કરા**[૨] ભળ્યાં;
અતિ **અંટસ**[૩] સાધુ રાખશે, જીવ જાણો અસુરાંશ એ હશે...૪૩

ચોપાઈ :

બ્રહ્માનંદ તણી એહ વાત, સર્વ સંતમાં થઈ પ્રખ્યાત;
તેથી સૌએ શીખામણ લીધી, ટેવ ઈરષા તણી તજી દીધી...૪૪

કદી ઈરષા જો ઉત્પન્ન થાય, જળમાં જેમ લીટી જણાય;
વળી વર્ણિ કહે સુણો રાય, કહું શ્રીહરિ કેરી કથાય...૪૫

એક અવસરે સુંદર શ્યામ, રથજાત્રા કરી એહ ઠામ;
વરતાલ જવાનું વિચારી, ગયા **સારંગપુર** સુખકારી...૪૬

જીવા ખાચર કેરે નિવાસ, મહારાજ રહ્યા એક માસ;
કરી લીલા અનેક પ્રકાર, જનને સુખ આપ્યું અપાર...૪૭

ગયા શ્રીહરિ **સુંદરિયાણે**, એક રાત રહ્યા તે ઠેકાણે;
ગયા **ધંધુકે** ધર્મકુમાર, ત્યાંથી **ખસતે** ગયા સુખકાર...૪૮

રહ્યા ત્યાં જઈને એક રાત, ગયા ગામ **ખડોળ** પ્રભાત;
જોઈ ત્યાંનું તળાવ વિશાળ, નાહ્યા તે વિષે ધર્મનો લાલ...૪૯

ઝાડ છે ત્યાં તળાવની પાળે, કર્યો ઉતારો દીનદયાળે;
વર્ણિ વૈકુંઠાનંદ સ્વછંદ, બિજા વર્ણિ નારાયણાનંદ...૫૦

ત્રીજા રાઘવાનંદજી હતા, સદા સેવા વિષે સજ્જ થતા;
એક વિપ્ર આવ્યો તેહ ઠામ, જાણો જેનું હરિભાઈ નામ...૫૧

૧.દૂધ ૨.સાકર ૩.વેર લેવાની વૃત્તિ; આંટી

પગે લાગીને બેઠા સભામાં, વાત નીકળી એવા સમામાં;
સગા વૈકુંઠાનંદના જાણ્યા, વળી સૌએ સ્વભાવે વખાણ્યા...પ૨

સુણી શ્રીજી બોલ્યા તેહ સમે, કરો વિપ્ર રસોઈ તો તમે;
આજ ઈચ્છા થઈ છે અમારી, ખાવી બાટી કરેલી તમારી...પ૩

પછી વિપ્રે તે બાટી બનાવી, કર્યું શાક વંતાક મગાવી;
જમ્યા શ્રીજી તથા બ્રહ્મચારી, કહ્યું થૈ છે રસોઈ તો સારી...પ૪

વિપ્રની દૃઢતા જોવા નાથે, જમવાને માંડ્યું બેય હાથે;
ક્રિયા **પ્રાકૃત**[1] દીઠી તે ઠાર, તોય સંશય ન થયો લગાર...પપ

થયા શ્રીપ્રભુ તેથી પ્રસન્ન, આપ્યું કલ્યાણકારી વચન;
પછી ચાલિયા સુંદર શ્યામ, પ્રભુજી ગયા **પછિમ** ગામ...પ૬

મહારાજ રહ્યા કરી મેહેર, જયરાજ પટેલને ઘેર;
કમિયાળે ગયા કૃપાનાથ, ત્યાંથી **બોરુ** ગયા સહુ સાથ...પ૭

પછી પરવર્યા પૂરણકામ, દેતા દર્શન તે ગામો ગામ;
ગલિયાણે ગયા ગિરધારી, ત્યાંથી **સંજીવાડે** સુખકારી...પ૮

જગરૂપ બારોટને ઘેર, પ્રભુ રાત રહ્યા રુડી પેર;
ગયા **સોજીતરાને** પાદર, આવ્યાં દર્શને નારીયો નર...પ૯

પાટીદાર ત્યાં ગોકળભાઈ, લખાભાઈ આવ્યા હરખાઈ;
તેણે પૂજા કરી સુપ્રકાર, કૃપાનાથે કરી અંગિકાર...૬૦

ત્યાંથી વાલો આવ્યા **વરતાલ**, થયા નિરખીને ભક્તો નિહાલ;
નારાયણગર બાવાની મેડી, તહાં લઈ ગયા સૌ જન તેડી...૬૧

કર્યો ત્યાં રુડી રીતે ઉતારો, રીઝ્યા જોઈને ધર્મદુલારો;
પણ વાસણ સૂતાર વાસ, જમવા જતા શ્રી અવિનાશ...૬૨

૧.મનુષ્ય જેવી

કૃષ્ણજન્માષ્ટમી દિન આવ્યો, ત્યારે સમૈયો સારો ભરાવ્યો;
ભલા સુરતના ભક્ત આવ્યા, **તાવદાન**[1] ભલું ભેટ લાવ્યા...૬૩

તેમાં બેસીને વિશ્વવિહારી, ચાલ્યા નાવા સજી અસવારી;
ધન્ય ધન્ય તે ધના તળાવ, નાયા જે વિષે નટવરનાવ...૬૪

જળકેળી કરી સખા સંગે, કોરાં વસ્ત્ર ધર્યાં પછી અંગે;
ગામનું જે તળાવ ગણાય, તે તળાવથી ઈશાન માંય...૬૫

આંબે હિંડોળો બાંધ્યો તે ઠામ, ઝૂલ્યા ત્યાં બેસી સુંદરશ્યામ;
હતો હિંડોળો નાનો હે ભૂપ, નાથે ત્યાં ધર્યું નાનું સ્વરૂપ...૬૬

જોઈ જનમન વિસ્મિત થાય, જાણ્યો શ્રીહરિનો મહિમાય;
એવાં પાવનકારી પવિત્ર, કરે નાથ વિચિત્ર ચરિત્ર...૬૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરમતનુજનાં રુડાં ચરિત્ર, શ્રુતિ સુણતાં જન થાય છે પવિત્ર;
નિશદિન સુણવા ચહે **અતંત**[2], જન તન પામિ વિવેકી બુદ્ધિમંત...૬૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયેકૃષ્ણ-જન્માષ્ટમીકરણનામ સપ્તચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૭॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે નૃપ સાંભળો, વરતાલમાં શ્રીવૃષનંદ;
ચરિત્ર જે અદભુત કર્યું, એહ ઉચ્ચરું ધરી આનંદ...૦૧

ચોપાઈ :

જ્ઞાનબાગમાં આમલો સારો, જોઈ સંતે કર્યોતો ઉતારો;
તહાં હીંડોળો એક બંધાવ્યો, ભાળતાં ભક્ત સર્વને ભાવ્યો...૦૨

૧.ખુરશીના ઘાટની પાલખી ૨.અત્યંત

સંતે વિનતિ કરી હરિ પાસ, અહો નાથ અજર અવિનાશ;
કૃષ્ણજન્મ સમો થાય જ્યારે, ત્યારે આવી અમારે ઉતારે...૦૩

હીંડોળામાં ઝુલો હરિરાય, પુરો એવી અમારી ઈચ્છાય;
સુણી શ્રીહરિએ માની વાત, પછી જ્યારે ગઈ અર્ધરાત...૦૪

જ્ઞાનબાગે આવ્યા ગિરધારી, ઝુલ્યા હીંડોળે વિશ્વવિહારી;
સૌએ હીંડોળામાં તેહ વાર, દીઠો અકળિત તેજઅંબાર...૦૫

જાણે એ જ છે અક્ષરધામ, દેખે તે રીતે લોક તમામ;
તેજમાં દિસે મૂર્તિ અનૂપ, પુરુષોત્તમ પ્રગટ સ્વરૂપ...૦૬

પુષ્પવૃષ્ટિ આકાશથી થાય, તે તો દૃષ્ટિયે સૌને દેખાય;
બ્રહ્માનંદ કહે મહારાજ, ક્યાંથી પુષ્પ પડે છે આ આજ...૦૭

સુણી શ્યામ બોલ્યા તતખેવ, આજ દર્શને આવ્યા છે દેવ;
નભે રહી પુષ્પવૃષ્ટિ કરે છે, **ક્ષિતિમાં**[૧] તેહ પુષ્પ ખરે છે...૦૮

એવું અદભુત જોઈ અપાર, થયાં વિસ્મિત સૌ નરનાર;
મહિમા મહારાજનો જાણ્યો, એ તો પ્રૌઢ પ્રતાપ પ્રમાણ્યો...૦૯

પછી સંત હિંડોળાને ફરતા, ફર્યા ફેર તે ગર્બિ ઉચરતા;
રાસમંડળ સરસ જણાય, તેની શોભા ન વરણી શકાય...૧૦

એમ ઉત્સવના દિન ગયા, ત્યારે સંઘ વિદાય તે થયા;
ભલો માસ ભાદરવો આવ્યો, ચંદ્ર હસ્ત નક્ષત્રે સુહાવ્યો...૧૧

ઉપાકર્મ[૨] ક્રિયા કરવાને, શોધી એકાંત શ્રીભગવાને;
તેવું જાણિયું ધનાતળાવ, ગયા ત્યાં મનમોહન માવ...૧૨

સારા **ગોભિલસૂત્ર**[૩] પ્રમાણે, ઉપાકર્મ કર્યું તેહ ટાણે;
ચોથને દિન પૂજ્યા ગણેશ, વેદમંત્ર ઉચારી વિશેષ...૧૩

૧.પૃથ્વીમાં ૨.જનોઈ બદલવાની ક્રિયા ૩.સામવેદનું એ નામનું એક સૂત્ર

આવી ઝીલણી ત્યાં એકાદશી, વૃષનંદનને મન વશી;
સારી રીતે સજી અસવારી, ગયા **ટાડણસર** ગિરધારી...૧૪
કર્યું મજ્જન તેમાં ઉમંગે, જળકેળી કરી સખા સંગે;
આવ્યો દસરા તણો દિન જ્યારે, સમી પૂજવા નીસર્યા ત્યારે...૧૫
ભારે ભૂષણ ને વસ્ત્ર ધારી, સજી શોભે તેવી અસવારી;
ધારાળા સરવે ધીર વીર, આવ્યા ધારીને કામઠાં તીર...૧૬
પછી આવિયા સર્વ પટેલ, ઘણા શોભિત ઘોડે ચડેલ;
કાઠીના અસવાર અપાર, તે તો દીસે સારા સરદાર...૧૭
બામણોલી ને મહુડીયું પરું, નરસંડા વલાસણ ખરું;
એહ આદિક પાસેના ગામ, ત્યાંના આવિયા ભક્ત તમામ...૧૮
જેવી ઇંદ્ર તણી અસવારી, શોભે શ્રીજીની તે થકી સારી;
છબિલા શિર છત્ર બિરાજે, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે...૧૯
પ્રભુજી પાસે ચાલે છે પાળા, મહાશૂરા ભલા મતવાળા;
છડીદાર ખમા ખમા બોલે, શોભા દેખીને દીગપાળ ડોલે...૨૦
ભલું ધારુ તળાવ જે ઠામ, આજ છે જેનું ગોમતી નામ;
હાલ છત્રી કરાવી છે જ્યાંય, શ્રીજી ને સંત જૈ બેઠા ત્યાંય...૨૧
ખૂબ કાઠીએ ખેલાવ્યાં ઘોડાં, કોઈ એકલાં કોઇ સજોડાં;
જેમ વીજળી આવે ને જાય, ઘોડાં દોડતાં એમ દેખાય...૨૨
કોઈ અસ્વાર દોડે છે અળગા, કોઈ તો એક એકને વળગ્યા;
દડો ફુલનો નાખે અગાડી, દોડતે ઘોડે લે છે ઉપાડી...૨૩
જેને ઉત્તમ અસવાર જાણે, વૃષનંદન તેને વખાણે;
થાય બંદુકના બહુ બહાર, છુટે **ટેટા**[૧] હવાઈ અપાર...૨૪

૧.ફટાકડાની જાત

હતો ખીજડો ઉત્તરમાંય, પૂજવાને પ્રભૂ ગયા ત્યાંય;
ગોર ડાયા મેતા વનમાળી, તેણે પૂજા કરાવી રુપાળી...૨૫

દ્વિજને દીધાં દક્ષિણાદાન, આવ્યા પ્રથમ સ્થળે ભગવાન;
હતા સંત ભણ્યા ગણ્યા જેહ, બોલ્યા શ્લોક નવા જોડી તેહ...૨૬

શાસ્ત્રીયોએ ત્યાં ચર્ચા ચલાવી, સૂણી ભૂધરને મન ભાવી;
રાત થૈ પ્રગટાવી મશાલો, વળ્યા ગામ ભણી વૃષલાલો...૨૭

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

અસ્વારી અવલોકવા બહુજનો એ સ્થાન આવી અડ્યા,
જગ્યા ત્યાં ન જડી ઘણા જન મળી પ્રત્યેક ઝાડે ચડ્યા;
સ્રષ્ટાના મનનો શું ગર્વ હરવા જાણે સ્વ ઈચ્છા ધરી,
માટે માણસ કેરિ કશ્યપમુની વૃક્ષેથિ સૃષ્ટી કરી...૨૮

ચોપાઈ :

આવ્યા ઉતારે નટવર નાથ, ભેટ્યા સૌને ભિડી ભિડી બાથ;
પુરવાસી ગયા નિજ ઘેર, થઈ આનંદની અતિ લહેર...૨૯

ભક્ત બોલ્યા તખોપગી ત્યારે, આવો હે પ્રભુ ગામ અમારે;
કરો શરદપુનમ તહાં શ્યામ, ઈચ્છે જન બામણોલીના આમ...૩૦

નવા પુંવા કર્યા છે તૈયાર, આવીને કરો તે અંગીકાર;
એવી વિનતિ સુણીને અતોલ, બહુનામી ગયા **બામણોલ**...૩૧

હતો શરદપુનમ દિન સારો, કર્યો ખેતર માંહિ ઉતારો;
તખો બાદર જોરો ને બાજી, વનેસંગ થયા બહુ રાજી...૩૨

ભલા ભક્ત અમરસિંહ એવા, મળી સૌએ સજી ભલી સેવા;
દૂધ સાકર ને પુંવા લાવ્યા, ધર્મનંદન પાસે ધરાવ્યા...૩૩

ભગવંત જમ્યા જમ્યા સંત, જમ્યા પાર્ષદ આદિ અનંત;

પુંવા જેણે કરેલા તૈયાર, તેના પુણ્ય તણો નહિ પાર...૩૪
ધન્ય ધન્ય તે બાઈયો ધર્મી, કહેવાય તે તો સતકર્મી;
તખાની નારી ઉજમ છેય, ફુલબા પ્રાણબા પુત્રી બેય...૩૫
પુંવા તૈયાર તેણે કરેલા, સાચવી શુભ પાત્રે ધરેલા;
કોટિ બ્રહ્માંડના કરતાર, પુંવા તેણે કર્યા અંગિકાર...૩૬
ગુણ વર્ણવે શારદા શેષ, મહિમા શું વખાણું વિશેષ;
હતી રાયણ ખેતરમાંય, બાંધ્યો હિંડોળો સુંદર ત્યાંય...૩૭
હેતે તેમાં ઝુલાવ્યા હરિને, ગાયાં કીર્તન સંતે ફરીને;
જળકુંડે શોભે શશી જેમ, શોભે સંતમાં શ્રીહરિ તેમ...૩૮
એવી લીલા કરી વૃષલાલ, આવ્યા વળતે દિવસ **વરતાલ**;
આપે હરિજનને સુખ આપ, ક્યારે દેખાડે પ્રૌઢ પ્રતાપ...૩૯
પાટીદાર વસે આંહિ વાસ, દાસ કુબેર રણછોડદાસ;
એહ આદિક હરિજન જેહ, જમવાનું કહે આવી તેહ...૪૦
તેને ઘેર જઈ ઘનશ્યામ, જમે સંત સહિત સુખધામ;
વાલે તે સર્વ સ્થળે વીચરી, જગ્યા સર્વ પ્રસાદીની કરી...૪૧
ગોમતીને તટે જહાં આજ, શુભ બેઠક છે સુણ રાજ;
બહુ ત્યાં જઈ બેસતા સ્વામી, અક્ષરાતીત અંતરજામી...૪૨
જ્ઞાનબાગમાં આમલો હતો, જોતાં સૌથી સરસ શોભતો;
શ્રીજી ત્યાં બેસતા ઘણી વાર, સજી સંત સભા સુખકાર...૪૩
વરતાલમાં એમ વિચર્યા, આસપાસનાં ગામમાં ફર્યા;
કરી એમ આનંદકિલ્લોલ, ગિરધારી ગયા ગામ **જોળ**...૪૪
વાલો ત્યાંથી **વલાસણ** ગયા, નિજદાસ ઉપર કરી દયા;
રઘાભાઈ રહે તેહ ઠામ, તથા બારોટ રાઈજી નામ...૪૫

બીજા ત્રીકમ ને ત્રીજા વજો, તેણે અધરમનો સર્ગ તજ્યો;
સૌએ સેવા કરી સુપ્રકાર, કૃપાનાથે કરી અંગિકાર...૪૬

વાલોજી **બોચાસણે** વિચર્યા, કાશીદાસ ને ઘેર ઉતર્યા;
રહ્યા ત્યાં શ્રીહરિ બેય રાત, પછી ઉઠીને ચાલ્યા પ્રભાત...૪૭

ધરમજ અને વડદલા ગામ, બેનો સીમાડો છે જેહ ઠામ;
તહાં એક તળાવડી ભાળી, એનું નામ કહે છે અંબાળી...૪૮

તેની પાસે જ ખેતરમાંય, હતી રાયણ ને કોઠી ત્યાંય;
ઉતર્યા પ્રભુજી એહ સ્થાન, કર્યું નિર્મળ જળમાં સ્નાન...૪૯

પેંડા બરફી જમ્યા ભગવંત, જમ્યા મોતીયા કાઠી ને સંત;
ખેત્રનો ધણી ભૂખણદાસ, પગે લાગ્યો આવી પ્રભુ પાસ...૫૦

તેને તાણ કરી તેહ કાળે, પ્રસાદી આપી પરમ કૃપાળે;
પછી ઘોડીએ થઈ અસવાર, વિચર્યા ત્યાંથી વિશ્વઆધાર...૫૧

વાટે આવિયું **વડદલા** ગામ, જોયું નાથે તળાવ તે ઠામ;
ત્યાંથી **માણજ** થૈ અવિનાશ, ગયા **રામોલડી** ગામ પાસ...૫૨

કુવે જઈ ઘોડીને જળ પાઈ, તહાં ઉભા રહ્યા સુખદાઈ;
કરણો ગઢવી ગામમાંય, રહેતા તે આવી ચડ્યા ત્યાંય...૫૩

તેણે શ્રીજીને ઓળખ્યા નહીં, ઘોડી શ્રીજીની ઓળખી સહી;
જાણ્યું આ કાઠિયાવાડવાસી, ઘોડી ચોરીને જાય છે નાશી...૫૪

ઉચર્યા ગઢવી આંખ તાણી, કહો ક્યાંથી ઘોડી તમે આણી;
સુણી બોલિયા શ્રીગિરધારી, એ તો ઘરની છે ઘોડી અમારી...૫૫

કહે ગઢવી તે જુઠી કહી છે, એ તો સ્વામિનારાયણની છે;
કહે શ્રીજી જૂઠા નથી અમે, કહો શી રીતે ઓળખી તમે ?..૫૬

ત્યારે ગઢવી બોલ્યા તતકાળ, નરસંડે છે મારું મોસાળ;

ત્યાંથી **વરતાલ** હું એક વારે, ગયો દર્શન કરવાને જ્યારે...૫૭

ત્યારે આ ઘોડીએ ચઢી એહ, સ્વામિ નાવા જતા હતા તેહ;
છત્ર ચામર ને છડીદાર, દીઠી સાહેબી અપરમપાર...૫૮

તેની ઘોડી ચોરી લાવ્યા તમે, કેમ લૈ જવાને દેશું અમે?
એવી રગજગ થાય છે જ્યાંય, એક આવિયો અસવાર ત્યાંય...૫૯

ગઢવીને તે એમ કહે છે, આપે સ્વામિનારાયણ એ છે;
ત્યારે ઝાંખા પડ્યા તેહ ઠામ, પ્રભુને કર્યા દંડપ્રણામ...૬૦

કરી વિનતિ જોડી જુગ હાથ, તમને મેં ન ઓળખ્યા નાથ;
અતિ દુસ્તર છે તવ માયા, ભવ બ્રહ્મા જેવા ભરમાયા...૬૧

ત્યારે માણસ તે કોણ માત્ર, જે છે અલ્પમતિ તણું પાત્ર;
એવી વિનતિ સુણી ભગવાન, તેને આપ્યું અભય વરદાન...૬૨

કૃષ્ણ ત્યાંથી ચાલ્યા તેહ કાળે, ગયા **સાંસદ** થૈ **ઉંટવાળે**;
ગામ **બુધેજમાં** પ્રભુ ગયા, ખોડાભાઈ ભુવન રાત રહ્યા...૬૩

ગયા **ગુડેલ** ગામ સુપેર, રહ્યા ત્યાં જીજીભાઈને ઘેર;
ગયા **પિપળીએ** હરિરાય, દાદાભાઈના દરબારમાંય...૬૪

ગયા **ધોલેરે** અક્ષરધામી, ત્યાંથી **નાવડે** અંતરજામી;
હીરાભાઈને ઘેર શ્રીહરિ, એક રાત રહ્યા દયા કરી...૬૫

પછી ઉઠીને પ્રાતસકાળે, બહુનામી ગયા **બરવાળે**;
વીરા ભૂતા વણિકને વાસ, ઉતર્યા જઈને અવિનાશ...૬૬

શીરો પુરી ને દહીં તણો થાળ, તેને ઘેર જમ્યા જનપાળ;
ગામના હરિજન સહુ આવ્યા, લાડુ મોતીયા ગાંઠિયા લાવ્યા...૬૭

સંત પાર્ષદને તે જમાડ્યા, એમ સૌને સંતોષ પમાડ્યા;
કારિયાણિએ ત્યાં થકી ગયા, ત્યાંથી **ગઢપુરમાં** જઈ રહ્યા...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નિજજન હિત કાજ સચ્ચરિત્ર, વસિ વરતાલ કર્યાં ઘણાં વિચિત્ર;
બહુ સ્થળ વિચર્યા સ્વભક્ત સારુ, ભગવત તેહ કરો ભલું અમારું...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયાદિ વિચરણનામ અષ્ટચત્વારિંશો વિશ્રામઃ ॥૪૮॥

પૂર્વછાયો :

નિત્ય લલિત લીલા કરે, રહી **દુર્ગપુરમાં** દયાળ;
દીપોત્સવી અન્નકૂટનો, કર્યો ઉત્સવ અધિક વિશાળ...૦૧

આવી એવામાં પ્રબોધિની, થયો સમૈયો પણ બહુ સાર;
હરિજન દેશોદેશથી, મળી આવ્યા હજારોહજાર...૦૨

નદીયો ચારે તરફથી, આવી સાગરમાં મળે જેમ;
દશે દિશાથી સંઘ બહુ, આવે દુર્ગપુરીમાં તેમ...૦૩

સંત મહાંત મળ્યા ઘણા, કથા કીર્તન નિત્યે થાય;
જોતાં દુરગપુર તે સમે, નૈમિષારણ્ય ક્ષેત્ર જણાય...૦૪

સંત આવ્યા ધર્મપુર થકી, કહી કુશળકુંવર્યની વાત;
ઈચ્છા રાખે છે અતિ ઘણી, પ્રભુ દર્શનની સાક્ષાત...૦૫

સમો સમૈયાનો ગયો, સહુ દાસ ગયા નિજ દેશ;
સંતમંડળ ફરવા ગયાં, દેવા દૈવીને શુભ ઉપદેશ...૦૬

ચોપાઈ :

ઉચર્યા અભેસિંહ ભૂપાળ, અહો વર્ણિજી દીનદયાળ;
ધર્મપુરના રાજા તણી રાણી, બાઈ કુશળકુંવર બહુ શાણી...૦૭
તેને કેમ થયો સતસંગ, કહો એહ કથાનો પ્રસંગ;

સુણી વર્ણિ કહે સુણો રાય, કહું કુશળકુંવરની કથાય...૦૮

જ્યારે હરિએ લીધો અવતાર, ત્યારે અવતર્યા મુક્ત અપાર;
રમા રાધા જેવી કોઈ શક્તિ, જન્મી ભૂતળ કરવાને ભક્તિ...૦૯

પેટલાદ પાસે એક ગામ, જેનું ધર્મજ એવું છે નામ;
રહે ત્યાં મહીડા રજપુત, કેસરીસિંહ ગુણ અદ્ભુત...૧૦

તેનો ઉમેદસિંહ કુમાર, ક્ષત્રિ ધર્મ તણો ધરનાર;
તથા પુત્રી પ્રગટ થઈ જેહ, નામ કુશળકુંવર ધર્યું તેહ...૧૧

શિશુપણથી જ ધર્મ આચરતી, ભગવાનનું ભજન તે કરતી;
ધર્મપુરનો **ધરાપતિ**[1] જેહ, સોમદેવ નામે શુભ તેહ...૧૨

સૂર્યવંશી શિશોદિયા જાતે, કશી ખામી નહીં કોઈ વાતે;
તેની સાથે તેને પરણાવ્યાં, સારો **દાયજો**[2] દૈને વળાવ્યાં...૧૩

રૂપદેવજી નામે કુમાર, પ્રગટ્યો તેને પેટ ઉદાર;
વજદેવ કુંવર થયા તેના, જશ ખૂબ પ્રસિદ્ધ છે જેના...૧૪

તેનો તાત ને તાતનો તાત, વસ્યા સ્વર્ગમાં જૈને વિખ્યાત;
ત્યારે કુશળકુંવરે વિચારી, વજદેવને પાટે બેસારી...૧૫

જેમ રાજ્યને આંચ ન આવે, બાઈ એ રીતે રાજ ચલાવે;
તેને પૂર્વ તણું થવા જ્ઞાન, ઇછ્યા એક સમે ભગવાન...૧૬

સાધુ પરમચૈતન્યાનંદ, તેને આગન્યા કરી ગોવિંદ;
ધર્મપુરમાં તમે તો સિધાવો, દૈવીને સતસંગ કરાવો...૧૭

રહેજો તહાં ચાતુર માસ, કરજો મુજ જ્ઞાનપ્રકાશ;
સુણી એવું બોલ્યા તેહ સંત, ભક્તિપુત્ર સુણો ભગવંત...૧૮

નથી સંસ્કૃત હું ભણ્યો કાંઈ, નથી વક્તાપણું મુજમાંઈ;

૧.રાજા ૨.વિવાહની ભેટ

નવ જાણું શ્રુતિસ્મૃતિ લેશ, કરી કેમ શકું ઉપદેશ?..૧૯
મતવાદી વદે વાદ આવી, તેને કેમ શકું સમજાવી?
સુણી બોલિયા શ્રીભગવંત, કહું તે તમે સાંભળો સંત...૨૦

ઉપજાતિ : સંતનો ધર્મ જોઈને સત્સંગ થાય છે તે વિષે :

સદ્ધર્મવાળા શુભ હોય સંત, એનાથિ સત્સંગ વધે અનંત;
ભલે ભણ્યા કે ન ભણેલ હોય, તેના થકી થાય સમાસ તોય...૨૧

સંન્યાસિ શાસ્ત્રો બહુધા ભણે છે, તે ગામ ગામે રખડે ઘણે છે;
ભલે ભલા પંડિત તે ગણાય, વધે ન તેના થકિ સંપ્રદાય...૨૨

શૈવી તથા વૈષ્ણવ જૈનવાદી, કુરાનવાદી વળિ **પાર્શિકાદી**[૧];
તે સાધુના ધર્મ નિહાળિ સારા, થયા ઘણા આશ્રિત છે અમારા...૨૩

જો વારતા કાંઇ નહીં કરાશે, વૃત્તાંત જોઈ જન શિષ્ય થાશે;
ક્યાં સૂર્ય કાંઈ ઉપદેશ દે છે, તથાપિ તેના ગુણને નમે છે...૨૪

સભા જીતે શાસ્ત્ર સમસ્ત જાણી, વદે સુસાહિત્ય સમેત વાણી;
ધર્મપ્રવૃત્તિ નહિ તેથિ થાય, વાચાળ તે વિશ્વ વિષે ગણાય...૨૫

સાધૂ વિષે ધર્મ જણાય સારો, ત્યાં સૂધી સત્સંગ ઘણો થનારો;
શિથીલતા ધર્મ વિશે જણાશે, સત્સંગની વૃદ્ધિ પછી ન થાશે...૨૬

સદ્ધર્મથી જીત સદૈવ થાય, એવો નથી સત્ય બિજો ઉપાય;
કરે કુસંગી ઈરષા અપાર, તથાપિ પામે સહુ તેહ હાર...૨૭

શૂરા જિતે શસ્ત્ર વડે સદાય, વિદ્યા વડે વિપ્ર જિતે સભાય;
સેના વડે રાય જિતે દિગંત, સદ્ધર્મથી વિશ્વ જિતે સુસંત...૨૮

પાખંડિ જે સંત થઈ ફરે છે, ક્રિયા અતી તે ઉલટી કરે છે;
જે કોઇ આપે જમવા સુઅન્ન, વેચે વધે તે ખલ સાધુજન્ન...૨૯

૧.પારસી વગેરે

ચોપાઈ :

એવો હોય અધરમિ જેહ, તમ સાથે ન રાખશો તેહ;
સુણી પરમચૈતન્યાનંદ, પામ્યા અંતર માંહિ આનંદ...૩૦

સ્નેહે પ્રભુપદ નામીને શીર, ગયા ધર્મપુરે ધરી ધીર;
રહ્યા ત્યાં જઈ ચાતુર માસ, કર્યો ઉદ્ધવમતનો પ્રકાશ...૩૧

તેનો દેખીને ત્યાગ વૈરાગ, આવે દર્શને લોક અથાગ;
થયો ત્યાં સતસંગનો વ્યાપ, તે તો પ્રગટ પ્રભુનો પ્રતાપ...૩૨

વિજેદેવજી રાજકુમાર, તહાં આવી ચઢ્યા એક વાર;
તેની ઉમર તો હતી છોટી, પણ બુદ્ધિ તો મોટાથી મોટી...૩૩

સાધુતા જોઈને નામ્યું શીશ, કહ્યું કોણ તમે છો મુનીશ?
કેના છો શિષ્ય ઉત્તમ એવા, કેટલા છે બીજા તમ જેવા?..૩૪

નવ લોભાય સ્ત્રીધન માંહી, એવા આજ દીઠા નથી ક્યાંહી;
તમે છો શુક કે સનકાદી, વાણી સત્ય વદો બ્રહ્મવાદી...૩૫

સુણી સંતે કર્યો ત્યાં ઉચ્ચાર, થયો છે હરિનો અવતાર;
દુર્ગપુરમાં કર્યો છે નિવાસ, કરે છે વેદધર્મ પ્રકાશ...૩૬

તેની સેવામાં પાંચસેં સંત, ત્યાગ વૈરાગ્યવાળા અત્યંત;
હું તો છું તેના દાસનો દાસ, મને મોકલ્યો છે તમ પાસ...૩૭

તેના પ્રૌઢ પ્રતાપની વાત, આવ્યો હું કરવાને વિખ્યાત;
કહી એમ ઘણી વાત કરી, કુંવરે સુણી અંતરે ધરી...૩૮

બાઈ કુશળકુંવર મોટી માય, તેને જૈ કહી સર્વ કથાય;
સુણતાં જ સ્મરણ તેને થયું, હતું અજ્ઞાન તે સર્વ ગયું...૩૯

મહારાજની મૂર્તિ દેખાણી, કર્યું વંદન ઉત્સાહ આણી;
થયાં ભક્ત અનન્ય તે એવાં, લલિતા ને જયાબાઈ જેવાં...૪૦

સારી ડાંગર ફોલીને પંડે, ઘણા કાઢિને ચોખા અખંડે;
મોકલે મહારાજને કાજે, ગાતાં કીર્તન કાંઈ ન લાજે...૪૧

કરી શ્રીજીને તેડાવા આશ, પત્ર મોકલ્યો શ્રીપ્રભુ પાસ;
લૈને સેવક ગઢપુર આવ્યો, પત્ર શ્રીપ્રભુ પાસ ધરાવ્યો...૪૨

વાંચી વાલાએ કીધો વિચાર, જાવું ધર્મપુરે નિરધાર;
પણ જો કહું વાત પ્રકાશી, જવા દે ન દુરગપુર વાસી...૪૩

પત્ર લાવ્યો હતો જેહ જન, કહ્યાં શ્રીજીએ તેને વચન;
બાઈને તમે જઈને કહેજો, સદા આનંદ માંહિ રહેજો...૪૪

અમે આવશું સંત સહિત, ખરી માનજો વાત ખચિત;
એવાં વેણ કહી સુખદાય, રાત રાખીને કીધો વિદાય...૪૫

તે પછી રહ્યા ચાતુરમાસ, અન્નકૂટ કર્યો અવિનાશ;
વળી કાર્તિકી પૂનમ કરી, ધાર્યું ધર્મપુરે જવા હરિ...૪૬

કહ્યું શ્રીજીએ સર્વને ત્યારે, વરતાલ જવું છે અમારે;
જઈ આવશું વેલેરા અમે, દીલે થાશો ઉદાસી ન તમે...૪૭

કૃષ્ણ આજ્ઞાથી કરીમભાઈ, વેલ્ય જોડી લાવ્યા સુખદાઈ;
થોડા સંત ને પાર્ષદ સાથ, લઈ ચાલિયા નટવરનાથ...૪૮

ગયા **સુખપર** થૈ **કારિયાણી**, રહ્યા **રોઝકે** સારંગપાણી;
રહ્યા **બૂધેજમાં** હરિરાય, ખોડાભાઈના ખેતરમાંય...૪૯

કર્યો ત્યાં બ્રહ્મચારીએ થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
રહી રાત ચાલ્યા વૃષલાલ, વાલો ત્યાંથી આવ્યા **વરતાલ**...૫૦

પગી જોબનની મેડી સારી, ઉતર્યા તહાં ગિરિવરધારી;
દુર્ગપુરના નિવાસીનો સ્નેહ, જાણ્યું જોઉં જે કેવો છે તેહ...૫૧

ધાર્યો કરવાને ગુપ્ત નિવાસ, વરતાલમાં શ્રીઅવિનાશ;

રમાનાથનું[1] છે આજ ધામ, હતી પર્ણકુટી તેહ ઠામ...૫૨

રહેતા ભાઈ ત્યાં રામદાસ, પ્રભુએ કહ્યું તેહની પાસ;
મારે ગુપ્ત રહેવું છે ભ્રાત, કહેશો નહીં કોઈને વાત...૫૩

અવિનાશી રહ્યા તહાં એમ, ઘણા લોક જાણે નહિ જેમ;
ઇંટોલાના પટેલ તે ઠામ, આવ્યા નારણભાઈ જે નામ...૫૪

શ્રીજીને કાજે કરવાને શાક, લાવ્યા ગલકાં તથા વંતાક;
ગયા જોબનભાઈને ત્યાંય, પુછ્યું શ્રીજી બિરાજે છે ક્યાંય?..૫૫

મને દર્શન તેનાં કરાવો, તમે જૈ પ્રભુને પુછી આવો;
કહ્યાં જોબને જૈને વચન, ત્યારે નાથે દીધાં દરશન...૫૬

શાક ભેટ કર્યું તેહ ઠામ, પ્રભુને કર્યા દંડપ્રણામ;
રાજી થૈને બોલ્યા જગતાત, ગુપ્ત રાખજો આ બધી વાત...૫૭

એમ વીતી ગયો એક માસ, થયાં ગઢપુરવાસી ઉદાસ;
કેમ આવ્યા નહીં હજી નાથ, શું તે રિસાયા આપણી સાથ?..૫૮

ગયા વાસર વીતી અનેક, પણ પત્ર ન આવિયો એક;
રહે છે ક્યાં તે ધર્મકુમાર, નથી આવતા તે સમાચાર...૫૯

બોલ્યા ઉત્તમ ત્યાં તજી ધીર, એવો છે કોઈએ શૂરવીર;
દેશ ને પરદેશ સિધાવે, જઈ શ્રીહરિની **સુધ**[2] લાવે...૬૦

બહુ બેઠા હતા તેહ ઠામ, પણ કોઈએ ઘાલી ન હામ;
નાજો જોગિયો ત્યાં ઉભા થઈ, **હાકી**[3] બોલ્યા મુછે હાથ દઈ...૬૧

ઉપજાતિ : અથ વીરરસવર્ણન :

આજ્ઞા કરો તો ઝટ હું સિધાવું, શ્રીજી તણી નિશ્ચય સૂધ લાવું;
સમસ્ત ભૂમંડળ શોધિ વાળું, આકાશ પાતાળ નકી નિહાળું...૬૨

૧.લક્ષ્મીનારાયણ દેવનું ૨.ભાળ; સમાચાર ૩.હાંકલો કરી(ઊંચા અવાજથી)

જો કોઈ ઐરાવણ દુષ્ટ જેવો, હરી ગયો હોય કુપાત્ર એવો;
તો તેહને મારિ પ્રભૂજિ લાવું, તો ક્ષત્રિનો પુત્ર ખરો કહાવું...૬૩

વૈરાટમાં પાંડુતનૂજ જેમ, રહ્યા હતા જો હરિ હોય તેમ;
તો ત્યાં રહું કિંકર કોઈ પાસ, શ્રીજી તણો ગુપ્ત કરૂં તપાસ...૬૪

જો કોઈ મોટા વનમાં જઈને, બેઠા હશે વેષ બિજો લઈને;
તો જોગિ થૈને સ્થળ તેહ જાઊં, તો જોગિયો સત્ય સદા ગણાઊં...૬૫

જો તે વિશાળા બદરી સમીપે, રહ્યા હશે કે કદિ શ્વેતદ્વીપે;
તો ત્યાં જઈ તર્ત તપાસ લાવું, ઠાલો ફરી દુર્ગપુરે ન આવું...૬૬

ગયા હશે અક્ષરધામમાંય, કરી સમાધી પણ જાઉં ત્યાંય;
આ સર્વનું કષ્ટ જઈ સુણાવું,તે ધામમાંથી અહિં તેડિ લાવું...૬૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અભયતનુજ સાંભળી સુવાણી, દૃઢ શુરવીરપણાનિ સત્ય જાણી;
સુવચન કહિને કહ્યું સિધાવો, પ્રિયજન પ્રાણપતીનિ સુદ્ધિ લાવો...૬૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે ગુપ્તસ્થિતિકરણનામૈકોનપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૪૯॥

પૂર્વછાયો :

ગઢપુરથી નાજો જોગિયો, લેવા શ્રીહરિની સંભાળ;
જતાં વિત્યા ત્રણ વાટમાં, આવ્યા ચોથે દિવસ વરતાલ...૦૧

ચોપાઈ :

વરતાલના પાદરમાંય, મુકુંદાનંદજી મળ્યા ત્યાંય;
તે જતા હતા મજ્જન કાજ, નમી પુછ્યું અહો વર્ણિરાજ...૦૨

કહો ક્યાં છે શ્રીધર્મકુમાર, સુણી વર્ણિએ કીધો ઉચ્ચાર;
મને પૂછશો નહિ તેહ વાત, ભલા થૈને ચાલ્યા જાઓ ભ્રાત...૦૩

કહી એમ ચાલ્યા ગયા જ્યારે, નાજે ભક્તે વિચારિયું ત્યારે;
મુકુંદાનંદથી હરિરાય, ક્યાંઈ જુદા પડીને ન જાય...૦૪

જેમ દેહ ને દેહની છાય, તેમ શ્રીહરિને વર્ણિરાય;
કદી જાય નહિ જુદે સ્થાન, માટે છે આ સ્થળે ભગવાન...૦૫

રામદાસની પર્ણકુટીએ, પુછ્યું જૈને તે નાજે જોગીએ;
તેણે કાન આડા હાથ ધર્યા, નાજો જોગિયો ત્યાં થકી ફર્યા...૦૬

પગી જોબનને ઘેર ગયા, જવા મેડીએ તત્પર થયા;
એક ભક્ત હતો એહ સ્થાન, તેણે કાઢ્યા કરી અપમાન...૦૭

ગામમાં વિચરી ઘણે ઠાર, પૂછ્યા શ્રીહરિના સમાચાર;
પણ ક્યાંઈ ખબર નવ પડી, ત્યારે મનમાં વિચાર્યું તે ઘડી...૦૮

હવે તો કોઈને ઘેર જઈ, રહું તેહનો કિંકર થઈ;
ઘણા દિવસ તપાસીશ જ્યારે, શ્યામની સૂધ પામીશ ત્યારે...૦૯

જાણ્યા એક પગી જગમાલ, તેને ઘેર ગયા તતકાળ;
કહ્યું ચાકર રાખો તો રહું, અન્ન ને વસ્ત્ર કેવળ લહું...૧૦

જગમાલે કહ્યું તેહ ઠામ, કહો શું કરી જાણો છો કામ;
નાજો ભક્ત કહે શું વખાણું, આટલાં કામ હું કરી જાણું...૧૧

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

ઘોડાં ઉન્મત્ત હોય તોય વશ તો હું તર્ત તેને કરું,
આવે શત્રુ અનેક તોય લડતાં પાછી ન પાની ધરું;
ચોકી રાત્રિ દિને કરું પણ મને નિદ્રા નથી આવતી,
સ્વેચ્છા માસ સુધી જ ચાકરિ કરું ઝાઝી નથી ફાવતી...૧૨

ચોપાઈ :

એવી સાંભળીને હુશિયારી, રાખ્યા ઘોડાં સુધારવા ભારી;
ઘોડાંને ખેલવે ભલી ભાતે, જાગી ચોકી કરે વળી રાતે...૧૩

પગી જોબનની મેડીમાંય, કોણ આવે અને કોણ જાય;
તેની રાખે ખબર દિન રાત, પૂછે બહુ જનને વળી વાત...૧૪

એમ કરતાં ઘણા દિન ગયા, પ્રભુ તોય પ્રસિદ્ધ ન થયા;
પણ જાણિ લીધું કોઈ પેર, પ્રભુ છે પગી જોબન ઘેર...૧૫

નાજે ભક્તે વિચારિયું ચિત્તે, લઈ જાઉં પ્રભુને શી રીતે;
રાતે ઉપાડીને લઈ જાઉં, તો હું **ચાહન**[1] ચોર ગણાઉં...૧૬

કરી જોર પેસું એના ઘરમાં, યુદ્ધ થાય તો આ અવસરમાં;
એક દિવસ પગી જગમાલે, કહ્યું વચન વિશેષ વહાલે...૧૭

પગી જોબનને ઘેર જાઓ, મેડી ઉપર જૈ ભેળા થાઓ;
કહો મારા કહીને પ્રણામ, આંહિ આવો તમારું છે કામ...૧૮

નાજો ભક્ત સુણી રાજી થયા, પગી જોબનને ઘેર ગયા;
મેડીએ ચડવા માડ્યું ધાઈ, આવ્યા રોકવા કરીમભાઈ...૧૯

નાજો ભક્ત કહે કોણ તું છું, જગમાલનો ચાકર હું છું;
જતાં કોણ મને અટકાવે, કરું યુદ્ધ આડો કોઈ આવે...૨૦

શ્રીજીએ સાંભળી તકરાર, થયા પોતે પ્રસિદ્ધ તે વાર;
નાજાભક્તને પાસે બોલાવ્યા, કહ્યું ક્યારે તમે આંહીં આવ્યા...૨૧

ગઢપુરના કહો સમાચાર, સુખી છે નૃપનો પરિવાર;
નાજોભક્ત કહે શિર નામી, સર્વ જાણો છો અંતરજામી...૨૨

તોય પૂછો છો શ્રીજગદીશ, ત્યારે વાત **જથાર્થ**[2] કહીશ;

૧.પ્રસિદ્ધ; ઉઘાડો ૨.જેવી છે તેવી જ

થયા છો આપ દૂરનિવાસી, દુર્ગપુરના જનો છે ઉદાસી...૨૩

વૈતાલીય : કરુણારસવર્ણન :

ઘનશ્યામ તમે સુજાણ છો, જન કેરા પ્રિય જેમ પ્રાણ છો;
પ્રભુ જે દિન દૂર જૈ રહ્યા, જન સૌ જીવ વિના તહાં થયા...૨૪

અતિ પ્રીત કરી અહો હરી, મનવૃત્તી જનની હરી ખરી;
પછી ત્યાગ કરી ખસી જવું, ન ઘટે નાથ દયા વિના થવું...૨૫

જળથી દૂર મત્સ્ય જો પડે, અતિ પીડા થકી તેહ તફડે;
ગઢપૂરનિવાસી જે સહુ, દુઃખિ છે નાથ વિજોગથી બહુ...૨૬

જનવલ્લભ ક્યાં જઈ વસ્યા, નથિ સંદેશ તહાં મળ્યા કશા;
પ્રભુ પત્ર નહીં લખાવિયો, અતિશે કેમ અભાવ આવિયો...૨૭

મળશે કહિં પ્રાણના પતી, નથિ એકે દિશ કોઈ સૂજતી;
જન સૌ મનમાં મુંઝાય છે, દગ આંસૂ વહિયાં જ જાય છે...૨૮

હરિ હે હરિ હે હરિ કહે, દિન ને રાત્રિ ઉદાસ સૌ રહે;
પ્રભુને મળવાની આશથી, તન રાખે ન જિવે નિરાશથી...૨૯

જન કોઈ અરણ્યકૂપમાં, ધરિને જાય જ એવી ઊપમા;
પ્રભુજી તમને કહે સહુ, વળતી વાત વિશેષ શી કહું...૩૦

વિરહાગ્નિ દિલે વધ્યો અતી, સુખ કે શાંતિ કદી થતી નથી;
અતિ તે દુઃખ શી રિતે સહે, મરવાનું મનમાં સદા ચહે...૩૧

પ્રભુ જે દિનથી દુરે ગયા, દુખિયાં છે લલિતા તથા જયા;
જળ અન્ન દિધાં અરે તજી, પણ છે પ્રાણ શરીરમાં હજી...૩૨

નથિ લોહિ શરીરમાં રહ્યું, **ત્વક**[૧] અસ્થી તન પાંજરું થયું;
દિલમાં જરિ જો દયા ધરો, સુખદાતા ગઢપૂર સંચરો...૩૩

૧.ચામડી

ચોપાઈ :

વાલે વચન એવાં સુણ્યાં જ્યારે, આંખ્યમાંથી વહ્યાં આંસુ ત્યારે;
કહ્યું બંધ રાખો એહ વાત, સુણી સહન થતી નથી ભ્રાત...૩૪

મને વાલા છે ગઢપુરવાસી, પણ જોવાને પ્રેમ તપાશી;
આંહિ ગુપ્ત રહ્યો છું હું આવી, સ્થિતિ તેની તમે સંભળાવી...૩૫

પ્રેમ તેઓના મનમાં છે જેવો, મારો પ્રેમ તેના પર તેવો;
તેઓ અર્થે મેં અવતાર ધર્યો, સદા વાસ મેં ત્યાં આવી કર્યો...૩૬

કરે ભજન જે ભાવથી મારું, તેને હું કદિએ ન વિસારું;
પછી શ્રીજીએ પત્ર મગાવ્યો, લખાવી ગઢપુર મોકલાવ્યો...૩૭

તેમાં સર્વ લખ્યા સમાચાર, વળી એમ લખાવ્યું તે વાર;
ધર્મપુર જવા ધાર્યું છે અમે, માટે તૈયાર થૈ રહો તમે...૩૮

બિજો પત્ર મોકલિએ જ્યારે, ધર્મપુર તમે આવજો ત્યારે;
દુર્ગપુર મોકલ્યો એવો પત્ર, તેથી શાંતિ થઈ કાંઈ તત્ર...૩૯

ત્યાં તો આવ્યા ડભાણના દાસ, કહ્યું ચાલો અમારે નિવાસ;
તેની જોઈ અતિ ઘણી તાણ, દીનબંધુ પધાર્યા **ડભાણ**...૪૦

તેના પૂર્ણ મનોરથ કરી, **વરતાલ** આવ્યા વાલો ફરી;
થયા પોતે પ્રસિદ્ધ પરેશ, એવી વાત ચાલી દેશોદેશ...૪૧

તેથી સત્સંગિયો તથા સંત, આવે દર્શન કરવા અનંત;
રામદાસની ઝુંપડી પાસ, સભા નિત્ય સજે અવિનાશ...૪૨

સાધુ ઉતારામાં ન સમાય, આમલે તે ઉતરવાને જાય;
એવું દેખી બોલ્યા સુખદાઈ, રામદાસ સુણો તમે ભાઈ...૪૩

મને વરતાલમાં બહુ ગમે, માટે આવું છું હું બહુ સમે;
થાય છે સભા આમલા પાસ, આંહિ તો પડે છે સંકડાશ...૪૪

સાધુ ગામમાં પણ ઉતરે છે, બહુ અડચણ તેથી પડે છે;
માટે જગ્યા વિશાળ જો થાય, ઉપજે સુખ સૌને સદાય...૪૫

એવી વાત સુણી રામદાસે, તેડ્યા સર્વ પટેલોને પાસે;
બાપુજી તથા રણછોડદાસ, ભાઈબા પ્રભુના ભલા દાસ...૪૬

ધોરીભાઈ અને જીવાભાઈ, દલાભાઈ ને શામળભાઈ;
નરસી ને નરોત્તમદાસ, લાલદાસ ને ભાઈજીદાસ...૪૭

જોરાભાઈ તથા ગલાભાઈ, પ્રભુદાસ તથા દલાભાઈ;
વસનદાસ ને રાયજીદાસ, શવદાસ નારાયણદાસ...૪૮

પગી જોબન સુંદર પગી, એહ આદિક આવ્યા ઉમંગી;
દરિયા જેવા દિલના ઉદાર, રાજા કર્ણ જેવા તો દાતાર...૪૯

કર્યા પ્રેમે પ્રભુને પ્રણામ, બેઠા સ્થિર થઈને તેહ ઠામ;
રામદાસે તે વાત સુણાવી, સુણી સર્વ જનોને તે ભાવી...૫૦

વાણી બોલ્યા પટેલો વિચારી, આંહિ જગ્યા ઘણી છે અમારી;
અમે તન મન ધન સોંપ્યાં તમને, હવે પૂછવાનું શું છે અમને...૫૧

જગ્યા જેટલી જોઇએ આજ, સુખે રાખો શ્રીજીમહારાજ;
ધન્ય ભાગ્ય અમારું ગણાશે, આંહિ ભજન પ્રભુજીનું થાશે...૫૨

પુત્ર પૌત્ર આદિક જે અમારા, સતસંગી રહેશે તે સારા;
આખા કુળનો થાશે ઉદ્ધાર, અહો ભાગ્ય અમારાં અપાર...૫૩

પછી જગ્યાનો લેખ કરીને, હેતે હાથમાં આપ્યો હરિને;
પ્રભુજી થયા તેથી પ્રસન્ન, કહ્યું ધન્ય તમે હરિજન...૫૪

પછી વાલાએ ચિત્ત વિચારી, ધર્મપુર જવા કીધી તૈયારી;
રામદાસને કહે વૃષલાલ, અમે ચાલશું આંહિથી કાલ...૫૫

ધર્મપુર જવા ધાર્યું છે અમે, રહેજો વરતાલમાં તમે;

મુક્તાનંદાદિ હોય જે ગામ, તેને તેડાવી લેજો આ ઠામ...૫૬

સૌને મોકલજો ધર્મપુર, ત્યાં છે તેઓનું કામ જરૂર;
શ્યામે સાથે લીધા જેહ જન, કહું તેહનાં નામ પાવન...૫૭

નાજો જોગિયો કરીમભાઈ, ભગુજી આદિ આવિયા ચાઈ;
પગી જોબન સુંદર તખો, જુસજી પણ તેહ સરખો...૫૮

પગી બેચરને પગી ખોડો, ગલો પણ પગી ગુણમાં ન થોડો;
પગી ભક્ત ભવાન છે જેવા, બામણોલીના આસજી એવા...૫૯

એહ આદિ પગી શૂરવીર, લીધા સંઘાથે શ્યામશરીર;
થોડા સંત તથા બ્રહ્મચારી, સાથે લૈ વિચર્યા સુખકારી...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

વૃતપુર થકિ ભક્તિધર્મલાલ, ધરમપુરી પ્રતિ ચાલિયા દયાળ;
અજર અમર એક ઈષ્ટ એહ, શુભ સરવેનું કરો સદૈવ તેહ...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયપુરાત્ ધર્મપુરપ્રતિવિચરણનામ પંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૦॥

પૂર્વછાયો :

સંત સખા પાર્ષદ લઈ, **વરતાલથી** વિચર્યા નાથ;
ધર્મતનુજ ધર્મપુર જવા, ચાલ્યા તેહ સુણો શુભ ગાથ...૦૧

વિશ્વપતી બેઠા વેલ્યમાં, **ગાના** ગામ ગયા જગતાત;
ત્યાંથી **બોચાસણ** જઈ પ્રભુ, રહ્યા વિમાનિયે કુવે રાત...૦૨

કુવો તે તો કાશીદાસનો, તેણે દીધી રસોઈ તે ઠામ;
ભાતું વળી સુખડી તણું, આપ્યું સર્વને મારગ કામ...૦૩

પ્રભુજી ત્યાં થકી પરવર્યા, ગયા **ચૂવા** ને **રુંદેલ** ગામ;
દર્શન દઈ નિજદાસને, રહ્યા સીમમાં જૈ ઘનશ્યામ...૦૪

પદ્મનાભાનંદ સ્વામિએ, તેહ ગામમાં કરીને પ્રવેશ;
આણ્યું ઉત્તમ દૂધ ગાયનું, પ્રેમે પાન **કર્યું**[૧] પરમેશ...૦૫

શેષ પ્રસાદી દૂધની, આપી પાર્ષદને કરી પ્રીત;
ઝારોળે ગામ ગયા પ્રભુ, ત્યાંથી **સિંહવે** સંત સહીત...૦૬

ત્યાંથી ગયા પ્રભુ **ગાજણે**, ત્યાંના રાયે કર્યું સનમાન;
ત્યાંથી મહી નદી ઉતર્યા, બેસી હોડી વિષે ભગવાન...૦૭

રાખ્યા લાંબા પગ લટકતા, નદી નીરે ભીંજાયા તેહ;
ઉંડો મરમ એહ વાતનો, જન જાણે સમાધિસ્થ જેહ...૦૮

હતો **ઉદકનો**[૨] ઉભરો, સરિતાનો શમ્યો તેહ વાર;
આતુરતા અંતર તણી, શમે જેમ ભેટ્યે ભરતાર...૦૯

સામે તટે ભાઠામાં જઈ, લીધાં વંતાક સુંદર જોઈ;
ગાજણાના નરપતિ તણું, સીધું હતું તે કીધી રસોઈ...૧૦

સંઘ સહિત શ્રીહરિ જમ્યા, આવ્યો એક ભીખારી બાળ;
અન્ન માગ્યું અતિ કરગરી, કહે ભક્તોને દીનદયાળ...૧૧

અન્ન આપો ભાઈ એહને, સુણી કોઈ બોલ્યો જન એમ;
મત્સાહારી જેવો માનવી, અન્ન આપીયે એહને કેમ...૧૨

પ્રભુએ બાળને પુછિયું, **જળડોડી**[૩] તું ખા કે ન ખાય;
તે સુણી બાળકે ના કહી, ત્યારે દાસને કહે હરિરાય...૧૩

ઉપજાતિ : અન્નદાન વિષે :

સ્વધર્મિ કે જો પરધર્મિ ભાસે, તથાપિ ભૂખ્યો દુખિયો જણાશે;

૧.પીધું ૨.પાણીનો ૩.માછલી

તો દુઃખ તેનું દિલ ધારિ લેવું, સ્વશક્તિ તુલ્યે જળ અન્ન દેવું...૧૪

પાપી દિસે કે જન પુણ્યશાળી, કસાઇ ચાંડાળ કુપાત્ર ભાળી;
જો તેહ ભૂખ્યો દુખિયો જણાય, તો અન્ન દીધા થકી પુણ્ય થાય...૧૫

દેશી વિદેશી હરકોઇ નાતે, સ્વમિત્ર કે શત્રુ મનુષ્ય જાતે;
જો કોઈ ભૂખ્યો દુખિયો જણાય, તો અન્ન આપ્યે પ્રભુ રાજી થાય...૧૬

કરે ઘણું કાંચન દાન કોઇ, દે મોતિ માણિક્ય ઉદાર હોઈ;
આપે ભરેલા ધનના નિધાન, નહીં નહીં અન્ન સમાન દાન...૧૭

જો અન્ન આપે જન કીર્તિ પામે, જો અન્ન આપે બહુ પુણ્ય જામે;
જ્યારે જુવે છે જન અન્નદાતા, સૃષ્ટિ ગણે સાર્થક આ વિધાતા...૧૮

ન કૃષ્ણના નામ સમાન નામ, ન ધામ જેવું ગઢપૂરધામ;
ન તીર્થ ઉન્મત્તનદી સમાન, નહીં નહીં અન્ન સમાન દાન...૧૯

ભલે કરે કોટિક જજ્ઞ કોઈ, ભલે વળે તીર્થ સમસ્ત જોઈ;
ભલે ભણે સાર્થક સામગાન, છે શ્રેષ્ઠ એ સર્વથિ અન્નદાન...૨૦

હરેક ભૂખ્યો જન કોઇ હોય, દેખાય દુઃખી તન માંહિ તોય;
જેને દિલે કાંઈ દયા ન આવે, તે જાતિ તો રાક્ષસની કહાવે...૨૧

ચોપાઈ :

એવાં વાલાનાં સુણી વચન, આપ્યું પાર્ષદે તેહને અન્ન;
બિજે દિન વિચર્યા ગિરધારી, ગયા ગોવિંદ ગામ **ચોકારી**...૨૨

કાનવા ગામ થઈ સાક્ષાત, **ગવાસદ** જઇને રહ્યા રાત;
ગયા **સોખડે** સુંદર શ્યામ, નદી ઢાઢર છે જેહ ઠામ...૨૩

એક આંબાનો વૃક્ષ નિહાળી, ઉતર્યા તહાં શ્રીવનમાળી;
ભાળી ત્યાં વેરાગીની જમાત, તેને વસ્ત્ર દિધાં ભલી ભાત...૨૪

પ્રાંતના લોકની બુદ્ધિ સારી, થવા શ્રીજીએ વાત વિચારી;

જાણ્યું મારી પ્રસાદીને ખાય, બુદ્ધિ તેહની પાવન થાય...૨૫

નાજા જોગિયાને કહે નાથ, ભુખ્યો છે સહુ સંતનો સાથ;
સોખડા ગામ માંહિ સિધાવો, ત્યાંથી વેચાતી ખીચડી લાવો...૨૬

નાજો ભક્ત સુણી શબ્દ એવા, ગયા ગામમાં ખીચડી લેવા;
દાળનો ગંજ દીઠો દુકાને, ભાવ પૂછ્યો તેનો વાણિયાને...૨૭

હતી લેવાની જેટલી તેહ, મૂલ આપી અને લીધી એહ,
વળી એ જ રીતે ચોખા લઈ, મુક્યા શ્રીજીની આગળ જઈ...૨૮

માવે મુઠી ભરી દાળ લીધી, નિજ કેરી પ્રસાદી તે કીધી;
નાજા ભક્તને પૂછે કૃપાળ, કહો કેટલી છે તહાં દાળ...૨૯

નાજો ભક્ત બોલ્યા તેહ વાર, દાળ સો મણનો છે અંબાર;
કહે શ્રીજી નથી સારી દાળ, તેમાં પાછી નાખો તતકાળ...૩૦

આથી સારી બિજી દાળ લાવો, તમે ગામમાં તરત સિધાવો;
નાજે ભક્તે જઈ કર્યું તેમ, તેનો મર્મ જાણે જન કેમ...૩૧

સુણો ભૂપ અભેસિંહભાઈ, દાળ તે પ્રગણામાં વેચાઈ;
જે જે જન તણા પેટમાં ગઈ, બુદ્ધિ તેહની પાવન થઈ...૩૨

વધ્યો તેથી ઘણો સતસંગ, કરે એવાં ચરિત્ર શ્રીરંગ;
ધરી આ અવસર અવતાર, કીધા જીવ અનેક ઉદ્ધાર...૩૩

સોખડેથી બિજે દિન શ્યામ, ગયા ગુણનિધિ **માતર** ગામ;
બોલ્યા પાર્ષદ સાથ શ્રીરંગ, નથી આ પ્રાંતમાં સતસંગ...૩૪

કરે લોક ઉપાધિ આ ઠામ, પુછે તો ન લેશો મુજ નામ;
ગયા માતરની પાસે જ્યાંય, મળ્યો એક ગરાશિયો ત્યાંય...૩૫

તેણે પાર્ષદને પુછી વાત, કહો આ છે કેનો સંઘ ભ્રાત;
ત્યારે પાળે કહ્યું તેહ ઠામ, એ છે શેઠ ગોવિંદજી નામ...૩૬

હતો સંઘ વિષે દ્વિજ કોઈ, તેને પૂછિયું પંડિત જોઈ;
કહો કોણ શ્રીમંત છે એહ, સુણી બોલિયો બ્રાહ્મણ તેહ...૩૭

રથચક્રપ્રબંધ : અનુષ્ટુપ શ્લોક :

તે સદા સુખ દે છે તે, તે છે દેવાધિદેવ તે;
તે વદે વાત માને તે, તેને માને સ્વદાસ તે...૩૮

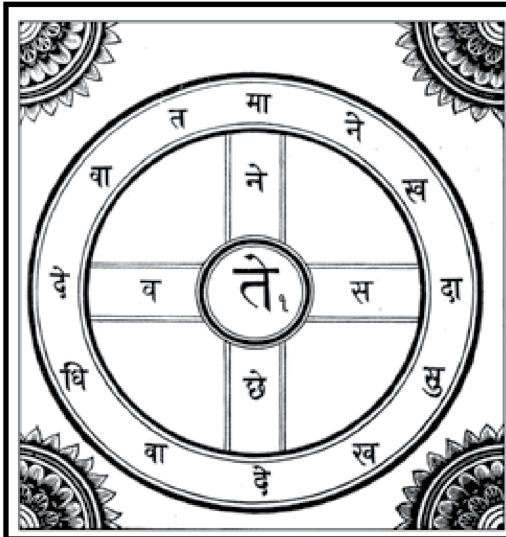
ચોપાઈ :

સુણી સમજ્યો ગરાશિયો ઉર, કોઈ મોટા પુરુષ છે જરૂર;
નમ્યો શ્રીહરિને પદે આવી, બેય કાકડી ભેટ ધરાવી...૩૯

વળિ વિનયથી વચન ઉચાર્યું, સારું કરજો મહારાજ મારું;
તેથી રાજી થયા ભગવાન, દીધું મનવાંછિત વરદાન...૪૦

ત્યાંથી સંચરિયા સંત સાથ, **દોરા** ગામે ગયા દીનનાથ;
જીજીભાઈ પટેલ તે ઠામ, વળી વિપ્ર રુડા કાશીરામ...૪૧

रथचक्रप्रबंध



તેણે રાખ્યા પ્રભુને ત્યાં રાત, ભલી આપી રસોઈ પ્રભાત;
જમીને ચાલિયા જગતાત, રહ્યા **ટંકારિયે** જઈ રાત...૪૨

જોઇ પાદરમાં વડ સારો, કર્યો ત્યાં હરિકૃષ્ણે ઉતારો;
દોરા ગામના દ્વિજ કાશીરામ, લાવ્યા દુધપુરી તેહ ઠામ...૪૩

જમ્યા તે પરમેશ્વર પ્રીતે, ચાલ્યા ત્યાંથી પછી રુડી રીતે;
ગામ હળદરના હરિજન, દીધું તેઓને જૈ દરશન...૪૪

જાડેસર ગયા જગદાધાર, આવ્યાં દરશને બહુ નરનાર;
રેવાપાર[૧] જવા ધરિ ભાવ, કહ્યું નાવિકને લાવો નાવ...૪૫

સુણી નાવિક નાવ ત્યાં લાવ્યા, ખભે તેડિ પ્રભુ પધરાવ્યા;
લઈ પાર્ષદ ને લઈ સંત, સામે પાર ગયા ભગવંત...૪૬

નાવિકે ખભા ઉપર ધાર્યા, નાવમાંથી પ્રભુને ઉતાર્યા;
કૃપાનાથે કૃપા બહુ કીધી, પ્રસાદી તેને શેલાની દીધી...૪૭

બોરભાઠામાં જૈ બળવંત, ઉતર્યા ભલે સ્થળ ભગવંત;
જાડેસરના આવ્યા હરિજન, કરવા પ્રભુનાં દરશન...૪૮

ભક્ત આવ્યા ભરુચના વાસી, નિરખ્યા નજરે અવિનાશી;
આપી તેઓએ ત્યાં તો રસોઈ, આપ્યાં વંતાક સુંદર જોઈ...૪૯

જમી ત્યાંથી ચાલ્યા સંત જોડે, ગિરધારી ગયા **ગરખોડે**;
સિંધવાઈનો ચોતરો સારો, જોઇ ત્યાં જઈ કીધો ઉતારો...૫૦

ગામના લોક ઉચર્યા એમ, **ચોરે**[૨] માતાને ઉતર્યા કેમ?
સુણી ઉચર્યા શ્રીવનમાળી, દેવી છે અમારા ઘરવાળી...૫૧

અમારે ઘેર ઉતર્યા અમે, જેમ નિજ ઘરમાં રહો તમે;
વાલે ઉચ્ચારી એવાં વચન, ખેંચ્યાં સર્વે મનુષ્યનાં મન...૫૨

૧.નર્મદાને સામે કાંઠે ૨.રામજી મંદિરે

એમ પ્રગટ પ્રતાપ જણાવ્યો, દૈવીને સતસંગ કરાવ્યો;
લોકે ઘાસ આપ્યું પશુ કાજે, વાળુની ના કહી મહારાજે...૫૩

સવારે ઉઠી સંચર્યા શ્યામ, **અંકલેશ્વર** આવિયું ગામ;
ભાતું ત્યાંથી લઈને વિચરિયા, જૈને ગામ **ઉમરવાડે** ઠરિયા...૫૪

કર્યું સ્નાન તળાવમાં ત્યાંય, જમ્યા ભાતુંય તે સ્થળમાંય;
પાનોલી ને **આથૂરણ** ગામે, દીધાં દાસને દર્શન શ્યામે...૫૫

નદી કીમ કૃપાળુ ઉતરિયા, **કીમચોકિયે** જૈ રાત ઠરીયા;
પછી **કારેલી સાયણ** ગામ, ગામ **ગોપા** ને **ભરથાણું** નામ...૫૬

ત્યાંના દાસોને દર્શન દૈને, રાત્ય **કાહોરમાં** રહ્યા જૈને;
ભાનુ ઉગ્યે જઈ ભગવાન, કર્યું તાપી સરિતામાં સ્નાન...૫૭

ઉપજાતિ :

અપાપિ કે પાપિ જનો તથાપિ, તાપી વિષે સ્નાન કરે સદાપિ;
પાપી જનો જે અઘ જાય આપી, સ્પર્શે પ્રભૂ તાપી થઈ અપાપી...૫૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરમપુર જતાં ધરાધરેશ, કરિ બહુ દેશ વિદેશમાં પ્રવેશ;
હરિજન નિજના કર્યા હજારું, અઘહર એહ કરો અમારું સારું...૫૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધર્મપુરમાર્ગે તાપીનદીપ્રત્યાગમનનામૈકપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૧॥

પૂર્વછાયો :

સુરતના સતસંગિને, નિજ દૈને દર્શન દાન;
ઉધને જઈને ઊતર્યા, ભવમંદિરમાં ભગવાન...૦૧

ચોપાઈ :

અનોપમ નામનો બ્રહ્મચારી, હતો ત્યાં શિવપૂજનકારી;
તેણે શ્રીહરિનું સનમાન, શુભ રીતે કર્યું તેહ સ્થાન...૦૨

ભાઈજી નામે બ્રાહ્મણ એક, વદ્યો વાણી ધરીને વિવેક;
મારે ઘેર રસોઈ હું આજ, કરાવું તે જમો મહારાજ...૦૩

કૃપાનાથે તેને કહ્યું ત્યારે, વર્તમાન તમે ધર્યાં ક્યારે;
કહે વિપ્ર સુણો પ્રભુ પ્યારા, નથી નિયમ તમારા મેં ધાર્યા...૦૪

શિષ્ય સુરતમાં છે તમારા, તેમાં મિત્ર ઘણાક છે મારા;
તેથી તેના સમાગમ થકી, પ્રભુ જાણું છું તમને હું નકી...૦૫

પધારીને પછી તેને ઘેર, પ્રભુ થાળ જમ્યા રુડી પેર;
સંતમંડળ સહિત ઉમંગી, આવ્યા સુરતના સતસંગી...૦૬

ચડાવ્યા હરિને પુષ્પહાર, ધરી અંતરે પ્રેમ અપાર;
બરફી તણી માટલી ભરી, ભક્ત પ્રત્યેકે ભેટ તે કરી...૦૭

હતું બોરડીનું ઝાડ જ્યાંય, બાંધ્યો હરિજને હિંડોળો ત્યાંય;
પ્રભુને તે વિષે પધરાવ્યા, ઝાઝો પ્રેમ ધરીને ઝુલાવ્યા...૦૮

સંત હરિજન કીર્તન ગાય, તેની શોભા વરણવી ન જાય;
સતસંગી મળી સહુ સાથ, કરી હેતે સ્તુતી જોડી હાથ...૦૯

ઉપજાતિ :

અહો અહો ભાગ્ય પ્રભૂ અમારાં, પામ્યા અમે દર્શન જે તમારાં;
જો સાધનો કોટિ જુગે કરાય, તમારું તો દર્શન કાંઈ થાય...૧૦

ઉત્તરાર્ધગતાગતભેદ :

મુનીન્દ્ર મોટા મળિને અનેક, તે પામવાને તમને જ એક;
યદા સજે યજ્ઞ યજે સદાય, યથાર્થતા કૃત્ય કૃતાર્થ થાય...૧૧

અમે નથી સાધન કાંઇ કીધાં, દયા કરી દર્શન તોય દીધાં;
એ તો ઘણો પાડ પ્રભૂ તમારો, નહીં કદાપી વિસરે વિસાર્યો...૧૨

ચોપાઈ :

ઉચ્ચરી એમ કીધા પ્રણામ, રીઝી બોલિયા સુંદરશ્યામ;
ધન્ય છો સતસંગી સમાજ, મારા ભક્ત અનન્ય છો આજ...૧૩

હવે અસ્ત થવા આવ્યો સૂર, અને ઘર છે તમારાં દૂર;
માટે સૌ નિજ ઘેર સિધાવો, ભાવ રાખજો આવો ને આવો...૧૪

અતિ આગ્રહ નાથનો જોઈ, સતસંગી ઉઠ્યા સહુ કોઈ;
પણ ઘર ભણી પગ ન ભરાય, પ્રભુમાં મનવૃત્તિ તણાય...૧૫

આઘા પાછા બેઠા ક્યાંઈ જઈ, ધુન્ય આરતિની વેળા થઈ;
કીધી સંતોએ આરતિ ધુન્ય, એકે એકે આવ્યા હરિજન...૧૬

મહારાજે જાણ્યું મનમાંઈ, કોઈને ન કહ્યું પણ કાંઈ;
માટલી બરફીની મગાવી, પ્રસાદિ સર્વને વહેંચાવી...૧૭

આતમાનંદ સ્વામિને હાથે, વહેંચાવી પ્રસાદી તે નાથે;
જગ્યાના બ્રહ્મચારીને ઘણી, પ્રસાદી આપી બરફી તણી...૧૮

પછી ચાલવાનું બોલ્યા નાથ, હરિભક્તે કહ્યું જોડી હાથ;
આપવી છે રસોઈ અમારે, જમી ચાલવું કાલ તમારે...૧૯

બોલ્યા શ્યામ સુણી એવી વાત, અમે ચાલશું પાછલી રાત;
રહેશે સંતમંડળ નકી, જમી આવશે પાછળ થકી...૨૦

સમૈયો ધર્મપુર થશે સારો, લઈ આવજો સંઘ તમારો;
સંત પ્રત્યે બોલ્યા મહારાજ, જમી ચાલજો સંતસમાજ...૨૧

અમે આગળ જૈને રોકાશું, આપણે સહુ ત્યાં ભેળા થાશું;
ભૂમિ આ છે ભયંકર પુરી, નવ ચાલશો વેળા અસુરી...૨૨

વસે હિંસક વનચર વનમાં, તે તો આવી પીડા કરે તનમાં;
ભક્તિ યોગ્ય અમૂલ્ય છે દેહ, માટે સાચવી રાખવો તેહ...૨૩

જાણી જોઈ મૃત્યુમુખે જાય, તે તો આત્મહત્યારો ગણાય;
વેરાગીરૂપે અસુર ફરે છે, સંતને તે તો પીડા કરે છે...૨૪

સંપી ચાલજો સહુ મળી સંગે, એકલા રહેશો નહીં અંગે;
બે બે સંતની જોડ બંધાય, અન્યોઅન્યની ખબર રખાય...૨૫

કોઈ માંદો પડે એક જ્યારે, બીજો ચાકરી તે કરે ત્યારે;
રસ્તે એક પાછળ રહી જાય, તેનિ થાય બિજાને ચિંતાય...૨૬

જોડ હોય ન બીજાની જેને, ઝાઝામાં કોણ સંભાળે તેને;
માટે આ વાત અંતરે ધરજો, મારી આજ્ઞા સદા અનુસરજો...૨૭

સંત બેય જુવાને જુવાન, જોડ કરવી નહીં કોઈ સ્થાન;
વૃદ્ધ સાથે જુવાન જોડાય, ત્યારે તેનો ધરમ સચવાય...૨૮

મનની રીત છે વિપરીત, બરાબરિયા સાથે કરે પ્રીત;
મનનું ગમતું તજી દેવું, રાખે સદ્‌ગુરુ તેમ રહેવું...૨૯

એવી એવી શિખામણ સારી, ઘનશ્યામે ઘણીક ઉચ્ચારી;
સુણી સંતોએ દિલ ધરી લીધી, કરી મનમાં મનન દૃઢ કીધી...૩૦

વાલે શયન કર્યું થોડી વાર, થયા પાછલી રાતે તૈયાર;
સખા પાર્ષદને લઈ સાથ, **ઉન** ગામ ગયા મુનિનાથ...૩૧

ગયા **ભેંસાન** થઈને **સચીન**, ત્યાં તો દોઢ પ્રહર ચડ્યો દિન;
પોસરા ગામની વાવ્યે જઈ, જમ્યા ભાતું તહાં સ્થિર થઈ...૩૨

ઉધનેથી જમી ચાલ્યા સંત, તેહ વાવ્યે ભેટ્યા ભગવંત;
શ્રીજી સંત સહિત સંચરિયા, નદી મીંઢોળ પાર ઉતરીયા...૩૩

અસુંદરનો આવ્યો વડ જ્યાંય, રાત વાસો રહ્યા હરિ ત્યાંય;

મુકુંદાનંદે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૩૪

રાત અરધી ગયા પછી ત્યાંય, બોલી શીયાળ પૂરવમાંય;
બોલી ચીબરી પશ્ચિમ ભણી, શ્યામે સાંભળી વાણી તે તણી...૩૫

પગિ જોબન ને તખો નામ, પૂછે તેહને સુંદરશ્યામ;
વનેચર સ્વર સાંભળી ભ્રાત, તમે જાણો છો શુકનની વાત...૩૬

પગી બોલ્યા સુણો મહારાજ, એક ગ્રંથ છે વસંતરાજ;
પશુ પક્ષી તણા સ્વર થકી, તેમાં શુકન કહેલાં છે નકી...૩૭

સારો સંસ્કૃત છે ગ્રંથ એહ, અમે તો ન ભણ્યા કાંઈ તેહ;
પણ તેહ તણો જેહ સાર, અમે જાણીયે છૈયે લગાર...૩૮

સુણીને કહે કૃષ્ણ કૃપાળ, બોલી ચીબરી બોલી શિયાળ;
કહો કેવાં શુકન તેહ છેય, ત્યારે બોલિયા તે પગી બેય...૩૯

પૂર્વ ઈશાન વચ્ચે સદાય, લોહિ કેરો પ્રવાહ ગણાય;
તહાં બોલિ શિયાળ આ ટાણે, દેખશું લોહી કોઈ ઠેકાણે...૪૦

પછિ પશ્ચિમે ચીબરી બોલી, તેનો ભેદ કહું હવે ખોલી;
વિપ્રનું ઘર પશ્ચિમ માંય, પરુણો આજ ક્ષત્રિ ગણાય...૪૧

માટે માણસને નહિ મારે, ભેદ શુકનનો એવો ઉચ્ચારે;
એમ શુકન જાણે તે બતાવે, પણ મળતું કોઈ સમે આવે...૪૨

સર્વ જાણે છે અંતરજામી, પણ મનુષ્યલીલા કરે સ્વામી;
એમ કરતાં થઈ કાઈ વાર, એક વાઘ આવ્યો તેહ ઠાર...૪૩

તેણે બળદ ઉપર પંઝો માર્યો, કર્યો શ્રીહરિએ ત્યાં હોંકારો;
વાઘ ત્રાસ પામી ગયો નાશી, પગી પ્રત્યે બોલ્યા અવિનાશી...૪૪

તમે શુકન કહ્યાં હતાં જેવાં, આજ તો દીશી આવીયાં એવાં;
ઘણું બળદને લોહી નિકળિયું, કહ્યું એવું શુકન આજ ફળિયું...૪૫

શ્રીજી ત્યાંથી સવારે સિધાવ્યા, **આમરી** ગામ છે તહાં આવ્યા;
નદી પૂર્ણાને ઉતરી પાર, કરી નિત્યક્રિયા તેહ ઠાર...૪૬

નવસારિયે નાથ સિધાવ્યા, **કાછિયાવાડિયે** ત્યાંથી આવ્યા;
કાલીયાવાડી કોલવા ગામ, જોયા જૈ હનુમાન તે ઠામ...૪૭

ગામ **દાંભરવેડસા** જ્યાંય, ત્રિભુવનપતિ સંચર્યા ત્યાંય;
ગયા **ચીખલીયે** રુડી પેર, ઉતર્યા નિછાભાઈને ઘેર...૪૮

કાવેરી નદિમાં કર્યું સ્નાન, આવ્યા ઉતારે શ્રીભગવાન;
ભલા હરિજન ત્યાં હઠિભાઈ, આવ્યા દર્શન કરવાને ધાઈ...૪૯

બેયે સેવા સજી ઘણી સારી, રીઝ્યા તે પર વિશ્વવિહારી;
વાણા[૧] માંહિ વિદાય તે થયા, ધર્મપુત્ર **ધરમપુર** ગયા...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરમવરમ[૨] ધર્મનો દુલારો, ધરમપ્રવર્તક ધર્મ પાળનારો;
ધરમધુર ધરી ધરા પ્રદેશ, ધરમપુરે વિચર્યા અહો ધરેશ...૫૧

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધર્મપુર-પ્રાપ્તનામ દ્વિપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૨॥

પૂર્વછાયો :

જાણ થયું ધર્મપુર વિષે, આવ્યા શ્રીહરિ સહજાનંદ;
ઘર ઘર પ્રતિ તેથી ઘણો, વધ્યો જનમનમાં આનંદ...૦૧

ચોપાઈ :

ભક્ત કુશળકુંવરબાઈ જેહ, આવ્યાં મેનામાં બેસીને તેહ;
વળિ તેહનો **સુજ્ઞ**[૩] પ્રધાન, આવ્યો સન્મુખ આપવા માન...૦૨

૧.પ્રભાત ૨.ધર્મમાં શ્રેષ્ઠ - ધર્મના કવચરૂપ એવા ૩.ચતુર

રાણીપૌત્ર વિજયદેવ નામ, સામા આવ્યા સજી ધુમધામ;
સારા હાથી ઘોડા શણગારી, સજી શોભે એવી અસવારી...૦૩

સાથે સારા સારા સરદાર, રથ પાલખીનો નહિ પાર;
શોભે બેરખ આરબ કેરી, છોડે બંદુકો તે તો ઘણેરી...૦૪

સાથે શોભે છે ડંકો નિશાન, છડિદાર બોલે ગુણવાન;
તેજ કુંવર તણું ઝળમળે, તેના શિર પર ચમર ઢળે...૦૫

એવી છત્ર તણી છબિ છાજે, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે;
કોઈ બખતરિયા ને **પાખરિયા**[1], શસ્ત્ર વિવિધ પ્રકારનાં ધરિયાં...૦૬

ગામથી ગાઉ એક સિધાવ્યા, ત્યાં તો સન્મુખ શ્રીહરિ આવ્યા;
ઉતર્યા વાહનેથી કુમાર, દંડવત નમિયા તેહ ઠાર...૦૭

બાઈ શ્રીહરિને પગે લાગ્યાં, ઉર હરખી આશીર્વાદ માંગ્યા;
ભલે આવ્યા તમે ભગવાન, દયાથી દીધું દર્શનદાન...૦૮

એવા સ્નેહના શબ્દ ઉચ્ચારી, છબી અંતરે લીધી ઉતારી;
હાથી ઉપર હરિને બેસાર્યા, સંતને ગજ રથ પર ધાર્યા...૦૯

છત્ર શ્રીહરિને શિર છાજે, હેમકળશ તે ઉપર બિરાજે;
બેય બાજુયે ચમર થાય, તેની શોભા વરણવી ન જાય...૧૦

ખમા ખમા કહે છડિદાર, કરે કીર્તન સંત ઉચ્ચાર;
એમ પુરમાં પધાર્યા મુરારી, નિરખી હરખ્યાં નરનારી...૧૧

પૌષી દશમ વદી રવિવાર, **ધર્મપુર** ગયા ધર્મકુમાર;
એ તો દિવસ નવાઈનો એવો, જુગોજુગ સમરે જન તેવો...૧૨

જન દર્શન કરવાને ધાય, ભીડ મારગમાં બહુ થાય;
જન સૌ ઉચરે તતખેવ, જય સ્વામિનારાયણ દેવ...૧૩

૧.જેના ઘોડાને પણ બખતર પહેરાવેલા છે તેવા સૈનિકો

શાર્દૂલવિક્રીડિત : અથ ઉલ્લેખાલંકાર :

ભક્તે શ્રીભગવાન જોગિ જતિએ સ્ત્રીએ રતીના પતિ,
દૈત્યે કાળ દયાળ દૈવિ પુરુષે શૂરે સ્વસેનાપતિ;
શૈવે રુદ્રસ્વરૂપ જૈનમતિએ માન્યા મહાવીર છે,
ધાર્યા ધર્મતનૂજને નિરખિને **તુર્કે**[૧] **પિરાન્પીર**[૨] છે...૧૪

ચોપાઈ :

રસ અદ્ભુત હાસ્ય શૃંગાર, ભયાનક કરુણા વીર સાર;
રૌદ્ર શાંત બિભત્સ સ્વરૂપ, ભાળ્યા એવિ રીતે જગ ભૂપ...૧૫

આવી દરબારમાં અસવારી, હવેલી ત્યાં પૂરવ મુખે સારી;
આપ્યો શ્રીજીને તેમાં ઉતારો, હતો સામાન તે વિષે સારો...૧૬

ગાદિ તકિયા ને પ્રૌઢ પલંગ, રંગદાર રુડા નવરંગ;
કાચ તખતા ને ઝુમર **હાંડી**[૩], સિંહાસન ત્યાં રાખ્યાં હતાં માંડી...૧૭

સંત વર્ણી ને પાર્ષદ દાસ, થયો તે સ્થળ સૌનો **સમાસ**[૪];
ખાન પાન મેવા મિષ્ટાન, વસ્તુ સર્વ હતી તેહ સ્થાન...૧૮

કહ્યું જે જોઇએ તેહ લેજો, હોય કાંઈ કમી તો કહેજો;
મુકુંદાનંદ વર્ણીએ થાળ, કર્યો તે જમ્યા જનપ્રતિપાળ...૧૯

જમ્યા સંત તથા જમ્યા પાળા, જમ્યા હરિજન વરતાલવાળા;
નિરખ્યા બાઈએ હરિરાય, તેથી આનંદ ઉર ન સમાય...૨૦

કર્યું વંદન વારમવાર, આવ્યાં પ્રેમનાં આંસુ અપાર;
મળે રાંકને તો રિદ્ધિ જેમ, ભૂલે ભાન ભૂલ્યાં ભાન તેમ...૨૧

જ્યારે ભાન પામી નૃપનારી, સ્તુતિ ગદગદ કંઠે ઉચ્ચારી;
વારે વારે નમાવિયું શીશ, દયાસાગરે દીધી આશીષ...૨૨

૧.તુર્કી લોકોએ ૨.પીરોના પીર ૩.દીવો મૂકી લટકાવવામાં આવતું કાચનું વાસણ ૪.સમાવેશ

પાણિ[1] જોડી કહ્યું પ્રભુ પાસ, વસો આ પુરમાં **ખટ**[2] માસ;
સાધુ સત્સંગિયોને તેડાવો, આંહિ સારો સમૈયો કરાવો...૨૩
સુણી બોલિયા જનસુખદાઈ, તમે સાંભળો સદ્‌ગુણી બાઈ;
કાઠીયાવાડના જન આવે, ભારે ભારે ઘોડાં સંગે લાવે...૨૪
વાટે લાગે ભરુચનું **દાણ**[3], પડે અડચણ એહ પ્રમાણ;
વળી આવે બિજાં બાઈ ભાઈ, વાટે ચોર લુંટે દુખદાઈ...૨૫
બોલ્યાં બાઈ સુણો પ્રભુ તમે, દાણ માફ કરાવશું અમે;
ચોકી મૂકશું રસ્તે સમસ્તે, કોઈ લુંટી શકે નહિ રસ્તે...૨૬
મૂકશું અસવાર ને પાળા, શૂરવીર ભલા શસ્ત્ર વાળા;
એમ આગ્રહ કીધો અતીશે, ત્યારે તેડાવ્યાં જન જગદીશે...૨૭
કહ્યું આતમાનંદને તત્ર, તમે દુર્ગપુરે લખો પત્ર;
ત્યાંથી આવે થોડાં બાઈ ભાઈ, રહ્યાં જે મુજ વિણ અકળાઈ...૨૮
પછી પત્ર લખી મોકલાવ્યો, બાઈને મન મુદ ઉપજાવ્યો;
ઘણો ભાવ છે બાઈને મન, આપે નિત્ય નવાં તે ભોજન...૨૯
સંત દર્શનનો લોભ સાંધી, જમે કાચું પાકું અન્ન રાંધી;
તેથી માંદા પડ્યા સંત ત્યારે, જાણી વાત તે બાઈએ જ્યારે...૩૦
કરવાને રસોઈ તૈયાર, રાખ્યા વિપ્ર રસોઇયા ચાર;
તોય બાઈ રહી તેહ પાસે, કાચી પાકી રસોઈ તપાસે...૩૧
થાય શ્રીહરિને કાજે થાળ, બાઈ તેનીયે રાખે સંભાળ;
જ્યારે ભોજન સંત આદરે, બાઈ દૂરથી દર્શન કરે...૩૨
બાઈ કથન કહાવે તે એવું, સંતે અન્નમાં નીર ન લેવું;
આ તો એવો છે દેશ અમારો, અપચો તેથી તરત થનારો...૩૩

૧.હાથ ૨.છ ૩.જકાત

આપી શ્રીજીએ આગન્યા ત્યાંય, જળ લેવું નહીં અન્નમાંય;
પીરસે સંતને ભગવંત, છબિ જોઈ રાજી થાય સંત...૩૪

એવું જોઇ બોલ્યા મહારાજ, સંત રાજી દીસે સહુ આજ;
ઉંડો અર્થ એ વાક્યનો જેહ, જુદી જુદી રીતે જાણ્યો તેહ...૩૫

બાઈને મન એમ ઉતર્યું, ખટ માસ રહેવાનું ઠર્યું;
તેથી રાજી થયા સહુ સંત, એમ ભાખે છે શ્રીભગવંત...૩૬

પણ સંત તો સમજીયા એવું, ઠર્યું અન્નમાં પાણી ન લેવું;
એથી રાજી થયા સંત આજે, એમ મર્મ કર્યો મહારાજે...૩૭

સ્વાદવશ સહુ સાધુને જાણ્યા, એવું જાણી સાધુ શરમાણા;
સંતે લાજી નીચું જોયું જ્યારે, પ્રભુ તરત પધાર્યા ઉતારે...૩૮

જઈ પોઢી રહ્યા પરમેશ, ઉઠ્યા છ ઘડી દિવસ રહ્યે શેષ;
પછી બેઠા સભા સજી સારી, બેઠા સંત પાળા બ્રહ્મચારી...૩૯

બેઠા સત્સંગી સૌ થઈ સ્વસ્થ, બેઠા ગામના આવી ગૃહસ્થ;
ધર્મ જ્ઞાન સંબંધી ત્યાં વાત, કહી શ્રીહરિએ સાક્ષાત...૪૦

પછી લજ્જા વિષે વૃષલાલે, કહી વાત ભલી તેહ કાળે;
લજ્જાથી પણ ધર્મ રહે છે, લજ્જા ધર્મની પાળ કહે છે...૪૧

ઉપજાતિ : લજ્જા વિષે :

લજ્જા ભલી ધર્મની પાળ જાણો, લજ્જા સદાચાર ગઢ પ્રમાણો;
જો લાજ જેના મનથી ન તૂટે, તો ધર્મ તેનો નહિ છેક છૂટે...૪૨

હાથી પગે સાંકળ બંધ જેમ, છે ચિત્તનું બંધન લાજ તેમ;
જો બંધ તૂટે વહી ક્યાંઇ જાય, ભાલા તણા માર વિશેષ ખાય...૪૩

કુસંગિને જો મન લાજ હોય, ડરે **કુચાલે**[૧] દિલ માંહિ તોય;
જેણે તજી લોક તણી જ લાજ, કહો પછી શું ન કરે કુકાજ...૪૪

૧.ખરાબ ચાલ

લાજે કરીને જન શીલ પાળે, લાજે કરી દુર્ગુણ દૂર ટાળે;
જો લાજવાળા તણિ લાજ જાય, તો મૃત્યુનો તે કરશે ઉપાય...૪૫

લાજે લડીને રણમાં મરે છે, લાજે જ લોભી ધન વાવરે છે;
લાજે લિધેલું ધન પાછું આલે, લાજે જનોનો વ્યવહાર ચાલે...૪૬

લાજે **વદેલું**[૧] નિજ વેણ પાળે, લાજે પિતાનું ઋણ પુત્ર વાળે;
લાજે કરે છે જન કામ સારાં, નારી નરો નિર્લજ તે નઠારાં...૪૭

શરીરની નાડિ સમાન લાજ, જાણો તમે સૌ જનનો સમાજ;
તે હોય ત્યાં સુધી થશે ઉપાય, તે તૂટિ તો આશ નહીં રખાય...૪૮

ભલે સજ્યા સદ્‌ગુણ જો અનેક, લજ્જા વિના નીચ ગણાય છેક;
સર્વાંગથી હોય શરીર સારું, **નાસા**[૨] વિના તેહ દિસે નઠારું...૪૯

ચોપાઈ :

જુઓ સંતોમાં કેવી છે લાજ, એનો દાખલો દીઠો મેં આજ;
સંત જમવા બેઠા હતા જ્યારે, અમે મર્મ કર્યો કાંઇ ત્યારે...૫૦

સૌએ નીચું જોયું શરમાઈ, એ જ છે ધર્મની દૃઢતાઈ;
એવી રીતે સભા નિત્ય થાય, કથા વારતા નિત્ય કરાય...૫૧

હરિ સંતને અર્થે તે બાઈ, બહુ મોકલે મેવા મિઠાઈ;
સાંઠા શેલડીયોના મગાવી, ઘણાં મોકલે ગાડાં ભરાવી...૫૨

રસ શેલડીનો ઘડા ભરી, ક્યારે મોકલે બહુ પ્રેમ કરી;
નવા ગોળનાં ઉત્તમ ભીલાં, ક્યારે મોકલે રુડાં રસિલાં...૫૩

પરગામથી મેવો મગાવે, સંતને અરથે મોકલાવે;
દૂધ દહીં ઘૃત આપે **અઘાત**[૩], ખાંડ સાકરની તો શી વાત...૫૪

જાણે વાવરું જે સંત સારુ, ખરું એટલું છે ધન મારું;

૧.બોલેલું; કહેલું ૨.નાક ૩.પુષ્કળ

આવો અવસર ક્યારે ફરિ આવે, એમ જાણિ જમાડે છે ભાવે...૫૫

ધન્ય કુશળકુંવરબાઈ રાણી, જેની શાસ્ત્રમાં વાત લખાણી;
રાણિયો બહુ થૈ અને થાશે, ગુણ આના હમેશ ગવાશે...૫૬

જ્યાં સુધી શશી સૂર્ય આ ઠામ, રહેશે એનું અવિચળ નામ;
એના વંશમાં જન્મશે જેહ, ભાગ્યશાળી ગણાશે જ તેહ...૫૭

ધન્ય માતપિતા પણ તેનાં, ધન્ય ધન્ય સાસરિયાં જેનાં;
કર્યો બે કુળ કેરો ઉદ્ધાર, ધન્ય ધન્ય એનો અવતાર...૫૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન અવતાર જ્યાં ધરે છે, સ્થિતિ કરિ જે સ્થળ માંહિ તે ઠરે છે;
અવનિ અધિક ધન્ય તે ગણાય, કુળ પણ તેહ પવિત્ર બેય થાય...૫૯

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધર્મપુર વિચરણનામ ત્રિપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૩॥

પૂર્વછાયો :

સુરતના સતસંગીને, મુખે કહ્યું હતું મહારાજ;
સુરતનો સંઘ આવિયો, તેથી દર્શન કરવા કાજ...૦૧

ચોપાઈ :

આનંદાનંદસ્વામી જે આવ્યા, એ જ સુરતનો સંઘ લાવ્યા;
જામો જરિયાનનો સુરવાળ, સારો મુગટ જડાવ વિશાળ...૦૨

કડાં વેઢ વીંટી મોતિમાળા, લાવ્યા શણગાર એવા રૂપાળા;
પ્રભુપદ કરી પ્રેમે પ્રણામ, ભલી ભેટ ધરી તેહ ઠામ...૦૩

જન સૌ કહે એમ વચન, ધન્ય સુરતના હરિજન;

એનો ભાવ પ્રભૂ પર ભારી, એની સમજણને બલહારી...૦૪

જ્યારે જાણ્યું આવ્યો સંઘ સારો, આપ્યો બાઈએ સારો ઉતારો;
ભલાં મોકલ્યાં ભોજન પાન, જાણ્યા સૌ સગાવાલા સમાન...૦૫

એક દિવસ ત્રિજે પોરે ધારી, આવ્યા કુંવર સજી અસવારી;
સજી લાવ્યા સારા હય હાથી, સાથે સરદાર પોતાના સાથી...૦૬

ઘણા પાળા તથા અસવાર, રથ પાલખી શોભે અપાર;
સાથે આરબ બેરખ છાજે, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે...૦૭

કર્યો કૃષ્ણને કુંવરે પ્રણામ, કર જોડીને ઉચર્યા આમ;
હનુમાનનાં દર્શન કાજ, ચાલો સંત સહિત મહારાજ...૦૮

બેસો હાથિયે હે ભગવંત, રથમાં બેસશે બીજા સંત;
કરવા દરશન આપ તણાં, પુરવાસીયો ઈચ્છે છે ઘણાં...૦૯

માટે એવે મિષે મહારાજ, આપો દર્શન સર્વને આજ;
સુણી શ્યામ ઉભા થયા જ્યારે, આવ્યા સુરતના જન ત્યારે...૧૦

કર જોડીને વાણી ઉચારી, વાલા સાંભળો વિનતી અમારી;
અમે પોશાગ આપ્યો ઉમંગે, પ્રભુ એ જ ધરો આજ અંગે...૧૧

અતિ વિનતિ કરી સૌ સમાજે, ત્યારે માન્યું વચન મહારાજે;
જામો જરિયાનનો સુરવાળ, ધર્યો મસ્તકે મુગટ વિશાળ...૧૨

કડાં વેઢ વિંટી ધરી હાથે, મોતિમાળા ધરી મુનિનાથે;
હાથી અંબાડિએ બેઠા હરિ, બેઠા કુંવર ચામર ધરી...૧૩

છત્ર હેમકળશ શુભવાળું, ભગુજીએ તે ધાર્યું રૂપાળું;
નાજો જોગિયો દાસ હરિનો, રહ્યા રુમાલ ધારી જરીનો...૧૪

બેય બાજુએ પાટિયાં બેય, જડ્યાં તે પર તે ઉભા છેય;
શોભે જય ને વિજય બેય જેવા, ભગુજી ને નાજો શોભે તેવા...૧૫

મોટા સંત બેઠા રથમાંય, બીજા ચાલતા કીર્તન ગાય;
કોઈ અસવાર ને કોઈ પાળા, સતસંગી ચાલ્યા સંઘવાળા...૧૬

ચાલ્યા પાર્ષદો બંદુક ધરી, અસ્ત્ર શસ્ત્ર ધર્યાં સજ્જ કરી;
જે જેકાર વદે છડીદાર, જોવાને ઉલટ્યાં નરનાર...૧૭

જન દર્શન કરવાને ધાય, તે તો મારગમાં ન સમાય;
ઝરુખે ને અગાશીએ ચડ્યાં, કોઈ છાપરા ઉપર અડ્યાં...૧૮

કોઈ ઓઝલમાં રહેનારી, નિરખે **ચક**[1] નાખીને નારી;
કોઈ માવનાં મીઠડાં લે છે, કોઈ પુષ્પાદિકે વધાવે છે...૧૯

અસવારી ધિમે ધિમે જાય, જન નિરખતાં તૃપ્ત ન થાય.
વળી આગળ આગળ દોડી, નિરખે ને નમે કર જોડી...૨૦

ભાલાં ઝળકે ને ફરકે નિશાન, કરે બંદીજનો ગુણગાન;
આવી ચૌટા વચે અસવારી, નમે પ્રેમથી સર્વ વેપારી...૨૧

અન્યોઅન્ય કરે છે ઉચ્ચાર, અહો આપણાં ભાગ્ય અપાર;
શાસ્ત્રે સાંભળતાં જે સ્વરૂપ, આજ પ્રત્યક્ષ નિરખ્યું અનૂપ...૨૨

મોરમુગટ બિરાજે છે માથે, શુકજી જેવા સંત છે સાથે;
ગણે દર્શન દુર્લભ દેવ, તે તો આજ દીઠા તતખેવ...૨૩

સુણો ભૂપ હું શું કહું ભાખી, સ્વારી **ધારી**[2] રિઝી પુરી આખી;
આવ્યા ઇંદ્રાદિ દેવ અપાર, જુવે તે પણ વારમવાર...૨૪

શાર્દૂલવિક્રીડિત : હસ્તિપ્રબંધ :

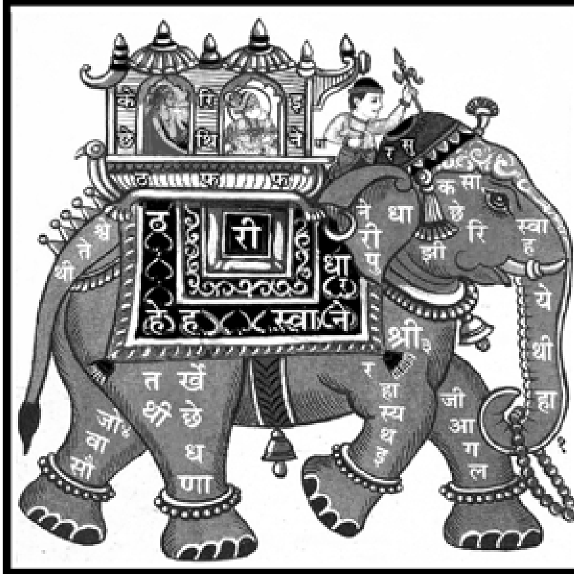
હાથીએ હરિ સ્વારિ સારિ કરિ છે રીઝી પુરી ધારિને,
ધારી ધારિ ફરી ફરી ઠરિ ઠરી **હેરી**[2] હરી સ્વારિને;
શ્રીજી આગળ સ્વાર હાર્ય થઈ હર્ખે છે ઘણા હેતથી,
જોવા સૌ સુર ધાઈને ફરિથિ ફર્કે છે ઠઠ **શ્વેતથી**[3]...૨૫

૧.જાળીવાળો પડદો ૨.જોઈ ૩..સફેદ વાદળની જેમ

શાર્દૂલવિક્રીડિત : ભ્રાંતાપહ્નુતિઅલંકાર :

ગાજે છે ઘન હે સખી નહિ સખી **ત્રંબાળુનો**[1] નાદ છે,
બોલે છે બહુ મોર જો નહિ છડીદારો તણા સાદ છે;
જો આ વીજળિ **મેઘચાપ**[2] ચળકે તે શસ્ત્ર **નીશાન**[3] છે,
જો આ મેઘ ચડ્યો નહીં ગજશિરે શ્રીજી ભિનેવાન છે...૨૬

હસ્તિપ્રબંધ



ચોપાઈ :

આખા પુરમાં ફરી અસવારી, નિરખી હરખ્યાં નરનારી;
હનુમાનના મંદિર પાસ, ઉતર્યા જઈને અવિનાશ...૨૭
નિજદાસને દેવાને માન, નમ્યા હનુમાનને ભગવાન;
નમ્યા કુંવર તથા સંત પાળા, નમ્યા હરિજન સૌ સંઘવાળા...૨૮
પછી નીકળ્યા મંદિર બહાર, મોટું મેદાન છે તેહ ઠાર;

૧.તાંબાની મોટી નોબત(નગારું) ૩.મેઘ ધનુષ્ય ૪.ધજા

પ્રભુને કરવાને પ્રસન્ન, ધાર્યું રાજસુતે નિજ મન...૨૯

કળા અશ્વ ખેલવવાની જાણે, એને અસ્વાર સર્વ વખાણે;
મહારાજને ખૂબ રિઝાવા, માગ્યો પોતાનો અશ્વ ખેલાવા...૩૦

અશ્વ લૈ એક **રાવત**[૧] આવ્યો, ભાળી અશ્વ તે સર્વને ભાવ્યો;
જેવો ઉચ્ચૈઃશ્રવા ઇંદ્ર કેરો, ઘોડો તે થકી સરસ ઘણેરો...૩૧

ઉપજાતિવૃત્ત : અશ્વપ્રબંધ :

જે અશ્વ અર્થે અતિ અન્ય ભૂપે, તપો કર્યાં ખ્યાત **યતીશરૂપે**[૨];
ઓપે રુપાળો અતિ **અશ્વિનીશ**[૩], સુભાગિ પામે **ઈહ**[૪] **લોકઈશ**[૫]...૩૨

अश्वप्रबंध



ચોપાઈ :

એહ અશ્વ ઉપર એહ વારે, કરી અસ્વારી રાજકુમારે;
પછી તેને દોડાવ્યો ખેલાવ્યો, અતિ અદ્‌ભુત ખેલ જણાવ્યો...૩૩

૧.ઘોડાનો રખેવાળ ૨.સંન્યાસીરૂપે ૩.ઘોડીઓનો સ્વામી ઘોડો ૪.આ ૫.રાજા

છોડી બંદુક દોડતે ઘોડે, વળી દોડાવ્યા બે અશ્વ જોડે;
બેય ઉપર બે પગ મુક્યા, સાથે દોડાવતાં નવ ચૂક્યા...૩૪

લઈ હાથમાં તીર કમાન, દોડતે ઘોડે પાડ્યું નિશાન;
મહારાજને **મુજરો**[૧] કીધો, વખાણીને આશીર્વાદ દીધો...૩૫

ક્ષત્રિપુત્ર તમે ધન્ય ધન્ય, તમ જેવા જોયા નથી અન્ય;
રીઝ્યા કૃષ્ણ કહી વેણ એમ, રીઝે મોટા તપસ્વીને જેમ...૩૬

હતા તેમ હાથી પર બેઠા, બીજા **ચૌટામાં**[૨] ફરવાને પેઠા;
દીધાં દર્શન બહુ કરી દયા, પછી આપને ઉતારે ગયા...૩૭

થોડા દિવસ વિત્યા એમ જ્યારે, આવ્યાં સાધુનાં મંડળ ત્યારે;
મુક્તાનંદ અને નિત્યાનંદ, એહ આદિક સંતનાં વૃંદ...૩૮

આવ્યાં દુર્ગપુરી થકી ધાઈ, મોટીબા મીણબા રામબાઈ;
ફૈબા આદિક બાઈયો આવ્યાં, વૈશ્ય રાજુબાને સાથે લાવ્યાં...૩૯

ભટ્ટ બેચર લક્ષમીરામ, દવેજી હરજીવન નામ;
એહ આદિ આવ્યા સતસંગી, હરિદર્શન કરવા ઉમંગી...૪૦

જીવુબાનું મોટીબા છે નામ, તેણે પ્રભુપદ કીધા પ્રણામ;
ઘણા દિવસ વિજોગમાં રહ્યાં, તેથી નેણ થકી નીર વહ્યાં...૪૧

બોલ્યાં ગદગદ કંઠે વચન, આવું નવ ઘટે પ્રાણજીવન;
મત્સ્ય વારિ વિના ટળવળે, વારિને તો દયા નવ મળે...૪૨

એવી નિર્દયતા ધરી નાથ, તમે છોડ્યો અમારો સંગાથ;
એવાં સાંભળી વિરહવચન, બોલ્યા મધુરવચન ભગવન...૪૩

જોવા પ્રેમ તમારો જરૂર, થોડા દિવસ રહ્યો છું હું દૂર;

૧.સલામ; નમસ્કાર ૨.બજારમાં

પણ ભજન કરે છે જે મારું, તેને હું પણ પળ ન વિસારું...૪૪

જાણ્યો પ્રેમ તમારો અપાર, કહો ગઢપુરના સમાચાર;
સુણી બોલ્યાં જયાબાઈ વાણી, સુણો શ્રીહરિ સારંગપાણિ...૪૫

નૃપ અભયનો ઉત્તમ પુત્ર, તથા તેનું બધું ઘરસૂત્ર;
જીવો ખાચર કુટુંબ સમેત, અતિ છે સૌનું તમ પર હેત...૪૬

તે છે તમ વિના સર્વે ઉદાસી, કહે ક્યારે આવે અવિનાશી;
કોઈ તો નથી અન્ન જ ખાતાં, રોઈ રોઈ કર્યાં નેણ રાતાં...૪૭

કોઈ તો ભૂલ્યાં દેહનું ભાન, કોઈ તો થયાં વિકળ સમાન;
કોઈ વિરહનાં બોલે વચન, કોઈ તજવાને ઈચ્છે છે તન...૪૮

સ્વામિ છે સચ્ચિદાનંદ નામ, તે તો વન ભટકે ઠામ ઠામ;
ઝાડને પૂછતા તે ફરે છે, હરિ ક્યાં હરિ ક્યાં ઉચરે છે...૪૯

રોઈ નેણનું ખૂટ્યું છે નીર, તેણે કાને વહે છે રુધીર;
મુખે લેતા નથી અન્ન પાણી, વદે હે હરિ હે હરિ વાણી...૫૦

પશુ પક્ષીને પૂછે છે જઈ, કહો કૃષ્ણ ગયા અહિં થઈ;
નથી ઉત્તર દેતાં તે જ્યારે, અતિ થાય ઉદાસી તે ત્યારે...૫૧

દે છે તાળું જો ઘરમાં ઘાલિ, રહે તાળું ને તે જાય ચાલી;
એને જો નહિ દ્યો દરશન, તજશે તે નકી નિજ તન...૫૨

સુણી સંતની એવી અધીર, આવ્યાં નાથના નેણમાં નીર;
કહે શ્રીજી બહુ ન રોકાશું, થોડા દિનમાં દુરગપુર જાશું...૫૩

સચ્ચિદાનંદનો જોઈ સ્નેહ, આપી દિવ્યગતી છતે દેહ;
શ્રીજી સાથે આવી જમે થાળ, જાય ગઢપુર વળી તતકાળ...૫૪

જમવાનું કહે જન જ્યારે, આપે ઉત્તર તેહને ત્યારે;
શ્રીજી સાથે જમી આવ્યો હુંય, નથી ભૂખ્યો હવે જમું શુંય...૫૫

કહી એમ કોઈક દહાડે, મુખમાં મિષ્ટ અન્ન દેખાડે;
ધર્મપુરમાં લીલા હરિ કરે, સચ્ચિદાનંદ તેહ ઉચ્ચરે...૫૬

બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભૂપ, એવાં કૃષ્ણચરિત્ર અનૂપ;
ધર્મપુરની કથા હવે કહું, સાવધાન થઈ સુણો સહુ...૫૭

જયાબાઈ આવ્યાં એવું જાણી, ભેટ્યાં કુશળકુંવરબાઈ રાણી;
રાણીને કહે શ્રીમહારાજ, જયાબા છે મોટાં ભક્તરાજ...૫૮

જ્ઞાનવારતા સારી કરે છે, બાઈયોના તે સંશે હરે છે;
તમ અર્થે તેડાવ્યાં છે એને, આપો ઉતારો તમ પાસે તેને...૫૯

રાત દિવસ સમાગમ રાખો, એના મુખથી જ્ઞાનામૃત ચાખો;
સુણી એવું સમાગમ આશે, આપ્યો ઉતારો પોતાની પાસે...૬૦

આપી ઉત્તમ ખાન ને પાન, સારી રીતે કર્યું સનમાન;
મુક્તાનંદ આદિ સંત જેહ, રહ્યા શ્રીજીનિ સમીપે તેહ...૬૧

જ્ઞાનવારતા નિશદિન થાય, જ્યાં ત્યાં હરિકીર્તન સંભળાય;
ધર્મપુર માંહિ એ સમે રાય, અતિ આનંદ ઉર ઉભરાય...૬૨

જોતાં ભાસે ધરમપુર કેવું, નૈમિષારણ્ય પ્રત્યક્ષ તેવું;
એવાં ભજન સ્મરણ તહાં થાય, વિશાળા સમ જોતાં જણાય...૬૩

કાં તો ધારિએ અક્ષરધામ, એવી શોભા બની એહ ઠામ;
કર્યો વર્ણિ મુકુંદે ત્યાં થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ...૬૪

સંત અર્થે ફનસનું શાક, ઘૃત ઘાલેલું જેમાં અથાક;
ભલાં બીજાં ભોજન ભાત ભાત, રાંધનારા રાંધે દ્વિજ જાત...૬૫

પીરસે પુરુષોત્તમ પ્રીતે, જમે સંત સરવ શુભ રીતે;
એમ આનંદ ઉત્સવ થાય, હરિભક્તને હરખ ન માય...૬૬

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરમતનુજ ધર્મશાસ્ત્ર ધારી, ધરમ વધારિ અધર્મને વિદારી;
ધરમ કરમ શુદ્ધ જે **સુહાવ્યાં**[1], ધરમપુરે રહિ **ધાત્રિમાં**[2] ચલાવ્યાં...૬૭

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે ધર્મપુરે દુર્ગપત્તન-સંઘાગમનનામ ચતુઃપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૪॥

પૂર્વછાયો :

મુક્તાનંદ મુનિ ઉચર્યા, એક સમે કુંવરની પાસ;
શ્રીજી ચડે અસવારિએ, એવાં દર્શનની મને આશ...૦૧

ચોપાઈ :

સ્વારી સારી સજાવીતી તમે, ન કર્યાં દર્શન પણ અમે;
ફરીથી જો કરો એ જ રીતે, પ્રભુ નિરખિએ પ્રેમ સહિતે...૦૨

પછી કુંવરે સજી અસવારી, આવી શ્રીજીને અરજ ઉચારી;
બેસો અંબાડીમાં મહારાજ, ફરિએ વળિ પુર માંહિ આજ...૦૩

નોતા હાજર તે દિન જેહ, ઈચ્છે દર્શન કરવાને તેહ;
એવું સાંભળી દીનદયાળ, ધર્યો મુગટ ધર્યો સુરવાળ...૦૪

જામો જરિયાનનો ધર્યો નાથે, કડાં વેઢ વીંટી ધરી હાથે;
ધર્યાં શોભિતા શુભ શણગાર, થયા હસ્તી ઉપર અસવાર...૦૫

બેઠા કુંવર ચમર લઈ પાસ, બેય બાજુ ઉભા રહ્યા દાસ;
એકે છત્ર ને એકે રુમાલ, કર માંહિ ધર્યાં તેહ કાળ...૦૬

જેવી પ્રથમ સજી હતી સ્વારી, શોભે એ થકી પણ અતિ સારી;
શેરી શેરીએ શેહેરમાં ફરિયા, પાછા આવી ઉતારે ઉતરિયા...૦૭

૧.શોભાડ્યા; સુખ કરે તેમ કર્યા ૨.પૃથ્વીમાં

કર્યાં દર્શન લોક અનંતે, કર્યાં દર્શન હરિજન સંતે;
કર્યાં દર્શન ગઢપુરવાસી, છબિ હૈયામાં ધારી હુલાસી...૦૮

સભા સાંઝે સજી ઘનશ્યામે, આવ્યા રાજકુંવર એહ ઠામે;
લાવ્યા નિજના ગવૈયાને સંગે, તેઓ ગાવાને લાગ્યા ઉમંગે...૦૯

ધ્રુવપદનું કર્યું એક ગાન, ઉરમાં ધરીને અભિમાન;
દેવાનંદ હતા ગાન અભ્યાસી, એને એમ કહ્યું અવિનાશી...૧૦

કરો એક આલાપ **પસારી**[1], અમે જોઈએ બુદ્ધિ તમારી;
સુણી તેણે સરોદો મંગાવ્યો, **તતબીરથી**[2] તાર ચડાવ્યો...૧૧

એક આલાપી રાગણી સારી, નૃપના ગવૈયા રહ્યા હારી;
માયા તોસેં લગી કેસે છૂટે, જેસે હીરો ફોર્યો નવ ફુટે...૧૨

એહ પદ અતિ ઉત્તમ ગાયું, શોભ્યું શારદાથી તે સવાયું;
ગવૈયા કહે સાંભળો તમે, નભી શકિએ નભાવો તો અમે...૧૩

દેવાનંદનું સાંભળી ગાન, ગવૈયાએ મુક્યું અભિમાન;
ગાને રાજી થયા ગિરધારી, નિજ તનથી ડગલી ઉતારી...૧૪

હતી તે કિનખાબની ભારે, કરી સુરતના કરનારે;
મુખે બોલિયા શ્રીમહારાજ, આપું આ દેવાનંદને આજ...૧૫

પણ ત્યાગીએ તે ન રખાય, કોઇ ચોર જનો ચોરી જાય;
પછી ફેરવી તેહને શીશ, ગવૈયાને કરી બખશીશ...૧૬

પછી સભા વિસર્જન થઈ, જમ્યા શ્રીકૃષ્ણ ઉતારે જઈ;
રોટલો બાજરીનો ને દહીં, સ્નેહે શ્યામ આરોગિયા સહી...૧૭

પછી પોઢ્યા પવિત્ર પલંગે, સારો શાલજોટો ઓઢિ અંગે;
વળી એક દિવસ તણી વાત, કહું તે તમે સાંભળો ભ્રાત...૧૮

૧.વિસ્તારી ૨.યુક્તિથી

બાઈ કુશળકુંવરનો ભાઈ, રહેતો હતો તે પુરમાંઈ;
તેણે પધરામણી શુભ પેર, કરી નાથ તેડ્યા નિજ ઘેર...૧૯

કરી પૂજા ષોડશ ઉપચારે, વસ્ત્ર પેરાવિયાં ભારે ભારે;
માથે સુંદર મુગટ ધરાવ્યો, રુપૈયા ભરી થાળ મગાવ્યો...૨૦

પ્રભુ આગળ તે ભેટ ધરી, ધૂપ દીપ ને આરતી કરી;
પૂજી સંતને વસ્ત્ર ઓઢાડ્યાં, પ્રભુને નમી પાપ મટાડ્યાં...૨૧

વળી એક સમે મહારાજ, નદીએ ગયા મજ્જન કાજ;
નાહ્યા ત્યાં હતી ટાઢ અત્યંત, તાપ્યા તાપે હરિ સહુ સંત...૨૨

કરી દૃષ્ટિ સામા તટ પાર, દીઠી અદ્ભુત ઝાડી તે ઠાર;
સંતને વસવા યોગ્ય વન, આ છે એમ બોલ્યા ભગવન...૨૩

કંદ મૂળ ને ફળનો આહાર, મળે આ વન માંહિ અપાર;
કહે સંત મળ્યા અવિનાશ, હવે કોણ વસે વનવાસ...૨૪

એવી રીતે વિનોદ કરીને, ગયા ઉતારે નાથ ફરીને;
વાંસદાના રાજા ગુણધામ, રાયસિંહજી જેહનું નામ...૨૫

સુણ્યો તેણે શ્રીજીનો પ્રતાપ, આવ્યા તેડવાને નૃપ આપ;
કહ્યું કુશળકુંવરબાઈ પાસ, મારે ગામ આવે અવિનાશ...૨૬

એવી અરજ પ્રભૂને ઉચ્ચારો, તો હૂં માનીશ પાડ તમારો;
પછી બાઈએ વિનતિ ઉચ્ચારી, જાઓ વાંસદે દેવ મુરારી...૨૭

રાજા આવ્યા છે તેડવા કાજ, એના પૂરો મનોરથ આજ;
નૃપને કહ્યું નાથે તે સમે, જાઓ ત્યાં તમે આવશું અમે...૨૮

રાયસિંહજી વાંસદે ગયા, બિજે દિન હરિ તૈયાર થયા;
સાથે લૈ સહુ સંત સમાજ, **વાંસદે** ગયા શ્રીમહારાજ...૨૯

ત્યારે ભૂપ તથા કારભારી, સામા આવ્યા સજી અસવારી;

સનમાનથી શેહેરમાં લાવ્યા, દરબાર વિષે પધરાવ્યા...૩૦
પ્રભુજીને બેસાર્યા પલંગે, કર્યું અર્ચન અધિક ઉમંગે;
અલંકાર અનૂપ ધરાવ્યા, સોના રૂપાને પુષ્પે વધાવ્યા...૩૧
કર્યો વર્ણી મુકુંદે ત્યાં થાળ, જમ્યા જીવન જન પ્રતિપાળ;
કરાવ્યા રાયે પાક રસાળા, જમ્યા સંત તથા જમ્યા પાળા...૩૨
બીજે દિવસે સભા સજી સારી, તેમાં અદભુત વાતો ઉચ્ચારી;
જણાવ્યું પુરુષોત્તમપણું, સૌને અચરજ ઉપજ્યું ઘણું...૩૩
થોડા દિવસ વસી તહાં વાસ, જવા માગી રજા અવિનાશ;
ભૂપને કહે શ્રીભગવાન, કાંઈ માગો તમે વરદાન...૩૪
સુણી બોલિયા રાય સુજાણ, પ્રભુ કરજો અમારું કલ્યાણ;
પદની છાપ પૂજવા કાજ, પાડી આપો મને મહારાજ...૩૫
એ જ માગું છું હું વરદાન, અન્ય ઈચ્છા નથી ભગવાન;
કહે કૃષ્ણ વચન સુણો મારું, નકી થાશે કલ્યાણ તમારું...૩૬
એમ કહી નિજ ચરણની છાપ, પાડી આપી પ્રભુજીએ આપ;
રુદે રાજી થયા તેથી રાય, તેના હૈયામાં હરખ ન માય...૩૭
એમ આનંદ સૌને વધાર્યા, **ધર્મપુર** ધર્મપુત્ર પધાર્યા;
માઘી પંચમીનો દિન આવ્યો, તેનો ઉત્સવ ત્યાં જ ઠરાવ્યો...૩૮
બાઈ કુંશળકુંવરે વિચારી, તેડાવ્યાં સગાં સ્નેહી સંભારી;
મહારાજનાં દર્શન કરવા, વળી ભવજળ પાર ઉતરવા...૩૯
બહુ આવ્યાં તહાં નરનારી, સમૈયાની શોભા થઈ સારી;
ભાત ભાતનો રંગ રચાવ્યો, મણ ઝાઝા ગુલાલ મગાવ્યો...૪૦
કર્યો પંચમીને દિને ખેલ, થઈ રંગની રેલમછેલ;
પછી સારી સજી અસવારી, નદીએ ગયા નાવા મુરારી...૪૧

જમ્યા આવીને જીવન થાળ, જમ્યા સંત રસોઈ રસાળ;
ધર્મપુરમાં રહી **ધર્મજાત**[૧], એવી લીલા કરી ભલી ભાત...૪૨

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

કૃત સુખકર સચ્ચરિત્ર ભારે, ધરમપુરે રહિ ધર્મના કુમારે;
નિજ જન હિતકારિ નાથ એહ, અમ પર નિત્ય થજો પ્રસન્ન તેહ...૪૩

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધર્મપુરે વસંતોત્સવવર્ણનનામ પંચપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૫॥

પૂર્વછાયો :

માગી રજા મહારાણીની, પછે વાલે જવા વરતાલ;
બાઈ ઉદાસી બહુ થયાં, પણ માન્યું નહીં વૃષલાલ...૦૧

ચોપાઈ :

ત્યારે બાઈએ વાત વિચારી, દિન એક રુડો નિરધારી;
પધરામણી કરવાને કાજ, કચેરીમાં તેડ્યા મહારાજ...૦૨

બેઠા કુંવર વિજયદેવ ત્યાંય, બેઠા ભાયાત તે સ્થળમાંય;
બેઠા નાના મોટા કારભારી, બેઠા શ્રીમંત શેઠ વેપારી...૦૩

એક ખંડમાં ચક નખાવી, બેઠાં કુશળકુંવરબાઈ આવી;
લઈ સંત ને સત્સંગી સાથ, નેહે ત્યાં તો પધારિયા નાથ...૦૪

બોલ્યા ઉંચે સ્વરે **ચોપદાર**[૨], ઉઠી સૌએ કર્યા નમસ્કાર;
કુંવરે બહુ હેતે બોલાવ્યા, શુભ સિંહાસને પધરાવ્યા...૦૫

અતિ પ્રેમથી પૂજન કીધું, પદ ધોઈ પાદોદક પીધું;
કરી કેસર અરચા ભાલ, કર્યો કંકુનો ચાંદલો લાલ...૦૬

૧.ધર્મકુળમાં પ્રગટેલા શ્રીહરિ ૨.છડીદાર

જરિયાની ભલો સુરવાળ, પહેરાવ્યો પ્રભુને તે કાળ;
ફુમતાંવાળી રેશમી નાડી, અતિશે તે તો શોભે અગાડી...૦૭

કીનખાબી જામો લીલે રંગે, પેહેરાવ્યો પ્રભુજીને અંગે;
રુડો રેટો જે બુરાનપુરનો, રચેલો જાણે સ્વર્ગના સુરનો...૦૮

મહારાજને માથે બંધાવ્યો, દુપટ્ટો ભારે કમરે કસાવ્યો;
શોભિતું લીલા રંગનું શેલું, પ્રભુના તે ખભા પર મેલ્યું...૦૯

ધરી નંગજડિત કંઠમાળ, જાણે નક્ષત્રમાળ વિશાળ;
શોભે શ્રીહરિનું મુખ કેવું, તારામંડળમાં શશી જેવું...૧૦

હૈયે હેમની ઉતરી ધારી, બાજુબંધ બાંધ્યા સુખકારી;
વાઘમોરાં કડાં કાંડે ધરિયાં, નિરખી જનનાં નેણ ઠરિયાં...૧૧

ધર્યાં વેઢ ને વિંટી આંગળીયે, જડ્યાં નંગ તે તો કેમ કળિયે;
પુષ્પતોરા ને પુષ્પના હાર, પહેરાવ્યા કરી બહુ પ્યાર...૧૨

સોના રૂપાની મોહોરના થાળ, ભરીને ભેટ મુક્યા વિશાળ;
ધૂપ દીપ ને નૈવેદ્ય ધરી, પછી કર્પૂરે આરતી કરી...૧૩

મંત્રી સરદાર શેઠ વેપારી, સૌએ પૂજા કરી ભેટ ધારી;
પૂજ્યા સંતને કુંવરે સપ્રીત, વસ્ત્ર ઓઢાડિયાં રુડી રીત...૧૪

આપ્યા પાર્ષદને સુપોશાગ, લક્ષ્મીરામને શેલું ને પાગ;
માતાએ કહી મુકેલું જેમ, કુંવરે આપ્યું સર્વને એમ...૧૫

બેઠાં કુશળકુંવરબાઈ દૂર, પણ નિરખી છબિ ધરે ઊર;
પૂજા માનસી મન માંહિ ધારી, કરીને સ્તુતિ કેવી ઉચ્ચારી...૧૬

તોટક છંદ :

નમુ કૃષ્ણ હરિં કરુણાકરણં, જનનાં જનનં મરણં હરણં;
નમુ વર્ણિ સ્વરૂપધરં વરદં, નિજ સેવકને પદ અક્ષરદં...૧૭

વરદેવ સુવંદિતપાદ વિભો, પદભક્તિ અનન્ય **સુદેહિ**[૧] પ્રભો;
નમુ દાસહિતં નરદેહધરં, **ભવપાશકરાલ**[૨] વિનાશકરં...૧૮

નમુ શેષ ગણેશ મહેશ પતિં, નમુ શ્રીવૃષનંદ અગમ્યગતિં;
નમુ શ્રીહરિ સુંદરશ્યામતનં, નિજઆશ્રિતચાતકસ્વાતિઘનં...૧૯

નમુ શ્યામતમાલસમં વરણં, નમુ માધવ સાધુમનોહરણં;
નમુ નિર્મળ કોમળ કંજપદં, જિતકામ સદા ગતમોહમદં...૨૦

અસુરારિ અઘારિ અધર્મઅરિં, નમુ **હાટકસંધૃતહારહરિં**[૩];
નમુ મંજુલ કોમળ હાસ્યમુખં, નમુ સંતજનાર્પિતસર્વસુખં...૨૧

શ્રુતિમાર્ગ પ્રવર્તનકારિ સદા, નમુ નાથ નિરંજન દેવ મુદા;
નમુ ધર્મપુરે **નિજઅંઘ્રિધરં**[૪], નિજદાસમનોરથ પૂર્ણકરં...૨૨

નમુ કોટિક વિશ્વધરં રુચિરં, સુખદાયક બોધકરં સુચિરં;
મુનિમાનસહંસવિશાલસરં[૫], નમુ નૈષ્ઠિકતાવ્રત નિત્ય ધરં...૨૩

અરપો મુજને વરદાન અહો, તવ આ છબિ અંતર માંહિ રહો;
ક્ષણમાત્ર કદી ન જશો વિસરી, વરદાયક વિશ્વવિહારિ હરી...૨૪

ચોપાઈ :

સ્તુતિ તો એવી રીતે ઉચ્ચારી, વળી બોલ્યાં વિશેષ વિચારી;
મહારાજ આ રાજ્ય અમારું, તે તો જાણજો સર્વ તમારું...૨૫

ભરેલો છે જે ધનનો ભંડાર, નથી એમાં અમારું લગાર;
આપ ઇચ્છા પ્રમાણે વાવરો, મોટા મોટા જગન આંહિ કરો...૨૬

શેર અન્ન તણાં સાથી અમે, પ્રભુ રાજ્યના માલિક તમે;
સુણી બોલિયા શ્રીમહારાજ, અમને ગમતું નથી રાજ...૨૭

૧.સારીરીતે આપો ૨.કઠોર ભવબંધન ૩.સોનાના હારને ધારણ કરનારા શ્રીહરિ ૪.પોતાના ચરણ ધરનારા ૫.મુનીઓના મનરૂપી હંસના વિશાળ સરોવર એવા શ્રીહરિ

નથી બંધાવું એક જ ઠામ, કરવાં છે હજી ઘણાં કામ;
કરી દેશ વિદેશ પ્રવેશ, કરવો જનને ઉપદેશ...૨૮

કચ્છ સોરઠ ને ગુજરાત, વધ્યો છે વામપંથ વિખ્યાત;
તેનું ખંડન કરવું છે મારે, ધર્મ સ્થાપવા શ્રુતિ અનુસારે...૨૯

એ જ માટે લીધો અવતાર, હરું અધરમ ભૂમિનો ભાર;
મોટાં પૂર્વનાં મુક્ત છો તમે, તમ અર્થે આવ્યા આંહિ અમે...૩૦

મારા રૂપનો નિશ્ચે કરાવ્યો, પુર પાવન કરવા હું આવ્યો;
હવે આંહિ નથી અન્ય કામ, થયું પૂરણ કામ તમામ...૩૧

આખી પૃથ્વીનું જો મળે રાજ, નથી મારે તેનું કાંઈ કાજ;
ધનને ગણું ધૂળ સમાન, ગણું સનમાનને અપમાન...૩૨

દેખું છું સરખાં નરનારી, હોય વૃદ્ધ જુવાન કુમારી;
દેખું રૂપ કુરૂપ સમાન, નથી ભાસતો ભેદ નિદાન...૩૩

જેમ કીડીયોની હોય હાર, દીસે સર્વનો સરખો આકાર;
તેમાં કોણ પુરુષ અને નારી, કોણ કદ્રૂપ ને કોણ સારી...૩૪

એમાં ભેદ કશો ન ભણાય, જોતાં સર્વ તે સરખી જણાય;
તેમ માણસ જાતિ આ સ્થાન, મને ભાસે છે સર્વે સમાન...૩૫

એવી વાત બહુવિધિ કરી, સુણી સર્વને અંતરે ઠરી;
હતી થાળમાં મોહોરો જેહ, **રાજકિંકરને**[૧] વેંજાચી તેહ...૩૬

ઘણા વિપ્રોને દક્ષિણા દીધી, પુરમાં થઈ વાત પ્રસિદ્ધી;
એક ટેલિયો બ્રાહ્મણ આવ્યો, ટેલનો તેણે શબ્દ સુણાવ્યો...૩૭

બોલ્યો ગદગદ જોડીને હાથ, મારી અરજ સુણો કૃપાનાથ;
ટેલ નાખતાં દિન બહુ ગયા, નથી આવતી કોઈને દયા...૩૮

૧.રાજાના સેવકોને

મોટી કન્યા થઈ છે કુંવારી, નથી પરણાવવા શક્તિ મારી;
વળી પુત્રને દેવી જનોઈ, પણ ધન નથી ધીરતું કોઈ...૩૯

હવે શું મુખ લૈ જાઊં ઘેર, કરૂં પ્રાણ તજ્યા તણી પેર;
દીનનાથ દયા જો દેખાડો, મારું સંકટ શ્યામ મટાડો...૪૦

સુણી બોલિયા શ્રીહરિ ત્યારે, કેટલું ધન જોઇએ તમારે;
તારે ટેલિએ કીધો ઉચ્ચાર, જોઈયે ધન એક હજાર...૪૧

તેને શ્રીહરિએ તેહ ટાણે, આપ્યા રુપૈયા એ જ પ્રમાણે;
પછી બાઈશ્રી બોલ્યાં વચન, કરો અંતઃપુરને પાવન...૪૨

તહાં દર્શન સર્વને આપો, કોટિ જન્મનાં **પાતક**[1] કાપો;
શસ્ત્રાગાર તથા જે ભંડાર, દયા દૃષ્ટિ કરો સર્વ ઠાર...૪૩

સુણી અરજ ધરી હરિ ઉરમાં, પધાર્યા પછી અંતઃપુરમાં;
તહાં દર્શન સર્વને દીધાં, કૃપાદૃષ્ટિથી પાવન કીધાં...૪૪

દરબારમાં સર્વ ઠેકાણે, પગલાં કર્યાં એ જ પ્રમાણે;
જોઈ શસ્ત્રશાળા જોયા **કોશ**[2], કર્યા દૃષ્ટિ વડે નિર્દોષ...૪૫

અતિ આનંદ સૌને વધાર્યા, પછી કૃષ્ણ ઉતારે પધાર્યા;
પછી થોડા દિવસ ગયા જ્યારે, જવાને થયા તૈયાર ત્યારે...૪૬

બાઇએ તો બહુ કરી તાણ, રહો શ્રીહરિ શ્યામ સુજાણ;
વિના દર્શન દિન કેમ જાશે, મારું અંતર અતિ અકળાશે...૪૭

એવું સાંભળી શ્રીહરિ આપ, છાપી આપી સ્વ ચરણની છાપ;
કહ્યું લ્યો નિત્ય દર્શન કરજો, મનમાં દૃઢ ધીરજ ધરજો...૪૮

વળી બાઈ બોલ્યાં બહુ વહાલે, મારી સુધ લેજો અંતકાળે;
ક્યાંઈ વાસના ન રહે લગાર, આપો એ વર જગ કરતાર...૪૯

૧.પાપ ૨.ખજાનાઓ ભરેલ ભંડાર

તથા અસ્તુ કહ્યું હરિ જ્યારે, વળી બાઈ બોલ્યાં ફરી ત્યારે;
જીવુબાઈ આદિક છે જેહ, થોડા દિવસ રહે આંહિ તેહ...૫૦

એવી આજ્ઞા કરો અવિનાશી, સુણી એવું બોલ્યા સુખરાશી;
પ્રવાસે થયા દિવસ વિશેષ, જવા દ્યો તેમને નિજ દેશ...૫૧

સગાં સ્નેહી જોતાં હશે વાટ, કરતાં હશે અધિક **ઉચાટ**[૧];
જીવુબાઈને કહે મહારાજ, તમે લૈને તમારો સમાજ...૫૨

લક્ષ્મીરામ ચારણ ભોજોભાઈ, સાથે બેયને લઈ જાઓ બાઈ;
જળપંથે[૨] સુરતથી વિચરજો, જઈ ભાવનગરમાં ઉતરજો...૫૩

જજો દુર્ગપુરે થોડા દિનમાં, દૃઢ ધીરજ ધારજો મનમાં;
કહી એ રીતે કીધાં વિદાય, ગયો સુરત તે સમુદાય...૫૪

જવા શ્રીજીએ કીધી તૈયારી, આવ્યા કુંવર સજી અસવારી;
આવ્યા મેતા **મુસદી**[૩] પ્રધાન, આવ્યા આરબ ડંકો નિશાન...૫૫

બેઠા અંબાડિમાં અવિનાશ, લઈ ચમર કુંવર બેઠા પાસ;
વાજે વાજિંત્ર વિવિધ પ્રકાર, સાથે શોભે ઘણા અસવાર...૫૬

રથમાં બેઠા મોટેરા સંત, ચાલે હરિજન પાળા અનંત;
કોઈ ઝાંઝ મૃદંગ બજાવે, કોઈ તાળી પાડી ગુણ ગાવે...૫૭

જેવી રીતે પ્રથમ પધરાવ્યા, તેવી શોભાએ શ્યામ વળાવ્યા;
ગાઉ એક સુધી ગયા જ્યારે, બેઠા વાલમ વેલ્યમાં ત્યારે...૫૮

પ્રભુએ સહુને પાછા વાળ્યા, ભલા ભાવિક સર્વને ભાળ્યા;
કરી પ્રભુપદ પ્રેમે પ્રણામ, સહુ ઉભા રહ્યા એહ ઠામ...૫૯

ઘણે દૂર ગયા હરિ જ્યારે, પુરવાસી પાછા વળ્યા ત્યારે;
રહ્યા ઝાડીમાં જૈ હરિ રાત, ચાલ્યા ત્યાંથી ઉઠીને પ્રભાત...૬૦

૧.ફિકર; ચિંતા ૨.વહાણ દ્વારા ૩.મુત્સદ્દી-રાજનીતિજ્ઞ

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

કુશળકુંવરબાઇ કાજ નાથ, ધરમપુરે જઇને સુસંત સાથ;
અગણિત જનને કૃતાર્થ કીધાં, દરશન દાન દઈ ઉધારિ લીધાં...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધર્મપુરાત્ વિચરણનામ ષટ્પંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૬॥

પૂર્વછાયો :

ધર્મતનુજ ધર્મપુર થકી, રહ્યા ઝાડી વિષે જઈ રાત;
સંઘ સહિત પછી ત્યાં થકી, ઉઠિ પરવરિયા પરભાત...૦૧

ચોપાઈ :

ચીખલીમાં રહ્યા રાત વાસો, આવ્યા દર્શન કરવાને દાસો;
ત્યાંથી ચાલતાં મારગડામાં, રાત વાસો રહ્યા વગડામાં...૦૨

ત્યાંથી કૃષ્ણ પધાર્યા **કતાર**, આવ્યાં સુરતી ત્યાં નરનાર;
તેણે સેવા સજી સમો જોઈ, બિજે દિન પણ દીધી રસોઈ...૦૩

જમી ચાલિયા જગદાધાર, પહોંચ્યા પ્રભુ તાપીને પાર;
વરિયાવે વસ્યા રાત વાસ, ઉઠી પરીયે ગયા અવિનાશ...૦૪

કૃષ્ણ ત્યાંથી **કારેલિયે** ગયા, **કીમ ચોકીયે** જૈ રાત રહ્યા;
ત્યાંથી ગમન કરી ગામોગામ, દેતા દાસોને દર્શનદાન...૦૫

આવ્યા **જીતાલીયે** અલબેલ, તહાં ભૂધરદાસ પટેલ;
તેણે રાખ્યા ને દીધી રસોઈ, બિજે દિન બોલ્યો પટેલ કોઈ...૦૬

મારે ઘેર જમી જજો હરી, પણ કૃષ્ણે ઉતાવળ કરી;
ત્યારે તેણે સીધું સારું દીધું, **ગાડીતે**[૧] ગાડામાં ભરી લીધું...૦૭

૧.ગાડી હાંકનાર માણસે

પ્રભુ ઉતર્યા નર્મદા પાર, **ઝાડેસર** ગયા જગત આધાર;
પૂરણાનંદ વિપ્ર બોલાવી, તેની પાસે રસોઈ કરાવી...૦૮

જમી રાજી થયા જનપાળ, પૂરણાનંદને દીધી શાલ;
પછી ત્યાં થકી શ્યામ સિધાવી, રહ્યા રાત **ટંકારિયે** આવી...૦૯

નદી ઢાઢર ઉતરી નાથ, રહ્યા **વણછરે** સૌ જન સાથ;
વિપ્ર જીવણ ને આશારામ, તેણે સેવા સજી તેહ ઠામ...૧૦

આવ્યા **ભોજની** સીમમાં જ્યાંય, પાકું કોઠું જમ્યા પ્રભુ ત્યાંય;
રણું ગામે તળાવને તીર, દીઠી દેવીની જગ્યા **રુચીર**[૧]...૧૧

તહાં રાત રહ્યા અવિનાશ, આવ્યા તે ગામના નિજ દાસ;
દેસૈભાઈ ને ભગવાનદાસ, ભવાનીદાસ ને કાશીદાસ...૧૨

પ્રભુદાસ અને પુજાભાઈ, તુળજાભાઈ આવિયા ધાઈ;
આલમગર ને પ્રભાતગર, દીધું સૌએ તે માન આદર...૧૩

સેવા સૌની કરી અંગિકાર, **પ્રાતે**[૨] પરવર્યા પ્રાણ આધાર;
ડભાસે થઈ **એકલબારે**, ગયા ત્યાંના મળ્યા ભૂપ ત્યારે...૧૪

તેણે જમવાની બહુ કરી તાણ, પણ જમવા રહ્યા ન સુજાણ;
નદી ઉતરવા માગ્યું નાવ, ભૂપે આપ્યું ભલો ધરી ભાવ...૧૫

ભાઠામાં ઉતર્યા ભગવાન, આપ્યું રાયે ત્યાં સીધું સામાન;
અતિ આગ્રહ એહનો જોઈ, જમ્યા શ્રીજી ને સંત રસોઈ...૧૬

ગયા ત્યાં થકી **બામણગામ**, ફળી બારોટનું જેહ ઠામ;
તહાં સંતોને ઉતરવાની, ઓરડી હતી આ સંપ્રદાની...૧૭

ઉતર્યા તહાં જૈ અવિનાશ, પામ્યા દર્શન સૌ હરિદાસ;
ચાલ્યા રાત રહી તેહ ઠામ, આવ્યા **શેલડિયે** ઘનશ્યામ...૧૮

૧.સુંદર; મનોહર ૨.સવારે

ભક્ત મોકમસિંહજી જેહ, પ્રભુને પ્રણમ્યા આવી તેહ;
ખોડાભાઈ તથા હઠીભાઈ, સેવ્યા સૌએ મળી સુખદાઈ...૧૯

પછી ત્યાંથી ગયા અલબેલ, **ખેડાહા ભાદરણ** ને **રુંદેલ**;
બોચાસણ જઈને રહ્યા રાત, ગયા **વેરા દેદૈડે** પ્રભાત...૨૦

ગાના ગામની સીમમાં કૂપ, તહાં પૂરી જમ્યા જગભૂપ;
થયો જે સમે મધ્યાહ્ન કાલ, વૃષપુત્ર આવ્યા **વરતાલ**...૨૧

પગી જોબનની મેડી જ્યાંય, માવો ઉતરિયા તેહમાંય;
પગીયોને બોલાવીને પાસ, આપે ઉચ્ચરિયા અવિનાશ...૨૨

રસ્તે સારી સજી તમે સેવા, માટે ઈચ્છું છું વરદાન દેવા;
અતિ રાજી થયો છું હું ઉર, જીભે માગો તે આપું જરૂર...૨૩

પગી બોલ્યા કરીને પ્રણામ, મળ્યા છો પ્રભુ પૂરણકામ;
મુરતી તમારી ભગવાન, સદા છે કલ્પવૃક્ષ સમાન...૨૪

ઈચ્છા પૂરો છો અંતરજામી, નથી કોઈ વાતે રહી ખામી;
વરદાન દેવા દિલ ધરો, તો આ હોરી ઉત્સવ આંહિ કરો...૨૫

માગિએ છૈએ એ વરદાન, ભલા થૈને આપો ભગવાન;
કૃષ્ણે આપિયો કર માંહિ કોલ, કરશું આંહિ આ ફુલદોલ...૨૬

પગી રાજી થયા તે અપાર, કર્યું વંદન વારમવાર;
ત્યાં તો સૂરતથી તેહ કાળ, જયાબાઈ આવ્યાં વરતાલ...૨૭

આવી પ્રભુપદ કીધો પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ;
તમે વાણે બેસી ન સિધાવ્યાં, મહાવિકટ પંથે કેમ આવ્યાં...૨૮

જયાબાઈ બોલ્યાં તેહ કાળ, જાણ્યું રહેશો તમે વરતાલ;
દુર્ગપુરમાં તેડી જવા કાજ, અમે આવ્યાં અહીં મહારાજ...૨૯

ઈચ્છા છે સહુને અતિ ઉરમાં, ફુલદોલ કરો ગઢપુરમાં;

સુણી બોલિયા શ્રીભગવાન, અમે આપ્યું આંહિ વરદાન...૩૦
ફુલદોલનો ઉત્સવ એહ, કરવો વરતાલમાં તેહ;
જો તે મારું વચન વ્યર્થ થાય, વિશ્વમાં મુજ વિશ્વાસ જાય...૩૧

ઉપજાતિ : વચન પાળવા વિષે :

સલીલ[૧] દેવા **ઘન**[૨] શ્યામ ગાજે, તે વ્યર્થ જાતાં નહિ લેશ લાજે;
જો હું વદીને કરું વ્યર્થ આમ, નિંદાય નિશ્ચે ઘનશ્યામ નામ...૩૨

જે કોઈ વાણી વદિને ન પાળે, પોતાનિ તે તો કિરતી પ્રજાળે;
મનુષ્ય તે તો હલકું ગણાય, વિશ્વાસ તેનો જગમાંથિ જાય...૩૩

માટે યશસ્વી જન હોય જેહ, વિચારિને વેણ વદે જ તેહ;
કરે કુબુદ્ધી બકવા અપાર, પાળે નહીં વેણ પછી લગાર...૩૪

જો વામ ભાગે ખર શબ્દ થાય, ભલો **દિલાસો**[૩] જનને જણાય;
જેનો દિલાસો કદિ વ્યર્થ જાય, તે તો ભૂંડો ગર્દભથી ગણાય...૩૫

ફરે નહીં પશ્ચિમમાંથી સૂર, ફરે ન જોગીની સ્થિતિ જરૂર;
ફરે ન દેવો વરદાન દે તે, ફરે નહીં સજ્જન જે કહે તે...૩૬

જો હોય રાજા કદિ રંક હોય, પ્રતાપી પૂરો પણ હોય તોય;
જો બોલિને બોલ જુઠો કરે છે, લબાડ તે વિશ્વ વિષે ઠરે છે...૩૭

વાણી ન પાળ્યે વ્યવહાર જાય, વાણી ન પાળ્યા થકિ પાપ થાય;
વિશ્વાસઘાતી જન દુષ્ટ જે છે, જુઠા દિલાસા દઈને ઠગે છે...૩૮

જે સત્યવાદી જન સત્ય બોલે, અસત્ય વાચા વદને ન ખોલે;
રિઝે સદા શ્રીહરિ સત્યતાથી, ખિજે ખરા જૂઠ જિભે કહ્યાથી...૩૯

ચોપાઈ :

માટે આપ્યું વચન અમે જેહ, પાળવું પડશે નકિ તેહ;
ફુલદોલનો ઉત્સવ બાઈ, કરશું અમે વરતાલમાંઈ...૪૦

૧.પાણી ૨.વાદળું ૩.ધીરજ; ભરોસો

જીવુબાઈ બોલ્યાં જોડિ હાથ, સુણો કોટિ બ્રહ્માંડના નાથ;
તમે ગઢપુરથી દૂર થયા, તેને દિવસ ઘણા વહિ ગયા...૪૧

તેથી જે જન ત્યાંનાં નિવાસી, અતિ અંતરમાં છે ઉદાસી;
વાલા આપનો વિજોગ જેહ, અતિ રોગ અસાધ્ય છે એહ..૪૨

નથી કોઈ સુખેથિ રહેતા, અન્ન જળ કોઈ તો નથી લેતા;
વધી આતુરતા છે અથાગ, તનનો કરશે કોઈ ત્યાગ...૪૩

માટે ગઢપુર આપ પધારો, વ્યથા વિરહની છે તે વિદારો;
વસી બે દિન પાછા વિચરજો, ફુલદોલ આંહિ આવી કરજો...૪૪

સુણી શ્રીહરિને ગમી વાત, કહી હા રુદે થૈ રળિયાત;
પછી ગઢડે જવા ગિરધારી, **છડી સ્વારીયે**[1] કીધી તૈયારી...૪૫

પગી તખો તથા છે જોબન, બીજા પાટીદાર હરિજન;
સૌને બોલાવીને ઘનશ્યામ, કહે સાંભળો ભક્ત તમામ...૪૬

મારા વિરહથી ગઢપુરવાસી, દિલમાં છે અત્યંત ઉદાસી;
માટે દુર્ગપુરે હું જઈશ, થોડા દિવસમાં પાછો આવીશ...૪૭

પુષ્પદોલનો ઉત્સવ ભારે, આવી કરવો છે આંહિ અમારે;
દેશદેશના સંઘ ભરાશે, ગામમાં સીમમાં ભીડ થાશે...૪૮

સૌને ઉતારા દેવા વિચારી, જગ્યા સાફ કરાવજો સારી;
મોટો આંબલો છે શુભ જ્યાંય, સંત ઉતરશે સહુ ત્યાંય...૪૯

નારાયણબાગ બાગ વિશાળા, શોધી કરજો તે સાફ રુપાળા;
તહાં ઉતરશે હરિજન, થાય તેનાં આનંદિત મન...૫૦

કેસુડાં **કસુંબો**[2] ને **પતંગ**[3], વળી કેસર કરવાને રંગ;
ગંજેગંજ અબીર ગુલાલ, મોટા પુરથી મગાવજો માલ...૫૧

૧.સાથ કે રસાલા વિના મુકામ કર્યા વિના જવું ૨.કસુંબાનાં સુકાં ફૂલ; લાલ ઘેરો રંગ ૩.કાચો રંગ

જ્ઞાનબાગમાં બે હોજ કરવા, ભલા તે અવસર રંગ ભરવા;
ખૂબ કરવો છે રંગનો ખેલ, જેવો આજ સુધી ન થયેલ...પ૨

એવી શ્રીજીએ વાત સુણાવી, કંકોતરીયો પછીથી લખાવી;
દેશે કાનમ વાકળ નામ, દેશ દંઢાવમાં ગામોગામ...પ૩

ઘણે ઠામ લખી કંકોતરી, પછી પરવર્યા ગઢપુર હરિ;
ચાલ્યા વરતાલથી અવિનાશ, કર્યો જૈને **વસોયે** નિવાસ...પ૪

રામસર નામનું છે **તડાગ**[૧], ભાળ્યો ત્યાં થકી ઈશાન ભાગ;
ઉભા તંબુ કરી તેહ ઠામ, કર્યો ક્યારડા માંહિ મુકામ...પપ

દવે દાદા આવ્યા તેહ ઠાર, આવ્યા તુલસીભાઈ પાટીદાર;
આવ્યા જેસંગ વાંસજીભાઈ, આવ્યા ધ્રુવાલા ને બાલાભાઈ...પ૬

કરી સંઘ તણી બરદાસ, આપ્યાં અન્ન ચંદી અને ઘાસ;
શ્રીજી સંચર્યા ત્યાંથી સવારે, **પશેગામ** તણે ગયા આરે...પ૭

જઈ સાભ્રમતી નદી પાર, બોલ્યા તે સ્થળ પ્રાણઆધાર;
આંહિ **ભાઠામાં**[૨] વંતાક સારાં, થાય છે અન્ય દેશથી ન્યારાં...પ૮

એમ કહીને ચાલ્યા વૃષજાત, ખોડાભાઈએ સાંભળી વાત;
તે તો ઝીંઝરના રહેનાર, હરિભક્ત તે પરમ ઉદાર...પ૯

બીજા તો રહે બોટાદપુર, દાદા ખાચરના જે **શ્વશુર**[૩];
નામે માતરો ધાધલ હતા, અટક્યા જણ બેય તે જતા...૬૦

કહ્યું વાડીવાળા પાસે જઈ, આપો વંતાક કીંમત લઈ;
લાવ્યો જૈને તે વંતાક બેય, પણ દેખાડ્યું એક જ છેય...૬૧

મૂલ આઠ આના તેના માગ્યા, ત્યારે બે જણ બોલવા લાગ્યા;
પ્રભુ અરથે લૈયે છૈયે અમે, પ્રભુ માથે રાખી બોલો તમે...૬૨

૧.તળાવ ૨.નદીકાંઠાની વાવેતર થઈ શકે તેવી કાંપ મિશ્રિત રેતાળ જમીન ૩.સસરા

બીજું વંતાક તે સુણી દીધું, આઠ આના બેનું મૂલ લીધું;
વટામણ ગયા વિશ્વઆધાર, ગયા બે જણ પણ તેહ ઠાર...૬૩

પ્રભુને ભેટ વંતાક કર્યાં, લીલાં મરચાં લાવી વળી ધર્યાં;
શાક કરવા બેઠા ધર્મલાલો, નાખ્યો સુંદર તેમાં મસાલો...૬૪

બહુનામીયે બાટીયો કરી, બેઠા જમવા અધર્મના અરી;
ખોડાભાઈના પ્રેમનું શાક, લાગ્યું તે થકી મિષ્ટ અથાક...૬૫

શાકને વારે વારે વખાણે, નથી આવું જમ્યા કોઈ ટાણે;
તારે માતરે વેણ સુણાવ્યાં, આઠ આનાનાં વંતાક આવ્યાં...૬૬

ખોડાભાઈનો પ્રેમ અથાક, તેથી લાગે છે મીઠાં વંતાક;
પ્રસાદી પ્રભુએ સૌને દીધી, જવા તૈયારી તે પછી કીધી...૬૭

ત્યાંથી કૃષ્ણ ગયા **કમિયાળે**, **કારિયાણી** ગયા તેહ કાળે;
ત્યાંથી ગોવિંદ **ગઢપુર** ગયા, કરી દર્શન જન રાજી થયા...૬૮

પ્રભુ પ્રગટનાં દર્શન પામી, સૌના વિરહની વેદના વામી;
અતિ આનંદમાં દિન જાય, શેષનાગે ન વર્ણન થાય...૬૯

મહારાજે ધરી મન મરજી, તેડ્યા ઠક્કર લાધો ને હરજી;
પ્રભુ પાસે તે બે જણ આવ્યા, માવે કાગળ લખવા મગાવ્યા...૭૦

પછી બોલિયા જીવન પ્રાણ, તમે સાંભળો ભક્ત સુજાણ;
ફુલદોલનો ઉત્સવ ભારે, કરવો વરતાલ અમારે...૭૧

માટે કંકોતરી ઠામોઠામ, લખીને મોકલો ગામોગામ;
દાદે ખાચરે બહુ કરી તાણ, કરો ઉત્સવ આંહિ સુજાણ...૭૨

વરતાલે દીધું વરદાન, ભાખી વાત તે શ્રીભગવાન;
બેઠા લખવા પછી જણ બેય, બુદ્ધિવાળા બે ઠક્કર તેય...૭૩

દેશ સોરઠ હાલાર કચ્છ, ઝાલાવાડ ને વાળાક સ્વચ્છ;
કાઠિયાવાડમાં ગામોગામ, લખી કંકોતરી સહુ ઠામ...૭૪

લઈ મોકલ્યા **કાશદ**[1] ઘણા, લખવામાં રાખી નહિ મણા;
એહ અવસરમાં એહ ઠાર, ધર્મપુરથી આવ્યા સમાચાર...૭૫

વાલાવિરહનાં વાગિયાં બાણ, તજ્યા કુશળકુંવરબાઈએ પ્રાણ;
જ્યારે એનો થયો અંતકાળ, તમે તેડવા આવ્યા દયાળ...૭૬

વળી આપ તણાં દરશન, પામ્યા કોઇ કોઈ **પરિજન**[2];
બાઈ એ મોટા મુક્ત સમાન, તજી કાયા ધરી તવ ધ્યાન...૭૭

એવા સાંભળીને સમાચાર, પામ્યાં ખેદ ઘણાં નરનાર;
દશ વર્ષ રહ્યાં હોત આંહીં, સતસંગ વધત દેશ માંહી...૭૮

ઘણા લોક તો ઉચ્ચરે એમ, પણ કૃષ્ણઈચ્છા મટે કેમ;
હરિઈચ્છા થકી થાય જેહ, સુખદાયક સમજવું તેહ...૭૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

કુશળકુંવરબાઈને કૃતાર્થ, **જગતવિદીત**[3] કર્યાં ભલાં જથાર્થ;
અગણિત જન એ રિતે ઉદ્ધારે, વૃષસુત તેહ વસો દિલે અમારે...૮૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિધર્મપુરાદ્વૃત્તાલય-દુર્ગપુરાગમનનામ સપ્તપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૭॥

પૂર્વછાયો :

બડો ઉત્સવ વરતાલમાં, ફુલદોલનો કરવા કાજ;
ગોવિંદજી ગઢપુર થકી, ચાલ્યા સાથે લઈને સમાજ...૦૧

૧.કાગળ લઈ જનાર(દૂત) ૨.પરિવારજનો ૩.જગજાહેર

ચોપાઈ :

સહુ હરિજનને લઈ સાથ, રહ્યા **બોટાદમાં** જઈ નાથ;
ભલા ખાચર ભક્ત હમીર, તેને ત્યાં ઉતર્યા નરવીર...૦૨
ત્યાંથી પરવર્યા સુંદરશ્યામ, દેતા દર્શન જૈ ગામોગામ;
ઘણા કાઠી ગરાશિયા જેહ, ભાલદેશના રહેવાસી તેહ...૦૩
સાથે લીધા શ્રીજીમહારાજે, મોટો ઉત્સવ નિરખવા કાજે;
વસોમાં આવિયા વનમાળી, ત્યાંના ભક્તો ખુશી થયા ભાળી...૦૪
વાલાધ્રુ ને બીજા વાલા ભાઈ, દવે દાદા ને વાંસજી ભાઈ;
એહ આદિ મળી સતસંગી, સજી શ્યામની સેવા ઉમંગી...૦૫
જમનાબાઈએ કર્યો થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
કાઠિ આદિક કાજે રસોઈ, બાઈ અવલે કરી સમો જોઈ...૦૬
જમીને થયા વાલો વિદાયે, **ચાંગે** થૈ ગયા ગામ **સંજાયે**;
કૃષ્ણ આવે છે કોઈએ કહ્યું, સામા **વરતાલથી** ગયા સહુ...૦૭
જ્ઞાનબાગમાં સંત સહીત, પધાર્યા પ્રભુજી ધરી પ્રીત;
પગી જોબન કુબેરદાસ, બેઠા રણછોડદાસજી પાસ...૦૮
નારાયણગરજી તેહ ઠામ, આવી પ્રભુપદ કીધા પ્રણામ;
હતા જે જન શ્રીહરિ સંગે, મળ્યા સૌને તે અધિક ઉમંગે...૦૯
હરિને કહ્યું જોડીને હાથ, ભલે આપ પધારિયા નાથ;
મોટા જન કાઠિયાવાડ માંય, તેના રોક્યા રહ્યા નહિ ત્યાંય...૧૦
દેશદેશના જનને તેડાવ્યા, કૈક આવશે ને કૈક આવ્યા;
ભારે આંહિ સમૈયો ભરાશે, લીલા અદ્ભુત ગ્રંથે લખાશે...૧૧
એ તો અમ પર બહુ દયા આણી, નિજ દાસના દાસ પ્રમાણી;
અહો ભાગ્યશાળી અમે જેવા, નથી અન્ય આ જગતમાં એવા...૧૨

પછી બોલ્યા શ્રીજીમહારાજ, તમે સાંભળો ભક્તસમાજ;
આંબલો છે આ ઉત્તમ સારો, સંત સૌ આંહિ કરશે ઉતારો...૧૩

જૈને વાસણ સૂતાર ઘેર, અમે ઉતરશું રુડી પેર;
અમ સાથે છે જે અસવારો, તમે આપજો તેને ઉતારો...૧૪

નારાયણગર બોલિયા ત્યારે, મઠે ઉતરશે તે અમારે;
પછી ગામમાં શ્યામ પધાર્યા, નિજ **સદને**[૧] સુતારે ઉતાર્યા...૧૫

કાઠિ આદિક મઠમાં ઉતરિયા, ભાસે જન સહુ આનંદ ભરિયા;
ગંગામાએ કર્યો જેહ થાળ, જમ્યા પ્રીતે પ્રણતજનપાળ...૧૬

પછી પોઢ્યા પ્રભુ થોડી વાર, જાગી વદન પખાળ્યું તે વાર;
આવ્યા **વરતાલના** જન વાસી, તેણે દેખાડ્યા રંગના **રાશી**[૨]...૧૭

પીચકારી આણેલી અપાર, તેનો દેખાડ્યો એક **અંબાર**[૨];
ગંજ દેખાડ્યા અબિર ગુલાલ, દેખી રીઝિયા દીનદયાળ...૧૮

પછી ચોથો પ્રહર થયો જ્યારે, જ્ઞાનબાગે ગયા હરિ ત્યારે;
જગ્યા જોઈ કહે સુખકારી, રંગ રમવાની જગ્યા છે સારી...૧૯

હરિએ નિરખ્યા હોજ બેય, અહો ભૂપ તે અદ્યાપિ છેય;
હોજ જોઈ કહે હરિરાય, વાહ સારી રચી છે શોભાય...૨૦

હોડી આગળ હોડકું જેમ, કરી કુંડી અકેકી છે એમ;
રંગસામાન સર્વ મગાવો, લાવી આ સ્થળ માંહિ મુકાવો...૨૧

દાસને એવી આજ્ઞા ઉચ્ચારી, શ્રીજી બેઠા સભા સજી સારી;
જ્ઞાનવારતા કીધી ઘણેરી, ધર્મ ભક્તિ ને વૈરાગ્ય કેરી...૨૨

જમ્યા ઉતારે જૈ હરિ રાતે, તહાં પોઢીને ઉઠ્યા પ્રભાતે;
કરી નિત્યક્રિયા સજ્જ થઈ, જ્ઞાનબાગે સભા સજી જઈ...૨૩

૧.ઘરે ૨.ઢગલા

સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત, હવે ઉચરું અયોધ્યાની વાત;
ઘર મુકી ચાલ્યા ઘનશ્યામ, દુઃખી ત્યારથી લોક તમામ...૨૪
ઈચ્છારામ ને રામપ્રતાપ, ધરે એ તો ઉદાસી અમાપ;
મુરતી મન માંહિ સંભારે, ક્ષણ વાર કદી ન વિસારે...૨૫
તીર્થવાસી મળે કોઈ ઠાર, તેને પૂછે જઈ સમાચાર;
ક્યાંઈ દીઠો તમે મુજ વીર, તેનું છે ઘનશ્યામ શરીર...૨૬
રુડું તેનું મનોહર રૂપ, પગે ષોડશ ચિહ્ન અનૂપ;
ચિહ્ન છાતિમાં શ્રીવત્સ શોભે, વેષ વર્ણિનો જનમન લોભે...૨૭
ભાળ્યા હોય તો તે કહો ભાઈ, એમ પૂછે પ્રવાસીને ધાઈ;
એવા માંહિ માયાતીતાનંદ, સાધુ ત્યાં ગયા પ્રેર્યા ગોવિંદ...૨૮
જાણી તીરથમાં ફરનાર, પ્રણમીને પુછ્યા સમાચાર;
કહો ક્યાં થકી આપ પધાર્યા, કહો કોણ ગુરૂ છે તમારા...૨૯
સુણી સંત બોલ્યા તેહ ઠામ, જે છે ધર્મતનુજ ઘનશ્યામ;
ધર્યા ધર્મસ્થાપન અવતાર, એ છે અખિલ જગતઆધાર...૩૦
ગુરુ એ ઈષ્ટદેવ અમારા, અમે એનું ભજન કરનારા;
એવું વેણ સાંભળતાં માત્ર, થયાં ભાઈનાં રોમાંચ ગાત્ર...૩૧
પુછી વિસ્તારથી પછી વાત, થયા સાંભળીને રળિયાત;
કહ્યા સંબંધીને સમાચાર, સૌને ઉપજ્યો હરખ અપાર...૩૨
મહારાજ તણા બેય વીર, થયા દર્શન કાજ અધીર;
અયોધ્યાપુરથી તતકાળ, લીધી વાટ જવા વરતાલ...૩૩
સગા સ્નેહી લીધા બિજા સંગ, જેને કૃષ્ણ મળ્યાનો ઉમંગ;
કેટલાક વિત્યા દિન જ્યારે, પહોંચ્યા **વરતાલ** તે ત્યારે...૩૪
કહ્યું કોઈએ જૈ સભા માંહી, અયોધ્યાવાસી આવે છે આંહીં;

સુણી રાજી થયા મહારાજ, થયા આતુર ભેટવા કાજ...૩૫

માવે માણકી ઘોડી મંગાવી, કરી પાર્ષદે હાજર લાવી;
થયા અશ્વીએ હરિ અસવાર, સાથે સર્વે ચાલ્યાં નરનાર...૩૬

જ્યાં છે ટાડણ નામે તલાવ, ગયા ત્યાં મનમોહન માવ;
આવ્યા ત્યાં તો અયોધ્યાના વાસી, ભેટ્યા ઉતરીને અવિનાશી...૩૭

ઈચ્છારામ ને રામપ્રતાપ, જેનો પ્રભુપદ પ્રેમ અમાપ;
દંડવત કરી દૂરથી ધાઈ, ભુજા ભીડી ભેટ્યા બેઉ ભાઈ...૩૮

ભેટ્યા જેમ ભરત ને રામ, ભેટ્યા ભાઈને શ્રીઘનશ્યામ;
ભુજા ભ્રાતે ભરી તે ન મૂકે, આંખો માંહિથી આંસુ ન સૂકે...૩૯

કહે ભાઈ તમે મુકી ગયા, દયાસિંધુ તજી કેમ દયા;
પ્રેમ પીયૂષનું પાઈ પાન, વિષ પાયું પછી ભગવાન...૪૦

એવાં પ્રેમનાં વેણ ઉચ્ચાર્યાં, દુઃખ વિરહનાં વાલે વિદાર્યાં;
સગાં સ્નેહી સંભારી તે વાર, શ્યામે સૌના પૂછ્યા સમાચાર...૪૧

ભેટ્યા ભાઈને સૌ હરિભક્ત, વળી ભેટિયા સંત વિરક્ત;
વાલો અશ્વે થયા અસવાર, આવ્યાં ગામમાં સૌ નરનાર...૪૨

હરિભક્તોએ ભાઈને સારો, આપ્યો ઉતરવાને ઉતારો;
મુકુંદાનંદને કહે માવો, ભાઈની તમે ખબર રખાવો...૪૩

અજાણ્યા એહ છે જો આ કાળ, વળી છે અતિશે શરમાળ;
વસ્તુ માગતાં તે શરમાશે, માટે રહેજો તમે તેહ પાસે...૪૪

પછી શ્યામ પોતાને ઉતારે, સ્વસ્થ થૈને બિરાજીયા જ્યારે;
વૈકુંઠાનંદ વર્ણિ તે વાર, જમવા કર્યો થાળ તૈયાર...૪૫

રુડી રીતે રસોઈ રસાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
પછી પોઢી રહ્યા પરમેશ, થોડી વારે ઉઠ્યા સ્વજનેશ...૪૬

આવી ફાગણી ચૌદશ જ્યારે, તહાં સંઘ આવ્યા ઘણા ત્યારે;
રુડી **રાવટી**[૧] તંબુ ને દેરા, ગામ ફરતા વસાયા ઘણેરા...૪૭

ભારે રસ્તા વિષે ભીડ થાય, સીમમાં ન મનુષ્ય સમાય;
આવ્યા વેપારી કરવા વેપાર, બની બહુ ભલી **બવળી**[૨] બજાર...૪૮

જ્ઞાનબાગમાં આમલા પાસે, સભા જૈને સજી અવિનાશે;
આમલા થકિ દક્ષિણે છેક, હતું બાવળનું ઝાડ એક...૪૯

મુકી તે પર **નોબત**[૩] સારી, જ્યારે આવે સભામાં મુરારી;
ચિદાનંદસ્વામી તે બજાવે, તેથી જાણે સહુ શ્રીજી આવે...૫૦

થયો નોબતનો નાદ જ્યારે, ઉલટ્યા જન દર્શને ત્યારે;
પ્રભુની પૂજા બહુ જન કરે, વસ્ત્ર ભૂષણ ધન ભેટ ધરે...૫૧

હરિને ચડાવે કોઈ હાર, હારનો થયો ત્યાં તો અંબાર;
કોઈ આરતી હરિની ઉતારે, કોઈ આવીને સ્તવન ઉચ્ચારે...૫૨

વાજે નરઘાં સરોદા સતાર, કરે કીર્તન સંત ઉચ્ચાર;
કોઈ પ્રશ્ન પૂછે તેહ ઠામ, આપે ઉત્તર શ્રીઘનશ્યામ...૫૩

એક બાજુયે બેઠા ગૃહસ્થ, બેઠી વેગળે બાઈયો સમસ્ત;
હરિજનના જુદા જુદા દેશ, જુદી ભાષા અને જુદા વેશ...૫૪

કોઈ શિર સુરતી પાગ ભાળી, કોઈને તો કચ્છી ચાંચવાળી;
રુડી કોઈ શિરે ગુજરાતી, કોઈ ગોહિલવાડી ગણાતી...૫૫

કોઈને શિર મોળિયાં મોટાં, છોગાં કોઈને મોટાં કે છોટાં;
દક્ષિણી પાગ કોઈની દીસે, પારશિ પાગ કોઈને શીશે...૫૬

પુરવી મારવાડી મેવાડી, કોઈ ઝીણી અને કોઈ જાડી;
કોઈ તો મોટા ચોરણાવાળા, કોઈ ધોતિયાંવાળા નિહાળ્યા...૫૭

૧.નાનો તંબુ ૨.બંને બાજુ હાટ(દુકાન)વાળી ૩.મોટું નગારું

એક એકનો વેષ વિરુદ્ધ, પોતપોતા તણો ગણે શુદ્ધ;
એમ જુદા જણાય અનેક, ઈષ્ટ સર્વ તણા શ્રીજી એક...૫૮

અન્યોઅન્ય હરિભક્ત કેરો, સગાથી પણ સ્નેહ ઘણેરો;
કરે તિલક દેખીને પ્રણામ, લૈને સ્વામિનારાયણ નામ...૫૯

મહિમા હરિજન તણો જાણે, ધ્રુવ પ્રહ્લાદ જેવા પ્રમાણે;
કોઈ રસ્તાની રજ લઈ હાથે, મહિમા જાણીને ધરે માથે...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન જન માંહિ હેત કેવું, **પય**[1]જળ કેરું જણાય હેત જેવું;
જળજળ પય હેઠ જૈ **જળે**[2] છે, પય ઉભરાય ઉતાપ ઓલવે છે...૬૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયપુષ્પદોલોત્સવે શ્રીહરિજનસંઘાગમનનામ અષ્ટપંચાશત્તમો વિશ્રામઃ ॥૫૮॥

પૂર્વછાયો :

હે નૃપ આવી હુતાશની, તેહ વાસરની કહું વાત;
બની શોભા જ્ઞાનબાગમાં, ધામ અક્ષર સમ સાક્ષાત...૦૧

છે આજ છત્રી જે સ્થળે, એથી અગ્નિ દિશા મોઝાર;
ઉત્તમ બે આંબા હતા, એક એક તણે અનુસાર...૦૨

ચતુરાનને[3] ચતુરાઈથી, જાણે રુડા રચેલા હોય;
અવની ઉપર ઉગિયા, પણ મુક્ત હતા બે સોય...૦૩

મોભ મુક્યો તે ઉપરે, હેતે બાંધ્યો હિંડોળો ત્યાંય;
નિષ્કુળાનંદે નેહથી, તેની રચી હતી રચનાય...૦૪

બાર હતાં તેને બારણાં, રુડાં કમાનદાર કરેલ;

૧.દૂધ ૨.બળે ૩.ચતુર્મુખ બ્રહ્માએ

ફુદડીયો સોના તણી, સારી શોભતી માંહિ મઢેલ...૦૫
લીંબુ કરાવી કનકનાં, લટકાવિયાં ચારે પાસ;
કળશ ઝળકે હેમના, જેવા સૂરજ સોમ પ્રકાશ...૦૬
વિમાન જે વિબુધો તણાં, જેની આગળ ઝાંખા જણાય;
કારિગરિ તેની નિરખતાં, વિશ્વકર્મા તે વિસ્મિત થાય...૦૭

ચોપાઈ :

જરિયાનનાં વસ્ત્રે જડેલો, ગાલીચો ગોઠવી પાથરેલો;
મોભ સાથે તે બાંધ્યો હિંડોળો, શોભે સુંદર ઉંચો પહોળો...૦૮
ગામમાં જઈ નિષ્કુળાનંદ, કહે કૃષ્ણને હે જગવંદ;
જ્ઞાનબાગમાં આપ પધારો, સજ્યો છે અમે હિંડોળો સારો...૦૯
તેમાં આવિને આપ બિરાજો, કરે દર્શન સર્વે સમાજો;
સુણી શ્રીહરિએ સજી સ્વારી, જ્ઞાનબાગે ચાલ્યા ગિરધારી...૧૦
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, છબિ ચામર છત્રની છાજે;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, સૌને આનંદ મનમાં ન માય...૧૧
જ્ઞાનબાગમાં આંબલા પાસ, બેઠા ઓટે જઈ અવિનાશ;
ચિદાનંદે નોબત બજાવી, કરે દર્શન જન દોડી આવી...૧૨
નિષ્કુળાનંદે વિનતી કરી, હિંડોળામાં બિરાજિયે હરી;
હરિ હિંડોળાની પાસે ગયા, રચના જોઈને રાજી થયા...૧૩
હરિ હિંડોળા માંહિ બિરાજ્યા, ભેટ ધરવા આવ્યા જન ઝાઝા;
ભલા સુરતના જન આવ્યા, જરિયાની પોશાગ તે લાવ્યા...૧૪
સારો જામો તથા સુરવાળ, પહેરાવ્યો પ્રભુને તે કાળ;
ધર્મપુરમાં ધર્યો હતો જેહ, માથે મુગટ ધરાવિયો તેહ...૧૫

વટપુર[૧] અમદાવાદ કેરા, લાવ્યા હરિજન **ઘાટ**[૨] ઘણેરા;
કડાં વેઢ વીંટિ બાજુબંધ, બાંધી સારું શેલું ધર્યું **કંધ**[૩]...૧૬

રુડો રેટો તે કેડે બંધાવ્યો, હાર મોતિનો હૈયે ધરાવ્યો;
સોટી ગુંથેલી સોનાના તારે, આપી હાથમાં હરિને તે વારે...૧૭

રુડી રુપાળી મોરલી જેહ, બિજે હાથે ધરી હરિ તેહ;
પ્રભુ એવું સ્વરૂપ પ્રકાશે, બારે બારણે સન્મુખ ભાસે...૧૮

દોરી હીરની લૈ હાથમાંય, મુક્તાનંદે ઝુલાવિયા ત્યાંય;
મુનિજન લઈ તાલ મૃદંગ, ગાય કીર્તન આણી ઉમંગ...૧૯

માતા જસોદા ઝુલાવે પુત્ર પારણે - એ રાગ છે

મુનિવર મુક્તાનંદ ઝુલાવે હરિને હેતથી,
ઝુલે ધર્મકુંવર પ્રભુ ધર્મધુરંધર ધીર;
વાલમ બેશ રુપાળો વેશ ધરી વરણાગિયો,
શોભે નટનાગર સુખસાગર શ્યામશરીર;
મુક્તાનંદ ઝુલાવે હરિને હેતથી...મુનિવર૦ ૨૦

કોટિક સૂરજ **સોમ**[૪] સમાન દીસે **દીપ્તી**[૫] ભલી,
હરિજન નિરખી નિરખી હરખે હૈડામાંય;
દીનદયાળ પ્રભૂનાં દરશન કરવાને કારણે,
આવ્યા અજ હર આદિક સુરવર સરવે ત્યાંય...મુનિવર૦ ૨૧

હેમજડિત હિંડોળે ફરતાં શોભે ફુમતાં,
મેરુશિખર સરીખું શિખર બિરાજે શીશ;
હાલે હિંડોળો ત્યાં ઘમ ઘમ વાજે ઘૂઘરા,
જુક્તી જોતાં રીઝે જગજીવન જગદીશ...મુનિવર૦ ૨૨

કોટિ પ્રકાર કરેલી કારિગરે કારીગરી,

૧.વડોદરા ૨.ઘરેણાં ૩.ખભે ૪.ચંદ્રમા ૫.પ્રકાશ

છબિ શુભ છાજે જોતાં લાજે દેવવિમાન;
મનહર તે હિંડોળાસૂધાં હરિની મૂરતી,
જ્ઞાની ધ્યાની મનમાં ધરે ધરીને ધ્યાન...મુનિવર૦ ૨૩

વસુધા[૧] ધન્ય વખાણે વિબુધો સૌ વરતાલની,
ઉચરે ધન્ય અધિક એ આંબાનો અવતાર;
જેની ડાળે દિવ્ય હિંડોળે હીંચ્યા શ્રીહરી,
અક્ષરધામનિવાસી અખિલ જગતઆધાર...મુનિવર૦ ૨૪

જેને મળવા જોગીજન જપ તપ વ્રત આદરે,
જેનું ધ્યાન ધરે **ગંગાધર**[૨] **ગૌરી**[૩] ગણેશ;
જેની આજ્ઞા નવ ઉલંઘે સૂરજ ને શશી,
જેના જશ ઉચ્ચારે શારદ નારદ શેષ...મુનિવર૦ ૨૫

જેની આજ્ઞા આપ નિરંતર અંતરમાં ધરી,
મૂકે નહિ કદિયે મહાસાગર પણ **મરજાદ**[૪];
જેનાં વચન પ્રમાણે વાય પવન પણ વિશ્વમાં,
જેનાં વચન પ્રમાણે વરસે છે વરસાદ...મુનિવર૦ ૨૬

એવા પરમેશ્વર પ્રગટ્યા છે પૃથ્વી ઉપરે,
દર્શન દૈ જનને સુખ દેવા દીનદયાળ;
વિચર્યા સ્વેચ્છાથી વૃષનંદન શ્રીવરતાલમાં,
લીલા વિવિધ કરે છે વિશ્વવિહારિલાલ...મુનિવર૦ ૨૭

ચોપાઈ :

હિંડોળામાં હરિ એમ ઝુલે, જોઈ હરિજનનાં મુખ ફુલે;
વાસુદેવ ને અખંડાનંદ, કરે ચમર ધરીને આનંદ...૨૮
તહાં કુબેરજી છડીદાર, સ્વર ઉંચે કરે છે ઉચ્ચાર;

૧.ભૂમિ ૨.શંકર ૩.પાર્વતી ૪.મર્યાદા; સીમા

દાસ દર્શને ઉલટ્યા અપાર, હાથમાં ધરી પુષ્પના હાર...૨૯

હાર જે જે જનો અરપે છે, બારે દ્વારે હરિ હાર લે છે;
હાર સોટી વડે ગ્રહે હરી, આપે સંતોને તે ભેગા કરી...૩૦

લીલા અદ્ભુત જોઇ તે વાર, બોલે જન સહુ જય જયકાર;
દેવ દુંદુભી ગાજે આકાશે, હર્ષ આખા બ્રહ્માંડમાં ભાસે...૩૧

નભમાં છાયાં દેવવિમાન, કરે ગાંધર્વ હરિગુણગાન;
દેવઅંગના આકાશે રહી, કરે પુષ્પ તણી વૃષ્ટિ તહીં...૩૨

સતસંગીનો ધારીને વેશ, આવ્યા શેષ મહેશ સુરેશ;
કરે પ્રભુપદને તે પ્રણામ, આપે આશીષ સાનમાં શ્યામ...૩૩

મહાદેવને હરખ ન માય, કરી તાંડવ હરિગુણ ગાય;
કોઇ અમર ભમર થઈ ભમે, જાણે પામું પ્રસાદી હું **ક્યમે**[૧]...૩૪

હરિલીલા જેણે જોઈ એહ, ધન્ય ધન્ય તેનો નરદેહ;
ઘણું તપ વ્રત ફળ ઉદે થાય, ત્યારે તે સમે જન્મ પમાય...૩૫

એવાનો પરિવાર જે થાશે, જન તે પણ ધન્ય ગણાશે;
જે કુળમાં હરિભક્ત થાય, આખું કુળ તે પવિત્ર ગણાય...૩૬

એમ વ્યાસ મુનીએ કહ્યું છે, એવું શાસ્ત્રમાં વચન રહ્યું છે;
સહુ શ્રીહરિમાં ગુલતાન, ભૂલ્યા ખાન ને પાનનું ભાન...૩૭

એહ આનંદ શું કહું ગાઈ, ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ ભાઈ;
પછી સદ્ગુરુ પૂજવા આવ્યા, સારી પૂજન સામગ્રી લાવ્યા...૩૮

નિત્યાનંદ અને મુક્તાનંદ, આનંદાનંદ સ્વામિ સ્વચ્છંદ;
ચારુ ચંદન પુષ્પ ચડાવ્યાં, ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવ્યાં...૩૯

આરતી બતી[૨] ચોસઠવાળી, નિત્યાનંદે ઉતારી સંભાળી;

૧.કેમે કરીને; કોઇક ઉપાયે ૨.દિવેટ

સંત હરિજન સૌ ઉભા થઈ, ગાઈ ત્યાં આરતી તાળી દઈ...૪૦

ઈચ્છારામ ને રામપ્રતાપ, અવલોકીને હરખ્યા અમાપ;
ગાઈ આરતી હરિજન જેહ, તમને સંભળાવું હું તેહ...૪૧

રાગ : આરતીનો :

જય અક્ષરધામી જય અક્ષરધામી,
શ્રીસહજાનંદસ્વામી, છો અંતરજામી..જય દેવ જય દેવ. ટેક

જય જય શ્રીવૃષનંદન, કષ્ટનિકંદન છો,
ચર્ચિત ભાલે ચંદન, **સુરકૃતવંદન**[૧] છો..જય દેવ૦ ૪૨

ચિહ્ન કળશનું ચરણે, શુભ તિલ છે કરણે,
સજ્જન રાખો શરણે, છો શ્યામળ વરણે..જય દેવ૦ ૪૩

જય જય નાથ નિરંજન, જનરંજનકારી,
ભયભંજન **ખળગંજન**[૨] **ખંજન**[૩] દગ ધારી..જય દેવ૦ ૪૪

શ્રીધર તમે ગિરિધર, પ્રભુ પૃથવીધર છો,
કૌસ્તુભ નામ મણીધર, શુદ્ધ મતીધર છો..જય દેવ૦ ૪૫

છો કારણના કારણ, અધમોદ્ધારણ છો,
દુર્મતિદોષ વિદારણ, વિઘ્નનિવારણ છો..જય દેવ૦ ૪૬

જય જય શ્રી જગદીશ્વર, મુક્તમુનીશ્વર છો,
ઈશ્વરના પણ ઈશ્વર, અખિલઅધીશ્વર છો..જય દેવ૦ ૪૭

તમે પિતા ને માતા, ભગિની ને ભ્રાતા,
દીનબંધુ સુખદાતા, જય જગના ત્રાતા..જય દેવ૦ ૪૮

કોટિ ભુવનના કર્તા, ભગવત છો ભરતા,
પ્રલય સમે સંહર્તા, ધર્મ **વિષદ**[૪] ધર્તા..જય દેવ૦ ૪૯

૧.દેવોએ વંદન કરાયેલા ૨.ખળનો નાશ કરનાર ૩.કાજળ ૪.શુદ્ધ

જય વૃષવંશદિવાકર, ગુણરત્નાકર છો,
કોટિ પ્રકાર કૃપાકર, **સકળસુખાકર**[૧] છો..જય દેવ૦ ૫૦

જય જય જય મુનિનાયક, ઉપમાલાયક છો,
જે જન તવ ગુણગાયક, નિજસુખદાયક છો..જય દેવ૦ ૫૧

કાળ તણા છો કાળક, નિજજનપાળક છો,
વૃષભક્તિના બાળક, પાપપ્રજાળક છો..જય દેવ૦ ૫૨

ઉચરે નારદ શારદ, પ્રભુ **ભવપારદ**[૨] છો,
કોણ કળે તવ હારદ, બુદ્ધિવિશારદ છો..જય દેવ૦ ૫૩

અખિલેશ્વર અવતારી, જય નરઆકારી,
વંદે લાલવિહારી, છબિ મનમાં ધારી..જય દેવ૦ ૫૪

ઇન્દ્રવજ્રા :

એવી રિતે આરતિ તો ઉતારી, નિર્ખી છબી અંતર માંહિ ધારી;
ઉચ્ચારી સૌએ સ્તુતિ શ્યામ કેરી, રીઝ્યા દિલે લાલ ભલા લહેરી...૫૫

આંબા તણાં બે તરુ એહ જોઈ, તેને કહે છે કવિ સંત કોઈ;
વંદૂ તમોને જુગ જોડિ હાથ, પૂજ્યા તમે પૂર્ણ પ્રતાપિ નાથ...૫૬

અથ વૃક્ષપ્રબંધ :

રે આમ્ર તારી **તરુતા**[૩] નિહાળી, તારી પ્રભા ભૂતળ ભાગ્યશાળી;
ભાસે મને તે તુજને કહું છું, નેહી સદા **કૃષ્ણપદાબ્જ**[૪] તું છું...૫૭

રે આમ્ર કેવું તપ કેવિ ભક્તી, કે તેં કરી કાંઇ પુરી પ્રયુક્તી;
રીઝ્યા હરી કેમ કરી તને તે, રીતિ કહો એહ અહો મને તે...૫૮

૧.સર્વે સુખની ખાણ ૨.ભવપાર ઉતારનારા ૩.કોમળતા; પ્રફુલ્લીતતા ૪.ભગવાનનાં ચરણારવિંદમાં

वृक्षप्रबंध, दोलप्रबंध



વસંતતિલકા :

હે ભૂપ એહ સમયે હરિ શોભતા તે,
દોલા[1] વિષે નિરખવા જન લોભતા તે;
જેણે નિહાળી છબિ અંતરમાં ઉતારી,
તેને નહી જ કદિયે વિસરે વિસારી...૫૯

દોલાપ્રબંધ :

દોળાનિ સારિ રચના સજતાં રચાવી,
વીચારતાં જ કહિયે શિરને નમાવી;
વીમાન ને રથ રુડા નથિ રે જણાતા,
દોળે નમાવિ શિર સૌ **વિબુધો**[2] જતાતા...૬૦

સંધ્યા સુધી હરિ ઝુલ્યા હરખી હિંડોળે,
નિર્ખ્યા અનેક મળિને નરનારિ ટોળે;

૧.હિંડોળા ૨.દેવો

રાત્રી ગઈ પછિ તહાં ઘડિ પાંચ જ્યારે,
ત્યારે ગયા સુઅસવારિ સજી ઉતારે...૬૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિવર હરખી હિંચ્યા હિંડોળે, અદભુત એહ લિલા કરી અતોળે;
ગુણ ગણિ જન જેહ એહ ગાય, પ્રગટ પ્રમાણ પ્રભુ પ્રસન્ન થાય...૬૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીવૃત્તાલયે મહ દોલોત્સવ-નિરૂપણનામૈકોનષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૫૯॥

પૂર્વછાયો :

જોબન પગિની મેડિયે, જઈ થાળ જમ્યા જગદીશ;
બેઠા પછિ તહાં બારીયે, અતિ પ્રસન્નમન મુનિ ઈશ...૦૧

મુનિમંડળ મેદાનમાં, ફરિ રાસમંડળની રીત;
કીર્તન ગાયાં કૃષ્ણનાં, ધરી પૂરણ મનમાં પ્રીત...૦૨

કીર્તન ગાતાં કોડશું, તહાં વીતી વિશેષે રાત;
મુક્તાનંદ મુની કહે, તમે સાંભળો સૌ મુનિવાત...૦૩

આજ તો આખા દિવસના, બહુ શ્રમિત છે ઘનશ્યામ;
પોઢવા દ્યો પરમેશને, કાલે રંગ રમ્યાનું છે કામ...૦૪

સૌ સંતે એવું સાંભળી, તજ્યું ગરબિયોનું ગાન;
સુંદર સજ્યા ઉપરે, ભલી ભાતે પોઢ્યા ભગવાન...૦૫

પોઢણનું પદ પ્રેમથી, ગાવા લાગ્યા ગુણીજન સંત;
મધુર સ્વર તે મુનિ તણો, ભલો સાંભળે ભગવંત...૦૬

રાગ બિહાગ : પોઢો પ્રભુ સકલ મુનિકે શ્યામ - એ રાગ છે

પોઢો પ્રભુ પ્રગટ પરમ ઉદાર,
અક્ષર પર અક્ષર અધિપતિ, અખિલ જગઆધાર..પોઢો૦ ટેક.

છો સતસંગી સંતના, શુભ નેણ તણા શણગાર;
પ્રીતમ છો જન **પ્રણતના**[૧], હરિવર હૈયાના હાર..પોઢો૦ ૭

કીર્તનગાન કલ્લોલમાં, ઘણી રાત ગઈ ઘનશ્યામ;
વિનતિ સુણીને વાલમા હવે, આપ કરો આરામ..પોઢો૦ ૮

માથે આવ્યો છે ચંદ્રમા, ફાલગુની નક્ષત્ર સહિત;
પ્રાણપતિ પોઢી રહો પ્રભુ, આ છે પલંગ પુનીત..પોઢો૦ ૯

જેષ્ઠા[૨] ઉદિત જણાય છે, **હરણ્યો**[૩] તો થઈ હવે અસ્ત;
સપ્તઋષિ ઉત્તરદિશામાં, શોભી રહ્યા છે સમસ્ત..પોઢો૦ ૧૦

પક્ષિયો પણ નથી જાગતાં, માળા માંહિ રહ્યાં છે સમાઈ;
પોયણીયો પ્રફુલિત થઈ, ગયા કમળ તો કરમાઈ..પોઢો૦ ૧૧

ભક્તજનો ભલિ ભાતથી, રુડો ગાય છે રાગ બિહાગ;
ચકોર ચંદ્ર સમાન તે, રાખે તવ પદે અનુરાગ..પોઢો૦ ૧૨

જેમ વૃદ્ધિ સતસંગની, જોઇ અસદગુરુ અકળાય;
ચોરને ન ગમે ચાંદની, જોઈ જોઇને જીવ મુંઝાય..પોઢો૦ ૧૩

જેમ પ્રભુજિ પ્રગટ્યા થકી, નાસે **અજ્ઞાનતિમિર**[૪] અપાર;
તેમ જ ચંદ્ર ચડ્યા થકી, ટળ્યો અવનિનો અંધકાર..પોઢો૦ ૧૪

દર્શનથી તવ દાસને, જેમ આનંદ ઉર ન સમાય;
તેમ જ ચંદ્ર ચડ્યા થકી, જળ **ઉદધિનું**[૫] ઉભરાય..પોઢો૦ ૧૫

૧.શરણાગતના **૨.**જેષ્ઠા એટલે વિછુડો ઊગે અને હરણ્યો આથમે આ પ્રકારનું નક્ષત્ર **૩.**ત્રણ તારા ઊભી લીટીમાં હોય તેવું નક્ષત્ર **૪.**અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર **૫.**સમુદ્રનું

આજ લીલા અદભુત કરી, તમે કૃપા કરીને અપાર;
આખા દિવસના આજ તો, આપ શ્રમિત છો સુખકાર..પોઢો૦ ૧૬
ખૂબ ખાંતે ખેલ રંગનો, કરવો છે કૃપાનાથ કાલ;
માટે આ સમય સુખાળવા, થાઓ વિશ્વવિહારીલાલ..પોઢો૦ ૧૭

પૂર્વછાયો :

પોઢી રહ્યા પછી મહાપ્રભુ, ગયા આસને સંતસમાજ;
કોઈ તો અલ્પ ઉંઘે નહીં, કરે યોગક્રિયાનું કાજ...૧૮
પદ્માસને સિદ્ધાસને, મયૂરાસને બેસી મહાંત;
ધ્યાન ધરે ધર્મપુત્રનું, રાતે રહીને આપ એકાંત...૧૯
જાગી ઉઠે મુનિજન સહુ, રહે જ્યારે **ખટ**[1] ઘડી રાત;
કરીને નારાયણધ્વની, પછે ઉચ્ચરે રાગ પ્રભાત...૨૦
નિત્યક્રિયા કરી નેહથી, પછી પરવરીને પ્રભુ પાસ;
ચિતવીને ચિહ્ન ચરણનાં, ધરે અંતરમાં **આભાસ**[2]...૨૧
જગાડવા જગદીશને, કરે મધુર સ્વર મુખગાન;
રાગ આલાપે પ્રભાતનો, તોડે હળવે હળવે તાન...૨૨
મધુર મધુર બજાવતાં, કર લૈને સરોદા સતાર;
ષડજ કે સ્વર ઋષભમાં, કરે ધિમે ધિમે ઉચ્ચાર...૨૩

રાગ પ્રભાતી :

જાગો મારા જગના જીવનપ્રાણ વાલમ વેલા જાગો રે - એ રાગ છે

જાગોમારાજીવનાજીવનપ્રાણ,જીવનજાગોજાગોરે;ટેક.
સંત મળીને સ્નેહે જગાડે, ગાઈ મુખે ગુણગાન;
દીનદયાળ દયા કરીને દ્યો, દાસને દર્શનદાન..જીવન૦ ૨૪

૧.છ ૨.કલ્પના

દિવ્ય દેહે આંહિ આવી ઉભાં છે, ભાવથી ભક્તિમાત;
મુખ જોવાને આતુર છે મન, વાલા વીતિ ગઈ રાત..જીવન૦ ૨૫

ચંદ તણું તેજ મંદ થયું છે, મંદ દીવાની જોત;
કૂર્કટ[૧] શોર બકોર કરે, ગયો **ઉડુગણનો**[૨] **ઉદ્યોત**[૩]..જીવન૦ ૨૬

આદિત્યના **કર**[૪] ઉગવા લાગ્યા, લાલ થયો આકાશ;
મહી વલોવે છે મહીયારી, પ્રીતમ ચારે પાસ..જીવન૦ ૨૭

ચકલિયો ચક ચક કરે, શુક **સારિકા**[૫] બોલે બોલ;
કંજના[૬] વૃંદ વિકાસવા લાગ્યાં, **ભૃંગ**[૭] કરે કલ્લોલ..જીવન૦ ૨૮

વિદ્યારથીયો વિદ્યા ભણે છે, ધ્યાની ધરે છે ધ્યાન;
હોમનારા દ્વિજ હોમ કરે છે, જ્ઞાની હરિગુણ ગાન..જીવન૦ ૨૯

પંથી જનો પરવરિયા પંથે, તીર્થે કરે જન સ્નાન;
પૂજન પાઠ પ્રભુનો કરીને, દાની કરે છે દાન..જીવન૦ ૩૦

હરિજન આવી હજારો ઉભા છે, દર્શન કરવા દ્વાર;
દયા કરીને દર્શન આપો, ધીમંત ધર્મકુમાર..જીવન૦ ૩૧

આજ રુડો રંગનો કરવો છે, ખાંતે કરીને ખેલ;
માટે સવારમાં સત્વર ઉઠો, શ્યામ છબીલા છેલ..જીવન૦ ૩૨

જ્ઞાનઉદ્યાનમાં ગંજ કર્યા છે, લાવી અબીલ ગુલાલ;
રંગ રચ્યો ઉછરંગથી, રુડા વિશ્વવિહારીલાલ..જીવન૦ ૩૩

ચોપાઈ :

જાગ્યા જીવન જગદાધાર, બોલ્યા જન સહુ જયજયકાર;
વાલો વાસણ સૂતાર ઘેર, પછી ત્યાંથી પધાર્યા સુપેર...૩૪

૧.કૂકડા **૨.**તારા મંડળનો **૩.**પ્રકાશ **૪.**કિરણો **૫.**મેના(કાબર જેવું એક પક્ષી) **૬.**કમળના **૭.**ભમરાઓ

નાથે નિત્યક્રિયા કરી ત્યાંય, મુદ સૌને ઘણો મનમાંય;
જયારે દિવસ ચડ્યો ઘડી ચાર, કર્યો સામાન સર્વે તૈયાર...૩૫

પુષ્પદોલ તહાં જ બંધાવી, નરનારાયણ પધરાવી;
ડાહ્યો મેતો તથા વનમાળી, ભણેલા બેય બ્રાહ્મણ ભાળી...૩૬

મહારાજે કહ્યું દ્વિજ આવો, બદરીશની પૂજા કરાવો;
એના ઉત્સવનો દિન આજ, કર્યો તૈયાર છે સર્વ સાજ...૩૭

પછી બે દ્વિજે પૂજા કરાવી, કર્યો ઉત્સવ દેવ ઝુલાવી;
એવી રિતે ક્રિયા એ ઠેકાણે, કરી સર્વ તે શાસ્ત્ર પ્રમાણે...૩૮

જ્ઞાનબાગમાં સંત સમાજે, કરી તૈયારી ખેલવા કાજે;
કૂપ મૂળજી પટેલ કેરો, જળ નિર્મળવાળો ઘણેરો...૩૯

કોસ કંતાનના ત્યાં જોડાવ્યા, ત્યાંથી હોજ વિષે જળ લાવ્યા;
હોજ રંગે ભર્યા તેહ ઠામ, નિરધારિયાં જૂજવાં નામ...૪૦

હોજ પૂર્વનો સંતને સારુ, સંતકુંડ તેનું નામ ધાર્યું;
હરિનો કુંડ પશ્ચિમ ઠામ, તેનું ધાર્યું હરિકુંડ નામ...૪૧

રુડા હોજ દિસે મનરંજ, પિચકારિયોનો કર્યો ગંજ;
સંતે જૈને કહ્યું પ્રભુ પાસ, આવો ખેલવા શ્રી અવિનાશ...૪૨

ત્યાં તો સત્સંગી સૌ મળી આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા;
લાવ્યા માણકીને શણગારી, ઘનશ્યામે સજી અસવારી...૪૩

જેમ સાગરજળ ઉભરાય, તેમ બાગ ભણી જન જાય;
વાજતે ગાજતે રુડી રીતે, જ્ઞાનબાગે ગયા પ્રભુ પ્રીતે...૪૪

મોટી નોબત સંતે બજાવી, સૌએ જાણ્યું જે અસવારી આવી;
હરિએ જોયા હોજ ભરેલા, જોયા ગંજ ગુલાલ કરેલા...૪૫

પીચકારિયોનો પુંજ ભાળી, મનમાં હરખ્યા વનમાળી;
વેદી ઉપર જૈ ભગવાન, ગાદી તકિયે બિરાજ્યા તે સ્થાન...૪૬

સંતે પુષ્પનો દોલ બનાવ્યો, તે તો આંબાની ડાળે બંધાવ્યો;
આનંદાનંદ સદ્ગુરુ જેહ, લાવ્યા વાઘા **વસંતી**[1] ત્યાં તેહ...૪૭

શ્રીજીમહારાજને તે ધરાવ્યા, પછી પુષ્પદોલે પધરાવ્યા;
પૂજા સંતે કરી તેહ કાળ, ચરચ્યું કેસર ચંદન ભાલ...૪૮

પુષ્પહાર લાવિને પવિત્ર, ધાર્યાં વાલાને કંઠે વિચિત્ર;
ભલી ઝોળી ગુલાલ ભરીને, હાથકાંડે ધરાવી હરીને...૪૯

ભક્ત સુરતના તેહ ઠાર, લાવ્યા ખાંતથી ખાંડના હાર;
પ્રભુને પહેરાવ્યા તે પ્રીતે, ચિતવી હરિમૂરતી ચિત્તે...૫૦

પીચકારી કનક કેરી લાવી, અરપી પગી જોબને આવી;
ધૂપ દીપ ને નૈવેદ્ય ધારી, આરતી મુક્તાનંદે ઉતારી...૫૧

પુષ્પદોલે પ્રભુને ઝુલાવી, કર્યો ઉત્સવ વાજાં વજાવી;
દેશ દેશથી આવેલા જન, કરે શ્રી હરિનાં દરશન...૫૨

લાખો લોકની ભીડ ભરાય, પણ નર ત્રિયા સ્પર્શ ન થાય;
પગ પુરુષનો પુરુષ ન પીલે, પગ અડકે તો માફી માગી લે...૫૩

બાઈ ભાઈ જે વૃદ્ધ જુવાન, ભાસે સૌ ભાઈ બેન સમાન;
પ્રભુમાં મન સૌનાં પ્રોવાય, બીજો ઘાટ ન મનમાં ઘડાય...૫૪

દીસે દોષ વિના સૌની દૃષ્ટિ, ભાસે સંસારથી ભિન્ન સૃષ્ટિ;
એવું આશ્ચર્ય જેને જણાય, પ્રભુનો કેમ નિશ્ચે ન થાય...૫૫

પડી વસ્તુ ઉપાડે ન કોય, ભલે હેમનું ભૂષણ હોય;
વાટે ઘાટે જનો જે વિચરતા, દીસે શ્રીજીનું નામ ઉચ્ચરતા...૫૬

૧.કેસરી-પીળા

કામ ક્રોધ કે લોભનો લેશ, કોઈમાં ન કરે તે પ્રવેશ;
ભાસે બાળક વૃદ્ધ સમાન, તેની વાતમાં વૈરાગ જ્ઞાન...૫૭

તજી ગેડી દડા **મોઈદંડ**[૧], ધરે બાળક ધ્યાન અખંડ;
જોઈ બાળક સત્સંગી એવા, પામે અચરજ સનકાદિ જેવા...૫૮

ભક્તિ બાઈયોની એવી ભાસે, ગર્વ ગોપિયોનો પણ નાસે;
વિપ્ર ક્ષત્રિ ને વૈશ્ય છે જેવા, શૂદ્ર પણ સતસંગી છે તેવા...૫૯

પૂજા પાઠ કર્યા વિના કોઈ, જળ ન પિવે જમે શું રસોઈ;
કોઈ ભાંગ તમાકુ ન ખાય, જોવા ભાંડ ભવાઈ ન જાય...૬૦

એવો આચાર જોઈ આ ટાણે, ઋષિ ગૌતમ જેવા વખાણે;
ધર્મ કર્મ જ્યાં એવાં જણાય, કળિકાળ ત્યાં કેમ ગણાય...૬૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રગટ પ્રભુ તણો પ્રતાપ તેહ, જનમન માંહિ જુવે વિચારિ જેહ;
અતિ અચરજ અંતરે જણાય, હરિ અવતાર થયો નકી મનાય...૬૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિપુષ્પ દોલોત્સવ-કરણનામ ષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૦॥

પૂર્વછાયો :

સંતે કહ્યું ઘનશ્યામને, અતિ પ્રેમે કરિને પ્રણામ;
ખાંતે હવે ખેલ રંગનો, કરો આવીને કરુણાધામ..૦૧

સુણી પ્રભુજી સજ્જ થયા, ધોળાં વસ્ત્ર ધર્યાં નિજ અંગ;
વજ્ર કછોટો વાળિયો, રુડી રીતે રમવા રંગ...૦૨

સંત હરિજન સજ્જ થયા, હતા માવ તણા જે મિત્ર;
હરિ આજ્ઞાથી હાથમાં, પીચકારિયો લીધી પવિત્ર...૦૩

૧.ગિલ્લી દંડો- મોઈદાંડીયો

હોજ હતા જ્યાં રંગના, પ્રભુ આવિયા તેહની પાસ;
હોજની રચના જોઈને, કહે સંતને શ્રીઅવિનાશ...૦૪

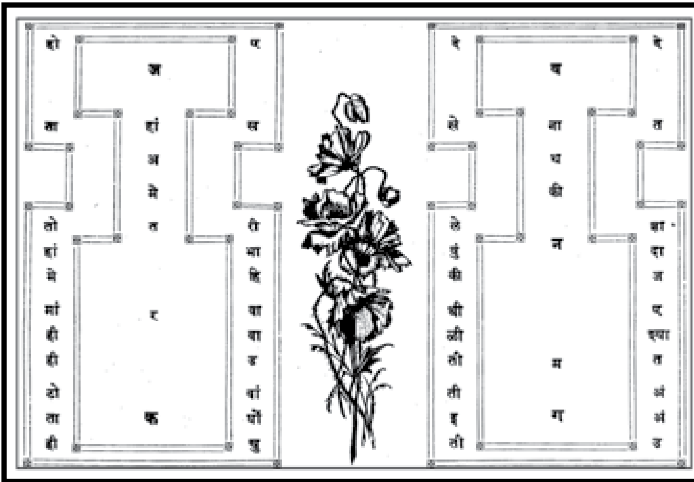
રચના રચવા કુંડની, આવી કેમ સુજી કહો વાત;
સંત કહે પ્રભુ સાંભળો, તેનું કારણ કહું ભલિ ભાત...૦૫

રથોદ્ધતા : હોજપ્રબંધ પહેલો :

હોજ એ જ સજતા જહાં અમે, રીત ભાત હિત તો તહાં તમે;
વાર વાર ઉરમાં રહી રહી, વાંક ઘોંક ચુક ટોકતા કહી...૦૬

રથોદ્ધતા : હોજપ્રબંધ બીજો :

होजप्रबंध पहेलो **होजप्रबंध बीजो**



દેવ દેવ તવ સેવ નાથકી, જ્ઞાનદાન જન લે નવું નકી;
એમ શ્યામ તમથી મળી મતી, અંગ અંગ ઉગતી ગઈ ગતી...૦૭

ચોપાઈ :

સુણી રાજી થયા મહારાજ, કહ્યું ધન્ય છો સંતસમાજ;
પછી ખેલવા તેહ ઠેકાણે, ભાગ બેય કર્યા તેહ ટાણે...૦૮

સંતકુંડ પાસે રહ્યા સંત, હરિકુંડ પાસે ભગવંત;
સખા શ્યામના શ્યામને સંગે, રહીને રમવા માંડ્યું રંગે...૦૯

છોળ્યો રંગની ઉછળે એવી, મહામેઘની ધારાઓ જેવી;
અન્યોઅન્ય ઉડાડે ગુલાલ, દીસે અવની ને આકાશ લાલ...૧૦

તહાં ભુંગળ **ડફ**[૧] ઢોલ ભેરી, શરણાઈ ને ત્રાંસાં નફેરી;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, આખું બ્રહ્માંડ એહથી ગાજે...૧૧

કોઈ ગાય છે સંત **વસંત**[૨], ઉર આનંદ વાધ્યો અનંત;
થાયે અદ્‌ભુત ખેલ અપાર, બોલે જન સહુ જયજયકાર...૧૨

રમ્યા એવી રીતે ઘણીવાર, પછી બોલિયા પ્રાણઆધાર;
હવે બે બે તણી થાઓ જોડ, કરો ખેલ ધરી મનકોડ...૧૩

એવું વેણ સુણી હરિ કેરું, ભલા બે બે થયા **પટભેરુ**[૩];
ઈચ્છારામ ને રામપ્રતાપ, રમે સામસામા બેય આપ...૧૪

રમવાની સ્વદેશની રીતે, લાગ્યા તે રમવા પુરી પ્રીતે;
મુક્તાનંદ ને આનંદાનંદ, રમે સામસામા તે સ્વછંદ...૧૫

નિત્યાનંદ સાથે બ્રહ્માનંદ, ગોપાલાનંદ ને શુકાનંદ;
સચ્ચિદાનંદ ને શતાનંદ, ચૈતન્યાનંદ નરસિંહાનંદ...૧૬

માનુભાવા ને ભગવદાનંદ, વાસુદેવા ને અખંડાનંદ;
વૈષ્ણવાનંદ વૈકુંઠ નામ, માધવાનંદ વર્ણિ જેરામ...૧૭

ભલા પાળા રતનજી ભગૂજી, પામ્યા મોટાઈ જે પ્રભુ પૂજી;
સોમલો અને ખાચર સૂરો, એક એકથી તે ન અધૂરો...૧૮

દાદો ખાચર ને ઝીણોભાઈ, જુક્તે જુક્તિ તે જોડ જણાઈ;
બીજી કાઠીની જોડ ઘણેરી, બની જોડ ગરાશિયા કેરી...૧૯

૧.ડફલી; એક વાદ્ય ૨.વસંત રાગનાં કીર્તન ૩.સાથીદાર

રાયધણજી સાથે પુજોભાઈ, ગુણવંત તે જોડ ગણાઈ;
દવે પ્રાગજી ભટ મયારામ, બેની જોડ ઠરી તેહ ઠામ...૨૦

પગી જોબન ને પગી તખો, દીસે તે એક એક સરખો;
નારાયણગરની જોડ ભાસી, બાવો પ્રભાતગર રણુવાસી...૨૧

વરતાલના રણછોડદાસ, કાશીદાસ બોચાસણ વાસ;
જોડ કુબેરદાસની જેહ, ભક્તિદાસ વેમાડીના તેહ...૨૨

નડીયાદના મોહનલાલ, દવે દાદા વસોના તે કાળ;
ઉમરેઠના નિર્ભયરામ, તેની જોડે રુડા રૂપરામ...૨૩

વસોના તુલસીભાઈ સંગે, મુમધા અજુભાઈ ઉમંગે;
સંજીવાડે વસે બાપુભાઈ, વસો ગામ વસે વાલાભાઈ...૨૪

સંજીવાડાના બારોટ સારા, જગરૂપ પ્રભુ ભજનારા;
તે સાથે વલાસણના નિવાસી, રાયજી પ્રભુપદના ઉપાસી...૨૫

વેમાડી તણા તુળજારામ, કાશીરામ રહે દોરા ગામ;
અશલાલીના વાસી સદાઈ, વેણીભાઈ તથા હરિભાઈ...૨૬

વળી ગોપાળજી કાલીદાસ, રહ્યા એમ અન્યોઅન્ય પાસ;
અજુભાઈ ને જેસંગભાઈ, વસે ગામ તે વેલાલમાંઈ...૨૭

વટપુરના હરિજન જોડે, થયા સુરતના જન કોડે;
અમદાવાદના જને એમ, બાંધી જોડ જેને ફાવે જેમ...૨૮

પછી રંગનો ખેલ મચાવ્યો, જોતાં શ્રીહરિને મન ભાવ્યો;
દ્વન્દ્વ યુદ્ધનો દેખાવ જેવો, ખેલ એ અવસર થયો એવો...૨૯

વરુણાસ્ત્રની ધારાઓ છૂટે, ઉડે એ રીતે રંગ અખૂટે;
અગ્નિ અસ્ત્ર તણી રક્ત ઝાળ, રક્ત એવો જ ઉડે ગુલાલ...૩૦

પીચકારીએ રંગની ધાર, મારે આંખ ને કાન મોઝાર;

ઝોળી ફેંકે ગુલાલ ભરીને, સામાસામું તે જોર કરીને...૩૧

જીત્યા જીત્યા અમે એમ ભાખે, પણ ઉરમાં **અદા**[1] નવ રાખે;
અન્યોઅન્ય હઠાવાને ઈચ્છે, પણ મિત્ર પરસ્પર પ્રીછે...૩૨

કોઇ તો તહાં રંગ સજે છે, કોઇ હર્ખિ હરિને ભજે છે;
રમે છે ઘણા બંધુ સહીત, અદા રહિત પૂરિ ધરી પ્રીત...૩૩

ઉપજાતિ : ગતાગત :

તહીં સહૂ બન્ધુ બહૂ સહીત, તજી અદા મુખ્ય મુદા અજીત;
છે જે સમે રંગ રમે સજે છે, છે જે ભરી હર્ષ હરી ભજે છે...૩૪

ચોપાઈ :

ત્યાં તો રંગનો ચાલ્યો પ્રવાહ, જાણે ગંગા વહે છે અથાહ;
ભલી તેમાં સરસ્વતી ભાસે, રંગે તે થકી રક્ત પ્રકાશે...૩૫

પીચકારી પડેલી અનેક, જોતાં મત્સ્ય જણાય પ્રત્યેક;
પડી પાઘડીયો તેહ માંય, જોતાં કાચબા જેવી જણાય...૩૬

લાંબા ફેંટા તણાય છે જેહ, દીસે સર્પ સમાન તો તેહ;
પગમાંથી પડેલાં પગરખાં, દીસે તે જળજંતુ સરખાં...૩૭

જન જે લપસી પડી જાય, તે તો મગર સમાન મનાય;
વાજાં એ અવસર જેહ વાજે, જાણે નીર નદી તણાં ગાજે...૩૮

હંસરૂપ પરમહંસ સહુ, પડ્યાં પુષ્પ કમળ સમ બહુ;
શરણાઈ ને ભૂંગળ શોર, જાણે બોલે છે દાદુર મોર...૩૯

છાંટો એહ પ્રવાહનો લાગે, તેનાં પાપ પુરાતન ભાગે;
જન જોવાને ઉભા હજારો, જાણે સંઘ તીરથ કરનારો...૪૦

કરે કોઈ હરિગુણ ગાન, વિપ્ર વેદ ભણે તે સમાન;

૧.ઈર્ષા; ખાર

રંગખેલ કરે ખેલનારા, જુવે નાથ ઉભા રહી ન્યારા...૪૧

શૂરવીરપણું ધરી ચિત્તે, વીર રસમાં રમ્યા એવી રીતે;
ખેલનારે હરિને હસાવા, માંડી હાસ્યની રમત રચાવા...૪૨

કુંભ રંગ ભરેલો ઉડાડે, પટભેરુને પકડીને પાડે;
એક એકની ચોટલી ઝાલે, કર કંઠમાં જોરથી ઘાલે...૪૩

કોઈ મુખમાં ભરે છે ગુલાલ, રંગે કોઈ રાતા કરે ગાલ;
સૂરે સોમની પકડી શિખાય, સોમલો શિખા પકડવા જાય...૪૪

તેને ટાલ્ય હતી શિરમાંઈ, તેથી હાથમાં આવે ન કાંઈ;
એવું કૌતુક નજરે નિહાળી, હસે સૌ જન શ્રીવનમાળી...૪૫

મયારામને પ્રાગજી દવે, તેની વાત કહું સુણો હવે;
પ્રાગજી દવે થાકી રહે છે, રાખો રાખોજી બાવા કહે છે...૪૬

મયારામની તૂટી જનોઈ, મુંગા મુંગા ઉભા નીચું જોઈ;
પગલું ન ભરે એહ પળે, કરે થૂ થૂ ને થુંક ન ગળે...૪૭

માગે **સમશા**[1] કરીને જનોઈ, ત્યારે કાઠિયો મશકરા કોઈ;
આપવા અન્ય વસ્તુઓ લાવે, હરિને એવી રીતે હસાવે...૪૮

પુષ્ટ કાયાથી લડથડે કોઈ, ત્યારે ખૂબ હસે હરિ જોઈ;
કોઈ હારીને નાશી નિકળે, હાસ્યરસની તો ત્યાં હદ વળે...૪૯

પડ્યા ઉપર જોર જો થાય, કરે શ્રીહરિ તેની સહાય;
કહે થાઓ સામા સહુ તમે, થશું **ભાંગ્યાના**[2] ભેરુ તો અમે...૫૦

તેની સાથે મળે ભગવંત, પછી થાય સામા સહુ સંત;
એવો અદ્‌ભુત ખેલ મચાવે, દેવ જોવા આકાશમાં આવે...૫૧

ઘણું જોર કરી ઘનશ્યામ, હઠાવે સંતને તેહ ઠામ;

૧.ઈશારો ૨.ગરીબ-નિર્બળના

સંત કોઈ સમે ચડી આવે, પ્રભુને પણ પાછા હઠાવે...૫૨
મધુકૈટભ[1] મૂર લંકેશ, તેથી લડતાં હઠ્યા નહીં લેશ;
હઠે તે પ્રભુ દાસની પાસ, દેવા આનંદ કરવા વિલાસ...૫૩
ખૂબ ખેલ કરી ગિરધારી, ચાલ્યા નાવા સજી અસવારી;
જૈને સૌ હરિજનને ઉતારે, દીધાં દર્શન ધર્મદુલારે...૫૪
નાખે હરિજન રંગ ગુલાલ, વાલા ઊપર ઉપજે વહાલ;
જૈને ધનાતળાવડી માંય, સ્નાન સ્વજન સહિત કર્યું ત્યાંય...૫૫
થયો તે જળનો રંગ રાતો, **અળતાનો**[2] સમુદ્ર જણાતો;
હરિ નાહીને નિસર્યા બહાર, ભારે વસ્ત્ર ધર્યાં તેહ વાર...૫૬
અસવારી સજી ચાલ્યા નાથ, શોભે સંત ને હરિજન સાથ;
ગાજતે વાજતે ગિરધારી, આવ્યા ઉતારે ભવભયહારી...૫૭
બદરી સમીપે તેહ કાળ, ગંગામાયે કર્યો હતો થાળ;
વસોવાસી જે જમનાબાઈ, હતાં તે પણ તેમાં સહાઈ...૫૮
બીજી પણ મેમદાવાદ કેરી, ઉમરેઠની બાઈયો ઘણેરી;
કરી સૌએ મળિને રસોઈ, જન સર્વ વખાણે તે જોઈ...૫૯
મુકુંદાનંદે બાજોઠ ઢાળ્યો, રુડો રત્નજડિત રૂપાળો;
પ્રભુ આવ્યા પીતાંબર ધારી, બેઠા બાજોઠ પર સુખકારી...૬૦
લાવી થાળ કનક કેરો ધર્યો, બહુ ભાતનાં ભોજને ભર્યો;
કરે ભોજન ભાવે મુરારી, બ્રહ્મચારી ઉભા ધરી ઝારી...૬૧
પીવે જળ પ્રભુ કનક કટોરે, ચીતવી જનનાં મન ચોરે;
જ્યારે ઉઠ્યા જમી ભગવાન, દીધી દાસે રુડી બીડી પાન...૬૨

૧.મધુ અને કૈટભ નામના અસુર જેને વિષ્ણુભગવાને મારેલા (તે વિષ્ણુભગવાનના કાનના મેલમાંથી ઉત્પન્ન થયેલા) **૨.**લાખમાંથી બનાવવામાં આવતા લાલ રંગ જેવો

સખા સંત ને પાર્ષદ કેરી, થઈ પંક્તિયો જમવા ઘણેરી;
પીરસે પ્રભુજી પકવાન, દેવા સર્વને બહુ સુખદાન...૬૩

સૌને તૃપ્ત કરી સુખકાર, પછી પોઢી રહ્યા થોડીવાર;
પાછલે પોર આમલા પાસ, સભા જૈને સજી અવિનાશ...૬૪

ભક્તિ જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય કેરી, કરી ધર્મની વાત ઘણેરી;
પ્રશ્ન પૂછિયાં જે હરિજને, આપ્યા ઉત્તર જગજીવને...૬૫

પછી બોલિયા શ્રીપરમેશ, કાલ સૌ જન જાજો સ્વદેશ;
લીલા જે જે જોઈ તમે આંહીં, સદા સંભારજો મન માંહી...૬૬

વાસના પંચ વિષયની જેહ, તોડજો તમે સૌ જન તેહ;
રાખશો જો વચનવિશ્વાસ, સદા વાસ થશે મુજ પાસ...૬૭

પછી કહી જય સચ્ચિદાનંદ, ગયા પોઢવાને જગવંદ;
પ્રભુનું એહ ચારુ ચરિત્ર, પાપી પણ થાય સુણતાં પવિત્ર...૬૮

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જગતવિદિત રંગખેલ જેહ, કૃત વરતાલ વિષે પ્રભુજી તેહ;
સ્મરણ મનન જો કરે સદાય, પ્રભુ પર પ્રેમ પ્રદીપ્ત પૂર્ણ થાય...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે રંગમહોત્સવકરણનામ એકષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૧॥

પૂર્વછાયો :

સમૈયો કરી ફુલદોળનો, હરખિત થઈ હરિજન;
વિચરીને વરતાલથી, ગયા પોતપોતાને ભુવન...૦૧

તખો પગી બામણોલીના, તેણે કરી પ્રભુને પ્રણામ;
કહ્યું બહુ વિનતી કરી, પ્રભુ આવો અમારે ગામ...૦૨

જાઓ તમે અમે આવશું, એમ કહીને મોકલ્યા ઘેર;
સંત સહિત પછી શ્રીહરિ, ચાલ્યા **બામણોલી** શુભ પેર...૦૩

વિચરતાં તે વાટમાં, એક **નેળ**[1] આવી તે ઠાર;
ફેર પડે રસ્તા તણો, જો વિચરે તેહ મોઝાર...૦૪

વાવેલું ખેતર ત્યાં હતું, વાડ્ય થોર તણી હતી ત્યાંય;
એક હરિજને ત્યાં જવા, છીંડું પાડિયું તે વાડમાંય...૦૫

બાઈ હતી રખવાળ ત્યાં, તેણે દીધી તરત તેને ગાળ;
શ્રીહરિએ તે સાંભળી, બોલ્યા જન પ્રત્યે જનપાળ...૦૬

વાડ્ય તોડી તે કારણે, મળ્યો પાઘડીનો શિરપાવ;
ચાલો હવે આ નેળમાં, એમ બોલ્યા મનોહર માવ...૦૭

ચાલ્યા પછી સૌ નેળમાં, જતાં બોલિયા નટવર નાથ;
એક શિખામણ ઉચ્ચરું, સ્નેહે સાંભળો સૌ જન સાથ...૦૮

ઉપજાતિ : છીંડું પાડીને ન જવા વિષે :

છિંડું કરીને કદિયે ન જાવું, ખરેખરા જો મુજ ભક્ત થાવું;
આ માનજો વેણ સહૂ અમારું, ઇચ્છો ભલું જો ઉરમાં તમારું...૦૯

વંડી કુદીને પણ કોઇ વાટે, જવું નહિ તર્ત જવા જ માટે;
તેના ધણીની મરજાદ તોડી, તે પાપ કેરી નહિ વાત થોડી...૧૦

તાળું પરાયું જન જે ઉઘાડે, કે વાડ્ય તોડી તહિ છીંડું પાડે;
તે તો કહું તસ્કર કેરું કામ, કદી હરિભક્ત કરે ન આમ...૧૧

જે કોઈ જગ્યા ધણિયાતિ હોય, જણાય તેની મરજી ન તોય;
તહાં કદાપિ ન કરે નિવાસ, ખરેખરા જે મુજ થાય દાસ...૧૨

૧.ગાડું જવાનો સાંકડો ને ઊંડો રસ્તો

ચોપાઈ :

શ્યામે એવી શીખામણ દીધી, સુણી સૌ જને ઉર ધરી લીધી;
બામણોલીયે જૈ બહુનામી, રહ્યા રાયણ તરુતળ સ્વામી...૧૩

તખો પગી ત્યાં લાવ્યા પલંગ, ઉરમાં ધરી અધિક ઉમંગ;
બેઠા તે પર પ્રાણજીવન, આવ્યા દર્શને બહુ હરિજન...૧૪

પંથે પાછળથી એક આવ્યો, ભલી ચોળાફળી ભેટ લાવ્યો;
મુકી આગળ લાવીને જ્યારે, કૃપાનાથે કહ્યું તેને ત્યારે...૧૫

અહો ભક્ત ભલે તમે આવ્યા, કહો ક્યાંથી ચોળાફળી લાવ્યા;
કર જોડી કહે ભક્ત ત્યાંય, દીઠું ખેતર મારગ માંય...૧૬

જોઇ તેમાં ચોળાફળી સારી, લાવ્યો તમ અરથે મન ધારી;
સુણિ બોલિયા સુંદર શ્યામ, કર્યું તસ્કરનું તમે કામ...૧૭

ઉપજાતિ : ધર્માર્થે ચોરી ન કરવા વિષે :

ચોરી કરે જે જન ધર્મ અર્થ, તેની થશે ભક્તિ કરેલી વ્યર્થ;
ચોરી કર્યાથી અતિ પાપ લાગે, આજ્ઞા પ્રભૂની જન એહ ભાંગે...૧૮

ચોરી કરીને પ્રભુ કાજ આપે, પાપી પડે તેહ વિશેષ પાપે;
તીર્થે બીજા સ્થાનનું પાપ જાય, તીર્થે કર્યું પાપ ન નાશ થાય...૧૯

સ્વધર્મ પોતે પ્રભુના પિતા છે, પ્રભૂનિ ધર્મે જ પ્રસન્નતા છે;
તે ધર્મનું ખંડન જો કરાય, તેને પ્રભૂ કેમ પ્રસન્ન થાય...૨૦

ચોરી લઈ મૂર્તિ મુકુંદ કેરી, પૂજે પછી પ્રીતિ ધરી ઘણેરી;
એવાય છે મૂર્ખ મનુષ્ય કોઈ, પ્રભૂ થશે કેમ પ્રસન્ન જોઈ...૨૧

આધીન બ્રહ્માંડ અનેક જેને, કશી નથી ખામિ કદાપિ તેને;
આજ્ઞા ઉલંઘી પ્રભુ કેરિ આપ, પાપી કરે છે પ્રભુ અર્થ પાપ...૨૨

ચિત્તે ધરો સૌ સુણિ એહ શિક્ષા, જે પામિયા હો મુજપંથ દીક્ષા;

જે મેં કહ્યું તેહ વિચારી જોઈ, ધર્માર્થ ચોરી કરશો ન કોઈ...૨૩

ચોપાઈ :

વાલો બોલિયા એવાં વચન, ગમ્યાં સૌ હરિજનને મન;
હતો ચોળાફળી લાવનાર, કહે તેહને ધર્મકુમાર...૨૪

ભાઈ જ્યાંથી ચોળાફળી લાવ્યો, તમે ત્યાં જઈને મુકી આવો;
પછી તેણે ચોળાફળી લીધી, જઈ તેના ધણીને જ દીધી...૨૫

પછી સંત હરિજને મળી, બાંધ્યો હિંડોળો રાયણે વળી;
પ્રભુને તે વિષે પધરાવ્યા, કરી ઉત્સવ ખૂબ ઝુલાવ્યા...૨૬

હતો ત્યાં શુભ રંગ તૈયાર, રંગખેલ કર્યો તેહ ઠાર;
જન જોવાને આવ્યા હજારો, સમૈયો થયો ત્યાં પણ સારો...૨૭

તહાં કૂપ છે પૂરવમાંય, નાયા સંત સહિત હરિ ત્યાંય;
થઈ ત્યાં તો રસોઈ રસાળી, જમ્યા સંત સહિત વનમાળી...૨૮

ત્યાંના ભક્તોએ બહુ ધરી ભાવ, પ્રભૂ પૂજી લીધો ભલો લાવ;
અતિ આનંદ સૌને વધાર્યા, વાલો **વરતાલે** સાંજે પધાર્યા...૨૯

ત્રણ દ્વિજસુતને ઉપવીત, આપ્યાં તેની કહું સુણો રીત;
જોશી ડભાણના દયારામ, માણસાના તો અનોપરામ...૩૦

વડથલના જાદવજી નામ, તેહ ત્રણે બાળકને તે ઠામ;
ઉપવીત વગરના જ જોઈ, ધાર્યું જીવને દેવા જનોઈ...૩૧

મુહૂરત જુગતે જોવરાવ્યું, તે તો થોડા દિવસમાં આવ્યું;
બામણોલિયાના ફળિયામાં, રચ્યો મંડપ તેહ સમામાં...૩૨

ઘર ગંગામાને રહેવાનું, હતું ત્યાં રસોઈ કરવાનું;
ત્રણ દ્વિજને જનોઈ ત્યાં દીધી, વિધિ વેદોક્ત તે સર્વ કીધી...૩૩

મંત્ર ગાયત્રિનો ઉપદેશ, પ્રીતે પોતે દીધો પરમેશ;

બડવા ત્રણેને ત્યાં **દોડાવ્યા**[1], જ્ઞાનબાગ સુધી એ તો આવ્યા...૩૪

વાજતે ગાજતે ત્યાંથી લાવ્યા, લાવી મંડપમાં પધરાવ્યા;
અવિનાશીયે એ સ્થળે આવી, ત્રણ પાઘડીયો ત્યાં મગાવી...૩૫

પગી જુસજીયે દીધી લાવી, બડવા ત્રણેને તે બંધાવી;
નાત નાતના બ્રાહ્મણ જેહ, જગદીશે જમાડિયા તેહ...૩૬

દીધાં દક્ષિણાદાન અપાર, જન સૌ કહે જયજયકાર;
એમ વાલે વસી વરતાલ, ઘણી લીલા કરી તેહ કાળ...૩૭

મુનિ સાથે ચાલ્યા પછી માવ, ગયા ગિરધર ગામ **મેળાવ**;
ત્યાંથી શ્યામ **સોજીતરે** થૈને, રહ્યા રાત **સંજીવાડે** જૈને...૩૮

ફરતા ફરતા બહુ ગામ, ગયા **ગઢપુર** શ્રીઘનશ્યામ;
હરિનવમીનો ઉત્સવ જેહ, ભલો ત્યાં રહીને કર્યો તેહ...૩૯

એવા માંહી બની એક વાત, સુણો તેહ અભેસિંહ ભ્રાત;
કારિયાણીના ખાચર માંચો, જેનો સ્નેહ પ્રભુપદે સાચો...૪૦

તજી સંસાર સાધુ થયેલા, અચિંત્યાનંદ નામે રહેલા;
હતા તે સમે બામણગામ, તેણે દેહ તજ્યો તેહ ઠામ...૪૧

વસ્તા ખાચરે સાંભળી વાત, ત્યારે ખર્ચ કર્યું ભલી ભાત;
તેડવા તેહ ટાણે હરિને, વસ્તો ખાચર ઈચ્છા ધરીને...૪૨

ગઢપુરમાં ગયા પ્રભુ પાસ, કર્યાં વિનતિનાં વચન પ્રકાશ;
કહ્યું આ અવસર મહારાજ, ચાલો લૈ સાથે સર્વ સમાજ...૪૩

માંચા ખાચરનું ખર્ચ જેહ, તમો આવ્યાથી સુધરશે તેહ;
તમે સાચા સગા છો અમારે, તમથી નથી કોઈ વધારે...૪૪

માટે આવવું પડશે જરૂર, સુણી અરજ ધરી હરિ ઉર;

૧.જનોઈ આપ્યા પછી દોડીને ગુરુના ઘરે ભણવા જવાનો વિધિ કરાવ્યો

દાદા ખાચરને લઈ સાથ, ચાલ્યા સંત સહિત મુનિનાથ...૪૫

કૃપાસિંધુ ગયા **કારિયાણી**, ભાવ ભક્તોનો તે ભલો જાણી;
તેણે સાટાની દીધી રસોઈ, જમ્યા શ્રીજી તથા સહુ કોઈ...૪૬

જમ્યા અન્ન મહાપ્રભુ જેનું, ધન્ય ઉત્તર કારજ એનું;
જેના ઉરમાં બ્રહ્માંડ અનેક, થાય સર્વ તૃપત જમે એક...૪૭

થોડા દિવસ કરી તહાં વાસ, પછી **ગઢડે** ગયા અવિનાશ;
પુરવાસીને દર્શન દીધું, દૈવી જીવનું કલ્યાણ કીધું...૪૮

સાથે લૈ નિજ સર્વ સમાજ, ગયા **બોટાદ** રાજાધિરાજ;
ભગાદોશીએ બહુ સેવા કીધી, મોતિયાની રસોઈ ત્યાં દીધી...૪૯

પછી ત્યાંથી ચાલ્યા મુદ પામી, ગયા **નાગડકે** બહુનામી;
સૂરા ખાચરે ત્યાં કરી સેવા, ભલો લાભ અલૌકિક લેવા...૫૦

રાજો દાનો ને ઝાલો પ્રમાણ, અલૈયો મુળુ ઓઢો સુજાણ;
અતિ ઉત્તમ હરિજન એહ, સૌએ પૂજ્યા હરિ ધરી સ્નેહ...૫૧

આવ્યો પત્ર ત્યાં પ્રેમ ભરેલો, ગુજરાતી જનોએ લખેલો;
એમાં એક લખ્યો હતો અર્થ, અહો શ્રીધર્મપુત્ર સમર્થ...૫૨

આંબા પાક્યા છે ખૂબ અમારા, સરવોપરિ સ્વાદિષ્ટ સારા;
માટે લૈને સખાનો સમાજ, આવો આ અવસર મહારાજ...૫૩

સાથે લાવજો સંતસમાજ, થાય એ થકી ઉત્તમ કાજ;
અમે લૈયે અલૌકિક લાવ, આવી પૂરો મનોરથ માવ...૫૪

વિનતિ અતિ એવી લખેલી, પરિપૂરણ પ્રેમ ભરેલી;
વાલે વાંચી દયા દીલ લાવી, કહ્યું સર્વે સખાને બોલાવી...૫૫

ચરોતરના હરિજન જેહ, કરે છે અતિ આગ્રહ એહ;
માટે વરતાલ ચાલો વિચરીયે, ઈચ્છા એહની પૂરણ કરીયે...૫૬

પછી કાઠી અસ્વાર તેડાવ્યા, કેટલાએક ગામથી આવ્યા;
સાથે સૌને લઈ તેહ કાળ, ભગવાન ગયા **ભેંસજાળ**...૫૭

કાયાભાઈના દરબારમાંય, ઉતર્યા ત્રિભુવનપતિ ત્યાંય;
ત્યાંના હરિજનનાં કહું નામ, એક તો ગગોભાઈ તે ઠામ...૫૮

સજોભાઈ સુભક્ત સુજાણ, બાજીબા તેની પત્નિ પ્રમાણ;
કર્ણિબા જેઠીભાઈની નારી, ઝુણાભાઈની ચાંદાબા સારી...૫૯

ભાઈજીભાઈ આદિક ભક્ત, અતિશે પ્રભુપદમાં આસક્ત;
સૌએ સેવા સજી શુભ રીત, પ્રભુ રીઝ્યા પૂરી જોઈ પ્રીત...૬૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નિજજન મનનો નિહાળિ નેહ, પરમકૃપાળુ થયા પ્રસન્ન જેહ;
અમ પર પણ નિત્ય એ જ રીતે, પરમકૃપાળુ થજો પ્રસન્ન પ્રીતે...૬૧

**ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે
અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિદુર્ગપુરાત્
ભેંસજાળગ્રામવિચરણનામ દ્વિષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૨॥**

પૂર્વછાયો :

ભક્તિતનુજ ભેંસજાળથી, સર્વે સખા લઈ નિજ સાથ;
વિચર્યા **વાગડ** ગામમાં, મુનિમંડળ સહ મુનિનાથ...૦૧

ચોપાઈ :

ગયા ત્યાંથી **મોરશિયે** ગામ, ત્યાંથી **ધંધુકે** ધર્મના ધામ;
વાવ્ય માતા ભવાનીની જ્યાંય, રાતવાસો રહ્યા હરિ ત્યાંય...૦૨

નથુરામ ને દલપતરામ, ભટ ઘેલો ને લાલજી નામ;
ચાર વિપ્ર ને કંસારો વાલો, જેને વાલો બહુ ધર્મલાલો...૦૩

કૃષ્ણરાવજી દક્ષણી જેહ, સૌએ સેવ્યા હરિ ધરી સ્નેહ;
ધંધુકેથી ચાલ્યા ધર્મનંદ, ગયા **રોઝકે** આનંદકંદ...૦૪

ગામના જને સાંભળી વાત, આવે છે શ્રીહરિ સાક્ષાત;
કાકોભાઈ હરિ સામા આવ્યા, સાથે માણસ સોએક લાવ્યા...૦૫

વાજે ઢોલ નગારાં નિશાન, કરે હરિજન કીર્તનગાન;
સૂરો ખાચર થૈ અસવાર, ચાલ્યા આગળ ગામ મોઝાર...૦૬

ક્ષત્રિ એક **પુજોગોળ**[1] જેહ, હરિ સામા જતા હતા તેહ;
સૂરાભક્તને શ્રીહરિ જાણી, નમ્યા જે જે પ્રભુ કહી વાણી...૦૭

સૂરોભક્ત બોલ્યા તેની સાથ, તમારો પડ્યો ઘેંશમાં હાથ;
લાડવા જલેબી સ્વાદ જેહ, તે તો છે જાઓ પાછળ તેહ...૦૮

કહે પુજો શુકન સારાં ફળશે, મળી ઘેંશ તો લાડવા મળશે;
મળે દાસ પ્રભુજીના જ્યારે, પ્રભુદર્શન પામિયે ત્યારે...૦૯

એવું ઉચ્ચારિ આગળ ગયા, પ્રભુને નમી પાવન થયા;
પુર માંહિ પધાર્યા મુરારી, નિરખી હરખ્યાં નરનારી...૧૦

માનાભાઈના દરબારમાંય, ઓરડો છે ઉગમણો જ્યાંય;
કર્યો ત્યાં જઈ કૃષ્ણે ઉતારો, બેઠા ઢોલિયે ધર્મદુલારો...૧૧

માનાભાઈની પરમાર્ય માતા, મહાભક્ત તે વિશ્વવિખ્યાતા;
તેણે થાળ કરાવ્યો તૈયાર, જમ્યા મેડી ઉપર તે મુરાર...૧૨

બહુ તે ગામમાં સતસંગી, હતા તે સહુ આવ્યા ઉમંગી;
સભા થૈ ઘનશ્યામની પાસ, કર જોડી બોલ્યા સહુ દાસ...૧૩

મહારાજ અમારે જ ઘેર, કરો પગલાં તમે રુડી પેર;
ઘણા દિવસની ઇચ્છા અમારી, આજ પૂર્ણ કરો કૃપા ધારી...૧૪

પછી સંત સખા લઈ સાથ, પધરામણીયે ગયા નાથ;

૧.ગોળ એ નામની એક અટક છે

કાકાભાઈ તણે દરબાર, પોતે પ્રથમ પધાર્યા મુરાર...૧૫

ઉત્તરાભિમુખે ઓરડામાં, પધરાવ્યા પ્રભુ તે સમામાં;
કર્યું પૂજન સોળ પ્રકારે, લાવી ભેટ ધરી ભારે ભારે...૧૬

આરતી પ્રભુજીની ઉતારી, સ્તુતિ બે કર જોડી ઉચ્ચારી;
જય જય ધર શક્તિ અનેક, સૌના ઈશ્વર છો આપ એક...૧૭

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

સૌના ઈશ્વર એક છો દ્વિભુજ છો **ત્રાતા**[1] ત્રિકાળે તમે,
ચારે વેદ સુકીર્તિ ગાય સુર તો **પાંચે**[2] તમોને નમે;
ષટ્ શાસ્ત્રો મુનિ સાત આઠ વસુઓ ભક્તિ નવે આદરે,
લીધા જન્મ દશે તમે જ જગમાં વંદૂ સદા હે હરે...૧૮

આ આદિત્ય તમે રચ્યો શશિ રચ્યો **માંગલ્યદાતા**[3] હરિ,
બોલે બુદ્ધ જનો તમે જ ગુરુ છો શુક્રાદિ ધાતૂ કરી;
પંગુ પ્રાણિ **શનૈશ્ચરા**[4] તમ વડે **શૈલો**[5] ઉલંઘે સહી,
રાહૂ કેતુ જુદા કર્યા જગતમાં તે આપ આવ્યા અહીં...૧૯

ધર્મસ્થાપન કાજ આજ વિચર્યા રાજાધિરાજા તમે,
પામ્યા દર્શનદાન દિવ્ય મૂરતી દૃષ્ટીથિ દીઠી અમે;
આ મૂર્તિ જ અખંડ આવિ ઉરમાં વાસો કરીને વસો,
વાણી મિષ્ટ વદી વિનોદ કરિને નિત્યે હસાવો હસો...૨૦

ચોપાઈ :

સ્તુતિ ઉચ્ચારીને એવી રીત, માગી પ્રભુપદ નિશ્ચળ પ્રીત;
વળી માગીયું એવું વચન, અંતકાળે દેજો દરશન...૨૧

૧.તારણહાર ૨.વિષ્ણુ, શિવ, ગણપતિ, પાર્વતી અને સૂર્ય આ પાંચ દેવો ૩.આનંદ આપનારા
૪.થોડું ચાલનારા ૫.પર્વતો

માગ્યું તેવું દઈ વરદાન, પછી ચાલીયા શ્રીભગવાન;
કાંધા વાળાને ઘેર પધાર્યા, અતિ આનંદ એને વધાર્યા...૨૨

તેણે પૂજા કરી તેહ ઠામ, ઘડી વાર બેઠા ઘનશ્યામ;
પછી ત્યાંથી પ્રભુ શુભ પેર, વિચર્યા મશ્રુ વાળાને ઘેર...૨૩

દુદા વાળાને ઘેર સિધાવ્યા, પાતાભાઈને ત્યાં પછી આવ્યા;
જામબા તેની નારીનું નામ, તેણે પ્રેમથી કીધા પ્રણામ...૨૪

દવે કરશન દ્વિજ ગગો નામ, મહાભક્ત જોશી મયારામ;
તેને ઘેર જઈ રુડી પેર, પધાર્યા ગજા ગઢવીને ઘેર...૨૫

તેણે પણ પૂજિયા પ્રભુ પ્રીતે, શુભ ષોડશ ઉપચાર રીતે;
આરતી અતિ હેતે ઉતારી, સ્તુતિ બે કર જોડી ઉચ્ચારી...૨૬

દોહરો :

જય વૃષનંદ મુકુંદ હરિ, જય આનંદસુકંદ;
છંદ વૃંદ વંદન કરે, સુખકર સહજાનંદ...૨૭

ત્રિભંગી છંદ :

જય જય સુખકારી નરતનુધારી દૃઢ બ્રહ્મચારી **દૈત્યારી**[૧],
જય જય **મદનારી**[૨] જય ક્રોધારી મદમોહારી લોભારી;
જય **વૃષવૃષનારીરક્ષણકારી**[૩] ભક્તોદ્ધારી ભયહારી,
પ્રભુ આજ અમારી ઉપર અપારી કરુણાધારી **મુદકારી**[૪]...૨૮

ચોપાઈ :

સ્તુતિ એમ કરીને ઉચ્ચાર, માગ્યો પ્રભુપદ પ્રેમ અપાર;
તેને દૈ વરદાન સિધાવ્યા, માનાભાઈને દરબાર આવ્યા...૨૯

બીજે દિવસ ચાલ્યા ઘનશ્યામ, ગયા ગિરધર **પછિમ** ગામ;

૧.દૈત્યોના દુશ્મન ૨.કામદેવના શત્રુ ૩.ધર્મ અને ભક્તિનું રક્ષણ કરનારા ૪.આનંદ કરાવનારા

રહે ત્યાં તો જાદવજી ત્રવાડી, ભજે શ્રીહરિને તે દહાડી...૩૦
જ્ઞાતિ ઔદિચ ને વેદ સામ, ઉતર્યા હરિ તેહને ધામ;
દ્વિજે સેવા સજી ઘણી સારી, ઈષ્ટ એક જ આપના ધારી...૩૧
કસળી તેની માશીનું નામ, તેણે થાળ કર્યો તેહ ઠામ;
જમ્યા ભાવ જોઈ મુનિનાથ, જમ્યા સંત ને સૌ સખા સાથ...૩૨
પુત્ર જાદવજી તણો જેહ, વર્ષ એકની ઉમરે તેહ;
મહાશંકર તેહનું નામ, તેને લાવી કરાવ્યો પ્રણામ...૩૩
તેને નિયમ ધરાવિયા નાથે, હેતે હાથ મૂક્યો વળી માથે;
શ્રીજી બોલીયા સ્નેહ સંયુક્ત, આ તો અવતર્યો છે એક મુક્ત...૩૪
નથી સંસારમાં રહેનારો, થાશે નૈષ્ઠિક વ્રત ધરનારો;
એવું સાંભળીને એહ જાગ્ય, માત તાતે ગણ્યાં ધન્ય ભાગ્ય...૩૫
કથા સાંભળી વાઘજીભાઈ, ભૂમાનંદને પૂછે છે ચાઈ;
સ્વામિ પૂછું છું પામી પ્રસંગ, કહો એહ કથા તણું અંગ...૩૬
કેમ નૈષ્ઠિકપદ મળ્યું એને, કેણે દીક્ષા દીધી કહો તેને;
તમે જાણો છો તે સર્વ વાત, કહો થાઉં સુણી રળિયાત...૩૭
ભૂમાનંદ કહે સુણો ભાઈ, કહું સંક્ષેપમાં સુખદાઈ;
મહાશંકર તે મોટા થયા, ગોપાળાનંદની પાસે રહ્યા...૩૮
ઘન જોગે ઉગે બીજ જેમ, પ્રગટ્યાં જ્ઞાન વૈરાગ્ય તેમ;
મુક્યા સ્વામિએ ગઢપુરવાસે, ચૈતન્યાનંદ સ્વામિની પાસે...૩૯
ભણ્યા કૌમુદી કાવ્ય સુજાણ, ભણ્યા ભાગવતાદિ પુરાણ;
જ્ઞાનવાન તે સદગુણી સારા, મુકુંદાનંદને લાગ્યા પ્યારા...૪૦
રઘુવીરજીની પાસે આવી, દીક્ષા વર્ણિની તેણે અપાવી;
વીત્યાં સંવત શતક અઢાર, સાલ છનુની તે પર સાર...૪૧

ત્યારે દીક્ષા દિધી સુખકંદ, નામ ધાર્યું શ્રીઅનંતાનંદ;
મહારાજ વિહારિજીલાલે, ગ્રંથ કરવા ધાર્યું જેહ કાળે...૪૨

અનંતાનંદનો અભિપ્રાય, પુછી લીધો તે પ્રારંભમાંય;
વાઘજીભાઇ જે તમે વાત, પુછી તે મેં કહી સાક્ષાત...૪૩

કથા કૃષ્ણની ચાલતી જેહ, હવે સાંભળો હું કહું તેહ;
અભેસિંહને વર્ણિ કહે છે, ગામ પછિમમાં પ્રભુ જે છે...૪૪

ત્યાંથી સંચર્યા નિજજન સાથ, **કમિયાળે** ગયા કૃપાનાથ;
રહ્યા **જાખડે** જૈ હરિ રાત, પછી પરવર્યા ઉઠી પ્રભાત...૪૫

નદી સાભ્રમતી ઉતરીને, **દેવા ગામ** બપોરા કરીને;
ચાંગા ગામમાં જૈ રહ્યા રાત, તહાં બારોટ ભક્ત વિખ્યાત...૪૬

નથુ બારોટ લક્ષ્મણ નામ, તેણે સ્નેહે સેવ્યા ઘનશ્યામ;
પોઢી ઉઠીને પ્રાતસ કાળે, વિચર્યા શ્રીહરિ **વરતાલે**...૪૭

ઉતર્યા જઇ વાસણવાસ, હતો તે સમે વૈશાખ માસ;
ફળ્યા એ સમે આંબા અનેક, એક એકથી ઉત્તમ એક...૪૮

આપઆપના આંબા **વેડાવે**[૧], હરિભક્ત ગાડાં ભરી લાવે;
રસપોળીની[૨] આપે રસોઈ, એક એકથી ઉત્તમ જોઈ...૪૯

જમે સંત ધરી હરિધ્યાન, તેને તો રસનું નથી ભાન;
રસરોટલી શાક ને પાણી, જમે ભેળું કરી ભક્ષ[૩] જાણી...૫૦

ગ્રાસે ગ્રાસે નારાયણ નામ, સંત તો ઉચ્ચરે એહ ઠામ;
હરિજન જોઈને એમ જાણે, મને કીધો કૃતાર્થ આ ટાણે...૫૧

સખા નિ:સ્વાદિ છે હરિ કેરા, જ્ઞાન વૈરાગ્યવંત ઘણેરા;
પણ હરિજનની રુચિ જાણે, માટે જમતાં તે રસને વખાણે...૫૨

૧.આંબા ઉપરથી કેરી તોડાવે ૨.રસ-રોટલીની ૩.ભક્ષ્ય; ખાવા લાયક

સભા શ્રીજીની પાસે ભરાય, જ્ઞાનવારતા ત્યાં નિત્ય થાય;
સુણી સંસારથી તુટે સ્નેહ, નાશવંત જાણે દેહ ગેહ...૫૩

સંતનો ધર્મ સારો જણાય, જોઈ બહુ જન સત્સંગી થાય;
એમ સત્સંગ વાધ્યો અપાર, ભજે પ્રગટ પ્રભુ નરનાર...૫૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ભુવિતળ સતસંગ સંત દ્વારે, દિન દિન જેહ થતો દિસે વધારે;
પણ હરિવરનો બધો પ્રતાપ, સરવથિ એક સમર્થ એ જ આપ...૫૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઆમ્રરસોત્સ-વાર્થે વૃત્તાલયઆગમનનામ ત્રિષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૩॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે નૃપ સાંભળો, લીલા આમ્રરસોત્સવ નામ;
વાલે કરી વરતાલના, આસપાસ તણાં જ્યાં ગામ...૦૧

તે સંભળાવું સ્નેહથી, જેહ સાંભળતાં સુખ થાય;
ભાવ કેવો હરિભક્તનો, તે તો જેથી જથાર્થ જણાય...૦૨

ચોપાઈ :

પ્રભુ અક્ષરધામવિહારી, તેણે ભૂતળ નર તનુ ધારી;
વાસી અક્ષરના મુક્ત જેહ, થયા સંતસ્વરૂપે તો તેહ...૦૩

જેણે જાણ્યો તેનો મહિમાય, તેના હૈયામાં હરખ ન માય;
જાણે ધન્ય આ અવસર આવ્યો, આજ લૈયે અલૌકિક લાવો...૦૪

એવા સંત અને પ્રભુ એવા, સજીએ તેની સ્નેહથી સેવા;
તન મન ધનથી જો સેવાય, સર્વ તો તેહ સાર્થક થાય...૦૫

ઘેર તેડાવીને રુડી રીતે, પૂજીએ ને જમાડીને પ્રીતે;

એવો ભાવ ભલો ઉર લાવે, અવિનાશીને તેડવા આવે...૦૬

રહેનાર જે સંજાયે ગામ, જેનું દાસ ગરીબ છે નામ;
આવ્યા તેડવા કાજ હરિને, કરિ વિનતિ પ્રણામ કરીને...૦૭

દયાસિંધુ દયા દિલ ધારો, મારે ગામ પ્રભુજી પધારો;
બોર શબરી તણાં જમ્યા જેમ, જમ્યા ભાજી વિદુરની તેમ...૦૮

સુદામાના તો જમ્યા તાંદુલ, તુચ્છ તે ગણ્યા આપે અમૂલ્ય;
આમ્રફલ જમો એમ અમારાં, રાખ્યાં છે તમ અર્થે તે સારાં...૦૯

આશા પુરો અહો અવિનાશ, આજ આવો અમારે આવાસ;
સખામંડળ ને સહુ સંત, સાથે લાવજો શ્રીભગવંત...૧૦

સુણી વિનતિ દયા દિલ ધારી, ચાલ્યા **સંજાયે** શ્રીગિરધારી;
સખામંડળને લીધું સાથે, મુનિમંડળ પણ મુનિનાથે...૧૧

દાદો ખાચર ખાચર જીવો, મોકો ખાચર પણ કુળદીવો;
વસ્તો ખાચર સોમલો સુરો, ભક્ત હમીર પણ પ્રેમી પુરો...૧૨

ઝીણો પુજો કાકો માનોભાઈ, ખોડોભાઈ ભજે સુખદાઈ;
બિજા વરતાલના સતસંગી, એહ આદિ હરિ તણા અંગી...૧૩

સાથે લૈને પ્રભુ શુભ પેર, ગયા દાસ ગરીબને ઘેર;
હતો લીંબડો ફળિયામાંય, બાંધ્યો હરિજને હિંડોળો ત્યાંય...૧૪

તેમાં બેસાડી હરિને ઝુલાવ્યા, જન ઉત્સવ કરવાને આવ્યા;
દાસ ગરીબે તે અવસર જોઈ, રસપોળીની દીધી રસોઈ...૧૫

સંતને પ્રભુ પીરસે જેમ, સખાજનને કરે રાજી તેમ;
જમે સૌ સખા કરતા વિનોદ, પેખી હરિજન પામે પ્રમોદ...૧૬

સંજાયામાં લીલા કરી શ્યામે, તે તો વિખ્યાત થૈ બહુ ઠામે;
ગુણવંત **વળોટવું** ગામ, પગી થોભણ ભક્ત તે ઠામ...૧૭

અવિનાશીને તેડવા આવ્યા, તેથી ત્યાં સહુ સાથે સિધાવ્યા;
વડ મોટો છે પાદરમાંય, ઝૂલ્યા હિંડોળે શ્રીહરિ ત્યાંય...૧૮

જમ્યા સૌ રસપોળી રસાળ, પછી આવ્યા પાછા **વરતાલ**;
આખડોલે પટેલ નિવાસ, તેનું નામ તો ગોવિંદદાસ...૧૯

પ્રભુને તે તેડી ગયા ત્યાંય, હતો લીંબડો ફળિયામાંય;
હરિને ત્યાં હિંડોળે ઝુલાવ્યા, રસપોળી જમાડી રીઝાવ્યા...૨૦

વાલો ત્યાંથી આવ્યા **વરતાલ**, ધર્મરક્ષક ધર્મનો લાલ;
ચાંગા ગામે ગોવિંદ પટેલ, નથુ બારોટ ભક્ત થયેલ...૨૧

નથુજી દવે પરમ પવિત્ર, રામેશ્વર અને ઈશ્વરપુત્ર;
આવ્યા તે બેય તેડવા કાજ, ગયા તેથી તહાં મહારાજ...૨૨

હતી પાટ પટેલને ઘેર, ગાદિતકીયો ધર્યો રુડી પેર;
સભા ત્યાં બેસીને સજી શ્યામે, જ્ઞાનવાત કરી તેહ ઠામે...૨૩

રસપોળી જમીને રસાળ, વાલો આવ્યા ફરી **વરતાલ**;
કેરીયાવી થકી ગલાભાઈ, આવી તેડી ગયા સુખદાઈ...૨૪

પ્રભુ ત્યાં પણ તેવી જ રીતે, જમી આવ્યા સમાજ સહીતે;
ગામ **મહૂડીયું** પરું જ્યાંય, ભક્ત જાલમજી પગી ત્યાંય...૨૫

તેણે આવી કરી ઘણી તાણ, તેથી ત્યાં ગયા શ્યામ સુજાણ;
જ્યાં જ્યાં જાય તે નટવર નાથ, સખા ને સંત તો હોય સાથ...૨૬

હતો લીંબડો આંગણામાંય, હરિ ઝૂલ્યા હીંડોળામાં ત્યાંય;
રસપોળી જમ્યા હરિરાય, જમ્યા સંત ને સર્વ સખાય...૨૭

પ્રભુ પોઢી રહ્યા થોડી વાર, જ્યારે જાગીયા જગદાધાર;
ટોપલા આઠમાં કેરી સારી, ભરી ભેટ પ્રભુ પાસે ધારી...૨૮

કેરી બે હરિએ જમી લીધી, બીજી સૌ સંતને વેંચી દીધી;

પગી ઉત્તમ ને પગી નાના, પગી બેય ભલા ભક્ત ત્યાંના...૨૯

પ્રભુને પ્રણમી રુડી પેર, તેઓ તેડી ગયા નિજ ઘેર;
આમલો હતો આંગણામાંય, ઝુલાવ્યા હરિ હિંડોળે ત્યાંય...૩૦

સંધ્યા સમય થયો પછી જ્યારે, કરી આરતી ને ધુન્ય ત્યારે;
રીઝાવા હરિને રુચિ લાવી, પરાની બાઈયોને બોલાવી...૩૧

પછી માતાના **ગરબા**[1] મગાવ્યા, તેમાં દીવા ભલા પ્રગટાવ્યા;
મઢ[2] માતાના બે હતા જેહ, બાઈ બેએ માથે લીધા તેહ...૩૨

બીજી હાથમાં ગરબા ઉછાળે, ગાય ગર્બિયો રાગ રૂપાળે;
હરિ રીઝાવા તે કર્યું કાજ, જોઈ રાજી થયા મહારાજ...૩૩

આપી પ્રસાદી પતાસાં તણી, કૃપાનાથે કૃપા કરી ઘણી;
કરી ભક્તોની **પૂરણ**[3] આશ, **વરતાલ** આવ્યા અવિનાશ...૩૪

પૂર્વછાયો :

તખો પગી બામણોલીના, આવ્યા કૃષ્ણને તેડવા કાજ;
સ્નેહ વિલોકીને સંચર્યા, પ્રભુ સાથે લઈને સમાજ...૩૫

પ્રભુ સ્વતંત્ર સમર્થ છે, દોર્યા કોઈના નવ દોરાય;
પ્રેમી જનોના પ્રેમના, એક તંતુએ બાંધ્યા જાય...૩૬

બ્રહ્મા સમાન સમર્થ કે, હોય કંગાલ કીટ સમાન;
ભાળે ભલો ભાવ જેહનો, થાય વશ્ય તેને ભગવાન...૩૭

જાતિ કુજાતિ જુવે નહીં, નહિ વિમૂઢ કે વિદ્વાન;
રૂપ કુરૂપ જુવે નહીં, સદા ભાવને વશ ભગવાન...૩૮

વેદ ભણેલો વિપ્ર જો, હરિપદ વિમુખ તે હોય;
એથી ઉત્તમ હરિભક્ત છે, હોય શ્વપચ જાતિ તોય...૩૯

૧.કાણાંવાળી માટીની માટલી ૨.માતાજીને સ્થાપન કરેલો બાજોઠ ૩.પૂરી

ગીધ ને ગજ ગણિકા જુઓ, થયા શ્રીહરિને ભજી સિદ્ધ;
પ્રભુ વિમુખ એવી પદવીને, નથી પામ્યા કોઈ પ્રસિદ્ધ...૪૦

ગોકુળની ગોવાલણી, છેક છાસ તણી વેચનાર;
શ્રુતિ[૧] ગણાણી વેદની, પુરો પામી પ્રભુપદ પ્યાર...૪૧

તેમ જ કાઠી ગરાશિયા, દ્વિજ પગી ને પાટીદાર;
પ્રભુ ભજીને આ સમે, થયા ઉત્તમ ભક્ત અપાર...૪૨

ચોપાઈ :

તખાભક્તનો નેહ નિહાળી, **બામણોલી** ગયા વનમાળી;
બાંધ્યો રાયણે હિંડોળો સારો, ઝૂલ્યા તે વિષે ધર્મદુલારો...૪૩

રસપોળી જમ્યા રુડી રીતે, પછી પોઢ્યા થોડી વાર પ્રીતે;
પ્રભુ પોઢી ઉઠ્યા પછી જ્યારે, તખાભક્તે કહ્યું વળી ત્યારે...૪૪

ગાડાં આઠ આણી હતી કેરી, વધી છે હજી તેમાં ઘણેરી;
વેંજાચી આપો સમાજને સ્વામી, મારી ઇચ્છા પુરો બહુનામી...૪૫

પછી શ્રીહરિએ સાક્ષાત, આપી સૌને કેરી સાત સાત;
વાલો ત્યાંથી આવ્યા **વરતાલ**, પુરુષોત્તમ જનપ્રતિપાળ...૪૬

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નિજજન મનને પ્રમોદદાતા, સરવ પ્રકાર સમર્થ સર્વજ્ઞાતા;
નર તનુ ધરિ દાસ શ્રેય સારુ, શુભ કરજો પ્રભુ તે સદા અમારું...૪૭

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયસમીપ-ગ્રામાંતરે આમ્રરસોત્સવકરણનામ ચતુઃષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૪॥

૧.ગોપીઓ વેદની શ્રુતિ સમાન દિવ્ય અને મહાન ગણાઈ

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે અભેસિંહને, સુણો આમ્રરસોત્સવ સાર;
વિસ્તારથી જો વરણવું, નવ આવે ઉચ્ચરતાં પાર...૦૧

ચોપાઈ :

પછી ભક્ત ડભાણના આવ્યા, શ્રીજી તેથી **ડભાણ** સિધાવ્યા;
જમ્યા ત્યાં રસપોળી જીવન, આવ્યા તેડવા પૈજના જન...૦૨

પ્રભુ **પૈજ**[1] પધાર્યા સુપેર, ત્યાંના ભક્ત ઉપર ધરી મહેર;
બચાભાઈની ખડકી છે નામ, ઉતર્યા તહાં જૈ ઘનશ્યામ...૦૩

કાનદાસ ને ભગવાનદાસ, ઝવેરીદાસ આવિયા પાસ;
એક વિપ્ર ત્રવાડી જીભાઈ, આવ્યા દર્શન કારણ ધાઈ...૦૪

બીજા વિપ્ર વડોદરા જેહ, આવ્યા મોરારજી પણ તેહ;
તેઓ બે જણે કીધી રસોઈ, જમ્યા નાથ ભલો ભાવ જોઈ...૦૫

જમ્યા ત્યાં રસ જગજીવન, વળી ભક્ત ઘણાને ભુવન;
પધરામણીયે જનપાળ, જઈ જૈને જમ્યા તહાં થાળ...૦૬

એમ આનંદ સૌને વધાર્યા, પછીથી **વરતાલ** પધાર્યા;
જીંડવાપરાના નાથાભાઈ, ખોજીદાસ ને કરશનભાઈ...૦૭

તે તો તેડવા આવ્યા હરિને, ગયા તેડી તે વિનતિ કરીને;
નાથાભાઈના ફળિયા મોઝાર, બાંધ્યો લીંબડે હીંડોળો સાર...૦૮

અતિ હેતે હિંડોળે ઝૂલાવ્યા, રસપોળી જમાડી રીઝાવ્યા;
કરી જ્ઞાનની વાત કૃપાળ, પાછા આવ્યા વળી **વરતાલ**...૦૯

નરસંડે ઉત્તમગર બાવા, તે તો નાથને તેડવા આવ્યા;
રામગર શિષ્યને લાવ્યા સંગે, દર્શનાતુર દેખીને અંગે...૧૦

સાથે મકનદાસ પટેલ, વાલાભાઈ સહીત આવેલ;

૧.પીજ

દાદાભાઈ ને કુબેરદાસ, એહ આદિ બીજા હરિદાસ...૧૧
કરી વિનતિ કરીને પ્રણામ, પ્રભુ તેડી ગયા નિજ ગામ;
તહાં સારી સજી અસવારી, ઘેર ઘેર પધાર્યા મુરારી...૧૨
કોઈને ઘેર ભોજન કીધું, કોઈને ઘેરથી કાંઈ લીધું;
વડવૃક્ષે તળાવને તીર, ઝુલાવ્યા હીંડોળે નરવીર...૧૩
એમ સૌને દઈ દરશન, આવ્યા **વરતાલ** પ્રાણજીવન;
ગલાભાઈ ને રાયજીભાઈ, દાસ નરહર બેચરભાઈ...૧૪
એ તો ચારે એકાંતિક દાસ, જેનો **ઉતરસંડે** નિવાસ;
આવ્યા તેડવા તે રુડી રીતે, પધાર્યા પ્રભુ ત્યાં પણ પ્રીતે...૧૫
નરહરદાસની ખડકીયે, તહાં કીધો ઉતારો શ્રીજીયે;
એક પાટ ઉપર પધરાવી, શેલું આપીને પાઘ બંધાવી...૧૬
પ્રેમે પૂજી સ્તવન શુભ કીધું, રસરોટલી ભોજન દીધું;
તેની ભક્તિ વિશેષ વખાણી, **વરતાલ** આવ્યા પદ્મપાણિ...૧૭
કંજરી ગામના ખોજીદાસ, દાસ ઈશ્વર રણછોડદાસ;
રામજી નામે **હવાલદાર**[1], આવ્યા **વરતાલ** એ જણ ચાર...૧૮
કૃષ્ણને વિનતિ ઘણી કરી, તેથી ત્યાં પણ સંચર્યા હરિ;
ચોરા આગળ પાટ ઢળાવી, પધરાવ્યા પ્રભૂ તહાં લાવી...૧૯
ઘર ઘર પધરામણી કીધી, રસોઈ રસપોળીની દીધી;
વરતાલ આવ્યા પછી વાલો, ધર્મરક્ષક ધર્મનો લાલો...૨૦
જોળના રામદાસ પટેલ, આવી તેડી ગયા અલબેલ;
નિજ ક્ષેત્રમાં રાયણ સારી, તહાં ઝુલાવ્યા દેવ મુરારી...૨૧
જાંબુડો તહાં કૂપની પાસ, જમ્યા થાળ તહાં અવિનાશ;

૧.ઊંચા દરજ્જાનો સિપાઈ

રસ રોટલીયો રસદાર, જમ્યા સંત ને સૌ અસવાર...૨૨

પછી ગામમાં પોતાને ઘેર, પ્રભુને પધરાવ્યા સુપેર;
સ્નેહે સેવા સજી રાખ્યા રાત, પછી પ્રગટિયું જ્યારે પ્રભાત...૨૩

ચોરા પાસે શિવાલય જ્યાંય, બાંધ્યો હીંડોળો આંબલે ત્યાંય;
ઝુલાવ્યા હરિને ધરી હેત, કર્યો ઉત્સવ સંત સમેત...૨૪

ભલા ભક્ત ગોપાળજીભાઈ, જેના પુત્ર નામે ભલાભાઈ;
તેણે અવસર ઉત્તમ જોઈ, રસપોળીની દીધી રસોઈ...૨૫

ઘેર તેડી પૂજ્યા પ્રભુ પ્રીતે, કરી આરતી ઉત્તમ રીતે;
પિતા પુત્ર નમ્યા પ્રભુ પાય, તેના હૈયામાં હરખ ન માય...૨૬

એમ આનંદ સૌનો વધારી, આવ્યા **વરતાલ** વિશ્વવિહારી;
વલાસણના વાસી રઘાભાઈ, તથા બારોટ રાયજીભાઈ...૨૭

આવ્યા તેડવા કાજ હરીને, ગયા તેડી ત્યાં વિનતિ કરીને;
મોટો આમલો પાદર માંય, ઝુલાવ્યા હરિ હીંડોળે ત્યાંય...૨૮

પછી પધરામણી ઘેર કીધી, રસોઈ રસપોળીની દીધી;
પછી સંત સખા લઈ સાથ, **વરતાલ** આવ્યા વિશ્વનાથ...૨૯

ગામ **ઘુંટેલીના** સતસંગી, આવ્યા તેડવા કાજ ઉમંગી;
તહાં પણ પ્રભુજી જઈ આવ્યા, એ જ રીતે પૂજ્યા પધરાવ્યા...૩૦

જઈ આવ્યા બીજે પણ ગામ, મને સાંભર્યા તે કહ્યાં નામ;
રસઉત્સવ એ રીતે કીધો, જને લાવ અલૌકિક લીધો...૩૧

કાઠી આદિ સખા હતા જેહ, થાક્યા સર્વ જમી રસ તેહ;
સખા સૌ બોલ્યા શ્રીહરિ પાસ, આવ્યો ઉતરવા જેઠ માસ...૩૨

વરસાદ વધારે જો થાશે, ભાલ ભરાશે કેમ જવાશે;
ગઢપુરના હરિજન જેહ, વાટ જોતા હશે હવે તેહ...૩૩

કેરિયો જમી સર્વે ધરાયા, ચાલો ગઢપુર હે હરિરાયા;
ચરોતરના હરિભક્ત કેરો, નિરખ્યો અમે નેહ ઘણેરો...૩૪

એ તો પ્રેમ તણાં સતપાત્ર, અમે એની આગળ તે શા માત્ર;
પ્રભુ પૂજીને માગિયે એમ, આપો એ જનના જેવો પ્રેમ...૩૫

જેમ ઉદ્ધવનો ગર્વ હરવા, મુક્યા ગોપિને ઉપદેશ કરવા;
એમ હરવાને ગર્વ અમારો, લાવી દેખાડ્યો સત્સંગ સારો...૩૬

સુણી વિનતિ સખાજન તણી, પ્રભુ પરવર્યા **ગઢપુર** ભણી;
ગાના ગામે તળાવની પાળે, કર્યો ઉતારો ધર્મને લાલે...૩૭

આવ્યા સેવામાં રગનાથદાસ, પ્રભુએ કહ્યું તેહની પાસ;
રોટલા કરી તૈયાર લાવો, ઈચ્છા હોય તેને ખવરાવો...૩૮

પછી રોટલા જૈને કરાવ્યા, અવિનાશીની આગળે લાવ્યા;
જોતાં ઉજળો રોટલો લાગ્યો, અલૈયે ખાચરે એક માગ્યો...૩૯

લૈને ચાવવા માંડ્યો તે જ્યારે, ચાવતાં તે કઠણ પડ્યો ત્યારે;
પુછી રગનાથદાસને વાત, શેનો છે એહ રોટલો ભ્રાત...૪૦

બોલ્યા રગનાથદાસ લજાઈ, રોટલો છે **ચીણાનો**[૧] તે ભાઈ;
બાજરી તો અહીં થતી નથી, ઘણા ખેડુ વાવી મુઆ મથી...૪૧

કાંઈ દૈવનો કોપ જણાય, આંહીં ચીણો જ એકલો થાય;
એવી શ્રીજીએ સાંભળી વાણી, દયાસાગરે દિલ દયા આણી...૪૨

કૃષ્ણે રગનાથદાસને કહ્યું, બાજરી હવે વાવજો સહુ;
દૈવનો કોપ તે મટી જાશે, સદા બાજરી સુંદર થાશે...૪૩

સુણો ભૂપ કહે બ્રહ્મચારી, તેથી થાય છે બાજરી સારી;
પ્રભુની કૃપાથી શું ન થાય, ખારી ભૂમિમાં બાગ રચાય...૪૪

૧.એક જાતનાં હલકાં અનાજનો

ગાના ગામથી સંચર્યા સ્વામી, ગયા **બોચાસણે** બહુનામી;
સંતમંડળ મોકલ્યાં ફરવા, ગામોગામમાં ઉપદેશ કરવા...૪૫

નિત્યાનંદ આદિક ભણનાર, પ્રભુ પાસે રહ્યા તેહ વાર;
શ્રીહરિ પછી ત્યાંથી સિધાવ્યા, ગામ **વડદલાની** પાસે આવ્યા...૪૬

ગામથી દિશા દક્ષિણમાંય, હતો આમલો સરતટે ત્યાંય;
વાલો ઉભા રહ્યા ઘડી વાર, પછી પરવર્યા પ્રાણઆધાર...૪૭

એ જ આમલાને સ્થળ આજ, વડ પીપર છે સુણ રાજ;
પ્રભુ પરવર્યા બુધેજ પંથે, તે તો છે લખવા જેવું ગ્રંથે...૪૮

વાદળી નભમાં ચડી છોટી, થોડી વારમાં થૈ પડી મોટી;
નભમંડળ આખું છવાયું, રવિમંડળ છેક છુપાયું...૪૯

હરિગીતછંદ :

છવરાયું મંડળ છેક રવિનું મેઘ મંડ્યો ગાજવા,
શું ઇંદ્રની અસ્વારિનાં વાજિંત્ર લાગ્યાં વાજવા;
ચમકે **સુચપળા**[1] ચહુ દિશે શું શસ્ત્ર ચમકે શૂરનાં,
બોલે છડીદારો ભલા કે શોર શુદ્ધ મયૂરના...૫૦

ધનુ[2] મેઘનાં મોટાં દિસે શું શૂર કરનાં કામઠાં,
થઈ મુશળધારા વરસતી શું બાણ છૂટે સામટાં;
સુજે ન કર આકાર ત્યાં અંધકાર તો એવો થયો.
જળમય જગત દેખાય ને ન જણાય રસ્તો ક્યાં રહ્યો...૫૧

લાગે ઝપાટા પવનના સૌ ઝાડ લાગ્યાં ઝૂમવા,
જાણે **સુભટ**[3] રણરંગમાં ઘણિ રીત લાગ્યા ઘૂમવા;
ગડુડાટ[4] ગાજે ગગન **ઘન**[5] ઘડુડાટ ધરણી પર પડે,

૧.વીજળી **૨.**ધનુષ્ય **૩.**યોદ્ધા; શૂરવીર **૪.**ગડગડાટ **૫.**વાદળ

હડુડાટ નીરપ્રવાહનો સડુડાટ શબ્દ પવન વડે...૫૨

જળધોધ ધરણી ધમધમે મન કમકમે કાયર તણાં,
અક્ષમ ખમે નહિ જોઈને ચિત ચમચમે તેનાં ઘણાં;
હય ચાલતાં બહુ હણહણે ખૂબ ખણખણે **પાખર**[1] ખરી,
પગમાં ઝાંઝર ઝમઝમે ઘણી ઘમઘમે છે ઘૂઘરી...૫૩

ચોપાઈ :

પહોંચ્યા પ્રભુ **બુધેજ** ગામે, ઉતર્યા ખોડાભાઈને ધામે;
ઉકો ખાચર પાછળ રહ્યા, તે તો તે સમે ગભરાઈ ગયા...૫૪

કેવી ધીરજ છે દૃઢ એની, પ્રભુએ પરીક્ષા લેવા તેની;
રાખી પાછળ તેહને સ્વામી, જુવે છે સર્વ અંતરજામી...૫૫

પગ લપસે અને પડી જાય, કાયા કાદવથી લપટાય;
જળ માંહિ ન મારગ દિસે, અકળાયા તે એથી અતિશે...૫૬

બહુ ચિડાઈ ચિતમાં વિચારે, કેરી ખાવા રહ્યા ઘણું જ્યારે;
તેથી આવી પીડા માથે લીધી, બહુ ગાળો ત્યાં કેરીને દીધી...૫૭

દીઠો દાસને એ રીતે ત્રાસ, વૃષ્ટિ બંધ કરી અવિનાશ;
વળી મેળવ્યો સંગાત ત્યાંય, તેની સાથે ગયા ગામમાંય...૫૮

જઈ કીધા પ્રભુને પ્રણામ, હસી બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ;
અમે ધીરજ જોઈ તમારી, આજ તો પરીક્ષા કરી સારી...૫૯

કહે ભક્ત નહીં દુઃખ દેશો, કદી આવી પરીક્ષા ન લેશો;
પછી શ્રીહરિ **કુંડળ** થૈને, કર્યો વાસ **દુરગપુર** જૈને...૬૦

લીલા આમ્રરસોત્સવ તણી, સંભળાવી મેં સંક્ષેપે ગણી;
સંભળાવે કે સાંભળે જેહ, પામે પૂરો પ્રભુપદ નેહ...૬૧

૧.ઘોડા પરની સોના-રૂપાના ફૂલની બનાવેલ ઝૂલ તથા ઘોડાનો સામાન

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નવ રસમય નાથ કેરિ લીલા, હૃદય ધરે હરિભક્ત જે રસીલા;
સુણિ સુણિ સતસંગિ રાજિ થાય, જન મતિ મૂઢ ન ચિત્તમાં ચહાય...૬૨

ઇતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયપ્રાંતે આમ્રરસોત્સવકરણનામ પંચષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૫॥

પૂર્વછાયો :

ભૂપ કહે બ્રહ્મચારીને, કહો કૃષ્ણચરિત્ર કથાય;
સાંભળવા ઇચ્છું સદા, મન તૃપ્ત ન સુણતાં થાય...૦૧

ચોપાઈ :

બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભૂપ, કહું કૃષ્ણચરિત્ર અનૂપ;
એક અવસરે શ્રીમહારાજે, અન્નકૂટના ઉત્સવ કાજે...૦૨

ગઢપુરમાં રહી મન ધાર્યું, વરતાલ જવાને વિચાર્યું;
સંતમંડળને લઈ સંગે, મનમોહન ચાલ્યા ઉમંગે...૦૩

ગયા **સારંગપુર** ઘનશ્યામ, ત્યાંથી દર્શન દઈ બહુ ગામ;
આવ્યા **વરતાલમાં** વૃષનંદ, પામ્યા સત્સંગી સર્વ આનંદ...૦૪

નારાયણગરના મઠમાંય, જૈને ઉતર્યા જીવન ત્યાંય;
સાંભળી હરિના સમાચાર, આવ્યા દર્શને સંઘ અપાર...૦૫

ધનતેરસનો દિન આવ્યો, ત્યારે ઉત્સવ સારો કરાવ્યો;
આવી કૃષ્ણચતુર્દશી જ્યારે, પૂજ્યા પવનના પુત્રને ત્યારે...૦૬

આવી બીજે દિવસ તો દીવાળી, દીપમાળા રચાવી રુપાળી;

મહારાજ તે વચ્ચે બિરાજ્યા, છબિલો તે સમે બહુ છાજ્યા...૦૭

ફરી રાસમંડળ તણી રીતે, ગાઈ ગર્બિયો સંતોએ પ્રીતે;
અન્નકૂટ કર્યો દિન બીજે, તેનું વર્ણન કેમ કરીજે...૦૮

પકવાન્ન અનેક પ્રકાર, ગણતાં નવ પામિયે પાર;
શાક પાક અથાણાં અનેક, ભર્યાં પાત્ર કરીને વિવેક...૦૯

વાજે ભુંગળ તાલ મૃદંગ, જનમન ન સમાય ઉમંગ;
બેઠા જમવાને જગદાધાર, નિરખી હરખે નરનાર...૧૦

પછી સંતોને શ્યામે જમાડ્યા, એમ સંતોષ સૌને પમાડ્યા;
ધન્ય નારાયણગિરિ બાવો, જેણે લીધો અલૌકિક લાવો...૧૧

ધન્ય ધન્ય તેનો મઠ એહ, થયો તીર્થભૂમિ સમ તેહ;
જહાં પ્રગટ પ્રભુજી બિરાજ્યા, કોટિ બ્રહ્માંડ રાજાધિરાજા...૧૨

તહાં આવી પ્રબોધિની જ્યારે, થયો સારો સમૈયો તે વારે;
અહો ભૂપતિ એવાં ચરિત્ર, કેમ વિસરે પરમ પવિત્ર...૧૩

પછી જનને કહે પરમેશ, હવે સૌ જન જાઓ સ્વદેશ;
નિજ દેશ ગયાં નરનારી, ગયા **ગઢપુર** શ્રીગિરધારી...૧૪

આવી મહાશુદી પંચમી જ્યારે, સમૈયો કર્યો ત્યાં વળી ત્યારે;
ફુલદોલનો ઉત્સવ જેહ, ધાર્યો વરતાલ કરવાનો તેહ...૧૫

વાલે તે કહી સંતને વાત, સુણી સંત થયા રળીયાત;
મોટા સદગુરુઓ સહુ મળી, નિષ્કુળાનંદને કહે વળી...૧૬

તમે જાઓ પ્રથમ વરતાલ, રાખો તૈયાર રંગ ગુલાલ;
હોજ છે રંગ ભરવાના જેહ, તમે તાજા કરાવજો તેહ...૧૭

હીંડોળો કરજો નવો એવો, ઘણાં વર્ષ સુધી ટકે તેવો;
સુણી શ્રીહરિની રજા લૈને, ગયા વરતાલ તે રાજી થૈને...૧૮

બીજાં મંડળ મોકલ્યાં ફરવા, દૈવી જીવને ઉપદેશ કરવા;
કહ્યું તે સહુને વૃષલાલે, ઉત્સવે આવજો વરતાલે...૧૯

શુદી ફાગણની બીજ આવી, કંકોતરિઓ શ્રીકૃષ્ણે લખાવી;
પુષ્પદોલ ઉપર વરતાલ, લઈ આવજો બાળ ગોપાળ...૨૦

એવા પત્ર લખી ઠામોઠામ, મોકલ્યા હરિભક્તને ધામ;
પછી લૈ સંગે સર્વ સમાજ, ચાલ્યા ગઢપુરથી મહારાજ...૨૧

કારિયાણિયે જૈ રહ્યા રાત, ગયા **કુંડળ** પ્રગટે પ્રભાત;
બરવાળે ગયા બહૂનામી, ત્યાંથી **ગાંફે** ગયા સંતસ્વામી...૨૨

મનુભા નામે ત્યાં મહીપાળ, સારા સત્સંગિ બુદ્ધિ વિશાળ;
સામા આવ્યા સજી અસવારી, પ્રણમ્યા પ્રભુને પ્રેમ ધારી...૨૩

દીધો દરબાર માંહી ઉતારો, સજી સેવા ધરી ભાવ સારો;
સુણી શ્રીજી પધાર્યાની વાત, આવ્યા પરગામથી જનવ્રાત...૨૪

સાંઝ ટાણે સભા સ્થળમાંય, રાયે સારી સભા ભરી ત્યાંય;
સ્નેહે શ્રીજીને ત્યાં પધરાવ્યા, સેંકડો જન દર્શને આવ્યાં...૨૫

ભૂપે પૂજા પ્રભુ કેરી કરી, વસ્ત્ર ભૂષણની ભેટ ધરી;
આરતી અતિ હેતે ઉતારી, સ્તુતિ બે કર જોડી ઉચ્ચારી...૨૬

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

હે શ્રીજી સુખધામ શ્યામ સહજાનંદાખ્ય સર્વેશ્વરા,
મત્સ્યાદી અવતાર ભાર હરવા તે તો તમોયે ધર્યા;
સૌના કારણરૂપ ભૂપ સૌના ત્રાતા વિધાતા તમે,
પ્રેમે નિત્ય પ્રણામ શ્યામ કરિયે સ્વાભીષ્ટ[૧] જાણી અમે...૨૭

૧.મનપસંદ; અતિ વહાલા

રત્નાવલી અલંકાર :

જે શ્રીજી રઘુવીર થૈ જળનિધી બાંધી લિધો ત્યાં જઈ,
સીતા જે ભગવત્પ્રસાદ થકિ તો નિર્બંધ નિશ્ચે થઈ;
તે તો વિશ્વવિહારિલાલ અમને આવી મળ્યા છો તમે,
પામ્યા પૂર્ણ કૃતાર્થતા તવ ઘનશ્યામ પ્રસાદે અમે...૨૮

ચોપાઈ :

સ્તુતિ એહ પ્રકારે ઉચ્ચારી, દિલે રીઝિયા દેવ મુરારી;
રાયે સંતનું પૂજન કીધું, અકેકું વસ્ત્ર સર્વને દીધું...૨૯

વસ્તો રાવળ ને ગગો વ્યાસ, એહ આદિક કૃષ્ણના દાસ;
સૌએ શ્યામને પૂજિયા પ્રીતે, ધરી ભેટ ભલી શુભ રીતે...૩૦

દીધાં દર્શન સૌને દયાળે, ત્યાંથી કૃષ્ણ ગયા **કમિયાળે**;
ત્યાંથી **બોરુ** ગયા બહુનામી, અખિલેશ્વર અંતરજામી...૩૧

આરે ગોલાણાને ઉતરીને, રહ્યા **ગોરાડ** ગામ ઠરીને;
કાંધાજીનો તહાં દરબાર, ઉતર્યા તહાં વિશ્વઆધાર...૩૨

ગામ ગુડેલવાસી જીભાઈ, આવ્યા દર્શન કરવા ચહાઈ;
તેને સાથે લઈ ઘનશ્યામ, બિજે દિન ગયા **બૂધેજ** ગામ...૩૩

જતાં ત્યાં થકી **મોરજ** ગામ, **ધરાધાર**[૧] આવી એક ઠામ;
તહાં ભૂમિ ભયંકર ભાસે, નરની જોતાં હીંમત નાસે...૩૪

ભયાનક રસવર્ણન :

થયો ત્યાં તો **અદર્શ**[૨] હોકારો, ભલા **સુભટને**[૩] ભય કરનારો;
ભડક્યા અશ્વ ને અસવાર, ત્રાસ ઉપજ્યો એને અપાર...૩૫

અશ્વ આડે પંથે દોડી ગયા, અસવારના રોક્યા ન રહ્યા;
કોઈ અસવાર તો પડી જાય, કંપે થર થર તેહની કાય...૩૬

૧.નાની ટેકરી ૨.ન દેખાય તેમ; ખબર ન પડે તે સ્થળેથી ૩.શૂરવીરને

કોઇની પડે પાઘડી હેઠી, જાણે રણ માંહિ બગલી છે બેઠી;
કોઈ નાસે થઈ પગપાળા, રહ્યા સ્થિર કોઇ હીમતવાળા...૩૭

દીસે કોઈનાં હથિયાર પડતાં, ખાસડાં દીસે કોઇનાં રખડતાં;
કોઇને શરીરે વળ્યો **સ્વેદ**[૧], ખૂબ અંતરે ઉપજ્યો ખેદ...૩૮

ભૂલ્યા કોઇ તો દેહનું ભાન, કહે કોઈ તો હે ભગવાન;
વાલા વારે ચડો એહ વારે, અમે સૌ છૈયે શરણે તમારે...૩૯

શ્રીજી પાસે ગયા સહુ જ્યારે, દીધી ધીરજ સર્વને ત્યારે;
મળી સૌએ ત્યાં શ્રીજીને કહ્યું, કૃપાનાથ કહો આ શું થયું...૪૦

કોપ્યો રુદ્ર કે પ્રલયનો કાળ, શબ્દ શેનો થયો વિકરાળ;
સુણી બોલિયા ધર્મદુલારો, કહું સત્ય સુણી મન ધારો...૪૧

ગયે કોઇ સમે એહ ઠામ, થયો છે શ્રેષ્ઠ રણસંગ્રામ;
વાસનાયે રહિત શૂર જેહ, શત્રુ સન્મુખ રહિ મુવા તેહ...૪૨

તેણે સ્વર્ગમાં જઈ કર્યો વાસ, પણ કાયર જે પામ્યા ત્રાસ;
પાછે મોઢે આ ઠામ મરાયા, વળી વાસનાથી જે બંધાયા...૪૩

ભૂતયોનિને પામિયા ભાઈ, કર્યા શબ્દ તેણે અકળાઈ;
એવું સાંભળીને સખા સાથ, હરીને કહે જોડીને હાથ...૪૪

આપનાં થયાં દર્શન એને, આપો સદગતિ તે માટે તેને;
પ્રભુએ પછી નીર મગાવ્યું, પોતે પીને બિજું છંટકાવ્યું...૪૫

સર્વે ભૂત અદર્શ રહીને, બોલ્યાં જય જયકાર કહીને;
પ્રભુ અમને તો પાવન કીધાં, હતાં દુષ્કૃત તે બાળી દીધાં...૪૬

હવે ભક્તિ તમારી કરાવો, પછી સદગતિ અમને અપાવો;
બોલ્યા શ્રીહરિ ધારી સનેહ, ધરો સત્સંગમાં જઈ દેહ...૪૭

૧.પરસેવો

મારી ભક્તિ કરી તેહ ઠામ, અંતે પામશો અક્ષરધામ;
શ્યામ દૈ વરદાન સિધાવ્યા, ગામ **મોરજ** ગુણનિધી આવ્યા...૪૮

ગઢવી તહાં ગોકળદાસ, ઉતર્યા પ્રભુ એને આવાસ;
બિજે **વાસરે**[૧] સહિત સમાજ, આવ્યા **માણજ** શ્રીમહારાજ...૪૯

વડ છે ગામથી પૂર્વમાંય, બપોરા કર્યા શ્રીજીએ ત્યાંય;
ધોરીભાઈ ને ગોવિંદદાસ, ઘોડાં માટે દીધું તેણે ઘાસ...૫૦

જમવાની કરી ઘણી તાણ, પણ નવ રહ્યા શ્યામ સુજાણ;
ત્યારે રોટલા લાવી તૈયાર, આપ્યા તે તો જમ્યા અસવાર...૫૧

દળના **લાડુ**[૨] માટલી ભરી, લાવી શ્રીહરિ આગળ ધરી;
જમ્યા તેમાંથી પ્રૌઢ પ્રતાપી, શેષ તેને પ્રસાદી તે આપી...૫૨

નાર ગામના બે કાળીદાસ, વાલાભાઈ આવ્યા પ્રભુ પાસ;
ભલા બારોટ ભગવાન નામ, ભાઈજીભાઈ આવ્યા તે ઠામ...૫૩

કરી પ્રેમે પ્રભુને પ્રણામ, કહ્યું નાથ ચાલો **નાર** ગામ;
પ્રેમ જોઈ પ્રભુ ત્યાં પધાર્યા, અતિ આનંદ સૌને વધાર્યા...૫૪

સર ગામથી ઉત્તરમાં છે, સામે કાંઠે સારો વડ ત્યાં છે;
ઉતર્યા તહાં જૈ અવિનાશ, આવ્યા દર્શન કરવાને દાસ...૫૫

જમી ત્યાં જ રહ્યા હરિ રાત, પછી પરવર્યા ઉઠી પ્રભાત;
ગામ **પંડોળી** થૈ **પીપળાવ**, રહ્યા આવી મનોહર માવ...૫૬

વાલો ત્યાંથી આવ્યા **વરતાલ**, થયા નિરખીને ભક્ત નિહાલ;
પગી જોબનની મેડીમાંય, ઉતર્યા ત્રિભુવનપતિ ત્યાંય...૫૭

૧.દિવસે ૨.ઘઉંના લાડુ

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

વૃતપુર પ્રિય માનિને વિશેષ, ફરિ ફરિ આવિ ઉદાર અક્ષરેશ;
કરિ કરિ શુભ ઉત્સવો અપાર, અધિક કર્યું નિજ ધામ શ્રેષ્ઠ સાર...૫૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયે પુષ્પદોલોત્સવાર્થાગમનનામ ષટ્ષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૬॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે વરતાલમાં, ફુલદોલના ઉત્સવ કાજ;
સંઘ આવ્યા દેશ દેશના, સહુ આવીયો સંતસમાજ...૦૧

ચોપાઈ :

નિષ્કુળાનંદે પ્રથમથી આવી, રાખ્યો હિંડોળો સરસ બનાવી;
જ્ઞાનબાગમાં બાંધિયો તેહ, આંબા બે વચ્ચે શોભિયો એહ...૦૨

તેમાં ઝૂલાવ્યા નટવરનાથ, કર્યો ઉત્સવ વાજીંત્ર સાથ;
પૂર્વે મુગટ ધર્યો હતો જેમ, ધર્યો આ અવસર પણ એમ...૦૩

સમૈયો શ્રેષ્ઠ તે સમે જેવો, થયો આ અવસર પણ એવો;
પડવેને દિવસ પણ પ્રીતે, કર્યો રંગઉત્સવ રુડી રીતે...૦૪

અહો ભૂપતિ હિંડોળો એહ, નારાયણમોલ માંહિ છે તેહ;
હોજ પણ બાગ માંહી છે બેય, જેમાં રંગ ભર્યા હતા તેય...૦૫

જનદર્શન આવી કરે છે, જોતાં એહ લીલા સાંભરે છે;
રમી રંગે સજી અસવારી, ગયા નાવાને ગિરિવરધારી...૦૬

કૂપ મુળજી પટેલ કેરો, વાલે જૈને વખાણ્યો ઘણેરો;
નાયા થાળામાં શ્યામશરીર, નાખ્યું હરિજને કૂપમાં નીર...૦૭

વાજતે ગાજતે વૃષનંદ, આવ્યા ઉતારે આનંદકંદ;
ભલો થાળ જમ્યા ભગવંત, પછી સ્નેહે જમાડિયા સંત...૦૮

જ્ઞાનબાગમાં સાંઝને ટાણે, સભા સારી સજી તે ઠેકાણે;
બેઠા હરિજન સંત હજારો, દીપે તે વચ્ચે ધર્મદુલારો...૦૯

ગામ શીણોરના પાટિદાર, નામે કેશવદાસ ઉદાર;
તેની નારી નામે રાજબાઈ, આવ્યાં દર્શને ચિત્ત ચહાઈ...૧૦

વેગળે રહી કીધા પ્રણામ, બાઈને કહે શ્રીઘનશ્યામ;
અમે વનમાંથી આવિયા જ્યારે, તમે સાત દિવસ સુધી ત્યારે...૧૧

કરાવ્યું પયનું પાન અમને, સાંભરે છે કે વીસર્યું તમને;
સુણી બાઈ કહે એહ આજ, સાંભરે છે મને મહારાજ...૧૨

પ્રભૂએ વળી પૂછિયું ત્યારે, કેટલા છે સુપુત્ર તમારે;
બોલ્યાં બાઈ કરીને વિચાર, પ્રભુજી મારે પુત્ર છે ચાર...૧૩

એમ કહી સુત ચારે બોલાવ્યા, પ્રભુ પાયે પ્રણામ કરાવ્યા;
કહે કૃષ્ણ આપો બેય અમને, રાખો બે પુત્ર પાળવા તમને...૧૪

કહે બાઈ અહો ભાગ્ય એહ, રાખો બે તમને ગમે તેહ;
ગિરધર ને વણારશી નામ, સોંપ્યા શ્રીહરિને તેહ ઠામ...૧૫

જોરાભાઈ તથા બાપુભાઈ, રાખ્યા બે સુત તે રાજબાઈ;
પુત્ર બે મહારાજે જે લીધા, મહાદીક્ષા દઈ સાધુ કીધા...૧૬

વણારશીનું તો તેહ ઠામ, પાડ્યું શ્રીનિવાસાનંદ નામ;
ગિરધરનું તો ઈશ્વરાનંદ, નામ બોલ્યા પ્રભુ જગવંદ...૧૭

થોડાં વર્ષ વીતી ગયાં જ્યારે, પડ્યું કામ જરૂરનું ત્યારે;
પાછા ગિરધરને ઘનશ્યામે, ઘેર મોકલ્યા સત્સંગ કામે...૧૮

જેવી આજ્ઞા મહાપ્રભુ કરે, ભલા ભક્ત તો તે શિર ધરે;

હાથીયે કે ખરે[૧] જો બેસારે, તોય આનંદ અંતરે ધારે...૧૯

ઘેર જૈને તે ગિરધર દાસે, સતસંગ વધાર્યો **ચોપાસે**[૨];
એના મુખનો સુણે ઉપદેશ, તેને સંશય નવ રહે લેશ...૨૦

ઘેર જૈને કર્યું કામ એવું, સાધુથી ન બની શકે તેવું;
બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભૂપ, સભામાં બોલ્યા શ્યામસ્વરૂપ...૨૧

સમૈયો તો થયો ભલી ભાતે, સંઘ ચાલજો સર્વે પ્રભાતે;
સંતમંડળ સૌ જજો ફરવા, દેશમાં ગામોગામ વિચરવા...૨૨

એમ આજ્ઞા કરી એહ વારે, પ્રભુ પોઢિયા જૈને ઉતારે;
નાજો જોગિયો ભક્ત હમીર, બેઠા બે ચોકી કરવાને વીર...૨૩

ચોકી કરતાં ઉંઘે નહીં જેહ, હરિઈચ્છાએ ઉંઘીયા તેહ;
ખોડોભાઈ બુધેજના વાસી, જેને વાલા બહુ અવિનાશી...૨૪

બાકી પોર નિશા રહી જ્યારે, ઘેર જાવાને નીકળ્યા ત્યારે;
મહારાજની આગળ આવી, રજા માગી સ્વશીશ નમાવી...૨૫

પુછ્યું શ્રીજીએ વાહન શું છે, ખોડોભક્ત કહે ગાડલું છે;
મહારાજે વિચારિયું ઉર, મારે ઝટ જવું છે ગઢપુર...૨૬

વરતાલના હરિજન જેહ, કરીને તાણ રોકશે તેહ;
સિધાવું ખોડાભાઈની સાથે, એવું ધારી કહ્યું તેને નાથે...૨૭

ચાલો આવીશ હું તમ સંગે, ઉઠ્યા એમ કહીને ઉમંગે;
ગાડામાં બેસીને ગિરધારી, ચાલ્યા **બુધેજ** ભવભયહારી...૨૮

ગાડાનો ઘઘડાટ થવાથી, નાજો ભક્ત જાગ્યા ઉંઘમાંથી;
ઘાંટો કાઢી પુછ્યું તેણે ત્યાંય, કોણ બેઠું છે ગાડલામાંય...૨૯

સુણી બોલ્યા શ્રીજી સુખદાઈ, ગાડામાં બેઠા છે ખોડોભાઈ;

૧.ગધેડા ઉપર ૨.ચારેય દિશાઓમાં

ઉંઘમાં સાદ ઓળખ્યો નહીં, તેથી સુઇ રહ્યા તે તો તહીં...૩૦

વીતી રાત થયું જ્યાં સવાર, ભક્ત વરતાલના તેહ વાર;
આવ્યા દર્શન કરવાને કાજ, પુછ્યું નાજાને ક્યાં મહારાજ...૩૧

કહ્યું કે પ્રભુ પોઢી રહ્યા છે, કાલના બહુ થાકી ગયા છે;
પછી પેખીયો જઇને પલંગ, તેમાં સૂતા ન દીઠા શ્રીરંગ...૩૨

નાજો જોગીયો બીજો હમીર, કોપ્યા સૌ જન બેયને શીર;
કહો ચોકી કરી તમે કેવી, રાખી શ્રીજીની સંભાળ એવી...૩૩

ત્યાં તો આવી કહ્યું કોઇ ભ્રાતે, ખોડોભાઇ આવ્યા હતા રાતે;
રખે તેહ તેડી ગયા હોય, તેને ઉતારે જૈ જુઓ કોય...૩૪

પછી જૈ જોયું તેને ઉતારે, ગયા તે તો ખબર પડી ત્યારે;
જાણ્યું સર્વ હરિજને ઉર, ગયા તેની જ સાથે જરૂર...૩૫

થયા સૌ જન દિલમાં ઉદાસ, નાખે સંભારીને તે નિશ્વાસ;
કહે અક્રૂરના જેવું કામ, ખોડાભાઇએ કીધું આ ઠામ...૩૬

ભલો અક્રૂર તો અક્રૂર, ખોડોભાઇ ખરેખરા ક્રૂર;
રાતે ચોરીને લઈ ગયા એમ, એવો અક્રૂરને કહું કેમ...૩૭

હવે શ્રીહરિ આવશે ક્યારે, વળી દર્શન કરશું કેવારે;
પછી સર્વે મળીને સમાજ, ગયા બૂધેજ દર્શન કાજ...૩૮

નયણે નિરખ્યા અવિનાશ, મટ્યાં અંતર સૌનાં ઉદાસ;
મંદ મંદ હસીને મુરારી, દીધી ધીરજ સર્વને સારી...૩૯

કહ્યું ગઢપુર જૈ થોડે કાળે, આવશું વહેલા વરતાલે;
ચાલ્યા એમ કહી ઘનશ્યામ, દેતા દર્શન જૈ ગામોગામ...૪૦

કારિયાણીએ કૃષ્ણ સિધાવ્યા, ત્યાંના હરિજનને હરખાવ્યા;

ચાલ્યા **સારંગપુર** મન લાવી, સીમ ગામ **સજેલીની** આવી...૪૧

બાઈયો વીણતી હતી બોર, કોઈ વૃદ્ધ કે બાળ કિશોર;
નિરખ્યા હરિના અસવાર, જાણ્યું આવ્યા આ તો લૂંટનાર...૪૨

પુત્રી મેઘા કુંભારની એક, સાત વર્ષની ઉમરે છેક;
રહી તે ઉર હીમત આણી, મહારાજે કહી તેને વાણી...૪૩

અહો શું છે તારી પાસે બાઈ, આપ્ય તે અમને હરખાઈ;
તેણે દેખાડ્યાં ખોળામાં બોર, ચાર મુઠી લીધાં ચિત્તચોર...૪૪

પ્રભુજીએ પ્રસન્નતા લાવી, પતાસાંની પ્રસાદી અપાવી;
તેજબાઇ ડોશી હતાં ત્યાંય, પામ્યાં અચરજ તે ઉરમાંય...૪૫

પામ્યા આશ્ચર્ય સૌ અસવાર, જાણ્યો પૂર્વ તણો તે સંસ્કાર;
ફળે જપ તપ કે વ્રત જ્યારે, પ્રભુ થાય પ્રસન્ન તો ત્યારે...૪૬

ફળ્યાં બાળકીનાં પુણ્ય ભારે, ચિત્તમાં એમ સર્વ વિચારે;
ગયા **સારંગપુર** ઘનશ્યામ, ગયા ત્યાં થકી **ગઢપુર** ગામ...૪૭

નિરખ્યા નયણે અવિનાશી, હૈડે હરખિયાં ગઢપુરવાસી;
નિત્ય આનંદ ઉત્સવ થાય, સુખ તે વર્ણવ્યું નવ જાય...૪૮

સુખ અક્ષરધામમાં જેવું, ભાસે ગઢપુરમાં પણ તેવું;
વસે જ્યાં અક્ષરાધીશ સ્વામી, સુખમાં તહાં શી હોય ખામી...૪૯

ભવ બ્રહ્મા અને અમરેશ, ગણે ગઢપુર સુખ વિશેષ;
નિજધામથી થૈને ઉદાસ, ઈચ્છે ગઢપુર માંહી નિવાસ...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

નિજમન મહિમા વિચારી જેહ, ગઢપુર ધામનું નામ લે જ તેહ;
બહુ ભવ કૃત પાપ નાશિ જાય, **દવ**[૧] લવથી વન જેમ **દગ્ધ**[૨] થાય...૫૧

૧.અગ્નિ ૨.બળી જાય

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિવૃત્તાલયપુરાત્ ગઢપુરઆગમનનામ સપ્તષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૭॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે વસુધાપતિ, સુણો કૃષ્ણનાં ચારુ ચરિત્ર;
જે સુણતાં સુખ ઉપજે, અને કરિયે કર્ણ પવિત્ર...૦૧

ચોપાઈ :

વળી એક સમે અવિનાશ, કરી ગઢપુર માંહિ નિવાસ;
સમૈયો હરિનવમીનો કીધો, પછી વરતાલનો પંથ લીધો...૦૨

ધર્યો ધર્મસ્થાપન અવતાર, માટે સ્થિર ન ઠરે એક ઠાર;
જાણે જ્યાં જ્યાં મુમુક્ષુનાં ગામ, જાય ફરવાને શ્રીઘનશ્યામ...૦૩

સાથે રાખીને સંતસમાજ, ચાલ્યા ગઢપુરથી મહારાજ;
દેતા દર્શન જઇ ગામગામ, ગયા **જેતલપુર** ઘનશ્યામ...૦૪

પાદશાહી મહોલ છે જ્યાંય, ઉતર્યા પ્રભુ જૈ તેહમાંય;
વાંસજીભાઈએ કરી સેવા, જાણી શ્રીજીને દેવાધિદેવા...૦૫

ગંગામાએ કર્યો શુભ થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
ભીમ એકાદશી મન ભાવી, વળતે દિવસે એ તો આવી...૦૬

મહિમા જન જાણે છે જેનો, કર્યો ઉત્તમ ઉત્સવ એનો;
વડ સરથી ઉત્તરમાં બિરાજે, બાંધ્યો હીંડોળો ત્યાં હરિ કાજે...૦૭

હરિને અતિ હેતે ઝુલાવ્યા, જન દર્શન કરવાને આવ્યાં;
થોડા દિવસ **જેતલપુર** ઠરી, **મેમદાવાદમાં** ગયા હરી...૦૮

ભટ બેચર ને અંબારામ, ભલા ભક્ત જે દુલભરામ;
એહ આદિક હરિજન મળી, સેવા શ્રીહરિની સજી ભલી...૦૯

પધાર્યા પ્રભુ ત્યાંથી **ડભાણ**, ત્યાંથી **વરતાલ** શ્યામ સુજાણ;
વાલો વાસણ સુતાર ઘેર, ઉતર્યા આવીને રુડી પેર...૧૦

મળી સૌ વરતાલના વાસી, સ્નેહે સેવિયા શ્રીઅવિનાશી;
પાંચ દિવસ કરી વિશ્રામ, ગયા **સુણાવ્ય** શ્રીઘનશ્યામ...૧૧

ગયા **પાળજ** શ્રીપરમેશ, ભક્તકારણ ભક્તજનેશ;
ઉતર્યા વિપ્ર જેભાઇ ઘેર, વખાણી તેની ભક્તિની પેર...૧૨

કહ્યું આ દ્વિજે સતસંગ માટે, ઘણાં કષ્ટ વેઠ્યાં વાટઘાટે;
કહે વિપ્ર અહો મહારાજ, તમ કાજે તજ્યાં કૈંકે રાજ...૧૩

કોણ માત્ર મારાં દેહ ગેહ, નાખું તમ પર વારીને તેહ;
પ્રભુ ત્યાં રહી દિવસ એકાદ, પછી ત્યાંથી ગયા **પેટલાદ**...૧૪

વસે શેઠ તહાં વ્રજલાલ, ઉતર્યા તેને ઘેર કૃપાળ;
થાળ ત્યાં મુકુંદાનંદે કર્યો, ધર્મનંદન આગળ ધર્યો...૧૫

રસોઈ બિજા વિપ્ર બોલાવી, સંત પાર્ષદ કાજે કરાવી;
પંગતી સંતની થઇ જ્યારે, પીરશું પ્રભુએ જઇ ત્યારે...૧૬

પછી સાંજે સભા સજી સારી, કરી જ્ઞાનની વાત વિચારી;
શેઠે પૂજા કરી રૂડી રીતે, પટ ભૂષણ અર્પિયાં પ્રીતે...૧૭

પ્રેમે સંતનું પૂજન કીધું, વસ્ત્ર સર્વને અકેકું દીધું;
બિજે દિન દીનબંધુ સિધાવ્યા, **પીપળોઇ** ગામે પ્રભુ આવ્યા...૧૮

ઉતર્યા ભાઈબાને નિવાસ, પામ્યા સુખ દર્શન કરી દાસ;
ગયા **ખંભાત** નટવર નાવ, નારેસર નામનું છે તળાવ...૧૯

રહ્યા ત્યાં પ્રભુજી પોર વાર, આવ્યાં દર્શને ત્યાં નરનાર;
ભક્તે તાણ કરી ભલી ભાત, પણ નાથ રહ્યા નહિ રાત...૨૦

ભાતું સુખડીનું ભેટ કીધું, શ્યામે સૌ સંતને વેંચી દીધું;

પછી ત્યાંથી પ્રભુ પરવરીયા, આરે **મેંતલીને** તે ઉતરિયા...૨૧

ગામ **પીપળીયે** પ્રભુ ગયા, રાત્ય ત્યાં દરબારમાં રહ્યાં;
દાદાભાઈએ દિલ ધરી હેત, સેવ્યા શ્રીજીને સંત સમેત...૨૨

ધોલેરે ગયા ધર્મકુમાર, ત્યાંથી **ગઢપુરધામ** મોઝાર;
કોટી જીવનું કલ્યાણ કરી, આવ્યા થોડા દિવસ માંહિ ફરી...૨૩

કર્યો ચાતુરમાસ નિવાસ, પૂરી ગઢપુરવાસીની આશ;
જન્મઅષ્ટમી ને ઝીલણીનો, કર્યો ઉત્સવ એકાદશીનો...૨૪

દશરા **આશ્વિની**[1] પૂર્ણિમાય, કર્યા ઉત્સવ તે પણ ત્યાંય;
અન્નકુટ ઉપર ભગવાને, ધાર્યું દૃઢ વરતાલે જવાને...૨૫

સાથે રાખીને સંતસમાજ, ચાલ્યા ગઢપુરથી મહારાજ;
ગામોગામ થતા **સીંજીવાડે**, આવ્યા શ્રીહરિ થોડે દહાડે...૨૬

આવ્યા **વરતાલ** શ્રીમહારાજ, દાસને દેવા દર્શન કાજ;
ધનતેરશ ચૌદશ કાળી, શોભી ઉત્સવે સરસ દિવાળી...૨૭

અન્નકુટનો ઉત્સવ કીધો, દાસને બહુ આનંદ દીધો;
કાર્તિકી ત્યાં એકાદશી આવી, સમૈયો કરી સારી શોભાવી...૨૮

વીતી પૂનમ કાર્તિકી જ્યારે, ગયા સંઘ તે સ્વસ્થાન ત્યારે;
સંચર્યા વરતાલથી સ્વામી, ગયા **બૂધેજમાં** બહુનામી...૨૯

રહી રાત પધાર્યા **ગોરાડ**, માન્યો ભક્તોએ ત્યાં પૂરો પાડ;
પ્રભુ આવવાના જાણી તહીં, **સંચી**[2] રાખ્યું હતું દૂધ દહીં...૩૦

શ્રીજીએ સંતને તૃપ્ત કીધા, જોઈ જનના મનોરથ સિદ્ધા;
સૌને રાજી કરી રંગરેલ, ગયા ગુણનિધિ ગામ **ગુડેલ**...૩૧

મેડી ઉપર જીભાઈને ઘેર, ઉતર્યા પ્રભુજી શુભ પેર;

૧.આસો માસની (શરદપૂનમ) ૨.ભેગું કરી

નિજ હાથે કર્યો પ્રભુ પાક, જમ્યા બાટી ને વંતાક શાક...૩૨
જીભાઈને પ્રસાદી તે આપી, રીઝ્યા શ્રીપ્રભુ પૂર્ણ પ્રતાપી;
બીજે દિન **ગઢડે** ગયા નાથ, હરખ્યો સતસંગીનો સાથ...૩૩
થોડા દિવસ રહ્યા ગઢપુરમાં, વરતાલ જવા ઈચ્છા ઉરમાં;
ફરતાં ફરતાં બહુ ગામ, ગયા **ગુડેલ** સુંદરશ્યામ...૩૪
મુક્તાનંદ અને નિત્યાનંદ, ફરતાં હતાં તેહનાં વૃંદ;
શ્રીજી આવ્યાની સાંભળી વાત, આવ્યા દર્શને સૌ મુનિવ્રાત...૩૫
પછી તે સહુને લઈ સાથ, **વરતાલ** આવ્યા મુનિનાથ;
વેદાંતાચાર્ય જે કહેવાય, આવેલા અમદાવાદમાંય...૩૬
શ્રીજીએ એવું સાંભળ્યું જયારે, મળવાને ઈચ્છા થઈ ત્યારે;
તેડવા મોકલ્યા સાધુ ત્યાંય, તેડી લાવ્યા તે વરતાલમાંય...૩૭
દીધું શ્રીજીએ આદરમાન, આપ્યું ઉતરવા શુભ સ્થાન;
નારાયણગરના મઠ માંહી, દીધાં સાકરનાં સીધાં ત્યાંહી...૩૮
આજ મંદિર છે જે ઠેકાણે, તેથી પશ્ચિમમાં સહુ જાણે;
ગંગાજળિયો કુવો કહેવાય, બીજે દિવસે સભા ભરી ત્યાંય...૩૯
વેદાંતચાર્યને ત્યાં તેડાવ્યા, સારી રીતે સભામાં તે આવ્યા;
મહાવાક્ય વેદાંતનાં બાર, તે વિષે પ્રશ્ન પુછ્યાં તે વાર...૪૦
શ્રીજીના પ્રશ્નનું સમાધાન, વેદાંતાચાર્યે ન થયું નિદાન;
પ્રભુના કહ્યાથી નિત્યાનંદે, આપ્યા ઉત્તર સર્વ આનંદે...૪૧
વેદાંતાચાર્ય તો પગે લાગ્યો, એના મનનો બધો મદ ભાગ્યો;
શ્રીજીએ તેનું કરી સનમાન, બસેં રૂપૈયાનું દીધું દાન...૪૨
રુડી રીતે વિદાય તે કર્યો, પીપળાદમાં તે જઈ ઠર્યો;
નિંદા શ્રીજી તણી કરી તત્ર, લખ્યો કોઈએ શ્રીજીને પત્ર...૪૩

પત્ર આવ્યો હરિ કેરે હાથ, સંત પ્રત્યે બોલ્યા સંતનાથ;
મુક્તાનંદ અને નિત્યાનંદ, મુનિવર મહાનુભાવાનંદ...૪૪

એહ આદિ ભણેલા છો જેહ, વિચરો વેદાંતી કને તેહ;
સંત સંચર્યા શોધવા એને, નડીયાદ જઈ મળ્યા તેને...૪૫

નિત્યાનંદે કહ્યું તેને એમ, કરો છો નિંદા શ્રીજીની કેમ;
પ્રશ્ન પૂછિયાં શ્રીજીએ જેહ, તમે ઉત્તર નવ થયો તેહ...૪૬

તોય સારું કર્યું સનમાન, તેની નિંદા કરો છો નિદાન;
હજી હોય હીમત મનમાંય, ચાલો આવિયે જ્યાં કહો ત્યાંય...૪૭

કાશી સુધીયે આવિયે અમે, આપો પ્રશ્નના ઉત્તર તમે;
સુણી નરમ પડ્યો તેહ ઠામ, પછી બોલ્યો કરીને પ્રણામ...૪૮

કરો આજ ક્ષમા એકવાર, ફરી એવો કરું ન ઉચ્ચાર;
કહ્યું સંતે આવી પ્રભુ પાસ, સુણી બોલિયા શ્રીઅવિનાશ...૪૯

નથી આપણને દુઃખ એનું, ભલે તેહ જાણે કર્મ તેનું;
કહી એમ તે વાત વિસારી, એવો કોણ બિજો ક્ષમાધારી...૫૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અવગુણ જનના ન ચિત્ત આણે, શિશુ સમ સર્વ મનુષ્યને પ્રમાણે;
વિપરિત મતિવંત વૈર રાખે, પણ પ્રભુ તેનું ભલું થવાનું ભાખે...૫૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિણા વૃત્તાલયે વેદાંતાચાર્યપરાજયકરણનામ અષ્ટષષ્ટિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૮॥

પૂર્વછાયો :

વેદાંતી આચારજ ગયો, અને વાલો હતા વરતાલ;
મંડળ ફરવા મોકલી, ચાલ્યા **ગઢપુરે** ગોપાળ...૦૧

ચોપાઈ :

નિજ સાથે થોડા લઈ સંત, ગયા **બૂધેજમાં** બળવંત;
કરતા વાટ માંહી મુકામ, પહોંચ્યા **ગઢપુર** ઘનશ્યામ...૦૨

વળી એક સમય તણી વાત, કહું તે સાંભળો તમે ભ્રાત;
વસી ગઢપુરમાં ભગવંત, કર્યો ઉત્સવ સરસ વસંત...૦૩

ફૂલદોલ ને રામજયંતી, કરી તે પણ ત્યાં જ **સોહંતી**[૧];
આવ્યા ત્યાં કરવા દરશન, અમદાવાદના હરિજન...૦૪

નથુ ભટ્ટ ને સિંહ કુબેર, પ્રભુપદને નમ્યા રુડી પેર;
દીનનાથે પૂછ્યા દેશકાળ, કહો કેવો છે ત્યાં પ્રજાપાળ...૦૫

અમે આવ્યા હતા તહાં જ્યારે, કહ્યું રાજ્યાધિકારીએ ત્યારે;
જ્યાં સુધી કરીયે રાજ અમે, અહિંયાં આવશો નહિ તમે...૦૬

હવે ત્યાં પ્રજાને હોય જેવું, સુખ કે દુઃખ તે કહો તેવું;
સુણિ બોલિયા ભક્ત સુજાણ, પ્રીતે સાંભળો જીવનપ્રાણ...૦૭

હરિગીત છંદ : અંગ્રેજી રાજ્યપ્રશંસા :

હરિની દયાથી દેશમાં શુભ રાજ્ય અંગ્રેજી **થયું**[૨],
સુખશાંતિ થૈ સર્વ સ્થળે જન સર્વનું સંકટ ગયું;
જે દુષ્ટ લોકો દ્વેષથી જન સાધુને સંતાપતા,
નિજધર્મનું અભિમાન ધરિ પરધર્મિને દુઃખ આપતા...૦૮

નરપતિ પ્રજાને પીડતા નિર્દોષિને પણ દંડતા,
લૈ લાંચ દેતા **આંચ**[૩] પાપી પાપપંથે મંડતા;
જે કારભારી રાજના તે રાજ્યના જ હતા ધણી,
પુરની પ્રજાને લૂંટતા કરતા બિજી પીડા ઘણી...૦૯

૧.ધામધૂમથી ૨.સંવત્ ૧૮૭૪માં ૩.ત્રાસ; ધમકી

નહિ કાયદો કે નિયમ કાંઈ ન્યાય બોલે રાય તે,
અધિકારિયો ઉનમત્ત એના જે કરે તે થાય તે;
બહુ ચોર જનનું જોર ને સહુ શાહને સંકટ હતું,
વળી લૂંટનાર વિશેષ જન પરદેશ તો કોઈક જતું...૧૦

ધોળે દિવસ પણ ધાડ પડતી રાય રક્ષણ ક્યાં હતું,
દેતા નૃપતિને દામ ધાર્યું કામ તો તેનું થતું;
જે પુત્ર તુલ્ય પ્રજા કહી છે ભૂપ તે નહિ જાણતા,
કરતા કુદૃષ્ટિ તે ઉપર પ્રભુનો ન ડર દિલ આણતા...૧૧

તે દુઃખ ગયાં ને દેશમાં શુભ રામરાજ્ય ગણાય છે,
સૌ વાઘ બકરી એક આરે પાણી પી હરખાય છે;
જુલમી અધર્મિ જેહ છે નથી રાજ્ય ગમતું તેહને,
આ રાજ્યનો ઉપકાર માને ધર્મ વાલો જેહને...૧૨

વૈભવ ભલો નિજ ભોગવે વણદોષ નૃપ દંડે નહીં,
આ રાજ્ય જેવું રાજ્ય તો નથી આ સમે જાણ્યું કહીં;
હરિજન સુખે હરિને ભજે છે વિઘ્ન કોઈ ન કરી શકે,
પરમેશ પાસે માગિયે અંગ્રેજી રાજ્ય અચળ ટકે...૧૩

ચોપાઈ :

અમદાવાદમાં જેહ આજ, કરે છે રુડું રાજનું કાજ;
તેનું દુલ્લાપ સાહેબ નામ, સારો તે પણ સદ્‌ગુણધામ...૧૪

સુણી રાજ્ય પ્રશંસા તે સારી, રુદે રાજી થયા અસુરારી;
મુક્તાનંદને મંડળ સાથે, અમદાવાદ મોકલ્યા નાથે...૧૫

જૈને સાહેબને કેવરાવ્યું, ભલે રાજ તમારું આ આવ્યું;
રજા હોય તો આ પુર માંહી, આવે સ્વામિનારાયણ આંહીં...૧૬

આંહીં દ્વેષી અમારા છે ભારે, માટે રક્ષણ કરવું તમારે;
બોલ્યા સાહેબ તે શુદ્ધ ભાવે, ભલે સ્વામિનારાયણ આવે...૧૭

રાખશું બંદોબસ્ત તો અમે, તેની ચિંતા ન રાખશો તમે;
સંત હરિજન સૌ મળી તત્ર, પછી શ્રીહરિને લખ્યો પત્ર...૧૮

તેમાં પૂરો જણાવીને પ્રેમ, શુદ્ધ અક્ષરથી લખ્યું એમ;
કૃપાનાથ પધારજો તમે, છૈયે દર્શન આતુર અમે...૧૯

ઘણાં વરસ થયાં ઘનશ્યામ, નથી આપ પધાર્યા આ ઠામ;
નથી આંહીં ઉપદ્રવ લેશ, મળવાને ઈચ્છે છે નરેશ...૨૦

તર્ત આવજો ત્રિભુવનનાથ, આંહીં વાટ જુવે સહુ સાથ;
પત્ર તે નથુ ભટ્ટને દૈને, કહ્યું બહુ કહેજો તહાં જૈને...૨૧

તેડી લાવજો નાથને તમે, પૂરો પાડ તો માનશું અમે;
પત્ર લૈ નથુ ભટ્ટ તે સિધાવ્યા, ગઢપુરમાં પ્રભુ પાસે આવ્યા...૨૨

પત્ર વાંચીને પુરુષોત્તમ, ચાલ્યા પાર્ષદો લૈને પ્રીતમ;
ગયા શ્રીહરિ **શ્રીપુરમાંય**, હરખ્યા સહુ હરિજન ત્યાંય...૨૩

મુક્તાનંદ સહિત સામા આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા;
સરકારની પલટણ આવી, વાજાં **પડઘમ**[૧] આદિક લાવી...૨૪

પ્રભુને પુરમાં પધરાવ્યા, ભાળી સૌ જનને મન ભાવ્યા;
આવ્યા માણેકચોકમાં જ્યારે, મળ્યા સાહેબ ત્યાં આવી ત્યારે...૨૫

આખા શેહેરમાં દર્શન દૈને, ઉતર્યા નવાવાસમાં જઈને;
મુકુંદાનંદે ત્યાં કર્યો થાળ, જમ્યા જુક્તિથી દીનદયાળ...૨૬

સભા નિત્ય ત્યાં સારી ભરાય, જ્ઞાન વાત કરે હરિરાય;
જેથી સંસારથી છુટે પ્રીત, ચોંટે શ્રીજીના ચરણમાં ચિત્ત...૨૭

૧.દાંડીથી વગાડવાનો ઢોલ

સુણતાં થાય રોમાંચ અંગે, સાંભળે સઉ અધિક ઉમંગે;
પછી ભક્તોએ ત્યાં ભલી વિધિ, સ્તુતિ શ્રીઘનશ્યામની કીધી...૨૮

શિખરિણી :

બહુનામી સ્વામી **અજ**[૧] અચળધામી હરિ તમે,
અહો અંતર્જામી કહિ ગરુડગામી સુર નમે;
ડરે દુષ્ટો વામી વળી જન હરામી પણ ડરે,
અકામી છો સ્વામી કશિ વિધિનિ ખામી નવ ઠરે...૨૯

મુરારી કામારી અખિલઅસુરારી અમર છો,
અઘારી કંસારી **સ્વજનહૃદયાબ્જે**[૨] ભ્રમર છો;
કૃપાકારી સારી મનુજતનુધારી ગુરુ થયા.
નરો નારી ભારી ભવજળથી તારી કરી દયા...૩૦

તમારા જે દ્વેષી સ્વલ્પ સુખ તે તો નવ લહે,
વિદેશી કે દેશી પણ નૃપપદે તે નવ રહે;
તમારા સંકલ્પે જગત ઉપજે ને લય થશે,
બિચારા ખદ્યોતે રવિકિરણ હાની નહિ હશે...૩૧

તમારું ધાર્યું તે અજ હર થકી તો નવ ફરે,
બિચારો પ્રાણી તો તમ ઉપર તે શું બળ કરે;
નવે વર્ષે વાલા પુનરપિ પધાર્યા પુર વિષે,
અમો એથી આજે અધિક હરખાયા ઉર વિષે...૩૨

પ્રભુ પાંસઠ્યામાં **અપુનિત**[૩] હતો આ પુરપતિ,
તમોને તેણે તો અઘટિત કહ્યા અક્ષર અતિ;
પુરા તેના પાપે રથ સહિત રાજ્યાસન ગયું,
તવેચ્છાથી રાજ્ય પ્રબળ નૃપનું સ્થાપન થયું...૩૩

૧.અજન્મા એવા ભગવાન ૨.પોતાના ભક્તજનના હૃદયરૂપી કમળમાં ૩.અપવિત્ર; અધર્મી

હવે તો હે સ્વામી અચળ થઇ આંહીં સ્થિતિ કરો;
અમારી ચિંતાઓ હરિવર દયાળુ થઇ હરો;
સુખો લે છે જેવાં ગઢપુરનિવાસી જન સહી,
અમોને દ્યો એવાં સુખ અધિક આંહીં સ્થિર રહી...૩૪

અહીં તીર્થસ્થાન પ્રભુજી સઉથી શ્રેષ્ઠ જ કરો,
તમારી ગાદીની સ્થિતિ અચળ તે આ સ્થળ ધરો;
કરો જો એવું તો સરવ જન સંતોષ ધરિયે,
અમો વારે વારે વિનતિ અતિશે એવિ કરિયે...૩૫

રહો છો જે રીતે સતત બદરીકાશ્રમ વિષે,
રહો એવી રીતે સતત પુર મધ્યે દિનનિશે;
રહે તીર્થો આવી સરવ વળી આ સાભ્રમતિમાં,
અહીં સ્નાને દાને મનુજ વિચરે મોક્ષ ગતિમાં...૩૬

ચોપાઈ :

સુણી બોલિયા શ્રીગિરધારી, થશે ઇચ્છાઓ પૂર્ણ તમારી;
સૌથી પહેલું શિખરબંધ ધામ, કરાવીશ જરૂર આ ઠામ...૩૭

મુરતીમાં સદા હું રહિશ, આપો તે અંગિકાર કરીશ;
એમ કહીને કર્યા સૌને રાજી, તેથી પ્રીતિ થઇ સૌની તાજી...૩૮

રહી શ્રીપુરમાં ઘનશ્યામ, ઘણી લીલા કરી તેહ ઠામ;
એક દિન લાલદાસને ઘેર, પ્રભુ થાળ જમ્યા શુભ પેર...૩૯

કર્યો રજનીમાં પણ ત્યાં નિવાસ, દીલે રાજી થયા લાલદાસ;
ચોકસી હીરાચંદને ધામ, જમ્યા જૈ બિજે દિન ઘનશ્યામ...૪૦

પંચભાયાની પોળ મોઝાર, શેઠ મોહનલાલ ઉદાર;
તેને ત્યાં હતું વિવાનું કાજ, તેડ્યા મંડપમાં મહારાજ...૪૧

એક મંચ ઉપર પધરાવ્યા, પ્રભુ પૂજી પોશાગ ધરાવ્યા;
કરી સેવા તેની અંગીકાર, રીઝ્યા અક્ષરબ્રહ્મઆધાર...૪૨

મહાભક્ત દામોદરદાસ, એક દિન જમ્યા એને આવાસ;
સતસંગીને સંતુષ્ટ કરી, ચાલ્યા વાજતે ગાજતે હરી...૪૩

દરવાજે કાલુપુર જૈને, વળી **શશપર**[1] સોંસરા થૈને;
જઇ ઉગમણે દરવાજે, હરિજનને કહ્યું મહારાજે...૪૪

વળો પાછા શ્રીપુરના નિવાસી, રહો રાજી થશો ન ઉદાસી;
પાછા વાળ્યા બોલી એવા બોલ, ગયા ગિરધર ગામ **નિકોલ**...૪૫

જમીને ગયા ત્યાંથી **વેલાળે**, ઉતર્યા તે તળાવની પાળે;
મુખ્ય સત્સંગી જેસંગભાઈ, એહ આદિક આવિયા ધાઈ...૪૬

કર્યું શ્રીજીનું બહુ સનમાન, સભા સારી સજી તેહ સ્થાન;
ભાઇ જેસંગે તો તેહ કાળ, કૃષ્ણ કાજે કરાવીયો થાળ...૪૭

ત્યાં તો વાળું કર્યું વૃષલાલે, મુખવાસ લીધો જનપાળે;
ખીચડી પાળા કાજે કરાવી, કાઠી પાળાને તે પીરસાવી...૪૮

તેમાં સાધુ જમ્યા કોય કોય, ઘણા જેહ ક્ષુધાતુર હોય;
જાણી શ્રીહરિએ વાત જ્યારે, સભા માંહિ ઉભા કર્યા ત્યારે...૪૯

કહ્યું કેમ જમ્યા બીજી વાર, નહિ સાધુનો એહ આચાર;
જાણવામાં આવ્યું એહ કાળ, કોઇ માંદા હતા કોઈ બાળ...૫૦

બહુનામીએ સહુને બેસાર્યા, પછી શિક્ષાના શબ્દ ઉચાર્યા;
જમે સાધુ તો એક જ વાર, ન કરે બીજી વાર આહાર...૫૧

સોળ વર્ષમાં હોય અધુરાં, કાં તો એંશી થયાં હોય પૂરાં;
કાં તો માંદા થયા હોય જ્યારે, ખાય ખીચડી તે બીજી વારે...૫૨

તે વિના જે બીજી વાર ખાશે, સંત તે ગુરુદ્રોહી ગણાશે;

૧.સરસપુર

એવી વાત કરી મહારાજે, સુણી તે સહુ સંતસમાજે...૫૩
કહ્યું જેસંગભાઈને ત્યારે, કાલે જાવું છે કણભે અમારે;
ત્યારે બોલીયા જેસંગભાઈ, એ શું બોલ્યા તમે સુખદાઈ...૫૪
ઘણે દિવસે પધાર્યા છો નાથ, વાટ જોતો હતો સર્વ સાથ;
ભાત ભાતની દેવા રસોઈ, ક્યારે વારો પુછે સહુ કોઈ...૫૫
કોઈને ઘેર જો ન જમાશે, અતિ અંતર એનું દુઃખાશે;
સુણી શ્યામ બોલ્યા એવી પેર, કાલ થાળ કરો સૌને ઘેર...૫૬
કાલે ભોજન સૌ ઘેર કરશું, પછી પરમ દિને પરવરશું;
કહે ભક્ત લગાર જમાય, તેથી સૌને ન સંતોષ થાય...૫૭
વાલો બોલ્યા કરીને વિવેક, જમશું અમે લાડુ અકેક;
પછી બીજે દિવસ એ જ પેર, પ્રભુ જમવા ગયા ઘેર ઘેર...૫૮
સાથે જેસંગભાઈએ જાય, જમતા નિરખી હરખાય;
સૌએ સંકેત એવો કરેલ, લાડુ મોટા કરીને ધરેલ...૫૯
એક ઘેર બોલ્યા હરિરાય, મોટા લાડુ આ કેમ જમાય;
બોલ્યા જેસંગ જોડીને હાથ, જાડા લોક અહો અમે નાથ...૬૦
જુઓ બોલી અમારી એ જાડી, જાડું ભોજન જમીયે દહાડી;
જાડી પાઘડી ધોતીયું જાડું, તેમ જાડા અમારા એ લાડુ...૬૧
એવાં સાંભળી મર્મનાં વેણ, મંદ મંદ હશા સુખદેણ;
જાણી જે જે જને એહ વાત, એ તો અચરજ પામ્યા અઘાત...૬૨
પણ એ નથી અચરજ જેવું, એમ અંતરમાં જાણી લેવું;
જેનું પેટ બ્રહ્માંડનું પાત્ર, લાડુ એટલા તે કોણ માત્ર...૬૩
કર્યું અદ્‌ભુત એવું ચરિત્ર, પ્રાણી સાંભળી થાય પવિત્ર;
સ્નેહે સત્સંગી સર્વ સંભારે, મોટા મુનિજન ધ્યાનમાં ધારે...૬૪

એક દિન હરિજન એક આવ્યો, ગાડું કેરિયોનું ભરી લાવ્યો;
અવિનાશીને અર્પણ કીધી, નાથે સૌ સંતને વેંજાચી દીધી...૬૫

પછી ગામ **ભુવાલડી** થૈને, ઉતર્યા **કણભા** ગામ જૈને;
રહ્યા સરોવર પાળે ગોપાળ, ભક્ત નાથજીયે કર્યો થાળ...૬૬

પ્રભુ ત્યાં થકી **મેમદાવાદ**, રહ્યા જૈ તહાં દિવસ એકાદ;
ભટ બેચર ને અંબારામ, આવ્યા દુલ્લભરામ તે ઠામ...૬૭

સૌએ સેવા સજી શુભ રીતે, નિરખ્યા પ્રભુ પૂરણ પ્રીતે;
ગયા ગિરધર **ખાત્રજ** ગામ, ફલજી પરમારને ધામ...૬૮

બીજા ભક્ત બાજી પરમાર, બેયને પ્રભુ ઉપર પ્યાર;
આમલો એક જોઇ એ ઠામે, સભા ત્યાં સજી સુંદરશ્યામે...૬૯

શીવનો ઓટલો જોઇ સારો, સાંજે ત્યાં બેઠા ધર્મદુલારો;
ધર્મ જ્ઞાન ને વૈરાગ્ય કેરી, કરી વારતા વાલે ઘણેરી...૭૦

એક દિવસ વસીને સિધાવ્યા, **વાંઠવાળિયે** વાલમ આવ્યા;
પેખી પીંપર સરોવર પાળ, બેઠા ત્યાં જઇ દીનદયાળ...૭૧

ત્યાંના પટેલ ઉત્તમદાસ, એક વિપ્ર વાલમ તેની પાસ;
બાવો ગુલાબગિર સાથે આવ્યા, ત્રણ ટોપલા કેરીયો લાવ્યા...૭૨

ત્રણે ચિત્તમાં કીધો વિચાર, ભેટ કરશું કેરી જેહ વાર;
બબે સૌ સંતને વેંચી આપે, કેરી ખૂટે ન તેને પ્રતાપે...૭૩

નિશ્ચે તો જાણશું ભગવાન, નહિ તો મહાપુરુષ સમાન;
પછી જૈ કેરીયો ભેટ કીધી, વાલે સૌને બબે વેંચી દીધી...૭૪

પણ ખૂટી નહીં કેરી જ્યારે, ત્રણેને થયો નિશ્ચય ત્યારે;
પામ્યા આશ્ચર્ય અંતરમાંય, નમ્યા પ્રેમે પ્રભુજીને પાય...૭૫

થયાં રોમાંચ તેનાં શરીર, આવ્યાં નેત્રમાં પ્રેમનાં નીર;

વ્રત ધારી થયા સતસંગી, પામ્યા ભક્તિ અનન્ય અભંગી...૭૬

પછી **વડથલ** જૈ મહારાજા, વડ હેઠ પલંગે બિરાજ્યા;
રઘુનાથ અને કાળીદાસ, મંછારામ આવ્યા પ્રભુ પાસ...૭૭

આમ્રફળ લાવીને ભેટ કીધાં, શ્યામે સંતને તે વેંજાચી દીધાં;
ગામમાં વિચર્યા ગિરધારી, હરિભક્તે સેવા સજી સારી...૭૮

રહ્યા પાંચ દિવસ પરમેશ, **ડડુસર** ગયા દીનજનેશ;
ઉતર્યા ગલુભાઈને ઘેર, તેણે સેવા સજી શુભ પેર...૭૯

ગયા ત્યાં થકી **ચૂણેલ** ગામ, તહાં ગામથી પશ્ચીમ ઠામ;
કુવો એક ને એક તળાવ, બેની વચ્ચે મેદાન દેખાવ...૮૦

તહાં ઉતર્યા શ્રીઅવિનાશી, આવ્યા હરિજન ગામના વાસી;
મુખ્ય ભક્ત શુકલ દયારામ, તેણે આવીને કીધો પ્રણામ...૮૧

ઉમરેઠના જે નંદુભાઈ, તેની ભાણેજ ત્યાં માનબાઈ;
આવી દર્શન કરવા કાજ, નયણે નિરખ્યા મહારાજ...૮૨

ઘોડાં શ્રીહરિ સાથેનાં જેહ, તરશાં દીઠાં તે સમે તેહ;
ઘડો દોરડું લૈ બાઈ આવી, પાયું પાણી કુવામાંથી લાવી...૮૩

સૌએ તાણ રસોઈની કરી, જવા ઉતાવળા થયા હરી;
ત્યારે રોટલા લાવી તૈયાર, કાઠીયોને જમાડ્યા તે વાર...૮૪

કર્યો માનબાએ ઝટ થાળ, જમ્યા જીવન જનપ્રતિપાળ;
ગયા **હેરંજ** ગામ દયાળ, બીરાજ્યા સરોવર તણી પાળ...૮૫

એક તો ધર્મદાસ પટેલ, મહાભક્ત અનન્ય થયેલ;
બીજા બાવો રઘુવીરદાસ, આવ્યા તે પણ શ્રીપ્રભુ પાસ...૮૬

બીજા પણ હરિભક્તે ત્યાં આવી, ભલી સેવા સજી મનભાવી;
ત્યાંથી સંચરિયા સુખરાશી, **ઉમરેઠ** ગયા અવિનાશી...૮૭

સામા સૌ સતસંગીયો આવ્યા, વાજતે ગાજતે પધરાવ્યા;
ભલા ભક્ત ઠાકર નંદરામ, ઉતર્યા પ્રભુ તેહને ધામ...૮૮

રસરોટલી ત્યાં રસવંત, ભગવંત જમ્યા જમ્યા સંત;
દવે દ્વિજ નરભેરામ નામ, બીજે દિન જમ્યા તેહને ધામ...૮૯

ત્રીજે દિન જમી સંચર્યા શ્યામ, પુરથી ગયા પશ્ચિમ ઠામ;
એક મૂકીને બીજે વિસામે, લીધો વિશ્રામ સુંદરશ્યામે...૯૦

વળાવા આવેલા જન ત્યાંય, સૌને પાછા વાળ્યા પુરમાંય;
પ્રભુમાં બહુ તેહનો પ્રેમ, જતાં પગલું ભરી શકે કેમ...૯૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિજન ઉમરેઠના હરિને, અતિ રતિથી નિરખે ફરી ફરીને;
મુનિજન પણ જોઈને વખાણે, જનતન છે પણ મુક્ત શ્રેષ્ઠ જાણે...૯૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિશ્રીનગરા-ચ્ચારુતરપ્રાંતવિચરણનામૈકોનસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૬૯॥

પૂર્વછાયો :

અક્ષરપતિ ઉમરેઠથી, ચાલ્યા કાઠી ને સંત સહિત;
રતનપુર ડાગજીપરે, પછી **ભાળજ** ગયા નિર્ભીત...૦૧

ચોપાઈ :

જોયું **રાહતલાવ** જે ગામ, ત્યાંથી **સામરખે** ગયા શ્યામ;
જઈ વખતા પગીને નિવાસ, ઉતર્યા તેની પુરવા આશ...૦૨

ગામ આણંદના હરિજન, આવ્યા ત્યાં કરવા દરશન;
પંડ્યા દિનકર ને લક્ષ્મીદત્ત, જેનો સ્નેહ પ્રભુપદ સત્ય...૦૩

હરિશંકર ને છે જેભાઇ, અજુભાઇ આવ્યા વળી ધાઈ;
પ્રભુપદને કરીને પ્રણામ, કહ્યું વિનતિ કરીને તે ઠામ...૦૪

પ્રભુ ગામ અમારે પધારો, કરો વાસ પવિત્ર અમારો;
સુણી બોલિયા શ્રીપરમેશ, ત્યાં તો દ્વેષી જનો છે વિશેષ...૦૫

ઈન્દ્રવજ્રા :

આણંદ ચાલો અમને કહો છો, આનંદ થાવા ઉરમાં ચહો છો;
આણંદમાં છે જન દ્વેષિ કેવા, આ **નંદનાં**[1] વૃંદ ગમે ન એવા...૦૬

ચોપાઈ :

અતિ કરશે ઉપદ્રવ એહ, એમાં લેશ ન જાણો સંદેહ;
માટે આંહીંથી દર્શન કરો, પાછા ઘેર તમે પરવરો...૦૭

સુણતાં થયા દ્વિજ દીલગીર, સૌનાં નેત્રમાં આવિયાં નીર;
વારે વારે કહ્યું જોડી હાથ, આવો આણંદમાં કૃપાનાથ...૦૮

ભક્તને વશ છે ભગવાન, દીધું ત્યાં જવાનું વાક્યદાન;
જોવો સર્વેનો ધીરજ ધર્મ, એવો ઊંડો હતો વળી મર્મ...૦૯

એક કામમાં તો ઘણાં કામ, કરતા હતા શ્રીઘનશ્યામ;
થઇ ભોજનની ત્યાં તૈયારી, જમ્યા સૌ મનમાં મુદ ધારી...૧૦

ગામથી પૂર્વ પાદરમાંય, ગયા સારો વિસામો છે ત્યાંય;
સભા ત્યાં ભરી સુંદર શ્યામે, કહ્યું સૌ જનને તેહ ઠામે...૧૧

સુણો સંત તથા સહુ પાળા, સુણો કાઠી સહુ શસ્ત્રવાળા;
સુણો દાદા ખાચર શૂરવીર, ભગુજી પારષદ રણધીર...૧૨

ભલા ક્ષત્રી સુણો પુજાભાઇ, ઝીણાભાઇ તથા કાકાભાઈ;
મુમજી જમાદાર ચુવાણ, પગી જોબન આદિ સુજાણ...૧૩

૧.નંદ સંતોનાં

તમે છો તો સુભટ સહુ કેવા, જોતાં ભીમ ને અર્જુન જેવા;
અપમાન સહો નહિ લેશ, પણ માનો છો મુજ ઉપદેશ...૧૪

માટે આજ કહું છું હું તમને, નિરમાનપણું ગમે અમને;
કોઈ વાંક વગર અપમાન, કરે તોય તે ધરશો ન કાન...૧૫

કહે સંતને શ્રીભગવંત, તમે સૌ રહેજો ક્ષમાવંત;
આવ્યા અક્ષરધામથી જ્યારે, આપણે કર્યું છે દૃઢ ત્યારે...૧૬

ક્ષમા ખડગ વડે એહ વાર, હરવો છે ભૂમી તણો ભાર;
માટે જો દુઃખ આપે અજાણ, તોય ઈચ્છજો એનું કલ્યાણ...૧૭

ક્ષમા રાખશો અંતરે ધારી, થશે ત્યાં સુધી જીત તમારી;
લડશો અભિમાનથી જ્યારે, હાર્ય પામશો નિશ્ચય ત્યારે...૧૮

એવી વાત ઘણી ઘણી કરી, પછી ઉતારે જૈ પોઢ્યા હરી;
પરભાતે ઉઠી પરવરિયા, રસ્તે **આણંદ** કેરે સંચરિયા...૧૯

પથમાં આવ્યું સાદાનું પરું, તેને પણ મુક્યું પાછળ ખરું;
વાટે આવિયું વનમાં તળાવ, તહાં ઉતર્યા નટવર નાવ...૨૦

નિરખી તહાં નિર્મળ નીર, કર્યું સ્નાનાદિ શ્યામશરીર;
મુકુંદાનંદ વર્ણિએ આવી, ધર્યો પેંડા તણો ડબો લાવી...૨૧

વળી એ રીતે કીધો ઉચ્ચાર, મહારાજ કરો ફળાહાર;
કોણ જાણે પછીથી શું થશે, રાંધ્યું વિપ્રનું કોણ જમશે?..૨૨

મુક્તાનંદને કહે બહુનામી, આ છે વર્ણિ શું અંતરજામી?
એહ બોલે છે એમ જ થાશે, કોઈનો ભાગ કોઈક ખાશે...૨૩

ઘોડાં પણ હહણીને રહ્યાં છે, જાણે યુદ્ધે તૈયાર થયાં છે;
સુણી કાઠી બોલ્યા ભિન્ન ભિન્ન, એ તો અચળ છે યુદ્ધનું ચિહ્ન...૨૪

આજ કાંઈ ઉપદ્રવ થાય, એવાં ચિહ્ન આ અમને જણાય;

પછી ત્યાંથી સહુ તે સિધાવ્યા, ગામ **આણંદ** આગળ આવ્યા...૨૫

ચારે વિપ્રે આગળથી સિધાવી, રસોઈ કરવાને મંડાવી;
સારા સારા ઉતારા ઠરાવ્યા, પછી સામૈયું લૈ સામા આવ્યા...૨૬

પેઠા પુરમાં હરિ કેવી રીતે, તેની વિગત કહું ધારો ચિત્તે;
ચાલ્યા હરિજન પ્રથમ અનંત, પછી સંચર્યા વર્ણિ ને સંત...૨૭

પછી શસ્ત્રધારી અસવાર, કાઠી રજપુત આદિ અપાર;
તેની વચ્ચે મહાપ્રભુ રાજે, છબિલો ઘોડી ઉપર છાજે...૨૮

કીરતનથી ગાજી રહ્યું ગામ, જોવા લોક મળ્યા ઠામોઠામ;
મતપંથી ગુરુ હતા જેહ, દીલમાં અતિ દાઝિયા તેહ...૨૯

રામકૃષ્ણ તથા હરિભાઈ, બેની પંડ્યાની સાખ્ય ગણાઈ;
હતાં **વલ્લભિમંદિર**[૧] ઘેર, લોક પુજે તેને બહુ પેર...૩૦

જાણ્યું સૌ શિષ્ય આપણા જાશે, પેટ આપણું કેમ ભરાશે;
જય સ્વામિનારાયણ કેરી, સુણિ ઉર લાગી લાય ઘણેરી...૩૧

પાપીયે લોકને ઉશકેર્યા, પ્રભુને દુઃખ દેવાને પ્રેર્યા;
ભરચૌટામાં આવિયા જ્યારે, પુરના જન ઉપડ્યા ત્યારે...૩૨

કોઈ ધૂળ કે ઇંટાળા નાંખે, ભૂંડી ગાળો કોઇ મુખે ભાખે;
મારો મારો મુખેથી ઉચ્ચારે, કોઇ વચમાં પડીને ન વારે...૩૩

સંત જે સનકાદિક જેવા, પૂજે ઈંદ્ર બ્રહ્માદિક એવા;
તેના ઉપર તો પડી ધૂળ, લેશ ક્રોધનું ઉપજ્યું ન મૂળ...૩૪

સાંખી ગાળો ને સાંખ્યા ટુંકારા, જડભરત થકી શોભે સારા;
એની ધીરજ જોવાને કાજે, એવો જોગ મેળ્યો મહારાજે...૩૫

૧.વલ્લભ સંપ્રદાયનાં મંદિર

ઉપજાતિવૃત્ત : કેણી તથા રેણી વિષે :

સહેલી છે સૌ કથવી કહેણી, અને મહાદુષ્કર છે રહેણી;
ખરી પરીક્ષા ન થઈ નિદાન, અસંત ને સંત દિસે સમાન...૩૬

વૈરાગ્ય ને જ્ઞાન તણી કથાય, સાધુ થઈને ઉચરે સદાય;
જ્યારે ઘણો આપતકાળ આવે, સાધુપણું તેહ સમે તજાવે...૩૭

શસ્ત્રો ધરીને શૂરવીર થૈને, બોલે બડા બોલ બજાર જૈને;
સંગ્રામ મધ્યે શિર જ્યાં કપાય, સાચા શૂરા તેહ સમે જણાય...૩૮

નારી નિહાળી ચળ થાય ચિત્ત, કે લોભ લાગે વળિ દેખી વિત્ત;
કે માનભંગે ઉર ક્રોધ આવે, કદાપિ તે સંત નહીં કહાવે...૩૯

સાધૂ તણે વેષ રહેલ શોભી, જો કામિ કે ક્રોધિ જણાય લોભી;
તેને પુજ્યાથી નહિ પુણ્ય થાય, જાણો ગુરુ તે નરકે જ જાય...૪૦

જો સંતનો નાટકિ વેષ લાવે, ખરેખરો વેષ ભલે ભજાવે;
તેનાથી કામાદિ નહીં જિતાય, એવા ગુરુથી નહિ મુક્તિ થાય...૪૧

વને જઈને કરવો નિવાસ, કે તીર્થ માટે કરવો પ્રવાસ;
કૌપીન કંથા ધરવી સહેલ, સાધુ થવું તે નથી બાળખેલ...૪૨

જે સંત ઝાઝું અપમાન સાંખ્યું, સ્ત્રીદ્રવ્યમાં ચિત્ત કદી ન રાખ્યું;
અરે મળે ક્યાં જન સાધુ એવા, પ્રત્યક્ષ એ તો પરમેશ જેવા...૪૩

ચોપાઈ :

સાધુએ સહ્યું અતિ અપમાન, ભાળી રાજી થયા ભગવાન;
હરિજન ઉપરે ધૂળ નાખી, રુદે તેઓએ પણ ક્ષમા રાખી...૪૪

કાઠી ક્ષત્રી હતા અસવાર, જેને હાથે હતાં હથિયાર;
તેના ઉપર ધૂળ નખાણી, હરિ આજ્ઞા થકી ક્ષમા આણી...૪૫

પ્રભુજી જેહ પ્રાણથી પ્યારા, પ્રેમીભક્તના નેણના તારા;

વધાવે જેને સોનાને ફૂલે, વસ્ત્ર તેનાં ભરાયાં છે ધૂળે...૪૬

જેને કોટિ બ્રહ્માંડના ભૂપ, ધરે ચંદન પુષ્પ ને ધૂપ;
જેની શક્તિ અનંત અપાર, કહેતાં શેષ પામે ન પાર...૪૭

કાળ માયા જેનાથી ડરે છે, જમ જેહની આજ્ઞા ધરે છે;
થયું તેનું અતિ અપમાન, તોય તે તો રહ્યા ક્ષમાવાન...૪૮

ધૂળ ઈંટાળા ઉછળે છાણ, છાંટે કાદવ કોઈ અજાણ;
રસ બીભત્સમય છબી ભાસે, જોઈ જનમન ગ્લાની પ્રકાશે...૪૯

ભગુજીને ચડ્યો ઉર ક્રોધ, તાણી તરવાર કરવા વિરોધ;
પગી જોબને ચાપ ચડાવ્યું, એને અંગે શૂરાતન આવ્યું...૫૦

દાદા ખાચરે બરછી ઉગામી, બોલ્યા શ્રીસહજાનંદસ્વામી;
કરશે શસ્ત્રનો ઘાવ જેહ, ગુરુદ્રોહી વચનદ્રોહી તેહ...૫૧

વળી બોલિયા વિશ્વઆધાર, ચાલો પાછા સહુ પુર બહાર;
ક્ષત્રિયોને લાગ્યું દુખદેણ, કેમ લોપાય વાલાનું વેણ...૫૨

ભગુજીએ ત્યારે શાપ દિધો, જેણે આવો ઉપદ્રવ કિધો;
તેના ઉશ્કેરનારનો વંશ, પુત્રીનો પણ નહિ રહે અંશ...૫૩

પાછા પાદરમાં સહુ ગયા, પુરજનને આવી નહિ દયા;
વાડી ગોસાઈની એક જ્યાં છે, વડવૃક્ષ સુશોભિત ત્યાં છે...૫૪

ઉભા ત્યાં જઈને ભગવાન, કુવામાંથી કર્યું જળપાન;
બાકરોલ ગયા બહુનામી, અક્ષરાધીશ અંતરજામી...૫૫

લાવ્યા કેરિયો કરશનદાસ, લાવી મુકી પ્રભુજીની પાસ;
શ્યામે તે સહુને વેંજાચી દીધી, પછી **વરતાલની** વાટ લીધી...૫૬

જ્ઞાનબાગમાં આમલા પાસ, સજી બેઠા સભા અવિનાશ;
કહે શ્રીહરી આપણે ફાવ્યા, કેવા જીતીને ત્યાં થકી આવ્યા...૫૭

બોલ્યા બ્રહ્મમુની મુખે વાણી, જીત્યા તે શું કહું હું વખાણી;
મારા શિરમાં ભરાયો ગુલાલ, જશે તે પ્રમદાડે કે કાલ...૫૮

ભલા **ગોમય**[1] ચંદને ચર્ચ્યા, ઈંટાળા પુષ્પથી વળી **અર્ચ્યા**[2];
હળદી કાજુ કેશર રંગે, બાકી છે તે ચડાવશું અંગે...૫૯

ગોમતીનો કાદવ કોઈ લાવે, તેનાં તિલક તો કરવામાં આવે;
પણ કાદવ આણંદ કેરો, ક્યારે ચરચાત અંગે ઘણેરો...૬૦

ફુટ્યું તુંબડું ને ફુટ્યું પત્ર, એ તો મળશે વળી ક્યાંઈ અત્ર;
અમે **ગોરવમાં**[3] ક્યારે જાત, આવી ગાળો ઘણી ક્યારે ખાત...૬૧

જમે ગોરવ **સાંખે**[4] ઉપાધી, જમ્યા વગર આ તો ગાળો ખાધી;
આજ તો **ઓરિયા**[5] બધા વિત્યા, આજ ઇડરીયો ગઢ જીત્યા...૬૨

હાસ્યરસ એમ વાતમાં લાવ્યા, સ્વામિએ જન સૌને હસાવ્યા;
સુણી બોલ્યા હરી કરી પ્રીત, ક્ષમા થૈ એ જ આપણી જીત...૬૩

લડ્યા હોત તો વેર બંધાત, ફરી આપણે ત્યાં ન જવાત;
ત્યાંના જન મનમાં પસતાશે, સતસંગી સારા તેમાં થાશે...૬૪

સુખે આવી બેઠા છૈયે અહીં, લડ્યા હોત તો બેસાત નહીં;
જવું પડત કચેરીમાં ક્યાંઇ, પસતાત પુરા મન માંઇ...૬૫

બોલ્યા ત્યાં મુમજી મારવાડી, આજ લાજ અમારી ઘટાડી;
શૂરા અમને નહીં કોઇ ભાખે, રાજા ચાકરીમાં નહીં રાખે...૬૬

સુણી બોલ્યા શ્રીજીમહારાજ, તમારી તો ઘટી નથી લાજ;
તમે માની જે આજ્ઞા અમારી, તેથી શોભા વધી છે તમારી...૬૭

પછી નાથ પધાર્યા ઉતારે, કર્યો વર્ણિએ થાળ તે વારે;
ભલી રીતે જમ્યા ભગવંત, જમ્યા પાર્ષદ ને જમ્યા સંત...૬૮

૧.છાણ **૨.**પૂજ્યા **૩.**કન્યાપક્ષ તરફથી અપાતા જમણમાં **૪.**સહન કરે **૫.**કોડ; ઇચ્છા

પુષ્પિતાગ્રા :

ધરિ નિજ ઉરમાં ક્ષમા અપાર, જનકૃત કષ્ટ સહ્યાં અનેક વાર;
અવગુણ પણ એ રીતે અમારા, નવ ધરશો ઉર ધર્મના દુલારા...૬૯

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે આણંદાખ્યપુરે જનકૃતઉપદ્રવનિરૂપણનામ સપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૦॥

પૂર્વછાયો :

ભૂપ કહે વરણી સુણો, એક સંશય છે મુજમન;
તે સંશય તો તમ વિના, હરનાર ન દિસે અન્ય...૦૧

ચોપાઈ :

કહે છે કોઈ તો કહેનારા, હતા આણંદમાં જન સારા;
ભલા થૈને ભુલ્યા કેમ ભાન, કર્યું ઈશ્વરનું અપમાન...૦૨
મહાત્યાગી તપસ્વી તે સંત, જ્ઞાની ધ્યાની ને વૈરાગ્યવંત;
કોઈનો ન કરે કદી દ્વેષ, ઈચ્છે સર્વનું સારું હમેશ...૦૩
તેવાનો કરતાં તિરસ્કાર, દયા દિલમાં ન આવી લગાર;
તેનું કારણ કહી સમજાવો, એહ સંશય છે તે તજાવો...૦૪
કહે વર્ણિ સુણો વસુધેશ, કર્યો ઉરમાં અસુરે પ્રવેશ;
તેથી બુદ્ધિ થઈ વિપરીત, સમજ્યા નહિ હીત કે અહીત...૦૫
થયું ભારત ભૂમિમાં જ્યારે, લડ્યા પાંડવ કૌરવ ત્યારે;
ભીષ્મ આદિ ભલા હતા જેહ, જમ્યા કૌરવનું અન્ન તેહ...૦૬
અસુરે કર્યો એમાં પ્રવેશ, કર્યો પાંડવની સાથે ક્લેશ;
પરીક્ષિતમાં પેઠો કળિ જ્યારે, સાપ નાખ્યો ઋષીગળે ત્યારે...૦૭

એમ અસુર પ્રવેશ જો કરે, સારા માણસની મતિ ફરે;
પેઠા આણંદમાં જે અસુર, કહું તે સુણિને ધરો ઉર...૦૮

જ્યારે વન વિચર્યા વૃષનંદ, ગયા સિરપુરમાં સુખકંદ;
હતા અસુર વેરાગીને વેશ, તેણે શ્રીહરિનો કર્યો દ્વેષ...૦૯

મારવાને આવ્યા **પરિયાણી**[૧], વાત ત્યાંના નરેશે તે જાણી;
પક્ષ લઈ પ્રભુનો તેહ વાર, રાયે માર્યા વેરાગી હજાર...૧૦

હતા કંસ જરાસંધ જેવા, આવ્યા આણંદમાં વેર લેવા;
પેસવાનો પામ્યા કેમ લાગ, કહું તે સાંભળો બડભાગ...૧૧

ફુલડોળનો ઉત્સવ ભારે, વરતાલે કર્યો હરિ જ્યારે;
જનોઈ દ્વિજપુત્રોને દીધી, વાલે વિપ્રની ચોરાશી કીધી...૧૨

રાતે કરતા હતા તે રસોઈ, જાગતું ન હતું બીજું કોઈ;
આડાં[૨] લઈ લાડુ ખાંડતા હતા, ધમકારા તેના બહુ થતા...૧૩

આડું એકનું તો પડે એવું, ભાસે ભીમ તણી ગદા જેવું;
શ્રીજી સાંભળીને જોવા ગયા, શ્રમ સારો જોઈ રાજી થયા...૧૪

જોરથી પડતું આડું જેનું, તહાં નામ પુછી લીધું તેનું;
રહેનાર તે આણંદ ગામ, જાણ્યું જેહનું જેભાઈ નામ...૧૫

થયું કાર્ય સમાપ્ત તે જ્યારે, ચાલ્યા સૌ સહુને ઘેર ત્યારે;
રસોયા દ્વિજ દર્શને આવ્યા, કહી વાત પ્રભુને રીઝાવ્યા...૧૬

હતા કંઠમાં પુષ્પના હાર, આપ્યા તે દ્વિજોને તેહ વાર;
ભલો જેભાઈનો શ્રમ જાણી, સ્નેહે ભેટિયા સારંગપાણિ...૧૭

તેને વાલે કહ્યું તેહ વાર, પુરમાં ન જશો પેરી હાર;
મતપંથીનો ત્યાં છે નિવાસ, માટે બહુ કરશે **ઉપહાસ**[૩]...૧૮

૧.ભેગા થઈને ૨.ગાડાના કઠોડામાં ખોડવાનાં લાકડાં ૩.મશ્કરી; ઠેકડી

કહે જેભાઇ હું નથી ડરતો, શંકા કોઇની ઉર નથી ધરતો;
પછી આણંદમાં ગયા જ્યારે, કરી લોકોએ ઠેકડી ત્યારે...૧૯

હરિશંકર જે સગા ભ્રાત, તેણે જેભાઇને કહી વાત;
લોકની લાજથી શરમાઇ, તમે હાર ન કાઢશો ભાઇ...૨૦

હાર પેરી બજારમાં ગયા, ઘણા લોક ત્યાં એકઠા થયા;
લાગ્યા મશ્કરી કરવા તમામ, વળી હાર તોડ્યો તેહ ઠામ...૨૧

હાર તોડ્યા થકી તો નિદાન, થયું ઈશ્વરનું અપમાન;
તેથી દૈત્યોને ફાવિયો દાવ, કર્યો કાળજા માંહિ જમાવ...૨૨

પછી શ્રીજી પધારિયા જ્યારે, અપમાન કર્યું અતિ ત્યારે;
ક્ષમા રાખી રહ્યા જગદીશ, પણ લક્ષ્મીજીને ચડી રીસ...૨૩

તજી આણંદને ગયાં જ્યારે, સુખ શાંતિ સાથે ગયાં ત્યારે;
વેર વાળી અસુર થયા રાજી, ગયા તે પણ ત્યાં થકી **પાજી**[૧]...૨૪

પાપે પીડા ચાલી પુરમાંઇ, એમ વર્ષ વીતી ગયાં કાંઇ;
અતિશે થયા જ્યારે હેરાન, આવ્યું પુરજનને પછી ભાન...૨૫

મહાપુરુષનું અપમાન કીધું, તેથી આપણે આ દુખ લીધું;
એમ પસ્તાવો કરવાને લાગ્યા, જાણે મોહનિદ્રા થકી જાગ્યા...૨૬

પછી એક સમે **વરતાલ**, આવ્યા સંત સહિત વૃષલાલ;
ત્યારે આણંદના રહેનાર, મળીને કર્યો ચિત્ત વિચાર...૨૭

હવે જો સુખની હોય આશ, જૈયે સ્વામિનારાયણ પાસ;
પ્રણમીને ક્ષમા માંગી લૈયે, આપે આશીષ તો સુખી થૈયે...૨૮

નકી એવો કરી નિરધાર, થયા વરતાલ જાવા તૈયાર;
તહાં મુખ્ય મનુષ્ય મળેલ, કોઇ વિપ્ર ને કોઇ પટેલ...૨૯

૧.દુષ્ટ; તોફાની

વિપ્ર શેલત નામ જેભાઈ, મલકાચન ભટ આવ્યા ધાઈ;
દવે પુજા ને બે દિનકર, શુક્લ શ્રીકૃષ્ણ પણ દ્વિજવર...૩૦

પંડ્યા રઘુનાથ પરમ ઉદાર, પછી નામ કહું પાટીદાર;
અજુભાઈ ને વસનદાસ, પુત્ર બાવાજી તેહની પાસ...૩૧

નારાયણગર બડદલાભાઈ, પગી સબડસિંહ આવ્યા **ચાઈ**[૧];
આવી બાઈયો પણ હરિજન, જેનાં છે રુડાં નિરમળ મન...૩૨

હરિશંકર ને જયભાઈ, બેને સાથે લીધા હરખાઈ;
આવી શ્રીજીને કીધા પ્રણામ, ઘણી વિનતી કરી એહ ઠામ...૩૩

મહારાજ અમે બહુ ભૂલ્યા, અપમાન કરી મન ફૂલ્યા;
કદી કરીયે નહીં અમે એમ, કોણ જાણે થયું એ તે કેમ...૩૪

એહ પાપ થકી વારે વારે, આવે છે પુરમાં કષ્ટ ભારે;
આપો આશીષ તો સુખ થાય, અમે આવ્યા તે એવી ઈચ્છાય...૩૫

સુણી બોલિયા શ્રીપરમેશ, તમે સંત તણો કર્યો દ્વેષ;
માટે સંત સેવે સુખ થાશે, એની આશીષે સંકટ જાશે...૩૬

પછી સંતોને સૌ નમ્યા પાય, દીધી આશીષ સૌ મુનિરાય;
પ્રભુ ભજજો કહ્યું ધરી પ્યાર, સુખ પામશો સર્વ પ્રકાર...૩૭

વળી શ્રીજીએ આશીષ દીધી, થશે સર્વ મનોરથ સિદ્ધિ;
પુત્ર ને વળી પૌત્ર તમારા, સતસંગી થશે બહુ સારા...૩૮

સુણિ આશીષ ને શાંત થયા, પ્રણમીને પછી ઘેર ગયા;
ભગવાન ભજે ભલી ભાતે, સુખ શાંતિ થઈ સર્વ વાતે...૩૯

વધ્યો તેનો ભલો પરિવાર, થયો સત્સંગી સર્વે ઉદાર;
રઘુવીરજીને ઘણી વાર, પધરાવ્યા આણંદ મોઝાર...૪૦

૧.ખાસ કરીને

માસ માસ સુધી રુડી રીતે, રાખ્યા સંતનાં વૃંદ સહીતે;
પધરામણી ઘર ઘર કીધી, ભેટ ભૂષણ વસ્ત્રની દીધી...૪૧

હરિભક્ત આણંદના એવા, વખણાય એકાંતિક જેવા;
ધન લક્ષ્મીનારાયણ કાજ, દશ વિશાંશ આપે છે આજ...૪૨

સારી સંતની સેવા સજે છે, ભાવે પ્રગટ પ્રભુને ભજે છે;
અહો ભૂપ પુછ્યું તમે જેહ, કહ્યું આખ્યાન મેં બધું એહ...૪૩

કહું ચાલતી તેહ કથાય, વરતાલ હતા હરિરાય;
થોડા દિવસ નિવાસ કરીને, ચાલ્યા ગઢપુર પાછા ફરીને...૪૪

ગાના ગામે ગયા ગિરધારી, ત્યાંથી **બોચાસણે** સુખકારી;
ગામને ગોંદરે જ્યારે આવ્યા, બંદુકોના ભડાકા કરાવ્યા...૪૫

ગામ માંહી થયું જાણ એથી, સામા આવ્યા હરિભક્ત તેથી;
પ્રભુજી ગામ માંહી પધાર્યા, કાશીદાસને ઘેર ઉતાર્યા...૪૬

વડલા હેઠ ગામ બહાર, ઉતર્યા સાધુ ને અસવાર;
કર્યો થાળ મુકુંદ બ્રહ્મચારી, જમ્યા ભાવથી ભવભયહારી...૪૭

જમ્યા સંત કરીને રસોઈ, કાશીદાસે દીધું સીધું સોઇ;
હતો ઉતરતો જેઠ માસ, ચડ્યો કાંઈક મેઘ આકાશ...૪૮

ચપળાનો[૧] થયો ચમકારો, દેખી બોલિયા ધર્મદુલારો;
મેઘ ચેતવણી આજ દે છે, જાઓ ઉતાવળા તે કહે છે...૪૯

નહિ તો પછી **ભાલ**[૨] ભરાશે, તેહ ઉતરી કેમ જવાશે?
પણ એ નથી જાણતો એમ, વણ આજ્ઞાએ વરસીશ કેમ...૫૦

એમ વાતમાં કરતા વિનોદ, જનને ઉપજાવ્યો **પ્રમોદ**[૩];
રાતે પોઢીને ઉઠ્યા પ્રભાતે, ચાલ્યા સંત ને સ્વાર સંઘાતે...૫૧

૧.વીજળીનો ૨.ભાલ પ્રદેશ (વરસાદના પાણીથી) ૩.આનંદ

કોઈ ગામમાં કરતા નિવાસ, ગયા **ગઢપુર** શ્રીઅવિનાશ;
જેમ કોઇ પ્રવાસ કરીને, ઘેર આવીને બેસે ઠરીને...૫૨

તેમ ગઢપુરમાં ઘનશ્યામ, આવી પામિયા પરમ વિરામ;
ગઢડું એ થકી ઓળખાણું, સ્વામિનારાયણનું ગણાણું...૫૩

પુષ્પિતાગ્રા :

કમળતનય[૧] કેરુ સત્યલોક, વળિ હરિનું વઈકુંઠ છે **અશોક**[૨];
શિવકૃત કઈલાસ વાસ જેમ, ગઢપુરમાં સ્થિત અક્ષરેશ એમ...૫૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિઆણંદપુર-ઉપદ્રવશમનં નામૈકસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૧॥

પૂર્વછાયો :

ઉત્સવ રથજાત્રા તણો, ગઢપુરમાં કર્યો ઘનશ્યામ;
નૌતમ[૩] લીલા નિરખીને, હરખ્યા હરિભક્ત તમામ...૦૧

ચોપાઈ :

કૃષ્ણજન્મ તણો દિન આવ્યો, સમૈયો તે તો સારો ભરાવ્યો;
વેદાંતાચાર્ય જે કહેવાય, હતો તે વટપત્તન માંય...૦૨

સતસંગીનો બહુ કરે દ્વેષ, બોલે શ્રીજીનું વાંકું વિશેષ;
કહે ધર્મ એનો એહ ટાણે, નથી તે વેદશાસ્ત્ર પ્રમાણે...૦૩

એને હું વરતાલમાં મળિયો, બોલવામાં એને મેં તો કળિયો;
નથી ઐશ્વર્ય એનામાં કાંઈ, ભોળા લોકને ભરમાવે ભાઈ...૦૪

એણે મારું કર્યું સનમાન, તે તો પામવા માન નિદાન;
નહિ તો વાદ હું બહુ કરત, એના મતને હું તોડત તરત...૦૫

૧.બ્રહ્મા ૨.શોક રહિત ૩.નૂતન; રૂપાળી

વસ્તીમાં એવી વાત ફેલાવી, સતસંગીયોને કાને આવી;
થયા સર્વે ઉદાસી અપાર, કર્યો એકઠા થૈને વિચાર...૦૬

પ્રભુ પ્રત્યે લખ્યો એક પત્ર, વેદાંતાચાર્ય આવ્યો છે અત્ર;
તે તો દ્વેષ તમારો કરે છે, એ છે પાખંડી એમ કહે છે...૦૭

એને જીતી શકે એવા જોઈ, સાધુ પંડિત મોકલો કોઈ;
ઘણા શાણા શિયાજી છે રાય, કરશે સભા મેળવી ન્યાય...૦૮

એક ભક્ત હતા પ્રભુદાસ, પત્ર લૈ મોકલ્યા પ્રભુ પાસ;
તે તો આવ્યા પ્રથમ વરતાલ, મળ્યા જુસજીને તતકાળ...૦૯

તેને સર્વે સમાચાર કહ્યા, પછી તે બેય ગઢપુર ગયા;
પ્રભુને કરી દંડપ્રણામ, આપ્યો પત્ર પછી તેહ ઠામ...૧૦

પત્ર વાંચી પ્રભુજી હસે છે, મુક્તાનંદ મુનિને કહે છે;
વટપત્તનમાં તમે જાઓ, વેદાંતાચાર્યના સામા થાઓ...૧૧

ભૂપ શાસ્ત્રીયોની સભા ભરશે, પક્ષપાત તજી ન્યાય કરશે;
મુક્તાનંદ કહે મહારાજ, એ તો છે અતિ દુષ્કર કાજ...૧૨

એને મારાથી કેમ જીતાશે, કેમ પ્રશ્નના ઉત્તર થાશે;
કહે શ્રીજી મને પ્રભુ જાણો, ચિત્તમાં તમે ચિંતા ન આણો...૧૩

કર્યા એમ કહીને વિદાય, રહ્યા શ્રીજી તો ગઢપુર માંય;
જ્યારે જ્યારે સભા પ્રભુ ભરે, તપની ત્યાગની વાત કરે...૧૪

રીઝું હું તપ તીવ્ર કર્યાથી, એવો રીઝું ન બીજા કશાથી;
મોટા યજ્ઞ કરે ધન ખર્ચે, હીરા મોતી વડે મને અર્ચે...૧૫

લાખો વિપ્ર કે સાધુ જમાડે, નાય તીર્થમાં પર્વ દહાડે;
એથી થાઉં પ્રસન્ન ન એવો, થાઉં તપથી પ્રસન્ન હું જેવો...૧૬

માટે મુનિજન વનમાં વિચરતા, મને રીઝાવવા તપ કરતા;

ઈચ્છા જે જનને હોય જેવી, તપથી કરું પૂર્ણ હું તેવી...૧૭

કરે તપ ને દમે નિજ દેહ, અતિ વાલો મને જન એહ;
એવી વાત સુણી બહુ બહુ, તપ કરવા લાગ્યા જન સહુ...૧૮

નરનારીયો વૃદ્ધ ને બાળ, તપ કરવા લાગ્યાં તતકાળ;
જમે કોઈ તો એક જ વાર, કરે કોઈ તો ફળનો આહાર...૧૯

કોઈ એકાંતરે દિન જમે, ચાંદ્રાયણ વ્રત કોઈને ગમે;
કોઈ એક જ શીંઘોડું ખાય, શીયાળે જળ શીતળે નાય...૨૦

કોઈ તો **પયપાન**[૧] જ કરે, કોઈ તો જળથી પેટ ભરે;
કોઈ તો દૃઢ આસન વાળે, કોઈ નાસાગ્રને જ નિહાળે...૨૧

કોઈ તો દિન ને રાત જાગે, કરે ભજન ને નિદ્રાને ત્યાગે;
કોઈ તો ધરે શ્રીજીનું ધ્યાન, કોઈ તો કરે ગુણનું ગાન...૨૨

કોઈ રસકસ જરીયે ન ચાખે, બાધા છાશની પણ તેહ રાખે;
તજી રાંધેલ અન્ન આહાર, કાચું કોરું જમે એક વાર...૨૩

શ્વેતદ્વીપના મુક્ત છે જેહ, જોઈ અચરજ પામિયા એહ;
એક શ્રીજીને કરવા છે રાજી, અન્ય ફળની ન કાંઈ ઈચ્છાજી...૨૪

તપ તીવ્ર જે જનનું જણાય, હરી તેના ઉપર રાજી થાય;
ધર્મસર્ગ શ્રદ્ધાદિક જેહ, મૂર્તિમાન આવ્યા સઉ તેહ...૨૫

તેણે શ્રીજીની વિનતિ ઉચારી, તમે નાથજી નરતનુ ધારી;
પ્રતિપાદન પાળન સારુ, અતિ આ સમે કીધું અમારું...૨૬

કૃત[૨] ત્રેતા ને દ્વાપર માંઈ, આવું કોઈયે કીધું ન ક્યાંઈ;
દીધું અમને તો જીવનદાન, એમ કહી થયા અંતરધાન...૨૭

૧.દૂધપાન ૨.સત્યયુગ

પૂર્વછાયો :

આવી ગણેશની ચતુરથી, પૂજ્યા વિધિ સહિત વિઘ્નેશ;
ઝીલણી આવી એકાદશી, કર્યો ઉત્સવ એહ વિશેષ...૨૮

ચોપાઈ :

મુક્તાનંદ વડોદરે ગયા, હરિમંદિરમાં જઈ રહ્યા;
હરિભક્ત ભેળા સહુ થઈ, કહી વાત નરેશને જઈ...૨૯

ભૂપે શાસ્ત્રીયો સૌને બોલાવી, સભા દરબાર માંહી ભરાવી;
વેદાંતાચારજે વાદ કીધો, મુક્તાનંદે તેને જીતી લીધો...૩૦

એનો અન્યાય દેખી અપાર, દેશાધીશે કર્યો દેશપાર;
કૃપાનાથે તે સાંભળી કહ્યું, અરે એ તો ઘણું ખોટું થયું...૩૧

સુણો ભૂપ અભેસિંહભાઈ, વડા પુરુષ તજે ન વડાઈ;
તેમ જે જન દુર્જન હોય, ન તજે દુરજનપણું કોય...૩૨

ઉપજાતિ : સજ્જન તથા કૃતઘ્ની વિષે :

જે સજ્જનો સજ્જનતા ન મૂકે, જે દુર્જનો દુર્જનતા ન ચૂકે;
પીયૂષ[1] **હાળાહળ**[2] બેય જેમ, ભૂલે નહીં આપ સ્વભાવ તેમ...૩૩

કૃતઘ્નીનું પોષણ જો કરાય, તથાપિ તે શત્રુ જરૂર થાય;
ઉછેરિયે જો **અહિ**[3] દૂધ પાઈ, કોઈ સમે તે કરડે જ ભાઈ...૩૪

કૃતઘ્નિને સંકટથી મુકાવે, તેને જુવે તે અતિ વૈર ભાવે;
જે વાઘને પિંજરમાંથી કાઢે, તેને કરે **ચર્વણ**[4] ચાવિ ડાઢે...૩૫

જો દુષ્ટને ભોજન મિષ્ટ દૈયે, તથાપિ તે દ્વેષ તજે ન હૈયે;
જો દૂધ ને સાકરથી સિંચાય, તો લીંબડો મિષ્ટ કદી ન થાય...૩૬

સ્વાર્થે બગાડે પર કેરું કોઈ, કોઈ વિના સ્વારથ ક્રૂર હોઈ;

૧.અમૃત ૨.કાતિલ ઝેર ૩.સર્પ ૪.ખોરાક; ચૂર્ણ

કોઈ કરે કષ્ટ ઉપાય આપે, બેઠા તણી ડાળ કુબુદ્ધિ કાપે...૩૭

દુષ્ટો વિના સ્વારથ કોઇ દાડે, પોતે મરીને પરનું બગાડે;
માંખી પડીને નિજ પ્રાણ દે છે, ખરાબ ખાણું પરનું કરે છે...૩૮

નિંદા કર્યાની પડી ટેવ જેને, અસાર કે સાર કશું ન તેને;
ભસે જ તેવો ખળ શ્વાન જે છે, સારાં નઠારાં સહુને ભસે છે...૩૯

છે જેટલું દૈવત જેહમાંય, નિંદા કર્યાથી નહિ ન્યૂન થાય;
જે શર્કરાને કડવી કહેશે, રોગીષ્ટ તેને જન જાણિ લેશે...૪૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

દિનકર નભમાં ઉદીત થાય, ઉર અકળાઇ **ઉલૂક**[૧] તો મુંઝાય;
અવગુણ રવિના કહે કદાપિ, પણ ન પ્રતાપ છુપ્યો રહે તથાપિ...૪૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે મુક્તમુનિવટપત્તન-ગમનં નામ દ્વિસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૨॥

પૂર્વછાયો :

જીત થઈ મુક્તાનંદની, કરી પત્રમાં વાત પ્રકાશ;
સૌ સતસંગીએ મોકલ્યા, લઈ જુસજીને પ્રભુ પાસ...૦૧

ચોપાઈ :

પત્ર વંચાવ્યો શ્રીજીએ જ્યારે, સર્વ રાજી થયા જન ત્યારે;
મહારાજે મુક્તાનંદ કેરી, કરી પોતે પ્રશંસા ઘણેરી...૦૨

કહ્યું મુક્ત મુનિ છે સમર્થ, જેવો ધારે તે સારે છે અર્થ;
કરે થોડા દિવસ ક્યાંઇ વાસ, કરે સત્સંગમાં તે સમાસ...૦૩

વાદે **સુરગુરુ**[૨] નહિ જીતનારો, વેદાંતાચાર્ય કોણ બિચારો;
સુણી મુક્ત મુનિની વડાઈ, આવી બે સાધુને અદેખાઈ...૦૪

૧.ઘૂવડ ૨.બૃહસ્પતિ

હરિયાનંદ એકનું નામ, નિર્વિકલ્પ બિજો તેહ ઠામ;
તેઓ બેયે એવું કહી દીધું, મોટું કામ એમાં તે શું કીધું...૦૫

તહાં અમને જો મોકલ્યા હોત, જીતી લેત એના શિષ્ય સોત;
વેદાંતાચાર્ય છે નામ મોટું, તેને શાસ્ત્રનું જ્ઞાન છે છોટું...૦૬

મોટો વાઘ શિયાળને મારે, એમાં શું કર્યું કામ વધારે?
જીત્યો વેદાંતીને મુક્તાનંદે, જીત્યો તારાને તે જેમ ચંદે...૦૭

બોલ્યા શ્રીહરિ સાંભળી તેહ, જુઓ માનની મૂર્તિયો એહ;
આવું જો અભિમાન રખાશે, સતસંગમાં કેમ નભાશે?...૦૮

કર્યો શ્રીજીએ ચિત્ત વિચાર, થયા સ્વછંદી સંત અપાર;
નથી મોટાનું રાખતા માન, જાણે છે અમે સર્વે સમાન...૦૯

નથી અંકુશ કોઇનો માથે, એક સ્નેહ રાખે મુજ સાથે;
માટે આ સંગમાં નહિ ઠરવું, એકલા વનમાં જ વિચરવું...૧૦

થયા એવું ધારીને ઉદાસી, ઝાંખી શોભા વદન કેરી ભાસી;
બેસતાં ચાલતાં અને જમતાં, જન કોઇનાં મુખ નથી ગમતાં...૧૧

હાસ્યરસ કરી કોઈ હસાવે, પણ શ્રીજીને હસવું ન આવે;
વાત કોઇને કાંઇ ન કહે, અહોનિશ ઉદાસી જ રહે...૧૨

એવા દેખીને શ્રીઅવિનાશ, થયા હરિજન સર્વ ઉદાસ;
મોટીબાએ પુછ્યું પછી એમ, કૃષ્ણ ઉદાસી દીસો છો કેમ...૧૩

સેવામાં રહેતી હોય ખામી, કહો તે તમે અંતરજામી;
કાંઇ આજ્ઞા તોડી હોય અમે, અમને કહો તે પણ તમે...૧૪

અતિ આગ્રહથી પુછ્યું જ્યારે, ત્રિભુવનપતિ બોલિયા ત્યારે;
બહુ દિન સતસંગમાં રહ્યા, હવે તો જશું વન માંહિ વહ્યા...૧૫

મોટીબા કહે શ્યામ સુજાણ, તમે છો સતસંગના પ્રાણ;

જ્યારે પ્રાણ તો વનમાં વિચરશે, પછી મડદાં રહીને શું કરશે...૧૬

આવી વાત પ્રસિદ્ધ જો થાશે, સુણતાં કૈંકના જીવ જાશે;
કહ્યાં એવાં વિશેષ વચન, પણ માવનું માન્યું ન મન...૧૭

ત્યારે મોટા મોટાને બોલાવી, મોટીબાએ તે વાત સુણાવી;
સભામાં તો બેસે નહિ શ્યામ, રહે એકાંતમાં આઠે જામ...૧૮

સુરો ખાચર ને બ્રહ્માનંદ, ઉદાસીને કરાવે આનંદ;
કરે હાસ્ય હરિને હસાવા, ન શક્યા તે ઉદાસી શમાવા...૧૯

મોટા સંત ને સત્સંગી મળી, ગયા શ્રીજીની આગળ વળી;
બહુ વિનતિ કરી પુછી વાત, ત્યારે બોલિયા શ્રીજી સાક્ષાત...૨૦

હવે તો અમે વનમાં વિચરશું, રહી એકાંતમાં ધ્યાન ધરશું;
બીજી જો વાત બોલશો તમે, માનનાર નથી હવે અમે...૨૧

બોલ્યા ભક્ત કહો તમે જેમ, અમે આજ્ઞામાં વરતીયે એમ;
પણ અમને તજીને ન જાવું, ત્યારે શ્રીહરિ બોલિયા આવું...૨૨

નથી વર્તવા કાંઈ કહેવું, અને નથી અમારે રહેવું;
પછી વાત તે સૌ જને જાણી, થયાં એકઠાં દિલગિરી આણી...૨૩

બોલી બાઈયો સૌ મળી એમ, ગઢપુરથી જવા દૈયે કેમ;
નિંદા આપણી લોકમાં થાય, એમ સત્સંગમાં કહેવાય...૨૪

ગઢપુરના હરિજન જેહ, સારી રીતે ન વર્તિયા તેહ;
કાંઈ વર્ત્યામાં ચૂક જણાઈ, ગયા તે થકી શ્યામ રિસાઈ...૨૫

આખી કાઠીયાવાડના જન, રજા આપે તો જાય જીવન;
રજા આપે કદાપિ જો એહ, પાત્ર અપજશનાં થાય તેહ...૨૬

માટે મોટો સમૈયો ભરાવો, દેશ દેશના દાસ તેડાવો;
રજા સર્વજનો તણી લૈને, ભલે વનમાં વસે હરિ જૈને...૨૭

ઉપજાતિ : આક્ષેપાલંકાર :

તમે પ્રભુને જઈને કહેજો, સુખે તમે જૈ વનમાં રહેજો;
અમે તજીને તન ત્યાં જ જાશું, મૃગાદિરૂપે વનવાસી થાશું...૨૮

ઉત્પત્તિ **પાળી**[૧] પ્રલયે કરો છો, ક્યાં પાપથી આપ દિલે ડરો છો;
માટે અમારા તજીને **ઉચાટ**[૨], સુખેથિ લેજો વન કેરિ વાટ...૨૯

ચોપાઈ :

એવાં વાક્ય જઈને ઉચરજો, પ્રભુ રાજી રહે તેમ કરજો;
સમૈયો આંહિ ભરવા ઠરાવો, દેશદેશના ભક્ત તેડાવો...૩૦

આપે સૌ મળીને જો રજાય, ભલે શ્રીહરિ વન માંહિ જાય;
તેથી દોષ ન કોઈને માથે, રજા આપી કહે સહુ સાથે...૩૧

પછી તેઓએ જૈ પ્રભુ પાસ, કરી વાત તે સર્વ પ્રકાશ;
ત્યારે બોલ્યા મહાપ્રભુ પ્રીતે, કરશું અમે એવી જ રીતે...૩૨

રજા સૌની લીધા પછી જાશું, વનવાસી સુખે જઈ થાશું;
પણ આંહિ સમૈયો જો થાય, **વેગળેથી**[૩] જને ન અવાય...૩૩

સાધુ ને બ્રહ્મચારીયો જે છે, ગુજરાતમાં ક્યાંઇ ફરે છે;
સમૈયો ગુજરાતમાં થાય, તો ત્યાં સર્વ જનોથી અવાય...૩૪

ગુજરાતમાં આદ્રજ ગામ, સમૈયો ભરવા જોગ્ય ઠામ;
માટે કરવો સમૈયો તો ત્યાંય, એવી ઈચ્છા છે મુજ મનમાંય...૩૫

સુણી સૌ જન ઉચ્ચર્યા એમ, કરો જે આપને ગમે તેમ;
સમૈયો કરો આદ્રજ માંય, અમે પણ સહુ આવશું ત્યાંય...૩૬

કંકોતરીયો તરત ત્યાં લખાવી, દેશોદેશ વિષે મોકલાવી;
કચ્છ હાલાર ને ઝાલાવાડ, ગુજરાત ને કાઠીયાવાડ...૩૭

૧.સ્થિતિ - પાલન કરી ૨.ઉપાધિ; ચિંતા ૩.દૂરથી

એમાં એવા લખ્યા સમાચાર, દિવાળીનો સમૈયો આ વાર;
કરશું અમે આદ્રજ ગામ, તહાં આવજો ભક્ત તમામ...૩૮

સંત સર્વને ત્યાં જ તેડાવ્યા, હતા જ્યાં પત્ર ત્યાં મોકલાવ્યા;
એવામાં આસો પુનમ આવી, કરી ઉત્સવ સારી શોભાવી...૩૯

થયું પડવેનું જ્યારે પ્રભાત, ચાલ્યા શ્રીગિરધર ગુજરાત;
વાત એવી થઈ ઠામ ઠામ, પાછા નહિ આવે પૂરણકામ...૪૦

સાથે બહુ જન તેથી સિધાવ્યા, જઈ ન શકે વળાવા તે આવ્યા;
દીસે સર્વનાં વદન ઉદાસ, ફરી દર્શનની તજી આશ...૪૧

નરનારીયો વૃદ્ધ ને બાળ, પ્રભુ સાથે ચાલ્યાં તતકાળ;
મુક્યાં કોઈએ ઘર તણાં કામ, આખું ખળભળ્યું ગઢપુર ગામ...૪૨

એમ ગાઉ કે બે ગાઉ ગયા, પ્રભુ તે સ્થળમાં ઉભા રહ્યા;
દીઠા ચાલતાં નિર્બળ જેને, પ્રભુ પાછા વળો કહે તેને...૪૩

પણ પાછા વળે નહિ કોઈ, રહે જીવનનું મુખ જોઈ;
કરી કાંઈ શકે ન ઉચ્ચાર, વહે આંખથી આંસુની ધાર...૪૪

કોઈ તો કહે જ્યાં જશો તમે, તમ સાથે જ આવશું અમે;
કદી દેહ નહીં ચાલનારો, તો ત્યાં આવશે આત્મા અમારો...૪૫

દુદાપર સુધી એ રીતે ગયા, દીનબંધુને ઉપજી દયા;
બોલ્યા ઉભા રહીને શ્રીરંગ, અતિ જેનાં અશક્ત છે અંગ...૪૬

તેઓ પાછા વળી જાઓ તમે, સમૈયો કરી આવશું અમે;
આપી એ રીતે ધીરજ જ્યારે, તેઓ પાછા વળ્યા જન ત્યારે...૪૭

ગયા **બોટાદ** શ્રીબહુનામી, ત્યાંથી **કંથારિયે** ગયા સ્વામી;
ત્યાંથી **લીંબડી** પાદર થૈને, રહ્યા તો **ભલગામડે** જૈને...૪૮

ત્યાંથી **શીયાણીયે** ગયા શ્યામ, વસે ત્યાં ભટજી શિવરામ;
તેની સેવા કરી અંગિકાર, ગયા **તાવીયે** ત્યાંથી મુરાર...૪૯

દદુકે જઈ દીનદયાળ, **ચિખલે** ગયા જનપ્રતિપાળ;
ઓળા ગામે ગયા અવિનાશી, ત્યાંથી **ડાંગરવે** સુખરાશી...૫૦

કરજીસણમાં કૃપાનાથે, દીધાં દર્શન જૈ સંત સાથે;
વાલો ત્યાંથી ગયા **વડુ** ગામ, **ઝુલાસણ** ગયા સુંદરશ્યામ...૫૧

ધમાસણ ગયા ધર્મકુમાર, ત્યાંથી **આદ્રજ** વિશ્વઆધાર;
રતુ ખાંટ ને બાદર ખાંટ, સતસંગ જેને શિર સાટ...૫૨

એહ આદિક સન્મુખ આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા;
બાઈયો તો હવનબા પ્રમુખ, આવી દર્શનનું લેવા સુખ...૫૩

કરી પૂજા ને પુષ્પે વધાવ્યા, પ્રભુને પુરમાં પધરાવ્યા;
આસપાસના ગામમાં જેહ, સંતો આવી રહ્યા હતા તેહ...૫૪

તેઓ આદ્રજમાં સહુ આવ્યા, ભક્તિનંદનને મન ભાવ્યા;
હરિભક્તે રસોઈ કરાવી, જમ્યા શ્રીજી તથા સંત આવી...૫૫

ગામથી દિશા ઉત્તરમાંય, તરુ આંબલિયોનાં છે ત્યાંય;
કૃપાનાથ સભા નિત કરતા, ધર્મજ્ઞાનની વાત ઉચરતા...૫૬

પછી વળતો દિવસ જ્યાં કહાવ્યો, વટપત્તનનો સંઘ આવ્યો;
મુક્તાનંદ મુનિ સંઘ લૈને, આવ્યા ત્યાં થકી હરખિત થૈને...૫૭

સંઘ સુરતનો પણ આવ્યો, ભેટ ધરવા ભલી ભલી લાવ્યો;
કચ્છ આદિકના હરિજન, આવ્યા સૌ કરવા દરશન...૫૮

સભા શ્રીહરિ પાસે ભરાય, ધર્મ જ્ઞાનની વારતા થાય;
ઘણાં ઐશ્વર્ય શ્યામ દેખાડે, અતિ આશ્ચર્ય જનને પમાડે...૫૯

પૂજા પ્રેમથી હરિજન કરે, છબિ નિરખીને અંતરે ધરે;

અન્નકૂટનો દિન થયો જ્યારે, અન્નકૂટ ભલો ભર્યો ત્યારે...૬૦

ધર્યા શ્યામે સ્વરૂપ અનેક, રૂપ શોભે સભા માંહિ એક;
અન્નકૂટ જમે રૂપ બીજે, સૌની સંભાળ લે રૂપ ત્રીજે...૬૧

એમ ઉત્સવનો દિન ગયો, અતિ આનંદ સર્વને થયો;
સભામાં બોલ્યા શ્રીઘનશ્યામ, જાઓ સર્વ હવે નિજ ગામ...૬૨

ગામ ગામના મુખ્ય ગણાય, રહો તે હરિજન તો બધાય;
પછી સંઘ વિદાય તો થયા, મુખ્ય મુખ્ય હરિભક્ત રહ્યા...૬૩

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ઉર ધરિ કરુણા સુ એહ કાળે, અતિ સુખ આદ્રજમાં દિધું દયાળે;
સઉ જન મનમાં ચરિત્ર ધારે, વરસ ઘણાં વિતતાં નહીં વિસારે...૬૪

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે આદ્રજગ્રામે અન્નકૂટોત્સવનામ ત્રિસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૩॥

વૈતાલીય :

અનકૂટ ભલો ભજાવિયો, પ્રભુએ આદ્રજમાં કરાવિયો;
પછિથી થઈ વાત તે કહું, સુણજો સ્નેહ ધરી જનો સહુ...૦૧

હરિના જન મુખ્ય જે હતા, વળિ મોટા મુનિ જે કહાવતા;
પ્રભુ તે જન આગળે કહે, મન મારું વનમાં જવા ચમ્હે...૦૨

જનમાં નથી કાંઈ ગોઠતું, લવ માત્રે સુખ તો નથી થતું;
સહુ દ્યો મુજને રજા જવા, વનમાં જૈ સુખિયા સદા થવા...૦૩

વિચરો વન જો કહો તમે, વળી પત્રો લખશું સુખે અમે;
કદિ જો કથશો જશો નહીં, તદપી હું નહિ રે રહું અહીં...૦૪

જન સૌ શુભ ધર્મ પાળજો, મનનાં સર્વ વિકાર ટાળજો;
તજશો તનવાસના વળી, વસશો તો મુજ ધામમાં મળી...૦૫

સુણિને જન સૌ દુઃખી થયાં, નયણેથી અતિ આંસુડાં વહ્યાં;
થઈ મૂર્છિત પૃથ્વિમાં પડ્યાં, **નજિવાં**[1] શું વિધિયે જ તે ઘડ્યાં...૦૬

સુણિને થઈ દુઃખિ નારિયો, બહુ તે સર્વ રુવે બિચારિયો;
દરિયાવચ નાવ ડૂબિયું, કે **કલપાંતનું**[2] ટાણું આવિયું...૦૭

ધરી ધીરજ સંત ઉચ્ચરે, પ્રભુજી કેમ કૃપા તજી અરે;
તજીને ઘર આવિયા અમે, તમ કાજે તરછોડિયા તમે...૦૮

ન ઘટે તમને જ તાત રે, અતિ આવો વિશવાસઘાત રે;
રણમધ્ય કુવે ઉતારીને, તજશો પ્રૌઢ શિલા પ્રસારીને...૦૯

નિજનાં ઘરબાર બાળિયાં, સુખ સર્વે તમમાં જ ભાળિયાં;
ગણિને મણિ શુદ્ધ સંઘર્યો, **હિણ**[3] કર્મે કરિ કાચ તે ઠર્યો...૧૦

હરિ ભૂલ અમારિ હોય તે, કરજો માફ કૃપાળુ તોય તે;
કરશો વળી આગના તમે, વિઠલા એમ જ વર્તશું અમે...૧૧

સતસંગી મળી સહુ કહે, જળ જાતાં નહિ જંતુઓ રહે;
વનમાં પ્રભુ જો જશો તમે, તમ સંગે સહુ આવશું અમે...૧૨

કરવા તમ સંગ પ્રીતડી, તજી સંસારી જનોની રીતડી;
કટુ બોલ સહૂ તણા સહ્યા, કુળધર્મો તજી **કિંકરો**[4] થયા...૧૩

તમને ભજવાની ભાતમાં, થઈ નિંદા બહુ નાતજાતમાં;
બહુ વૈરિ સગા સહુ થયા, તમને તોય હજી નથી દયા...૧૪

અમમાં અતિ વાંક શો ઠર્યો, પ્રભુ તેથી બહુ કોપ છે કર્યો;
નમિએ મુખ ઘાસ લૈ અમે, જનના માફ કરો ગુના તમે...૧૫

૧.મરેલાં; નિર્જીવ ૨.પ્રલયનું ૩.હલકાં ૪.સેવકો

બહુ બાળક વાંક જો કરે, પણ માતા મનમાં નહીં ધરે;
જનનાં પ્રભુ માત તાત છો, ધન ધાન્યાદિક સર્વ વાત છો...૧૬
જનની નિજ બાળને હણે, પણ જો પાપ નહીં કશું ગણે;
શિશુરક્ષણ કોણ તો કરે, વણમોતે શિશુ તેહ તો મરે...૧૭
પ્રભુ જે ચુક હોય તે કહો, અમથા શીદ રિસાઈને રહો;
મુખબંધ કરી ન મારશો, દિલમાં ધારિ દયા વિચારશો...૧૮

પૂર્વછાયો :

સુણીને શ્રીહરિ બોલિયા, દયા લાવીને દીનદયાળ;
સંત તથા સતસંગીયો, સુણો સૌ સદ્બુદ્ધિવિશાળ...૧૯
બહુ સતસંગ વધ્યો હવે, થયા આશ્રિત લોક અપાર;
સૌને અમારે સંભાળવા, બિજા કોઈને શિર નહિ ભાર...૨૦
જો કોઈ રસના વશ દિસે, અને કોઈ ધરે અભિમાન;
કોઈક ઈરષા જો કરે, તેનું કોઈ ન રાખે ભાન...૨૧
સૌ સરખા થઈને ફરે, રાખે મોટાની નહિ મરજાદ;
કોઈ ન ઠપકો ઠેસ દે, કોઈ રાખે જો કાંઈ પ્રમાદ...૨૨
એક અમારે જ રાખવિ, સૌની ફિકર દિન ને નીશ;
તે અમને ગમતું નથી, લેવો ભાર અમારે જ શીશ...૨૩
એવો અમારો સ્વભાવ છે, અમને તો ગમે વનવાસ;
એકાંતમાં અમને ગમે, બીજું કોઈ ગમે નહિ પાસ...૨૪
માટે અમે વનમાં જશું, બધી તજી ઉપાધી એહ;
મૂળસ્વરૂપ સંભારશું, એહ જ્યાં લગી રહેશે દેહ...૨૫
જો અમને હોય રાખવા, કરો એક મોટેરો કોય;
સંભાળ લે સતસંગની, કશી ફિકર અમને ન હોય...૨૬

તે સુણી સૌ જન બોલિયા, સુણો શ્રીહરિ સુખના ધામ;
વાલા કહો તેના વચનમાં, અમે વર્તશું આઠે જામ...૨૭

બાળક કે બુઢો હશે, હશે અભણ કે વિદ્વાન;
તોય તેનું કહ્યું માનશું, નહિ રાખીએ મન અભિમાન...૨૮

તે સુણીને શ્રીહરિ કહે, દૃઢ એવો જો નિશ્ચય હોય;
જેને મોટેરો હું કરું, તેની આજ્ઞામાં રહો સહુ કોય...૨૯

જે સંત મુજ જેવો હશે, તેને આપીશ એ અધિકાર;
તે મુનિએ પણ તરત તે, શિર લેવો ઉપાડી ભાર...૩૦

માન મોટપ નથી ઈચ્છતા, એવા છે સંત વૈરાગ્યવાન;
પણ અમારું વચન આ, જેને કહું તે ધરવું કાન...૩૧

હિંમત ધરીને હા કહો, એટલું કરવાનું કાજ;
તો રહિયે સતસંગમાં, અમે ક્યાંઇ ન જઈએ આજ...૩૨

સંત ને હરિજન સૌ કહે, અમે એમ જ કરશું નાથ;
માટે રહો સતસંગમાં, તજશો ન અમારો સાથ...૩૩

સુણીને શ્રીહરિ બોલિયા, જે છે પરમચૈતન્યાનંદ;
તેને મોટા કરી સ્થાપશું, અમે અંતરે ધરી આનંદ...૩૪

પછી સભા સાંજે ભરી, મુખ્ય ચાર સ્થાપ્યા મુનિચંદ;
મુક્તમુનિ ને બ્રહ્મમુનિ, ચૈતન્યાનંદ નિત્યાનંદ...૩૫

પાટ ઉપર ચાર ગાદિયો, ધરી ત્યાં તે બેસાર્યા સંત;
પૂજા કરી મહાપ્રભુજીયે, કરી આરતી હરખી અત્યંત...૩૬

કૃષ્ણ કહે સહુ સાંભળો, મારા આશ્રિત છો જન જેહ;
આ ચાર સદ્ગુરુ જે કહે, તમે માનજો તરત જ તેહ...૩૭

પ્રેમથી જે એને પૂજશે, ભલો રાખીને મનમાં ભાવ;

માનીશ પૂજા માહરી, એ છે ભવસાગરનાં નાવ...૩૮

મુનિને માન ગમે નહિ, પણ આગ્રહ અતિશે જોઈ;
આજ્ઞા થકી બેઠા ગાદિયે, કાંઇ બોલી શક્યા નહીં કોઈ...૩૯

હરિ કહે હવે તો અમે, સતસંગમાં કરશું વાસ;
સારાં વચન એવાં સાંભળી, પામ્યા હરખ સૌ હરિદાસ...૪૦

સૌયે તે સદ્ગુરુ ચારની, પછી પૂજા કરી ધરી પ્રેમ;
આનંદની એલી થઈ, થાય દુકાળમાં ઘન જેમ...૪૧

પ્રથમ તો મહાપ્રભુજીયે, એ જ સ્થાપિયા સદ્ગુરુ ચાર;
થંભ કહું તો સંભવે, સતસંગ તણા આધાર...૪૨

સૌ સતસંગીને શ્રીજીયે, રજા આપી જવા નિજ ગામ;
વાત થઈ દેશોદેશમાં, તેથી શાંતિ થઈ સહુ ઠામ...૪૩

પછી પ્રભુ ત્યાંથી પરવર્યા, લઈ સંતજનો નિજ સાથ;
દર્શન દેવા દાસને, ગયા **કોલવડે** કૃપાનાથ...૪૪

ગયા **ઉનાવા** ગામમાં, ત્યાંથી **બાલવે** બહુ સુખદેણ;
મહાપ્રભુ ગયા **માણસે**, ઠર્યાં નિરખી જનનાં નેણ...૪૫

ભાયાત નૃપના ત્યાં ભલા, પિથુભાઈ ને અણદાભાઈ;
જેઠીભાઈ આદિક જને, સહુએ સેવ્યા હરિ હરખાઈ...૪૬

તૈયાર થઈને ત્યાં થકી, વૃષનંદ ગયા **વ્યાહાર**;
ગયા પ્રભુ ત્યાંથી **ગેરીતે**, ભલા ભક્ત વસે ભાવસાર...૪૭

ગણેશભક્ત ભલા ગણું, પુત્ર જેચંદ ને હેમચંદ;
હરીચંદે પણ હેતથી, સેવ્યા શ્રીહરિ કરુણાકંદ...૪૮

પામોલ પ્રભુજી પધારિયા, ત્યાંથી **બામણવે** બળવંત;
વડનગર પ્રભુ વીચર્યા, સાથે લઈને પાર્ષદ સંત...૪૯

રાજ તણા અધિકારીયો, તથા જે હરિજન તે સ્થાન;
સામા આવ્યા સૌએ મળી, કર્યું શ્રીહરિનું સનમાન...૫૦

વાજિંત્ર વાજતે ગાજતે, પધરાવિયા પુર મોઝાર;
સ્નેહ સહિત સેવા સજી, સૌએ જાણીને જગકરતાર...૫૧

ચોપાઈ :

થોડા દિવસ રહી તેહ ઠામ, ત્યાંથી **ગુંજે** ગયા ઘનશ્યામ;
વાલો **વિસળનગર** વિચરીયા, સમાચાર તે પુરમાં પ્રસરિયા...૫૨

મોતીરામ તથા બળદેવ, તે તો સામા આવ્યા તતખેવ;
બીજા પણ હરિજન નરનારી, આવ્યાં સૌ અતિ આનંદ ધારી...૫૩

સામી ભૂપની **પાયગા**[1] આવી, સાથે વાજાં વિચિત્ર તે લાવી;
કર્યું શ્રીહરિનું સનમાન, ભાવે ભેટિયા શ્રીભગવાન...૫૪

બળદેવને લાગ્યા કહેવા, કહો મામા તમારા છે કેવા;
બળદેવે ત્યાં એમ ઉચ્ચાર્યું, તેણે ઐશ્વર્ય જોયું તમારું...૫૫

તેથી સારી રીતે વરતે છે, સતસંગનો પક્ષ કરે છે;
સુણી રાજી થયા સુખધામ, પછી પુરમાં પધારિયા શ્યામ...૫૬

ધામધૂમથી ધર્મકુમાર, ઉતર્યા ધર્મશાળા મોઝાર;
ઉદેકુંવરબાઈ ધર્મવાળી, તેનો થાળ જમ્યા વનમાળી...૫૭

સંત પાર્ષદ સૌને જમાડ્યા, પ્રભુજીને પલંગે પોઢાડ્યા;
સભા સાંજે સજી ભગવાન, મુક્તાનંદે કર્યું ભલું ગાન...૫૮

સૂબો શહેરનો ઝૂમખરામ, આવ્યો કૃષ્ણનાં દર્શન કામ;
કરી દર્શન બેઠો તે જ્યારે, વાત શ્રીહરિએ કરી ત્યારે...૫૯

કહે શ્રીપ્રભુ પૂરણકામ, સુબા સાંભળો ઝુમખરામ;

૧.અશ્વદળ; ઘોડેસ્વારોની લશ્કરી ટૂકડી

હરિભક્તનો દ્રોહ જે કરે, મહાપાપી તે માણસ ઠરે...૬૦

પ્રાયશ્ચિત્તે છુટે મહાપાપી, દ્રોહપાપ ન છૂટે કદાપિ;
બીજાં પાપે પ્રભુ ક્ષમા રાખે, પણ ભક્તનો દ્રોહ ન સાંખે...૬૧

લેજો જગત બધા માંહિ જોઈ, ભક્તદ્રોહી સુખી નથી કોઈ;
સુખી પ્રારબ્ધથી જો જણાય, જોતાં જોતાંમાં તે સુખ જાય...૬૨

ભક્તદ્રોહીએ ખોયાં છે રાજ, ભક્તદ્રોહીએ ખોઈ છે લાજ;
ભક્તદ્રોહિ તે પંડે પીડાય, એને અંગે મહારોગ થાય...૬૩

ભક્તદ્રોહીનો વંશ ન રહે, એમ મોટા મુનિજન કહે;
આસુરી જન હોય છે એવા, મંડે સત્સંગીને દુઃખ દેવા...૬૪

જેની રક્ષા પ્રભુ કરનારા, તેને શું કરે પ્રાણી બિચારા;
જ્યારે આવે વિનાશનો કાળ, થાય વિપરીત બુદ્ધિ વિશાળ...૬૫

ઘડો પાપનો જ્યારે ભરાય, ત્યારે નાશ તેનો પછી થાય;
હરિભક્ત તો નિર્દોષ હોય, પાપી તેને નડે બહુ તોય...૬૬

કોઈનું ન બગાડે તે કાંઈ, તોય પાપી બળે મનમાંઈ;
કદી કોઈને દે નહિ ગાળ, તોય દુષ્ટને લાગે છે ઝાળ...૬૭

પાપી ચિત્તમાં ન કરે વિચાર, કેમ સાંખશે જગકરતાર;
મરીને પછી નરકમાં જાય, પામે પીડા ઘણી પસતાય...૬૮

એમ બોલ્યા ઘણું ઘનશ્યામ, ત્યારે બોલિયા ઝુમખરામ;
પ્રભુ હું અપરાધી તમારો, દ્રોહ ભક્ત તણો કરનારો...૬૯

દીધાં મેં હરિભક્તને દુઃખ, રહ્યો આપ ચરણથી વિમુખ;
પણ આપનું ઐશ્વર્ય ભાળી, દ્રોહ કરવાની ટેવ મેં ટાળી...૭૦

હવે માગું છું જોડીને હાથ, અપરાધ ક્ષમા કરો નાથ;
એમ બોલતાં ગદગદ વાણી, અતિ આંસુએ આંખો ભરાણી...૭૧

એવું જોઇને અંતરજામી, કહે ઝૂમખરામને સ્વામી;
સભા આગળ નમ્રતા ધરો, ઉભા થૈને નમસ્કાર કરો...૭૨

મન સૌનાં પ્રસન્ન જો થાશે, તેથી પાપ તમારાં તે જાશે;
પછી ઉભા થઈ એ જ ઠામ, ક્ષમા માગી કરીને પ્રણામ...૭૩

સહુ બોલ્યા સભાસદ સાફ, પાપ કરશે મહાપ્રભુ માફ;
દૃઢ આશ્રય કૃષ્ણનો કરજો, પ્રીતિ પ્રગટ પ્રભુપદે ધરજો...૭૪

એવી લીલા ઘણી એહ કાળે, કરી વીસળનગરમાં વાલે;
સ્થિતિ થોડા દિવસ ત્યાં ઠરાવી, એવામાં તો પ્રબોધિની આવી...૭૫

દેશદેશના સંઘ તે આવ્યા, સંત સર્વને શ્યામે તેડાવ્યા;
સમૈયો તે થયો બહુ સારો, નહીં કોઇને વીસરનારો...૭૬

સંઘ સૌ ગયા જ્યારે સ્વદેશ, ત્યારે પરવરિયા પરમેશ;
કડા ગામે ગયા કરતાર, ત્યાંથી **છાલડીએ** તેહ વાર...૭૭

ગયા **ડાભલે** થૈને **વસાઈ**, **ઘેધુસણ** ગયા જનસુખદાઈ;
મેઉ થઈને ગયા **લાંઘણોજ**, થયો હરખ ત્યાં જનને ઘણો જ...૭૮

ભલા ભક્ત રામો ભાવસાર, બીજા પણ સતસંગી ઉદાર;
સામા આવીયા સામૈયું લૈને, પૂજ્યા શ્રીજીને બહુ માન દૈને...૭૯

હનુમાનની **જાયગા**[1] જેહ, જાણી ઉતરવા જોગ્ય તેહ;
સહુ શ્રીજીને ત્યાં તેડી ગયા, શ્રીજી જોઇને રાજી ન થયા...૮૦

દીઠો ત્યાં સિદ્ધ બાવો અતીત, તેની રીત દીઠી વિપરીત;
જોયો ત્રીશ વરસનો જુવાન, તે તો બેઠો હતો તેહ સ્થાન...૮૧

કંઠે રુદ્રાક્ષ અંગે ભભૂત, માથે ભગવું દીસે અવધૂત;
ઘણી બાઇયો બેઠેલી પાસે, કોઇ દોરા કે **ચીઠીની**[2] આશે...૮૨

૧.જગ્યા ૨.માદળિયાંની

ઘણા ચેલા કર્યા ગામમાંય, પ્રભુ જેવો તે થૈને પૂજાય;
એહ ગામનો મુખ્ય પટેલ, હતો તે પણ ચેલો થયેલ...૮૩

તે તો એમ જાણે મનમાંઈ, આવો જોગી નથી બીજે ક્યાંઈ;
ચરણામૃત લે પગ ધોઈ, નવી નિત્ય જમાડે રસોઈ...૮૪

હતી પુત્રી પટેલની એક, ગળી બાવાના જ્ઞાનમાં છેક;
તેહ ખવરાવે તો બાવો ખાય, જોઈ તાત તેનો રાજી થાય...૮૫

બાવો પરચો તે ક્યારેક આલે, તેથી માનતા તેહની ચાલે;
અભિમાની થયો અતિ એથી, શ્રીજી સન્મુખ ઉઠ્યો ન તેથી...૮૬

પગે લાગ્યો નહીં જોડી **પાણિ**[1], આંખો સાધુઓ ઉપર તાણી;
જોઇ એવું બોલ્યા જગરાય, અમે આંહીં ઉતારો ન થાય...૮૭

પછી ત્યાંથી પ્રભુ પાછા ફરિયા, જૈને બીજી જગ્યામાં ઉતરિયા;
હરિભક્તોએ આપી રસોઈ, જમ્યા શ્રીજી મુની સહુ કોઈ...૮૮

સભા સાંજે ભરી ભગવાને, ઘણા લોક આવ્યા તેહ સ્થાને;
બહુ આવ્યા તે બાવાના ચેલા, બાવે શીખવીને મોકલેલા...૮૯

તેઓ આવીને ઉચર્યા એમ, તમે ઈશ્વર થૈ બેઠા કેમ;
કાંઈ પરચો દેખાડો જો અમને, અમે ઈશ્વર માનિયે તમને...૯૦

હનુમાનની જગ્યામાં જે છે, બાવો ઈશ્વર જેવો તો એ છે;
કહે કૃષ્ણ સુણો સહુ ભાઈ, અમે પરચો ન આપીયે કાંઈ...૯૧

પાળીયે ને પળાવિયે ધર્મ, કદી કરવા ન દૈયે કુકર્મ;
થોડા દિવસમાં લાગે છે અમને, બાવો પરચો દેખાડશે તમને...૯૨

આ છે સાધુ જે સર્વ અમારા, મંત્ર જંત્ર ન જાણે બિચારા;
ધન નારીની પાસે ન ધસે, દેખી દુરથી વેગળા ખસે...૯૩

૧.હાથ

મોક્ષ માટે કેવા ગુરુ કરવા, અને કેવા ગુરુ પરહરવા;
તેનાં લક્ષણ શાસ્ત્રે લખ્યાં છે, તે તો શમ દમ સત્ય કહ્યાં છે...૯૪

ગુરુ પરચો દેખાડે તે સાચા, એવી ક્યાંઇ લખી નથી **વાચા**[1];
બાજીગર[2] બહુ પરચા દેખાડે, પણ મોક્ષે ન તે પહોંચાડે...૯૫

ધર્મવાળા તે અમ કને આવો, બીજા બાવાની પાસે સિધાવો;
પ્રભુએ એવી બહુ કરી વાત, પછી પ્રગટીયું જ્યારે પ્રભાત...૯૬

લોકો એવા સમાચાર લાવે, પુરો પરચો દેખાડીયો બાવે;
હતી પુત્રી પટેલની જેહ, બાવો લૈને જતો રહ્યો તેહ...૯૭

ત્યારે સમજીયા સૌ જન મર્મ, કહે સારો તો સ્વામીનો ધર્મ;
જાણ્યા પ્રત્યક્ષ શ્રીપરમેશ, થયા આશ્રિત લોક વિશેષ...૯૮

લાંઘણોજે કરી જે જેકાર, ગયા **વડહમે** વિશ્વઆધાર;
ત્યાંથી **ડાંગરવે** ગયા દેવ, ત્યાંથી **ઝુલાસણે** તતખેવ...૯૯

પાનસર થઈને ગયા **ઓળે**, કરે દર્શન જન મળી ટોળે;
અડાલજ ગયા અંતરજામી, ત્યાંથી **મોટેરે** મુક્તના સ્વામી..૧૦૦

પછી સાભ્રમતી ઉતરીને, ગયા **શ્રીપુર** સ્નેહ ધરીને;
આવ્યો સન્મુખ સત્સંગી સાથ, તેના નામ સુણો નરનાથ..૧૦૧

લાલદાસ તથા હીરાચંદ, દામોદર સત્સંગી સ્વચ્છંદ;
કહુ કુબેરસિંહ ચોપદાર, એહ આદિ ઘણાં નરનાર..૧૦૨

અતિ પ્રેમથી પૂજા કરીને, હાર તોરા ધરાવ્યા હરિને;
દરિયાપરે દરવાજે થૈને, ઉતર્યા નવાવાસમાં જૈને..૧૦૩

પધરામણિયો નિત્ય થાય, સભા શોભિતી નિત્ય ભરાય;
નિત્ય આનંદનો **ઘન**[3] વરસે, દિન સરસ દિવાળીથી દરસે..૧૦૪

૧.વચન; વાણી ૨.જાદુગર; મદારી ૩.વરસાદ

સત્સંગીને બહુ સુખ આપ્યું, કષ્ટ વિરહ વિજોગનું કાપ્યું;
કેટલાએક દિવસ રહ્યાજી, કર્યા સૌ સત્સંગીને રાજી..૧૦૫

પુષ્પિતાગ્રા :

વિશળનગર આદિમાં વિરાજી, ગિરધર ગામ ઘણાં ઘણાં ફર્યાજી;
પરમપુરુષ શ્રીપુરે પધાર્યા, હરખ ઘણા હરિભક્તના વધાર્યા..૧૦૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે આદ્રજગ્રામે સદ્‌ગુરુસ્થાપનનામ ચતુઃસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૪॥

પૂર્વછાયો :

શ્રીપુરથી અશલાલીયે, ગયા ગોવિંદ ગરુડાધીશ;
ત્યાં સુખ દૈ સતસંગીને, ગયા **જેતલપુર** જગદીશ...૦૧

ચોપાઈ :

આનંદાદિક સંત જે બાર, ઠરાવ્યા સદગુરુ તેહ ઠાર;
તેમાં પ્રથમ કર્યા હતા ચાર, બીજા આઠ કર્યા એહ વાર...૦૨

આત્માનંદ જે ભાઈ કહાવે, સ્વયંપ્રકાશાનંદ સુહાવે;
તથા માનુભાવાનંદસ્વામી, એહ આદી પુરા નિષકામી...૦૩

સર્વ જનને કહે સુખકારી, જેમ પૂજા કરો છો અમારી;
વળી આજ્ઞાઓ માનો છો જેમ, સદ્‌ગુરુઓને સેવજો તેમ...૦૪

જેમ વિશ્વમાં કરવા પ્રકાશ, રવિ બાર કર્યા છે આકાશ;
તેમ પાડવા જ્ઞાનનું તેજ, કર્યા બાર આ સદ્‌ગુરુ એ જ...૦૫

સુણી રાજી થયા જન સહુ, પૂજ્યા સૌએ ધરી પ્રેમ બહુ;
પછી પરવર્યા શ્યામ સુજાણ, ફરતાં ફરતાં તે **ડભાણ**...૦૬

ત્યાંથી વાલો આવ્યા **વરતાલ**, થયા હરિજન નિરખી નિહાલ;
કહ્યું સૌએ કરીને પ્રણામ, અમે આપી છે જગ્યા આ ઠામ...૦૭

તેમાં દેવનું સ્થાન કરાવો, આપની મુરતી પધરાવો;
આપ ફરવા પધારો છો જ્યારે, કરિયે તેનાં દર્શન ત્યારે...૦૮

ગઢપુરમાં વાસુદેવ રૂપ, પધરાવ્યું છે આપે અનૂપ;
આપ ફરવા પધારો છો જ્યારે, કરે દર્શન તેહનાં ત્યારે...૦૯

આપો એવો જ અમને આધાર, કરી દર્શન લૈયે આહાર;
હવેલી કરો આપને કાજે, ધર્મશાળામાં સંત બિરાજે...૧૦

એવું સાંભળી સારંગપાણિ, રામદાસજીને કહી વાણી;
અતિ આગ્રહ છે હરિજનનો, અભિલાષ પુરું એહ મનનો...૧૧

મારી મુરતિ હું થાપું આ ઠામ, ધરૂં નરનારાયણ નામ;
કહો ક્યાં પધરાવશું દેવ, તમે જગ્યા કહો તતખેવ...૧૨

રામદાસ કહે જોડી હાથ, સુણો કોટિ બ્રહ્માંડના નાથ;
બદરીતરુ આંહિ છે જેહ, અતિ યોગ્ય છે આશ્રમ એહ...૧૩

હીરાજી શિલપી હરિજન, બોલ્યા તે પ્રત્યે પ્રાણજીવન;
મૂર્તિ નર ને નારાયણ કેરી, લાવો બે જોઇ સારી ઘણેરી...૧૪

પછી લાવ્યા બે મૂર્તિયો એહ, ગમી શ્રીહરિને મન તેહ;
પછી ઓરડો એક કરાવ્યો, બદરી પાસે સારો શોભાવ્યો...૧૫

સિંહાસન તેમાં સરસ રચાવ્યું, ભાળી સૌ જનને મન ભાવ્યું;
ઉમરેઠ તણા રહેનાર, તેડાવ્યા વેદિયા તેહ ઠાર...૧૬

હરિભાઈ અને ઘેલાભાઈ, જેની વેદવિદ્યા વખણાઈ;
તેણે આવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી, પ્રભુએ પ્રતિમા પધરાવી...૧૭

વિધિ વેદોક્ત રીત પ્રમાણે, કરી સર્વથા તેહ ઠેકાણે;

ભાખે સૌ પ્રત્યે અક્ષરભૂપ, એહ માનજો મારું સ્વરૂપ...૧૮

જ્યારે હું ક્યાંઇ ફરવાને જૈશ, આમાં રહિ તમને સુખ દૈશ;
કરી દર્શન ભોજન કરજો, મને જાણી ભલો ભાવ ધરજો...૧૯

નિજજનને શિખવવાને કાજ, પ્રતિમાને નમ્યા મહારાજ;
ભાઇ રામદાસે તેહ ઠામ, સ્તુતિ ઉચ્ચારી કીધા પ્રણામ...૨૦

શાર્દૂલવિક્રીડિત :

મૂર્તી ધર્મ થકી ધરી જુગ તનૂ આવ્યા વિશાળા વિષે,
મત્સ્યાદી અવતાર ભાર હરવા ચારૂ ધર્યા ચોવિશે;
દુર્વાસામુનિશાપ આપ રુચિયે આવ્યા વળી આ સમે,
એવા અક્ષરના અધીશ હરિને કીજે પ્રણામો અમે...૨૧

ચોપાઈ :

પછી પ્રણમ્યા મુનિ બ્રહ્મચારી, પ્રણમ્યા હરિજન નરનારી;
ધર્મશાળા હવેલીને કાજે, પછી જગ્યા કહી મહારાજે...૨૨

તેની વિગત કહું સુણો રાય, જેહ સાંભળતાં સુખ થાય;
આજ મંદિર છે તહાં આવી, પોતે ચાલીને જગ્યા બતાવી...૨૩

રૂપચોકી છે જ્યાં દક્ષણાદી, પાયો ત્યાંથી બતાવિયો આદિ;
તહાંથી દિશા પશ્ચિમમાંય, હરિમંડપ છે આજ જ્યાંય...૨૪

કોઠો ત્યાં કરવો કહ્યો એક, ત્યાંથી ઉત્તરમાં જતા છેક;
ધર્મશાળાનો ખૂણો છે જ્યાંય, બીજો કોઠો કરો કહ્યું ત્યાંય...૨૫

ચાલ્યા ત્યાંથી પૂરવ દિશમાંય, ગયા આજ કોઠો છે જહાંય;
કહ્યું આંહીં સુધી કરો સારી, સાધુઓની ઘરમશાળા ધારી...૨૬

ત્યાંથી ચાલ્યા દક્ષિણદિશ માંહી, કહ્યું દરવાજો મુકજો આંહીં;
ત્યાંથી દક્ષિણમાં પરવરિયા, આજ છે હનુમાન ત્યાં ઠરિયા...૨૭

ત્યાંથી દક્ષિણ માંહિ ભૂમિ છે, દલાભાઈએ જેહ આપી છે;
નિજને માટે ત્યાં કહે માવો, આંહીં બંગલો બેશ બનાવો...૨૮

થયો બંગલો જે તેહ ઠામ, **નારાયણમોલ**[૧] છે તેનું નામ;
ત્યાંથી પશ્ચિમમાં ચાલી ગયા, રૂપચોકી છે ત્યાં ઉભા રહ્યા...૨૯

કહ્યું આંહિ સુધી વંડો વાળો, કરો દીસતો રુડો રૂપાળો;
રામદાસભાઇ બોલ્યા ત્યારે, કરશું આપ આજ્ઞાનુસારે...૩૦

એવી મોટી જગ્યા થશે એમ, ત્યારે કુવા વગર ચાલે કેમ;
આજ મંદિરથી અહો રાય, કુવો છે એક પશ્ચિમમાંય...૩૧

તહાં આવીને સુંદરશ્યામ, કહે કૂપ કરો એહ ઠામ;
કહી એમ પધાર્યા ઉતારે, રામદાસ મળ્યા વળી જ્યારે...૩૨

મુખે બોલ્યા મનોહર માવો, કુવો તો એક તરત કરાવો;
રામદાસને તે બોલ ભાવ્યો, કુવો થોડા દિવસમાં કરાવ્યો...૩૩

નિરખી તેનું નિર્મળ નીર, નાહ્યા તે જળે શ્યામ શરીર;
સંતે લૈ ચરણોદક રાખ્યું, ભરી પાત્ર તે કૂપમાં નાખ્યું...૩૪

વળિ બોલિયા ધર્મકુમાર, આ ઠેકાણે અમે ઘણી વાર;
જ્ઞાનવાતો કરી છે અનૂપ, માટે નામ આનું જ્ઞાનકૂપ...૩૫

ગણતાં મોટું તીર્થ ગણાશે, ગંગા ગોમતીથી શ્રેષ્ઠ થાશે;
કરશે આંહિ જે જન સ્નાન, તેને ઈશ્વરનું થશે જ્ઞાન...૩૬

એવી શ્રીમુખની સુણી વાત, રીઝ્યા સંત ને **હરિજનવ્રાત**[૨];
રામદાસ બોલ્યા મુનિરાય, અતિ ધન્ય આ કૂપ ગણાય...૩૭

સ્રગ્ધરા :

તીર્થોનું તીર્થ તું છે, **કળુષ**[૩] સકળનો શત્રુ તું જ્ઞાનકૂપ,

૧.રામપ્રતાપભાઈનો બંગલો ૨.હરિજનના સમૂહ ૩.પાપ

નાહ્યા જેને **સલીલે**[1], અતિ રુચિ ધરીને કોટિ બ્રહ્માંડભૂપ;
છે તું ગંભીર કેવો, વળિ વરતુલ છે કૃષ્ણની નાભિ જેવો,
મોટો માની મહિમા, તુજ તટ અડશે દેવ દેવાધિદેવો...૩૮

ચોપાઈ :

પછી વાલાએ ચિત્ત વિચારી, કરી ગઢપુર જાવા તૈયારી;
રામદાસજીને વાત કીધી, જગ્યા કરવા ભલામણ દીધી...૩૯

બાપુજી તથા રણછોડભાઈ, ઈત્યાદિક હરિજનને **ચહાઈ**[2];
કહ્યું જગ્યાનું કામ આદરજો, સેવા દેવની આટલી કરજો...૪૦

બોલ્યા સૌ જન જોડીને હાથ, જગ્યા સારી કરાવશું નાથ;
થશે તે સહુ આપ પ્રતાપે, તેની ચિંતા ન રાખશો આપે...૪૧

વરતાલથી વાલો વિચરિયા, જૈને ગામ **વલેટવે** ઠરીયા;
વસોયે ગયા શ્રીવનમાળી, ત્યાંના ભક્તોનો ભાવ તે ભાળી...૪૨

સામા આવ્યા જનો જેહ જેહ, મુખ્ય નામ કહું સુણો તેહ;
દવે દાદા તથા જગન્નાથ, એહ આદિક વિપ્રનો સાથ...૪૩

તુળસીભાઇ તો પાટીદાર, વાલાભાઈ એ ભક્ત ઉદાર;
શિવો ગઢવી એ સત્સંગી સારા, એહ આદિક સામા પધાર્યા...૪૪

સનમાન કરી સારી રીતે, પુરમાં પધરાવીયા પ્રીતે;
જમુનાબાઈએ કર્યો થાળ, જમ્યા તે દીનબંધુ દયાળ...૪૫

સંત પાર્ષદને પણ સારી, આપી સૌએ રસોઇ વિચારી;
ભલો અંતરે આણીને ભાવ, લીધો લાખેણો સૌ જને લાવ...૪૬

પ્રભુ ત્યાંથી પધાર્યા **પલાણે**, પછી સંચર્યા ત્યાંથી **સંધાણે**;
રધવાણજ ગયા મહારાજ, ત્યાંના સત્સંગીનું સર્યું કાજ...૪૭

૧.જળે ૨.પસંદ કરીને

પછી **ખેડે** પધારિયા હરિ, ત્યાંના સત્સંગીએ સેવા કરી;
પ્રભુજી ગયા **જેતલપુરમાં**, જન આનંદ પામીયા ઉરમાં...૪૮

વાલો ત્યાંથી પધાર્યા **વસાઈ**, હરખ્યાં સહુ બાઈ ને ભાઈ;
ગયા **ધોળકે** ધર્મકુમાર, પેખી ભક્તોનો પ્રેમ અપાર...૪૯

રેવાશંકર આદિક જન, સામા આવ્યા હરખ ધરી મન;
વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા, પુરમાં પ્રભુને પધરાવ્યા...૫૦

ગામ સોંસરા થઈને નિસરિયા, જૈને **ચિખલી** તળાવે ઉતરીયા;
ત્યાં તો કીધો અવલબાયે થાળ, જમ્યા તે પ્રભુ જનપ્રતિપાળ...૫૧

કૃષ્ણ ત્યાંથી ગયા એહ કાળે, **જવારદ** થઈને **અડવાળે**;
ગયા ત્યાં થકી **સુંદરિયાણે**, વનાશાયે પૂજ્યા તેહ ટાણે...૫૨

ગયા **સારંગપુર** સુખકારી, ત્યાંથી **ગઢડે** ગયા ગિરધારી;
ગામોગામની લીલા ગણાવે, ત્યારે તો તેનો અંત ન આવે...૫૩

આ તો મેં કહી સંક્ષેપ માત્ર, સુણશે જન જેહ સુપાત્ર;
ગણ્યાં જે જે પ્રસાદીનાં ગામ, તેનાં સંભારશે સહુ નામ...૫૪

ગઢપુરમાં રહ્યા ગિરધારી, કરે દર્શન સૌ નરનારી;
ગિરધારી ફર્યા જે જે ગામે, સતસંગ વધ્યો તેહ ઠામે...૫૫

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

હરિવર વિચર્યા વિશેષ ગામે, બહુ ઉપદેશ કર્યો જ તેહ ઠામે;
દૃઢ હરિજન હીમરાજ જેવા, દૃઢ સતસંગિ થયા અનેક એવા...૫૬

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદ.-અભયસિંહનૃપસંવાદે વૃત્તાલયે નરનારાયણ-સ્થાપનનામ પંચસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૫॥

પૂર્વછાયો :

વર્ણિ કહે અભેસિંહજી, સુણો તમે થઈ સાવધાન;
ભક્ત ભલા હેમરાજશા, એક એનું કહું આખ્યાન...૦૧

ચોપાઈ :

હરિભક્ત તણાં આખ્યાન, સુણીયે થઈને સાવધાન;
તેથી તેના જેવા ગુણ આવે, પ્રીતિ પ્રભુપદમાં ઉપજાવે...૦૨

ધ્રુવ પ્રહ્લાદ આદિક કેરાં, લખ્યાં આખ્યાન એવાં ઘણેરાં;
જેણે ભક્તિ કરિ શિર સાટે, સહ્યાં સંકટ સત્સંગ માટે...૦૩

થયા સત્સંગી આ સમે એવા, ધ્રુવજી અને પ્રહ્લાદ જેવા;
હરિભક્ત ભલા હેમરાજ, એની વાત કહૂં હવે આજ...૦૪

વીશામોઢ વણિક કહેવાય, ધંધુકામાં ઘણો સમુદાય;
સહુ સેવક ગોસાઈજીના, રહે એને જ એક આધીના...૦૫

ધંધુકાથી પાંચ ગાઊ જાણું, ગામ નામ છે સુંદરિયાણું;
હેમરાજ રહે શાહુકાર, ધંધુકામાં જ્ઞાતી વ્યવહાર...૦૬

બડા વૈષ્ણવ એ વખણાય, વૈષ્ણવાગ્રમાં અગ્ર ગણાય;
આવે એકાદશી જેહ વાર, ત્યારે કરે નહીં ફળાહાર...૦૭

જાય ધંધુકે ચાલીને પ્રીતે, **કુડલી**[1] મણ ઘીની સહીતે;
લીયે સાકર ને લોટ ત્યાંથી, **મરજાદી**[2] જમાડે શ્રદ્ધાથી...૦૮

એમ એકાદશી બધી કરે, તેમાં તો પગ પાછો ન ભરે;
એક વલ્લભ સ્વામીને ભજે, બીજા દેવ સમગ્રને તજે...૦૯

વળી **વૈદકમાં**[3] વખણાય, ધનવંતરી તુલ્ય ગણાય;
ક્ષય કે પતરોગ મટાડે, હોય દર્દ ગમે તે હટાડે...૧૦

૧.માટીનો મોટો ઘડો ૨.વૈષ્ણવ ધર્મની દીક્ષા લીધેલ ભક્તોને ૩.રોગ પારખવાની અને મટાડવાની વિદ્યામાં

તેના સુતને થયો સતસંગ, તેથી શેઠ થયા મનભંગ;
પુત્રે મૂળ ધરમ તજી દીધો, નવો ધર્મ અંગીકાર કીધો...૧૧

એમ મનમાં મુઝાય હમેશ, પણ કહી ન શકે તેને લેશ;
પ્રભુપ્રેરિત આવ્યા એ ટાણે, સ્વામી ગોપાળ સુંદરિયાણે...૧૨

આવી ઉતર્યા મંદિરમાંય, વનાશા પુજાશા આવ્યા ત્યાંય;
બેય ભાઈએ આવી શિર નામ્યાં, કરી દર્શન આનંદ પામ્યા...૧૩

વનાશાને સ્વામી કહે જાઓ, તવ તાતને બોલાવી લાવો;
વનાશા કહે એ નહીં આવે, ગમે તે જન જૈને બોલાવે...૧૪

કહે સ્વામી કેજાજો મંદવાડ, એક સાધુની જોવી છે નાડ;
વનાશા કહે જૈ કરભામી, પિતા ચાલો બોલાવે છે સ્વામી...૧૫

શેઠ કેજા સ્વામી વલ્લભ એક, બિજા બાવા જગતમાં અનેક;
માંદા સાધુનું સાંભળ્યું નામ, ત્યાં તો ચાલીયા તર્ત અકામ...૧૬

પોતે આવીયા મંદિરમાંય, કહ્યું સ્વામીએ શેઠને ત્યાંય;
જુવો શેઠ અમારી આ નાડી, શું છે રોગ તે દીયો દેખાડી...૧૭

સ્વામીએ નિજ કર લાંબો કીધો, શેઠના હાથમાં હાથ દીધો;
શેઠે નાડી ગ્રહી જેહ વાર, સ્વામીએ બતાવ્યો ચમત્કાર...૧૮

છંદ હરિગીત :

નાડી ગ્રહી કરની તહાં તો ચટકીને ચાલી ગઈ,
બાહુ તપાશા બેય ત્યાંથી કંઠમાં જાતી રહી...૧૯

પગની વિલોકી પ્રીતશું તે સબકી ગૈ સાથળ વિષે,
સાથળ વિષે બહુ શોધતાં તો ક્યાંઈ નાડી ના દિસે...૨૦

પછિ કાનમૂળ કપોળ કંઠ નિવાસ નાડીનો જહાં,
તે સ્થળ સમસ્ત તપાશિયાં પણ લેશ નહિ નાડી તહાં...૨૧

તો પણ અતી તન તીવ્ર તેજસ્વી દિસે છે તે સમે,
આશ્ચર્યકારી એવું તન નિજ આતમા એમાં રમે...૨૨

રહિ આંગુળી ને અગ્ર તેને ખૂબ ખેલાવી તહીં,
જૈ નેત્ર જમણે સદ્ય તે ચક્રીત બહુ કીધું સહી...૨૩

ઈત્યાદિ બહુ આશ્ચર્ય જોઇ શેઠ અચરજ પામીને,
નિજ શીશ ચરણે નામિયું ઈશ્વર ગણી એ સ્વામીને...૨૪

આવી કળાવો યોગની શ્રીકૃષ્ણ તે જાણે સહી,
સ્વામી સ્વયં ભગવાન છો એમાં કશો સંશય નહીં...૨૫

સ્વામી કહે સરવોપરી સાક્ષાત સહજાનંદજી,
શરણું ગ્રહો તે સ્વામીનું એ આપશે આનંદજી...૨૬

ચોપાઈ :

એમ સદગુરુનો સંગ થયો, જાણ્યા શ્રીજીને સંશય ગયો;
જેમ વર્ષાદ જોગે જરુર, અવની માંહી ઉગે અંકુર...૨૭

એમ દૈવીને ઉપજે જ્ઞાન, શબ્દ સદ્ગુરુના સુણી કાન;
હેમરાજ સુબુદ્ધિ સંજુક્ત, એ તો અક્ષરધામના મુક્ત...૨૮

ભક્તિ કરવા ધર્યો અવતાર, તેને સમજતાં લાગે ન વાર;
અતિ ઉત્તમ બંધાયું અંગ, શિર સાટે કર્યો સતસંગ...૨૯

સગાવાલા લખે પત્ર આમ, તમે ખોટું કર્યું એ તો કામ;
બાપ દાદાનો વૈષ્ણવ ધર્મ, તમે તેનો તજ્યો કેમ મર્મ...૩૦

તેનો ઉત્તર લખવાને માંડ્યો, નથી વૈષ્ણવ ધર્મ મેં છાંડ્યો;
સહજાનંદ ધર્મકુમાર, એ છે વિષ્ણુ તણો અવતાર...૩૧

તેનો દાસ થયો હવે હુંય, માટે હું પણ વૈષ્ણવ છુંય;
થયા વિઠ્ઠલનાથજી જ્યારે, તેના શિષ્ય થયા મોઢ ત્યારે...૩૨

તજ્યો બાપદાદા તણો ધર્મ, કર્યું મેં પણ એવું જ કર્મ;
સતસંગ કર્યો શિર સાટે, લખશો નહિ તજવાને માટે...૩૩

એવામાં કોઇ ગોસાંઇ જેહ, આવ્યા સુંદરિયાણામાં તેહ;
જાણ્યું જે શિષ્ય છે હેમરાજ, એ તો મોટો શ્રીમંત છે આજ...૩૪

માટે સેવા ઘણી સારી કરશે, સાતસેં રુપૈયા ભેટ ધરશે;
ત્યાં તો કોઇએ જૈ વાત કહી, થયા છે શેઠ સત્સંગી સહી...૩૫

માટે નહિ પધરામણી કરે, ભેટ એકે રુપૈયો ન ધરે;
ત્યારે ગોસાંઇએ રચ્યો ઠાઠ, ભર્યા ટોપ પ્રસાદિના આઠ...૩૬

ઠોર[૧] પૂરી ને **ગુંજાં**[૨] મીઠાઇ, ભરી વિધ વિધની તેહ માંઇ;
મોકલી હેમરાજને ઘેર, શેઠ સમજીયા ઠગવાની પેર...૩૭

શેઠે રાખી પ્રસાદી ન કાંઇ, નાણું મુક્યું નહીં ટોપ માંઇ;
ટોપલા તે પાછા લઇ ગયા, જોઇ ગોસાંઇ દિલગીર થયા...૩૮

પછી ત્યાંથી તો થૈને નિરાશ, ધંધુકામાં કર્યો જઇ વાસ;
મોઢ વાણિયા સૌને બોલાવ્યા, સમાચાર બધા સંભળાવ્યા...૩૯

અતિ અંતરે થઇને ઉદાસી, સૌની આગળ વાત પ્રકાશી;
સારા શ્રીમંત વૈષ્ણવ જેહ, લીધા સ્વામિનારાયણે તેહ...૪૦

ધર્મ વૈષ્ણવી જો તુટી જાશે, બાળબચ્ચાં અમારાં શું ખાશે;
માટે જો દિલમાં દયા ધરો, તેનો કાંઇક ઉપાય કરો...૪૧

સુણી એક બોલ્યો જન ન્યાય, એનો અમથી ઉપાય શો થાય;
સ્વામી સમજાવીને લે છે જેમ, તમે રાખોજી સમજાવી તેમ...૪૨

થયા વિઠ્ઠલનાથ સુભાગી, તેણે કોઇની મદદ ન માગી;
ઉપદેશ દઇ દઇ નેક, લીધા અન્યના શિષ્ય અનેક...૪૩

૧.મેંદાની પૂરી તળીને ચાસણી ચડાવેલ મીઠાઈ ૨.માવો અને ટોપરું નાંખી બનાવેલ ઘૂઘરા

ઉપદેશ કરો તમે એવો, કરે સ્વામિનારાયણ જેવો;
પરધર્મીને લઈ નવ શકો, નિજપંથ તો સાચવો પક્કો...૪૪

સાચવી ન શકે જે ગરાસ, તેને ક્યાંથી વધાર્યાની આશ;
એવું સાંભળી બોલ્યા ગોસાંઈ, જે છે સ્વામિનારાયણ ભાઈ...૪૫

કાંઇ તે વશિકરણ કરે છે, તેથી લોકને વશ કરી લે છે;
કૈંક વેદાંતી વશ કરી લીધા, કૈંક ઢુંઢિયાને શિષ્ય કીધા...૪૬

કૈંક તો હતા મુસલમાન, કર્યા તેઓને હિંદુ સમાન;
એવી શક્તિ જો હોત હમારી, શીદ માગત મદદ તમારી...૪૭

અમે કીધો અમારો ઉપાય, પણ તેથી તો કાંઈ ન થાય;
પરસાદ ઘણો મોકલાવ્યો, તે તો રાખ્યો નહિ પાછો આવ્યો...૪૮

માટે એવો કરો નિરધાર, મુકો સત્સંગીને નાતબહાર;
તેથી પંથ અમારો રહેશે, અમારાં બાળ આશિષ દેશે...૪૯

સુણી સહુએ કર્યો ત્યાં ઉચ્ચાર, એ તો શેઠ છે આબરુદાર;
નાતબહાર કેમ મુકાય, એને કોઈથી કહિ ન શકાય...૫૦

પણ રાખશું વાત હૃદયમાં, કરશું એમ કોઇ સમયમાં;
એમ કરતાં ઘણા દિન ગયા, હેમરાજશા પણ વૃદ્ધ થયા...૫૧

મોટાં સંકટ સાંખ્યાં અનેક, રાખી સત્સંગની પણ ટેક;
કર્યા શ્રીમુખે હરિએ વખાણ, થયું ગ્રંથમાં તે તો લખાણ...૫૨

આવ્યો શેઠનો આયુષ્ય અંત, આવ્યા તેડવા શ્રીજી ને સંત;
ત્રણ પુત્ર આવ્યા શેઠ પાસ, કરું નામ હું તેનાં પ્રકાશ...૫૩

વનોશા પુજોશા તથા જેઠો, ભગો ભત્રીજો પણ આવી બેઠો;
કર્યા શેઠને સૌએ પ્રણામ, કહ્યું કાંઇ બતાવો છો કામ...૫૪

ત્યારે શેઠ બોલ્યા સવિવેક, સતસંગની રાખજો ટેક;

આવે સંકટ જો કોઈ સમે, તોય ટેક ન છોડશો તમે...૫૫

આ તો સંસાર છે નાશવંત, સાચા એક શ્રીજી ભગવંત;
માટે શ્રીજી રીઝે તેમ કરવું, બીજા કોઈ થકી નહીં ડરવું...૫૬

તમે ધીરજ ધરજો સદાય, નકી શ્રીહરિ કરશે સહાય;
સુણી ઉચ્ચર્યા સૌ જણ ચાર, અમે ટેક અચળ ધરનાર...૫૭

મહાકષ્ટ જો પડશે કદાપિ, સતસંગ ન તજીયે તથાપિ;
શુદ્ધ ધર્મ પિતાનો જો હોય, તજે તે તો કુપુત્ર જ કોય...૫૮

ઉપજાતિ : કુપુત્ર વિષે :

જે ધર્મ કેરા ગુરુ હોય સારા, નિષ્કામ આદી વ્રત પાળનારા;
તે તાતનો ધર્મ તજી જ જાય, કુપુત્ર તે તો ગણતાં ગણાય...૫૯

તાતે કરી જે શ્રમથી કમાણી, પુત્રે કુમાર્ગે કરિ ધૂળધાણી;
જોતાં દરિદ્રી બહુ તે જણાય, કુપુત્ર તે તો ગણતાં ગણાય...૬૦

જે ચોર જાર વ્યસની થયેલો, અધર્મના પક્ષ વિષે ગયેલો;
અખાદ્ય વસ્તુ પણ જેહ ખાય, કુપુત્ર તે તો ગણતાં ગણાય...૬૧

તાતે દિધેલું ધરમાર્થ દાન, જે **ભૂમિકા**[૧] કે ધનધાન્ય **યાન**[૨];
તે પાછું લેવા ચિત્તમાં ચહાય, કુપુત્ર તે તો ગણતાં ગણાય...૬૨

પિતા તમારો તપતે ફળ્યો છે, સત્સંગચિંતામણિ તો મળ્યો છે;
તે વ્યર્થ કાઢી નહિ નાંખશુંજી, સ્વશીશ સાટે કરિ રાખશુંજી...૬૩

ચોપાઈ :

સુણી શેઠ થયા બહુ રાજી, પછી અક્ષરધામે ગયાજી;
પછી દેહ **દહનક્રિયા**[૩] જેહ, વનાશાયે કરી બધી તેહ...૬૪

પછી નાતની રીત પ્રમાણે, માંડ્યું કારજ કરવા તે ટાણે;

૧.જમીન ૨.વાહન ૩.અગ્નિસંસ્કાર

લખી કંકોતરી ગામોગામ, નિજ નાત તેડાવી તે ઠામ...૬૫

ખાંડ ઘી મળી સો મણ લીધાં, ભાત ભાતનાં પકવાન કીધાં;
ધંધુકામાં હતા જેહ દ્વેષી, તેણે કીધો વિચાર ત્યાં બેસી...૬૬

હવે કરીયે ઉપાય અભંગ, એનો છોડાવીયે સતસંગ;
લાગ આવ્યો છે આપણો સારો, શ્રમ કરશું તે સુફળ થનારો...૬૭

નાતનો મત લૈ એહ ટાણે, શેઠિયા ગયા સુંદરિયાણે;
ચારે ભાઈને પાસે બોલાવ્યા, નાતનો ડર દઈને ડરાવ્યા...૬૮

તમે સત્સંગનો પક્ષ લેશો, નાતબાર તો નિશ્ચે રહેશો;
મળીને નાત મોકલ્યા અમને, સમજાવા આવ્યા અમે તમને...૬૯

અમે તો છૈયે હેતુ તમારા, માટે માનો ઉચ્ચાર અમારા;
નહિ તો પકવાન રખડશે, વૃદ્ધ ડોસાનું કાર્ય બગડશે...૭૦

કંઠી સ્વામી તણી તોડી નાંખો, વલ્લભી પંથની કંઠી રાખો;
નાત તો દંડ લેવા કહે છે, પણ અમને વિચાર રહે છે...૭૧

અમે કહીયે તે તમ હિત સારુ, ભલા થઈ માનો વેણ અમારું;
સુણી બોલ્યા વનોશાહ વાણી, વાત પ્રહ્લાદની ઉર આણી...૭૨

ઘણા મચ્છરના ભય થકી, હવેલી તજે કોઈ ન નકી;
તેમ નાતનો ડર દીલ ધારી, નહીં તજીયે આ કંઠી અમારી...૭૩

છે આ સત્સંગ તો શિર સાટે, નહિ તજીયે તે લાજને માટે;
સુણી શેઠીયા બોલીયા ત્યારે, આવે કારજનો દિન જ્યારે...૭૪

કંઠી એક જ દિન કાઢી નાખો, બીજે દિનથી ભલે વળી રાખો;
નહિ તો નાતબાહાર કરશે, દિકરા દિકરી કેમ વરશે...૭૫

એવી વાત ઘણી સંભળાવી, પણ તેઓને કાંઈ ન ભાવી;
ત્યારે શેઠિયા બોલ્યા બધાય, હવે છે એક છેલો ઉપાય...૭૬

નાતની થાય પંગત જ્યારે, તમો ભાઈયો ચારેને ત્યારે;
અમે રાખીયે પૂરીને ઘરમાં, વાત જુઠી ચલાવીયે નરમાં...૭૭

સૌએ સત્સંગ દીધો છે છોડી, કંઠી સ્વામીની તો નાખી તોડી;
એવી લોકમાં ફેલાશે વાત, જમી જાશે તેથી બધી નાત...૭૮

આટલી વાત તો તમે માનો, તેથી જશ તમને આવવાનો;
તેથી ટેક તમારી ન જાશે, રહ્યું નાતનું માન ગણાશે...૭૯

સુણી બોલ્યા વનોશાહ વાણી, અમે જુક્તિ તમારી તો જાણી;
સતસંગ છોડ્યો કહેવાય, ત્યારે પૃથ્વી રસાતળ જાય...૮૦

ધર્મ છોડ્યો કહે એમ કરવું, અતિ ઉત્તમ એ થકી મરવું;
દિકરા દિકરી નહિ વરશે, ત્યાગી થૈને ભજન તો તે કરશે...૮૧

અથવા પ્રજા જેહ ઉછરશે, જેવો સમય તેવું અનુસરશે;
અમે તો રહે જ્યાં સુધી અંગ, છાનો નહિ રાખીયે સતસંગ...૮૨

માટે સતસંગ તજવાની વાત, હવે બોલશો નહિ તમે ભ્રાત;
સુણીને ગયા શેઠો રીસાઈ, જઈને પછી ધંધુકામાંઈ...૮૩

ગામોગામમાં મોકલ્યા પત્ર, જમવા કોઈ જાશો ન તત્ર;
જશે તે રહેશે નાત બહાર, એવો નક્કી કર્યો નિરધાર...૮૪

તેથી જમવાને કોઈ ન ગયું, સગું સંકટે કોઈ ન થયું;
એમ કારજનો દિન ગયો, શેઠપુત્રોને શોક ન થયો...૮૫

વનાશાહ કહે હરખાઈ, પુત્ર હીરા તથા ભગાભાઈ;
જાઓ ગઢપુર શ્રીહરિ પાસ, કરો વિનતિનાં વચન પ્રકાશ...૮૬

ભક્તવત્સલ હે ભગવંત, આવ્યો ઢુંકડો દિવસ વસંત;
સમૈયો કરો સુંદરીયાણે, તમે નાત અમારી આ ટાણે...૮૭

જમે સતસંગનો સમુદાય, ત્યારે ડોસાનું કારજ થાય;

એમ કહિ હરિને તેડી આવો, વળી વાત બધી સંભળાવો...૮૮

એવું સાંભળી ભગો ને હીરો, ગયા ગઢપુર તે શૂરવીરો;
વાટમાં જતાં એમ વિચારે, પૂરા ભાગ્યે પ્રભુજી પધારે...૮૯

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પરમ પુનિત ભાગ્ય હોય જ્યારે, પ્રગટ પ્રભુ પધરાય ઘેર ત્યારે;
જપ તપ કરતાં જુગો જ જાય, દરશન તોય ન તેહનું જ થાય...૯૦

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે હિમરાજશાહાખ્યાન-કથનનામ ષટ્સપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૬॥

પૂર્વછાયો :

ભગો હીરો હરિભક્ત બે, ગામ સુંદરિયાણાના શેઠ;
ત્રીકમજીને તેડવા, ઠર્યા જૈ ગઢપુરમાં ઠેઠ...૦૧

ચોપાઈ :

બેઠા જ્યાં હતા શ્રીઘનશ્યામ, કર્યા પ્રેમથી દંડ પ્રણામ;
પ્રભુને પદ શીશ નમાવી, બધી વાત કહી સંભળાવી...૦૨

વનાભાઈએ મોકલ્યા અમને, અમે તેડવા આવિયા તમને;
રમો ત્યાં આવી રંગ વસંત, આવે સત્સંગી સંત અનંત...૦૩

ઘણાં તૈયાર છે પકવાન, જમે ગોપ ને ગોપી સમાન;
ત્યારે ડોસાનું કારજ થાય, અતિ ઉત્તમ એહ ગણાય...૦૪

એવા સાંભળીને સમાચાર, મુક્તાનંદને પૂછ્યો વિચાર;
બોલ્યા મુક્તમુની તેહ ટાણે, સમૈયો કરો સુંદરિયાણે...૦૫

સહ્યું સંકટ આપણે કાજ, એની ઈચ્છા પૂરો મહારાજ;

સમૈયો પછી ત્યાં જ ઠરાવી, કંકોતરીયો લખી મોકલાવી...૦૬

કહ્યું આનંદસ્વામીને નાથે, તમે જાઓ આ શેઠની સાથે;
કરો **સામાન**[૧] ઉત્સવ કેરો, જોશે રંગ ગુલાલ ઘણેરો...૦૭

એવી આજ્ઞા ચડાવીને માથે, ગયા સ્વામી તે શેઠની સાથે;
માઘ માસની પડવે વિચારી, કરી કૃષ્ણે જવાની તૈયારી...૦૮

ગઢપુર તણા સંઘ સહીત, પ્રભુજી ગયા ત્યાં ધરી પ્રીત;
સામા સત્સંગી સૌ મળી આવ્યા, ભાત ભાતનાં વાજીંત્ર લાવ્યા...૦૯

સ્નેહથી સનમાન કરીને, પુરમાં પધરાવ્યા હરિને;
જેઠાભાઈની મેડીયે સારો, અવિનાશીને આપ્યો ઉતારો...૧૦

બ્રહ્મચારીને સાધુઓ જૈને, રહ્યા મંદિરમાં સ્વસ્થ થૈને;
તથા સામત ખાચર ઘેર, ધર્મકુળ ઉતર્યું રુડી પેર...૧૧

જયા ને લલિતાનો ઉતારો, ગાંધી ભાણજીને ઘેર સારો;
દાદા ખાચર આનંદ ભરિયા, ભગાભાઈને ઘેર ઉતરિયા...૧૨

પછી શ્રીહરિ ત્યાંથી સંચરિયા, પાકશાળા જોવા પરવરિયા;
પાક ભાળી કહ્યું ભગવાને, આટલે શું થશે પકવાને...૧૩

ઘણા સંઘનો થાશે મેળાવો, માટે સામાન બીજો મગાવો;
લાવો ચાળીશ મણ ખાંડ ઘૃત, કહે શેઠ તૈયાર છે તર્ત...૧૪

ખપે તેને દેશું પકવાન, ન ખપે તેહને તો **આમાન્ન**[૨];
પાક વિપ્રોના જુદા કરાશે, જેને જેમ ફાવે તેમ થાશે...૧૫

કહે હરિ દ્વિજ સૌને જમાડો, ધંધુકે નોતરાં પહોંચાડો;
તહાં સત્સંગના જે અરિ છે, તેણે ચોરાશી બંધ કરી છે...૧૬

એવાં વચન કહ્યાં મહારાજે, ત્યારે વિપ્રોને તેડવા કાજે;

૧.ઉત્સવ માટેની સામગ્રી ૨.કાચું સીધું

રાજારામ તણા જેહ પુત્ર, પુરુષોત્તમ વિપ્ર પવિત્ર...૧૭

તેને મોકલ્યા ધંધુકે ગામ, બધા વિપ્રોને બોલાવા કામ;
બ્રહ્મચારી કહે સુણો ભ્રાત, ધંધુકાની કહું હવે વાત...૧૮

ગામ સુંદરિયાણાથી જ્યારે, ગયા ગોસાંઇ ધંધુકે ત્યારે;
બોલ્યા મોઢ વણિક પ્રતિ એહ, હોય સત્સંગી બ્રાહ્મણ જેહ...૧૯

તેને ચોરાશી બહાર મુકાવો, નહિ તો સતસંગ છોડાવો;
ન તજે તો કરાવવો ક્લેશ, દયા દિલમાં ન રાખવી લેશ...૨૦

વણિકે બધા વિપ્ર બોલાવ્યા, જાણી ભોજન બ્રાહ્મણો આવ્યા;
વણિકે કર્યો એમ ઉચ્ચાર, મુકો સત્સંગીને નાતબહાર...૨૧

સગોભાઈ કે ભાણેજ હોય, નાતબાહેર મુકવો તોય;
નારી સ્વામિનારાયણ ભજે, તોય તેને તેનો પતિ તજે...૨૨

નહિ ખવરાવવું નહિ ખાવું, મરે તોય મશાણ ન જાવું;
સગાનું આવતું હોય સ્નાન, નિજ ઘેર જ ન્હાવું નિદાન...૨૩

એવો પક્કો કરો બંદોબસ્ત, થાય સત્સંગનો જેમ અસ્ત;
મળ્યા ત્યાં હતા વિપ્ર અનેક, બોલ્યો વાલમ બ્રાહ્મણ એક...૨૪

સત્સંગ તજાવતાં ભાઈ, ઘણા ઘર માંહી થાશે લડાઈ;
જમ્યા વિના જો બાળક રહેશે, નાખી નીસાસા શાપ તે દેશે...૨૫

થાય બહુ જન મન સંતાપ, લાગે એ થકી તો મહાપાપ;
પરમેશ્વરથી દિલ ડરે, એ તો કામ એવું નવ કરે...૨૬

જોર જુલમથી ધર્મ છોડાવે, મહાપાપી તે **મ્લેચ્છ**[૧] કહાવે;
એવું અલ્લાઉદીન આચરતો, જોર જુલમે મુસલમાન કરતો...૨૭

નહીં જ્ઞાન તણો ઉપદેશ, નહિ પ્રશ્ન કે ઉત્તર લેશ;

૧.મુસલમાન

મરો કે થાઓ મુસલમાન, એટલું જ તે આપતો જ્ઞાન...૨૮
સારા આચાર્ય ઉપદેશ દેતા, સમજાવી સ્વધર્મમાં લેતા;
જોર જુલમથી ધર્મ ચલાવ્યો, સુણવામાં એવો નથી આવ્યો...૨૯
ધર્મ તો મન માંહિ રહે છે, નહીં ઉપરનો ડોળ એ છે;
મનમાં નહિ જો સમજાય, તેની કંઠી તોડાવે શું થાય...૩૦
શીદ ક્લેશ કર્યાનું વિચારો, દિલ માંહી દયા કાંઇ ધારો;
સુણી બોલિયો શેઠ અજ્ઞાની, ધર્મભ્રષ્ટ ઉપર દયા શાની...૩૧
દુઃખ દૈ ગભરાવવો એવો, એને આપણા ધર્મમાં લેવો;
શિષ્ય સ્વામિનારાયણના છે, દુઃખ દેવાને જોગ્ય ઘણા છે...૩૨
ઉંધે માથે કુવા માંહિ ટાંગે, તોય પાપ તેનું નહિ લાગે;
એનાં બાળબચ્ચાં દુઃખી થાય, તોય દિલમાં ન ધરવી દયાય...૩૩
સતસંગીની ગાય જો હોય, દયા તે પર કરવી ન તોય;
નહીં માનો અમારી જો વાત, નહીં ચોરાશી કરીયે જ ભ્રાત...૩૪
પછી વિપ્રોએ કીધો વિચાર, આપ્યો શેઠને ઉત્તર સાર;
સતસંગી છે વિપ્ર વિશેષ, આખી નાતમાં ઉપજે કલેશ...૩૫
નાતબહાર નહીં જ મુકાય, ભલે હોય થવાનું તે થાય;
એમ કહી ગયા વિપ્ર સમસ્ત, બાંધ્યો વાણિયાએ બંદોબસ્ત...૩૬
હોય ધર્મમાં મૂડી વાવરવી, નહીં વિપ્રની ચોરાશી કરવી;
એમ વીતી ગયા બહુ દન, હિમરાજ શાહે તજ્યું તન...૩૭
તેની પાછળ કરવી ચોરાશી, વિપ્ર તેડાવ્યા ધંધુકાવાસી;
જવા સૌ થયા તે તો તૈયાર, વાણિયાઓએ કીધો વિચાર...૩૮
વિપ્ર સર્વ જો સત્સંગી થાશે, તેથી ધર્મ તેનો વધી જાશે;
પછી બ્રાહ્મણ સૌને બોલાવ્યા, સારાં વચન કહી સમજાવ્યા...૩૯

કહ્યું હે બ્રાહ્મણો એહ ટાણે, ન જશો તમે સુંદરિયાણે;
સતસંગી સહિત દ્વિજ જેહ, અમે આંહિ જમાડશું તેહ...૪૦

હતી ચોરાશી કરવાની બંધી, છુટી થૈ હવે એહ સંબંધી;
સુણી સૌ બ્રાહ્મણો ખુશી થયા, તેથી સુંદરિયાણે ન ગયા...૪૧

વનાશાહે તે સાંભળી વાત, હૃદયમાં થયા રળિયાત;
ખર્ચ તો ત્યાંના વાણિયા ખમશે, મુજ તાત નિમિત્ત દ્વિજ જમશે...૪૨

ઘણા હરિજનના સંઘ આવ્યા, જુદા જુદા ઉતારા કરાવ્યા;
નાત નાતના બ્રાહ્મણ કેરા, થાય તે સમે પાક ઘણેરા...૪૩

શ્રીજીને અરથે બ્રહ્મચારી, કરે સારી રસોઈ સુધારી;
સંત હરિજન માટે અથાક, દાળ ભાત કર્યાં બહુ શાક...૪૪

સંત હરિજન પંક્તિયો થાય, પીરસે જઈને જગરાય;
વીત્યા એવી રીતે દિન ચાર, આવી પંચમી તે શુભ વાર...૪૫

વાલે ખાંતે કર્યો રંગખેલ, થઈ રંગની રેલમ છેલ;
અતિશે જ ઉડાડ્યો ગુલાલ, થયા નિરખીને ભક્તો નિહાલ...૪૬

જ્યારે ગામમાં બહુ ભીડ થઈ, ત્યારે ગામથી પૂર્વમાં જઈ;
સારો શોભિતો મંચ બંધાવ્યો, માવે ત્યાં રંગખેલ મચાવ્યો...૪૭

મણ સાત ગુલાલ ઉડાડ્યો, અતિ અદ્ભુત ખેલ દેખાડ્યો;
ક્ષત્રિ કેસરજીયે જ તત્ર, શ્યામને શિર ધારિયું છત્ર...૪૮

પછી વાજતે ગાજતે નાથ, પધાર્યા પુરમાં સહુ સાથ;
જેઠાભાઈના ગોખમાં બેઠા, બેઠા સંત ને હરિજન હેઠા...૪૯

ચારે ભાઈ ઉપર ભગવાન, અતિશે જ થયા મહેરબાન;
આપ્યાં અંગનાં વસ્ત્ર ઉતારી, લીધાં તેઓએ પૂજવા ધારી...૫૦

જેમ ઉદ્ધવને મહારાજે, આપી પાદુકા પૂજવા કાજે;

ભગાભાઈને આપિયો ખેશ, હેતે પૂજવા કાજ હમેશ...૫૧

જેઠાભાઈને આપ્યું અંગરખું, નિત્ય પ્રેમથી પૂજવા સરખું;
પુજાભાઈને તો સુરવાળ, આપ્યો કરુણા કરીને કૃપાળ...૫૨

વનાભાઈને તો આપી પાગ, લક્ષ રાખીને પૂજવા લાગ;
પ્રાપ્ત થાય ચિંતામણિ જેમ, રુદે રાજી થયા સહુ તેમ...૫૩

નાના ગોપાળાનંદને નાથે, આપ્યો રુમાલ હેતથી હાથે;
સૌને શ્રીહરિ સ્નેહથી મળિયા, ત્રિવિધ તાપ તેહના ટળિયા...૫૪

વળી રીઝીયા જેને ગોવિંદ, આપ્યાં છાતીમાં ચરણારવિંદ;
પછી આંગણા માંહિ પધારી, નાયા બાજોઠે બેસી મુરારી...૫૫

વનાભાઈયે પોતાને ઘેર, બ્રહ્મચારી પાસે રુડી પેર;
રસોઈ કરાવી રાજી થૈને, જમ્યા ત્યાં જગજીવન જૈને...૫૬

પોઢ્યા જૈ જેઠાભાઈને વાસ, ઉઠ્યા બે ઘડીયે અવિનાશ;
મોડજી જે ગરાશીયા નાતે, તેને ઘેર જઈ જગતાતે...૫૭

સભા સાંજે સજી ઘણી સારી, ઘણી જ્ઞાનની વાત ઉચ્ચારી;
ભક્ત મૂળો પટેલ ત્યાં આવ્યા, ગાડું શેલડીનું ભરી લાવ્યા...૫૮

ભીલાં ગોળનાં પણ હતાં એમાં, ગળ્યો સ્વાદ સુધા જેવો તેમાં;
આવી શ્રીજીને અર્પણ કીધાં, પ્રભુએ સંત સર્વને દીધાં...૫૯

સતસંગી સહુ એમ જાણે, આવો અવસર નહિ મળે નાણે;
માટે સેવા સારી રીતે કરીયે, હાથ ઠારીને અંતરે ઠરીયે...૬૦

પછી ત્યાં થઈ ભીડ વિશેષ, ગયા પાદર શ્રી પરમેશ;
તહાં મંચની ઉપર બેસી, ઘણી વાત કરી ઉપદેશી...૬૧

વાત સાંભળીને બહુ સારી, થયાં આશ્રિત બહુ નરનારી;
સંતે રાસમંડળ તણી રીતે, ગાયાં કીર્તન પ્રીત સહીતે...૬૨

પ્રભુમૂર્તિ વિષે તેહ વાર, દીસે તેજ તણો તે અંબાર;
જોઈ કોઈને થાય સમાધી, મટે તેહની આધિ ને વ્યાધી...૬૩

જેણે જોયો એવો મહિમાય, તેણે સતસંગ કેમ તજાય;
એવો દેખાડી પરમ પ્રતાપ, પછી પુરમાં પધારિયા આપ...૬૪

જઈને જેઠાભાઈને ઘેર, રાતે પોઢી રહ્યા રુડી પેર;
થયું બીજા દિવસનું સવાર, થયા ચાલવા નાથ તૈયાર...૬૫

વનોશાહ કહે ભગવાન, પડ્યું છે હજુ તો પકવાન;
માટે આજ રહો મહારાજ, કાલે ચાલજો સહિત સમાજ...૬૬

કહે કૃષ્ણ જો ઝાઝું જણાતું, બબે લાડવા બંધાવો ભાતું;
પછી તેમ કર્યું તેહ કાળ, પછી ચાલીયા દીનદયાળ...૬૭

સતસંગી વખાણે અનેક, રાખી સત્સંગની ભલી ટેક;
એવી તો કોઈથી ન રખાય, ધન્ય તેહનાં માત પિતાય...૬૮

પ્રભુજીને વળાવાને કાજ, આવ્યો પાદર સર્વ સમાજ;
ચારે ભાઈ પગે લાગ્યા જ્યારે, તેને શ્રીહરિએ કહ્યું ત્યારે...૬૯

માગો માગો તે દઉં વરદાન, તમે છો મહામુક્ત સમાન;
માગતાં મન શંકા ન ધરવી, હોય ઈચ્છા તે ખુલ્લી ઉચ્ચરવી...૭૦

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પ્રભુ નિજજનને પ્રસન્ન થૈને, મુદિત કરે મનના મનોર્થ દૈને;
સકળ સુનિધિ આપવા સમર્થ, હરિજન લે ન વિનાશવંત વ્યર્થ...૭૧

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે હિમરાજશાહાખ્યાન-કથનનામ સપ્તસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૭॥

પૂર્વછાયો :

હરિકથામૃત પાન તે, કરતાં નૃપતિ તેહ ઠામ;
હરે હરે મુખ ઉચ્ચરે, કાં તો જય જય શ્રીઘનશ્યામ...૦૧

ચંદ્રાવળા :

ભૂપતિને બ્રહ્મચારી કહે છે ધરિને હરિનું ધ્યાન,
હરિલીલામૃત હું કહું છું તે કરો કથામૃતપાન;
કરો કથામૃતપાન સૂરીતે પીયૂષપાન કરે જેમ પ્રીતે,
ઘુંટડે ઘુંટડે વારંવાર હે અભેસિંહ કરો ઉચ્ચાર;
જય જય શ્રીઘનશ્યામ...૦૨

ભક્ત વનાશા આદિક ભાઈ વદિયા મળતાં વેણ,
પ્રેમથી **તનપુલકાવળી**[1] આવે નીર ભરાયાં નેણ;
નેણ ભરાયાં નીર અતિશે **માતવિછોયા**[2] બાળક દિસે,
ગદગદ કંઠ કર્યો ઉચ્ચાર હે પરમેશ્વર પ્રાણઆધાર..જય૦૩

ઓ પ્રભુ આપ તણી ઈચ્છાથી ઉપજે વિશ્વ અનેક,
પાલન કરનારા પણ આપે ઈશ્વર સૌના એક;
ઈશ્વર સૌના એક તમે છો સુખમય સાગર સર્વ સમે છો,
જો ઉલટાવો **અક્ષિવિલાસ**[3] વિશ્વ સકળનો થાય વિનાશ..જય૦૪

શ્રીહરિ આપ સમર્થ સદા છો છે ઐશ્વર્ય અપાર,
ભવ બ્રહ્મા તમને જ ભજે છે પૂરણ રાખી પ્યાર;
પૂરણ રાખી પ્યાર પૂજે છે તે થકી તેનું કામ સુજે છે,
દેવ બધાય તમારા દાસ દર્શનની ઉર રાખે આશ..જય૦૫

આપ તણી આજ્ઞા જ પ્રમાણે વરસે છે વરસાદ,
આપ તણી આજ્ઞાથી સાગર મૂકે નહીં **મરજાદ**[4];

૧.હર્ષમાં રુવાડાં ઊભા થયા **૨.**માતાથી વિખૂટાં પડી ગયેલાં **૩.**ભ્રકુટીનો વિલાસ; આંખનો ઈશારો **૪.**મર્યાદા

મૂકે નહિ મરજાદ કદાપિ પાળ વગરનો તેહ તથાપિ,
આપની આજ્ઞાથી યમરાય જમપુરમાં જીવને લઈ જાય..જય૦૬

જો પ્રભુ અમને આપ કહો છો દેવાનું વરદાન,
તો અમને તમે એટલું આપો રહે તમારું ધ્યાન;
રહે તમારું ધ્યાન નિરંતર અન્ય વિચાર રહે નહિ અંતર,
માગિયે અન્ય વળી વર એક તૂટે નહિ સતસંગની ટેક..જય૦૭

આપની પાસે ભક્ત ન ઈચ્છે દૈહિક સુખ દયાળ,
પુત્ર તથા પરિવાર ન માગે માગે નહિ ધન માલ;
માગે નહિ ધન માલ વડાઈ રાજસમૃદ્ધિ તથા પ્રભુતાઈ,
માગે નહિ નિજ શત્રુવિનાશ એક જ આપની ભક્તિની આશ..જય૦૮

પાંડવમાયે[૧] મુખથી માગ્યો સંકટકાળ સદાય,
જેથી નિરંતર અંતર માંહિ સ્મરણ તમારું થાય;
સ્મરણ તમારું થાય તે દેજો અમને પણ પ્રભુ એમ રહેજો,
નાત સગા થકી થાય ન રાગ અંતરમાં ઉપજે વૈરાગ..જય૦૯

દયા કરી વળી દર્શન દેજો આવિ અમારે ગામ,
દાસ તણા પણ દાસ અમોને ગણજો દીન ગુલામ;
ગણજો દીન ગુલામ તમારા અવગુણ જોશો નહિ જ અમારા,
અમ સરખા હરિભક્ત અનેક ઈષ્ટ અમારે તો તમે એક..જય૦૧૦

કેમ વિજોગ થકી રહેવાશે અંતર થાય ઉદાસ,
રાતદિવસ અમને પ્રભુ રાખો **પદઅરવિંદની**[૨] પાસ;
પદઅરવિંદની પાસ જ રાખો ભજન અમે કરીયે ભવ આખો;
એમ ઉચ્ચારણ કરતા એહ ધીરજ ધરિ શક્યા નહિ તેહ..જય૦૧૧

૧.કુંતાજીએ ૨.ચરણકમળની

ધર્મકુમારે ધીરજ દીધી મધુરવચન કહી સાર,
હે હરિભક્ત નહીં ગભરાશો આવશું બીજી વાર;
આવશું બીજી વાર આ ઠામે તમને મળવા હળવા કામે,
હું તમથી નહિ દૂર જઈશ દિલમાં દર્શન નિત્ય દઈશ..જય૦૧૨

તમને હરિજન જાણી અમારા દ્વેષ કરે છે જેહ,
અવસર આવે એ સહુ લેશે પાપ તણું ફળ તેહ;
પાપ તણું ફળ તેહને થાશે પાપ તણો ઘટ જ્યારે ભરાશે,
દેવકીના સુત માર્યા સાત ત્યાં સુધી કંસનિ કીધી ન ઘાત..જય૦૧૩

એમ કહી કહી પાછા વાળ્યા શેઠ ગયા સ્વસ્થાન,
સંતસમાજ સહિત પધાર્યા ભેંસજાળે ભગવાન;
ભેંસજાળે ભગવાન જઈને ભાતું જમ્યા ભલી ભાત લઈને,
ત્યાંથી વિહાર કરી તતકાળ દુર્ગપુરે ગયા દીનદયાળ..જય૦૧૪

દ્વેષ કર્યો હરિજનનો જેણે તેને તેનું પાપ,
પક્વ થઈને પ્રગટ્યું ત્યારે પામ્યા કષ્ટ અમાપ;
પામ્યા કષ્ટ અમાપ અભાગી કોઈકની તો દુકાન જ ભાગી,
કોઈનો ન રહ્યો પરિવાર નિર્દય કોઈ ગયા જમદ્વાર..જય૦૧૫

આખ્યાન આ હિમરાજનું હેતે જે સુણશે નરનાર,
સત્સંગમાં દૃઢ સ્નેહ ધરીને પામે ભવજળ પાર;
પામે ભવજળ પાર તરીને થાય નિવાસ સમીપ હરિને,
ધન્ય ધર્યો જનનો અવતાર જેહ ભજે ભવતારણહાર..જય૦૧૬

હે રાજન હિમરાજ શાહનો પવિત્ર જે પરિવાર,
સંકટ સાંખે નાત તણું નિત હજી છે નાતબહાર;
હજી છે નાતબહાર તે અન્યા પુત્રોને કોઈ ન આપે કન્યા,
એવું સંકટ સહી સદાય પ્રગટ પ્રભુના તે ગુણ ગાય..જય૦૧૭

ચોપાઈ :

પછી જૈ પ્રભુ બોટાદમાંય, ફુલદોલ ઉત્સવ કર્યો ત્યાંય;
સમૈયો તહાં સારો ભરાયો, શોભા પામ્યો તે સૌથી સવાયો...૧૮

પૂર્વછાયો :

બોટાદમાં બહુનામિયે, પુષ્પદોલ ઉત્સવ કર્યો જેહ;
વિસ્તારથી તેહ વરણવું, સુણો ધરિને મનમાં સ્નેહ...૧૯

ચોપાઈ :

હતા ગઢપુરમાં મહારાજ, તેનાં દર્શન કરવાને કાજ;
ગયા બોટાદથી ઘણા જન, તેણે ઈચ્છા ધરી એવી મન...૨૦

પુષ્પદોલનો ઉત્સવ જેહ, કરે બોટાદમાં પ્રભુ તેહ;
કંકોતરિયો લખી મોકલાવે, દેશ દેશના સંઘ તેડાવે...૨૧

ઘણો મોટો સમૈયો ભરાય, ગામ બોટાદ પ્રખ્યાત થાય;
લીલા ગ્રંથમાં તે તો લખાય, જુગોજુગ લગિ તેહ વંચાય...૨૨

જ્યાં જ્યાં લીલા કરી ઘનશ્યામે, તીર્થ ભૂમિ થઈ તેહ ઠામે;
માટે કહિયે જઈ પ્રભુ પાસ, પ્રભુ પુરશે આપણિ આશ...૨૩

એવું ધારીને ચાલીયા એહ, તેમાં મુખ્ય હતા કહું તેહ;
ભગોદોસી ભલા હરિભક્ત, રહે ઘરમાં ને મનમાં વિરક્ત...૨૪

ચકુ કરશન ને નાનચંદ, જેને વાલા શ્રીધર્મનો નંદ;
મૂળચંદ ને હીરો વસાણી, ભજે શ્રીજીને ઉત્સાહ આણી...૨૫

ભક્ત કેશવજી છે પારેખ, જેના નામથી શોભે આ લેખ;
ભક્ત અમરશી જે કંસારા, પ્રભુ પ્રગટને તે ભજનારા...૨૬

એહ આદિક કૃષ્ણના દાસ, ગયા ગઢપુરમાં પ્રભુ પાસ;

સ્તુતિ સ્નેહ સહિત ઉચારી, સુણિ રીઝિયા શ્રીગિરધારી...૨૭
કહે ભક્તો અહો ભગવાન, ધર્મનંદન કરુણાનિધાન;
અમે આવ્યા છૈયે ધરિ આશ, નાથ અમને ન કરશો નિરાશ...૨૮
સમૈયો પુષ્પદોલનો સ્વામી, કરો બોટાદમાં બહુનામી;
કંકોતરીયો લખી મોકલાવો, દેશ દેશના સંઘ તેડાવો...૨૯
સંતમંડળ ફરવા ગયેલાં, જે જે ગામમાં જઈને રહેલાં;
આવે બોટાદ સર્વ સમાજ, એવી આજ્ઞા કરો મહારાજ...૩૦
ગઢપુરમાં ને વરતાલમાંય, જેમ સારા સમૈયા ભરાય;
લીલા બોટાદમાં કરો એવી, સદા સૌને સંભારવા જેવી...૩૧
લીલા ગ્રંથમાં તે તો લખાય, ગામ લીલાનું સ્થાન ગણાય;
સુણી બોલિયા શ્રીમહારાજ, તમે સાંભળો ભક્તસમાજ...૩૨
જ્યાં જ્યાં ભારે સમૈયા ભરાય, ઘણાં માણસની ભીડ થાય;
આવે ગાડાં ને ઘોડાં અપાર, રહે ગામમાં ને કોઈ બહાર...૩૩
કથા વાતમાં સર્વનું ધ્યાન, વાહનાદિકનું નહિ ભાન;
ત્યારે તે ગામના સરદાર, બંદોબસ્ત બધો રાખનાર...૩૪
એમ બોટાદમાં કોણ કરશે, કોઈ વાહન જો છુટાં ફરશે;
કરે જો કોઈનો **ભંજવાડ**[1], તેની આવે કદાપિ જો રાડ...૩૫
કાં તો સંઘની ચીજ ચોરાય, ચોકી કરવાને કોણ ચહાય;
એવું કામ જો તમથી કરાય, તો ત્યાં સારો સમૈયો ભરાય...૩૬
બોલ્યા હરિજન ધારીને ધીર, ત્યાં છે ખાચર નામે હમીર;
તથા કાનો પટેલ છે જેહ, બાર ગામના છે મુખી તેહ...૩૭
બંદોબસ્ત તે રાખશે બહુ, સુખથી રહેશે જન સહુ;

૧.ભાંગ-તોડ; નુકશાન

કહે શ્રીજી તહાં જાઓ તમે, આજ કાલમાં આવશું અમે...૩૮

જેવો ભાળશું સર્વનો ભાવ, નકી ત્યાં આવિ કરશું ઠરાવ;
એમ કહિ કર્યા સૌને વિદાય, ચોથે દિન ત્યાં ગયા હરિરાય...૩૯

હમીર ખાચરને દરબાર, ઉતર્યા જઈ વિશ્વઆધાર;
પૂર્વમુખ ઓરડાની ઓશરિયે, સ્વજનોની સભા ભરી હરિયે...૪૦

પલંગે બિરાજ્યા પરમેશ, પછી ઉચ્ચર્યા શ્રીઅખિલેશ;
સમૈયો પુષ્પદોલનો જે છે, આંહીં કરવાનું ભક્તો કહે છે...૪૧

દેશ દેશના સંઘ ભરાય, એથી કોઈને અડચણ થાય;
બંદોબસ્ત તેનો કોણ કરશે, કોણ ચિત્તમાં ચિંતા તે ધરશે?..૪૨

ત્યારે ખાચર બોલ્યા હમીર, તથા કાનો પટેલ અમીર;
અમો બે કરશું બંદોબસ્ત, સુખથી રહે સંઘ સમસ્ત...૪૩

પ્રભુ જો કૃપા આપની હશે, તેથી સર્વ સારાં વાનાં થશે;
સુણી એવું બોલ્યા અવિનાશ, સાંઢગઢ છે આ ડુંગર પાસ...૪૪

સમૈયો ભલો તે સ્થળ ભરશું, લીલા બોટાદ પાસે જ કરશું;
સર્વ સામાન કરવો તમારે, અમે ગઢપુર જાશું સવારે...૪૫

કંકોતરીયો લખાવશું બહુ, સંત હરિજન આવશે સહુ;
ગઢપુરમાં લીલા કરી જેવી, થશે બોટાદમાં પણ તેવી...૪૬

સુણી રાજી થયા સર્વ દાસ, ગયા **ગઢપુર** શ્રીઅવિનાશ;
બધે પત્ર લખી મોકલાવ્યા, સંત હરિજન સૌને તેડાવ્યા...૪૭

ત્યાં તો બોટાદના હરિજને, મોટો હરખ ધરી નિજ મને;
કર્યો સામાન સર્વ તૈયાર, પકવાન પડાવ્યાં અપાર...૪૮

નાનચંદનાં ઘર નવાં સારાં, લિંબડાવાળાં પૂરવદ્વારાં;
તેમાં સારી કરી પાકશાળા, કર્યા મોતૈયા લાડુ રુપાળા...૪૯

હરિભક્તોને વાધ્યો ઉત્સાહ, જેવો પોતાને ઘેર વિવાહ;
કર્યો સૌ મળી એવો વિચાર, ઉતારાનો કરો નિરધાર...૫૦

ગામોગામના સંઘ ભરાશે, ક્યાં ક્યાં ઉતારા તેહના થાશે;
સભા શ્રીજી કિયે સ્થળે ભરશે, બધા સાધુ ક્યાં આવી ઉતરશે...૫૧

દેવી રાંગળીનો વડ જ્યાંય, સર્વે સાધુઓ ઉતરે ત્યાંય;
તથા તેહ તળાવની પાળે, લીંબડાના છે ઝાડ વિશાળે...૫૨

સભા તે સ્થળે શ્રીહરિ ભરશે, ઉંચા મંચમાં આસન કરશે;
જગ્યા છે નદીને સામે પાર, દિશા તો દક્ષિણાદિ મોઝાર...૫૩

જે જે સંઘ હશે આવનારા, તે તો ત્યાં કરશે જ ઉતારા;
પાવડા ને કોદાળિયો લૈને, તે તે જગ્યાયે હરિજન જૈને...૫૪

જગ્યા જોઈ સુધારવા લાગ્યા, ઝાઝી રાત સુધી કૈક જાગ્યા;
કામ પોતાના ઘરનું જો હોય, કદી પાવડો ઝાલે ન કોય...૫૫

શાક પૈસાનું જો ઘેર લાવે, તે મજૂર પાસે ઉપડાવે;
એવા શ્રીમંત કોમળ અંગે, મંડ્યા પાવડા લૈને ઉમંગે...૫૬

સાચા મનથી કરે શ્રમ એવો, આખે અંગે વળે પરસેવો;
ભાળે ભક્તિ એવી એહ સ્થાન, અંબરીષનું ઉતરે માન...૫૭

કર્યું સાફ તે વાળી મેદાન, જળ છાંટ્યું વળી તેહ સ્થાન;
કરી વળીયો ને વાંસની વાડ, પાસે ઝુકી રહ્યાં ભલાં ઝાડ...૫૮

ઉંચે બુંગણ બંધાવ્યાં એવાં, શોભે તે તો **ચંદરવા**[૧] જેવાં;
છાંયો શીતળ સુંદર લાગે, જોતાં ભૂખ ને તરસ તો ભાગે...૫૯

ઘણાં ગાદલાં ગોદડાં લાવ્યા, ઘાસ **મેખોના**[૨] ગંજ કરાવ્યા;

૧.માંડવા ઉપર બાંધવાનાં ભરત ભરેલાં કપડાં - ચંદની **૨.**તંબુના દોરડા બાંધવા લાકડાની ખીલીઓના

શુદી તેરશ આવી સુહાતી, ત્યાં તો સંઘ આવ્યો ગુજરાતી...૬૦

એને આદર આપીને સારો, આપ્યો ઉતરવાને ઉતારો;
બહુ સારી કરી બરદાશ, તેમાં કાંઇ ન રાખી કચાશ...૬૧

ઘેરે આવે સગા મિજમાન, એવું થઈ ન શકે સનમાન;
ધન્ય બોટાદના હરિજન, રહે હાજર રજની ને દન...૬૨

આવ્યો ચૌદશનો દિન જ્યારે, આવ્યાં સંતનાં મંડળ ત્યારે;
તે તો દુરથી એવાં દેખાય, પ્રભાતે રાતું વાદળ થાય...૬૩

એ તો શ્રીજી આવ્યાની એંધાણી, તે તો સૌ હરિભક્તોયે જાણી;
રવિ ઉગવાનો હોય જ્યારે, રાતો આભ પ્રથમ થાય ત્યારે...૬૪

સંતને વડ હેઠે ઉતારો, આપ્યો તે લાગ્યો સર્વને સારો;
અતિ ધન્ય તે વડઅવતાર, મહિમા વધ્યો અપરમપાર...૬૫

મોટા સંત અક્ષરમુક્ત જેવા, જેની છાયામાં ઉતર્યા એવા;
પધાર્યા પછી પ્રાણઆધાર, સાથે કાઠીના સો અસવાર...૬૬

પોણોસો ભલા તે સાથે પાળા, ઢાલ તરવાર બંદુકવાળા;
લડવૈયા પરાક્રમી પૂરા, જેણે જીત્યા કામાદિક શૂરા...૬૭

સંઘ ગઢપુરનો પણ આવ્યો, રથ ગાડાં ઘણાં સંગે લાવ્યો;
એવું સાંભળી થઈને ઉમંગી, ચાલ્યા સામૈયે સૌ સતસંગી...૬૮

વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં વાજે, તેની ગર્જનાથી ભૂમિ ગાજે;
વાજે ભુંગળ તાલ મૃદંગ, સુણી સૌને વધે ઉછરંગ...૬૯

ઢોલ ત્રાંસાં તથા શરણાઈ, વાજે નોબત લાગે નવાઈ;
મળી ચાલ્યાં ઘણાં નરનાર, ગાય કીર્તન હરખે અપાર...૭૦

ચાલ્યા સામૈયું કરવાને કામ, તેનાં મુખ્ય કહું હવે નામ;
ભક્ત હમીર ને સુત દાહો, ચાલ્યા લેવા અલૌકિક લાહો...૭૧

ભક્ત માતરો ધાધલ નામ, ભક્ત ગોદડ સદ્‌ગુણધામ;
ભક્ત નાથાનું પણ ભલું મન, એહ આદિ કાઠી હરિજન...૭૨

ભગોદોશી ભલા હરિભક્ત, એ તો અક્ષરધામના મુક્ત;
શેઠ કરશન ને નાનચંદ, ચકુરામજી ને મૂળચંદ...૭૩

એક કેશવજી હીરા બેય, ભલા ભક્ત ભવાન કહેય;
શેઠ કરશનજી હકુભાઈ, જેની ભક્તિ ભલી વખણાઈ...૭૪

કહું કંસારા ભક્ત અમરશી, મોતીભાઈની પણ મતિ સરશી;
સોની વાઘો ભુલો તથા તળશી, નારાયણ સોની બુદ્ધિ અચળશી...૭૫

સોની ભુલો ને સોની દયાળ, વેણીરામ તો વિપ્ર શ્રીમાળ;
જગન્નાથ તથા ભગવાન, અને ગોવિંદ પણ ગુણવાન...૭૬

વિપ્ર નરસિંહ ને મોનો પંડ્યો, શિવો હરખો તે ભજનમાં મંડ્યો;
પરમો અણદો અને રામો, દમો વિશરામ સદબુદ્ધિ પામ્યો...૭૭

ગંગારામ ને બેચર જદુ, એના સદ્‌ગુણ તે શા હું વદું;
ભગો મેરાઈ દેવજી નામ, પુજો સુતાર પણ નિષ્કામ...૭૮

જેઠો મૂળજી પરમો કુબેર, પ્રભુને ભજે તે રુડી પેર;
બોઘો રગનાથ નામે મેરાઈ, થયા મુક્ત તે હરિગુણ ગાઈ...૭૯

હવે સોની પરજીયા જાણો, ધનોભક્ત હમીર ને રાણો;
મિયાં મસ્તી સિપાઈની જાત, ભગો મધો બે દલવાડી નાત...૮૦

સોનબાઈ વણિક જીવુબાઈ, હીરુ ને મધુ પણ વખણાઈ;
બાઈ રતન તથા બાઈ માન, રાજુબાઈ મહા ધર્મવાન...૮૧

નાની તેજુ કમર ધર્મવાળી, હિરબાઈ ત્યાં વિપ્ર શ્રીમાળી;
રામબા રૂપબા માનબાઈ, બાઈ કુંવર કુંભાર ગણાઈ...૮૨

એહ આદિક બહુ નરનારી, ગયાં હરિ સનમુખ હર્ષ ધારી;

ચાલ્યા સૌ તે ચૌટા વચે થઈ, તાજપરના ઝાંપા ભણી જઈ...૮૩

જાળવાળી જ્યાં છે ભલી **ધાર**[1], ભેટ્યા ત્યાં સૌને ભક્તિકુમાર;
કર્યો પુરુષોએ દંડપ્રણામ, વંદે વામાઓ સૌ તેહ ઠામ...૮૪

આવે નેણમાં પ્રેમનાં નીર, થાય રોમાંચ સૌને શરીર;
સૌને બોલાવીને તેહ સ્થાન, ભુજા ભીડી ભેટ્યા ભગવાન...૮૫

સખા શ્રીજીના જે હતા સંગે, મળ્યા તે પણ સૌને ઉમંગે;
હતા બોટાદના ભક્ત લાવ્યા, હાર તોરા તે હરિને ધરાવ્યા...૮૬

ભજે જેને ભવાની મહેશ, પ્રભુ પુરમાં કરે છે પ્રવેશ;
એ તો અચરજની વડી વાત, ધન્ય તે પુરના જનજાત...૮૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

અખિલ જગતના અધીશ જેહ, ધરિ નરદેહ પધારિયા જ તેહ;
નયનથી નિરખ્યા સુનેહ આણી, અતિશય ધન્ય ગણાય એહ પ્રાણી...૮૮

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિબોટાદ-પુરવિચરણનામાષ્ટસપ્તતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૮॥

પૂર્વછાયો :

બોટાદ પુરમાં પેસતાં, વાલે કેવો ધર્યો તનવેશ;
તે નિત્ય ધરિયે ધ્યાનમાં, હેતે સાંભળો હે વસુધેશ...૦૧

ચોપાઈ :

કિનખાબનાં ઝાકઝમાળ, ધર્યા ડગલી તથા સુરવાળ;
રેટો સોનેરી કોરનો સારો, ધર્મનંદને મસ્તકે ધાર્યો...૦૨

કેડ્યે પણ રેટો એવો જ કશિયો, જોતાં હરિજનને મન વશિયો;

1.ટેકરો

ધોળો રુમાલ રાખ્યો તે હાથે, ધર્યાં હેમકડાં મુનિનાથે...૦૩

બાજુબંધ ને પોંચીયો ધારી, વેઢ વીંટીયો પણ બહુ સારી;
કોટે ઉતરી સોનાનો દોરો, પુષ્પના હાર પુષ્પનો તોરો...૦૪

રોઝે ઘોડે થયા અસવાર, તેની શોભા તણો નહિ પાર;
ગુણવંતો ગરુડ છે જેહ, રોઝા ઘોડારૂપે થયો તેહ...૦૫

ધાર્યું નરતનુ ભૂપના ભૂપે, ત્યારે પક્ષી થયો પશુરૂપે;
શંખલાદનું[1] શોભે પલાણ, થાય વિધ વિધ તેનાં વખાણ...૦૬

મોંઢે રૂપાનિ પૂતળીવાળો, બહુ **મોવડ**[2] શોભે રૂપાળો;
કંઠે રૂપાનો **હુલર**[3] ભારી, સારી **ડુમચી**[4] પાછળ ધારી...૦૭

હય હંસ તણી ગતિ ચાલે, દેવો આકાશમાં રહિ ભાળે;
શોભે સંગે કાઠી અસવાર, એના અંગે ઉમંગ અપાર...૦૮

દાદો ખાચર સોમલો સૂરો, વસતો અલૈયો બળે પૂરો;
જીવો મુળુ નાજો અને રામો, ઘેલો નાગમાલો મુદ પામ્યો...૦૯

નાનભક્ત રાઠોડ ધાધલ, વાઘાનું મન પણ નિર્મળ;
મામૈયો તથા માતરો ઘેલો, ડોસો સોમલો મોકો ને વેલો...૧૦

ભક્ત માણશિયો ઝીણોભાઈ, પુજોભાઈ તથા કાકોભાઈ;
હરિભાઇ જેઠોભાઈ કાયો, જેઠોભક્ત ભલો જ ગણાયો...૧૧

ભક્ત સુજો તથા ભક્ત વરસો, એક એકથી સત્સંગી સરસો;
નદીમાં થઈ અસ્વારી ચાલી, તાજપરના ઝાંપામાં મહાલી...૧૨

કરે ચમર મુકુંદ બ્રહ્મચારી, છત્રી પાળા રતનજીએ ધારી;
છડિધર બોલે જય જયકાર, આવ્યા દર્શને લોક અપાર...૧૩

૧.શંખ જેવા આકારની નાની કારીગરીનું ૨.મોઢા ઉપરનું ઘરેણું ૩.ડોકનું ઘરેણું ૪.પલાણ ખસી ન જાય એ માટે ઘોડાની પૂછડીમાં ભરાવવાની દોરી

વાજે ભુંગળ તાલ મૃદંગ, ઢોલ ત્રાંસાં ને **ચંગ**[૧] **ઉપંગ**[૨];
ઘણા હરિજન કીર્તન ગાય, બોલે શ્લોક મોટા મુનિરાય...૧૪

કોઈ ભક્ત ઉડાડે ગુલાલ, દીસે અવની ને આકાશ લાલ;
આવી ચૌટા વચે અસવારી, કરે વંદન સૌ નરનારી...૧૫

અબળા કોઈ આશિષ દે છે, કોઈ માવનાં મીઠડાં લે છે;
કરે પુરુષ પરસ્પર વાત, ભાઈ આપણાં ભાગ્ય અઘાત...૧૬

પ્રભુ અક્ષરધામના વાસી, ક્યાંથી નિરખિયે નેત્ર વિકાશી;
લીલા ઉત્તમ આ સ્થળે થાશે, તીર્થ ગઢપુર તુલ્ય ગણાશે...૧૭

રથ ગાડાં તણો નહિ પાર, એ તો ચાલે તે અસ્વારી **લાર**[૩];
એમ કુંભારવાડામાં થૈને, ઉતર્યા રાંગળી વડે જૈને...૧૮

હતો ગાડા ઉપર પલંગ, કિનખાબનું ગાદલું સંગ;
વળી ઓછાડ પાથર્યો હતો, દુધફીણ જેવો ચળકતો...૧૯

હતો તકિયો ઓઠીંગણ કાજ, વિરાજ્યા ત્યાં શ્રીજીમહારાજ;
સભા થૈ પ્રભુ આગળ સારી, ઘટે તેમ બેઠાં નરનારી...૨૦

જ્ઞાનવાત કરી મહારાજે, સ્નેહે સાંભળી સર્વ સમાજે;
ભક્ત લંઘો નામે વલીભાઈ, સારી લૈને આવ્યા શરણાઈ...૨૧

તેણે રાગ આલાપિયા એવા, ડોલે સાંભળી તુંબરુ જેવા;
સુણી રીઝિયા શ્રીઘનશ્યામ, માગો માગો કહ્યું તેહ ઠામ...૨૨

મુખથી તમે માંગશો જેહ, એહ અવસરે આપીશ તેહ;
એમ વાલે કહ્યું ત્રણ વાર, વલીભાઈ બોલ્યા તેહ ઠાર...૨૩

નથી માયિક વસ્તુની આશ, રાજી કરવા ઇચ્છુ અવિનાશ;
કર્યો આગ્રહ શ્રીભગવાને, પણ માગ્યું નહીં વરદાને...૨૪

૧.એક પ્રકારનું ડફ જેવું વાદ્ય **૨.**એક પ્રકારનું દેશી વાજું **૩.**લટાર; લાંબી હાર

ત્યારે હાથનો બાજુ ઉતારી, નાખ્યો તેના ઉપર કૃપાકારી;
જાણે શ્રીહરિની કૃપા જેહ, બની બાજુને આકારે તેહ...૨૫
દીસે હરિની દયામય દૃષ્ટિ, જાણે થઈ કરુણામૃત વૃષ્ટિ;
પછી લૈને સરોદા સતાર, સંતે ગાવણું કીધું તે ઠાર...૨૬
શ્રીજી સાંભળી ડોલવા લાગે, મોર મેઘનાદે જેમ જાગે;
સંધ્યા સમય થયો તહાં જ્યારે, કરી આરતિ ને ધુન્ય ત્યારે...૨૭
ગામના જનોને કહે માવો, મેમાનોને ઉતારો કરાવો;
પછી ઉતારો કરવાને કામ, ગયા મેમાન કરીને પ્રણામ...૨૮
દાદા ખાચર આદિક જેહ, તથા બાઈયો જે હતી તેહ;
તેઓને ભગા શેઠને ઘેર, આપ્યો ઉતારો તે રુડી પેર...૨૯
બિજાને પણ જ્યાં ઘટે જેમ, આપ્યા ઉતારા સર્વને એમ;
દાહા ખાચરને દરબાર, ગયા તે પછી પ્રાણઆધાર...૩૦
કર્યો ઉતારો ત્યાં કૃપાનાથે, પછી પાર્ષદોને લઈ સાથે;
નાનચંદજી શેઠને ઘેર, પધાર્યા પ્રભુજી રુડી પેર...૩૧
તેને ઘેર હતી પાકશાળા, બેઠા ત્યાં જઈ દીનદયાળા;
બેસી બાજોઠે શ્રીભગવાન, શુદ્ધ જળથી કર્યું પોતે સ્નાન...૩૨
કોરાં વસ્ત્ર ધરીને કૃપાળ, જમ્યા ત્યાં પકવાનનો થાળ;
સંત હરિજનને ત્યાં જમાડ્યા, સારી રીતે સંતોષ પમાડ્યા...૩૩
સૌને ઉતારે સંભાળ લીધી, ઘાસ ચંદી આદિક પણ દીધી;
પછે જૈ દાહા ખાચર ઘેર, પ્રભુ પોઢી રહ્યા રુડી પેર...૩૪
પ્રભુ પોઢી ઉઠીને પ્રભાતે, કરી નિત્યક્રિયા ભલી ભાતે;
વિનતી કરી સર્વ સમાજે, ત્યારે વસ્ત્ર ધર્યાં મહારાજે...૩૫
ભક્ત આધીન છે ભગવાન, કરે ભક્તની ઇચ્છા સમાન;

કીનખાબ તણો સૂરવાળ, કૃપાનાથે પેર્યો તતકાળ...૩૬
ડગલી કીનખાબની ધારી, તેમાં બુટ્ટા શોભે બહુ ભારી;
રોમરોમ બ્રહ્માંડ રહે છે, જાણે એ જ આ તો ચળકે છે...૩૭
માથે મંડિલ બાંધીયું કેવું, જોતાં મોરમુગુટના જેવું;
કેડે બાંધિયો રેટો રુપાળો, જરીયાન તણા બુટ્ટાવાળો...૩૮
ધાર્યો હાથમાં રુડો રુમાલ, ચાલે ચોકમાં ચટકતી ચાલ;
આવ્યા કાઠીયો થૈ અસવાર, બીજા હરિજન આવ્યા અપાર...૩૯
વાજે ઢોલ ત્રાંસાં શરણાઈ, ચાલે હરિજન કીર્તન ગાઈ;
ઘણાં તાલ મૃદંગ બજાવે, લોક દર્શન કરવાને આવે...૪૦
ચાલે અસવારી આગળ પાળા, ધર્યા હથિયાર હિંમતવાળા;
જાણે અસુરોને જીતવા કાજે, અસવારી સજી મહારાજે...૪૧
ચાલ્યા ચૌટા વચ્ચે અવિનાશી, નિરખે સહુ નગરનિવાસી;
જેણે નિરખિયા જગતઆધાર, તેનાં પુણ્ય તણો નહિ પાર...૪૨
ચાલ્યા કુંભારવાડામાં થૈને, રાંગળિ વડ આગળ જૈને;
લીંબડા છે તળાવની પાળે, તહાં મંચ રચ્યો તેહ કાળે...૪૩
બેઠા તે પર શ્રીમહારાજ, બેઠો આગળ સર્વ સમાજ;
મુક્તાનંદ બ્રહ્માનંદસ્વામી, પ્રેમાનંદ આદિક નિષકામી...૪૪
લૈને નરઘાં સરોદા સતારે, કર્યું ગાવણું સરસ પ્રકારે;
એ તો સૌ મુક્ત અક્ષરધામી, એના ગાયામાં શી હોય ખામી...૪૫
સુણી રાજી થયા મહારાજ, કહ્યું ધન્ય છો સંતસમાજ;
પછી ગાવણું બંધ રખાવી, પ્રભુએ જ્ઞાનવાત ચલાવી...૪૬
કરી અદ્‌ભુત વાત અથાગ, સુણી ઉપજે જ્ઞાન વિરાગ;
ધરે ધર્મ અધર્મને ત્યાગી, થાય ભક્ત ભલા બડભાગી...૪૭

કૈક દાસના દિલ તણી વાત, પછી કહેવા લાગ્યા સાક્ષાત;
જેના મનમાં હતો ઘાટ જેવો, કહ્યો શ્રીજીએ તે સમે તેવો...૪૮

દેવાયીત જે હાલીડો નામ, તે તો બેઠો હતો તેહ ઠામ;
તેને શ્રીજી કહે સુણ ભાઈ, બધી જાણું હું તારી ઠગાઈ...૪૯

બાંધી કંઠી ને તિલક કરે છે, પણ કર્મ કુડાં આચરે છે;
માનતો નથી વચન અમારું, કેમ થાશે કલ્યાણ તે તારું...૫૦

ત્યારે નશીતપરનો નિવાસી, બોલ્યો રાવળ વદન વિકાસી;
દેવાયીત છે આબરુદાર, કરે કેમ તે તો દુરાચાર...૫૧

સુણી બોલિયા શ્રીજી સાક્ષાત, તારી પણ બધી જાણું છું વાત;
નથી તું સતસંગીએ સાચો, ધર્મ પાળવામાં ઘણો કાચો...૫૨

દેવાયીત ને રાવળને તે સ્થાન, જીવા ખાચરે તો કરિ સાન;
તેથી ઉઠી ગયા બેઉ સાથ, બોલ્યા જીવો ખાચર જોડી હાથ...૫૩

કૃપાળુ છો તમે પરમેશ, જીવ ભૂલતો આવ્યો હમેશ;
જીવના અવગુણ જુવો જ્યારે, કોઈ કલ્યાણ પામે ન ત્યારે...૫૪

સુણો ભૂપ કહે બ્રહ્મચારી, ભગવાનનો મહિમા છે ભારી;
તે જો જીવ જથારથ જાણે, કેમ પાપ કરે કોઇ ટાણે...૫૫

ઉપજાતિ : અંતર્યામી વિષે :

જે પાપનો ઘાટ કશો ઘડીશ, તે જાણશે આ જગનો અધીશ;
એવો રહે જો મનમાં ઉચાટ, તેનાથી તે કેમ ઘડાય ઘાટ...૫૬

જે શ્રીહરીનો મહિમા ન જાણે, ઇચ્છા કુકર્મો કરવાનિ આણે;
જાણે પ્રભુ ક્યાં નજરે જુવે છે, અજ્ઞાનિ પૂરો જન મૂર્ખ એ છે...૫૭

આંખો મિચીને ઉરમાં વિચાર, જે કીજીયે તે પ્રભુ જાણનાર;
એવો નકી જો વિસવાસ હોય, તો પાપનું કર્મ કરે ન કોય...૫૮

સર્વે ક્રિયા અંતરજામિ જાણે, તથાપિ બોલે નહિ એહ ટાણે;
દેહાંત થાતાં ફળ તેનું દેશે, તે પાપ ને પુણ્યનું લેખું લેશે...૫૯

જો અંધકારે રવિરાજ વીતે, કે ભોંયરામાં રહિ ગુપ્ત રીતે;
ક્રિયા કરે કાંઇ કરે વિચાર, શ્રીજીથિ છાનું ન રહે લગાર...૬૦

સત્સંગ થૈને સમજે ન આમ, કુસંગિ તે નાસ્તિક તેનું નામ;
નિશ્ચે મરીને નરકે જ જાય, **ખચીત**[1] ત્યાં તે બહુ માર ખાય...૬૧

જો પાપ કે પુણ્ય ગણે ન પ્રાણી, સત્સંગ કીધો મનમાં શું જાણી;
સ્વછંદિ છે સૌ પશુ પક્ષિ જેમ, તેવી રિતે તે વિચર્યો ન કેમ...૬૨

ઠગાઇ કીધે પ્રભુ ના ઠગાય, એનાથિ છાનું કશું ના રખાય;
રીઝે ન દાંભિક ડોળ દેખી, ભૂલે નહીં તે નિજ ભક્ત લેખી...૬૩

ચોપાઈ :

વાત કરતા હતા હરિ જ્યાંય, આવ્યા વર્ણિ મુકુંદ તે ત્યાંય;
બોલ્યા વિનતિ કરી તેહ વાર, સ્વામી થાળ થયો છે તૈયાર...૬૪

સુણી અશ્વે થયા અસવાર, ગયા પાકશાળાની મોઝાર;
કરી સ્નાન જમ્યા ભગવાન, પછી આરોગ્યાં સોપારી પાન...૬૫

ત્યાં તો સંતની પંગતી થઈ, પીરશું પ્રભુએ પોતે જઈ;
મોતીયા લાડુ લઈ હાથમાંય, પીરસે ત્રિભુવનપતિ ત્યાંય...૬૬

પછી સંઘ તણા સહુ જન, જમ્યા શ્રીજીનું માની વચન;
દાહા ખાચરને દરબાર, જૈને પોઢિયા પ્રાણઆધાર...૬૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

પુરજન પણ ધન્ય ધન્ય તેહ, જનતન પામિ થયા કૃતાર્થ જેહ;
પ્રભુ ભજી ધ્રુવ અંબરીષ જેમ, અમર રહ્યા રહેશે **અમર્ત્ય**[2] તેમ...૬૮

૧.અવશ્ય; જરૂર ૨.અમર; મરણધર્મ રહિત

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે બોટાદપુરકૃત-શ્રીહરિચરિત્રવર્ણનનામૈકોનાશીતિતમો વિશ્રામઃ ॥૭૯॥

પૂર્વછાયો :

ત્રિજે પોર પોઢિ ઉઠિયા, સુખસાગર શ્રીમહારાજ;
દર્શન કરવાને આવીયો, પુરનો સતસંગી સમાજ...૦૧

ચોપાઈ :

કહે હરિજન હે મહારાજ, સુણો અરજી અમારી આ આજ;
સારી રીતે સજો અસવારી, ગાજતે વાજતે ગિરધારી...૦૨

પુરમાં ઘણે ઠામ પધારો, મહિમા એહ પુરનો વધારો;
હોળિકાનો છે આજ દહાડો, અતિ ઝાઝો ગુલાલ ઉડાડો...૦૩

છબિ આપની જો નિરખાય, પુરના જનો પાવન થાય;
ત્યાં તો અસ્વાર પણ સહુ આવ્યા, ભક્તિનંદનને મન ભાવ્યા...૦૪

રોઝે ઘોડે ચડ્યા મહારાજ, ચાલ્યો આગળ સર્વ સમાજ;
સૌએ ઝાલી ગુલાલની ઝોળી, જાણે રંગમાં હોય ઝબોળી...૦૫

ચાલે ધીમે ધીમે અસવારી, કહે સૌ જન શોભે છે સારી;
ફાંટે ફાંટે ઉડાડે ગુલાલ, દિસે અવનિ ને આકાશ લાલ...૦૬

વાજે ઢોલ ત્રાંસાં શરણાઈ, ગુલાલે તો બજાર છવાઈ;
એમ આખી બજારમાં ફરિયા, રાંગળીવડે જૈને ઉતરિયા...૦૭

બેઠા મંચ ઉપર મહારાજ, બેઠો આગળ સર્વ સમાજ;
ગવૈયા મુનિએ કર્યું ગાન, સુણી રીઝિયા શ્રીભગવાન...૦૮

પડી સાંજે ગાયો ગોડી રાગ, એમાં પણ અતિ જ્ઞાન વિરાગ;
પછી આરતિ ને ધુન્ય કરી, ભગાદોશી પ્રત્યે બોલ્યા હરી...૦૯

તમે સંઘના જનને જમાડો, ઘાસ ચંદી બધે પહોંચાડો;
અમે તો હવે જાશું ઉતારે, સૌની સંભાળ લેવી તમારે...૧૦
એમ કહી હરિ અસ્વાર થયા, દાહા ખાચરને ઘેર ગયા;
પછી પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, જાગ્યા જીવનપ્રાણ પ્રભાતે...૧૧
નિત્યકર્મ કર્યું મુનિનાથે, લીધા અસ્વાર સૌ નિજ સાથે;
ગાજતે વાજતે ગિરધારી, સભા ભરવાને સ્થાને પધારી...૧૨
બેઠા મંચ ઉપર મહારાજ, બેઠો આગળ સર્વ સમાજ;
ભગાભાઈ આદિક મળિ સંગ, દેગડાં ભરીને લાવ્યા રંગ...૧૩
કોથળા ભરી લાવ્યા ગુલાલ, મુક્યો કૃષ્ણ પાસે તેહ કાળ;
તાંસળાં ભરિ ત્રિભુવનનાથે, નાખ્યો રંગ તે સર્વને માથે...૧૪
સૌને રસબસ કીધા તે કાળ, પછી ઉપર નાખ્યો ગુલાલ;
ત્યાં તો વાજિંત્ર વાજે અપાર, બોલે સૌ જન જય જયકાર...૧૫
એવી લીલા નિરખવાને કાજ, સુર સહિત આવ્યા સુરરાજ;
કરે ગગને રહી પુષ્પવૃષ્ટિ, ધન્ય ધન્ય કહે એહ સૃષ્ટિ...૧૬
ધન્ય ધન્ય તે બોટાદ ગામ, મોટું તીર્થ થયું તેહ ઠામ;
જાત્રા કરવાને આવશે જન, લીલા સંભારશે નિજ મન...૧૭
સર્વ જનને લઈ નિજ સાથ, પછી નાવા પધારિયા નાથ;
ત્યાંથી પશ્ચિમમાં વાડી જેહ, કુવો તેમાં છે ઉત્તમ તેહ...૧૮
તેમાં ઉતરીને નાયા નાથ, નાયો તે પછી ત્યાં સહુ સાથ;
ગંગા ગોમતી ને સરસ્વતી, આવ્યા ત્યાં સર્વ તીર્થના પતી...૧૯
દિવ્ય દૃષ્ટિવાળા જન દેખે, પણ પ્રાકૃત જન નહિ પેખે;
કોરાં વસ્ત્ર ધરીને કૃપાળ, થયા અસ્વાર દીનદયાળ...૨૦
વાજતે ગાજતે રુડી રીતે, ગયા પાકશાળા ભણી પ્રીતે;

પૂર્વદ્વારની ઓશરીમાંય, હતો ઢોલીયો ઢાળેલો ત્યાંય...૨૧
બિરાજ્યા જઈ ત્યાં બળવંત, બેઠા આગળ હરિજન સંત;
બ્રહ્મચારીએ ત્યાં કર્યો થાળ, બેઠા જમવાને જનપ્રતિપાળ...૨૨
રુડું પહેર્યું પીતાંબર અંગ, સારે પાટલે બેઠા શ્રીરંગ;
બીજા પાટલા પર મૂક્યો થાળ, તેમાં પિરસી રસોઈ રસાળ...૨૩
જમ્યા જુક્તિથી શ્રીઅવિનાશ, મુખ ધોઈ લીધો મુખવાસ;
ત્યાં તો સંતની પંગત થઈ, પિરશું પ્રભુએ પોતે જઈ...૨૪
લાડુ લ્યો એમ કરતાં ઉચ્ચાર, ફર્યા પંગતમાં બહુ વાર;
સંત પાર્ષદ સૌને જમાડ્યા, સખા સૌને સંતોષ પમાડ્યા...૨૫
જમાડ્યા બીજા સૌ હરિજનને, કર્યાં મુદિત તે સર્વનાં મનને;
દાહા ખાચરને દરબાર, જૈને પોઢિયા પ્રાણઆધાર...૨૬
ત્રીજે પહોર ઉઠ્યા ઉછરંગે, બેઠા ઓશરી માંહિ પલંગે;
ત્યાં તો મલ્લ આવ્યા ગંગારામ, બોલ્યા પ્રેમે કરીને પ્રણામ...૨૭
આપો આજ્ઞા તો અંતર ધરિયે, મલ્લકુસ્તી તણા ખેલ કરિયે;
આપી આજ્ઞા પ્રભુજીએ જ્યારે, ખૂબ ખેલ કર્યા તેણે ત્યારે...૨૮
ખભા ઠોકીને બે જણા લડે, ગાજે બ્રહ્માંડ પડછંદા પડે;
રમ્યા બહુ હરિ રીઝાવા કાજ, જોઈ રાજિ થયા મહારાજ...૨૯
માગો માગો કહ્યું ઘનશ્યામે, ગંગારામ બોલ્યા તેહ ઠામે;
મહારાજ માગું વરદાન, નિરંતર રહે આપનું ધ્યાન...૩૦
દેશ કાળ ગમે તેવો હોય, મન ડગમગ થાય ન તોય;
માગું હેત સદા હરિજનમાં, બીજી ઈચ્છા નથી મારા મનમાં...૩૧
એવું સાંભળિ દીનદયાળ, તથા અસ્તુ બોલ્યા તતકાળ;
પછી વસ્ત્ર પ્રસાદિનાં આપ્યાં, નિજચરણ બે છાતીમાં છાપ્યાં...૩૨

દાહાભક્તે પછી તેહ ઠામ, પૂજ્યા પ્રેમથી શ્રીઘનશ્યામ;
રુડાં ચંદન પુષ્પ ચડાવ્યાં, વસ્ત્ર ભૂષણ ભાવે ધરાવ્યાં...૩૩

આરતી રુડી રીતે ઉતારી, સ્તુતિ સ્નેહ સહિત ઉચ્ચારી;
તે પછી ભગા દોશીને ઘેર, કરિ પધરામણી રુડી પેર...૩૪

શેઠ શ્રીજીને તેડવા આવ્યા, વાજાં વિવિધ પ્રકારનાં લાવ્યા;
સંત હરિજન કીર્તન ગાય, તેની શોભા વરણવી ન જાય...૩૫

ઘેર આવ્યા પ્રભુ એવી રીતે, શેઠે પૂજા કરી ઘણિ પ્રીતે;
પગ ધોઈ પાદોદક પીધું, ભાલ ચંદને ચર્ચિત કીધું...૩૬

વસ્ત્ર ભૂષણ ભાવે ચડાવ્યાં, ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવ્યાં;
આરતી અતિ હરખે ઉતારી, સ્તુતિ તે પછી શેઠે ઉચ્ચારી...૩૭

ઈન્દ્રસભાનો રાગ :

જય જય પ્રભુ જગદાધારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા. ટેક.

પ્રભુ અતિ ઐશ્વર્ય તમારું, ચિતમાં નિત્ય નિત્ય વિચારું;
તમે સકળ જગત સ્રજનારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૩૮

રચી ભૂમિ સરસ શોભાતી, રચ્યાં પશુ પક્ષી જન જાતી;
રચ્યા સૂરજ શશિયર તારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૩૯

સહસ્રાનન[૧] **ગુણગણ**[૨] ગાવે, ઉચ્ચરતાં અંત ન આવે;
વદશે શું વેદ બિચારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૪૦

તમે પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવ્યો, શુભ ધર્મમરમ સમજાવ્યો;
નવ જાણે લોક નઠારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૪૧

હતો પિબેક પૂરો પાપી, તમે સદ્‌ગતિ તેને આપી;
તમે છો પ્રભુ અધમોદ્ધારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૪૨

૧.શેષજી હજાર મુખે ૨.અપાર ગુણો

તમે જુગ ચારેના ધર્મો, વરતાવ્યા કરી શુભ કર્મો;
તમે **સત્ર**[1] કર્યા બહુ સારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૪૩

તમે ઘેર અમારે આવ્યા, મુનિમંડળ સાથે લાવ્યા;
કર્યા પાવન અમને પ્યારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૪૪

છે અદ્‌ભુત શક્તિ તમારી, તમે છો પ્રભુ વિશ્વવિહારી;
અખિલેશ્વર ઈષ્ટ અમારા, દીનબંધુ ધર્મદુલારા...૪૫

ચોપાઈ :

સુણી રીઝિયા શ્રીભગવાન, કહ્યું માગો માગો વરદાન;
કહે શેઠ માગું સતસંગ, માગું તવ પદ પ્રેમ **અભંગ**[2]...૪૬

મારા વંશમાં જન થાય જેહ, ધર્મવંશી સાથે ધરે સ્નેહ;
ગણે આચાર્ય શ્રીજી સમાન, મને એ જ આપો વરદાન...૪૭

એવા શબ્દ સુણીને દયાળ, તથા અસ્તુ બોલ્યા તતકાળ;
શેઠે સંતોને વસ્ત્ર ઓઢાડ્યાં, પાળા સર્વને પણ પહોંચાડ્યાં...૪૮

ભગો દોશી ભલા બુદ્ધિમાન, કેવું માગિ લીધું વરદાન;
પુત્ર પૌત્રાદિને સતસંગ, માગ્યો તે અતિ ઉત્તમ અંગ...૪૯

ઉપજાતિ : સત્સંગી પુત્ર વિષે :

જો પુત્ર જેનો સતસંગિ થાય, પિતા દિલે શાંતિ સદા પમાય;
કુટુંબ આખું સતસંગિ હોય, તો તીર્થમાં વાસ સમાન સોય...૫૦

જેનિ પ્રજા છે સતસંગવાળી, તે તો પિતા પૂરણ ભાગ્યશાળી;
શ્રીસ્વામિનારાયણનું જ નામ, કાને પડે ઉત્તમ એહ ધામ...૫૧

સત્સંગ જેવો શુભ ધર્મ છોડી, જેણે બિજે મારગ બુદ્ધિ જોડી;
તે પુત્રને તો ગણવો ગમાર, ધિક્કાર ધિક્કાર હજારવાર...૫૨

૧.યજ્ઞ અને સદાવ્રતો ૨.અખંડ

શ્રીજી તણી જ્યાં પ્રતિમા પુજાતી, કથા સદા કૃષ્ણ તણી કરાતી;
ત્યાં શુષ્કવેદાંત કથા કરાય, તે તીર્થમાં જેમ મશીદ થાય...૫૩

ભલો પ્રભૂનો બળિરાય ભક્ત, કુપુત્ર બાણાસુર તો અભક્ત;
પુલસ્ત પોતે શુભ વિપ્રવર્ણ, તેના થયા રાવણ કુંભકર્ણ...૫૪

જોતાં પ્રજા થાય કુસંગિ જેની, તો તે પિતાને મન શાંતિ શેની;
જો વંશ એવો જ દિસે થનારો, તે વંશથી તો નિરવંશ સારો...૫૫

કુસંગિ છે પુત્ર **કળત્ર**[1] જેને, દિસે મહાદુઃખ સદૈવ તેને;
રુંધાઇ એવા ઘરમાં રહેવું, જણાય તે તો જમધામ જેવું...૫૬

પિતા મરે પુત્ર કુસંગિ થાય, પિતા તણો ધર્મ નહીં પળાય;
તે શ્રાદ્ધ સારી સુત પિંડ દેય, તો તાત તે પિંડ કદી ન લેય...૫૭

ચોપાઈ :

ભગાભાઈએ ચિતમાં વિચાર્યું, માગ્યું વરદાન સર્વથી સારું;
એની બુદ્ધિ **વિચક્ષણ**[2] બહુ, સુણિ એમ કહે જન સહુ...૫૮

પ્રભુ ત્યાંથી ચાલ્યા રુડી પેર, પધરામણી થઈ ઘેર ઘેર;
કૃપાસિંધુ ફર્યા ઠામ ઠામ, પ્રસાદીનું કર્યું આખું ગામ...૫૯

દાહા ખાચરને દરબાર, બિરાજ્યા જઈ જગકરતાર;
સંત હરિજનની સભા થઈ, ગાયું સંતોએ વાજિંત્ર લઈ...૬૦

પછી ગાવાનું બંધ કરાવી, શ્યામે જ્ઞાનની વાત સુણાવી;
આરતી ધુન્ય પણ તહાં કરી, વાળું કરવા પધારિયા હરી...૬૧

પાકશાળામાં સૌને જમાડ્યા, ચંદી ઘાસ ઘોડાને પહોંચાડ્યા;
પછી પોઢી રહ્યા પ્રભુ રાતે, ઉઠ્યા બીજને દિવસ પ્રભાતે...૬૨

કરી નિત્યક્રિયા મુનિનાથે, પછી સૌ જનને લઈ સાથે;

૧.સ્ત્રી ૨.તીવ્ર

અશ્વ ઉપર અસ્વાર થૈને, બિરાજ્યા મંચ ઉપર જૈને...૬૩

દેશ દેશના હરિજન જેહ, પુજા કરવાને આવિયા તેહ;
પૂરા પ્રેમથી પૂજન કરે, ભેટ ભગવાન આગળ ધરે...૬૪

પછી સૌ જનને કહે માવો, પોત પોતાને ગામ સિધાવો;
ધર્મ પાળજો ધીરજ ધારી, વાત રાખજો મનમાં અમારી...૬૫

હરિજનનું તો માહાત્મ્ય જાણી, સંપ રાખજો ઉત્સાહ આણી;
વળી કરીયે સમૈયો જ્યાં અમે, ત્યારે તે સ્થળે આવજો તમે...૬૬

કહે સંતોને શ્રીઘનશ્યામ, ફરો જાઓ જુદે જુદે ગામ;
પોત પોતાનું મંડળ લૈને, ઉપદેશ કરો તહાં જૈને...૬૭

મોનો પંડ્યો કહે મહારાજ, મારે ઘેર રસોઈ છે આજ;
માટે આજ્ઞા એવી કરો નાથ, સિધાવે જમીને સહુ સાથ...૬૮

એવી આજ્ઞા કૃપાનાથે કીધી, જન સહુયે તે શિર ધરી લીધી;
પ્રભુયે કીરતન ગવરાવ્યાં, સુણી સૌ જનને મન ભાવ્યાં...૬૯

પછી અશ્વે થઈ અસવાર, પેઠા પુર માંહિ પ્રાણઆધાર;
ભક્ત લાખેણો બોઘો લુહાર, એનો ઓરડો પૂરવ દ્વાર...૭૦

જોયો ઓશરી માંહિ પલંગ, વિરાજ્યા પ્રભુ આણિ ઉમંગ;
મોનો પંડ્યો કહે મહારાજ, પધારો હવે ભોજન કાજ...૭૧

જઈ ભોજન કરવાને સ્થાને, કર્યું ભોજન શ્રીભગવાને;
પછી સંતની પંગત થઈ, પીરશું પ્રભુયે તહાં જઈ...૭૨

દાદા ખાચર આદિક જેહ, સતસંગી જમ્યા સહુ તેહ;
પછી ચાલવા કીધી તૈયારી, આવ્યા કાઠી સજી અસવારી...૭૩

ગામના પરગામના જન, આવ્યા સૌ કરવા દરશન;
વાજે વાજિંત્ર વિવિધ પ્રકાર, બોલે સૌ જન જય જયકાર...૭૪

તાજપરને ઝાંપે થઈ ગયા, **શેંથળી**નિ વાવ્યે ઉભા રહ્યા;
શિલા મોટી હતી એક સારી, બેઠા તે પર શ્રીગિરધારી...૭૫

સંઘના જન દરશન કરે, આજ્ઞા લૈને સ્વદેશ વિચરે;
ગયા **સમઢિયાળે** ઘનશ્યામ, સૌને દર્શન દીધાં તે ઠામ...૭૬

ત્યાંથી સંચર્યા સૌ જન સાથ, ગામ **નાગલપર** મુનિનાથ;
ભક્ત બોટાદના હતા જેહ, પાછા વાળતાં નવ વળે તેહ...૭૭

વળો વળો કહે અવિનાશી, સર્વે સાંભળી થાય ઉદાસી;
વિજોગે ન ધરી શકે ધીર, આવે નેણમાં સર્વને નીર...૭૮

બોલે ગદગદ કંઠે વચન, ક્યારે દેશો ફરી દરશન;
પ્રેમ બોટાદવાસીના જેવો, માગે મોટા મોટા મુનિ એવો...૭૯

વાલે ધીરજ દૈ પાછા વાળ્યા, ત્યારે તે સહુ ઘર ભણી ચાલ્યા;
પ્રેમ ઉત્તમ એહનો જાણ્યો, પ્રભુયે પણ પૂરો વખાણ્યો...૮૦

સંઘ ગઢપુરનો લેઈ સાથ, ત્યાંથી **ગઢડે** ગયા મુનિનાથ;
લીલા બોટાદમાં કરી જેહ, સર્વે સત્સંગિ સંભારે તેહ...૮૧

જાતાં વળતાં **બોટાદ** મોઝાર, વિચર્યા છે પ્રભુ ઘણી વાર;
ગામ બોટાદની રજ જે છે, પ્રભુજીની ચરણરજ તે છે...૮૨

મહિમા પ્રભુનો મન ધરશે, જાત્રા બોટાદની તે તો કરશે;
લીલા બોટાદની સુણે જેય, પળમાં થાય પાવન તેહ...૮૩

સતસંગમાં દૃઢ મતિ થાય, તેથી પાપ તેનાં બળિ જાય;
શ્રોતા સૌ અતિ આનંદ પામી, બોલો જય સહજાનંદસ્વામી...૮૪

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

ધરમ તનુજનાં ચરિત્ર જેહ, શ્રવણ કર્યાથિ કરે પવિત્ર તેહ;
નરતન ધરિને સુણે ન કાને, નર નહિ તેહ સદા પશુ સમાને...૮૫

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે બોટાદપુરે હુતાશ ન્યુત્સવવર્ણનનામાશીતિતમો વિશ્રામઃ ॥૮૦॥

પૂર્વછાયો :

ગુણનિધી ગઢપુર વિષે, રહિ કરે ચરિત્ર વિચિત્ર;
જે સુણતાં જન જગતમાં, મહાપાપીયે થાય પવિત્ર...૦૧

ચોપાઈ :

વળી એક સમે ધરી ઉરમાં, અન્નકૂટ કરી ગઢપુરમાં;
સાથે સંત લઈ ચાલ્યા ફરવા, કોટી જીવનાં કલ્યાણ કરવા...૦૨

ગયા **સુંદરિયાણે** શ્રીહરી, ત્યાંથી કૌકે ગયા કૃપા કરી;
ચિત્રાસર ગયા ધર્મનિધાન, કર્યું સાભ્રમતી માંહિ સ્નાન...૦૩

ગયા **જેતલપુર** જન કાજ, મોલમાં ઉતર્યા મહારાજ;
ગંગામાયે કર્યો થાળ સારો, જમ્યા પ્રાણજીવન પ્રભુ પ્યારો...૦૪

અશલાલી ગયા અવિનાશી, પામ્યા આનંદ ત્યાંના નિવાસી;
ગયા **શ્રીપુરમાં** સુખરાશ, નવાવાસમાં કીધો નિવાસ...૦૫

સર્વ હરિજનને સુખ આપ્યું, કષ્ટ આપ વિજોગનું કાપ્યું;
વિચર્યા તહાંથી વનમાળી, વાલો જઈને વસ્યા **અશલાલી**...૦૬

ગયા **જેતલપુર** જગતાત, રહ્યા ત્યાં જઈ બે ત્રણ રાત;
વડ હેઠ સભા સજી સારી, બેઠા એક સમે ગિરધારી...૦૭

દવે ઈશ્વર વિપ્રનું નામ, **મુમધા** ગામમાં જેનું ધામ;
બ્રહ્મરાક્ષસ વળગેલો એને, પ્રભુ પાસ તેડી લાવ્યા તેને...૦૮

પ્રભુને દેખીને લાગ્યો બળવા, બરાડા પાડી લાગ્યો કકળવા;
પુછ્યું શ્રીજીયે કોણ છું તુંય, બોલ્યો તે બ્રહ્મરાક્ષસ છુંય...૦૯

પછી બોલ્યા વળી પરમેશ, આવ્ય મારા શરીરમાં પેસ;
બોલ્યો તે તમમાં ન પેસાય, તવ દૃષ્ટિથી દાઝી મરાય...૧૦

ઉચ્ચર્યા ફરીથી અક્ષરેશ, સંતમાં સતસંગીમાં પેસ;
ત્યારે બોલિયો રાક્ષસ ત્યાંય, તેમાં પણ મુજથી ન પેસાય...૧૧

વર્તમાન ધરમ નવ પાળે, મારું જોર તે ઉપર ચાલે;
પૂરો ભક્ત તમારો ન થાય, તેના તનમાં મેં પેસી શકાય...૧૨

બાઈયોમાં હશે કોઇ એવી, મને તેમાં જવા રજા દેવી;
એવી સાંભળીને એની વાણી, બાઈયોને કહે પદ્મપાણિ...૧૩

સુણો બાઈયો આ જે કહે છે, તમોમાં આવવાને ચહે છે;
બોલી બાઈયો સૌ તેહ ટાણે, પાળશું ધર્મ આજ્ઞા પ્રમાણે...૧૪

આંહીં મોકલશો નહિ એને, આપો શ્રીહરિ સદ્‌ગતિ તેને;
કહે રાક્ષસને હરિરાય, જા તું બદરીકઆશ્રમ માંય...૧૫

કરી તપ ધરજે નરઅંગ, પછી થાશે તને સતસંગ;
મારી ભક્તિ કરીને તે ઠામ, અંતે પામીશ અક્ષરધામ...૧૬

બ્રહ્મરાક્ષસ તે તહાં ગયો, વિપ્ર ઈશ્વર સત્સંગી થયો;
કહે વર્ણિ હે ભૂપ ઉદાર, સુણો એહ આખ્યાનનો સાર...૧૭

વળગે ભૂત કે પ્રેત જેને, સતસંગી ન સમજવો તેને;
શિવ બ્રહ્મા આદિ દેવ જે છે, સતસંગીને ચરણે નમે છે...૧૮

ત્યારે ભૂત શા માત્ર બિચારું, શી રીતે તે નડી શકનારું?
હોય ગડબડિયો ભક્ત જેહ, **મંત્ર**[1] **જંત્ર**[2] સાચા ગણે તેહ...૧૯

ભૂત તેના જ ચિત્તને ઝાલે, મૂઠ ચોટ તેના પર ચાલે;
તેના તનને નજર પણ લાગે, હરિજનથી તો તે સહુ ભાગે...૨૦

૧.બીજાને પીડા કરવાનો તાંત્રિક પ્રયોગ ૨.આકર્ષણ તથા મોહ પમાડવાની ક્રિયા

ભૂત પ્રેત ગણાય છે કેવા, દેવલોકના ભંગિયા જેવા;
જેને રાજાનો આશ્રય હોય, ભંગિયો તેને શું કરે કોય...૨૧

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

દૃઢ હરિજન હોય સત્ય જેહ, કદિ પણ ભૂત થકી ડરે ન તેહ;
પ્રભુવિણ પર મંત્ર જંત્ર જાણે, નિજ મન લેશ પ્રતીતિ તે ન આણે...૨૨

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે જયતલપુરે શ્રીહરિ-બ્રહ્મરાક્ષસોપદ્રવનિવારણનામૈકાશીતિતમો વિશ્રામઃ ॥૮૧॥

પૂર્વછાયો :

જીવન જયતલપુર થકી, ગયા **મેમદાવાદ** મોઝાર;
સેવા સજી સતસંગિયે, ધરી અંતરે હેત અપાર...૦૧

ચોપાઈ :

અંબારામ ને દુર્લભરામ, પંડ્યા ઈશ્વર સદ્ગુણધામ;
બીજા પણ સતસંગી સમેત, પૂજ્યા શ્રીહરિને ધરી હેત...૦૨

ગામબાર પૂરવ દિશ માંય, વડ હેઠ વિસામો છે ત્યાંય;
હરિકૃષ્ણે કર્યો ત્યાં ઉતારો, વડ જોઈને શોભિત સારો...૦૩

વિપ્ર તે ગામના વિદવાન, આવ્યા દર્શન કાજ તે સ્થાન;
ઝીણાં પ્રશ્ન પૂછ્યાં મહારાજે, કહ્યું તે સમે તેહ સમાજે...૦૪

એનો ઉત્તર અમથી ન થાય, કહો આપ કરીને કૃપાય;
પછી કૃષ્ણે તે ઉત્તર કહ્યા, સુણીને રાજી સૌ વિપ્ર થયા...૦૫

દૈવી જીવનો સંશય ગયો, નિશ્ચે શ્રીહરિનો તેને થયો;
મેમદાવાદથી મહારાજ, ચાલ્યા સંતનો લઈને સમાજ...૦૬

કેટલાએક ગામમાં જૈને, નિજ દાસને દર્શન દૈને;
કાંઈ કરવાને કામ વિશેષ, **પલાણે** ગયા શ્રીપરમેશ...૦૭

જતાં ગામના ગોંદરામાંય, મળ્યાં ભક્ત વખતબાઈ ત્યાંય;
તેણે પ્રેમથી કીધા પ્રણામ, ત્યારે બોલિયા સુંદરશ્યામ...૦૮

તમે વેલાલનાં વસનાર, કેમ આવ્યાં પલાણા મોઝાર;
ત્યારે બાઈ બોલ્યાં જોડી હાથ, મારું પિયર આંહિ પ્રાણનાથ...૦૯

પિતા રઘુનાથદાસ છે મારો, પ્રભુ તેહને ઘેર પધારો;
કર્યો આગ્રહ અત્યંત પેર, ત્યારે કૃષ્ણ ગયા તેને ઘેર...૧૦

દિઠો ઓટલો આંગણે સારો, હરિકૃષ્ણે કર્યો ત્યાં ઉતારો;
રઘુનાથદાસે દિધું માન, ભલે આવ્યા કહ્યું ભગવાન...૧૧

ત્યાં તો સૌ મળિને સતસંગી, આવ્યા દર્શન કાજ ઉમંગી;
પ્રભુદાસ ભલા પાટીદાર, વસનદાસ તો તેના કુમાર...૧૨

તેના પુત્ર તો કરશનદાસ, તેને તેડી આવ્યા પ્રભુ પાસ;
પ્રભુને પગે તેને લગાડ્યા, હરિયે શિર હાથ અડાડ્યા...૧૩

જાણ્યું જે કૃષ્ણદાસ છે નામ, ત્યારે બોલિયા શ્રીઘનશ્યામ;
આ તો કૃષ્ણના દાસ જ થાશે, નહિ દુનિયાના દાસ ગણાશે...૧૪

એ તો ઉત્તમ ભક્ત નિવડશે, આખા કુળનું કલ્યાણ તે કરશે;
કહ્યું સૌ જને જોડીને હાથ, આજ રાત રહો આંહીં નાથ...૧૫

થયા તોય જવાને તૈયાર, રઘુનાથદાસે તેહ ઠાર;
સૌને સૂખડીના લાડુ દીધા, શ્રીજીયે ને જને જમી લીધા...૧૬

વસનદાસની સ્ત્રી ગુણધામ, તેનું પણ છે વખતબાઈ નામ;
તે તો દરશન કરવાને આવ્યાં, સાથે અવલ કસનબાને લાવ્યાં...૧૭

ભેટ ભગવાન આગળ ધારી, નમ્યાં જય મહારાજ ઉચ્ચારી;

વિનતી કર જોડીને કીધી, દયાસિંધુયે આશિષ દીધી...૧૮

હવે કરશનદાસની વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહ ભ્રાત;
થઇ શ્રીહરિની તેને દયા, તેથી ભક્ત અનન્ય તે થયા...૧૯

પૂર્વછાયો :

હરિજન કરશનદાસજી, ગામ પલાણાના પાટીદાર;
આખ્યાન ઉચરું એહનું, સતસંગી રિઝે સુણનાર...૨૦

ચોપાઈ :

ધ્રુવ પ્રહ્‌લાદનાં આખ્યાન, સુણતાં થાય પાવન કાન;
એવા ભક્ત ઘણા થયા આજ, તન ધન કર્યાં કૃષ્ણને કાજ...૨૧

એવા ભક્તની સુણતાં કથાય, પાપીજન તો નહીં રાજી થાય;
વેદવ્યાસે એવાં જ આખ્યાન, એ જ માટે લખ્યાં છે નિદાન...૨૨

થયાં ઉમરલાયક જ્યારે, પિતાએ પરણાવિયા ત્યારે;
નારિ નામે હતી હેતાબાઈ, હરિભક્ત ભલી વખણાઈ...૨૩

શાસ્ત્ર રીતે કર્યો ઘરવાસ, થયો પુત્ર નારાયણદાસ;
તેહ પણ ભલો ભક્ત જ ભાસે, પરણાવિયો કરશનદાસે...૨૪

પછી તેને થયો પુત્ર જેહ, ભૂલો નામે ભલો ભક્ત તેહ;
ત્રણે જણ થયા સત્સંગી તેવા, સેવ્યા આચાર્ય સદ્‌ગુરુ સેવ્યા...૨૫

નારાયણદાસની જેહ નારી, તજી તન ધામ માંહિ પધારી;
થયા રાજી નારાયણદાસ, ભજશું સુખે શ્રીઅવિનાશ...૨૬

માતાએ પણ ઉપદેશ દીધો, અતિ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન કીધો;
પુત્ર ને પૌત્ર એ બડભાગી, તેણે ત્યાગી થવા રજા માગી...૨૭

સુણી રાજી થયાં હેતાબાય, રાજી થૈ આપી બેને રજાય;

ત્યારે લઈ તેને કરશનદાસ, આવ્યા ભગવત્પ્રસાદજી પાસ...૨૮

સાધુ કરવાને બે સુત દીધા, બેને સાધુ આચારજે કીધાં;
તેનું ધર્મપ્રસાદજીદાસ, પાડ્યું નામ પુરી થઈ આશ...૨૯

નામ નિર્મળદાસ બીજાનું, કુળ દિપાવ્યું તેણે પિતાનું;
તજીયો બાળાપણથી સંસાર, ધન્ય ધન્ય એનો અવતાર...૩૦

ગયા કરશનદાસ તો ઘેર, ભજે શ્રીપ્રભુને રુડી પેર;
હતું પોતા તણું ઘર જ્યાંય, કર્યું બાઈયોનું મંદિર ત્યાંય...૩૧

પછી ઈશ્વરની જ ઇચ્છાએ, નિજ દેહ તજ્યો હેતાબાએ;
કૃષ્ણદાસ પાસે હતું જેહ, દિધું વરતાલે દેવને તેહ...૩૨

પોતે લક્ષ્મીનારાયણ પાસ, વરતાલમાં કીધો નિવાસ;
સેવે આચાર્યને કરી પ્રીત, કથા વારતા સાંભળે નિત્ય...૩૩

એવા તો અતિ વૈરાગ્યવાન, હતા **કૃતયુગમાં**[1] કોઈ સ્થાન;
પણ આજ તો વૈરાગ્યવાળા, ભક્ત સત્સંગમાં બહુ ભાળ્યા...૩૪

પણ જ્યાં સુધી જીવતા હોય, મહિમા તેનો જાણે ન કોય;
તન ત્યાગીને ધામમાં જાય, પછી પાછળથી વખણાય...૩૫

સુણીયે એવાનાં આખ્યાન, ઉપજે ઉર વૈરાગ્ય જ્ઞાન;
કૃષ્ણદાસની સમજણ જેવી, પ્રભુ આગળ માંગીયે એવી...૩૬

મહારાજ થઈ મહેરબાન, કથા સાંભળવા કર્યા કાન;
કથા સાંભળી સર્વે સમાજ, બોલો જય જય શ્રીમહારાજ...૩૭

પુષ્પિતાગ્રાવૃત્ત :

જન કરશનદાસની કથાય, સુણિ સમઝે જન તે પવિત્ર થાય;
પ્રભુપદ ઉપજે વિશેષ પ્રીત, અધરમસર્ગ થકી રહે અભીત...૩૮

૧.સતયુગમાં

ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે પલાણાગ્રામે કૃષ્ણ દાસાખ્યાનકથનં નામ દ્વ્યશીતિતમો વિશ્રામઃ ॥૮૨॥

પૂર્વછાયો :

કહ્યું આખ્યાન કૃષ્ણદાસનું, કથા ચાલતી તે કહું ભાઈ;
પલાણાથી પ્રભુ પરવર્યા, દીનબંધુ સદા સુખદાઈ...૦૧

ચોપાઈ :

વિચર્યા **વસો** ગામમાં વાલો, ધર્મરક્ષક ધર્મનો લાલો;
દવે દાદાને ઘેર ઉતારો, કર્યો તે લાગ્યો સર્વને પ્યારો...૦૨

ત્યાં તો નાયા અગાશીમાં લાલ, જમનાબાઈએ કર્યો થાળ;
જમીને પ્રભુ ત્યાં રહ્યા રાત, સ્વજનોને કરી જ્ઞાનવાત...૦૩

બીજે દિન વિચર્યા વૃષલાલ, વાલો આવિયા **શ્રીવરતાલ**;
જઈ વાસણ સુતાર ઘેર, ઉતર્યા પ્રભુજી શુભ પેર...૦૪

ગયા નરનારાયણ સ્થાન, ધરી ભેટ નમ્યા ભગવાન;
રામદાસજી આદિક સંત, ભાવે તેને ભેટ્યા ભગવંત...૦૫

રામદાસજીનો ગ્રહી હસ્ત, જોઈ જગ્યા ફરીને સમસ્ત;
વાલે જગ્યા જોઈને વખાણી, કહ્યું જુક્તિ ભલી તમે આણી...૦૬

થતો હતો નારાયણમોલ, તેને જોઈ બોલ્યા હરિ બોલ;
જોવા જોગ જગ્યા થશે સારી, ધન્ય ધન્ય છે બુદ્ધિ તમારી...૦૭

એમ કહિને પધાર્યા ઉતારે, જમ્યા જીવન ને સંત ત્યારે;
થોડા દિવસ કરીને નિવાસ, કરી જ્ઞાનની વાત પ્રકાશ...૦૮

પછી પરવરિયા અલબેલ, **પીપળાવ** થઈને **ગુડેલ**;
ભલા ભક્ત ગરાશિયા ત્યાંય, જેનું નામ જીભાઈ ગણાય...૦૯

તેણે સેવા સજી શુભ રીતે, બીજા ભક્તોએ પણ પૂજ્યા પ્રીતે;
એક બાઈ અવલબાઈ નામ, પાટીદાર વસે તેહ ઠામ...૧૦
તેણે સંતને દીધી રસોઈ, પૂજ્યા શ્રીહરિને સમો જોઈ;
શત મોર ધરી પ્રભુ પાસે, માગી ભક્તિ અનન્ય હુલાસે...૧૧
વળી બાઈ બોલી તેહવાર, મને કોઈ નથી પાળનાર;
મારે આ લોક ને પરલોક, લેજો સંભાળ **ઉત્તમશ્લોક**[૧]...૧૨
કહ્યું નાથે તથાસ્તુ તે ઠામ, વળી જીભાઈને કહ્યું આમ;
રાખજો આ બાઈની સંભાળ, તમે ક્ષત્રિ છો જનપ્રતિપાળ...૧૩
એવી દૈને ભલામણ સારી, કૃષ્ણે ચાલવા કીધી તૈયારી;
પછી કોઈ સમે અહો રાય, મોટી ધાડ પડી ગામમાંય...૧૪
ઘર અવલનું લૂટવા આવી, જૈને ઝીભાઈએ અટકાવી;
કેટલાએકને નાખ્યા મારી, ઘાવ પોતાને ત્યાં વાગ્યા ભારી...૧૫
ધન્ય ધન્ય છે ક્ષત્રિનો ધર્મ, વખાણે લોક સૌ તેનું કર્મ;
અંતકાળે આવ્યા ભગવાન, તેને તેડી ગયા નિજ સ્થાન...૧૬
હરિજન અરથે તજ્યો દેહ, મોટા મુક્ત વખાણે છે તેહ;
ગામ ગુડેલથી ગિરધારી, ગયા **ગઢપુર** ભવભયહારી...૧૭
વળી કોઈ સમાની કથાય, કહું તે તમે સાંભળો રાય;
કરી જન્માષ્ટમી ગઢપુરમાં, ફરવાનિ ઈચ્છા ધરિ ઉરમાં...૧૮
ગયા **સારંગપુર** ઘનશ્યામ, રહ્યા થોડા દિવસ તેહ ઠામ;
આવ્યો ભાદરવો ભલો જ્યારે, **કારિયાણીયે** સંચર્યા ત્યારે...૧૯
કરી કાર્તિકી પુનમ ત્યાંય, ઘણી લીલા કરી હરિરાય;
સૂરો ખાચર લોયાના જેહ, આવ્યા તેડવા કારણ તેહ...૨૦

૧.સુવિખ્યાત તથા શ્રેષ્ઠ કીર્તિવાળા ભગવાન શ્રીહરિ

દાદો ખાચર બોલિયા વાણી, ચાલો ગઢપુર સારંગપાણિ;
મોટીબા વળી બોલિયાં એમ, પ્રભુ લોયે પધારશો કેમ...૨૧

લક્ષ્મીબાગનાં વંતાક જેવાં, બીજે ગામ થતાં નથી એવાં;
આ છે વંતાકનું ટાણું આજ, ચાલો ગઢપુર શ્રીમહારાજ...૨૨

ગઢડાનાં વંતાક વખાણ્યાં, ગર્વગંજને અંતરે આણ્યાં;
ગયા **લોયે** શ્રીધર્મદુલારો, શાકઉત્સવ ત્યાં કર્યો સારો...૨૩

દૈવી **માયાયે**[૧] વંતાક કીધાં, સુરાભક્તે નાણું દઈ લીધાં;
ન મળે મૃત્યુલોકમાં જેવાં, અતિ ઉત્તમ વંતાક એવાં...૨૪

ગઢપુરના નિવાસીનો ગર્વ, ઉતરી ગયો તે સમે સર્વ;
ઈચ્છારામ ને રામપ્રતાપ, નિજ દેશ ગયા હતા આપ...૨૫

પ્રભુદર્શન ચિત્ત ચહાઈ, આવ્યા તે સમે તે લોયામાંઈ;
શાકઉત્સવનો જે વિસ્તાર, લખ્યો છે ઘણા ગ્રંથ મોઝાર...૨૬

માટે સંક્ષેપમાં કહિ વાત, સુણો ભૂપ અભેસિંહભ્રાત;
માઘ માસ સુધી લોયા ગામે, ઘણી લીલા કરી ઘનશ્યામે...૨૭

પછી ત્યાંથી પધાર્યા **પંચાળે**, દયા બહુ કરિ દીનદયાળે;
ઝીણાભાઈ તણે દરબાર, ઉતર્યા જઈ પ્રાણઆધાર...૨૮

ગામ બહાર **પલાશના**[૨] વનમાં, ઉતર્યા સંત હરખીને મનમાં;
હાલ છત્રી કરાવી છે જ્યાંય, સભા ભરતા મહાપ્રભુ ત્યાંય...૨૯

તહાં ફાગણી પુનમ રાતે, રમ્યા રાસ પ્રભુ ભલિ ભાતે;
વડનું ઝાડ સુંદર ભાળી, સંત સાથે ફર્યા પાડી તાળી...૩૦

ભક્તિધર્મ સહિત **ભક્તિજાતે**[૩], દીધું દિવ્ય દર્શન મધ્યરાતે;
બીજે દિવસ બે હોજ કરાવ્યા, તેમાં રંગ રચાવી ભરાવ્યા...૩૧

૧.ભગવદ્ ઈચ્છાએ ૨.ખાખરાના ૩.ભક્તિપુત્રે

પાંચસેં પિચકારી કરાવી, સંત પ્રત્યેકને તે અપાવી;
એક કોરે બ્રહ્માનંદ રહ્યા, બીજી તરફ નિત્યાનંદ થયા...૩૨

બેય ભાગે વેંચાઈને સંત, રમ્યા રંગનો ખેલ અત્યંત;
મંચ ઉપર માવ બિરાજી, જોઈ ખેલ થયા બહુ રાજી...૩૩

પછી સારિ સજી અસવારી, ગામ પૂર્વે ગયા ગિરધારી;
સાબળી નદીમાં કર્યું સ્નાન, આવ્યા ઉતારે શ્રીભગવાન...૩૪

સભા સાંજે સજી ધર્મતન, આવ્યા સુરતના હરિજન;
પૂજ્યા પ્રેમ ધરિને અથાક, અતિ સારો ધરાવ્યો પોશાક...૩૫

વળી અદ્‌ભુત એક ચરિત્ર, કહું સાંભળો પરમ વિચિત્ર;
મોટું નરવરકોટ છે ગામ, સારા ક્ષત્રિ વસે તેહ ઠામ...૩૬

પ્રભુ મળવાનિ ઈચ્છા તે રાખે, ભાવથી નિત્ય પ્રાર્થના ભાખે;
એક દિવસ છ માસનું બાળ, ત્યાં તો બોલી ઉઠ્યું તતકાળ...૩૭

પ્રભુને મળવા જો ચહાઓ, **સદ્ય**[1] સોરઠ દેશમાં જાઓ;
ગુણવંત પંચાળું છે ગામ, મળશે પ્રભુજી તેહ ઠામ...૩૮

એવું સાંભળી તેઓ સિધાવ્યા, પંથ લાંબે પંચાળામાં આવ્યા;
સાંભળ્યો શ્રીહરિનો પ્રતાપ, પ્રણમ્યા ધરિ પ્રેમ અમાપ...૩૯

કર્યાં ભેટ **કટાર**[2] **કમાન**[3], હતાં તે તો મહા મુલવાન;
સ્નેહે શ્રીજીનો આશ્રય કર્યો, સતસંગી તણો વેષ ધર્યો...૪૦

પંચાળા માંહિ શ્રીપરમેશ, વળિ લીલા કરી છે વિશેષ;
પાંચસેં સંતને લઈ સાથ, ઘણા દિવસ વસ્યા છે ત્યાં નાથ...૪૧

હતું સૂર્યગ્રહણ એક ટાણે, ત્યારે નાવા ગયા તે ઠેકાણે;
ગામથી વાયુખૂણમાં સારો, જહાં છે મહાદેવનો આરો...૪૨

૧.તરત જ ૨.નાનું બે બાજુ ધારવાળું હથિયાર ૩.ધનુષ્ય

સારું છે શિવનું એક સ્થાન, સરિતામાં કર્યું તહાં સ્નાન;
નદીનાં મત્સ્ય આદિ બોલાવી, શ્યામે સૌને સમાધિ કરાવી...૪૩

શ્રીજીએ શિવને નવરાવ્યા, ધૂપ દીપ નૈવેદ્ય ધરાવ્યાં;
દાન વિપ્રોને બહુ વિધિ દીધાં, સંત બ્રાહ્મણે ભોજન કીધાં...૪૪

શિવનો ઓટલો અને દેરું, પ્રસાદિનું છે સ્થાન ઘણેરું;
પંચાળા માંહી લીલા અપાર, હરિએ કરિ છે બહુ વાર...૪૫

પછે ત્યાંથી ચાલ્યા ઘનશ્યામ, ગયા શ્રીજી **જિરણગઢ** ધામ;
હરિનૌમિ આવી એહ કાળે, કર્યો ઉત્સવ ત્યાં વૃષલાલે...૪૬

પછી ત્યાંથી ચાલ્યા ઘનશ્યામ, ગયા ગિરધર **ગઢપુરધામ**;
આવી અક્ષયત્રીજ જે કાળે, વળી વાલો આવ્યા **વરતાલે**...૪૭

નારાયણમોલમાં કર્યો વાસ, આવ્યા દર્શન કરવાને દાસ;
દેશ દેશના પણ હરિજન, આવ્યા બહુ કરવા દરશન...૪૮

સભામંડપ છે આજ જ્યાંય, એક ખેતર તો હતું ત્યાંય;
વટપત્તનનો[૧] સંઘ આવ્યો, તેણે ઉતારો ત્યાં જ ઠરાવ્યો...૪૯

બીજા **ધારુ**[૨] તળાવને તીર, ઉતર્યા જોઈ નિર્મળ નીર;
જ્ઞાનબાગમાં આમલા પાસ, ઉતર્યા કોઈ તો હરિદાસ...૫૦

અશ્વે થૈ શ્રીહરિ અસવાર, ફર્યા તે સર્વ સંઘ મોઝાર;
એમ સર્વને દર્શન દૈને, નારાયણમોલમાં બેઠા જૈને...૫૧

દવે દાદા વસોના નિવાસી, કહ્યું તેણે અહો સુખરાશી;
આજ આવી અમારે ઉતારે, જમો થાળ કૃપા કરો ભારે...૫૨

પછી ધારુતળાવને તીર, જમવા ગયા શ્યામશરીર;
પુત્રી જમનાએ કીધી રસોઈ, ભગવાન જમ્યા ભાવ જોઈ...૫૩

૧.વડોદરાનો ૨.ગોમતીનું જૂનું નામ

એમ જનનિ જોઈ ઘણિ પ્રીત, જમે જીવન જન હિત નિત્ય;
ઓટો ધારુતળાવને તીર, બેઠા તે ઉપરે નરવીર...૫૪

સભા સંતની સારી ભરાણી, બેઠા હરિજન બહુ મુદ આણી;
બેઠી બાઈયો પણ કાંઈ દૂર, નેહે નિરખવા હરિમુખ **નૂર**[1]...૫૫

જ્ઞાનવાત કરી હરિ ઘણી, પુરુષોત્તમ સ્વરૂપ તણી;
દિવ્યભાવ વિશેષ દેખાડ્યો, અતિ આનંદ સૌને પમાડ્યો...૫૬

સભામાંહિથી જ્યારે સિધાવ્યા, નારાયણબાગ છે તહાં આવ્યા;
તહાં ખેતર સુંદર જોઈ, બોલ્યા શ્રીહરિ હર્ષીત હોઈ...૫૭

આંહીં નરનારાયણ કાજે, બાગ થાય તો તે બહુ છાજે;
એવી વાણી કહી અલબેલે, સુણી વરતાલવાસી પટેલે...૫૮

હેતે બોલ્યા તે જોડીને હાથ, સત્યસંકલ્પ છો તમે નાથ;
સંઘ ઉતરે છે આંહિ આવી, પૂજે છે આપને પધરાવી...૫૯

માટે રમણભૂમિ રુડિ એહ, અમે આપને અર્પિયે તેહ;
લેખ સૌએ મળી કરિ દીધો, કૃપાનાથને અર્પણ કીધો...૬૦

નથુભક્ત તથા હરિભાઈ, પાળા બેને કહે સુખદાઈ;
તમે આ સ્થળ બાગ બનાવો, ફુલઝાડ વિચિત્ર રોપાવો...૬૧

કુવો એક તો તરત કરાવો, સ્થિતિ ત્યાં **દાદાગુરુની**[2] ઠરાવો;
એવી કૃષ્ણની આજ્ઞા પ્રમાણે, કરાવ્યો કુવો તેહ ઠેકાણે...૬૨

જળ જોવાને શ્રીહરિ આવ્યા, દાદાગુરુએ તહાં નવરાવ્યા;
ચરણોદક કૂપમાં નાખ્યું, ભલું માહાત્મ્ય કૂપનું ભાખ્યું...૬૩

ચર્ચિ કેસર ચંદન સાર, પ્રભુને ધર્યા પુષ્પના હાર;
કરિ લીલા ઘણી ઘનશ્યામ, પધાર્યા પછી **ગઢપુરધામ**...૬૪

૧.તેજ; કાંતિ ૨.પ્રભુતાનંદસ્વામીની

વળી એક સમે અવિનાશી, કરી આસોની પૂરણમાસી;
ચાલ્યા ગઢપુરથી ગિરધારી, **કારિયાણીયે** જનસુખકારી...૬૫

દેવા દર્શન જનને ઉદાર, ગયા **ધોલેરે** ધર્મકુમાર;
સતસંગી સામા આવ્યા ઘણા, મુખ્ય નામ કહું તેહ તણાં...૬૬

પુજાભાઇ બનેસિંહ જાણો, વરહાભાઇ ત્રિજા પ્રમાણો;
ડોસાભાઈ તથા ખીમાભાઈ, આવ્યા એહ આદિક હરખાઈ...૬૭

પુજાભાઇ તણે દરબાર, ઉતર્યા જઇ પ્રાણઆધાર;
ધનતેરશ ચૌદશ કાળી, કર્યા ઉત્સવ આવિ દીવાળી...૬૮

ફુલીબા ને અજુબાએ મળી, ભગવાનની ભક્તિમાં ભળી;
અન્નકૂટ તણો જે સામાન, સજિ રાખ્યો હતો તેહ સ્થાન...૬૯

ભાત ભાત રસોઇ કરાવી, ધર્મપુત્રની પાસે ધરાવી;
કર્યો ઉત્સવ હરખી અત્યંત, જમ્યા શ્રીહરિ ને જમ્યા સંત...૭૦

થોડા દિવસ રહી સુખધામ, વૃષપુત્ર ગયા **વડગામ**;
ગયા **પાનડ** અને **આખોલ**, ત્યાંથી **તામસે** કરતા કલ્લોલ...૭૧

ત્યાંથી **ગુડેલ** થૈ ગિરધારી, આવ્યા **વરતાલ** વિશ્વવિહારી;
એટલામાં પ્રબોધિની આવી, હરિભક્ત તણે મન ભાવી...૭૨

દેશદેશના સંઘ અપાર, સમૈયા પર આવ્યા આ ઠાર;
આજ મંદિર પાછળ જ્યાંય, સારી છત્રી કરાવી છે ત્યાંય...૭૩

સભામાં બિરાજ્યા સુખદાઇ, અંગે ઓઢીને પીળી રજાઇ;
સર્વ સંત તથા સતસંગી, કરે દર્શન અંગે ઉમંગી...૭૪

જ્ઞાનવાત કરી ઘણી સારી, સુણતાં સહુને સુખકારી;
પોતે પ્રૌઢ પ્રતાપ જણાવ્યો, નવા ભક્તોને નિશ્ચે કરાવ્યો...૭૫

વળી બોલિયા શ્રીમહારાજ, તમે સાંભળો સર્વ સમાજ;

સમૈયો આંહિ કરિયે જે વારે, તમને લખિયે છૈયે ત્યારે...૭૬

હરિનવમી પ્રબોધિની જેહ, હવેથી તો સમૈયા બે તેહ;
નક્કી કરશું જ વરતાલ માંહી, માટે આવજો સૌ તમે આંહીં...૭૭

કદી કોઈના આગ્રહ વડે, જો અમારે બીજે જાવું પડે;
તોય આવવું આંહિ તમારે, બીજે તીર્થ જવું નહિ ત્યારે...૭૮

એમ આજ્ઞા કરી અવિનાશી, પોઢ્યા ઉતારે જૈ સુખરાશી;
બીજે દિન ભાત ભાત ભોજન, જમ્યા નાથ જમ્યા મુનિજન...૭૯
વીતી કાર્તિકી પૂનમ જ્યારે, શ્યામે સૌને રજા દીધી ત્યારે;
ગયા હરિજન નિજ નિજ ગામ, ગયાં મંડળ ફરવાને કામ...૮૦

પુષ્પિતાગ્રા :

કરિ હરિ વરતાલથી વિહાર, ગઢપુર જૈ સ્થિરતા કરી સુઠાર;
મન ગઢપુર તુલ્ય આ અમારું, ગણી વૃષનંદ વસો સદૈવ સારું...૮૧

**ઈતિ શ્રીવિહારિલાલજીઆચાર્યવિરચિતે હરિલીલામૃતે સપ્તમકલશે
અચિંત્યાનંદવર્ણીન્દ્ર-અભયસિંહનૃપસંવાદે શ્રીહરિલોયાગ્રામે
શાકઉત્સવ પંચાળગ્રામે પુષ્પદોલોત્સવ જીર્ણદુર્ગે
હરિનવમી તથા વૃત્તાલયે પ્રબોધિન્યુત્સવ
કરણનામ ત્ર્યશીતિતમો વિશ્રામઃ ॥૮૩॥**

॥ ઈતિ શ્રીહરિલીલામૃતે ચારુતરાખ્ય સપ્તમ કલશઃ સમાપ્તઃ ॥



પંચાળામાં ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણ સંતો-ભક્તો સાથે રાસ રમી રહ્યા છે.



શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, કારેલીબાગ-વડોદરા

સંસ્કારી અને વિદ્યાપ્રેમી નગરી વડોદરામાં શ્રીહરિ વન વિચરણ સમયે પ્રથમ પધાર્યા અને શહેરને પાવન કર્યું. સત્સંગની મા શ્રીમુક્તાનંદસ્વામીએ વિદ્વાનોની સભા જીતી શ્રીહરિનો જય જયકાર કર્યો અને યોગીરાજ સદ્.શ્રીગોપાળાનંદસ્વામીએ વડોદરા નરેશ આદિ અનેક રાજકીય તેમજ આગેવાન જનોને શ્રીહરિ અને સત્સંગના રંગે રંગી નાંખ્યા. સયાજીરાવ મહારાજાએ શ્રીજીનું ભવ્ય સ્વાગત કર્યું હતું.

વળી, વડોદરાના વાડી વિસ્તારમાં પ્રસાદીના સ્થળે ભવ્ય શિખરબદ્ધ મંદિર છે. જેમાં અહીંના પ્રેમી હરિભક્તોને વશ થઈને પ્રભુએ પોતાના હાથે આપેલ શ્રીલક્ષ્મીનારાયણ દેવની મૂર્તિઓ દર્શનાર્થીના મનોરથો પૂર્ણ કરે છે.

સન્ ૧૯૯૨માં આ પવિત્ર વડોદરા નગરી મધ્યે પધારી પ્રભુપ્રેમી સંત પ.પૂ.સદ્.શ્રીજ્ઞાનજીવનદાસજીસ્વામીએ અહીંના કારેલીબાગ વિસ્તારમાં ભવ્ય મંદિર કરી સત્સંગને નવપલ્લવિત કર્યો છે. જોતા જ હૈયું ટાઢુબોળ થઈ જાય એવા ઘનશ્યામ મહારાજના દર્શન કરી આજે અસંખ્ય લોકો જીવનની ધન્યતા અનુભવે છે.

પ.પૂ.સદ્.શ્રીજ્ઞાનજીવનદાસજીસ્વામી તથા તેમના સંતોની નિશ્રામાં નિષ્ઠાવાન અને સત્સંગપ્રેમી હરિભક્તોના સહયોગ અને સમર્પણથી આધ્યાત્મિક અને સામાજીક કાર્યો આ મંદિર દ્વારા થાય છે.

-: પ્રકાશક :-

શ્રીસ્વામિનારાયણ મંદિર, તીર્થધામ કુંડળ તથાકારેલીબાગ-વડોદરા